

8
48MD
15

FAUSTO STAGI

De Disciplina CHRISTIANAE PERFECTIONIS,

Pro Triplici Hominum Statu, Incipientium, Proficientium, & Perfectorum, ex Sacris Scripturis, & Patribus,

LIBRI QVINQVE.

AVCTORE
BERNARDINO ROSSIGNOLIO
Vlmetano, Societatis Iesu
Theologo.

SVPERIORVM PERMISSV.

VENETIIS APVD SOCIETATEM VENETAM MDCI.

De Disciplina CHRISTIANÆ PERFECTIONIS,

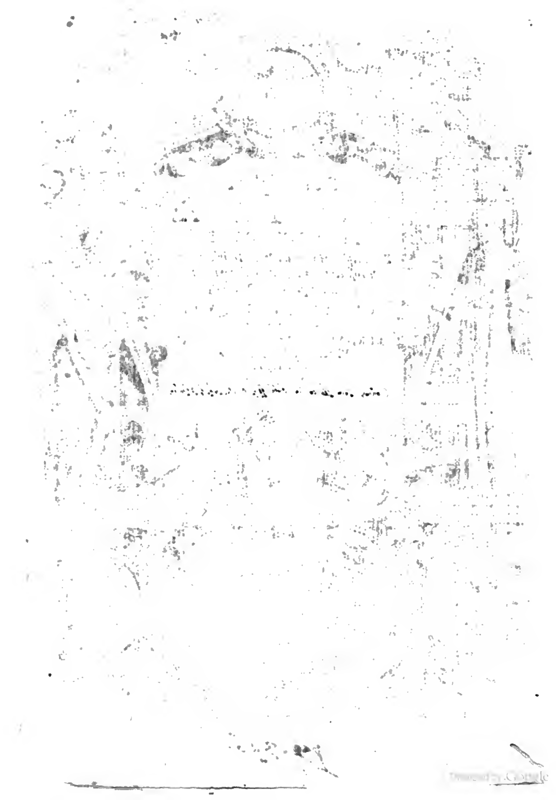
Pro Triplici Hominum Statu, Incipientium, Proficientium, & Perfectorum, ex Sacris Scripturis, & Patribus,

LIBRI QVINQVE.

AVCTORE
BERNARDINO ROSSIGNOLIO
Vlmetano, Societatis Iesu
Theologo.

SVPERIORVM PERMISSV.

VENETIIS APVD SOCIETATEM VENETAM MDCI.

CLAVDIO AQVAVIVAE

PRAEPOSITO GENERALI

SOCIETATIS IESV

BERNARDINVS ROSSIGNOLIVS S.

Ibrum de diſciplina Chriſtianæ perfectionis à me conſcriptum, ne ſine ea quam è tuis manibus accipiet luce, in lucem prodeat, vt authoritate tua, ita & nomine illuſtratum emitto: vt cui initium & quaſi conceptio debita eſt, dicetur partus; & qui parens conſilij fuiſti, primus fructum laboris excipias. Et licet indignum videri poſsit, ijs adnumerari me, qui te per librum adeunt, tu tamen non es, Pater optime, tuis humaniſsimis moribus indignus. Et liber qui in manus tuas venit, non tam meus eſt, quàm eorum, quorum ſacra monumenta, quantum tute tibi ab aſsiduis occupationibus eripere potes, diligentiſsimè volutas, & verò etiam auguſtè veneraris. Siquidem ſecundùm Scripturas ſacras, ex ſanctorum potiſsimùm Patrum capitibus in opus hoc riuos deduximus, vt qui nobis duces ſunt Catholicorum dogmatum aduerſus hæreticos: quod latè oſtendunt alij lucubrationibus ſuis, ijdem Euan-

gelicæ perfectionis simul magistri esse ex hisce nostris intelligerentur. Quæ autem nullis authoribus disseruntur, quod interdum fieri necesse est; neque illa vsque adeò mea sunt, quin vel sapientum hominum in hoc doctrinæ & experientiæ genere excellentium, vel quod ingenuè fateor, magna ex parte ex tuarum Epistolarum, Tractatuum, Adhortationum, ac priuatarum congressionum fontibus hausta sint. Vt nulla commendatione scriptoris sui, apud te egere posit his tibi nominibus commendatus liber. Nisi fortè multa tibi idcirco minus placeant, quod tua sint. Sed in communi aliorum consensu, ignoscet, nimirum, tibi modestia tua. Ego certè plurimum referre ad susceptum opus existimaui, si intelligerent omnes me sub tuæ vmbra sapientiæ (quæ quanta sit, nouit Societas Iesu vniuersa) quasi sub mystica platano collegisse, si non vberiorem aquam tuam, saltem guttas, quas potui, quasque hisce scriptis, ea identidem lustrans, aspersi. Vt quando his refectionis aquis educatus sum, eas dum foras deriuo ad aliorum vtilitatem Deique gloriam propagandam, patiendum tibi sit, nomen capiti inscriptum legi.

Vale.

ADMO-

ADMONITIO AD LECTOREM.

IN sacris Scripturis, sanctorumq́; Patrum libris habere nos omnia, quæ hominem ab ipsis incunabulis Christianæ vitæ, per reliquas omnes eius ætates, perducere possunt ad perfectionis summum, confessa res est & manifesta. Siquidem omnis Scriptura, *vt ait Apostolus,* diuinitùs inspirata, vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. *Sanctorum etiam Patrum scripta, de vniuersa Theologica scholæ sententia, quædam recondita vena sunt, ex quibus, quasi pretiosissimum aurum ex copiosissimis fodinis, arcana perfectionis eruuntur. Certè S. Greg. Nazianzenus scribit, se in enarrationibus S. Basilij* non superficiem tantum verborum spectare, sed ex gurgite ad gurgitem adhuc pergendo, abysso abyssum accersendo, lumine lumen inueniendo; quiescere nunquam; donec ad summum verticem perueniat. *Quod si de quibuscunque Sanctorum monumentis hoc ipsum dici potest, quid existimandum de ijs, quæ in moribus ac perfectione explicanda propriè versantur? Mihi quidem de omnibus sanctorum Cypriani, Athanasii, Gregorij Papæ, Chrysostomi, Bernardi, & Cassiani, plerisque etiam S. Augustini & aliorum scriptis affirmandum videtur, quod idem S. Nazianzenus scripsit de Asceticis S. Basilij.* Cùm orationes, *inquit,* eas, quæ de moribus, ac benè viuendi ratione scripsit, in manus accipio; animo & corpore purgor, templumque Dei capax efficior, atque instrumentum musicum à spiritu pulsatum, diuinamque gloriam, & potentiam decantans. Hoc reconcinnor & componor, atque in alium virum migro, diuinitusque immutor. *Et quod Seuerus asserit de S. Augustini opusculis,* fauos esse nectaris plenos, delicias animæ, ex quibus ea, quidquid in se minùs inuenit, aut imbecillum sentit, resarciat, atque suffulciat. *Idem in aliorum Patrum sacros Commentarios ac lucubrationes quadrare dubitandum non est.*

1. Timoth. 3.

Oratione in laudem S. Basilij.

Epist. 37. inter epist. S. Augustini.

Optassem

Optassem propterea, vt quod ego sum conatus efficere, fecisset aliquis ante me, qui & ingenio & facultate, multoque magis spirituali experientia ac sacra lectione praestaret: hoc est, è sacrarum Scripturarum & Patrum fontibus doctrinam perfectionis hausisset, in nosque deriuasset: sed quoniam qui id adhuc molitus sit, scio neminem, & res est, meo iudicio, vtilissima, ne dicam necessaria ijs, qui perfectionis viam semel ingressi, tutò ac fructuosè in ea pergere student; non existimaui vitio dandum esse, si quod duce caruerim, ipse vno diuino nixus auxilio, mihi viam aperuerim; scrutandoque Scripturas, ac vetera Sanctorum monumenta, ex his, ea quae sacrosancti scriptores de vniuersa perfectionis ratione ac forma prodiderunt, eruere inchoauerim. Absoluent fortasse alij, quibus otium, industria, vires ingenij & spiritus maiores suppetent; pingentque suis coloribus perfectionem. Mihi satis est qualemcunque viam ad eam demonstrasse, & prima tantae imaginis lineamenta duxisse. Vt hanc etiam ob causam speranda venia sit, si multa sint omissa, quae praeter ea quae allata sunt ex Patribus, adhuc adferri potuisse videbuntur; si aliqua non, vti oportebat, expensa; aliqua non optimo loco collocata; aliquorum sententiam minùs assecutus sim, aut ne fortasse assecutus. Siquidem tentaui solùm, & certè bona fide & candidè, quid in hoc genere possem ad meam aliorumque vtilitatem.

Illud monitum lectorem volo, nihil scribere me, quod Scripturae & Patrum verbis approbatum & communitum non sit, omissis saepenumerò, ad molestiam euitandam (Inquit) & (Haec ille) nec semper longa illa ac continuata verborum serie, quae in Patrum libris legitur, sed interdum breuitatis studio intercisis quibusdam, alijs nihil immutatis; quod saepe fecisse Patres ipsos in scriptura adducenda certum est. Et quanquam res easdem, quas hi quinque libri, Theologia etiam magna ex parte tractat; hic tamen non scholasticè sed simpliciter, & ad vsum tantùm accommodatè explicari: Vsum enim res de qua agitur spectat: quare & ad vsum fuit dirigenda tractatio. Ob quem etiam disserui de quibusdam, vt minus ad institutum nostrum necessarijs, breuiter; qualis est in primo libro peccatoris conuersio, & iustificatio, & in quinto nonnulla ad perfectionis proprietates pertinentia. De alijs fusius dicere oportuit, vtpotè nostris: De vincendis nimirum, tentationibus, de abnegatione, de spirituum discretio-

discretione, oratione, & virtutibus, quæ secundo, tertio, & quarto libro continentur. Ita tamen vtrumque præstitum est, ni fallor, vt nec breuitas offundat tenebras, nec explicatio fastidium adferat. Quanquam quia de virtutum actionibus & earum vsu non omnia quæ dici poterant persecuti sumus, hoc tertio & quarto libris, qui scripti sunt de virtutibus, vt eidem breuitati consuleretur; ne quid in re tanti momenti à nobis desideret proficiens, duobus libris, quos in lucem propediem dabimus, id præstare Deo bene iuuante conabimur.

Quod si alicubi recentiores scriptores producti sunt: id factum est in rebus illis, quas Patres vix attigerunt, & recentiores copiosè sunt prosecuti: eoque delectu, vt non nisi paucos, graues, doctos, pios viros de ijs ipsis scribentes adduxerimus: quod, cùm de scrupulis, discretione spirituum, & præparatione ad perfectionem proxima ageretur, operæpretium fuit. Sancti autem Thomæ doctrinam atque sententias, non minus frequenter, quàm libenter vsurpo; tum propter intelligentiam, sapientiam & authoritatem tanti Doctoris; tum etiam ad exprimendos sanctorum Patrum sensus, quos ille, pro re nata, fœliciter assequitur, vt ex tractatione de abnegatione malorum habituum, alijsque ex locis perspicuum est.

Postremò, in quo summum est momentum, vt ad eundem vsum ad quem instituitur tota tractatio, referatur; ad vtilitatem eorum, qui in rebus spiritualibus exercentur, & ad magistrorum, qui in his versantur industriam quoquo modo subleuandam, adieci ad calcem ferè cuiusque libri, qua ratione rerum, quæ eo explicantur, vsus subeundus; & in consuetudinem deducendus sit; propositis exemplis, tum reducendi ad certa capita res illas, quibus meditando potius, quàm legendo, imbui, formarique hominem spiritualem oportet; tum designandi locos examinandæ conscientiæ, ad cuiusque generis hominum proprium, & præsentem statum accommodatos.

CLAVDIVS AQVAVIVA.
SOCIETATIS IESV
PRAEPOSITVS GENERALIS.

FAcultatem cócedo, vt opus hoc De Disciplina Christianæ Perfectionis, in quinque libros distributum, à P. Bernardino Rossignolio, nostræ Societatis Theologo compositum, eiusdemque Societatis quatuor doctissimorum virorum iudicio recognitum, approbatumque, typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus, Romæ 22. Aprilis 1600.

Claudius Aquauiua.

APPROBATIO.

HOs quinque libros R. P. Bernardi Rossignolij, Societatis Iesu, de Christianæ disciplinæ perfectione, dignissimos arbitror, qui in lucem prodeant: Eruditione enim & pietate pleni sunt; & lectoribus maximum ad vitam rectè instituendam adiumentum adferent.

Petrus Steuartius Leodius, SS. Theologiæ Doctor, Professor, Parochus Mauricianus, & Academiæ Ingolstadiensis, pro tempore, Rector.

COPIA.

GLi Eccellentissimi Signori Capi dell'Illustrissimo Consiglio di X. infrascritti: Hauuta fede dalli Signori Riformatori del studio di Padoua, per relation delli tre à ciò deputati, cioè del Reuerendo Padre Inquisitore; del Circ. Secretario del Senato Zuane Maraueglia, & di Domino Lucio Scarano Lettor publico, che nel libro intitolato, De Disciplina Christianæ perfectionis pro triplici hominum statu, del Padre Bernardino Rossignolio della compagnia del Iesù, Non vi è cosa contra le leggi, & che è degno di stampa, hanno concesso licentia che possi essere stampato in questa Città. Dat. die 22. Septemb. 1601.

D. Francisco Malipiero.
D. Benetto Dolfin.
D. Antonio Lando.
} Capi dell'Illustrissimo Conseglio di X.

Illustriss. Cons. X. Secr.

Leonardus Otthobonus.

Regist. in officio cont. blasph.

COPIO-

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS.

In quo explicantur ea, quæ spectant ad statum Incipientium.

Prœmium, quo explicatur scopus & partitio totius Operis de Disciplina Christianæ perfectionis.

LIBER SECVNDVS.

In quo ponitur doctrina de Abnegatione, quæ prima pars est status Proficientium.

LIBER TERTIVS.

Quo explicantur virtutes Theologicæ, & prudentia; maximè verò ea, quæ pertinent ad discretionem spirituum.

LIBER QVARTVS.

Quo reliquæ virtutes morales declarantur.

Ponuntur Virtutes de quibus deinceps agendum est.

LIBER QVINTVS.

Quo ea traduntur, quę statui Perfectorum conueniunt.

COPIO-

COPIOSISSIMVS INDEX RERVM NOTATV DIGNIORVM.

iocos

 æternum.

Eius

Frequens

D.

& Deo

Eius

spiri-

secun-

P.

Super-

Per

Poti-

Errata. Pag. 68 b. Contemplaretur, frueretur, Lege Contemplarentur, fruerentur. p. 170 a pistacium l. pyßlatium. p. 149. b. Vitæ terus l. Vitæ sci m p. 188. b. sic dispunge; vel. pri. vin ratione. Denique &c. p. 308. a Conuersatione. l. conuersione. p. 361. a. commemorantem. l. commorantem. p. 364. b. e laborata. l. elaborare. p. 374. b. as consulta. l. as consulit. p. 378. b. nec melius. l. non melius.

PROOEMIVM,

QVO EXPLICATVR SCOPVS, ET Partitio totius operis de Disciplina Christianæ Perfectionis.

Tatum perfectionis esse in Ecclesia militante, perspicuum est, & affirmant vno consensu antiqui Patres, & Theologi recentiores: eumq́; institutum, & in altissimo dignitatis gradu in ea collocatum à Christo Domino; cuius illa vox est; Estote perfecti, sicut Pa- Matth. 5.
ter vester cœlestis perfectus est. *Et illa:* Si vis perfectus
esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, Matth. 19.
& sequere me.

Is autem tres habet gradus: Incipientium, Proficientium, & Perfectorum. Hæc
enim est natura voluntatis humanæ, vt eius conatus & motus, quo, vt ad alia om-
nia, ita ad perfectionem etiam contendit, non repentè fit summus; sed certis progres- Coloss. 3.
sionibus, & incrementis feratur ad summum. Primò igitur debilis est, & quasi In ca. 1. Ioan.
infans in Incipientibus: deinde confirmatur & adolescit in Proficientibus: postre- tract. 5.
mò, virile robur & maturitatem habet in Perfectis. Charitas etiam, quam vocat Lib. de vera
Apostolus vinculum perfectionis, cùm nata fuerit, *vt Sanctus Augustinus scri-* Relig. c. 26.
psit, nutritur, nutrita roboratur, & roborata perficitur. *Et quanquam* In Ps. 130. ser.
idem Sanctus Augustinus libro de vera Religione ad similitudinem exterioris homi- 16. & 17. de
nis, per sex hominis interioris ætates, spiritualem perfectionem metiendam putat; verb. Apost.
alibi tamen huic tripartitæ diuisioni non obscurè fauet. Et ante ipsum S. Hieronym. Hiero. in Isa.
& postea S. Gregorius, S. Bernardus, & alij. Atque hæc illa eadem est partitio, qua cap. 61.
rem hanc S. Dionysius Areopagita per Angelorum munera diuidit, ex traditione Apo S. Greg. li. 24.
stolica, purgandi, inquam; quod est prioris gradus, illuminandi, & perficiendi, quæ mor. c. 7. et in
pertinent ad posteriores duos. Immò S. Gregorius ijs ipsis gradibus tribus, accom- Ezech. ho. 15.
modat ea, quæ Dominus parabolicè dixit apud S Marcum: Terra primùm fru- Ber. ser. de li-
ctificat herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum. *Et S. Hie-* gno, & ser. 4.
ronymus: Ioannes Apostolus, *inquit,* secundùm merita filiorum suorum, adfratres. ser.
profectusque operum singulorum, scribit ad paruulos, scribit ad iuue- de cāt. Ezec.
nes, scribit ad patres: *vt hinc etiam intelligamus, non solùm quàm eleganti-* S. Dion. de cę
lest. hier. c. 3.
S. Greg. li. 22.
mor. cap. 20.
S. Hiero. epistola 139.

bus,

bus, aptisq́ translationibus eosdem illustrarit S. Euangelista; sed quàm grauiter de ijs nos existimare voluerit.

Gradus porrò hi non ita distinguuntur, vt inter se nullo modo misceantur: nam lumen diuinæ gratiæ, quo peccatorum in Incipientibus caligo discutitur, & cuius splendore & ornatu in Proficientibus & Perfectis mens illustratur atque perficitur; à primo & vltimo gradu non abest. Et quandiu viuitur in ergastulo corporis, vt in primis duobus propria insunt principia perfectionis; sic in perfectis etiam viris semper est aliquid quod expietur, vt sapienter à S. Bernardo scriptum sit: Sic nimirum, conseruandæ humilitatis gratia, Diuina solet pietas ordinare, vt quantò quis plus proficit, eò minus se reputet profecisse. Nam & vsque ad supremum spiritualis exercitij gradum, si quis eousque peruenerit, aliquid ei de primi gradus imperfectione relinquitur, vt vix sibi primum videatur adeptus. *Quare distinguuntur hi gradus ex eo quod in vnoquoque proprium, & potius est, quod Incipientibus est purgatio, Proficientibus lumen, & dilectio Perfectis.*

Ser. de quatuor modis orandi.

Ordinem hunc sequar ego, Deo fauente, accommodatum, ni fallor, ad doctrinam de Christiana Perfectione, quam tractandam suscipio: vt primo loco de Incipientibus, & eorum purgatione agam: deinceps de duobus reliquis generibus, & officijs: idque ex sacris Scripturis: potissimùm verò de sententia sanctorum Ecclesiæ Catholicæ Patrum, & Theologorum; maximè eorum, qui in hoc scriptionis genere inter alios excelluere. Quales sunt S. Basilius Episcopus, S. Gregorius Papa, S. Bernardus Abbas, & Cassianus Monachus: ab alijs simul petendo, quæ ad eandem hanc ipsam rem pertinere videbuntur: præsertim à S. Augustino, & S. Chrysostomo, &c.

DE

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS.

LIBER PRIMVS.

IN QVO EXPLICANTVR EA, Quæ ſpectant ad ſtatum incipientium.

Ad perfectionis doctrinam percipiendam neceſſaria eſt idonei magiſtri opera.

CAPVT I.

Lib. 1. dialog. cap. 1.

ERTVM eſt illud qđ à S. Gregorio Papa ſcribitur, Lege non cōſtringi Spiritus ſancti donum; & reperiri aliquando nonnullos, qui ita per magiſterium ſpiritus intrinſecus docentur, vt ſi eis exterius humani magiſterij diſciplina deſit, magiſtri intimi cenſura non deſit. [Cuius tantæ gratiæ] (vt idem ait) [propria ſigna ſunt virtutes, & humilitas, quæ ſi vtraque perfectè in vna mente conueniunt, liquet quod de præſentia ſpiritus teſtimonium ferat. Sic Ioannes Baptiſta magiſtrum habuiſſe non legitur. & Moyſes in eremo edoctus mādatum ab Angelo didicit, quod per hominem non cognouit.] Hæc ſanctus Pontifex. In hunc numerum referre poſſumus pleroſque ſanctiſſimos viros, quos elegit Deus, vt multorum filiorum in Chriſto patres, & inſtitutores eſſent; nec tamen legimus, eos hominis alicuius fuiſſe diſcipulos. Et quidem de ſancto Antonio narrat S. Athanaſius, eũ à Deo ſolitum fuiſſe edoceri. Quod idē multarum religionū fundatoribus Dei dono accidiſſe, mihi probabiliſſimū eſt. immò & alijs præter eos non paucis, in quibus quamuis elinguibus ac penè illitteratis ſpiritualem ſcientiam nōnunquam mirabiliter viguiſſe, Caſſianus teſtatus eſt, & S. Auguſtinus [cœlum,] inquit, [cœli Domino, qui erexit, & ſublimauit quorundam Sanctorum mētes in tantum, vt nulli hominum, ſed ipſi Deo ſuo dociles fierent.]

In vita S. Antonij. *Coll. 14. ca. 16.* *In Pſ. 113*

Cæterùm, hæc præcipit S. Gregorius, vt veneremur, nec nobis putemus eſſe propoſita ad imitandum: [Vſus enim,] inquit, [rectæ conuerſionis eſt, vt præeſſe, non audeat, qui ſubeſſe, non didicerit; nec obedientiam ſubiectis imperet, quam Prælatis non nouit exhibere: alioquin fiet, vt dum ſe quiſque ſancto Spiritu impletum præſumit, diſcipulus hominis eſſe renuat, & magiſter erroris fiat.] Ad quam præſumptionem euitandam Deus ipſe, qui Apoſtolum Paulum vocauerat, vt obſeruauit Caſſianus, non eum docet perfectionis viā ſtatim, quod facilè poterat, ſed mittit ad Ananiam, vt ab eo illam cognoſcat, [Eum,] inquiēs, [illius prius doctrina quàm ſua inſtitui volens, ne ſcilicet, quod rectè geſtum fuiſſet in Paulo, poſteris malum præſumptionis præberet exemplum. Ob quam

Ibidem. *Col. 21. ca. 4. 15.* *Actor. 9.*

bus, aptisq; translationibus eosdem illustrarit S. Euangelista; sed quàm grauiter de ijs nos existimare voluerit.

Gradus porrò hi non ita distinguuntur, vt inter se nullo modo misceantur: nam lumen diuinæ gratiæ, quo peccatorum in Incipientibus caligo discutitur, & cuius splendore & ornatu in Proficientibus & Perfectis mens illustratur atque perficitur; à primo & vltimo gradu non abest. Et quandiu viuitur in ergastulo corporis, vt in primis duobus propria insunt principia perfectionis; sic in perfectis etiam viris semper est aliquid quod expietur, vt sapienter à S. Bernardo scriptum sit: Sic nimirum, conseruandæ humilitatis gratia, Diuina solet pietas ordinare, vt quantò quis plus proficit, eò minus se reputet profecisse. Nam & vsque ad supremum spiritualis exercitij gradum, si quis eousque peruenerit, aliquid ei de primi gradus imperfectione relinquitur, vt vix sibi primum videatur adeptus. *Quare distinguuntur hi gradus ex eo quod in vnoquoque proprium, & potius est, quod Incipientibus est purgatio, Proficientibus lumen, & dilectio Perfectis.*

Ser. de quatuor modis orandi.

Ordinem hunc sequar ego, Deo fauente, accommodatum, ni fallor, ad doctrinam de Christiana Perfectione, quam tractandam suscipio: vt primo loco de Incipientibus, & eorum purgatione agam: deinceps de duobus reliquis generibus, & officijs: idque ex sacris Scripturis: potissimùm verò de sententia sanctorum Ecclesiæ Catholicæ Patrum, & Theologorum; maximè eorum, qui in hoc scriptionis genere inter alios excelluere. Quales sunt S. Basilius Episcopus, S. Gregorius Papa, S. Bernardus Abbas, & Cassianus Monachus: ab alijs simul petendo, quæ ad eandem hanc ipsam rem pertinere videbuntur: præsertim à S. Augustino, & S. Chrysostomo, &c.

DE

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS.

LIBER PRIMVS.

IN QVO EXPLICANTVR EA, Quæ ſpectant ad ſtatum incipientium.

Ad perfectionis doctrinam percipiendam neceſſaria eſt idonei magiſtri opera.

CAPVT I.

Lib. 1. dialog. cap. 1.

CERTVM eſt illud quod à S. Gregorio Papa ſcribitur, Lege non conſtringi Spiritus ſancti donum; & reperiri aliquando nonnullos, qui ita per magiſterium ſpiritus intrinſecus docentur, vt ſi eis exterius humani magiſterij diſciplina deſit, magiſtri intimi cenſura non deſit. [Cuius tantæ gratiæ] (vt idem ait) [propria ſigna ſunt virtutes, & humilitas, quæ ſi vtraque perfectè in vna mente conueniunt, liquet quod de præſentia ſpiritus teſtimonium ferat. Sic Ioannes Baptiſta magiſtrum habuiſſe non legitur. & Moyſes in eremo edoctus mādatum ab Angelo didicit, quod per hominem non cognouit.] Hæc ſanctus Pontifex. In hunc numerum referre poſſumus pleroſque ſanctiſſimos viros, quos elegit Deus, vt multorum filiorum in Chriſto patres, & inſtitutores eſſent; nec tamen legimus, eos hominis alicuius fuiſſe diſcipulos. Et quidem de ſancto Antonio narrat S. Athanaſius, eū *In vita S. Antonij.* à Deo ſolitum fuiſſe edoceri. Quod idē multarum religionū fundatoribus Dei dono accidiſſe, mihi probabiliſſimū eſt. immò & alijs præter eos non paucis, in quibus quamuis elinguibus ac penè illitteratis ſpiritualem ſcientiam nōnunquam mirabiliter viguiſſe, Caſſianus teſtatus eſt, & S. Auguſtinus [cœlum,] inquit, [cœli Domino, qui erexit, & ſublimauit quorundam Sanctorum mētes in tantum, vt nulli hominum, ſed ipſi Deo ſuo dociles fierent.] *Coll. 14. ca. 16.* *In Pſ. 113*

Cæterùm, hæc præcipit S. Gregorius, vt veneremur, nec nobis putemus eſſe propoſita ad imitandum: [Vſus enim,] inquit, [rectæ conuerſionis eſt, vt præeſſe, non audeat, qui ſubeſſe, non didicerit; nec obedientiam ſubiectis imperet, quam Prælatis non nouit exhibere: alioquin fiet, vt dum ſe quiſque ſancto Spiritu impletum præſumit, diſcipulus hominis eſſe renuat, & magiſter erroris fiat.] Ad quam præſumptionem euitandam Deus ipſe, qui Apoſtolum Paulum vocauerat, vt obſeruauit Caſſianus, non eum docet perfectionis viā ſtatim, quod facilè poterat, ſed mittit ad Ananiam, vt ab eo illam cognoſcat, [Eum,] inquiēs, [illius prius doctrina quàm ſua inſtitui volens, ne ſcilicet, quod rectè geſtum fuiſſet in Paulo, poſteris malum præſumptionis præberet exemplum. Ob quam *Ibidem.* *Col. 21. ca. 4. 15.* *Actor. 9.*

Galat. 2. etiam causam affirmat idem, Apostolū postea longo interuallo ad conferendū Euangelium, quod prædicabat, quodq; non ab homine didicerat, sed à Deo ipso, eiusdem Dei iussu (hoc enim significat secundùm reuelationem) ascendisse Hierosolymam ad suos antecessores, & coapostolos. Vnde, vt rectè concludit *Ibidem.* Cassianus, manifestissimè cōprobatur, nulli à Domino viam perfectionis ostēdi, qui habens vnde valeat erudiri, doctrinam seniorum, vel instituta contem- *Deut. 32.* pserit: paruipēdens illud, [interroga patrem tuum, & annunciabit tibi; seniores tuos, & dicent tibi.]

Ex quibus duæ rationes ad rem hanc confirmandam grauissimæ conficiūtur. *Prima ratio.* Prima fit hæc, nempe diuina voluntas, nobis satis explorata, & manifesta in Scripturis sacris, tum verbis, tum allatis exemplis, quibus alia addi adhuc possent, nisi prædicta sufficerent.

Secunda ratio. Secunda est, quam S. Gregorius exaggerat, consuetudo, & praxis in Ecclesia recepta, vt nemo viam perfectionis ingrediatur, aut pergat, sine duce itineris, ac magistro. Accedunt aliæ etiam non minus firmæ.

Tertia ratio. Tertia fit constans sanctorū Patrum de hac re consensus: nam præter iam dictos, idem docuerunt S. Basilius in regu- *Basil. ser. de institut. monast.* lis: S. Hieronymus, & idē S. Basilius cūm laudant vitā cœnobiticā, atque S. Hiero- *Hieron. ep. ad Rusticū.* nymi hęc sūt verba: [Mihi quidē placet, vt habeas Sanctorū contubernium, nec *Basil. Reg. fus. disput. cap. 16.* ipse te doceas, & absq; doctore ingrediaris viam, quā nunquam ingressus es, statimq; in partē alterā tibi declinandū sit, & errori pateas; plusq; aut minus ambules, quam necesse est: ne aut currens, lasseris; aut morā faciens, obdormias.] Præclara etiā est illa S. Bernardi ad idē *Epist. 87.* pertinēs vox; [Qui se sibi magistrū cōstituit, stulto se discipulū subdit. Posterioribus temporibus cū Patribus quoq; senserūt quicūque de spirituali via tradiderūt præcepta. E quibus ne longum *Tract. de vita spirituali.* faciā, producā vnū, S. Vincentiū: [Plus, inquit, dico, Christus, sine quo nihil possumus, nunquam suam gratiam ministrabit illi, qui cum habeat, qui eum deducat in via perfectionis, negligit ductū eius. Obedientiæ via est via regia, quæ homines inoffenso pede ducit ad summum scalæ, in qua Dominus apparet innixus.

Quarta ratio. Quarto loco occurrit ipsamet necessitatis ratio. [Etenim (vt ait Cassianus) *Coll. 21. c. 11.* cùm omnes artes, ac disciplinę humano ingenio repertæ, quæ & nihil amplius quàm vitæ huius cōmodis prosunt, licet manu palpari queant, & oculis peruideri, rectè tamen à quoquā sine instituētis doctrina nequeant comprehendi; quàm ineptū est credere, hanc solam non egere doctore, quæ & inuisibilis, & occulta est, & quæ non nisi corde purissimo peruidetur: cuius error non temporale damnum, nec quod facilè reparetur, sed animæ perditionem parit mortemq; perpetuam.] Hęc ille. Cuius ratiocinatio vrget sine dubio, efficitque, vt qui de re tāti momenti rectè iudicant, nulla planè ratione dissentire queant. Quāuis enim, vt ait, S. Basilius, ductore sancto & bono *Reg. breu. q. 1.* spiritu indiget homo, vt dirigatur in viā veritatis; & affirmat Apostolus, non esse *2. Corinth. 30.* nos sufficientes, cogitare aliquid ex nobis, tanquā ex nobis; vtitur tamē, vt plurimùm, Deus hominis opera ad auxiliū animarum. Et quemadmodum vult, vt fides, quæ ipsius donū est, ex auditu prædicationis percipiatur; sic sapiēter etiam decernit, vt doctrina Christianæ perfēctionis, quæ fide tāquā fundamēto nititur, munere quidē suo, sed non nisi magistri voce, in animis hominū inferatur.

Quinta ratio. Postremò persuadent idē præstantes & vberes fructus, qui ex hac ipsa institutione, de qua agimus, percipiuntur. Nā *Prima vtilitas.* cùm hæc disciplina id postulet, vt non solùm instituentē audiamus, sed illi etiā aperiamus omnia, quæ intus in nobis sunt; magna certè vtilitas est frœnum, quod ex hoc ipso nobis inijcitur, vehemēter quod retrahit à peccatis, & stimulus qui admouetur ad seriò, & ex animo virtutibus incumbendum. In quam sententiam S. Athanasius de B. Antonio sic scri- *In vita Antonij.* bit: [Dicebat, inquit, magnā esse ad virtutē viā, si singuli vel obseruarent quid gererēt, vel vniuersas mentiū cogitationes fratribus referrent, nō enim posse aliquē peccare, cū relaturus esset ad aliū, quæcūq; peccasset, & subire pudorē, in publicū turpia proferendi. Deniq; nullū peccantē corā alio audere peccare, & si peccet, tamen testē vitare peccati. Igitur quasi

quasi sub oculis aiebat nostris, & cogitatu confundimur, & actu, si omnia referenda faciamus, multò autem magis, si peccata nostra fideliter describentes, digeramus in ordinem. hæc agamus, hanc virtutis gradiamur viam.

Secūda vtilitas. Altera vtilitas est (& hâc etiā pdicant omnes, qui de hac re scripserunt) instituentis curā esse necessariā, ad præcauendas, & eludendas Satanæ insidias. in quas se conijciūt ad manifestissimā perniciē, quicunq; in via perfectionis aliorū consilijs repudiatis, ad sua se cōsilia, quasi ad normā dirigunt. [Nullo nāque alio vitio, ait Cassianus, tam præcipitem diabolus Monachū pertrahit, ac perducit ad mortē, quàm cùm neglectis cōsilijs seniorū suo iudicio persuaserit, definitioniq; confidere. Nec aliā causam habent antiquorū & recentiorū lapsus grauissimi, ac vtinā non æquè frequentes, quàm mentis in propria opinione obstinationē. Hac enim aduersario aperitur via in animā ingrediendi, eamq; ad suā ipsius voluntatē iam illaqueatam ad interitū deducendi: præsertim deficiēte feruore illo spiritus, qui primā ad Dominū conuersionē tanquā nutritius comitatur & fouet. Si enim tūc deficiat institutor, nec sit qui hominē deferuescentem excitet, atq; corroboret, quid mirū sit, si redeat ad ingeniū natura, eamq; languentem verset ad arbitrium suum Satanas? Contra verò, si debilitatum fractumque spiritum, statim doctus magister, ac pius pater excipiat, consilio, & opera iuuet aduersus præsentē teporem, & diaboli imminentes fraudes, ille qui iā periculi laqueis suffocabatur, animū erigit, & respirat; eiq; in manibus est de aduersario victoria. Maximè certè offensus est diabolus huiusinodi pædagogis, & curatoribus, [Odit, dicebat Salomon, tutelæ, & cautionis nomē malignus,] quippe q perspicuè cernit, de suis manibus nō aliter prædam hanc eripi, quàm cùm adolescens, & vt ita dicam, adhuc pupillus spiritus sub plena tutoris sui custodia, & potestate perseuerat: in qua potestate tunc sanè totus est, cùm illi se totū aperit, regendumq; committit.

Coll. 2. cap. 11.

S. Dorothe⁹ serm. 5. & Cassianus coll. 1. cap. 20. ita legunt secūd. 70. vbi nos habemus, qui cauet laqueos, securus erit. Reg. 13. de discernendis spiritibus.

B. P. Ignatius, Societatis nostræ parēs, ad idē propositū ita scribit: [Inimicus noster morē insequitur nequissimi cuiuspiā amatoris, qui puellā honestorum parentū filiam, vel vxorem viri alicuius probi volens seducere, summoperè procurat, vt verba & consilia sua occulta sint: nihilq; reformidat magis, ac ægrefert, quàm si puella patri suo, vel vxor marito ea patefaciat: cùm sciat hoc pacto de votis & conatibus suis actū esse. Ad eundē modū obnixè satagit diabolus, vt anima, quā circumuenire cupit, ac perdere, fraudulentas suas suggestiones teneat secretas: Indignatur verò maximè, & grauissimè cruciatur, si cui vel cōfessionem audienti, vel spirituali homini molimina sua detegātur, à quibus ita excidere se funditus intelligit.] Hæc B. Pater. Qui plura desiderat, legat sermonem quintum S. Dorothei Abbatis, qui admodū piè hoc argumentum tractat.

Tertia vtilitas. Accedit & illud, virtutē in medio positā refugere extrema. At quàm difficile est, non dicā intelligere, sed reipsa attingere hoc virtutis mediū, ac bonū? igitur necessaria nobis est magistri doctrina, & prudentia, quæ hoc ipsum medium in actionibus nostris digito demonstratū, tutò nos amplecti faciat, in eoque conquiescere: ne quod timebat S. Hieronymus, plus aut minus ambulemus, quàm necesse est: aut currentes defatigemur, aut moram facientes obdormiamus. *Epist. ad Rusticum.*

Quarta vtilitas. Postremò, quanti meriti apud Deum est hæc ipsa submissio, qua se homo homini propter Dei amorē subijcit? quàm putamus, cōplaceat sibi Deus, qui alta à longè cognoscit, humilia autē perbenignè respicit, in hac hominū liberorum sub sibi pares homines subiectione? præsertim, si aut ex instituti regula, aut præscripto maiorū id faciunt? vt propterea dubitandū non sit, quin eorū cogitationibus Deus adsit, ea consilia suggerens, quæ necessaria & vtilia esse itelligit ijs, quos erudiunt ad perfectionis Euāgelicæ instituta. Dixit enim; [Qui vos audit me audit.] Positū igitur sit, necessariam esse magistri idonei operā ad viā perfectionis ingrediēdam, & prosequendam. *Luc. 10.*

Consequens illud etiā est, & ex antedictis cōficitur, maximi momēti esse ad spiritus profectū, arcana cordis, & totū interioris hominis statū spirituali Rectori animorū penitus aperire: esseq; in omnibus religiosis institutis sapientissimè,

aut vsu continuo introductũ, aut etiam lege sancitũ, vt cogitationes mentis, & motus animi omnes ad eũ finem explicentur spiritus magistro. Obseruari deniq; potest apud plerosq; historicos, & chronographos familiarũ religiosarũ, in eis tãdiu primi spiritus feruorem cursum suũ feliciter tenuisse, quãdiu tã salutaris cõsuetudo, nihil spirituales Patres omninò celandi, eisq; in omnibus sese committendi, retenta, corroborata, ac propagata fuit. Cùm primum verò intermitti negligentia cœpit, exteriori forsitan obseruantiæ aliquid datum esse, ad proximorum ædificationẽ; solidam tamen sanctitatem vitæ, ac morum maximopere labefactatam penè concidisse. Ideoq; ad eam restituendam in statũ pristinum, nõ alia, iudicio bonorũ omniũ, spes est, quàm si interna hæc adeoq; necessaria disciplina ad antiquã praxim, splendoremq; restauretur, sicq; in eam redeatur viam, quam nobis Maiores tritam reliquerunt.

Quis sit idoneus magister doctrinæ perfectionis Christianæ.

CAPVT II.

EGREGIVS perfectionis doctor S. Basilius, eiusque perfectissimũ exẽplar, suis coloribus magistrũ Christianæ perfectionis ita depinxit, vt an se ipsum potius quàm illũ, licet minus cogitans, descripserit, nõ facilè iudicari possit. Eius hic adscribo verba ex aurea illa oratione de renũciatione, & abdicatione deprõpta: [Simul ac,] inquit, [in primo cõgressu aduersarium superaueris, summa vigilantia acerrimaque in omnes partes circũspectione operã dato, vt aliquẽ tibi virũ inuenias, quẽ in omnibus deinceps delectæ tibi vitæ studijs certissimũ ducẽ sequaris, eiusmodiq; qui rectũ iter ad Deum volentibus pergere sciat cõmonstrare: qui ornatus virtutibus sit, cuius vniuersæ totius ipsius vitæ actiones testimonio sint, charitatẽ in eo erga Deũ inesse, qui diuinarum literarũ scientiam habeat, virũ integrũ, nec vlli distractioni indulgentẽ, ab auaritia abhorrentem, minimè libenter gerendis se negotijs admiscentem, quietum, amantem Deum, egentium studiosum, minimè iracundum, iniuriarũ immemorẽ, natura propensum ad eos docendos, qui ad ipsum accedant, quẽ gloria inanis non inflet, superbia nõ extollat, adulatio non frangat, seuerum atque constantem, cui deniq; nihil sit præstantius honore Dei.] Et post pauca subdit: [Si te viro credideris virtutibus multis instructo, sine dubio omniũ, quæ in ipso bona fuerint, hæres remanebis, æquè & apud Deum, & apud homines beatissimus iudicaberis. Si verò, quod cũ corpore tuo agere mitius volueris, magistrum aliquẽ quæsieris, tecũ se ad tua vitia demittentem, vel vt verius dicam, tecum vnà in eandem perniciem corruentem, frustrà mundanis rebus nuntiũ remittẽdi laborẽ suscepisti; & cæcum tibi ducẽ asciuisti, cuius ductum secuto in foueã tibi sit procidendum.] Hæc S. Basilius.

Quæ omnia, quanquã sufficiũt ad eũ, quẽ quærimus perfectionis magistrum indagandũ, videtur tamen operæpretiũ, quædã adhuc eius officia, quæ ad vsum plurimùm iuuare possunt, in mediũ adducere, & breuiter explicare.

Primũ officium est agnoscere vultum internum, atque adeò totũ statũ animæ, quam regendam suscipit. Vt enim medicus nisi ægrotantis corporis constitutionem, morbumq; ipsum quantũlibet latentem acutissimè inuestiget, frustrà in ægro curando operã ponit; sic spiritualis magister, nisi discipuli propensiones & mores intelligat, & ad ipsa etiam cordis secreta, quantum fieri potest, animique ægritudines perueniat, nũquã vel sanabit infirmũ, vel valentẽ confirmabit. *1. Officiũ.*

Hanc cognitionem duplici via maximè assequetur. Altera, si dono discretionis spirituũ opportunè vtatur ad explorandas necessitates grauiter ægrotantis animæ, aut etiam otio languentis. Licet enim prauum sit cor hominis, & inscrutabile, & solus Deus scrutetur renes & corda, solent tamen spirituales viri diuino hoc lumine illustrati, quæ in animis hominum sunt dijudicare, quippe quibus in primis præceptum sit à Domino per S. Ioan. vt non velint omni spiritui credere, sed probent spiritus, si ex Deo sint; & de illorũ numero sint, de quibus *Ierem. 17.* *1. Ioan. 4.*

scribit

Ecclef.37. ſcribit Sapiens; Anima viri ſancti enunciat aliquando vera, quàm ſeptem circũſpectores ſedentes in excelſo ad ſpeculãdum. Neque in alium finem diuinitùs hoc munere donentur, quàm, vt quãdo vicarij Dei ſunt in cura & auxilio animarum, eiuſdem etiam quaſi vicem ſuppleant, in perſcrutandis animæ receſſibus, & in lucem eruendis cogitationibus eius & affectionibus. Et quanquam donum hoc gratis à Deo datur; vix tamen, niſi in viris valdè ſanctis reperitur:
Pſal.118. cuiuſmodi erat, qui dicebat: [Conſilium meũ iuſtificationes tuæ.] Ac ſi diceret, ex iuſtè & ſãctè acta vita intelligo, quid mihi cõſilij in actionibus tã meis, quàm aliorum capiendum ſit, & qua via inſiſtendum, nec ipſe errem, neque alijs ſim erroris auctor: ob id etiam ſe intel-
Ibidem. lexiſſe dicit [à mandatis Dei.]
3.Reg.3. Quare vbi magiſter cũ Salomone petierit à Domino cor docile, vt iudicare poſſit populum ſuum, & diſcernere inter bonum & malum, magna in ſpe ſit, ab eo ſibi ſubminiſtrandas vires ad exercendum hoc miniſterium, ſeſeq; accingat ad opus Dei; ſanctorum Patrum, qui hac de re ſcripſerunt inhærens veſtigijs.
1. Illudque ante omnia velit, in ſpirituali hac & grauiſſima functione imitari Deũ cuius adiutor eſt, immunem ſe ab omni affectione vitioſa præſtando [Geſtabit]
2. Par. paſtor.c.21. (inquit S.Gregorius de Scripturis ſacris loquens) [ſacerdos iudicium filiorum Iſraël in conſpectu Domini in pectore ſuo, hoc, inquam, eſt ſubiectorum cauſas pro ſola interni iudicis intẽtione diſcutere, vt nil ſe in eo humanitatis admiſceat, quod diuina vice diſpenſat] (quo verbo amor omnis humanus affectusq; excluditur) [ne correptionis ſtudia priuatus dolor exaſperet, ne tranquillitatem iudicij aut latens inuidia maculet, aut præceps ira perturbet.
II. Deinde, quandoquidem diſcretionis donum abſtruſas animi latebras non retegit, ſed iuuat ſolũ doctoris ingenium, vt eas diſcutiat, ipſe ſua induſtria, & externorum ſignorum ductu aditum ſibi aperiat ad ea, quæ occulta ſunt, quoad poterit, cognoſcenda. [Nonnulla] (in-
2. Par. paſtor.c.10. quit idẽ S.Gregorius) [ſubtiliter & occultè ſunt perſcrutanda, vt quibuſdã ſignis erũpentibus rector in ſubditorum mente quid clauſum lateat, inueniat, & interueniente correctionis articulo ex minimis maiora cognoſcat. Vnde rectè ad Ezechielem dicitur, fodi tibi parietẽ. *Ezechiel 8.* Et quid eſt fodere parietem, niſi acutis inquiſitionibus duritiã cordis aperire?]

Poſt eam oportet eundem verſatum *3.* eſſe maximè, in dignoſcendis initijs, & *Baſil. conquaſi* ſeminibus primis humanarũ cogi*ſtitut. mo*tationum, de quibus inter alios legẽdus *naſt. c.18.* eſt S.Baſilius in conſtitutionibus, & *Bernard.* Caſſianus in Collatione Abbatis Mo*ſerm. de 3.* ſis; & ſanctus Bernardus pluribus locis. *cogitationũ* Sciteq; inter tentationes carnis, mundi, *gen.* & Satanę, inter virtutes item & vitia cer*Coll. pri*tum diſcrimen ponere: nam, vt idem S. *ma, ca.19.* Pontifex confirmat, [plerunq; vitia vir*&c.* tutes ſe eſſe mentiuntur.] Et alibi: [Por*2. Par. pa*tat ſacerdos rationale iudicij, quia de*ſtoral. c.9.* bet rector ſemper ſubtili examine bona *2 par.c.2.* malaq; diſcernere, & quæ vel quibus, quando vel qualiter congruant, ſtudioſè cogitare.]

Sed huius doni maximè neceſſarius *4.* eſt vſus in excogitandis, & adhibendis remedijs accommodatis ad cuiuſq; naturam, & ægritudines. Nam neque ille laudãdus eſt, qui ad omnes morbos animi depellendos, eodem ſemper vtitur medicamento: & ita varia ſunt hominũ ingenia, & propenſiones, vt certiſſimum ſit, quod idem S.Gregorius aſſerit, teſti*3. Par. pa*monio etiam S. Nazianzeni, ſæpe alijs *ſtor. in pro*officere, quæ aliis p. oſunt. [Plerunque,] *logo.* inquit, [herbæ, quæ animalia nutriunt, alia occidunt; & lenis ſibilus equos mitigat, canes inſtigat; & medicamentum quod hunc morbum imminuit, alteri vires iungit: denique panis vitam fortiũ roborat, paruulorum necat.]

Sed nõ minor cura ponẽda eſt in præ*5.* ſtolanda curationis opportunitate: nã, *2. Par. pa*vt idem ait,] Secta immaturè vulnera de*ſtor. cap.9.* terius inferueſcunt, & niſi cum tempore medicamẽta conueniant, cõſtat procul dubio quod medẽdi officiũ amittãt.

Altera via, quã ſequi debet ſpiritualis *Secundum* magiſter, vt perſpectã planè habeat ſui *officium.* alumni animam, eſt, (& hoc eſt alterum eius officium) ſumma ope niti bonarum virtutũ exemplo, præſertim verò charitatis, patientiæ, manſuetudinis, hominẽ allicere. itaq; ſibi conciliare ac deuincire, vt ille libenti & alacri voluntate

seipsum aperire magistro, desideret. [Tales sese,] inquit sanctus Papa, [qui præsunt exhibeant, quibus subiecti occulta quoque sua pandere, non erubescant: vt cùm tentationum fluctus paruuli tolerant, ad pastoris mẽtem, quasi ad sinum matris recurrant, & hoc quod se inquinari pulsantis culpæ sordibus præuidẽt, exhortationis eius solatio, & lachrymis orationis lauent.]

Magistro spirituali, si is viscera matris semel induat, mirum est quàm multa statim suppetent adiumenta pietatis
1. exercendæ. Nonnunquam enim patientia, & lenitate ita recreabit hominem timidum, & verecundum, minusq; audentem, quid in animo lateat explicare; vt quasi obstetricante manu eius (vt ille dicit) educatur coluber tortuosus. Quod fecisse S. Macarium erga vnum illum monachum, qui solus diaboli poculum degustarat, egregiè narrat S. Dorothe⁹.
2. Interdum quæ ille reticet, vel pudore, vel ignoratione, vel etiam sermonis inopia, ita ipse suggeret, vel Spiritu sancto adiuuante, diuinans assequetur, vt magistrum discipulus animo suo præsentẽ, ac quidquid in eo occultum est, veluti intuentem suspiciat, quæ res magnũ animum adfert discipulo, & via certissima
3. est ad spiritus sanitatem. Quod si idem pater audita alterius tentatione, aut eam coniectura assecutus, possit affirmare se tentatione eadem aliquãdo, & grauiter esse pulsatum, qua cõmunicatione Abbas Apollo vsus dicitur, cum adolescẽte monacho, quem senex alius rigidè acceptum in desperationem adduxerat, quã lucem veritatis, quod charitatis solatiũ in afflicti hominis animo exoriri repẽtè debere, putamus? Apostolus certè hunc ipsum lenitatis spiritum, præsertim dũ cum ijs agitur, qui fragilitate peccarũt, apprimè commendat, cùm ait: [Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis: considerans te ipsum, ne & tu tenteris.] quo loco S. Augustinus;] Nihil, inquit, sic probat spiritualem virum, quàm peccati alieni tractatio, cùm liberationẽ eius, potius quàm insultationẽ; potiusq; auxilia, quàm conuitia meditatur, & quantũ facultas tribuitur, suscipit.] Pax igitur &

Iob 26.
Serm. 5.
Cassianus coll. 2. cap. 13.
Galat. 6.

dilectio, & cõmunis periculi cogitatio in corde reseruetur: modus autẽ sermonis siue acrius, siue blandius proferatur, sicut salus eius, quem corrigis, videtur postulare, moderandus est. Quod si grauiora etiam remedia ob morbi sæuitiã, vulnerisq; atrocitatem necessaria fuerint, dubitandum non est, quin à Deo abundè suppeditanda sint homini, quẽ vicariũ suũ huic muneri destinauit: præsertim, si vir sit, vt dicebamus sanctę charitatis zelo & spirituali prudẽtia p̃ditus.

Illud verò summoperè magistro necessarium est (& hoc sit tertium eius officium) vt cum Deo maximè coniunctus
1. viuat, & quãdoquidẽ habet in manibus Dei opus, oratione, pijs desiderijs, ac gemitibus ad eum crebrò, & ardẽter emissis committat Deo animam, quam regit. siquidem à Deo proficisci debet quidquid in discipuli gratiam in re hac molitur magister. Et Dei est dare linguã eruditam, & verba ignita magistro: discipuli autem aperire aures ad ea percipiẽda, quæ proponuntur, viresq; addere ad eadem fortiter, & alacriter exequenda. Ita quotidiano experimento edocti intelligunt, qui se in tam sancti muneris exercent labore: Dei nimirum manum præsentem esse, eumq; verba eorum factaq; ita moderari, vt sæpe ijs minimè cogitantibus, & fortè etiam quidlibet aliud volẽtibus, inexpectatus fructus repentè existat: ortaq; noua luce in audiẽtis animo, ea vis illi diuinitùs afferatur, vt velit, nolit, vulnus pectoris, quod antè celauerat, cogatur aperire: Quod accidit Abbati Theonæ, cum alijs quibusdam monachis, præsente discipulo Serapione adhuc adolescente de gastrimargiæ vitio & occultarum cogitationũ tyrannide disserenti; & earum naturam, & atrocissimam vim, quam habent, dũ celantur, exponenti; compunctus enim Serapion, cuius causa tamen ea tunc non habebatur oratio, & conscientia perterritus, prostratus in terram, magno cum lachrymarum imbre peccatũ, quod diu tacuerat, patefecit, excussitq; à se dæmonem, qui ad illud vsque tempus os eius perniciosa verecundia concluserat. [In cuius signum,]inquit Cassianus, qui hęc scripsit, [lãpas accensa de sinu eius procedens ita cellã repleuit odore sulphureo,

Tertium officium.
Coll. 2. cap. 11.

ſeo, vt vehementia fœtoris ipſius vix homines in ea reſidere permitteret.]

Tunc verò maximè requiritur oratio, quando pluribus vitijs quaſi febribus tentatur ægrotus, & vnius earũ, aut etiã plurium cura negligẽda eſt, ne vna, quæ cæteris eſt grauior, interitum adferat, ſi non ſtatim aduerſus illã pugnetur. Certum eſt enim de inani gloria minus laborandum eſſe, ſi oriatur ex abſtinẽtia ieiunantis, interim dũ intemperantiæ grauioris curationi incumbitur. [Quæ enim peſtis,] inquit S. Gregorius, [ardẽtius inſequẽda eſt, niſi quę periculoſius premit?] *Par. 4. paſtor. cap. 4.*

3. Multò adhuc maior patiẽtia, feruentiorq; oratio adſciſcenda eſt, quando cũ illis res eſt, qui non ſolùm non fatentur commiſſa delicta, ſed certis indicijs deprehenſi, ea etiam excuſant, negant, & quidlibet aliud, quàm ſpem vllam veræ emendationis pollicentur: tunc autem, inquit S. Chryſoſtomus, [imitandi ſunt parentes, qui filijs ſuis grauiter ægrotantibus, licet deſperatis aſſidẽt lachrymãtes, lamẽtantes, exoſculãtes, omnia quæ poſſunt admouentes ad ſupremũ vſque halitum. Hoc tu, inquit, quoq; facito pro fratribus. Et tamen illi non poſſunt lachrymis, & lamentis, neque morbũ depellere, neque mortem imminentẽ abigere: Tu verò frequenter poteris animã deploratam aſſiduitate, inſtantiaq; per lamenta reuocare, ac ſuſcitare. Dediſti conſilium, nec perſuaſiſti, illachryma, punge frequenter, ac ſuſpira paululum, vt tua ſolicitudo incutiat illi verecundiam, itaque ſe conuertat ad ſalutem.] Pergit præclarè in eandem ſententiam plura ſcribere S. Chryſoſtomus, quæ breuitatis cauſa hîc prætermittuntur. *Cõtione 1. de Lazaro.*

Addit S. Bonauentura, diſſimulet in hoc caſu Rector, & patientiam ſuã exerceat, & quod arguendo non valet, orãdo conetur obtinere, vt aut Deus citiùs eũ corrigat, aut latentem eius malitiam detegat, vt aliquid remedij apponatur. Sic Iudã Chriſtus tolerauit (quam rem fusè S. Chryſoſtomus) dũ eius iniquitas patenter erupit; quamdiu enim latuit, nulli nocuit. [Huc, inquit, pertinet, quod dicitur de zizania, & tritico, ſinite vtraq; creſcere; & in Apocalypſi; qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhuc.] Quãquã enim qui huiuſmodi ſunt, monẽdi generatim ſũt, vt reſipiſcant; ſicut monuit Iudã Dominus, cũ dixit, [væ homini illi;] omniſq; peccandi occaſio ſit præcidenda; opportunius non tamen tanto malo remediũ adhiberi non poteſt, quàm ſi cum ante dicta patientia, & orationis feruore tolerentur. Nec plura in præſentia de ſpiritualis patris muneribus. *De ſex alis Seraphim. cap. 7.* *Matth. 13. Apocal. vlt.* *Matth. 26.*

Si igitur, addit S. Baſilius, Dei munere talem quempiam virũ inueneris (prorſus autem ſi peruestigare volueris, inuenies,) magiſtrũ bonorum operum, hoc apud te conſtanter teneto, vt nihil omninò quidquã, præter illius ſententiam, facias; quidquid enim eo inſciente facis, id furtum, ac ſacrilegium eſt, tibiq; exitium, non autem vtilitatem vllã apportat. [Caue, inquit, ne excantationes eorum, qui demorſi ſunt à ſerpente velis imitari, cùm ipſe excantandi artem non teneas, ne ſi ad te foras ſerpentes attraxeris, illiq; ſe tibi circumplicuerint, tuque te ab ipſis explicare non poſſis, immaniter ab illis abſumare.] Sed inſtituti ratio poſtulat, vt initia, & quaſi incunabula perfectionis inſpiciamus, in primis autẽ conuerſionem hominis ad Deum. *De renunciat. & abdicat.*

Status peccatoris ante conuerſionem à peccato.

CAPVT III.

CONVERSIONIS ſpiritualis nõ vna eſt ratio; nã alij cõuertuntur à peccato ad gratiã Dei: alij à vita cõmuni rectè viuentiũ Chriſtianorũ ad perfectionem, Apoſtolicamque viuendi normam. Et quanquã aliquando ſummo diuinæ miſericordiæ beneficio, vtraque ſimul contingit alicui, vt Apoſtolo Paulo, & S. Auguſtino accidiſſe certum eſt, & vt ego opinor, etiam pleriſq; illis antiquæ Eccleſiæ vtriuſque ſexus martyribus; prior tamẽ à poſteriori longè diſtat, eamq; ſemper, natura ſaltem, anteuertit: Quare de vtraque ſeparatim à nobis agendum eſt. Sed prius quis ante conuerſionem à peccato ſit peccatoris ſtatus conſideremus. Eſt enim hæc meditatio nondum conuerſis, & conuerſis ipſis ſalutaris, & neceſſaria.

Ser. de diuersis affectionibus animæ. Qua de re præclarè S. Bernardus:[Videtur mihi,]inquit, [quatuor interdum conuersionem nostram præcedere status: vnus sub nobis ipsis, tres sub Principe mundi huius. *Primus status peccatoris.* Est enim anima sub seipsa cùm propriam sequitur voluntatem, libertate perniciosa gaudens Hic est filius ille prodigus, qui portionē paternæ substantiæ, quæ se contingebat, *Luc. 15.* accepit; ingenium scilicet, memoriam, vires corporis, cæteraq; similia bona naturæ, quibus non ad diuinam, sed ad suā vteretur voluntatem, estque tanquam sine Deo in hoc seculo. Est autem interim hon o sub se, cùm propriæ satisfaciens voluntati, necdum tamen possidetur à vitijs, & peccatis; nec iam proficiscitur in regionem longinquam; separatus quidem, sed necdum elongatus à patre: hoc autem tamdiu fit, dum licita quidem, sed non expedientia pro sua sequitur voluntate.

Secūdus status. Veruntamē tripliciter, [inquit,] mihi videntur homines esse sub Principe tenebrarum. Primò quidem nec volētes, nec nolentes: quod cōuenit his, qui nec dum habent voluntatis vsum: sunt tamē vasa iræ propter originale peccatum: donec alligato forti vasa eius diripiat fortior; per Sacramentum (Baptismi) adueniēns; verus vtique Moyses qui in aqua venit; nec in aqua solùm, sed in aqua, & sanguine.

Tertius status. Secundo modo volentes, cùm iam voluntariè peccant. Hic filius prodigus iam proficiscitur in regionem verè longinquam; quia ab eo qui summè, & singulariter est, nihil longius eo, quod nullo modo est; nihilq; remotum magis ab eo, à quo, & per quē, & in quo sunt omnia, quàm peccatum, quod nihil est inter omnia. Porrò iustum diuinæ vltionis iudicium est, vt fugitiuum patris filium alter sibi vsurpet in seruum: vnde vni ciuium legitur adhæsisse; quem ego non alium, quàm vnum ex malignis spiritibus intelligendū puto; qui pro eo quod obstinatione irreparabili peccant, & transierunt in affectū malitiæ, & nequitiæ, iam nō sunt hospites & aduenæ, sed quasi ciues, & inhabitatores peccati. Quid est autem quod ciui dicitur adhæsisse pauper adolescens & peregrinus, nisi quod factus est subditus illi? & sequentia manifestant; misit, inquit, in villam suam pascere porcos. Et nota quod famis necessitate ciui maligno dicitur adhæsisse, sicut Israël tempore famis dicitur descendisse in Aegyptum. Pericu- *Genes. 24.* losa planè & perniciosa esuries, quæ liberos addicit miseræ seruituti, subijciat operibus luti, & lateris, porcis associet, imò & seruos faciat esse porcorū. Vnde autem egestas tanta ei, qui diues aduenerat, collectis nimirum omnibus, quæ de paterna substantia in suā acceperat portionem? ex eo sine dubio, quod præmissum est, dissipasse bona sua, viuendo luxuriosè cum meretricibus: propterea, inquit, cœpit egere. Porrò meretrices istas, concupiscentias carnis intellige, cū quibus luxuriosè viuendo dissipat bona naturæ, dum eis abutitur ad voluptatē. Hinc egestas succedit perniciosa (teste Scriptura) quod non satietur oculus visu, nec auris impleatur auditu. *Eccles. 1.* Mittitur ergo pascere porcos; corporeos scilicet sensus, qui volutabro luti, & sputcitijs oblectantur.

Quartus status. Tertio quoq; modo nolētes sunt sub principe tenebrarū homines, cùm iā resipiscere volentes, nisi quod peccati cōsuetudine miserabiliter obligati, iusto Dei iudicio, qui in sordibus sunt, sordescunt adhuc. In quo tertio statu laborasse videtur prodigus ille filius: & verè prodigus nimis, qui non modò dissiparat sua, sed semetipsum subiecerat miseræ seruituti, infelix; venundatus sub peccato; cū ad se reuersus ait, quanti mercenarij in domo patris mei abūdant panibus; ego autem hic fame pereo, id est, insatiabilibus crucior peccatorum desiderijs, & affectibus vitiorum?]Hæc sanctus Doctor.

In quibus verbis intelligimus ad rem nostram facere duos posteriores peccatoris status: nam de primo qui videtur à sancto Bernardo fingi, quasi status vel naturæ per se ipsam consideratæ, vel illius, qui ad humanæ rationis normam vitam dirigit sine scelere, sed non sine periculo sceleris; de secūdo itē qui pertinet ad solum originale peccatū, nihil est, quod laboremus in præsentia, vt de duobus alijs, qui vt plurimū peccatoris ad Deū regressum antecedunt. In his autem perpendenda maximè sunt hæc.

Primum

1. Primum est, peccatum mortale hominem à Deo alienare, ac procul facere: quod est (vt S. Chrysost. scribit) separare Deum ab homine, & constituere illi inimicum: Et hoc ideò, (vt idē ait) quia peccator peccans offendit Deum: est enim peccatum iniuria diuinæ bonitati ab homine illata, & contemptus diuini præcepti, quod impiè ille transgreditur, eius sanctissimam voluntatem parui pendēs: quod si peccator id minimè cogitat, cū peccat; re tamen ipsa præstat, cū ab eius lege discedit; vt alter prodigus filius à paterna obedientia: quapropter à S. Ambrosio peccatum dicitur [præuaricatio legis diuinæ, & cœlestium inobedientia præceptorum.]

Lib. 3. de prudentia.

Hom. 4. in 2. ad Cor.

Lib. de paradiso.

2. Secundum est, hinc habere peccatū, vt sit nihil; quia cōstituit hominem sine Deo, quod est ipsum ens, & bonum, infinita ac incōprehensa perfectio, & bonum omnis boni: vt propterea à S. Chrysostomo sapienter scriptum sit, [nihil est peccante pauperius,] & sanè si Dei gratia, quā amicis largitur Deus, maius bonum est, quàm bonū naturæ totius vniuersitatis creatæ, vt docet sanctus Thomas, in qua egestate positum dicemus peccatorem, qui statim ac peccat grauiter, ea omninò priuatur?

Hom. 5. de prouidētia.

Dist. 112. art 9. ad secundum.

3. Tertium est, peccatorem Dei patris amantissimo patrocinio destitutum adhærere diabolo, eiusq; mancipium fieri: quod etiam præter S. Bernardum asseritur à beato Augustino; [Vnusquisque,] inquit, [peccando animam suam diabolo vendit, accepto tanquam pretio dulcedine temporalis voluptatis.] ex quo consequens illud est, quod S. Basilius sæpe docet; peccatum, angelum vitæ nostræ custodem, quantum in ipso est, à nobis cùm peccatores perseueramus, abigere.

Exposit. propositionum Ep. Rom.

Homil. in Psal. 33. & oratione de peccato.

4. Quartum est peccati fœditatem, & graueolentiam esse maximam: Quanta autem sit, non poterat fortassè clarius explicari, q̄ descriptione prodigi adolescentis, luxuriæ in cœno volutati, ac deinde inter porcorum greges in eodem quasi sepulti. Et re vera Deo non minùs, imò multò magis odiosus est peccator; quàm homini intolerandus, grauissimus cloacarum fœtor: vt propterea, vt videtur S. Chrysostomo, dixerit Dauid: [Putruerūt, & corruptæ sunt cicatrices meæ. Nihil enim,] inquit, [peccato fordidius, nihil immundius.] Et hæc omnia peccatis grauioribus omnibus communia sunt.

Hom. in Ioannem 52. Psalm. 37.

Quintū illud sit, quod proprium est postremi, ac pessimi status, quo, in peccato perseuerat, & quasi cōsenescit peccator. Namque verbis exprimi vix potest, quam diram tyrannidem in huiusmodi peccatorem exerceat peccatum, & per peccatum dæmon; idque ne resipiscat; etiamsi diuina adiutus gratia id aliquando desideret. [Barbarū est enim peccatum,] inquit S. Chrysostomus, [& tyrannidem exercens in animam semel captam, sed in perniciem eorum, qui ipsum suscipiunt.] Nihil est enim æquè incōsideratum, atq; peccatum; nihil adeò amens, stultum, ac violentū: omnia euertit, & confudit, & perdit, quocunq; insilierit: est visu deforme, importunum, molestum, & graue: & si quis pictor ipsum depingeret, non mihi videretur aberrare ipsum sic effingens, mulierem quandam forma belluina, barbaram, ignem spirantem, iniucundam, nigram, quales externi poëtæ depingūt Scyllas. Hanc peccati tyrannicam dominationē sibi quærunt primùm; post etiam ferunt peccatores, qui peccatis multo tempore addicti, prauæ huius consuetudinis pondere premuntur. Et mira sunt, quæ in se ipso expertum se scribit sanctus Augustinus, dum adhuc teneretur vinculis delictorū iuuentutis suæ: à quibus quod tamen optabat, expedire se nulla ratione poterat. Sic enim ait: [Suspirabam ligatus non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate: velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenā fecerat, & constrinxerat me.] Et postea: [Nec plenè volebam, nec plenè nolebam; ideò mecum contendebam, & dissipabar à me ipso.] 5.

Hom. 9. in 2. Corinth.

Lib. 8. confess. cap. 5. & 10.

Postremus sit reatus, quem appellant Theologi æterni supplicij; quod duas habet partes, diuinæ visionis priuationem perpetuā, & ignis ardentissimi cruciatum sempiternum. Atque hic est status hominis antequam ad Dominum conuertatur; in quo peccator constitutus est Dei hostis, Dei gratia spoliatus, egentissimus, inquinatissimus, diaboli mancipium, tyrannide peccati diaboli- 6.

que

que oppressus, & hæres inferni. Qua de re adhuc plura cap. sexto, & decimo quinto sequenti. Nunc ad conversionem ipsam investigandam accedamus.

Conversionis principium & auctor Deus est.

CAPUT IIII.

Onversionem quamcunque ad Deũ, & ad perfectiorem vivendi modum, à Deo præveniente, & iuvante proficisci, nemo dubitare debet. [Ei,] inquit S. Bernardus, [adscribenda cuiusq; conversio est, cui dicere necesse habent universi illud de Psalmo. Cõuerte nos Deus salutaris noster.] quod ante S Bernardũ S. Augustinus in dictũ Prophetę; [Converte nos, & ostende faciem tuam, & salui erimus. aversi,] inquit, [sumus à te, & nisi tu convertas, non convertemur.] nã vt alibi scriptum est apud eundem: [Hęc est humanæ voluntatis natura, vt ad malum quidem eius prior sit; ad bonum vero eius, prior fit voluntas creatoris eius, siue vt eam faceret, quæ nulla erat, siue vt reficiat, quæ lapsa perierat.] & alibi, amẽtiam vocat existimare in donis Dei nos priores esse, quoniam [misericordia eius præueniet me, & ipse est, cui fideliter veraciterq; cantatur, quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis.] ergo benedictio dulcedinis est gratia Dei, qua fit in nobis, vt nos delectet, & cupiamus, hoc est, amemus, quod præcipit nobis.

Serm. 78. in Cant. *Psal. 84.* *Psal. 79.* *13. de ciuit. Dei cap. 6.* *Lib. 2. contra 2. epist. Pelag. c. 9.* *Psal. 58.* *Psal. 20.*

Cæterũm B. Bernardus hoc beneficiũ diuinum paulò altius repetit: & quia eius cõtemplatio magnum potest in nobis diuinum amorem excitare, hîc mihi videtur inferenda, nõ omnibus quidem verbis eius vt longitudo vitetur, verbis tamen eius omninò. Sic verò scribit in illa verba sponsæ in Canticis: [Inuenerunt me vigiles. Intuere nunc mecum in hoc tam magnifico opere nostræ salutis tria esse quædam, quæ sibi vendicat auctor Deus, præuenitq; in illis omnes auxiliatores & cooperatores suos, prædestinationem, creationem, inspirationem: quarum prædestinatio ante tempora est: creatio, cum tempore: inspiratio iam in tempore fit, vbi & quando vult Deus. Secundùm prædestinationẽ nunquam Ecclesia electorum (hæc est sponsa) penes Deum non fuit. Elegit nos (inquit Apostolus) ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate. In illo tam profundo ęternitatis sinu, antequam in lucẽ opus prodiret huius creationis, quis illam vel beatorũ spirituum inuenire aliquo modo valuerit, nisi cùm ipsa æternitas, Deus, voluit reuelare? sed cùm iam ad nurũ creantis visa est emersisse in formas factitias, atque visibiles, non continuò tamen inuenta est à quoque hominum, vel angelorum, eò quod non agnosceretur imagine terrestris hominis adumbrata, & operta mortis caligine (hoc est peccato originali) omnes enim peccauerunt, & omnes capitium suæ verecundiæ portant. Itaque inueniri, & agnosci non poterat, miro modo latens intra gremium beatæ prædestinationis, & intra massam miseræ damnationis. Cæterùm quam celauerat prædestinans sapientia, & creans potentia minimè prodiderat, visitans gratia suo in tempore reuelauit, secundùm operationem inspirationis, qua de sponsi spiritu infusum quippiam humanis spiritibus fuit, in præparationẽ Euangelij pacis. Frustrà vigiles laborassent in prædicando, si hæc gratia non præcessisset: nunc videntes populos in omni facilitate ad Dominum conuerti, cognouerunt de diuitijs gratiæ, quæ à sæculo tenebantur in abdito ꝓdestinationis æternæ. Ex quo clarum fit, non otiosum esse, quod se inuentam ab his sponsa testata est: inuenta, inquam, ab his, à Domino autem collecta, & conuersa: non enim est inuenire Domino, sed præuenire, & inuẽtionem præuentio excludit: deniq; quid inueniat, qui nihil vnquam non nouit? nouit Dominus, qui sunt eius. Benè proinde se inuentã perhibuit sponsa ab his, qui custodiunt ciuitatem, quæ à Domino ciuitatis præcognitam iam se nouerat, & præuentam, quatenus illi talem eam inuenirent, non facerent. Sic à Petro Cornelius, & Paulus ab Anania inuenti sunt, nam ambo præuenti erant à Domino, & præparati. Quid Paulo paratius,

Cantic. 3. *Serm. 78. in Cant.* *Ephes. 1.* *Rom. 5.* *2. Tim. 2.* *Actor. 9.* *Actor. 10.*

ratius, qui supplici iam & mente,& voce clamauerat, Domine, quid me vis facere? nec minus Cornelius, qui eleemosynis & orationibus suis, Domino quidem eas sibi inspirante, promeruit peruenire ad fidem. Inuenit quoque Philippus Nathanaëlem, sed prius illũ Dominus, cùm esset sub ficu, iam viderat: & Andreas Simonem fratrem inuenisse refertur, sed præuisũ à Domino. Legimus de Maria quod inuenta fuerit in vtero habens de Spiritu sancto.] Hæc ex Bernardo.

Quæ omnia in eos etiam cōueniũt, qui post acceptam veritatis notitiã, lapsi in peccatum, ex eo per salutarem pœnitentiam emergunt: nam horum nomi-
Ierem. 31. ne dixit Ieremias, [Postquam conuertisti me, egi pœnitentiam, & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum, confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobriũ adolescentiæ meæ.] Quo loco S. Hieronymus: [Ergo idipsum,] inquit, [quod agimus pœnitentiam, nisi Dei nitamur auxilio, implere non possumus: confusus sum (inquit) & erubui: quòd enim tempus non est confusionis nostræ, si recordemur antiqua peccata, & omnium quæ malè egimus, capiamus memoriam?

Ex quibus satis intelligitur Deũ suo fauore, & auxilio non solùm præuenire peccatorem, antequam surgat à peccato, sed gratia etiam sua omninò illũ subleuare, & quasi portare, dum surgit; quæ gratia iuuans,& subsequens appel-
Lib. 2. contra 2. epist. Pelag. c. 9. latur, quia,] vt incipiamus, [inquit S. Augustinus,] dictum est, misericordia eius præueniet me: & vt perficiamus, dictum est, misericordia eius subsequetur me.
Psalm. 38. *Psalm. 22.* Hoc S. Thomas apertè demonstrat: ho-
1.2.q.109. Artic. 7. mo enim peccato suo mortali triplex incurrit detrimentũ: maculam, corruptionem boni naturalis, & reatum pœnæ. macula priuatur homo decore gratiæ, igitur eum recuperare nõ potest sine diuini luminis illustratione: bonum naturæ à peccato corrumpitur, quia obscuratur mens, & vulneratur voluntas: At quis medicus alius tanto malo mederi possit præter Deum, qui animam sua gratia erigit, illuminat, & subijcit sibi? deniq; reatũ pœnæ remittit ille, qui offensus est peccati iniuria. Hic aũt Deus est,

Innumeræ sunt & magnæ vtilitates, quæ ex huiusmodi cogitationib. capiuntur ab his, quibus tanquam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Ex his aliquas hic breuiter attingemus.
Prima sit ex verbis S. Augustini, sensus, *Prima vtilitas.*
inquam, timoris, & maximæ subiectionis sub Deum prædestinantem, & libe- *Lib. 83. qq. q. 76.*
rantem à peccato [Sentiat,] inquit, [anima, seipsam non sibi sufficere ad extrahendum se de seruitute peccati, atque hoc modo detumescente, & extincta omni superbia subdatur liberatori suo, synceriterque homo dicat, Adhæsit anima mea post te.] *Psalm. 62.*

Secunda vtilitas ex eodem S. Augu- *Secũda vtilitas.*
stino, vt attendamus nobis, & ne laboremus, vt inquiramus prędestinationem *In Psalm. 147.*
nostram, sed vt obediamus diuinæ vocationi. [Quos enim,] inquit, [prædestinauit, vocat in pœnitentiam, quia quos prædestinauit, illos & vocauit. pœniteat te peccatorum, contumacem te fuisse aduers᷒ Deũ, secutũ te fuisse vias tuas malas.] Signum igitur prædestinationis nostræ est pœnitentia, & dolor de peccatis nostris.

Tertia vtilitas est feruor orationis ad *Tertia vtilitas.*
Dominum, sine quo nihil nec perficere, nec inchoare possumus: Qua in re suadenda multus est idem S. Augustinus;
vtiturq; ac monet nos etiam, vt vtamur *Lib. 2. de pecca. mor.*
in oratione nostra ad Deum assiduè ver- *& remiss. cap. 5.*
bis illis, [Domine, da quod iubes, & iube quod vis.

Quarta vtilitas est suauitas quædam *Quarta vtilitas.*
in Spiritu sancto, quam percipit homo Dei munere in contemplatione amantissimæ præuentionis huius. Hanc gu- *Psalm. 20.*
stabat Dauid, cùm cecinit; [Præuenisti eũ in benedictionibus dulcedinis:] sed aduertamus ea, quæ in eadem Dauidis verba scripsit S. Bernardus: [Triplex *Ser. p. 39.*
nobis,] inquit, necessaria est benedictio, præueniens, adiuuans, & consummans: prima misericordiæ, secunda gratiæ, tertia gloriæ: præuenit misericordia conuersionem, adiuuat gratia conuersationem, perficit gloria consummationẽ. Verùm in his tribus non immeritò dulcius sapit ea, quæ non modò immeritos, sed & malemeritos præuenit, vt dum adhuc sumus filij iræ, & operamur opera mortis, ipse cogitet super nos cogi-
tationes

tationes pacis, & ne petētibus quidem, immo & impetentibus; non inuocantibus, sed prouocantibus; non interpellantibus, sed etiam repellentibus, spiritum bonum, spiritum vitæ, adoptionis spiritum largiatur. Quid illi animæ dulce sapiat, cui misericordia tanta non sapit? Meritò proinde benedictio dulcedinis nominatur ea, quæ præuenit; quia quæ adiuuat, fortitudinis; quę consummat, plenitudinis est.] Legantur etiam quæ adfert S. Augustinus, explicans illud Prophetæ: [Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt. Quid est hoc?] inquit, [quia nostri oblitus non es, cùm nos obliti te fueramus: hæc enim memoria super nos prædicanda est, enarranda est, & quia valde dulcis est, manducanda, & eructanda est.

In Ps. 144.

Ad extremum hîc animaduertendum videtur, eandem præuenientem gratiã, & adiuuantē efficere nihilominus conuersionem alteram, quæ fit in nobis de gratia in virtutem, & de virtute in virtutem: Propter eandem omninò rationem. Sic enim Sanctus Bernardus intelligit verbum Domini: [Ita Pater, quoniam sic placitum fuit ante te,] & addit, [tuo placito sunt, quod sunt, non suo merito: nec enim inuenis merita, sed præuenis: omnes peccauimus, & egemus præueniri. Tu ergo frater agnosce te præuentum, & præuentum in benedictionibus dulcedinis, non à me qui nihil sum, sed ab illo qui me, vt de tua te salute monerem, aspirando præuenit. Nam vt multum mihi tribuas, plantator sum, rigator sum, absque illo tamen qui incrementum dat, quid sum? Ipsi te in omni humilitate subijcias, ipsi tota deuotione inhæreas: me verò vtere eius seruo, conseruo tuo, comite in via, & cohærede futuro in patria,] quę postrema verba sancti Patris libenter adscribo, vt intelligamus etiam, quo loco apud nos esse debeant, qui nos instituunt, & deducunt in viam spiritus.

Matth. 11. Epist. 146.

Quo modo Deus excitet peccatores ad conuersionem à peccatis.

CAPVT V.

QVæ reparationem lapsi, & iustificationem eius a peccato antecedunt, multa sunt; omnia tamen diuinæ gratiæ sunt beneficia, quibus Deus peccatorem mouet, vt in se ipsum redeat, & creatori suo se omninò restituat. Et quanquam ex Scripturis & Patribus ea possunt adferri, alienũ tamen est ab instituta breuitate, singula recensere: præsertim cùm à S. Prospero ferè numerentur, cũ scribit in hunc modum: [Gratia Dei,] inquit, [omnibus iustificationibus principaliter præeminet, suadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, cor ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.]

Lib. 2. de vocatione gentium, c. 26.

Solet Deus diuinis beneficijs hominē plerunq; mulcere, vt resipiscat. [Vna ex diuinis præuētionibus,] inquit S. Gregorius, [sũt diuina beneficia: vocat nos Deus, cùm muneribus præuenit: respondemus nos vocationi eius, cùm dignè, iuxta percepta munera, deseruimus.] Adhibet interdum etiam flagella, vt S. Hieronym & alij multi sæpe testātur, vt quos non emendarunt beneficia, calamitates corrigāt: estq; diuinæ vltionis formidandum indicium, quod impij peccare finantur impunè. Sed hæc & alia multa his similia externa sunt, & remotiora. Admirabilia sũt, nec explicari facilè possunt illa, quę peragit Dñs in aĩs peccatorum, vt ad se redeant. & ingentis miraculi loco est intelligere, quomodo excutiātur & concutiantur à Domino conscientiæ peccatorum, vt tandem agnoscāt, & exuant immanem illam peccati seruitutē, seque libenter dedant clementissimo patri reuocāti. [Agit,] inquit S. Prosper, hoc occulta, & potens Dei gratia, quæ dimotis terrenarum opinionum, & operum mortuorum fauillis, torrem obruti cordis exagitat, & desiderio veritatis inflammat: non vt inuitũ hoīem subigat, sed vt subiectionis cupidum faciat: nec vt igno-

Lib. 14. moral. cap. 19. *In Ps 54.* *Ibidem.*

In Io. tract. 47. vt ignorantem trahat, sed vt intelligentem, sequentemq; præcedat.] idcirco S. August. affirmat, maius opus diuinæ potestatis extitisse, ex impio pium facere, quàm mundum vniuersum condidisse.

Est igitur secretum hoc soli Deo planè cognitum, solius enim Dei donum, & partus est. Possumus tamē ex his, quæ Scriptura diuina testatur, & à sāctis Patribus, ac experientia ipsa didicimus, quasnā affectiones in peccatoris quam cōuersurus est, animam, Deus immittat, aliqua coniectura consequi, & ad ordinem certū reducere, simul cum ijs quibus pœnitentia completur vniuersa.

Primò igitur loco statuitur commissæ culpæ cognitio.

Secundò, timor supplicij peccato debiti.

Tertiò, dolor de offensione & iniuria, Deo per peccatum illata.

Quartò, spes veniæ impetrandæ à diuina misericordia.

Quintò, amor erga Deum tam liberaliter condonantem iniuriam.

Sextò, propositum, firmaq; voluntas secuturæ emendationis.

Septimò, confessio peccatorum.

Octauò, satisfactio per pœnitentiæ opera.

Seriem & quasi historiam horum omnium, & multorum aliorum, quæ ad tam mirandum diuinæ gratiæ opus concurrit, describit S. Bernardus, aut quisquis est auctor, & quasi in tabella depingit in sermone quem inscripsit: Parabola de filio Regis. Nobis nunc agendum est de prędictis singulis capitibus breuiter. Si tamen prius monuerimus, & peccatores, & eos qui ad eorū conuersionem incumbunt, duo inter alia omnia posse plurimum ad reuocandos homines ad

Primum. bonam vitam. Primum quidem est oratio Sāctorum assidua; qualis erat, quam pro charissimis filijs assiduè Deo offerebant Apostoli adhuc viuentes: sed non hæc solùm, sed etiam peccatoris ipsius, si constans sit, & deuota: sic enim scribit

In Io. tract. 26. S August. [Nemo pōt venire ad me, nisi pater meus traxerit eum. Magna gratiæ commendatio, nemo venit nisi tractus; quem trahat, quem non trahat; quare

Ioann. 6. illum trahat, & illum non trahat, noli velle iudicare, si non vis errare: semel accipe, & intellige, non traheris? ora vt traharis.] Secundum verò est, audire verbum Dei, vel saltem legere attentè & piè: siquidem dicit Dominus de eo: [Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, & quasi malleus conterens petrā? *Secundum.* *Ierem. 23.*

Quæ peccati cognitio ad lapsi reparationem & conuersionem requiritur.

CAPVT VI.

INter alia quæ Dauid post lapsum in grauissima illa duo flagitia Dño ꝓponit, ad cōmouendam pietatē, & cōmiserationē eius, primū locū obtinet illud. [Qm̄,]inq t, [iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meū contra me est semper.] quo loco scribit S. Augu. Ideò peto vt ignoscas, quia ego cognosco.] Et alibi: [Quo pacto, quæso, Deus dignatur ignoscere, quod in se, ipse homo dedignatur agnoscere?] Et S. Hieron. [Si ponis,]ait, peccatū tuū ante te, Deus nō ponit ante se.] *Psalm. 50.* *Homil. 50. lib. 50. homiliar.*

Duplex aūt de peccato fieri pōt consideratio. vna, quæ ad peccatum duntaxat cognoscendū refertur: altera, quæ simul spectat eius detestationē. De priore, nō est, quod multū quærat peccator, nec de ea à nobis sermo instituitur hoc loco, quia pertinet ad Theologos: posterior nostra est, & hanc dēt in primis cōparare, qui seriò conuerti ad Dñm, satagit. *In Psal. 50.*

1. Cognoscat igitur primùm peccator, quomodo concipiatur, & formet in aīa peccatū; quo modo idē foras prodeat in opus, & in exēplum. Qua de re S. Greg. [Quatuor modis,]inquit, [peccatū perpetratur in corde, quatuor consummatur in opere. In corde namq; suggestione, delectatione, consensu, & defensionis audacia perpetratur: fit enim suggestio per aduersarium, delectatio per carnem, cōsensus per spiritum, defensionis audacia per elationem; culpa enim quæ terrere mentem debuit, extollit, & deijciendo eleuat, sed grauius eleuādo supplātat. Vñ & illā primi hois rectitudinē antiquus hostis his quatuor ictib. fregit: nā serpēs suasit, Eua delectata est, Adam consensit; *Lib. 4. mor. cap. 25.*

consensit; qui etiam requisitus confiteri culpam, per audaciam noluit: Hoc verò in humano genere quotidie agitur; serpens suadet, quia occultus hostis mala cordibus hominum latenter suggerit: Eua delectatur, quia carnalis sensus ad verba serpẽtis mox se delectationi substernit: consensum verò Adam mulieri præpositus præbuit, quia dũ caro in delectationem rapitur, etiam à sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur; & requisitus Adam confiteri culpam noluit, quia videlicet spiritus, quò peccando à veritate disiungitur, eò in ruinæ suæ audacia nequius obduratur. Eisdem etiam quatuor modis peccatum cõsummatur in opere: prius namque latens culpa agitur, postmodum verò etiam ante oculos hominum sine confusione reatus aperitur: dehinc, & in consuetudinem ducitur: ad extremum verò, vel falsæ spei seductionibus, vel obstinatione miseræ desperationis enutritur.

2. *Lib. 12. Registri c. 31.* Secundo loco oportet, intelligat idẽ, quandonam peccatum sit mortiferum, quando venia dignum, & de hoc ipso idem B. Gregorius ad Augustinum Anglorum Episcopum ita docet: [Necessaria est,] inquit, [magna discretio, vt inter suggestionem, delectationem atque consensum iudex sui animus præsideat. Cùm enim malignus spiritus peccatum suggerit in mẽte, si nulla delectatio sequatur, peccatum omnimodò perpetratum nõ est: cum verò caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit nasci: si autem etiam ad consensionem ex delibera tione descendit, tunc peccatum cognoscitur perfici: in suggestione igitur peccati semen est; in delectatione fit nutrimentum; in consensu perfectio. Et sæpe cõtingit, vt hoc quod spiritus malignus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi cõsentiat: & cùm caro sine anima delectari nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctãs in delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat, nec consentiat, & tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se esse vehemẽter ingemiscat.] Eandem rem adhuc planius explicat S. Bernardus. & quia res est magni momenti, ad ipsius etiam verba attendisse oportet. [In nobis,] inquit, *Serm. 5. in quadragesima.* [est, si vinci nolumus: & nemo nostrum in hoc certamine deijcitur inuitus: sub te est, ò homo, appetitus tuus, & tu dominaberis illius: *Genes 4.* potest inimicus excitare tentationis motum, sed in te est, si volueris, dare, seu negare cõsensum: in tua facultate est, si volueris, inimicum tuum facere seruum tuum, vt omnia tibi cooperentur in bonum. Ecce enim inflammat inimicus desiderium cibi, vanitatis, aut impatientiæ, cogitationes ingerit, aut excitat libidinis motum, solummodo ne consenseris, & quoties restiteris, toties coronaberis.]

3. Tertio, cognoscat peccator peccati, diuinæ vim & naturam, an immanissimam atrocitatem. 1. Primùm enim iniuria est, vt attigimus capite tertio, quã Deo facit, qui peccat, qua indicit illi inimicitias sempiternas: dereliquerunt enim (vt Scriptura loquitur) Deum suum, cõtemnit, spernit: à Deo recedit cor eius, aduersus Deũ rebellis est homo, recalcitrat, apostatat, repugnat, & quasi bellum gerit: *Ierem. 2. 1. Reg. 2. Ierem. 33. Ierem. 17. Num. 15. Ezech. 2. Isa. 45. Ephes. 1.* & reipsa ita insolescit superbia atq; barbarie, vt Deum odio prosequatur: imò apud Apostolum peccatores accusantur, tanquam Deum facto negantes: quo loco sanctus Hieronymus: [Quotiescũque,] inquit, [vincimur vitijs, atque peccatis, toties Deum negamus:] quam immanitatem meritò consequitur odium Dei ipsius aduersus peccatorem [odio enim est Deo impius, & impietas,] ait Salomon) & maxima abalienatio voluntatis eius ab homine, tanquã ab hoste nominis, & gloriæ suæ. *Sapien. 14.*

2. Deinde, pondus grauissimum est peccati labes, quod hominem ad vilia quæque deiectum nõ sinit dignas se, hoc est, cœlestes cogitationes suscipere: ob quã causam iniquitas apud Zachariam describitur, sedens in talentum plumbi: [Omne enim peccatum,] inquit S. Gregorius, [graue est, nec permittit animã ad sublimia eleuari:] *Zachar. 5. Homil. 2. in Ezech.* neq; enim desertor Dei est peccator, nisi quia animo rebus creatis, ijsq; infrà se positis, adhærescit, & colligatur, & ob amorem bonorum commutabilium, quod sæpe & fusè docet S. Augustinus, cõtemnit summum illud incommutabile, ac diuinum bonum.

Hinc

3. Hinc efficitur peccatorem, hac peccati quasi esca captum, non solùm propter nere sese, & abijcere ad ea, quibus præesse iure debet, & dominari; sed eodē ipso peccati impetu in alia, eaq; plerunque grauiora scelera præcipitare; abiectáq; recta ratione, viuere potius pecudum ritu, quàm hominum: quem propterea monstro similem ex homine belluaque conflato scripsit S. Gregorius: [Quod si quando, inquit, quasi ab obtentu rationis incipit, semper tamen ad irrationabiles motus tendit: & quasi homo in bestiam desinit, dū culpa per rationis imaginem inchoans vsque ad irrationabilē effectum trahit.] Ex quo exsistit abominanda illa peccati fœditas, qua homo scelestus, & peccati lue inquinatus inuisus redditur Deo, et Angelis eius: quamuis vt scribit S. Augustinus: [Illi peccata non puteant, qui non habet olfactum animæ sanum.]

Lib. 7. moral. c. 13.

In Psal. 37.

4. Sequitur ad prædicta atrox peccati tyrannis, qua sibi peccatorem omninò subijcit, eiusq; animam, vt ait S. Chrysostomus dirè vexat, lacerat, secat: neque hæc solùm, sed simul etiam tyrannis Satanæ, cuius peccator per peccatum ex filio Dei filius efficitur, & vile mancipium, vt ex Scripturis ritè colligit S. Augustinus; & iam cap. tertio à nobis est explicatum: Addit denique S. Chrysostomus, peccatorem non substantia quidē; voluntate tamen conuerti in dæmonem, voluntatum nimirum indiuidua cōgluti natione, vt propterea à Domino dictum fit: [Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere] Quod igitur supplicium tanto sceleri statui à Deo potuit dignius, & accommodatius, quàm rebelles hosce, ac desertores æterno cœli exilio damnare, & sempiternis apud inferos flammarum incendijs adiudicare?

Homil. 9. in 1. Corinth.

In 1. Ioan. tract. 4.

Homi. 2. de Lazaro.

Ioan. 8.

5. Hæc omnia ad peccati grauitatem intelligendam satis sunt quidem, præsertim iuncta ijs quæ dicta sunt cap. tertio huius libri, & adhuc dicentur in cap. 15. sed restat adhuc quiddā; quod, ni fallor, prædicta omnia ad fidem huic rei faciendam longè superat; idque à S. Bernardo his verbis exprimitur: [Ludebam ego foris in platea, & in secreto regalis cubiculi super me ferebatur iudicium mortis: audiuit hoc vnigenitus eius, exijt posito diademate, sacco vestitus, aspersus cinere caput, nudus pedes, flens, & eiulans quod morte damnatus esset seruulus eius. Intueor illum subitò procedentem, stupeo nouitatem, causam percunctor, & audio: quid facturus sum? adhuc ne ludam? & deludam lachrymas eius? planè si insanus sum, & mentis inops: nō sequar eum, nec simul cum lugente lugebo? Ecce vnde pudor; dolor & timor vnde? vtique quia ex consideratione remedij, periculi mei æstimo quantitatem: nesciebam, sanus mihi videbar; & ecce mittitur virginis filius, filius Dei altissimi, & iubetur occidi, vt vulneribus meis pretioso illius sanguinis balsamo medeatur. Agnosce, ò homo, quàm grauia sunt vulnera, pro quibus necesse est, Dominum Christum vulnerari: si nō essent hæc ad mortem, & mortem sempiternā, nunquam pro eorum remedio Dei filius moreretur.

Serm. 3. in natali Domini.

Ad comparandam tam necessariam, & salutarem cognitionem, ex qua oriatur deinde dolor de peccatis, ad iustificationem necessarius, faciūt inprimis meditationes de peccatis, quæ à B. P. Ignatio initio primæ hebdomadæ Exercitiorum in hunc finem positæ sunt.

Quis timor à peccatore concipi debeat in conuersione à peccato.

CAPVT VII.

HÆC ipsa cōsideratio mortis Christi obitæ pro peccatorum nostrorum expiatione reducit nobis in mētem diuinam iustitiam, & aperit nobis fontem timoris Domini: nā vt dixit ipsemet Christus in medijs suæ passionis tormentis constitutus, [si in viridi ligno hoc faciūt, in arido quid fiet?] si enim proprio filio, & tali filio, Deus non pepercit, sed in eo, in quo omnis sanctitatis flos, & quasi viriditas efflorescebat, posuit iniquitates nostras, voluitq; vt per ignē tantorū tormentorū tantum germē, nostri causa, trāsiret; quid faciet nobis? nobis, inquā, arboribus per peccata penitus arefactis, rore diuinæ gratiæ desti-

Luc. 23.

Roman. 8.

destitutis, si nos ipsos nō incitauerimus ad rectè viuendum, abiecerimusq; à nobis peccatorum onera? Quo loco illud in primis intelligendum est, necessariam esse nobis cognitionem & fidem diuinę iustitiæ; ac diuinorum iudiciorum momenta, quæ ex Scripturis habemus, diligentissimè examinanda: nam (vt sentit S. Basilius) ex fide hac existit timor salutaris, & ad peccatorum execrationē necessarius. Explicat autem rem hanc alibi, ponitq; quasi ob oculos huius timoris ortum, & incrementa, his verbis: [Si quando te senseris ad vnum aliquod cieri, ac prosilire peccatum, mihi ad mentē reuoca formidabile illud, nec vlli mortalium tolerabile Christi iudicium, in quo quidem præsidet iudex in alto & sublimi throno; astabit porrò creatura omnis prætrepida, & contremiscens ad illius gloriosum, & illustrem aduentum: & singuli quiq; sistentur, de his examinandi, quę quisq; gessit in viuis. Deinde eos, qui multa perperam in vita admiserunt, horrendi quidem ac tristes circumstabūt Angeli, ignem paratū contuentes, ignē expirantes, propter propositi amarulentiam, vultum præferentes nocti similem, pro mœrore atque hominum odio. Subinde conspicient barathrum inimum patens, tenebras impermeabiles quidem illas, ignem obscurū, causticas vires habentem, luce destitutum. Inde vermiū innumerabilium genus venenosum, ac carniuorum esitās semper, nec tamen se exatiās, intolerabiles dolores morsibus infligens. Postremò omnium durissimā pœnam, probrum illud, & verecundiam sempiternam. Hæc tu time, & huiusmodi timore eruditus quasi fræno quopiam arce animam, & inhibe, cùm propendet ad concupiscentiam vitiosam.] Hic ille timor est, quem docet per fidem Deus. [Venite, inquit, filij, audite me, timorem Domini docebo vos: vox,] inquit sanctus Basilius, [est hæc magistri suos intimo complectentis affectu, & ad condiscendam disciplinam paterna commiseratione eos inuitantis.]

Reg. breu. Inter. 209. In Psal. 33. Psal. 33.

Cæterùm timor hic à Patribus, pręsertim verò à Cassiano, & S. Bernardo, triplex esse dicitur. Primus timor est (inquit sanctus Bernardus) ne cruciemur in gehenna. Secundus ne exclusi à visione Dei priuemur tam inæstimabili gloria. Tertius replet animam omni solicitudine timidam, ne fortè deseratur a gratia. Prior ille metus bonus est, & salutaris, sed similis illi timori, quo angūtur famuli aduersus heros, qui eos imperio coercent & continent in officio adhibita sæuitia: & sanè hinc inchoandum esse in exordio conuersionis tradūt omnes; illi præsertim, qui diu peccatorū laqueis irretitus, longa consuetudine deprauatę vitæ thesaurizauit sibi iram, Dominumque contra se ad vindictam concitauit & armauit. Excitatur autem hic seruilis timor meditatione mortis, inferni, atque vltimi iudicij. Sed non in eo sistendum est, sed potius ex hoc timore faciendus gradus est ad superiores alios, maximè verò ad tertium, qui longè sublimior ac perfectior reliquis est. Nam (vt ait Cassianus) primi duo proprij sunt hominū eorum, qui ad profectum tendentes, nōdum affectum concepere virtutum. Tertius specialiter Dei est, & eorum, qui in sese imaginem Dei, ac similitudinem receperunt: ille namque solus ea quæ bona sunt, nullo metu, nulla remunerationis gratia prouocante, sed solo bonitatis operatur affectu: quæ doctrina aliorum etiam Patrum est, maximè S. Augustini.

Coll. 11. c. 6. & 13. Ser. 2. Dominic. 6. post octauā Epiphan.

Quia tamen prior ille seruilis timor maximè locum habet in prima hac, de qua loquimur, inueterati peccatoris cōuersione, libet hic adijcere praxim sancti Bernardi, quæ ad prædictum timorē, aliosq; suscitandos in corde, ni fallor, valebit plurimū. Sic verò scribit: [Pensa cuius sit formidinis, & horroris tuū atq; omniū contempsisse factorē, offendisse Dominū Maiestatis. Maiestatis est timeri, Domini est timeri: & maximè huius Maiestatis, huiusq; Domini. Ille ille timendus est, qui postquā occiderit, habet potestatē mittere in gehennā: paueo gehennā, paueo iudicis vultū, ipsis quoque tremendū angelicis potestatibus. Cōtremisco ab ira potētis, à facie frigoris eius, à fragore ruentis mūdi, à cōflagratione elementorū, à tempestate valida, à voce Archangeli, & à verbo aspero. Contremisco à dentibus bestiæ infernalis, à ventre inferni, à rugientibus præparatis ad escam: horreo vermem rodentē, & ignē torren-

Ser. 18. de verbis Apost. in Ps. 118. concl. 16. & in Psal. 127. Serm. 16. in Cant.

torrentem, fumum, & vaporem, & sulphur, & spiritu procellarum: horreo tenebras exteriores. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum: vt præueniam fletibus fletu, & stridorem dentium, & manuũ pedũque dura vincula, & pondus catenarum prementium, stringentium, vrentiũ, nec consumentium. Heu me, mater mea, vt quid me genuisti filium doloris, filium amaritudinis, indignationis, & ploratio nis æternæ? Cur exceptus genibus, cur lactatus vberibus, natus in combustionẽ & cibum ignis? S. Augustinus breuius, & ad rem: Ascendat, inquit, homo aduersum se tribunal mentis suæ, & constituto in corde iudicio adsit accusatrix cogitatio, testis cõscientia, carnifex timor.

Lib. 50. homil. homil. 50.

De compunctionis dolore, amore item & spe, quæ concipi debent à peccatore, vt ritè conuertatur.

CAPVT VIII.

Lib. 5. in 1. Reg. c. 11.

Compunctionis gratia, inquit S Gregorius, [menti non infunditur, nisi prius ipsa ei peccati magnitudo monstretur.] Igitur vbi per cognitionem peccati diuinitùs illustrata mẽs peccatoris est, sperandum est, facilè subsecuturũ donum compunctionis. Cognoscitur verò donum hoc præsens esse, quando in peccatorum recordatione, mens & conscientia conturbata in lachrymas, saltem cordis, erumpit. Sic Sanctus idem in verba illa Iob: [Occupet eum caligo, inuoluatur amaritudine: quia, inquit, caligine oculus confunditur, ipsa per pœnitentiam mentis nostræ confusio, caligo nominatur: cum enim ad mentem malè gesta pœnitẽdo reducimus, graui mox mœrore confundimur: perstrepit in animo turba cogitationum, mœror conterit, anxietas deuastat, in ærumnam mens vertitur, & quasi quodam nubilo caliginis obscuratur: quem enim fructum, ait Apostolus, habuistis tunc in illis, in quibus nũc erubescitis? diem verò amaritudine inuoluimus, cùm prauæ delectationis gaudium quæ supplicia sequatur, aspicimus, & asperis hoc fletibus circundamus. Sed si ita est, quanta animaduersione pœnitentiæ huius diei nox ferienda est, videlicet ipse consensus ad culpam? vnde & aptè subiungitur, noctẽ illam tenebrosus turbo possideat: quasi enim quidam turbo tẽpestatis, est concitatus spiritus mœroris.

Lib. 4. mor. cap. 17. Iob 3.

Rom. 6.

Porrò compunctionis apud S. Gregorium duo sunt genera, vt sæpe ille docet, cui addi debet tertium ex alijs auctoribus, & præsertim S. Bernardo. De primis duobus ita scribit sanctus Pontifex: [Duo compunctionis genera sunt, quia Deum sitiens anima prius timore compungitur, post amore. Prius enim sese in lachrymis afficit, quia dũ malorum suorum recordatur, pro his perpeti æterna supplicia pertimescit: at verò cùm lõga mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam iam de præsumptione veniæ securitas nascitur, & in amore cęlestium gaudiorum animus inflãmatur; & qui prius flebat, ne duceretur ad supplicium, postmodũ amarissimè flere incipit, quia differtur à regno. Hæc S. Greg.

Lib. 3. dial. c. 34. lib. 2. super Ezech. homil. 22. & lib. 5. in 1. Reg. c. 14.

Primum compunctionis genus illud est quod à Theologis appellatur attritio: nec alio nomine dignũ est, eò quod adhuc longè distat ab altissimo illo mœrore, & dolore cordis, qui contritio nominatur. Secundum etiam mœroris genus licet cum amore coniunctum sit, est nihilominus & ipsum attritio, licet prio re excellentius, vt quod ex amore proficiscitur: non autẽ adhuc contritio, quia nititur non amori Dei perfecto, qualem exigit contritio, sed amori cœlestiũ gaudiorum, qui, non ineptè, appellatus est amor concupiscentiæ.

Necesse igitur est, vt altiorem gradũ de peccatis commissis dolor teneat, itaque afficiat peccatoris animum, vt non amore aliquo sui peccata sua defleat, sed præcipuè ipso amore solius Dei, in quẽ solum grauissimè iniuriosus fuit, sanctissimam eius legem violando, eiusq; voluntatis placita temerè rescindẽdo. Hãc contritionem non poterat explicatius vno verbo nominare S. Bernardus quã nomine pudoris; & hic est tertius compunctionis altissimusq; gradus; sic verò scribit: [Cogitantem quod Patrem offenderim, est certè quod pudeat, & si nõ qđ terreat; voluntariè genuit me verbo

Ser. 16. in Cantic.

veritatis, non stimulo carnalis cupiditatis excussit, quemadmodum genitor carnis meæ. Deinde etiam non pepercit vnigenito pro sic genito: ita ipse quidem patrē se exhibuit mihi, sed non ego me illi vicissim filium. Quanam fronte attollo iam oculos ad vultū patris tam boni, tā malus filius? pudet indigna gessisse genere meo, pudet tanto patri vixisse degenerem. Exitus aquarum deducite oculi mei: operiat confusio faciē meam, vultum meum pudor suffundat, occupetq; caligo: deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus: proh pudor, quē fructū habui, in ijs, de qbus nūc erubesco? si in carne seminaui, de carne non metam nisi corruptionem; si in mūdo, & ipse transit, & cōcupiscentia eius. Quid? caduca, vana, & planè nulla, & quorū finis mors est, infœlix & insanus præferre non erubui æterni Patris amori, & honori: confundor audire: si ego Pater, vbi est honor meus? sed & si pater non esset, certè obrueret me beneficijs. Instaurat aduersū me testes, (vt alia innumera taceam) huius corporis victum, & huius temporis vsum, & super omnia sanguinem dilecti filij clamantē de terra: pudet ingratitudinis, quanquam ad confusionis cumulum arguat etiam reddidisse mala pro bonis, & odium pro dilectione. Minimè quidē mihi à benefactore, sicut nec à patre timēdū: verus q p pe beneficus est, dans affluenter, & non improperās: Nō improperat dona, quia dona sunt: & beneficia sua mihi dedit, non vendidit; deniq; sine pęnitentia sūt dona eius: at quantò de illo benignius, tantò de me indignius sentire cogor. Erubesce nihilominus, & dole aīa mea, quoniam etsi illum nō repetere, & non improperare decet: nos tamen omninò dedecet ingratos, immemoresq; extitisse. Heu, quid vel nūc tandem retribuam Domino, pro omnibus quę retribuit mihi? hæc ille: ex quibus etiam colligi possunt ea quæ in nobis amorem hunc pudoremq; facilè excitant.

Iacob. 1. *Psal. 118.* *Psalm. 68.* *Psalm. 30.* *Galat. 6.* *1. Ioan. 2.* *Malach. 1.* *Psal. 115.*

Amorem spes comitatur, vel etiam anteit, vt causa & fons amoris: illa, inquam, spes, quæ tremefactam voluntatem & mētem peccatoris, confusionisque tenebris obrutam erigit ad diuinæ, & summæ misericordiæ viscera contemplanda, liberans à periculo pessimæ desperationis; in quam sanè præceps rueret, si timore saucia timori habenas remitteret: eamque in singulari supernæ gratiæ consolatione constituens. Sed libet de re hac audire S. Bernardum: [In pace in idipsum, inquit ex Psalmo, dormiam, & requiescam: quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me: quod equidem tale est; Donec quis premitur à spiritu seruitutis, parūq; habet de spe, de timore plurimum, non est ei pax, neque requies; fluctuante nimirum conscientia inter spem, & timorem; maximeq; quod supercedēte timore abundantius cruciatur: nā timor pœnam habet, & ideò non est illi dicere, In pace in idipsum dormiam, & requiescam: quando necdum se singulariter in spe constitutū dicere pōt. Cæterū, si paulatim per incremētū gratię cęperit deficere timor, & proficere spes, cùm demùm ad hoc ventum fuerit, vt totis viribus exurgens charitas in aduentum spei foras mittat timorem, non eiusmodi anima singulariter in spe constituta videbitur, ac proinde in pace in idipsum dormire iam & requiescere? Si dormiatis inter medios cleros pennæ colūbę deargentatæ, quod propterea dictum puto, quoniam est locus inter timorem & securitatē tāquam inter læuam, & dexterā media videlicet spes, in qua mens & conscientia, molli nimirum supposito charitatis strato, suauissimè requiescit: & de ferculo Salomonis dicitur, media charitate constrauit pp filias Hierusalem: nam qui se singulariter in spe constitutū sentit, non iam in timore seruit, sed in charitate requiescit.

Ser. 52. in Cantica. *Psalm. 4.* *Psalm. 67.* *Cantic. 3.*

De proposito emendationis, confessionis Sacramēto, & ad Christum Saluatorem conuersione in eundem finem necessaria.

CAPVT IX.

[P]Erfectè conuertitur,] scribit S. Gregorius, [qui cū semel quod prauè egerat, plangit, quod rursum plangat, vltra non repetit.] id quod ab alijs Patribus constanti consensu prædicatur. [In lege positum

Lib. 3. in 1. Reg. c. 7.

Leuit. 13. positum est, inquit S. Hierony. in vibice *In Michaã cap. 7.* & cicatrice combusturæ lepram solere generari, & mutare colorem pili, & ad priorem deformationem cicatricis nouellam accedere fœditatẽ. Hoc propterea, ne quis securus de pœnitẽtia, peccet, & cauterio indigeat, & sanatus vulneretur: & sanè vera contritio, intimusq; de peccatis cõmissis dolor hoc firmũ propositum voluntatis, non eadem iterum, nec alia denuò scelera patrandi, gignat oportet: alioquin & dolor fictus habebitur, & contritio simulata: Talis fuit tristitia Corinthiorum ab Apostolo commendata, tanquã parens perfectæ pęnitentiæ, ex qua sequitur hæc constans deliberatio, in eadem non recidendi in po- *2. Cor. 3.* sterum. [Idipsum quod contristati estis ad pęnitentiam, quantam, inquit, in vobis operatur solicitudinem?] hoc est, ad *Ibi. lect. 3.* vitanda mala, & facienda bona, vt expo- *Moral. reg. 1. cap. 3.* nit S. Thomas; & ante illum significauit S. Basilius. In quam rem post peccatum *Psal. 118.* adeò incubuit verus pænitens Dauid, vt non solùm statuerit, & iurarit custodire iudicia iustitiæ Dei, sed ausus sit sibi in *Ibidem.* hac re Deũ (cui soli nota erat mẽs eius, atq; conscientia) quasi sponsorẽ, & fideiussorem deposcere. sic Aquila & Theodotio, à quibus non dissentit S. Chrysostomus, legunt illud: [Suscipe seruũ tuum in bonum, hoc est, inquiunt, ipse sponsorem te prębe promissi mei, quod scilicet leges tuas exequi studebo.]

Ad imbuẽdum animum hominis vitæ prioris pertæsi, adeò sanctis & necessarijs affectionibus, quales illæ sunt omnes, quas proximè recensuimus, mirificè iuuat hebdomada prima Exercitiorum B. P. N. Ignatij.

Cuius extrema clausula post maturã conscientiæ propriæ discussionem, est sacramentalis confessio; altera tabula post naufragium à Christo Domino & *Ioan. 20.* Saluatore nostro instituta; cũ dixit: [Accipite Spiritum sanctum, quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retẽta sũt:] de qua mihi hoc loco agendũ non est vberius, qđ ab alijs præclarè præstitũ est hoc officium, neq; ad propositum nostrũ pertinet. Duo tamen breuiter attingenda sunt. Primum est, quod à S. Bernardo fusè explicatur. Confessionem vt rectè fiat, quædam omninò requirere. [Omne, inquit, quod remordet conscientiam confitere humili- *Serm. 16. in Cant.* ter, purè, fideliter: sunt qui gloriantur, cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis: hos tanquam sæculares ab hac disputatione amoueo: quanquam de his *Prouer. 2.* qui religiosè vestiti sunt, nonnunquam audimus aliquos reminisci, & impudentissimè iactare mala præterita. Sæcularis adhuc animi indicium est hoc: nonnulli talia quasi dolendo, & pœnitendo rememorant, sed gloriam intentione captantes: hi cõmissa non diluunt, sed seipsos illudunt. Oportet confessionẽ esse simplicem; non intentionem (fortè quia latet hoĩes) excusare delectet, si sit rea, nec leuigare culpam, quæ grauis est, nec alieno adumbrare suasu, cùm inuitum nemo coëgerit. Primum illud non confessio est, sed defensio; nec placat, sed prouocat: sequens monstrat ingratitudinẽ; & quò minor reputatur culpa, eò minuitur, & gloria indultoris: iam à postremo primi hominis dehortetur exemplum, nec culpã siquidem diffitẽtis, nectamen consequentis veniam, non dubiũ quin ob reatus mulieris admixtionem. Genus excusationis est, cùm argueris tu, alium incusare: sit autem & fidelis cõfessio, vt confitearis in spe, de indulgentia penitus non diffidens, ne tuo te ore, non tam iustifices, quàm condemnes. Iã verò sic compunctus, & certus de vita, certus quoque nihilominus es, vacuo nequaquam nomine appellari Iesum eum, qui in te talia valuit, & voluit operari.]

Atque hoc ipsum alterum illud est, quod à me hoc loco afferendũ est. Christum Iesum Dominum, & Saluatorem nostrum huius operis totius auctorem, & tanti beneficij vendicare sibi gloriam vniuersam, & hisce misericordiæ tantæ visceribus hominum corda ad sui amorem mirabiliter excitare: [Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus (scribit S. Leo Papa) hanc prępositis Ecclesię *Epist. 91. ad Theodorum.* tradidit potestatem, vt & confitentibus pęnitentiæ satisfactionem darẽt, & eadẽ salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramẽtorum per ianuam reconciliationis admitterẽt. Cui vtique operi incessabiliter ipse Saluator interuenit, nec vnquam ab his abest, quæ ministris suis exequẽda commisit, dicens;

Matth. 28. Ecce ego vobiscū sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi: vt si quid per seruitutem nostram bono ordine, & grato impletur affectu, non ambigamus per spiritum Sanctum nobis fuisse donatum.] Christus igitur Redemptor noster, ipse est, qui diuinā gratiam omnem, & eam præsertim, quæ facit ad peccatorum cōdonationem, per passionem, & mortem suam nobis meruit. Si- *Apocaly. 1.* quidem lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo: ipse est, qui Sacramentum reconciliationis instituit: ipse, qui præuenit gratiæ suæ splendore, disijcitq; tenebras conscientiæ: ipse qui cor hominis excitat, commouet, & agitat: ipse qui infigit timorem, suscitat spem, ciet lachrymas compunctionis, ignē amoris incendit; ipse qui Sacramentalem virtutē gratiæ iustificātis productricem informat, & animat; qui in nouam creaturam hominē transfert deposito veteri homine; qui nos in amicitiā recipit; qui patri suo reconciliat; vt planè nō vacuo nomine *Ibidem.* (vt ait S. Bernardus) Iesus nominetur, qui in nobis talia valuit, & voluit ope- *Ser. 15. in Cantic.* rari: & alibi idem sic: [Peccatum quod mors animæ est, nec compunctionis mihi sensū, nec confessionis reliquerat vocem, & eram mortuus. Venit is qui peccata dimittit, & vtrumq; restituit, & di- *Psal. 34.* cit animæ meæ, salus tua ego sum. Quid *Rom. 10.* mirum si cedit mors, vbi vita descendit? *4. Reg. 4.* Iam corde creditur ad iustitiam, & ore *Psal. 118.* confessio fit ad salutē; iam oscitat puer, & oscitat septies, & dicit, Septies in die laudem dixi tibi Domine.

Igitur ad eandem conuersionem peccatoris concurrat necesse est, & fides in Christum Dominum, & timor venturi iudicis, & spes in sanguine ipsius, & dolor, quod in nobismetipsis crucifixerimus Filium Dei, & ostētui habuerimus, & amor erga tantum Redemptorem, & ingens ardensque studium illi eidem in omnibus obtemperandi, eius vestigia imitandi; reiecta deniq; mundi carnisq; cura, Christo per eius Sacramenta inhærendi; Christum eiusque crucem amplectendi; Christum in omnibus, quoad fieri possit, induendi.

De satisfactione ac pœnitentiæ operum vsu.

CAPVT X.

Signum veræ confessionis, *Lib. 6. in 1. Reg. c. 15.* inquit S. Gregorius, non est in oris confessione, sed in afflictione pęnitentiæ. Tunc namque bene conuersum peccatorē cernimus, cùm digna afflictionis austeritate delere nititur, qđ loquendo confitetur. Vnde Ioan. Baptista malè conuersos Iudæos ad se cōfluentes increpans ait, Genimina viperarum, *Matth. 3.* quis ostendit vobis fugere à vētura ira? facite ergo fructus dignos pęnitentiæ: In fructu ergo nō in folijs, aut ramis pęnitentia cognoscenda est: quasi arbor quippe bona voluntas est: confessionis ergo verba quid sunt aliud, nisi folia? nō ergo folia propter se ipsa, sed propter fructum nobis expetenda sunt: quia idcirco omnis confessio peccatorum recipitur, vt fructus pœnitentiæ subsequatur. Vnde & Dominus arborē folijs decoram, fructu sterilem maledixit, quia confessionis ornatum non recipit sine fructu afflictionis. Hæc S. Gregorius.

At hic fortasse quæret quispiam, cur recipienti Sacramentū confessionis necessaria sit satisfactio, non item illi qui Sacramento Baptismi initiatus est. Respondeo: Quia pœna comitatur culpā, & quanquā culpa remittitur per Sacramentum Pœnitētiæ, pœna tamen non omninò relaxatur, sed potius cum ęterna esse deberet in temporaneā commutatur. Iusto sanè Dei iudicio, vt qui aduersus tam insignem Dei liberalitatem, pœnam omnem omninò cōdonantis in Baptismo, nouis sceleribus postea patratis ingratus fuit, indignus etiam sit, cui eadem in confessione penitus remittatur: quare oportet verè pęnitentem pœnas luere, quibus diuinæ iustitiæ satisfactum facilè putet: ob quam causam à S. Ambrosio fortè scriptum illud est: [Si peccator futuras pœnas gehēnæ in hoc *Lib. ad virginem lapsam, c. 8.* paruo vitæ spatio compensauerit, se ipsum ab æterno iudicio liberat.

Quod si adhuc quæras, vnde vim habeat nostra satisfactio. Vnde, inquam, & nostra confessio; nēpe ex pretiosissimo sanguine

Ser. de sex tribulat. sanguine Christi. S. Bernardus cùm attulisset ex Apostolo, nō relinqui nunc nobis alium Baptismum siue hostiã pro peccato, vndamque nunc exigi lachrymarũ propriam; propriam baiulandam crucem, propria mortificanda membra, propriam hostiam immolandam; addit, [sola nimirum secundi Adæ tribulatio purgat, quos contaminauit offensio sola prioris;] non quod propria sufficere possit cuique satisfactio; quid enim est vniuersa pęnitentia nostra, nisi quòd si non cōpatimur, omninò nō possumus conregnare? quod enim in nobis minus est, ipse supplet: modicũ tamen illud, quodcumq; nostrum est, non patitur reseruari. Quod si omnis pęnitentiæ hoc proprium est, multò magis illius, quam pęnitenti peccatori in confessione Sacerdos imponit: hæc enim ex ijsdem Christi meritis, & sanguine adhuc vires maiores obtinet, quàm alia quæuis voluntaria piorum operum exercitatio.

Tertiò etiam quæri potest, quomodo ritè fiat satisfactio. Et vt nihil dicamus de ea, quam nunc attigimus in confessione accepta pęnitentia; Duobus modis apud sanctos Patres scriptum est satisfactionis opera exerceri. Primùm, cùm contraria opponimus medicamēta peccatis, vt loquitur S. Gregorius: ac propterea lubricis imponimus cōtinentiã, tenacibus largitatem, iracundis mansuetudinem, elatis humilitatem: quo prorsus modo S. Ambrosius instituit virginē lapsam ad pęnitentiam. [Mens, inquit, ac membra singula digna castigatione punienda: amputentur crines, qui per vanam gloriam occasionē luxuriæ præstiterunt; defluant oculi lachrymas, qui masculum simpliciter non aspexerunt; pallescat facies, quæ quōdam rubuit impudicè; denique totum corpus incuria maceretur, cinere aspersum, & opertum cilicio perhorrescat, quia malè sibi de pulchritudine placuit: cor verò sit liquescens sicut cera, ieiunijs inquietans seipsum, & cogitationibus ventilans, quare sit ab inimico subuersum: sensus etiam crucietur, quia in mēbra corporis cùm haberet dominationem malo cessit imperio. Hæc S. Ambrosius.

Homil. 22. in Euang.

Cap. 8.

Modus alter est, cùm indistinctè operibus bonis, & illis maximè quæ cũ castigatione coniuncta sunt, seriò opera datur. tribus illis præsertim, orationi, ieiunio, & eleemosynæ, à S. Angelo Raphaële Tobiæ cōmendatis: in quibus Sanctus Augustinus scribit, positam esse in hac vita hominis iustitiam: & alij plerique sancti Patres auctores sunt, ijs ipsis stare fidem, constare deuotionem, manere virtutem. Quare doctrinam hanc tanquam firma fide tenendam omninò amplecti, & reuereri debemus; nec in re tam certa confirmanda est diutius immorandum. Legantur alij qui ex instituto in hoc argumento explicando bene se gerunt.

Tob. 12. *Lib. de perfect. iust. c. 8. ad 17.* *Petr. Chry sol. ser. 43.*

Nos quartò loco quæramus, an huiusmodi pœnitentiæ opera, sint ab omnibus eodem prorsus modo subeunda. Et huic quæstioni hæc est responsio. Vbi quisque Ecclesiæ, aut Sacerdotis confessarij, aut instituti proprij præceptis planè obtemperauerit, in ijs sanctorũ operum actionibus exercendis, si quid amplius possit vel debeat addere, vel quasi supererogare, agat cũ viris prudētibus, & spiritu Dei præditis: quos omninò in consilium adhibendos initio docuimus. Alioquin viæ difficillimæ ducib. spretis, aut de recto itinere discedet, aut declinabit saltem: ij ergo iudicent, quid oneris amplius in re hac sustineri possit, consideratis primùm ijs omnibus, quorũ ratio in graui deliberatione habenda est. Cassianus certè non solùm cogitationes internas seniorum examini reseruari iubet, sed vniuersa etiam, quæ agenda sūt. Et quidē, quod attinet ad ieiunia aliasq; similes corporis afflictiones, cũ non omnibus possit eadē forma præscribi, idem fieri oportere demonstrat exemplo Beniamin cuiusdã monachi, qui quod obstinatione, & peruicacia mentis suæ in abstinentiæ ratione seruanda definitionibus potius proprijs, quàm traditionibus seniorum acquieuerit, relicta eremo rursus ad vanitatē sæculi sit deuolutus, [ruina, inquit, sua cunctos docens, neminem suis definitionibus, vel proprio iudicio confidentem perfectionis culmen aliquando posse cōscendere.] Qua de re sæpe S. Basil. sed pſertim in regulis breuioribus, in quarũ vna tanquã fulmē iacit aduersus hmōi hoīes dictum illud Apostoli, [Facientes voluntates carnis,

Coll. 2. c. 10. *Cap. 24.* *Inter. 128.* *Ephes. 2.*

& cogitationum, & eramus natura filij iræ.] & postea adhuc copiosius plura adiungit, quæ quisque apud illum legere facilè poterit: demumque concludit; [Si sit qui necessariò acriore vel ieiunio, vel vigilia, vel alia quauis re opus esse arbitretur, rationem is, quare id sic existimet, ijs aperito, quibus credita est cõmunis disciplinæ procuratio:& quod illi statuerint, id obseruato: siquidē fieri poterit, vt necessitati illius alia ratione melius consulatur. Et S. Bernardus cùm laudat vt virum sanctissimum Humbertum monachum, vita functum, minus tamen laudandū ex eo putat, quod præter voluntatem eius, nimiam aliquando sectatus est abstinentiam. [Credo,] inquit, [quia si quid triste sensit, propter hoc sensit, quod minus nobis consensit de necessitate corporis sui.] quanquam hac etiam de re sequenti libro dicturi sumus plura; hæc sufficiant pœnitenti.

Inter. 138. *Ser. de obitu Humberti.* *Capite duodecimo.*

De coniecturis perfectæ conuersionis & pœnitentiæ.

CAPVT XI.

Vi statum cõuersionis, quam hactenus descripsimus, attigerit, se Deo amicū & charum esse facilè sibi persuadere potest; non tamen certus omninò esse, se cum Deo in gratiam redijsse: hoc enim à Deo statutum est, vt ignoretur: ad homines, etiam probos, in sanctæ vigilantiæ, & humilitatis officijs occupandos assiduè, firmiterque continendos: quare culpa nō vacat, id curiosius quàm par est inuestigare. Quemadmodū olim responsum fuit à sancto Gregorio nobili fœminæ ex Imperatoris aula, quæ id ex eo obnixè quæsierat. [Rem,] inquit, [inutilem postulasti, quia secura de peccatis tuis fieri non debes, nisi cùm iam in vltimo vitæ tuæ die plangere eadem peccata minimè valebis: quæ dies quousque veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atque eas quotidianis fletibus lauare. Certè Paulus Apostolus iam ad tertiū cęlum ascenderat, in paradisū quoq; ductus fuerat, arcana verba audierat, quæ homini licet non liceret, & tamen adhuc trepidans dicebat: Castigo corpus meum, & seruituti subijcio, ne fortè alijs prędicās ipse reprobus efficiar: adhuc timet, qui iam ad cęlum ducitur, & iam timere nō vult, qui adhuc in terra cõuersatur? perpende filia, quia mater negligentię solet esse securitas: habere ergo in hac vita non debes securitatem, per quam negligens reddaris. Scriptū est enim, beatus vir, qui semper est pauidus. & seruite Domino in timore, & exultate ei cū tremore.] Hæc Sanctus. Quod quanquam ita est, solent tamen Patres ad solatium pęnitentium, veræ conuersionis, & remissionis peccatorū signa quædam indicare, vt ex ijs quisq; coniciat, in quo statu sit, quasiq; se, vt potest, deprehendat: quæ emolumentum etiam illud adferunt, vt animum pęnitentis incendant ad id optandum, & consequendū, quod fortasse nondum adeptus est in hac cum Deo reconciliatione: hæc ex ijs ipsis hic adscribimus, sancto Basilio, inquam, & sancto Bernardo.

Epist. 186. *2. Cor. 12.* *1. Cor. 9.* *Prouer. 28.* *Psalm. 2.*

S. Basilius sic hēt: [Hac ratione persuaderi potest animæ cuipiam, quod à peccatis libera sit, & expurgata: Si quis in se ipso affectionē illam, similem Dauid inesse animaduerterit, apud quem est, iniquitatem odio habui, & abominatus sum. Secundò, aut assecutum se præceptū illud Apostoli, qui dixit; Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, vt verè dicere illud possit, nō adhæsit mihi cor prauum, declinantem à me malignum non cognoscebam. Tertiò porrò, intelligit aliquis, se in huiusmodi affectione positum, si etiam aduersus peccatores admirabilem & horrorem plenam sanctorum virorum misericordiam illā imitatus sit: velut Dauid, apud quem est; Vidi præuaricantes, & tabescebam: Apostoli verò, qui ait, Quis infirmatur & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Etenim si (vt veritas credere suadet) animus nobilior est corpore, in corpore autem videmus consueuisse nos, fęditatem oēm odisse, respuereque: animum item nostrum aspectu cuiusuis immanis carnificinæ, & insidiarum quarumuis, naturaliter

Reg. breu. inter. 296. *Primum signum.* *Psal. 118.* *Secundum signum.* *Coloss. 3.* *Psal. 110.* *Tertium signum.* *Psal. 118.* *1. Cor. 11.*

liter vehementer solere commoueri, tristarique, quomodo non tandem credibilius sit, ea quæ antè diximus, aduersus peccantes in animis eorum euenire, in quibus Christiana, fraternaque charitas vigeat, quotiescunque animum eorum, qui peccant, veluti à feris bestijs sauciari, absumiq; animaduerterint, ac veluti cruore vndique ac tabo oppleri? cùm scriptũ sit apud Dauid, Iniquitates meæ
Psalm. 37. supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me: putruerunt & corruptę sunt cicatrices meę à facie insipientiæ meæ: & apud Apostolum, stimulus mortis peccatũ est. Quan-
1. Cor. 15. docunque igitur quis, vel in suis, vel in alienis peccatis eo modo quemadmodũ suprà initio diximus, animo affectum se animaduerterit, tum credat se liberum esse à peccato.]

Ser. de quatuor orandi modis. S. Bernardus sic: [At fortasse quæras, vnde aut quomodo nosse poteris, vtrũ hanc consecutus sis indulgentiam. Sic nimirum conseruandæ humilitatis gratia diuina solet pietas ordinare: vt quanto quis plus proficit, eo minus se reputet profecisse. Et post pauca: Tunc ait
Matth. 9. Dominus paralytico, surge, tolle lectum tuum, & ambula. Et tu ergo I. Si iam
Primũ signum. surgis desiderio supernorum. II. Si grabatum tollis, corpus scilicet à terrenis
Secundum signum. eleuans voluptatibus, vt iam non feratur anima concupiscentijs eius, sed magis ipsa, vt dignum est, regat illud, & ferat quò non vult. III. Si demùm ambu-
Tertiũ signum.
Philip. 3. las, quæ retrò sunt obliuiscens, & ad ea quæ antè sunt extendẽs desiderio, & proposito proficiendi, curatum te esse non dubites: neq; eñ surgere poteras, si non aliquatenus onus esset alleuiatũ, & nec grabatũ tollere, nisi exoneratus magis, quia nec ambulare in feruore conuersationis cum peccatorum graui mole possibile est.]

In fine lib. 50. homil. Sed libet rem totam concludere sancti Augustini præclaro sensu: [Fac incertum esse, vtrum ignoscat Deus: quid perdit cum supplicat Deo, qui salutem perdere non dubitauit, cùm offenderet Deum? quis enim certus est, quod etiam Imperator ignoscat? & tamen pecunia funditur, maria transmeantur, procellarum incerta subeuntur, & penè vt mors euitetur, mors ipsa suscipitur: supplicatur deinde per homines homini: sine dubitatione fiunt ista, cùm sit dubium quo fine proueniant; & tamen certiores sunt claues Ecclesiæ, quàm corda Regum, quibus clauibus quodcunq; in terra soluitur, etiam in cœlo solutũ promittitur: & multò est honestior humilitas, qua se quisque humiliat Ecclesiæ Dei: & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors æterna vitatur.

Qui fuerit status pœnitentium in veteri Ecclesia & deinceps.

CAPVT XII.

Vanti olim fecerit Ecclesia Christiana statum pœnitentium, quamq; floruerit eadem sanctissima pęnitentiæ arctioris disciplina, fusè multi disputãt. Quantum verò nunc distemus à felicissimis temporibus, & vtinam non etiam ab ijs donis, quibus cumulat Deus verè pœnitentes; vident boni omnes, & ingemiscunt. Cur enim cùm sint eadẽ scelera, & fortasse etiam grauiora, nõ sit eadem animaduersionis seueritas? Non erit igitur alienum ab instituto attingere hic feruorem illum antiquiorum pœnitentium in pœnis pro flagitijs patratis subeũdis, & simul etiam obligationem pęnitentiæ, qua etiam nunc tenentur peccatores, vt perfectè conuertantur. Horum primum explicant luculenter scriptores Ecclesiastici duo: quorum vnus est Tertullianus, qui sic scribit.

Is actus qui magis Græco vocabulo exprimitur, & frequentatur exhomologesis est, qua delictum Domino nostro confitemur, non quidem vt ignato, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaque exhomologesis prosternendi, & humilificandi hominis disciplina est, conuersationem iniungens misericordię illicẽ. De ipso quoque habitu, atq; victu mandat, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deijcere, illa quæ peccauit tristi tractatione mutare. Cæterùm pastum, & potum pura nosse, non ventris scilicet, sed *Lib. de pœnitentia.*

animæ causa. plerunque verò ieiunijs preces alere, ingemiscere, lachrymari, & mugire dies noctesq; ad Dominum Deum suum. Presbyteris aduolui & aris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere. Hæc omnia exhomologesis vt pœnitentiam commendet, vt de periculi timore Dominum honoret, vt in peccatorem ipsa pronuncians pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflicta tione æterna supplicia non dicā frustretur, sed expungat. Cùm igitur prouoluit hominem, magis releuat: cùm squalidum facit, magis mundatū reddit: cùm accusat, excusat: cùm condemnat, absoluit. In quantum non peperceris tibi, in tantum tibi Deus, crede, parcet. Plerosque tamen hoc opus, vt publicationem sui aut suffugere, aut de die in diem differre præsumo, pudoris magis memores quàm salutis: velut illi qui in partibus verecundioribus corporis cōtracta vexatione, conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescentia sua pereunt.] Hæc ille, & plura quæ ab eo in hanc sententiam tractātur. in quibus ob oculos ponit antiquum pœnitentium ritum, quem postea alij adhuc copiosius explicarunt: illos nimirum iuberi solitos, indui veste pulla extra Ecclesiam, & pœnitentibus designatum locum, qui intra Ecclesiam vltimus erat, & plerisq; etiam extra Ecclesiam in ipsis foribus: quo loco vestitus saccus erat atque cilicium, & cinis capitibus aspersus. Cuius disciplinæ, quia initium, & restauratio fiebat in capite quadragesimæ, quotannis, adhuc retinemus vestigium in sacrorum cinerum aspersione: primo ipso die ieiuniorum, caput viris detundebatur: arcebantur à conuiuijs, à balneis, à nuptijs, à theatris & spectaculis, ab equitando in vrbibus, ab omni genere honestę voluptatis, & recreationis non necessariæ: nō patebat illis aditus in clerum, immo nec ad militiam. & quod caput est, Sacramenta quamdiu pœnitentes erant, non percipiebant, nisi in paschate, & in mortis articulo; in quo etiam sacro infirmorū oleo priuabātur. Huncque viuendi modum, & ipso aspectu tam miserabilem ritum sequebātur pro magnitudine, & multitudine scelerum multos annos: immo vnius solius peccati mortalis statuta pęna erat trium, quinque, septem, & adhuc plurium annorū: in quibus Sancti illi pęnitentes carnem cilicijs, ieiunijs, & orationibus mirificè affligebant, & toti Ecclesiæ tremendum exhibebant spectaculum mortificationis, qua homines absterrerentur à peccando, & Christianæ disciplinæ rigor quotidie magis effloresceret.

Scriptor alter, qui est huius scriptionis princeps, est Ioan. Climacus; qui pęnitentium quendam carcerem refertissimum monachis, in hoc vitæ genere se exercentibus, ita describit, vt nec audiri, nec legi possit sine horrore, & lachrymis: attingo pauca, nam nimis longum facerem, si omnia: [Cùm peruenissem, inquit, ad pęnitentium monasterium, immò verò ad Religionem fugientium, vidi reuera res & verba, quæ Deo vim inferre possent, habitus & studia quæ ipsius clementiam celerrimè flecterent. quosdam ex reis illis vidi noctibus totis vsque sub diuo stare peruigiles, pedesque immobiles tenere, contra somnum vim naturæ inferre, nullam sibi ipsis requiem indulgere, sed seipsos increpare: alios in oratione in reorum morem vinctis post terga manibus humi luridas facies suas inclinantes, indignos se, qui cęlum aspicerent, vociferantes, nihil petentes, sed tacitam mutamq; mentem Deo offerētes confusione plenam: nonnullos in pauimento strato cilicio & cinere sedentes, & faciem genibus operientes, & frontem in terram collidentes: alios pectora iugiter tundentes, animamque suam ac vitam suspirio ingenti reuocantes: alios lachrymantes, alios quod id non possent, lamentantes: vidi nonnullos veluti æneos ex mœrore effectos, & insensibiles ad omnia: alios fixis obtutibus in terrā caput assiduè mouere, & leonum rugitum edere.] Et paulò post cùm multa eorum verba, & facta verè admirabilia retulisset, subiungit, vidisse in illis [æstuantes linguas instar canum ex ore procedentes: ex his alij sub ardentissimo Solis æstu seipsos cruciabant: alij acerrimo frigore se affligebant: quidam modicū aquæ gustantes, ne omninò siti arescerent, ira quiescebant: aliqui cùm panis exiguū quid accepissent,

Gradu quinto.

accepissent, reliquum tanquam illo indigni proijciebant. Quem locum apud illos risus habuit? quem sermo otiosus? quem iracundia? quem furor? vbi tenuis vini cogitatio? vbi pomorum degustatio? Iugiter ad Dominum clamabant, solaq; orationis vox audiebatur.] qui plura desiderat, apud eundem leget, & quidem ad stuporem vsque: concludit ibidem: [Vidi, & feliciores existimaui, qui post lapsum ita lugent, quàm qui insiquā lapsi sunt, & seipsos non sic deflēt.] Sic Climacus.

Verum secularium hominum pœnitentiæ publicæ iam diu fieri desierunt; sicut & illæ quæ solennes appellabantur. cuius rei duas causas reperio. Prior est, quia charitas & virtutum Christianarū exercitatio in Christiano populo maximè deferbuerat: ob quam causam nunc etiam publicæ pœnitentiæ vsus vix vllus est in Ecclesia. Posterior causa est, quod cùm sacerdotum esset, vt ait Origenes, *In Ps. 37.* iudicare, quæ peccata pœnitentium publicanda essent, aut quę animaduersione publica digna; aliqui per imprudentiam scelera, quæ tacita tenere, & secum ipsi habere debebant, manifestæ pœnæ impositione diuulgabant, cum multorum grauissima offensione: non enim publicari oportebat, nisi quæ Ecclesiam offendissent vniuersam. Qua de re S. Leo Papa acriter reprehēdit Episcopos Cāpaniæ, iussitq; ne id amplius à quoquam committeretur: & huc spectat etiam Nectarij factum in Ecclesia Constantinopolitana, de quo scriptores Ecclesiastici multa scribunt, & illud pariter quod aduersus abusum hunc aliquando dixit sanctus Chrysostomus.

In Ecclesiæ igitur foro multum remissum est de publicæ pœnitentiæ seueritate, at non idcirco remissa culpa condonat Deus supplicia ab ipso peccatis hominum iustissimè constituta, sed ea omninò, aut hic, aut in purgatorio persoluēda sunt: Quod ex his quæ nunc tractanda sunt, magis intelligetur: dicendum enim superest, num pœnitentia sua diuturnitate cum vita pœnitentis æquari debeat: Quod est alterum caput ex antè propositis duobus.

De pœnitentia quæ post reconciliationem cum Deo, & satisfactionem Sacramentalem, persoluenda est à pœnitente reliquo vitæ tempore.

CAPVT XIII.

CVLPÆ deberi pœnam, vt diximus, eiq; proportione respondere certius est, quā vt à nobis multis verbis explicari debeat: idq; non solùm humanis legibus, sed diuinis etiam. exploratissimum vt suprà tetigimus, simul est illud, & in Ecclesia definitum, remissa culpa per pœnitentiæ Sacramentum, temporaneam pœnam, quæ in Sacramento non semper, sed rarò admodū tota expiatur, exolui omninò debere, eamq; iustè à Deo repeti: notum enim est illud S. Gregorij: [Delinquenti Dominus non parcit, quia delictum sine vltione non deserit, aut enim ipse homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans punit. *Lib. 9. moral. c. 17.*

Ex his efficitur à peccatore pœnitentiam fieri debere: sed perdifficilis explicatu est modus, quem sequi debet in ea peragenda; tam in illis pœnis, quas sacerdos minister tanti muneris, pro arbitratu suo, ex legibus tamē, imponit, quā in illis quas homo sua sponte suscipit. Neq; enim minus verum, quàm celebre existimandum est dictum illud S. Ambrosij: [Facilius inueni, qui innocentiam seruauerint, quàm qui congruè pœnitētiam egerint.] Et quidem si dum hic viuimus, diuinæ iustitiæ non satisfacimus, daturos nos in Purgatorio pœnas nostris flagitijs debitas, nemo Catholicus dubitat; nec instituti nostri est, id hoc loco copiosius confirmare. Itaque hoc explicemus, an toto vitæ tempore qui peccauimus, pergere debeamus in exercitatione pœnitentiæ, & quo modo in hac item vita in persoluenda peccatis nostris diuinitùs constituta pœna gerere nos debeamus; idq; ex Patrum doctrina, & vt exigit dignitas perfectionis, quam nunc inquirimus. *Lib. de vnica pœnit. c. 10.*

Probamus igitur primo loco, quod docent sancti Patres ijsdem finibus pœniten-

Lib. 50. homil. homil. vlt. c. 3.

nitentiam, quibus vitam terminari. [Altera pœnitentia est,] inquit sanctus Augustinus, [cuius actio per totam istã vitam, qua in carne mortali degimus, perpetua supplicationis humilitate subeunda est: primò, quia vitam æternam incorruptibilem immortalemq; nullus desiderat, nisi eum vitæ huius temporalis, corruptibilis, mortalisque pœniteat. Deinde quamuis quisque se glorietur sic habere corpus edomitum, vt mundo crucifixus ab omni opere malo in seruitutem redacta membra castiget: intelligat sibi omnia hæc præstita esse, non à se existere: non solùm ergo propter ipsam mutabilitatem, & ignorantiam, & propter diei malitiam; sed etiam propter ipsum puluerem mundi huius, quotidianã debemus agere pœnitentiam.] Vbi S. Augustinus necessariam esse quotidianam, & perpetuam pœnitentiam tradit, propter perpetuam peccatorum venialium, qua premimur, necessitatem.

Lib. 50. homil. homil. 50. c. 4.

Sed maiorem rationem adfert ipse alibi, & alij multi, ex ipsis nempe peccatis mortalibus iam condonatis; quæ pœnitentia est maioris momenti, quàm ea, quam Deo debemus pro quotidianis & venialibus culpis. Sed audiatur primùm

Serm. de quad. debito.

S. Bernardus: [Exigũt à me,] scribit, [præterita peccata mea futuram vitam meã, vt faciam fructus dignos pœnitentiæ, & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ: circumdederunt me mala, quorum non est numerus: quòd ergo sine numero est, quomodo numerabo? quomodo satisfaciam cùm cogar reddere debitum, vsque ad vltimum quadrantem?] Et S. Augustinus: [Si Apostolus, inquit,] etiam peccata per Baptismum dimissa continuè plorat, nobis etiã super fundamentum Apostolorum positis, quid præter plorare restat? quid nisi semper dolere in vita? vbi enim dolor finitur, quid relinquitur de venia? tamdiu gaudeat, & speret de venia, quamdiu sustentatur à pœnitentia. Dixit enim Dominus: [Vade & amplius noli peccare.] non dixit, ne pecces, sed nec volũtas peccandi in te oriatur: quod quomodo seruabitur, nisi dolor continuus in pœnitẽtia custodiatur? hinc semper doleat, & de dolore gaudeat. & de doloris pœnitentia, si contigerit, semper doleat: & nõ satis quod doleat, sed ex fide doleat, & non semper doluisse doleat.] Eandem doloris huius perpetui causam, & quasi necessitatem adfert S. Chrysostomus:

Lib. de vera & falsa pœniten. c. 13.

Ioan. 8.

Lib. 2. de cõpunctione cordis circa finem.

Consuetudine, inquit, [contemnendi dũ de præteritis nullus dolor est, facilius superuenientibus malis locũ damus: quod si omnis ex anima stimulus auferatur, & cuncta ei securitatis frœna laxẽtur, quis eam post hæc tenebit, aut quis eã de præcipitijs reuocabit?] & S. Gregorius cõdemnans quosdam, qui tres annos agendæ pœnitentiæ constituebant, ait: [Magna est contra peccatum virtus pœnitentiæ, sed si quis in eadem pœnitentia perseueret.]

Lib. 9. Regist. epist. 39.

Nec desunt huius rei exempla quæ hoc idem maximè confirmãt: Dauidis, Peccatum meum, inquit, contra me est semper: Apostoli Pauli, qui oblata occasione in medium adducendi peccata vitæ anterioris, id libenter facit, tã vt culpam suam, quàm vt misericordiã exaggeret Redemptoris. Deinde Apostoli Petri oculi iam senescentis nonne sanguine respersi visebantur, quod assiduè plorasse dicatur? S. Augustinus libris Confessionum suarum peccata vitæ ante Baptismum transactæ narrans, & confitens Domino: [Amore, inquit, amoris tui facio istud, recolens vias meas nequissimas in amaritudine recogitationis meæ, vt dulcescat mihi dulcedo non fallax, dulcedo felix, & secura, & colligens me à dispersione, in qua frustatim discissus dum ab vno te auersus in multa euanui.] quem refert Possidius, dicere solitum, inter familiaria colloquia, post perceptum Baptismum etiã laudatos Christianos & sacerdotes absque digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere: quod ipse fecit vltima, qua defunctus est ægritudine. Carcer pœnitentium Climaci, de quo mentionem iam fecimus, locupletissimus testis est perpetuæ huius valdeque seriæ pœnitentiæ: immo monasteria omnia tam virorum, quàm mulierum, si propriè loqui volumus, & institutionis eorum repetamus memoriam, domicilia sunt pœnitentium, vt propterea sacri Canones plerosque sceleratos homines tam clericos quàm laicos ad agendam pœnitentiam in monasteria conijciant, tanquam in opportu-

Psalm. 50.

Niceph. lib. 2. c. 37.

Baro. anno Christi 69.

Lib. 2. confess. c. 2.

In vita Augustini cap. 31.

opportunissima peccata sua lugentium diuersoria.

Secundo loco, vt certum nihilominus ponendum est, modum agendæ pœnitētiæ, quanquam non vnus est, nec vnicuique idem accommodatus, eum tamen potissimum esse, quem diximus c. 10. requiri ad pœnitentiam tempore conuersionis, & sancti Patres explicant, in ea S. Ioan. verba, [Facite fructus dignos pœnitentiæ.] Sic enim scribit S. Hieronymus: [Qui peccator est, & quem remordet propria conscientia, cilicio accingatur, cubet vel dormiat in sacco, vt præteritas delitias, per quas offenderat Deū, vitæ austeritate compenset.] Idem ipse S. Doctor vel Origenes potius, in illa verba Iudicum: [Quanto tempore seruierunt Baalim, tanto tempore seruiant Chusarsaton,] monet vnumquemq; tantundem temporis pœnitentiæ vnicuiq; peccato expiando saltem dicare debere, quanto in eo perseuerauit. vt temporis spatio etiam par culpæ sit pœna. Addit S. Gregorius idq; frequenter, [cogitandum, inquit, summoperè est, vt qui se illicita meminit commisisse, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat: vt qui commisit prohibita, sibimetipsi abscindere debeat etiam concessa, & se reprehendat in minimis, qui se meminit in maximis deliquisse.] S. Basilius, [vt Zachæus,] inquit, [commissa peccata contrarijs rectè factis multis compensent.] Denique res hæc apud scriptores sacros atque Theologos adeò certa est, vt superuacaneum sit, eam pluribus argumētis aut testimonijs confirmare.

Luc. 3. *Ioel. 1.* *Origen. homil. 3. in 3. c. Iudicum.* *Homil. 34. in Euang.* *Reg. breu. Inter. 5.*

Quæ cùm ita sint, consequens est omninò, peccatori, etiam conuerso eam esse ineundam vitæ rationem eamq; vitam prosequendā, quæ maximè sit coniuncta cum sensuum carnisq; mortificatione.

Videtur etiam antedictis consentaneum, peccatorum præteritorum à pœnitente recentem memoriam aut retinendam aut renouandam; quod tamen dubitationem aliquam habet à nobis hoc loco explicandam.

An pœnitens post conuersionem conseruare debeat memoriam peccatorum.

CAPVT XIV.

SANCTVS Chrysostomus: [Tantū boni,] inquit, [confert meminisse frequētius hominem peccati sui, vt etiam Paulum Apostolum videamus ea, quæ iam abolita fuerant & deleta, adducere tamen in medium. & cùm culpam de præsentibus nō haberet, tamen quoniam recordationes peccatorum & luctum, gemitumq; sciebat animæ prodesse, etiam illa commemorat, quæ per ignorantiam commissa, gratia Baptismi & Confessio fidei aboleuerat. Oportet ergo recordari nos priora delicta, etiam ea, pro quibus veniā cōsecuti sumus, vt intuentes quod ingentem modum debiti nobis remisit Deus, & amplius eum diligere possimus, & verecundiam pudoremque concipere, atque ex his corde compungi: considerantes quod nisi miseratio illius nobis subuenisset, tantum illud peccatorum pōdus sine dubio in imas nos inferni pœnas & supplicia depressisset.] Hæc ille, q vt antè dixi, ex initijs illis, quæ tāquam fundamenta in superiori capite ponebamus, apertè cōsequuntur. Qui enim possumus renouare dolorem de peccatis, nisi renouemus peccatorum memoriā? & hac de re idem sentiunt sanctus Augustinus & S. Bernardus, quos superiori capite produximus.

Lib. 1. de compunctione cordis circa finem.

Cassianus autem auctor grauis discrepare videtur ab hac sententia: quanquā enim ad tempus aliquod, nempe, dum agitur pœnitentia, peccatorum recordationem vtilem esse, & necessariam affirmat: quia tunc vtiliter clamatur; [Iniquitatem meam ego cognosco, & cogitabo pro peccato meo;] tamen exacto hoc tempore, & anima iam à criminum labe purgata, cōscientiæ spina de medullis animæ gratia Dei miserātis euellitur, & peccatorū recordatio cōsopitur: quo in statu perniciosa est memoria peccatorū, & eius loco procurāda omninò est eorundē obliuio. Hæc est Cassiani opinio.

Coll. 20. c. 7 & 9. *Psalm. 50.* *Psalm. 37.*

Ad

Ad hanc quæstionem, vt facilius respondeamus, ponendæ prius sunt distinctiones nonnullæ, quæ aditum aperiant ad controuersiam dirimendam.

Prima distinctio. Prima distinctio est, memoria peccatorum potest esse cum vtilitate coniuncta, potest item cum damno, quare vtilitas & damnum duo indices sunt viæ huius, vtilitas quidem asciscendæ memoriæ peccatorum, damnũ verò reijciẽdæ.

Secunda distinctio. Secunda distinctio, peccatum dupliciter commemorari potest ab homine, vno modo vt peccatum est, hoc est, iniuria Deo illata, propter quam inimicus Deo fuit, diaboli mancipium, & reus æterni supplicij: altero modo, vt coniunctum cum sibi subiecta materia, qualis est obscœna, aut alia quæpiam, quæ sit seminarium verbi gratia vindictæ alicuius, aut odij.

Tertia distinctio. Tertia distinctio, peccatum aut sponte sese ingerit, & intrudit, aut quasi absens aduocatur.

Quarta distinctio. Quarta distinctio, incipientes in via Domini quales sunt pœnitentes, & multi etiam quos sacra Scriptura tepidos nominat, nõ sunt planè liberi ab importuna peccati, vt est in certa aliqua materia, occursatione, & blanditia. Perfecti & ex parte etiam proficientes ipsi, ad eũ virtutis gradum perueniunt, vt subtus se habeant appetitus suos, & perfectè dominentur illis absque culpa, pro aliquo saltem tempore aut breui, aut longiori, pro vt conceditur illis à præsentia gratiæ diuinæ id in ipsis misericorditer operantis.

His ita constitutis, explico controuersiam per sequentes regulas.

Prima regula. Prima regula. pœnitenti vtilis est recordatio peccati, vt peccatũ est: immò, si spontè non occurrit, id adducendum est in memoriam de industria. Quæ doctrina est sanctorum Patrum, præsertim Augustini & Chrysostomi, hæc siquidẽ ante mentis oculos ponit vim & põdus peccati; iniutiæ, inquam, qua Deum peccator offendit, & lacessiuit, ex quo exijt saluberrimus timor, & dolor, hæc pudorem ruboremq; parit, ex eo, quod hominem arguit delicti in Deum parentẽ optimum; hæc excitat & fouet incendiũ amoris in eundem Creatorem & Dominum benignissimum, & in condonãdis criminibus clementissimum. Id verò vtile est homini non solùm proximè post conuersionem, sed deinceps etiam longo interuallo.

Secunda regula. Secunda regula. peccata adstricta materiæ præsertim turpi, aut æqualis periculi, non sunt post conuersionem in memoriam reuocanda, nisi fortè confessionis causa, qui enim id facit repræsentat animo eas imagines, & historias, quarũ sine periculo delectationis prauæ meminisse minimè solemus. [Non sit,] inquit S. Augustinus, [ante oculos tuos delectatio præteriti peccati, sed sit ante oculos tuos damnatio peccati.] Et alibi: [Præterita nos non delectent,] quod adhuc periculosius est, quãdo spectra ipsa turpia non acersita recurrunt, & se ingerũt importunè; indicant enim in voluntate hominis adhuc residere reliquias vulneris, illi, dum in antiquo voluptatis cœno volutaretur, inflicti, propẽsionemq; animi ad inueteratam in malo consuetudinem tacitè suspirantis, atque hæc est sentẽtia non solùm Cassiani, sed etiam S. Bernardi, qui sic scribit: [Cæterùm iam & voluntate mutata, & in seruitutem redacto corpore, velut siccato aliquatenus iam fonte, & oppilato foramine, tertium adhuc idq; grauissimum restat de purgãda scilicet memoria, & exhaurienda sentina. Quomodo enim à memoria mea excidet vita mea? mẽbrana vilis & tenuis atramentum forte ptotsus ebibit, qua deinceps arte delebitur? solus itaque sermo viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, dimittuntur tibi peccata tua, mihi qui id loquitur Deus est, huius indulgentia delet peccatum, non quidem vt à memoria excidat, sed quod prius inesse pariter & inficere consueuisset, sic de cætero insit memoriæ, vt eã nullatenus decoloret.] Et paulò post monet, si velimus, orando Deum pro hac eadem liberatione exaudire, lauandum lectum per singulas noctes, & lachrymis rigandum stratum in dolore & gemitu cordis contriti perseuerando: cor enim sic ad Deum verè conuersum non poterit à peccato eiusq; fœcibus non omninò auerti: atque hæ duæ regulæ in imperfectis locum habent.

In Ps. 102. *In Psal. 66.* *Lib. de conuers. ad Clericos c. 23.* *Hebr. 4.* *Cap. 24.* *Psal. 37.*

Tertia regula. Tertia regula. quod attinet ad proficientes, & perfectos, mihi verisimillimũ est,

est, vtilem illis esse præteritorum peccatorum memoriam etiam ad mortem vsque, tum quia Apostoli Pauli, & aliorũ hominum perfectorum habemus exemplum, & testimonium, tum quia hæc est sanctorum Patrum communior sententia. Denique, quia res hæc vtilitatem habet non paruam etiam in perfectis, videlicet humilitatem: sanctus Bernardus certè sic loquitur. Cùm enim attulisset illud Apostoli: [Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quoniam Dominus Iesus venit peccatores saluos facere, quorũ primus ego sum. Hoc ergo, ait, apud beatum Paulum fiduciæ, & consolationis accipite fratres, vt ad Dominum iã conuersos non nimis cruciet præteritorum conscientia delictorum, sed tãtùm humiliet vos, sicut & ipsum. Ego sum, inquit, minimus Apostolorum, & non sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiã Dei: ita & nos humiliemur sub potenti manu Dei, & fiduciam habeamus, quia & nos misericordiam cõsecuti sumus, abluti sumus, sanctificati sumus, & hoc quidem omnibus nobis, quia omnes peccauimus, & egemus gloria Dei.] Et S. Augustinus alias vtilitates huius commemorationis adfert, vultq; esse cogitationem quæ Domino diem festum agat, vt scribitur in Psalmo.

Ser. 3. in solenit. Apostolor. *1. Timoth. 1.* *1. Corinth. 15.* *Rom. 3.* *In Psal. 75*

Quarta regula: dictum Cassiani, ni fallor, contrarium non est antedictis regulis, sed verũ est in eo tempore, in quo mens hominis perfecti, amore ita fertur in Deum, illiq; coniungitur, vt pro piaculo sit, amoris ardorem recordatione peccati tũc refrigerari; & (vt ait Sapiẽs) muscis morientibus perdi vnguenti suauitatem, quod apertè ostenditur ex ipsius Cassiani verbis. Sic enim habet: [Dum enim recolis ea, quæ secundùm Principem huius sęculi per ignorantiã, siue lasciuiam commisisti, vt concedam tibi, quod in hac cogitatione posito cogitatio nulla subrepat, certè antiquæ putredinis vel sola contagio, necesse est, vt tetro mentem fœtore corrumpat, & spiritualem virtutum fragrãtiam, id est, suauitatem boni odoris, excludat. Cùm ergo præteritorum memoria vitiorũ pulsauerit sensum, ita ab ea resiliẽdum est, sicut refugit vir honestus, & grauis, si impudicæ ac procacis fœminæ in publico, aut colloquiis, aut amplexibus appeteretur.] Plura ibidem, & nos de perfectorum statu postea.

Quarta regula. *Eccles. 10.* *Cap. 9.*

Qualis debeat esse oratio verè pœnitentis, & qui animi affectus in ea maximè excitandi.

CAPVT XV.

DE pœnitentiæ operum necessitate nõ est quod plura dicã, nec vniuersè, nec sigillatim, satis enim intelligimus ea, & quidem omnia sigillatim ad perfectam conuersionẽ requiri, idq; quãdiu viuimus, quoad eius fieri possit; nisi fortè charitatis feruor ea præueniens, omnem pœnã peccatis debitam absorbuerit, & quasi excoxerit: quod Dei singulari beneficẽtia, accidit latroni in cruce, & peccatrici Euangelicæ, de qua dicitur: [Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum,] ac nisi quoque peccator conuersus, & ad maiora vocatus sese Deo ac religiosę disciplinæ in monasterio perpetuò consecrarit. Siquidem vt docent Sancti, ingressus in religionem, tanquam alter Baptismus pœnas etiam temporaneas omninò relaxat: & ipsamet religiosa disciplina quasi quoddã martyrij genus est, & schola pœnitentiæ, qua similiter debitorum huiusmodi solutio continetur: quod egregiè, vt reliqua, tractat & probat P. Hieronymus. Plato in suo opere de bono status religiosi.

Luc. 23. *Luc. 7.* *Lib. 1. c. 14*

Quanquam in vtroque occurrit quiddam cõsideratione dignum, & quod ad confirmandam doctrinam traditam de perpetua pœnitentia plurimùm facit. Siquidem Magdalena, quæ charitatis ardore exoluerat omnem pœnam peccatis proprijs à Deo constitutam, triginta annorum vitam, qua postea vixit, mira feuerissimæ pœnitentiæ exercitatione transegit. Et pleriq; homines qui Sancti in Religionibus diem vltimum obierũt, ob vitæ prioris crimina, vsque ad mortẽ ieiunijs, orationibus & omni mortificationum genere sese acriter confecerũt. Hęc est igitur via trita Sanctorum, tam

eorum qui in seculo, quam qui in religione vixerunt: qua in re quia nō idem est omnium humanorum corporum robur, nec eadem omnium animorū virtus, & vnicuique à Domino datur gratia ad mensuram; standum est instituti legibus, quibus tenemur, siue in monasterio, siue in sęculo: & in primis audiendus spiritualis magister, quem in rebus hisce in consilium adhibere, vt iam diximus, oportet. Verùm vt nihil de alijs operibus sit amplius hoc loco dicendū, de oratione certè, cuius tanta vis & vtilitas est in vita spirituali vniuersa, aliquid hic attingendum est; quo saltē pęnitens intelligat, qualem instituere eam debeat in statu pœnitentiæ, & quibus affectibus animi communire.

S. Ambrosius ad virginem lapsam, S. Chrysostomus de compūctione cordis, & ad Theodorum lapsum, S. Basilius ad Monachum itidem lapsum, S. Anselmus in libro deplorationis Virginitatis, & S. Augustinus in libris confessionū, materiam & segetem vberē suppeditant pœnitenti ad orandum, atque ex his fontibus qui haurire volet facilè poterit. Ego in hac re proponam pœnitenti illū vnū hominem, quem meritò pœnitentium exemplar nomines, Dauidem, inquam; septem pœnitentiæ Psalmis, quasi lugubri cantu animæ suæ interitū apud Deū deplorantis: quibus idem etiam exprimit, quibus animi motibus conformare debeat orationem suam pœnitens: ij autem totidē illi sunt, quos sigillatim paulò antè videbamus ad conuersionē peccatoris concurrere. Neque enim oratio pœnitentis vestiri debet alijs affectibus quàm ijs, quibus constat conuersio: siue illa adhibeatur ad iuuandam nascentem conuersionem, siue etiam ad eandē iam habitu ipso firmatam corroborandam.

Initium autem faciendum est à diuinæ misericordiæ imploratione, dicendumq; cū Dauide: [Miserere mei Deus secundùm magnam misericordiā tuā] *Psal. 50.* S. Gregorius, de cuius expositione Psalmorum pœnitentiæ, quod sit affectibus plena, facilis & ad manum, accipientur orationis pœnitentis exempla omnia: *In Psal. pœnit.* [Desperarem de vulnere, si non præsumerem de omnipotente: quærant paruā misericordiam, qui ignoranter contrahunt culpam: ego autem sicut grauiter cecidi, ita etiā nō ignorāter peccaui: sed tu omnipotens medice & contemptores corrigis, & nescientes instruis, & cōfitentibus ignōscis. Vtinam Domine Iesu ad me misericordia motus digneris accedere, qui descendēs ab Hierusalem in Hiericho, proruens de summis ad infima, de vitalibus ad infirma, in Angelos tenebrarum incidi; qui non solùm gratiæ spiritualis mihi vestimētum abstulerunt, sed etiam plagis impositis semiuiuum reliquerūt. Vtinam peccatorum *Luc. 10.* meorum vulnera data mihi, recuperandæ salutis fiducia alliges, ne deterius sæuiant, si sanari desperent. Vtinam oleum mihi remissionis adhibeas, & vinū compunctionis infundas: quod si in iumentū tuum me imposueris, de terra inopem, & pauperem de stercore suscitabis. Tu es enim qui peccata nostra pertulisti, q pro nobis quæ non rapueras, exoluisti. Si in stabulum me Ecclesiæ tuæ duxeris, corporis & sanguinis tui me refectione cibabis: si curam mei egeris, nec præcepta tua prætereo, nec frementium rabiē bestiarum incurro. Audi ergo me Samaritane, spoliatum & vulneratum, flentē & gementem, inuocantem, & cum Dauide clamantem: Miserere mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam: & secundùm multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Peccata mea magna sunt, & multa, &, ideò nō solùm magnam misericordiam expeto, sed etiam multitudinem miserationum tuarum requiro:] hinc ad affectus ipsos progrediendum est.

Cognitioni peccati debetur primus locus: [Quoniam, inquam, iniquitatem *Cognitio peccati.* meam ego cognosco, & peccatum meū *1.* contra me est semper.] Adest miser,]ait *In 1. Psal.* S. Gregorius, [adsit & misericordia: mi- *pœnit.* seriam meam ego cognosco, vulnus nō dissimulo, peccatum non celo: nisi enim miserum me agnoscerem, in gemendo non laborarem.]

Secundò cognosco, me mea spontè, *2.* & pessima voluntate peccasse; ideò iniustitiam meam non abscondo (S. Grego- *In 2. Psal.* rius) mihi quia deliqui imputo, me so- *pœnit.* lum in operum meorum prauitate, culpabilē clamo, nec superficie tenus peccatum meum annuncio, sed & quando,

&

&vbi,& quomodo,& si vel ignorantia, vel casu, vel studio deliquerim, manifesto.

3. *In Psal.7. pœnit.* Tertiò cognosco, vnde ceciderim, & quid incurrerim. [Hæc mors peccati, ait idem, est, quæ animam meam à Deo separauit, sensuum interiorum interclusit officia, diuinam deturpauit imaginē, lucis ademit claritatē. Denique sic Christo mortuus in sepulchro conscientiæ tumulatus sum, ligatus concupiscentiarum institis, à conspectu Dei proiectus, duritie opertus, lapide iniquitatis intus clausus; vt prodierit quasi ex adipe iniquitas mea: vt iam nil reliquum sit, nisi vt resusciter à clamore tuo, ò bone Iesu.

4. Quartò cognosco, cui me mancipaui peccando, nempe diabolo, omnis boni inimico. [Similis factus sum pellicano solitudinis. Auis enim hæc, [ait S. Gregorius,] amans solitudinem in ea venenatis animalibus vescitur:] qualis ego infelix peccator, qui in deserto mūdi, corde habitans & affectu, ærumnosis illius vitæ captus illecebris, delectatus sum veneno diabolicæ persuasionis: & quia timore tuo posthabito, qui Dominus omnium es, diabolicæ me potestati subieci, & animam quæ sedes sapientiæ esse debuerat, fallacis Domini ditioni mancipaui, sine intellectu proculdubio (quod pessimum est) extiti sicut equus, & sicut mulus.

In Psal.4. pœnit.

In Psal.2. pœnit.

5. Quintò cognosco maculam, quā cōtraxi peccādo, & sordes, quibus me horrendè fœdaui, & idcirco dele, quæso, iniquitatem, & amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: computrui enim iumentum in stercore meo; sus lotus in volutabro meo: quia putruerunt & corruptæ sunt iniquitates meæ: ita vt oculi tui à me omninò auersi sint, & facies tua me, vti ingētem putredinis cloacam, prorsus abominetur.

6. Sed illud inprimis ante mentis oculos obuersatur, quod te Creatorem, Dominum, Patrem, & Deum meum, bonum omnis boni, & solum bonum animæ meæ tam sæpe, tam multum, & tam grauiter offenderim. Tibi enim soli peccaui, & malum coram te feci; tibi Creatori; cui ego infelix creatura non seruiui, sed creaturæ potius, quàm Creatori

2. miserabiliter adhæsi. Tibi Domino, à quo perditissimus seruus rebellauit, vt obsequerer inimicis tuis. Tibi Legislatori, cuius voluntatem quam sequi debebam, vt viuendi normam, turpiter spreui, vt irem post meas concupiscentias: cuius leges sanctissimas infinities, & 3. grauissimè sum transgressus. Tibi Parēti optimo, cuius beneficijs innumerabilibus, & immortalibus ingratissimus tam 4. diu extiti: immò illis incrassatus & impinguatus, aduersum Patrem recalcitraui, in grauissimis peccatis perseuerans: cuius amoris oblitus, creaturarum & mei ipsius turpissimis amoribus obnoxius vixi. Denique tibi Deo meo optimo, potentissimo, iustissimo, à quo, quātus sum, totus sum, & totus pendeo, & 5. in quo tanquam in fine creasti me, vt tādem conquiescerem; quia peruersissimo ordine à te discedens per fornicationes animæ in me ipso tanquam fine cōquieui, ciuis Babylonicæ ciuitatis, & spontaneus exul cœlestis Hierusalem, quando per amorem mei ascendi ad contemptū tui; quæ summa est à me tibi, & honori tuo illata iniuria. Quod si hoc in Deum meum, quid in Redemptorem meum? quid in Iesum meum, qui me in sanguine suo pretiosissimo suum fecerat, eruēs de seruitute antiqua & noua? cuius ego vitam, immò & mortem, immò & sanguinem nihili duxi, immò & conculcaui, & iterum eundem in memetipso pessima vita mea crucifixi, & ostentui habui? quo nomine satis digno appellabitur tam infamis, & nefaria contumelia? Ecce Domine, quoniam iniquitatē meā ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper, & tibi soli peccaui.

S. August. 14. de ciui. c.28.

6.

Nec solū cognosco nunc tantā iniquitatem meā, sed peccatum meum contra me est semper; vt semper hæreat in memoria, nec vnquā obliuiscar illius: siquidē audio te in Propheta loquentē: [Ego sum, ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorū tuorū non recordabor,] & addis, [reduc me in memoriā, & iudicemur simul: quasi velis,] ait S Gregorius. [non recordari iniquitatum mearum, si ego earum memor fuero:] cauebo ergo ne vnquam quod delinquerim à memoria mihi excidat; aut aliqua obliuione peccata mea obliterem.

Isa.43.

In Psal.4. pœnit.

Sequitur

Timor Domini. Sequitur timor Domini: qui Dauidē stimulabat acriter, ac pungebat, cùm dixit: [Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me.] S. Gregorius, [ac si apertè dicat, hoc solū tota cordis intentione efflagito, hoc indesinenter votis omnibus cōcupisco, ne me in illo tremendo examine, vel cū reprobis ferias) hoc est enim in furore) vel cū purgandis in purgatorio igne, flammis vltricibus affligas,] & hoc est in ira. [Tota die namque cōtristatus ingrediebar, quia cùm solicito se timore mea mens circumspicit (sic idem Sanctus) modò quæ egit mala enumerat: modò quæ agere neglexit ad memoriam reuocat: modò reprehensibilia esse, in quibus versatar conspicit: modò sibi recta opera adhuc deesse perpendit: quia malorum tantorum in se remedium non inuenit, tristitiæ intolerabilis pondere prægrauata tabescit; & tantò se duriùs in cogitatione dilaniat, quantò terribiliùs esse quod imminet iudicium pensat.]

Psal. 6. *In Psal. 1. pœniten.* *In Psal 3. pœnit.*

Dolor. Sit tertius, dolor, propter quē Dauid; [afflictus sum, & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei; vt intelligas,] inquit S. Gregorius, [Dauid pœnitentem in anima grauissimo iniquitatis pondere obrutum, quem in carne vides tot miserijs & passionibus afflictū: Rugitus autem gemitus est cordis cū dolore mag[-]o, quia quantò vehemētius pœnitentis animum concutit; tantò velocius ad aures diuinæ misericordiæ conscendit: dolorem carnis gignit amissio pecuniæ & pignorum, cordis dolorem confert exterminatio virtutum. Audiat igitur cordis tui gemitum medicus tuus, cui omne patet cogitationis arcanum: moueant illum lachrymæ tuæ, & quadā illum importunitate quærendi, semper ad eum alta de profundo cordis suspiria educito: perueniat ad eū dolor tuus, vt dicatur etiam tibi, Transtulit Dominus peccatum tuum: ob id sacrificium, inquit, offero tibi spiritum contribulatum, cor cōtritum, & humiliatum Deus non despicies.

In Psal. 3. pœnit. *In Psal. 4. pœnit. Gregorius.* *2. Reg. 12.*

Spes. Accedit spes quarto loco: [conuerte re Domine, & eripe animam meam: Saluum me fac propter misericordiam tuam: quoniam nō est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? dico, [inquit S. Gregorius,] si non eripueris me, ait ad te anima mea in morte me futuram: & non solùm in morte futuram me præuideo, sed etiam in inferno desperationis me sepeliendā cognosco. Accedo autem ad thronum gratiæ & misericordiæ tuæ, non in alio fiduciam habens, quàm in illa: præsertim autem in infinita illa misericordia misericordiarum, qua ad me liberandū de cęlis ad terram descendisti, vt me à terra ad cœlum subleuares.

In Psal. 1. pœniten.

Amor Dei. Ex his quintò existit amor in Deum liberatorem & parentem meum. [Conuerte Domine, & eripe animam meam; saluum me fac propter misericordiā tuā. Sicut anima mea,] inquit S. Gregorius, [conuersa est ad te per turbationem pœnitudinis, ita tu conuertere ad eam per serenitatem miserationis, & conuersus eripe animam meam. Impediunt eam vepres carnalium delectationum, detinent illam sęcularium illecebræ cupiditatū; sed tu qui potēs es omnia facere superabundantius, quam petimus, aut intelligimus, eam eripe: igne tui amoris terrenarum dumeta voluptatum, quibus irretitur, adure: extra omnem peccati appetitum illam tuæ manu fortitudinis trahe: vt tibi perfectè adhæreā bono meo, tibiq; seruiens laudem inter homines: siquidem Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.

In Psal. 1. pœniten. *Ephes. 3.*

Propositum emendationis. Succedit emendationis propositum sexto loco. [Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei. Quæ societas,] explicat S. Gregori⁹, [lucis ad tenebras? quæ conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? sicut enim qui diabolum sequitur; Sanctorum collegium affectu, & opere[-] aspernatur; ita qui Deo perfectè adhæserit, impiorum consortium nequaquā admittit: discedite, inquam, vt amplius non communicē operibus vestris. Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper: malo, inquam, occidi quàm vinci: flagella libenter patior, persecutiones amplector, visitationes desidero, correptiones concupisco.]

In Psal. 1. pœniten. *2. Cor. 6.*

Cōfessio. Deinde ad confitenda peccata septimo quasi gradu peruenitur [Beati quorum

rum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Si quis,] inquit S. Gregorius, [peccata sua tecta esse desiderat, Deo ea per vocem confessionis ostendat: præoccupemus igitur faciem iudicis in confessione, vt qui tentationi parentes manum effugere non possumus iudicis, per confessionem mundati, clementiam experiamur misericordis.

In Psal. 2. pœniten.

Satisfactio. D.

Postremū sit ardens satisfaciendi voluntas. [Quoniam iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo. Qui peccatum suum confitendo annunciat,] inquit S. Gregorius, [& pro eiusdem peccati satisfactione cogitare non cessat, & quia nullam in mundo inuenit requiem, in conspectu suo habet dolorem. Hæc enim sunt veræ humilitatis testimonia & iniquitatem suam quēque agnoscere & cognitam voce confessionis enunciare, & enunciatam pœnitentiæ satisfactione delere. Et ideo oculos Deus à peccatoris peccato auertit, quia ipse illud sine cessatione animaduertit. Ob id offero tibi Deus in sacrificium cor contritum, & spiritum contribulatum, sed etiam per pœnitentiæ perseuerantiam, & satisfactionis opera humiliatum.

In Psal. 3. pœnitent.

In Psal. 4. pœniten.

De perseuerantia pœnitentis in oratione, & quis ex ea fructus percipiatur.

CAPVT XVI.

NON sufficit pœnitēti, Deo gemitus cōtriti cordis nō abscondisse, & apud illum institisse ardentibus precibus ad peccatorum suorū veniam impetrandam: oportet adhuc, vt perseueret, orans, petens, pulsans, lachrymans, clamans, instetur que in hac sancta importunitate, sicut in cæteris omnibus, Dauidis perseuerantiam. [De profundis, inquit, clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam: in quo notandum,] ait S. Gregorius, [quia non ait clamo, sed clamaui. Dans in hoc perseuerantiæ documentum, vt si primò nō exaudiris, ab oratione non deficias, immò precibus & clamore insistas. Vult Deus rogari, vult cogi, vult quadā importunitate vinci: ideo tibi dicitur, regnū Dei vim patitur, & violenti rapiunt illud: esto ergo sedulus in orationibus, esto in precibus importunus, caue ne ab oratione deficias: si dissimulat audire, esto raptor, esto violentus, vt vim etiam ipsis inferas cœlis.

In Psal. 6. pœniten.

Matth. 11.

Adhibeat etiā hic pœnitens deprecatores, qui sibi veniam à Deo deposcant. In primis autem beatissimā Dei matrē: quam idcirco Ecclesia, & sancti Patres appellant aduocatā peccatorū. [Tu es,] inquit ad illam S. Augustinus, [spes vnica peccatorum: per te speramus veniam delictorum.] Et S. Bernardus. [Si criminum immanitate turbatus, conscientiæ fœditate confusus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias absorberi tristitiæ, desperationis abysso, cogita Mariam, Mariam inuoca.

Serm. 18. de Sanctis.

Homil. 2. su per missus est.

Deinde Angelos, & beatas Sanctorū animas, quæ in cœlesti Hierusalē ad diuinæ gratiæ thronū assistunt. [Obsecrādi,] inquit S. Ambrosius, [sunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præsidium dati sunt. Martyres obsecrandi, quorum videmur nobis quoddam, corporis pignore, patrocinium vendicare: possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine, etiam si quæ habuerunt peccata, lauerunt.

Libro de viduis.

Immò de numero virorū illi homines adiutores nobis asciscantur in re tanti momēti, quos nō dubitamus apud Deū, & probatę vitę meritis, & sanctis orationibus plurimū posse. Sācta Monica S. Augustini bis mater dicitur, quod eū primò peperit mū do, deinde Deo, idq; vi ingētiū lachrymarū, quas pro illo ante Dominū quotidie profundebat: vt propterea dictū illi aliquādo fuerit à quodā sancto Episcopo: Vade, neq; enim fieri potest, vt filius istarum lachrymarum pereat.

Lib. 3. confess. S. Augustin. ca. 12.

Sacrificium etiam Missæ, quod ad pęnitentiæ donum à Deo impetrandum, & ad veniam peccatorum plurimum valet, curandū est, vt pro peccatis aliquando offeratur.

Sed de tota orationis incipientium ac pœnitentium ratione scribit S. Bernardus in hæc verba: [Sunt, inquit, quos adhuc peccati conscientia terret, & cruciat, nondum accepta resistendi virtute,

Ser. de quatuor modis orādi, &c.

tute, tunc scilicet, cùm primum ipsos in peccatorum cœno iacentes Spiritus veritatis irradiat, & excitans erubescere facit, & timere Deum, dum vident immanitatem criminum, meritorum exiguitatem, & velut ardentem coram se gehennam expauescentes; quoniam in seipsis boni nil inueniunt, aliundè apprehendunt, vnde tegantur: quia ergo timent, & meritò timent, per seipsos accedere, student quasi per alios supplicare. Tale est illud orationis genus, quo solemus vti dicentes, Sancte Petre ora pro nobis, & similia: maximè verò illud obsecratio est manifesta; per passionem tuam libera nos Domine; hoc est genus obsecrationis. At verò iam continendi virtute accepta securus accedit, qui sibi conscius fuerit, pro delictis preteritis veniam quærēs, & oratione vtēs, quæ oris nostri est ratio, quando iā ore suo loquitur cum Deo suo. Hinc illud est, quod Maria Magdalena, quanquam non minus humilis Hæmorroissa illa, non sic tamen veretur accedere, sed rigat lachrymis pedes, capillis tergit, vngit vnguento, osculatur ore deuoto: vnde satis liquet, quod iam proposuerat in corde suo, à peccato deinceps abstinere, & quasi profluuium stabat. Quod si iam consecutus es & tu, primum est, vt ipsi Domino in oratione loquens recogites annos tuos in amaritudine animæ tuæ: Deinde postquam in lamentis pœnitentiæ aliquandiu perseuerans hilaritatem quandam, & fiduciam conceperis indulgentiæ, accede iam ad postulariones, vt securus tanquam receptus in gratiam Domini, tibi & conseruis tuis audeas petere, quod oportet.] Hæc Sāctus.

Luc. 7.
Luc. 8.

Perseuerandum autem est pœnitēti, vt in pœnitentiæ operibus, sic in oratione contriti cordis: & venia criminum à Domino expectanda simul & conscientiæ tranquillitas: qua probabili firmaq; coniectura assequatur se à Domino in gratiam esse receptum. Hac enim perseuerantia dubitandū non est, quin à Deo obtineatur quod petitur: quod aliquādo quibusdam in hoc statu pōsitis diuinitùs demonstratum est, dimissa scilicet illis esse peccata; vt quando id non aperte explicatur: quod ideò fit, vt homines in timore & humilitate contineantur, credamus tamen, & speremus idem à benignissimo Domino nobis reuera concedi. Libet autem ad spem corroborandam diuinę huius benignitatis, exemplum ex sancto Gregorio adferre, qui ita scribit: [Nostris temporibus Victorinus quidam extitit, qui alio quoque nomine Aemilianus appellatus est, non inops substantiæ iuxta mediocritatem vitæ: sed quia plerunque regnat in rerum opulentia carnis culpa, in quodā facinore lapsus est, quod debuisset valde pertimescere, ac de suæ mortis immanitate cogitare: reatus ergo sui consideratione erexit se contra se, mundi huius omnia dereliquit, & monasteriū petijt. In quo monasterio tantæ humilitatis, tantæq; sibi districtionis extitit, vt cuncti fratres, qui illic ad amorem diuinitatis excreuerant, suam cogerentur vitam despicere, dum illius pœnitentiam viderent: studuit namque toto mentis annisu cruciare carnem, voluntates proprias frangere, furtiuas orationes quærere, quotidianis se lachrymis lauare, despectum sui appetere, oblatam à fratribus venerationem timere. Hic itaque nocturnas fratrū vigilias præuenire consueuerat, sub montem ex vno latere secretiori monasterij. Quadam nocte Abbas monasterij vigilans hunc latenter egredientem intuitus, lento foras pede secutus est: quem cùm in secreto montis latere cerneret in oratione prostratum, expectare voluit, quando surgeret; cùm subitò lux cœlitus emissa super eum fusa est, qui in oratione prostratus iacebat, tanta claritate, vt tota pars regionis illius ex eadem luce candesceret; quam Abbas, vt vidit, intremuit, & fugit. Cūque post longum horæ spatium idē frater ad monasterium redijsset, Abbas requirere studuit, vbi fuisset, & compulit eum dicere quid vidisset. At ille cōpulsus dixit, quando super me vidisti lucem de cœlo descendentem, vox etiam pariter venit dicens, dimissum est tibi peccatum tuum. Et quidem omnipotens Deus potuit tacendo relaxare, sed loquendo per vocem, radiando per lumen, exemplo suæ misericordiæ, nostra ad pœnitentiam voluit corda conuertere.

Homil. 34. in Euang.

Ad hunc statum pœnitentiæ pertinent

nent tres modi orandi B. P. N. Ignatij: præsertim primus; & simul, vt ante dixi, omnia primæ hebdomadæ exercitia.

De tentationibus quæ post conuersionem insurgunt, & de incipientium nimio feruore temperando.

CAPVT XVII.

HACTENVS de cōuersione peccatoris ad pœnitentiam: nunc agendum nobis est, de statu, in quo illico post pœnitentiam collocatur homo: Qui non est peccatoris status, sed hominis cum Deo reconciliati, & ab eo in amicitiam recepti: vt illi inseruire incipiat in sanctitate & iustitia, & iam Incipientis nomen pęnitenti rectè conueniat. Huic verò ante omnia Sapientis dictum proponendum est: [Fili accedens ad seruitutem Dei sta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. *Ecclesiast. 2.*

Porrò tentatio ad quam se præparare debet, qui nouę huius militiæ tyrocinijs ingreditur, varia est, & multiplex; nec eadem primò quemcunque Incipientem aggreditur, sed hunc vna, illum alia, ex occulta dispositione & cōsilio Dei: qui vt non permittit nos tentari supra id, quod possumus; sic quo ordine exercendi simus, sapientissimè, & amantissimè permittēdo falsē prouidet. Aliqui enim seipsos durè puniendi nimio quodā ardore flagrantes, terminos moderatæ pęnitentiæ plerunque transiliunt: alij conscientię scrupulis mirificè angūtur: alios ad priores voluptates reuocat memoria anteactæ vitæ: alios denique maximè perturbat, & quasi deijcit de perseuerādi spe, virium corporis imbecillitas, & vitæ ac disciplinæ Christianæ labor & difficultas, atque adeò ipsa nouitas tentationum. Et vt de singulis hisce tentationibus dicamus, exordiamur à prima, quam excitat immoderatus & impotēs pœnitentiæ feruor: siquidem pœnitentiæ spiritus vehemens est: quippe qui ille sit, de quo mysticè scribitur in Psalmo: [In spiritu vehementi conteres naues Tharsis. Tharsis,] inquit sanctus Gregorius, [exploratio gaudij dicitur: cum enim vehemens pœnitentię spiritus mentem occupat, omnem in ea reprehensibilis gaudij explorationem perturbat, vt nihil ei iam nisi flere libeat: spiritus ergo vehemens, Tharsis naues conterit, cùm vis compunctionis valida, mentes nostras huic mundo, quasi mari, deditas, salubri terrore confundit: dicit ergo Iob noctem illam tenebrosus turbo possideat, id est, perpetrationem culpæ non blandimenta securæ quietis foueant, sed piè sæuiens amaritudo pœnitentiæ irrumpat. His confectus curis animus, & carnem castigationibus macerat, & seipsum contra eam, (vt docet S. Bernardus) huiuscemodi incitationibus inflammat: quid adhuc mur muras caro misera, quid adhuc tecalcitras? & aduersum spiritum concupiscis? si te humiliat, si castigat, si redigit in seruitutem, id profectò in tuo genere non minus tua interest, quàm ipsius: ex quo nonnunquam accidit id, quod idem in parabola de filio Regis, accidere confirmat imprudentibus & temerarijs pœnitentibus: vt scilicet timore periculi imminentis perculsi, & in spem veniæ erecti insideant iam veluti equo sancti desiderij, ferantur{q}; magno impetu in pœnitentiæ operā, sed sine fræno prudentiæ: & propterea contingit illis, quod dicitur à Salomone: Qui festinus est pedibus, offendit. *2. Corinth. 10.* *Psal. 47.* *Lib. 4. moral. cap. 17.* *Serm. 2. super, Vidi Dominum.* *Prouer. 19.*

Et quidem aliquid sine dubio concedi debet pio feruori huius spiritus vehementioris: propterea enim peccatrix mulier, quæ ad pedes Domini in conuiuio recumbentis accessit, rigans eos lachrymis, capillis tergens, vnguento liniens & osculans, à sanctis Patribus vt piè impudens, & importuna, & frontosior ad salutem, quàm fuerat ad peccatum, commendatur: & Saulus à Domino percussus, & conuersus diuino sanè instinctu tres integros dies sine cibo potuque vigilat in oratione: & multi alij initia suæ conuersionis, admirabili in seipsos seueritate laudabiliter consecrarunt: sed tamen pœnitentiæ modus etiam initio est adhibēdus. Quanquam enim præcipiunt diuinæ literæ, vt otiū vitemus, & corpus in seruitutem animæ redigamus; nullo tamen modo (ait san- *Luc. 7.* *S. August. lib. 50. homil. homil. 23. & in Psal. 140.* *Actor. 9.* *1. Cor. 9.*

Const. monastic. c.5 ctus Basilius) id volunt, vt corpus immodicis macerationibus extabefactum reddamus, ac dissolutum. Idcirco diaboli tentatio est magna seipsum cum sui pernicie excruciare: [Quoties,] inquit S. *Ser. in Cāt. 33.* Bernardus, [suggessit Satanas anticipare vigilias, quò ad solennia fratrum illuderet dormitanti? quoties produci ieiunia, & diuinis obsequijs eò inutilē reddidit, quò imbecillem? Quoties ad opus manuum plusquam opus fuerat, incitauit, & fractum viribus cæteris regularibus exercitijs inualidum reddidit?

Quo loco facilè quiuis intelligit, Incipientibus quàm non solùm vtilis, sed necessaria sit sub prudenti magistro assidua disciplina, qua instituantur tempestiuè ad dignoscandas Satanæ fraudes easque repellendas. Hoc enim spectat in hac re aduersarius astutissimus, vt dum pœnitentiæ opera plusquam par est, & supra vires exercemus, pœnitentia ipsa satietatem, & stomachum faciat, ab eaq; paulatim eò magis abalienemur, quò maiore eam studio prius secuti sumus: & si non id, illud certè assequatur, vt sub onere illo grauissimo vires corporis ita debilitentur, vt quanquam animus perferendi non desit, deficiat tamen ipsa valetudo corporis, in qua recuperanda dū ponitur opera, languere incipiat etiam animus, & in curanda carne totus occupetur. [Experti,] inquit S. Bernardus, [estis, quomodo quidam, qui ante inhiberi non poterant, (ita in spiritu vehementi ferebantur ad omnia) cum spiritu *Galat. 5.* cœperint, nunc carne consummētur: quàm turpe nunc inire fœdus cū suis corporibus, quibus crudele antè indixerant bellum?] His in primis necessariū est magistri præceptum, cui omninò pareant, eiusq; iudicio stent in corporum suorum castigatione, ac omnibus alijs pœnitentiæ exercitationibus: subdit *1. Reg. 15.* enim idem: [Scriptum est, melior est obedientia quàm victima, & auscultare, magis quàm offerre adipem arietum, id est, abstinentiam contumaciumः vnde Dominus per Prophetam: Nunquid mā-ducabo, ait, carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? significans *Psal. 49.* minimè sibi accepta fore ieiunia superborum, & immundorum.

Illa igitur Satanæ astutia, benè nota, & hic exitus hominum imprudenter se gerentium initio cōuersionis, magnum momentum habebunt ad auertendum incipientem ab immoderata illa seueritate. Sed non est tamen adhuc eius curatio perfecta, aut animi eius sanitas in tuto posita, nisi præterea explorentur accuratè à magistro illi affectus, quibus ad eam stimulabatur pœnitens, & in fraudem deducebatur.

Hi autem potissimùm sunt timor, desiderium, spes; timor quidem supplicij, desiderium veniæ, & spes eiusdem obtinendæ; magis tamen timor ne desit tēpus ad opportunam satisfactionem necessarium, desiderium perfectè satisfaciendi per opera, quæ cum cruciatu animi, & corporis coniuncta sint, & spes magna, posse se voti huiusce sui compotem fieri, si se, inconsultis etiam & repugnantibus viris prudentibus, voluntarijs supplicijs egregiè confecerit: exemplo multorum, quos tūc pœnitens falsò opinatur, in eodem stadio, eodem modo esse versatos. Quare primùm deducendus est de falsa illa opinione, docendusque neminem omninò sine aliorum consilio, aut prudētia singulari diuinitùs immissa, hoc iter pœnitentiæ vtiliter vnquam, & tutò, esse ingressum. Deinde euellenda ex animo eius est vana illa, & temeraria fiducia, qua sibi & suis viribus nimium confidit: siquidem pœnitētia & satisfactio Dei dona sunt, & si quid in ijs ipsis de nostro est, sine Deo nō est, sine quo facere possumus nihil: postea *Ioan. 15.* iuuandus est ad timorem, & desiderium illud moderandum; persuadendumque illi Deum intueri cor, nec eum à nobis exigere, nisi quod dare possumus, saluis animi, & corporis viribus: velle in primis vt maiorum nostrorum dictis obsequamur, nosq; in exercēda pœnitentia moderatè prudenterq; geramus: deniq; virtutem sine prudentiæ norma aut nullam esse, aut vitium potius, quam virtutem: & quia amor proprius horum affectuum dux est & parens, aduersus illum armatum esse pœnitentem maximè oportebit: sed de hoc postea.

De

De secunda tentatione quam Incipienti adferunt scrupuli.

CAPVT XVIII.

ALIA permolesta tentatio accidit plerunque tyronibus vitæ spiritualis, dum confessuri sunt Sacerdoti præteritæ vitæ peccata; & multò etiam magis postquam confessi sunt:eaq; scrupulis,qui in eorum mentibus oriri solent, ex acuratissima illa diligentia,quam in cunctis,ijsq; tam multis, magnisq; criminibus,cordis etiam intimis subtilibusq; cogitationibus,& motionibus aperiẽdis,adhiberi, necesse est. Cruciari enim solet pœnitentis animus formidine quadam, & suspicione sit ne actio,aut cogitatio,aut affectio illa peccatũ an non:dixeritne omnia,an aliquid omiserit, quod confessarium latere non oportuit; explicaritnè benè, quid, quo animo,quo loco,quicum,quo tempore, quamdiu, cæteraq; omnia, quæ actionẽ ipsã circumstant. Satanas enim,qui vt animorum tyrannus timorem omnẽ excutit à peccatorum animis,dum peccãt, vt in quælibet scelera liberè se dent præcipites, cum eos è cœno illo emersisse iam videt,mirum est, quantoperè laboret, ne diu de vsurpata possessione detur betur: atq; ideo pœnitentium mentem flagitiorum periculosa recordatione, & spinosa quadam meditatione,quasi obsidione quadam obruit: timore inprimis administro & impulsore, vt finem nunquam faciant eadem iterum, & sæpius peccata confitendi, viuantq; vitam acerbam,& hisce angoribus plenam.

Huius tentationis exigua fit mentio apud antiquiores Patres: ideo fortassis quia pœnitentibus illius temporis antiquius nihil erat,quàm post confessionẽ ritè peractam, operibus pœnitentiæ seuerioris, sibi Deum propitium reddere: posterioribus verò temporibus quibus pœnitentiæ studium adeò refrixit, exerit magis aculeos diabolus aduersus confessionem ipsam,vt aut tantum bonum, quantum est hoc Sacramentum,nobis eripiat, aut confessionem odiosam, & molestam efficiat, vtpotè scrupulorum spinis refertam. Antiquos tamen Christianos hac tentatione etiam pulsatos aliquando fuisse, ex nobis ipsis discimus, & rationi, ac naturæ confessionis ipsius consentaneum est:certè præceptũ Cassiani huc pertinere videtur,cùm ait:[Cæterùm quod dixisti, te etiam de industria præteritorum peccatorum memoriã retractare,hoc fieri penitus non oportet: quinimmò etiam si violenter irrepserit, protinus extrudatur.] Sãctus Bernardus etiam:[Ad Dominum iam conuersos nõ nimis cruciet præteritorum conscientia delictorum.] *Coll.20.c.9* *Ser.3.de SS. Petro & Paulo.*

Et verũ est,scrupulos illos, qui nobis gignuntur ex ignoratione tã cordis humani aut nostri,aut alterius,quàm peccati ipsius,qui non pauci sunt, nec exigui, antiquorum etiam conscientias pupugisse:quod facilè intelliget, qui leget librũ decimum confessionum S. Augustini, cuius sunt illæ voces:[Contendunt mærores mei mali cum gaudijs bonis, & ex qua parte stet victoria,nescio: heu mihi Domine, miserere mei; ecce vulnera mea non abscondo. Medicus es, æger sum.] Et illę:[Eripe me ab omni tentatione:non ego immunditiã obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis.] Item illæ: [Multum timeo occulta mea, quæ norũt oculi tui, mei autem non. In his omnibus periculis & laboribus vides tremorem cordis mei, & vulnera mea magis subinde à te sanari, quam mihi non infligi,sentio.] Quiddã his simile habet idẽ in epistola sexagesima sexta:de qua re in sequenti libro. Hoc ipsum etiam confirmat celebre dictum S. Gregorij: [Bonarum mentium est etiam ibi aliquo modo culpas suas agnoscere, vbi culpa non est:]qui etiam tentationem scrupulorũ in moralibus indicat, vt exponemus capite 21. libri secundi. *Cap.28.* *Cap.37* *Cap.28* *Lib.12.Regist.respons. 10.ad Augustinum.*

Posteriores igitur Theologi hac de re scribũt plura: in primis Cãcellarius Gerson, S. Antonin. & B. Laur. Iustinian. asserũtq; hãc esse diaboli tentationẽ, vtilem quidẽ Incipiẽti in ipso cõuersionis principio, & propterea à Deo permitti, eò quod obtusã alioquin hominis mentem acuat ad intelligẽdas res spirituales, & stimulis quasi quibusdã excitet volũtatem inexercitatã adhuc, ad certamina, contra peccati, & carnis insidias, purget deniq; *Gersõ tract. de prapar. ad Missã, & de remedijs cõt. pusillani. et de diuersis tẽtationibus. S. Antonin. 1.p.tit.3.c.10. B. Laurent. lib. de disciplina monast. c.12. & 16.*

animā tenebricosis libidinib⁹ ante refertā, & in nouū hoc lumē euocet spiritualiter iudicādi omnia, & deinceps ex virtute, & cum circumspectione viuēdi. Cęterùm procedente tempore tentatio hęc perniciosissima est, & nisi illi opportunè occursum sit, periculum homini creat & ruinam: quare quærenda, & adhibenda sunt remedia, quibus à periculis præsentibus & imminentibus, qui hoc morbo laborat, facilè liberetur. Adferuntur autem à prædictis scriptoribus, & alijs, hęc quæ sequuntur, ad radices scrupulorum euellendas instituta.

Primum remedium. Primum remedium aduersus scrupulos est recta, & pia opinio de Deo Optimo Maximo, magnaq; spes de eius immensa bonitate, & clementia. Siquidem caussa scrupulorum magna est diuini examinis ac iudicij metus: apprehendit enim, qui scrupulis angitur, Deum vt seuerissimum vindicem scelerum, & cui difficillimum fit, planè satisfacere: immò intuetur illum tanquam quæsitorem seuerum & acerbum, omnia ad viuum resecantem: ex quo fit, vt nunquā ad eum accedat nisi inani hac timiditate, & quasi desperatione oppressus: &c. sanè huc spectant, vt dicebamus, Satanę cōsilia, vt quem scrupulis vexat, ita perturbet, & cruciet, vt pertæsus spinosi huius & laboriosi vitæ generis, spem omnem abijciat diutius perseuerādi, cōuertatq; animum ad pristinas voluptates, & liberam à curis viuendi rationē.

1\. Igitur aduersus hosce Satanæ conatus instituat magister spiritualis Incipientē; efficiatq; primùm vt is, quidem Deum tanquam iustum iudicem, & peccati omnis acerrimum aduersarium, sibi proponat, misericordem tamen & benignum, & cui proprium magis est misereri semper, & parcere, quàm pœnas de hominibus sumere. *Sap. 1.* [Sentite de Domino,] inquit Salomō, *Psalm. 72.* [in bonitate.] Et Dauid: [Quam bonus *Thren. 3.* Israel Deus his, qui recto sunt corde?] Et Ieremias: [Bonus est Dominus sperantibus in se, animæ quærenti eum.]

2\. Præterea Dominus tantę benignitatis est, vt si nos pœniteat peccatorum, ipse eorum velit obliuisci. Sic enim ait apud *Ezech. 18.* Prophetam: [Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, iniquitatū eius, quas operatus est, non recordabor.] Iniuriā ergo Deo quodammodo facit, qui peccata, quæ Deus obliuisci vult, superstitiosè recolendo, ei quasi recognoscēda proponit: quod facit qui scrupulis premitur: &c. cùm (vt ait Apostolus) Deum non pœniteat donorum, quibus nos cumulat, ipse quod iam possidet, à Deo repetere non cessat, ac si adhuc nihil obtinuisset. *Rom. 11.*

3\. Accedit ad solatium pœnitētis, quod scripsit Iob, cum Deo loquens: [Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parces peccatis meis.] hoc quippe quod dicit, Deum peccata, aut gressus dinumerare, non est ea ad calculos reuocare, vt nos puniat, ac si ea veluti in charta describeret, ne excidant, sed illud potius ea nobis recensenda proponere, vt de singulis dolorem, quē debemus, cōcipiamus. *Iob 14.* [Culpas ergo dinumerat,] inquit sanctus Gregorius, [cùm nosipsos ad singula, quæ fecimus, deflenda conuertit: quas misericorditer relaxat, quia dum eas nos punimus, ipse nequaquam in extremo examine iudicat, Paulo attestante qui ait, si nosmetipsos iudicaremus, nō vtiq; iudicaremur:] *Lib. 12. moral. c. 12.* *1. Cor. 11.* Et in hanc sententiam sine dubio scribitur à Dauide, dum cum Deo in oratione agit: [Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit?] *Psal. 129.* Vt igitur eximamus hunc scrupulum pœnitenti, eximendus est ex eius animo superuacaneus timor de nimia Dei seueritate: vt iste euellatur, inferenda est recta opinio de paterno i nos Dei amore, & infinita eiusdem misericordia: ad quod maximè iuuabit explicatio parabolæ filij prodigi tam amanter à Patre in gratiam recepti, postquam dissiparat substantiam in flagitijs. *Luc. 15.*

At dicet pœnitens, id quidem rectè, si per me prętitū Deo iam esset id, quod ille à me iure suo exigit: at quis me certiorem faciet, me verè pœnituisse peccata omnia ex diuino præscripto ritè esse confessum, nihilq; prætermisisse eorum, quæ mihi Deo in re tanti momenti exoluenda fuerant?

Secundū remedium. Sit igitur secundum remedium, à magistro spirituali petendum esse consiliū, quod vbi ille dederit, in eo omninò quiescendum esse: sic docent prædicti Doctores, & quicunque hac de re scribūt: scrupulus enim mentem atque conscientiā ita

ita perplexam reddit, vt nonnisi perplexè, qui eo laborat, iudicare possit, ideoq; non rectè, aut saltem non tutò: quare docti & prudentis Patris iudicio standum est. [Ne innitaris prudentiæ tuæ,] ait Salomon, significans minimè tutum esse sequi propria consilia in rebus proprijs, nisi primùm probentur alijs; quod accidit, cùm nobis non desunt recta cõsilia: atqui scrupulorum molestijs implicati sunt, non modò non habent recta consilia, sed ne consilia quidem: quid enim consilij in tantis tenebris & cogitationum continuo tumultu esse potest? quare audiendi alij sunt: quam ad rem diuinitùs concurrit Deus & mirabiliter scrupulorum angustias tollit, statim ac magistri dicto audientes sumus.

Prouerb. 3.

Narrat Climacus monachum cùm ad viginti annos carnem suam ieiunijs & vigilijs assiduè discruciasset, vt nescio quam blasphemiæ tentationem abigeret: nihil tamẽ obtinuisse donec scripto confessus molestiam, quam sustinebat grauissimo cuidam seni, ab eo benignissimè habitus est, iussusq; vt manum collo suo imponeret: quod cùm fecisset, dixit illi Pater: [Super collum meum sit frater hoc peccatum, quotquot annis te oppugnauit, aut adhuc te oppugnabit, tu illud floccipende, nihilque formida.] quo responso ita corroboratus est monachus, vt ante quàm inde discederet, morbus ille prorsus euanesceret: referunt alij S. Bernardum idem fecisse cum discipulo, quem à sacrosancti sacrificij Missæ celebratione retardabant scrupuli: [Vade,] dixit, [fili, & in fide mea celebres.] quod ille præstitit, & conscientiæ tranquillitatem statim adeptus est.

Gradu 13.

Gerson de prępar. Missa.

Tertium remedium.

At, inquis, da mihi alterum Bernardũ, & ego eius sententiam libentissimè amplectar. Do, inquam, tibi, (& hoc sit tertium remedium) nõ alterum Bernardũ, sed eundem fideiussorem, qui in Bernardo securum discipulum reddidit; nempe eundem Deum, qui ad huiusmodi dubitationes tollendas loquitur, & consiliũ præbet nobis in Patribus spiritualibus, quos curæ conscientiæ nostræ præficit: quibus idem iubet, vt ex animo, & in omnibus pareamus, illisq; nos ipsos penitus submittamus: quod inprimis necessarium est ad vincendam, prosternendamq; mentis humanæ superbiam, quæ altera radix, & mater est harum consciẽtię molestiarum: siquidem scrupuli, quos genuit timor ille, quem diximus, mentis tenebris quasi coniugatum, fouentur, & crescũt in animo à proprio hominis sensu, atq; sententia, quæ huiusmodi hominibus ita chara est, vt ab ea difficilè admodum aliorum suasionibus deducantur: malunt enim sibi, quàm alijs omnibus credere: hæc superbia grauius peccatum plerumque esse potest, quàm culpæ omnes, quas refricat scrupulus, indigetq; remedio magis, quàm ipsi scrupuli. Quare nulla vnquã medicina scrupulis reperietur, nisi curetur prius hæc arrogãtia, & proprij iudicij amor nimius: curatur autem submissione animi, & humilitate, qua homo seipsum spirituali magistro in rebus omnibus subijcit, sententiam propriam, seipsum fortiter abnegando, prorsus abijciens: quod adhuc magis faciendum est ab illis, quorum deprauata corporis, capitisue constitutio, in animum aliquo modo redundat, & mentem à propria sanitate abducit.

Curet igitur magister primum, vt 1.
huiusmodi homines illi se totos tradãt, committantq; in rebus omnibus suam
ipsorum conscientiam. Deinde præscri- 2.
bat examinandæ conscientiæ, & confessionis instituendæ leges, à quibus nihil
omninò discedant. Tertiò, postquam 3.
vnam aut alteram generalem totius vitæ criminum confessionem habuerint, ne tertiam aut plures amplius cogitent, vehemẽter interdicat: cõfessiones enim huiusmodi, quæ necessariæ iam nõ sunt, seges sunt & materia scrupulorum.
Quartò tradat orandi modos accommo 4.
datos ægritudini, qua laborant, & pręsertim ad timorem inanem deponendum, & ad optimè sperandum de diuina benignitate: oportet autem huiusmodi homines orationi esse deditos, ita tamẽ vt nõ
inde scrupuli nutriantur. Quintò caueat 5.
ne vel in libros, vel in homines incidãt, qui lectione & consuetudine sua huiusmodi hominibus nouos scrupulos injiciant, vel impedimento sint, quò minus veteres deponant: quales sunt libri, quibus casus conscientiæ explicantur, & homines, qui vel natura timidiores sunt, & minus prudentes, vel cum ipsi austero

more viuant, omnibus hominibus idem
6. vitæ genus suadendum, existimant. Sextò, cùm obsit hominibus, qui scrupulorum angoribus implicantur, otium, & vita laboris aut occupationis expers; magister omnem adhibeat operam, vt honestis occupationibus, & quoad fieri poterit, alienis ab inanibus curis assiduè distineantur: neque enim desuefiet vnquam animus à cogitationibus scrupulorum, nisi consuetudine assidua aliarum rerũ, quę aptę, natura sua, sint animum ab illis abstrahere.

Quartum remedium. Supersunt adhuc caussæ duæ scrupulorum, aduersus quas totidem remedia
1. proponimus: prior est ignorantia, posterior pusillanimitas: ignorat enim Incipiens multa: ac propterea si non habet, qui eum doceat, seipsum decipit in multis: vnde originem habet conscientia, quam appellant erroneam: de qua nobis agendum non est, quia scrupulus nõ est, & eius facilis est curatio, si deponatur solum, quod omninò est necessarium: sed
2. hæc alij. Alia est ignoratio, ex qua existit interdum scrupulus admodum molestus: adsitne vera & necessaria detestatio peccati, siue contritio: aliqui enim eò quod vel lachrymarum vim non profundũt, vel sensum doloris, quem requiri ad contritionem putant in seipsis non animaduertũt, mirificè angũtur animo, existimantq; se adhuc in Dei gratiam nõ redijsse. His vtilissima est Gersonis admonitio, [Existimãt,] inquit, [aliqui Doctores,] (quibus ille assentitur,) [aliquando non tam meritorium esse credere, sicut velle credere, nec velle dolere sensualiter de peccatis, sicut velle dolere, & non posse:] & hoc probatur ex Psalmo: *Psal. 10.* [Desiderium pauperum exaudiuit Dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris tua:] & ita iudicat nos Deus secũdùm rationis superioris arbitrium, voluntatem & iudicium, & non secundùm ea, ad quæ nobis inuitis portio sensualitatis inferior adhæsit, & perducit, qualia sunt volubilitates imaginationũ,
3. & Phantasiarum. Fallitur etiam Incipiens ignoratione virium & naturæ contritionis, quæ, vt omnes Theologi scribunt, tantarum virium aliquando est, ob ingentem diuini amoris ardorem, quo interdum pœnitens flagrat, vt nõ solùm aboleat omnem culpæ maculam, sed excoquat etiã omnem illam temporaneã pœnam, quæ reliqua est ad remissionem culpæ. Quod sanè Magdalenæ datum *Luc. 7.* est à Domino, cùm audiuit, remittuntur tibi peccata tua: & dari adhuc potest nobis, si per nos non stet, quia manus Domini abbreuiata non est. Laborat deni- 4. que Incipiens ignoratione multarũ aliarum rerum, quibus statuendis Epijkia necessaria est. Epijkia, inquam, non Incipientis, cuius conscientiæ & mentis angustiæ eam adhuc non capiunt, sed spiritualis magistri: qua de re sanctus Antoninus, qui tradit septem veluti regulas Epijkiæ huius, in gratiam pœnitentis, quas sibi familiares faciat spiritualis magister: ex legantur apud ipsum: nos breuitati studemus.

Aduersus pusillanimitatem ea faciunt *Quintũ remedium.* omnia, quæ ad propulsandam timiditatem valent. Sunt enim hæ duæ affectiones quasi vna animi affectio in plures distincta gradus: pusillanimitas enim timor est animum mœrore deijciens: hac qui laborat, scrupulis maximè obnoxius est, & magis adhuc, quàm is qui solo timore pungitur: quare pusillanimis curatio longè est difficilior, nec nisi magno labore, charitate, & patientia medici spiritualis efficitur. Intelligat igitur pri- 1. mùm Incipiens, quid sit apud sacras litteras hæc affectio, & quo nomine, & loco censeatur. [Longanimitati,] in- *In epist. ad Galat. c. 5.* quit S. Hieronymus, [contraria est pusillanimitas, de qua scribitur: pusillanimis *Prouer. 14. secũdũ 70.* vehementer insipiens, qui verò patiens est & vniuersa sustentat, vir sapiens & cum ectasi multum sapiens appellatur, vt in prouerbijs quoque scriptum est; longanimus, vir multum in prudentia.] res hæc non per hyperbolem dicta accipienda est, sed verè & propriè: faciet autem maximè, si à pusillanimi, vti debet, animo comprehendatur, ad medicinæ eius principium: quis enim se stultũ intelligens, nõ se alij, qui sapiens sit, regendum libenter tradat? certè mens pusillanimis hoc veluti lumine illustrata, erroreopinionis falsæ, quam de se ille habuerat, purgabitur.

Deinde, manus admouenda est ad 2. prostratam voluntatem eius subleuandam, ijsdem nimirũ auxilijs, quibus erigitur

gitur ad spem: qua de re suprà dictum est: proderit autem ad eam educendam ex profunda illa deiectionis fouea, si incutiatur timor certæ desperationis, nisi se exuscitet, & ex extremo periculo extrahat: hic siquidem finis est pusillanimitatis, & scopus diaboli ad eam occultè trahentis: quod S Bernardus: [Non im-
Epist. 32. meritò, inquit, his, quos in anxietate positos videmus, amicis nostris compatimur, quibus vtique dum exitum ignoramus, defectũ metuimus: quoniam quidē sicut sanctis & electis tribulatio ope-
Iacob 1. & Rom. 5. ratur patientiam, patientia probationē, probatio spem, spes autem non confunditur: sic damnandis & reprobis tribulatio parit ècõtrario pusillanimitatem, pusillanimitas perturbationem, perturbatio desperationem, & illa interimit.] Quare elaboret strenuè Incipiēs, vt scrupulos cùm sese ingerunt, magno animo statim tãquam pestem abigat à se, sciatque se rem non minus gratam Deo facere, si eorũ importunitati initio fortiter resistat; quàm cùm viriliter dimicat aduersus voluptatum illecebras, aut fidei tentationes: à quibus ita abhorreat ipse, sicut omnes veri pietatis cultores, qui ante eas extingui curant, q̃ exoriantur.
3. Denique pusillanimitas causa est & effectus scrupulorũ: nescio deteriorne parēs, an filia: facilius certè expugnatur antequam producat scrupulos, quàm postquam ex scrupulis orta in habitum naturamq; conuertitur. Ad Satanam autem eludendum cogitet pœnitens eum in scrupulis immittendis abuti contra nos pœnitẽtia nostra: nec (vt ait S. Chry-
Hom. 4. in epist. 2. ad Corinth. sostomus) sufficere illi inducere nos ad apertum peccatũ, nisi etiam perniciem nobis afferat ex immodico mœrore ex pœnitentia contracto. [Perquàm autem ridiculum, inquit, est, & pudendum, vt per medicamenta nostra ipse vulnera efficiat: ob id Paulus, non enim ignoramus co-
2 Corin. 2. gitationes ipsius. De scrupulis & pusillanimitate adhuc plura secundo libro.

Enitendum pœnitenti ne in pristina peccata recidat, quæ solet esse tentatio communis post conuersionem.

CAPVT XIX.

ENTATIO Tertio loco explicanda est, quæ pœnitenti maximè infesta est, & periculosa. Concitatur autem à memoria vitę præteritæ, quam in cupiditatibus carnis explendis liberè traduxit, quam statim sequitur grauis męstitia in voluntate, quod ab ea suauitate vitæ per pęnitentiam se perpetuò exclusum intelligat. [Oc-
currit, inquit S. Gregorius, illa familiaris sua delectatio carnalis, quæ inueterata dudum quantò eum diutius tenuit, tantò arctius adstringit, atq; à se tardius abire permittit. Et quis ibi męror, quæ anxietas cordis, quando hinc spiritus vocat, hinc caro reuocat: hinc amor nouæ conuersationis inuitat, hinc vsus vetustæ peruersitatis impugnat: hinc desiderio ad cęlestem patriam flagrat: & hinc in semetipso carnalem concupiscentiam tolerat? propositum est autem diabolo in hac tentatione, illa recordatione, & hoc męrore, quasi funibus duobus, Incipientem iam ingredi viam vitæ ad antiqua flagitia retrahere: qui recidiuus casus in morbũ spiritualem animæ, est grauissimus: cui propterea salutaria remedia quærenda sunt. *Lib. 24. moral. cap. 7.*

Sit igitur primum cognitio maximæ indignitatis, quæ inest huic rei: quid enĩ indignius excogitari potest, quàm paulò antè ingemuisse, fleuisse, Dei misericordiam infinitam, Sanctos omnes implorasse, obtestatum esse, omnia deniq; miscuisse, vt peccatorũ venia impetraretur: & repentè mutato consilio sui obliuisci, Dei gratiã pro nihilo putare, virtuti nuncium remittere, quidlibet aliud cogitare, & esse, atq; fueras, & velle sēper esse volueras? ô præclaram hominũ erga Deum fidem, quam Deo impudentius frangis, quã si tibi res esset cũ vilissimo quolibet homuncione. Cũ legimus, aut audimus Iudæos obuiam processisse Christo *Primum remedium.*

Ioan. 12. Christo Hierosolymam ingredienti, & honorificentissimè eum appellasse filiũ Dauidis, Regem Israel, benedictum qui veniret in nomine Domini; postea verò breui interuallo nullam prorsus ob nouam causam in contrariam partẽ versos, impetu quasi facto in prætorem, exclamasse, [crucifige eũ,] miramur meritò, & exardescimus aduersus incõstantiam gentis, inauditamque barbariem: quid ergo faciendum nobis est, cùm intelligimus ita vt res est, eundem pœnitentem ad Christi pedes abiectum in confessione misericordiam postulare, quod peccauit, qui mox in eadem grauioraq; pec cata relapsus, omnis immemor beneficij, bellum Christo indicit, iterumque eum in semetipso crucifigit? reos proditionis detestantur homines, & cõmunis lucis vsura priuant; quo supplicio ac morte dignum existimabimus eum, qui non solùm salutem propriam, sed etiam Christum ipsum cui nomẽ in baptismo dederat, & in confessione reddiderat, nefariè prodit diabolo? & quem conscientiam expiando, hospitem in ea receperat, ex ea, iterum peccando, turpiter eijcit? [An (vt ait S. Chrysostomus) non sunt hæc magni odij, & contemptus manifesta signa? *Hom. 2. in epist. ad eph. c. 1.*

Secundum remedium. Secundùm remedium est timor: si quidem cùm primũ peccamus, facilius nobis ignoscitur. cùm ad eadem sæpius peccata reditus, difficilior sine dubio est redimus in Dei gratiam: tum quia grauior est iniuria, iustiorque Dei à nobis auersio; tum quia nosipsi in scelere callum obducimus: denique quia crescit satanæ vis, & dominatus in animum. vt propterea difficilem prædicẽt patres resipiscentiam ab tam graui lapsu, nec ferè possibilem: in quam sententiam scribit Apostolus: [Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam nõ relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios.] Quod etiam ex multorum euentu discimus: [Eorum, inquit S. Bernardus, qui peccant antequam Deum nouerint, antequàm miserationes eius experti sint, antequàm portauerint iugũ suaue, & onus leue, priusquàm deuotionis gratiam, & cõsolationes acceperint Spiritus sancti, eorũ inquã copiosa redemptio est, & tales omnes nos fuimus. At eorum qui post conuersionem suam peccatis & vitijs occupantur, ingrati acceptæ gratiæ, & post missam manum ad aratrum retrò respiciunt, tepidi & carnales facti, aut post agnitam viam veritatis retrò eunt, eorũ vtique perpaucos inuenias, qui post hęc redeãt in gradum pristinum, sed magis in sordibus positi sordescant adhuc: nec tamen si quis eiusmodi est desperamus de eo, tantum vt surgere velit citò: quanto enim diutius permanebit, tantò euadet difficilius.] Et hæc sit prima causa difficultatis huius. *Hebr. 10.* *Serm. 3. SS. Petri & Pauli.* *Luc. 14.*

Altera causa est quia nosipsi nobiscũ portamus laqueum, quo illaqueamur à Satana, vel potius quo veluti altero quo dam inferni rudente (vt S. Petrus loquitur) ab eodem præcipites ducimur in noua flagitia: hæc autem caro est, & concupiscentiæ fomes nobis innatus: quam rationem exaggerat grauissimè idem S. Bernardus: [Quid vltra pauendum est? vnum vtique idque grauissimum peccatum Iudæ, peccatum apostasiæ. Legimus de filijs Israel, quia corde redierunt in Aegyptum: nam corpore reuerti clausum post eorum talos mare rubrũ prohibebat: hoc est quod singulis quibusq; vehementer timendum, ne quando fortè eatenus Deum offendant, vt manifestè abijciantur, & euomantur ab eo: neque enim sumus Apostolo sanctiores, qui tamen verebatur, ne fortè cum alijs prædicasset, ipse reprobus efficeretur: sed id tamdiu timendum est, donec laqueus contritus est, donec corpus istud animam deposuerit: nam & ipsum corpus laqueus quidam est, vnde & oculus legitur animam deprædari: minimè ergo decet esse securum hominem, qui secum portat laqueum suum. 1. 2. *2. Pet. 2.* *Ser. 3. super Qui habitat.* *1. Cor. 9.* *Thren. 3.*

3. Tertia ratio timoris est ipsa vis & natura peccata repetiti: quod sine dubio est longè deterius, maiusque damnum affert animo, quàm febris recidiua corpori: paria sunt, quia qui in eandem febrim sæpius recidit, experitur eam grauiorem semper, magisque frangi vires corporis, quò frequentius ea vrgetur ob efferuescentem in dies magis vim æstus illius interni, qui causa febris est: quare sic fe-

sic febricitans vt plurimùm desperatur à medicis: quod idem planè accidit animæ, cùm ab æstu concupiscentiæ ad pristina peccata frequenter reuocatur: at hîc præterea aliquid grauius: nam nec febris, nec pestis vlla est quæ ita corpori interitum adferat, vt à Deo resuscitandum non sit ante extremum & generale iudicium: at peccata recidiua eam tyrannidem in animam exercent, vt eam plerumque penitus perdant, ac tunc extra spem ponant salutis æternæ vllo amplius tempore recuperandæ: siquidem dicitur, super quatuor non conuertam.

Amos 1.

Tertiũ remedium. Tertium remedium est horror ab huiusmodi peccatis: qui haud scio an possit in homine excitari maior, quàm quê commouent sacræ litteræ, cum hac de re loquuntur: [Si enim, inquit S. Petrus, refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus: melius enim erat illis non cognoscere viã iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato: contingit enim illud verũ prouerbiũ, canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti: si canis, inquit S. Augustinus, hoc faciens horret oculis tuis, tu quid eris oculis Dei? Et alibi eadem scriptura, Qui nutriebantur in croceis amplexari sunt stercora. Et, Computruerunt iumenta in stercore suo. Et, Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ. Sed legatur casus huius deploratio apud S. Bernardum: Turpis mutatio studiorum; vt cui ante fuerat studij peregrinantem & exulem animam suam sacris meditationibus tanquam cœlestibus pascere bonis, Dei beneplacitum, & mysteria voluntatis eius inquirere, penetrare deuotione cœlos, & mente supernas circuire mansiones, salutare patres, atq; Apostolos, & choros Prophetarum, Martyrumque admirari triumphos, ac stupere ordines Angelorum; nunc omnibus his omissis turpi se mancipet corporis serui tuti, ad obediendũ carni, ad satisfaciendum ventri, & gulæ, ad mendicandum in vniuersa terra, vnde ex ea, quæ præterit mundi figura, suam semper famelicam curiositatem aliquatenus consoletur: exitus aquarũ deducant oculi mei, super huiusmodi animam, quæ cùm nutriretur in croceis, demum amplexatur stercora. Et paulò post: Homo cùm in honore esset, nõ intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis: puto dicerent iumenta, si loqui fas esset: Ecce Adam factus est sicut vnus ex nobis.] Quomodo autem corã Deo stare debeat diabolus aduersus huiusmodi recidentes in iudicij die explicat S. Augustinus concione ad Catechumenos.

2. Pet. 2. *In Ps. 83.* *Thren. 4.* *Ioelis 1.* *Psalm. 37.* *Ser. 35. in Cant.* *1. Cor. 7.* *Psalm. 48.* *Genes. 3.* *Tom. 6.*

Sed vt hæc remedia vtilitatẽ afferant Incipienti, isque iuuetur ne denuò prolabatur in familiaria peccata; instituendus est, primùm ne negligens sit in cura cogitationum, quæ stimulant ad veterẽ vitam replicandam: immò quò illæ màgis se inculcant menti, eò celerius & fortius reijciantur: quod præceptum omnium antiquorum patrum est, sed præsertim S. Cypriani: [Diaboli, inquit, titillationibus obuiandum est, nec coluber foueri debet, donec in serpentem formetur. S. Hieronymi quoque & aliorum: Nolo (inquit S. Hieronymus) sinas cogitationem crescere, nihil in te Babylonium, nihil cõfusionis adolescat: dum paruus est hostis, interfice; & nequitia elidatur in semine.] Qua de re etiã alibi nobis agendum erit. Deinde aperienda est spirituali magistro mentis turbatio cùm primùm excitatur: quod antè docuimus in primis duobus capitibus huius libri, & constans est sanctorum patrum voluntas. Frequentanda etiam sunt sacramenta Confessionis & Eucharistiæ, vt ex vtroque tanquam ex pretiosissimo vase hauriantur medicamenta animæ necessitati accommodata, præser tim verò robur ad resistendum diabolo, & conatibus eius. Siquidem cœlestis panis confirmat cor hominis, & vinum illud, vt Zacharias ait, germinat virgines. Postremò insistendum orationi est, & crebrò illa vsurpanda, quæ S. Augustino familiaris est, [Da quod iubes, & iube quod vis: continentiam iubes, perseuerantiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis.] Docet autem idem S. Augustinus aduersus recidiui peccati periculum memoriam crucifixi valere, eamque

1. *Ser. de ieiunio.* *Epist. ad Eustach.* *2.* *3.* *Psal. 103.* *4.* *Zachar. 9.* *Lib. 10. cõfess. ca. 29. 31. &c.*

que ex animo repetendam: legãtur quę apud illum scripta sunt libro quinquaginta homiliarum, homilia vigesima: ad eandem rem pertinent alia quædam quæ postea & in hoc & in sequenti libro tractanda sunt.

Ex ardua & difficili vita spirituali tentatio quarta & quinta.

CAPVT XX.

Serm. 6. in Psal. Qui habitat.

SANCTVS Bernardus hanc tẽtationem primam dicit esse post conuersionẽ: intelligamus nos primam, & præcipuam: est enim ex se grauissima,& sanè parum refert immorari in definiendo, quo ordine hæ tentationes insurgunt, cùm S. Augustinus hanc ipsam dicat, esse secundã. *In Ps. 106.* Sic autem scribit S. Bernardus: [Scimus quia aduersus eos qui conuertuntur, primum esse certamen de molestijs corporis consueuit: caro enim hactenus indomita castigari, & in seruitutem redigi, nequaquã æquanimiter patitur, sed adhuc memor recens perditæ libertatis acriùs concupiscit aduersus spiritum, maximeq; in his pœnis, in quibus estis vos quotidie morientes; immò verò morte affecti tota die, quæ & suprà vires sunt, & vltra naturam, & contra consuetudinem vestram. Quid igitur mirum? turbant ista maximè eos, qui necdum consueuerunt, nec dum satis in promptu habent recurrere ad orationes, resurgere ad meditationes sanctas, vt sic releuetur diei pondus & æstus.] Hãc tentationem ait, nominari in Psalmo timorẽ nocturnum, & non noctem, quia non tam afflictio, quæ nocte significatur, quàm timor afflictionis tentatio est. [Nam & omnes laboramus, inquit, cùm tamen non omnes inde tentemur, & qui tentantur multò magis timore futuræ pœnæ, quàm præsentis dolore læduntur.] Idem S. Bernardus in progressu eiusdem sermonis adfert adiumenta ad hunc timorem excutiendum.

1. Primum adiumentum continetur illis verbis: [Caminus inquit, est timor iste; sed vt examinet, non exurat, veritas facit. Et ideò in Psalmo: Scuto circundabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno. *Iob 41.* Legimus in Iob: territi purgabũtur.] Quia terror tentationis huius animum purgat, subitque locum pęnæ peccatis debitę. Ex quo fit, vt pœnitenti timor & turbatio huiuscemodi salutaris pœnitentia fit, ideoq; à Deo pœnitenti iniici permittitur, vt eo tanquam auri sordes igne planè exurantur peccatorum reliquiæ, quæ tam multæ post culpæ remissionem in pœnitentis animo corporeq; superfunt, vt hinc etiã intelligamus, quàm verum sit quod ait Apostolus: [Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.] *Rom. 8.* Quãdo etiam ex his tentationis spinis vua, & ex his tribulis fic* debitæ satisfactionis existit.

Secundum adiumentum est consentaneum primo: petitur autem ex consideratione peccatorum, quæ commisimus: propter quæ æternis etiam pœnis addicti eramus: ex illis igitur tantò Dei beneficio ereptos, quid erit in hac vita tam molestũ, & difficile quod à rectè viuendo & à pœnitentiæ operibus deterreat? 2. [Nocturnus (inquit S. Bernardus) & tenebrosus timor, sed facile hunc radius veritatis dissipat; *Psal. 37.* ingerit enim oculis cordis nunc quidem peccata, quæ egimus, vt quemadmodum de se Propheta ait, & nos in flagella parati simus annunciantes iniquitatem nostram, & cogitantes pro peccato nostro; nunc verò æterna supplicia, quæ meruimus, vt in comparatione eorum, quæ euasimus, vniuersa, quæ patimur, delicias reputemus.

Tertium adiumentum est ex contemplatione cęlestis beatitudinis, & præmij illius inexplicabilis quod victoribus, & perseuerantibus tanquam corona certa minis à Deo donabitur. 3. [Nunc, inquit, quoque ingerit cœlestia præmia, ad quę tendimus: crebrò videlicet memorantes, quoniam non sunt condignæ passiones huius temporis ad futurã gloriam, quæ reuelabitur in nobis.] *Rom. 8.*

Sed ex meditatione passionis & mortis Domini nostri Iesu Christi existit quartum, & quidem magnum adiumentum ad timorem hunc omnino abiiciendum. 4. [Nunc etiam, inquit, ea quæ pro nobis pertulit Christus: vt crebrò considerantes quanta sustinuit illa maiestas pro

pro inutilibus seruis, erubescamus non sustinere vel parua pro nobis.]

Alia etiam multa auxilia suppetũt ad expugnandum prædictum timorẽ: cùm nimirum consideramus, necesse esse, virtuti operam dare, virtutem autem in difficili re arduaq; versari: virtutes innumeras, ac singulares non aliter comparari, quàm ferendo dura quæque & aspera, dolorem etiam, & infamiam, si opus sit: decipi falsæ opinionis errore, qui existimant, vitam sanctè traductam plenam esse angustijs, laboribus, tormentis, ita vt omnino expers sit suauitatis & voluptatis, cùm virtus non sit fine voluptate, & iugum Christi suaue sit, onusq; leue: non posse sufficere vires corpori delicato ad ieiunia, cilicia, vigilias; deniq; non perseueraturum vsque in finem hominẽ hisce castris, aut armis minimè assuefactum; cùm nihil sit difficile volenti, & ipsi cum volumus, rebus alioquin molestis & alienis patientia, & consuetudine assuescamus, idque vt appetitus nostros expleamus: sed rem hanc copiosè alij. Pœnitenti hoc morbo laboranti subueniendum est exercitijs spiritualibus de gloria cœlesti, de pœnis inferni, de fructu etiam virtutis.

Matth. 11.

Platus lib. 3. c. 16.

Ego hic adiungam quintam tentationem, quæ incipienti in hoc stadium iam inuecto occurrere preterea solet, nõ fine magni damni periculo, si non reijciatur viriliter: ea autẽ est cogitatio illa, se suo cùm adhuc viueret ex arbitrio, & appetitui fræna laxaret, nunquam tot, & tam multas, sed ne vnam quidem exiguã ex his curis, & molestijs expertum esse, quibus in hoc statu, hoc est in ipso virtutis aditu, & gratiæ Dei limine acerbè cõcutitur. Cui responderi potest, maximũ esse tentationis fructum, quo non vult Deus, eum carere: nam [qui non est tentatus, quid scit?] inquit Sapiens: hãc viã tenuisse sanctos omnes, tam antiquos, quàm recentiores. Christum ipsum Dei filiũ dilectissimũ huius militiæ ducẽ esse & antesignanũ: omnes adhortari ad crucem perferendam, eiusq; sequenda vestigia: deniq; (inquit Apostolus) [eum tentatum fuisse per omnia:] rem hanc vtriusq; testamenti libris signatã, expressam, testatamq; esse: vt conqueri possit nullus, se, cùm vocatus est ad nouam vitam, ad delicias aut voluptates vocatũ, & non potius ad laborem, ad tentationem, ad crucem, immò etiam ad mortem pro Christo subeundam, si opus fuerit: iure & candidè igitur secum agi, si quod prius denunciatum est euenire, & quod prædictũ est fore, iam fieri cernit, & sentit.

Eccl. 34.

Matth. 16.

Hebr. 4.

Sunt tamen rei huius certæ quædam, & peculiares caussæ: quarum prima est: tentatio exploratio quædam est, qua inuestigat Satanas, quo modo pœnitens se habeat in amicitia, quam tum primum cum Deo iniuit: stabilisne illa sit, an vacillet: at quis non intelligit, hac exploratione nihil illi opus esse cum peccatoribus, quos planè videt Deo inimicitias indixisse, & ad suum ipsius arbitrium viuere.

Prima caussa.

Altera causa est; inuadit Satanas in hominem, quem tentat, & summa vi aggreditur, vt eum loco dimoueat, & abducat à certa viuendi ratione. [Peccatorẽ,] vt ait S. Augustinus, [non est quod hũc obcausam adoriatur: nam possidet, vtiturq; eo, vt libet.] attentat tũc potius hominẽ Deus, stimulatq; cõscientiã peccatoris, vt sese colligat, & resipiscat: quẽ si audit, illustrat continuò gratiæ suæ splendore, conuertit & reuocat ad virtutẽ, & sic attentatũ nõ deserit, nisi prius ipse deseratur: quod postremũ vt fiat, ad extremam hominis perniciem summa vi eodẽ tempore nititur diabolus, menti tenebras obducens, conscientiæ stimulos obtundens, eamque animo tranquillitatẽ adferens, qua voluptariæ vitæ dediti existimant, maiorem esse nullã: quare diabolus tentationes arcet, nõ admouet, cùm peccas; contra verò si vitam sanctam instituis, quidlibet mouet, vt te dimoueat. [Primordia semper boni pulsat,] inquit S. Chrysologus, [tentat rudimenta virtutum: sancta in ipso ortu festinat extinguere, sciens quod ea subuertere fundata non possit.

Secũda causa.

Serm. de tẽpore, 85. & 93.

Serm. 11.

Tertia causa est illa, quam adfert S. Gregorius, eamq; copiosè prosequitur in Moralibus: summa est: semina tentationis in nobis sunt, sed occulta quandiu viuimus, aut vitijs dediti, aut negotiorum secularium cura distracti: ea caput exerunt, ac se produnt, cùm primum secundùm Deum viuere incipimus;

Tertia causa.

Lib. 24. moral. c. 7.

mus,sed præstat ad illa, quæ scribit, attendere.] Plerunque conuersus quisque (inquit) talibus tẽtationum stimulis agitatur, qualibus ante conuersionis gratiã nũquam pulsatum se esse reminiscitur; non quia tunc hæc eadem radix tentationis deerat,sed quia non appareat:humanus quippe animus multis cogitationibus occupatus sæpè sibimetipsi aliquo modo manet incognitus, vt omnino quod tolerat,nesciat;quia dum per multa spargitur, ab interna sui cognitione remouetur: si autem Deo vacare appetat, & ramos multimodæ cogitationis abscindat, tunc liberè cõspicit,quod de interna carnis radice procedit. Carduus namque si nascatur in via, itinerantium pedibus conteritur, atque ipso vsu transeuntium eius superficies, ne appareat, confringitur, sed quamuis desuper fruticantes spinæ non appareant, subtus tamen radix occulta perdurat:si autẽ eum transeuntiũ pedes terere,& calcare cessauerint, mox in superficiem surgendo progreditur, & per spinam prodit in publicum, quidquid in radice viuebat occultum. Ita & in corde secularium sæpe occulta quædam tentationum radix nõ facilè apparet exurgere, quia veluti in via actionum sita, transeuntium teritur pede cogitationũ,& per innumeras curas quasi multis itinerantibus premitur, ne videatur. Si autem per conuersionis gratiam à via cordis curarum turba remoueatur, vt nulla actionum insolentia conterat,nullus cogitationum tumultus premat,tũc quod occultũ latebat agnoscitur, tunc de radice vitiorum pungit liberè spina tentationum.] Hæc S.Gregorius. Certum igitur est,in nobis esse mali nostri principium, & domi nostræ scatere fontes tentationum, & periculorum nobis imminentium. Cõtra nos ipsos igitur arma sumenda sunt, & graue bellum gerendum semper quidem, sed principio magis, cùm feruescit magis concupiscentia nostra, & furit audacia Satanas.

Vniuersales causæ, & remedia tentationum Incipientium.

CAPVT XXI.

TENTATIONVM antedictarum,& reliquarum omnium quatuor sunt velut capita, & causæ; quas hic vberius explicare necesse est, vt facilius,ijs inspectis,quæ sint ad singulas conuellendas, & propulsandas,apta remedia,intelligamus.

Prima causa permittens tentationem Deus est. S.Gregorius in illa verba:[Spiritus Domini malus irruebat in Saul,] ait,diabolum dici spiritum Domini propter potestatem à Deo permittente acceptam, malum autem ex nocendi voluntate, tentationem autem nũquam Deus permittit,nisi ad maiorem sui gloriã, & nostram,qui tentamur, vtilitatem:interdum quidẽ, vt tentationibus quasi quibusdam stimulis excitemur ad apperendam quietem cœlestis patriæ,& ab amore præsentis vitæ distrahamur: tractat id S.Gregorius: [Plerunque,inquit,in eo, quod ad requiem construitur, maior dolor tẽtationis inuenitur : vnde rectè per Prophetam dicitur, vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius : omne quod hic sibi parauit ad requiem,hoc ei mutasti occulto iudicio ad perturbationem:quod pio quidem Dei consilio agitur,vt huius peregrinationis tẽpore electorum vita turbetur: via quippe est vita præsens qua ad paradisum tendimus, & idcirco occulto iudicio frequẽti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus.] Nõnunquam verò, vt vnde vires nobis ad pugnandũ subministrentur,intelligamus:à Deo scilicet,& non à nobis. [Tentatus,]inquit idem S.Gregorius, [non solum vires, à quo suscipiat, discit, sed quanta eas vigilantia seruet, intelligit: sæpe enim quem tentationis certamẽ superare nõ valuit, sua deterius securitas strauit: nam dum lapsus quisque se in otio remittit, dissolutã mentẽ corruptori prostituit: at si eũ ex dispẽsatione supernæ pietatis tentatio nõ repentè vehementer irruens, sed temperato accessu

Prima causa. *1.Reg.18.* *1.* *Li.23.mor. cap.15.* *Psal.40.* *2.* *2.Mor. ca. 26.*

cessu erudiens pulset; nimirum ad insidias prouidendas euigilat, vt cōtra hostem se in certamine cautius accingat.]

3. Aliquando verò tentatione nos affligi permittit Deus in vindictā pristinæ conuersationis. [Quem enim diligit Deus, castigat, corripit autem omnem filium, quem recipit.] Documēto autem nobis est hac in re Dauid, qui à Deo percuti maluit, quàm ab hominibus: melius inquiens esse, incidere in manus Dei, quā in manus hominum: hæc porro tentatio ad probandum est, nō ad seducendum, vt auctor est S. Augustinus.

Hebr. 12.
1. Paralip. 21.
Lib. 2. de cōsēsu Euāg. in cap. 30.

In promptu autem sunt præsidia aduersus tentationes huiusmodi. Primum autem est oratio ad Deum, quo supplices cū Dauid dicamus: [Cesset iam manus tua, & Domine ne in furore tuo arguas me.

1. Paralip. 21.
Psal. 6.

2. Secūdū, spes de diuina misericordia: siquidē qui nos punit pater est, qui nūc se pro patre, ne postea pro iudice seuerissimo gerat: porrò quantam spem facit nobis dictum illud Apostoli: [Fidelis Deus, qui non patietur nos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cū tētatione prouentū, vt possitis sustinere?

1. Cor. 10.

3. Tertiū est, alacriter de manu Domini pœnitentiam, quam imponit, suscipere: siquidem pro commissis sceleribus luēda pœna est & quidem æterna, ni resipiscamus: quæ igitur suauior pœna nobis vnquam accidet, quàm ea quam Deus de nobis per semetipsum sumit dum viuimus? [Durus est hic sermo,] inquit S. Bernardus, [ergo ne durum est momentaneum hoc, & leue tribulationis, quod supra modum in sublimitate æternū gloriæ pondus operatur in nobis? durū est breuissimo ac leuissimo labore cruciatus illos, & tormenta redimere, quæ nullus terminus finiat, nullus animus valeat cogitare?]

Serm. 3. in Psal. Qui habitat.
2. Cor. 4.

4. Quartum est inuicta patientia in huiusmodi tentationibus tolerādis, qua de re idem: [Glorificate dilectissimi, & portate Christū in corpore vestro: onus delectabile, suaue pondus, sarcinā salutarē, etiāsi premere aliquando videtur, etiāsi interdū latera tundit, & flagellat recalcitrantē, etiamsi quando in chamo & fræno maxillas constringit, & coërcet omnino fœliciter; esto vt iumentum: vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum: scio aliquam similitudinem iumentorum homini commendari, non eam, quæ non intelligendo, & insipientiæ, sed patientiæ imitatione consistit.

Serm. 7. in Psal. Qui habitat.
Psal. 72.

Secunda tentationum causa diabolus est, qui propterea aduersarius, & tentator antonomasticè nominatur: cuius propositū pessimum est: neq; enim spectat aliud, quàm ruinam, & interitū hominis, animæ præsertim, cuius salute restaurari ruinas, quas ille edidit in cœlis, iniquissimè fert: quidlibet propterea molitur, & agit, vt saluti hominum aduersetur, & eam quibuscūq; potest viribus & artibus impediat: qui quanquam (vt Scriptura loquitur) cū viginti millibus venit ad nos, hoc est infinitis machinis, & magno robore, possumus nos tamen cum decem millibus, hoc est multo minore virtutum numero, immò cum vna Dei gratia occurrere illi, certamē; nobis victoriam polliceri. At quibus id armis consequi debeamus, discamus ex his quæ propria Dæmonis sunt, quibus ipse quasi præsidijs nititur ad tentandū.

Secūda causa.
Matth. 4.
Luca 14.

1. Primùm quidem astutissimus est Dæmō. [Sed quid sunt (inquit S. Bernardus) venatores isti? venatores vtique pessimi, & nequissimi, callidissimi, & crudelissimi: venatores qui cornu non sonant, vt audiantur, sed sagittant in occultis immaculatum: ipsi rectores sunt tenebrarum, astutissimi versutia, & malitia diabolicæ fraudis: ita vt sicut est ante venatorem bestia, sic ad eorum comparationem sit quilibet astutissimus hominum: præter eos duntaxat, qui cum Apostolo non ignorant cogitationes eorum, quibus in Dei sapientia datum est, fraudes deprehendere malignorum.

Serm. 3. in Psal. Qui habitat.
2. Cor. 2.

Aduersus huiusmodi dolos Dæmonis, qui sunt planè innumeri, vnico telo nos armat idem Sāctus, cùm ait, loquēs cum Incipientibus, de quibus & nos agimus. [Obsecro vos nouellæ plātationes Dei, vos qui nondū exercitatos habetis sensus ad discretionē boni & mali, nolite sequi cordis vestri iudiciū, nolite abūdare in sensu vestro, ne vos tāquā rudes adhuc versutus ille venator decipiat: obsecro vos humiliamini sub potēti manu Dei pastoris vestri, & acquiescite eorū cōsilijs, qui melius norūt venatoris illi-

Primum se qui maiorum consilia.

ver-

versutias.] De his fraudib⁹ suo loco dicemus: nūc instituimus Incipiētē, qui tutus ab insidijs diaboli erit, si steterit cōsilio.

Secundum, bona vita cum vigilantia.

Deinde est diabolus valde robustus, ac potens viribus: [Non est, inquit Iob, potestas super terram, quæ comparetur ei,] & quantum in ipso est, vires suas exerit omnes, vt propterea à S. Petro describatur, [tanquā leo rugiens, qui circumeat quærens quem deuoret.] Præsertim verò aduersus eos, quos sibi eripi, & in Dei gratiam, & clientelam traduci videt. Verùm postquàm Christi morte & sanguine victus prostratusq; est, nobis quidem etiam nunc pugna cum illo est, tanquam cum valentiore, sed quem ligauerit Christus, ita vt iam non vincat nisi volentes: quod tractat S. Augustinus: [Ante aduentum Christi, inquiens, solutus erat diabolus: venit Christus, & alligauit diabolum: sed dicet aliquis: quare adhuc tantum præualet? Verum est fratres, quia multum præualet, sed tepidis & negligentibus, & Deum in veritate non diligentibus dominatur: alligatus est enim tanquam innexus canis catenis, & neminem potest mordere, nisi eum, qui se illi mortifera securitate coniunxerit: quàm stultus est, quem canis in catena positus mordet: tu te illi per voluptates & cupiditates noli coniū gere, & ille ad te non præsumit accedere: latrare potest, solicitare potest, mordere omnino non potest nisi volentem: non enim cogēdo, sed suadendo nocet: nec extorquet à nobis consensum, sed petit. Ergo optimum remedium aduersus hanc tentationem est bona vita cum vigilantia coniuncta.

Iob 41.
1. Pet. 5.
Serm. 197. de tēpore.

Tertium remedium fiducia in Christum.

Sed præstātissimum etiam remedium contra diaboli quamcunq; potestatem est vera fides in Christū: [In omnibus, inquit Apostolus, sumentes scutū fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et S. Petrus, cui resistite fortes in fide,] scilicet in Christum: mirum enim est quàm facilè diaboli vis concidat, ad eius fidei commemorationem, qua tyrannidem suam extinctam reminiscitur.

Ephes. 6.
1. Pet. 5.

Quartū remediū magnitudo animi.

Est denique diabolus vt immanissimus ex vna parte, sic ex altera parte timidissimus, maximè post triumphum, quem de eo tulit Christus Iesus crucifixus: vt igitur si auditur, cum tentat, assentientem in animā sæuissimus irrumpit, eamque miserè labefactat, & exterminat; sic si fortiter repellitur, nihil est eo vilius, nihil fractius: quare in acie aduersus diabolum magno & alacri animo standum est: [Resistite, inquit S. Iacobus, diabolo, & fugiet à vobis. Quod à S. Gregorio explicatur illis verbis: Secundùm septuaginta Myrmicaleon dicitur, leo & formica: formicis enim leo est, volatilibus formica: quia nimirum antiquus hostis sicut contra consentientes fortis est, ita contra resistentes debilis: si enim eius suggestionibus assensus præbetur, quasi leo tolerari nequaquam potest: si autem resistitur, quasi formica atteritur; alijs ergo leo est, alijs formica, quia crudelitatē illius carnales mentes vix tolerant; spirituales verò infirmitatem illius pede virtutis calcant.

Iacob. 4.
Lib. 5. mor. cap. 17.

Tertia causa.

Tertia tentationum causa nos ipsi sumus, in primis concupiscentia: [Vnusquisque enim tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus.] Aduersus hūc domesticum hostem suscipiendum bellum initio, & continenter gerendum, per continuā abnegationem passionum nostrarum, omniumque prauarum propensionum, quæ in nobis sunt. Cassianus: [Non enim est nobis aduersarius extrinsecus formidandus, in nobismetipsis hostis inclusus est, intestinum nobis quotidie geritur bellū: deuicto eo, omnia quæ forinsecus sunt reddētur infirma, ac militi Christi vniuersa pacata erunt, & subdita: non habebimus aduersarium nobis extrinsecus metuendū, si ea quæ intra nos sunt, spiritui deuicta reddantur. Ad hoc autem est necessarium constans propositum otijque detestatio, & fuga: siquidem, vt ait S. Chrysostomus, [non lapsus & ruinæ causa tētatio est, sed instabilitas animi & ignauia, qua plerunque sine tētatione homo spontè deijcitur. Instituendus est autem Incipiens quomodo primis noxiarum cogitationum, & delectationem stimulis, statim ac excitantur, magno studio repugnandum sit. Siquidem ex huius rei ignoratione, & neglectu vel in antiqua peccata reciditur, vel maximè retardatur vitæ spiritualis progressus: & quia alibi hac de re differendum est, id in præ-

Iacob. 1.
Primū remediū abnegatio, mortificatio.
Lib. 5. c. 21.
Secundum remedium cōstans propositum & otij fuga.
Hom. quod nemo læditur nisi à se ipso.
Tertiū cogitationū, & motuū subita repulsa.

in præsētia indicasse sufficiat, quod nullo modo Incipientem latere debet, & plurimùm etiam valet ad fugandum aduersarium. S. Bernardus: [Credo etiam, inquit, si cogitationes istas, quàm cito in nobis aduertimus, non patimur remorari, sed in spiritu vehemēti animus aduersus illas excitatur, quoniam inimicus confusus abscedet à nobis, nec tam libenter illico reuertetur.

Ser. de modo orādi 3.

Quarta causa.

Quarta causa tentationum est, quicquid extra nos est, qđ in seipso quoquomodo contineat aliquid, quod hominis appetitū flectere, allicere, & à recta ratione possit abducere: quæ tentationis causa latissimè patet, & nulla creatura ferè est, de qua dici nō possit illud, quod à Salomone dicitur de ijs, ex quibus cōflabantur idola: [Creaturę Dei in odium factæ sunt, & in muscipulā pedibus insipientium. Quod alij legunt: Et in tentationem animabus.] Hoc modo Euā tentauit pomū illud pulchrum visu, Ioseph hera, Bersabee Dauidem, Iudam loculi, quos portabat: non quod creaturæ Dei bonæ non sint, quando ex illis ijsdē viri sancti occasiones capiunt diuinę laudis, sed qđ hoīs natura deprauata ex ijs, velut aranea ex floribus, succū trahit, quē in venenum vertat: & ne longū faciam, ad hoc genus tentationū reducitur occasiones oēs labendi in peccatum, quas offerunt creaturæ, hoīes præsertim; de quibus non sine causa Dńs: [Cauete, ait, ab hoībus.] Et reuera pęnitenti hæc maxima causa est non perseuerandi aliquādo in proposito, & operibus pęnitentię, quod nimirum ad pristinas occasiones oculos animumque conuertat.

Sap. 14.

Genes. 3.

Infrà 39.

2. Reg. 11.

Ioan. 13.

Matth. 10.

Constit. monast. cap. 4.

Remedium fuga occasionum.

Est igitur huius tentationis victoria posita in occasionibus peccati omnino tollendis: quod fusè persequitur S. Basilius his verbis: [Nō elaborandū, inquit, in moderādis animi motionibus, & corporis affectionibus tantum, sed quoad fieri possit, ab earum etiam rerum congressu longissimè fugiendum est cū primis, quæcunq; in conspectū nobis adducta, refricata libidinū memoria consiliū rationisq; vim nobis perturbant, atque confundunt, bellaq; & sollicitos in animo angores cient: etenim bellum, quod præter volūtatem incidat nobis, excipere fortasse, necessarium sit: ipsum verò aliquem sibi voluntarium creare, id verò summæ stultitiæ est. Siquidē ignosci ei forsitā possit, qui in priore illo victus sit, (nolim autem hoc omnino Christi athletis euenire) at qui in posteriore hoc superatus discedat, is præterquàm quod rem admodū ridiculam facit, non meretur etiam, cur sibi ignoscatur: quocirca fugiendæ imprimis cū mulieribus congressiones sunt, collocutionesq́; neque ad eas vnquàm accedēdum.] Et cætera quæ ille in hanc sententiam copiosè disserit. S. Bernardus etiam: [Sit, inquit, verę cōpunctionis indicium, opportunitatis fuga, subtractio occasionis.]

De resur. Domini, Ser. 1.

Ad extremū afferendū est remedium, omnium, ni fallor, maximè necessarium & vtile, patientissima inquam tentationis tolerantia, quandiu adest, & contra eam pugnæ perseuerantia: [Hoc enim, inquit S. Bernardus, præmonitos vos esse volo, neminē super terram absq; tentatione victurū, vt cui fortè tollitur aliqua, alteram securus expectet: qua in re consideranda est nobis tā benigna erga nos diuinæ pietatis dispensatio, vt quibusdam nos tentationibus patiatur diutius occupari, ne fortè periculosiores occurrāt: ab aliquibus verò citius liberet, vt possimus in alijs, quas nobis vtiliores fore præuidet, exerceri.] De tētationibus proficientium agendū est sequēti libro.

Vltimum remedium est perseuerantia in pugnando.

Ser. in Psal. Qui habitat. 5.

Vsus Exempla.

CAPVT XXII.

QVoniam verò vsus optimus est magister; vsus autem rei qua de agimus, consistit partim in meditatione rerū hactenus explicatarum, & in sui ipsius diligenti discussione; partim in bonarum actionum exercitatione, vt de bonis actionibus nihil hic est à nobis dicendum, sic videntur meditationis & examinis exempla aliqua subijcienda, tam hic, quàm in vnoquoque extremo libro sequenti: Quorum similitudinem sequi possit spiritualis magister, ad commodiorem exercitationem eorum, quorum est in spiritu educator.

Exemplū igitur sit Meditatio de Pec-

cato, ex antecedenti capite sexto, in hęc puncta distributa.

1. Primum Punctum. Peccatum, à Deo auertit hominem, & ab homine Deum, hunc homini grauissimè infensum, & eidem hominem summè inimicum constituens.

2. Secundum Punctum. Quam ob rem homo propter peccatū, intelligitur dignus qui destituatur à Deo, & suo modo nihil efficitur, ad extremā simul inopiam spiritus redactus, gratia nimirum Dei priuatus & gloria.

3. Tertium Punctum. Peccatum hominem facit amicum Diaboli, immò seruum eius & mancipium, ac proinde gehennæ ignis hæredem.

4. Quartum Punctum. Peccatum res est tædiosissima, & vt scriptura loquitur, volutabrū luti, fæx, putredo, corruptio.

5. Quintum Punctum. Peccatum est animæ Tyrannis, eam durissima seruitute premens.

Exemplum aliud Meditationis eiusdem de Peccato, ex antecedenti capite decimoquinto.

1. Primum Punctum. Peccatū est iniuria Deo illata à peccatore, contemptio summæ maiestatis eius, dum illius præceptum, voluntatemq; spernit, præ amore sui & creaturarum: rebellio item, & quædam quasi apostasia à Deo.

2. Secundum Punctum. Peccatum est pondus grauissimum, hominem trahens ac deprimens ad quæque vilia, abiecta, nefaria.

3. Tertium Punctum. Peccatum est præcipitium, quo Peccator, ni statim resipiscat. in alia grauiora scelera continuò præcipitatur.

Quartum Punctum. Peccatum est Satanæ regnum, & Tyrannis immanissima. 4.

Quintum Punctum. Peccatum nostris viribus est omnino inexpiabile; adeò vt (audet dicere S. Bernardus) necesse fuerit pro eo, filium Dei hominem factum vulnerari, hoc est, sanguinē profundere, & morte crucis ignominiosissima consummari, nec nisi diuinis eius meritis, & gratia, ex eo vlla ratione subleuari possumus. 5.

Ad hanc normam confici possunt meditationes de Beneficio cōuersionis, ex capite quarto & quinto; de Timore ex capite septimo, de Cōpunctione ex capite octauo; de Oratione pœnitentis ex capite decimo quinto, & decimo sexto libri huius.

Vsus autem discussionis sui ipsius in hoc libro, maximè pendet ex cognitione status, in quo est homo constitutus. Si enim adhuc peccâtor est, seipsum recognoscat peccatorem, eum videlicet, quem describit superior meditatio: si quærit, aut existimat se iam conuersum à peccato, examinet se ad signa perfectę conuersionis, quæ in capite vndecimo habentur: Si tentationibus pulsatur, habet omnia, quæ ad eas pertinent in capite decimo septimo & sequentibus, vsque ad finem libri: Ex his facilè intelliget magister capita examinis ad cuiusq; statum accommodari.

D E

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS·

LIBER SECVNDVS.

IN QVO PONITVR DOCTRINA

DE ABNEGATIONE,

Quæ prima pars est status Proficientium.

Progressus spiritualis, donum Dei est; hominis tamen studium, industriamq; requirit.

CAPVT I.

DIXIMVS Initio primi libri, hominum proficientium gradum in spirituali viuendi ratione adolescentiæ, aut ætati mediæ comparari. Nūc ad huius ætatis explicationem aggredimur. Adsit qui incrementum dat Deus: *1.Corin 3.* si quidem Deus gratia sua hominem, vt creaturam nouam, generat ad vniuersam spiritualem vitam: sic animatum iam ac formatum, deihceps alit, promouet, perficit, vt non sit volentis, neque currentis, sed miserentis Dei, vt ait Apostolus: qui ob eandem quoque caussam *Rom. 9.* spiritualem progressum augmentum Dei appellat.

Coloss. 2. Intelligendū igitur inprimis est progressum spiritualem non minùs, quàm conuersionem à peccato donū Dei esse: in qua multus est Dauid, & Apostolus. S. etiam Augustin. in concionibus super Psalmos. Ex quibus adfero duo Primū est in ea verba: [Legē pone mihi Domine, viā mandatorū tuorū: ad hoc, inquit, *Psal. 118.* poscit sibi legem poni, quæ vtiq; si nō ei posita fuisset, non in viamandatorū Dei (vt ante dicit) in cordis latitudine cucurrisset: sed quia proficiēs loquitur, & Dei donum nouit esse qd̄ proficit; quid aliud petit, cùm sibi legē poni petit, nisi vt in ea magis, magisq; proficiat? quemadmodum si poculum plenum teneas, & sitiēti dare incipias, ille & haurit bibendo, & poscit desiderando. Secūdum S. Aug. dictum est in alia Psalmi verba: [Adolescentior sum ego, & contemptus. Senior, inquit, agnoscatur vetus homo, & nouus, iunior: senior, qui portat imaginē terreni hominis; iunior qui cælestis; quia non prius quod spirituale est, sed quod animale, postea spirituale: sit ergo licet quilibet, quantum ad ætatem pertinet corporis, annosa vetustate decrepitus, iunior erit apud Deū pcepta gratiæ *1. Cor. 15.* nouitate cōuersus; & in hoc corrigit viā suā, in custodiēdo verba eius, hoc est verbū fidei, quod prædicamus, & ipsa est fides, quæ p dilectionē operatur: sed iste iunior populus gratiæ filius, homo nouus, cātator noui cātici, hæres testamēti

 noui,

noui, Iste iunior non Cain, sed Abel, nõ Ismaël, sed Isaac, nõ Esau, sed Israël, non Manasses, sed Ephraim, nõ Heli, sed Samuel, non Saul, sed Dauid, quid adiungat attendite, In toto corde exquisiui te, ne repellas me à mandatis tuis. Quid est enim à Deo repelli, nisi non adiuuari? mãdatis quippe eius rectis, & arduis humana non cõtemperatur infirmitas, nisi præueniens eius adiuuet charitas: indebita Dei misericordia sanatur debita miseria nostra. Inde est, quod & corrigit viam suã in custodiendo verba Dei, illo regente, illo fauente; neque enim per se ipse posset, cùm Hieremias fateatur, & dicat: Scio Domine, quoniam non est hominis via eius, neque viri, vt corrigat viam suam. Et iste superius optauit, vtinam dirigantur viæ meæ, & hic, In corde meo abscondi eloquia tua, vt nõ peccem tibi: cõtinuò diuinum quæsiuit auxiliũ, ne in corde eius Dei eloquia sine fructu absconderentur, nisi opera iustitiæ sequerentur.

Hiere. 10.

Ex his illud perspicuum est, orationẽ ad profectum spiritus à Deo impetrandũ, necessariam esse. Si enim donũ Dei est, certè ab eo, in cuius est manu, flagitãdum est, simulq; petendum, vt tam difficilis itineris, quod eius instinctu ingredimur, sit ipse, si fas est dicere, comes, & dux; quod, vt explicat S. August. fecit Dauid, cùm dixit: [Deduc me, Domine, in tua iustitia propter inimicos meos.] & alibi sæpe. Apostolus etiam frequens est in huiusmodi ad Deũ precibus, præsertim in gratiam filiorũ, quos Christo per Euangelium genuerat. [Et hoc oro, inquit, vt charitas vestra magis, ac magis abundet: præcipuè verò cùm scribit Ephesijs: Huius rei gratia, flecto genua mea ad Patrẽ Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlis, & in terra nominatur, vt det vobis secundùm diuitias gloriæ suæ virtutem, corroborari per spiritum eius in interiori homine, Christum habitare per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati, & fundati.] Nec desũt, qui, quod Saluator docuit nos dicere inter orandum, [Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra,] intelligi velint de optantibus perfectionem, quales sunt viri spirituales ibi cęli nomine indicati; vt terræ, imperfecti.

In Psalmũ quintum.

Philip. 1.

Ephes. 3.

Matth. 6.

S. August. Ser. 48. de diuersis.

Et quia orationis non postrema pars est gratiarũ actio, eam familiarem proficienti esse debere innuunt sacræ litteræ, & Patres docent. Ob id enim Apostolus ibidem addit: [Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Iesu, in omnes generationes sæculi sæculorum. Amen. Et S. Augustinus: Semper magnificetur Dominus: peccator es, magnificetur, vt vocet: cõfiteris, magnificetur, vt ignoscat: iam iustè viuis, magnificetur, vt regat: perseueras vsq; in finem, magnificetur, vt glorificet.

In Psalmũ 69.

Gratiarum actioni proficiẽtis coniuncta maxima humilitas esse debet, ad declinandũ superbiæ periculũ, quæ etiam rectè factis insidias struit. [Quis sapiens, & custodit hæc? inquit Dauid? Nõ superbus, non inflatus, ait S. Aug. Quare? quia intelligit miserationes Domini, & non merita sua, non vires, nõ potentiam, sed miserationes Domini: qui errantem, & egenum in viam deduxit, & pauit: qui pugnantẽ aduersus difficultatẽ peccatorum, & colligatum vinculis cõsuetudinis soluit, & liberauit: qui fastidientem verbum Dei, & tædio quodam penè morientẽ, missa medicina verbi sui, recreauit: qui periclitantem inter naufraga, & procellosa maris huius discrimina, mari placato ad portũ perduxit: qui cum deniq; constituit in eo populo, vbi humilibus dat gratiam, nõ in illo, vbi superbis resistit. Quis sapiens, & custodiet hæc? Vnde custodiet? per humilitatem, intelligendo miserationes Domini, quia vtique dictum est: Confiteantur Domino miserationes eius, & mirabilia eius filijs hominum.

Psal. 106.

In Ps. 106.

Psal. 106.

Sed Dei munus esse profectum spiritus, & quidem præstantissimũ, habemus etiam ex eo, quod vel eadem res est cum perseuerantia in recta viuendi ratione, vel eius est assiduus comes. Perseuerantia autẽ donum Dei est, quod nullis hominis meritis, sed sola, summaq; Dei benignitate possidetur. [Elegi enim vos, inquit Dominus, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.

Ioan. 15.

Vt verò hoc verissimũ sit, postulat tamen hic progressus ingens hominis studiũ, & industriam: de qua re Apostolus cùm Timotheum instituit, sic scribit: [Exerce autem te ipsum ad pietatem, nam

1. Timot. 4.

nam corporalis exercitatio ad modicū vtilis est, pietas autem ad omnia.] Et in hac antiquorum patrū, & monachorum optimus quisque totum animum, omnemque curam posuit. Quam ob caussam, monachi Ascetæ à Græcis dicti sunt: & eorum professionem, quam Latini mitiore vocabulo conuersationem, & disciplinam appellant, iidem nominant exercitationem, rē sine dubio propius attingentes. S. Basilius quoque quę in hanc sententiam præclarè scripta reliquit, propter eandem rationem Ascetica, siue exercitamenta nuncupauit.

Cap. 3. Partes huius exercitationis (est autem hæc altera conuersio ad Deum, sub initium primi lib. commemorata) diuina scriptura refert. In primis verò principes Apostolorum in epistolis, quas nos toto hoc libro explicaturi sumus. Nunc tractationi huic satis erit locus S. Petri, quo Christianos recenti adhuc conuersione feruentes magis inflāmat ad viam spiritus prosequendam, cùm scribit: 1. Pet. 2. [Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modò geniti infantes, rationabiles sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem, si tamē gustastis quoniam dulcis est Dominus.] Vbi quamquam Apostolus exercitationis huius pleraq; omnia capita recenset, vrget tamen in primis studium, & cupiditatem progressionis spiritualis. [Concupiscite, inquit, vt crescatis, si tamen gustastis: quod sanè ad vniuersum spiritus incrementum, maximo adiumento esse, nemo non videt. Cùm igitur huius nos hoc loco generalia fundamenta ponamus, vt hactenus ipsum à Deo, tanquam à capite fluere, quod eius est principium, primum constituimus, sic nunc alterum explicemus, quod quidem ab hominis studio, non nisi tamen, Deo iuuante, nascitur.

Proficientis animum profectus, & perfectionis spiritualis maximè sitientem esse oportet, nihilque ei de progrediendi desiderio remittendum.

CAPVT II.

Constantissima sententia Patrum, & Theologorum est, proficienti necessariam esse vehemētem voluntatem progrediendi in spiritu perfectionis, cui respondeat pars conatus, viriumq; animi, & corporis exercitatio: in eoque maximum esse momentum ad omnem virtutem. Igitur huius rei caussæ nunc explicandæ sunt. *Prima caussa.*

Harum prima est diuina volūtas, quæ vult omnes perfectos: [Estote, inquit *Matth. 5.* Dominus, perfecti, sicut Pater vester cœlestis perfectus est. Et S. Iacobus: Vt sitis perfecti, & integri in nullo deficientes. *Iacob. 1.* *1. Pet. 1.* *Leuit. 19.* Et Sanctus Petrus: Vt in omni conuersatione sancti sitis, quoniā scriptum est, Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum: ad sanctitatis autem diuinæ imitationem, altissimamq; perfectionem minimè peruenitur, nisi magna animi, corporisq; cōtentione, & labore: ideo idem Dominus hortatur, [Contendite intrare per angustam portam: Et: Tollite iugum meum super vos. *Luca 13.* *Matth. 11.* Quin accēdit animos ad vim cœlis ipsis adferendam: A diebus, inquit, Ioannis Baptistæ regnum cœlorū vim patitur, & violenti rapiunt illud.] *Ibidem.* Et S. Basilius in Ethicis ostendit, *Regula 19.* Christum Dominum in suis actionibus exemplo nobis vt esset etiam in hac re, nulla persuasione, aut euentu à suscepto laborum, patientiæque proposito dimoueri voluisse vnquam, adeo vt Petrum eum auocatē à cogitatione mortis pro nobis obeundę, pessimè acceperit, dixeritque illi: [Vade post me Satana, scandalum es mihi:] *Matth. 16.* & alibi idem S. Basilius ad Apostoli Pauli simile studium amplectendum Chilonē cōmouet. *Epistola ad Chilonem.* [Huc te, inquit, suo exēplo inuitat Paulus inter luctæ spiritualis athletas Agonistes lōgè eximius: q cū acq escere nollet, tot alioq officijs vitę retroactę, sed vlterio-

re, & quotidiana virtutũ accessione progredi, ad hunc loquitur modum: Eorũ, quæ retrò sunt obliuiscens, ad ea, quæ priora sunt, me extendens, ad destinatum prosequor, ad brauium supernæ vocationis.

Secunda causa. Secunda causa est gratiæ diuinæ natura: est enim gratia talis animis hominũ, qualis orbi terrarum Solis huius, quem cernimus, lux: nempe dat illis calorẽ, fęcunditatem, & lumen, fugatis prius peccatorum tenebris, & sterilitate vitę superioris, in nouæ vitæ, & bonorũ operum vbertatem conuersa. Hæc igitur diuina lux suas progressiones facit, vbi semel exorta est in animis hominum, & vt alter Sol, quasi quodam ascensu, ad spirituales actiones ingreditur. Aurora, & prima lux est diluculo pęnitentiæ in Incipientibus: eiusdem augmento in proficientibus illustratur animus maiore lumine, & virtutũ semina mirabiliter augescunt. Demùm complebũtur in meridie perfectionis adhuc maiore luce perfectorum mentes; quod ipsum à Salomone significatũ est, cũ ait: [Iustorũ semita, quasi lux splendẽs, procedit, & crescit vsq; ad perfectã diem:] & quia in Ecclesia nunquam desunt qui se ipsos ad virtutem excolunt, de ea dicitur in Canticis: [Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora cõsurgens, in incipiẽtibus; pulchra vt Luna, in proficientibus; electa vt Sol, in perfectis. Ad gratiam accedit naturæ: quæ quanquam à gratia longè, multũq; superatur, vt quæ ordine inferior, & humilior est, eam tamen à cõi vtriusq; parente, & effectore Deo capacitatẽ accepit, ad virtutem, pietatẽ, & religionem, vt gratia Dei perfusa auidissimè in res supernaturales feratur, sequaturq; motionem, & ductum gratię in desiderio boni indies maioris, vsque ad immensum, & infinitum bonũ supernaturalis beatitudinis, quæ idcirco etiam à Theologis naturalis finis hominis esse dicitur. Et verè à S. Basilio scriptum est: [Is genius est, ea humanæ vitæ conditio, nunquã contenta acceptis, spe alitur continenti, & secura præteritorum inhiat futuris.

Prouerb. 4. *Cantic. 6.* *S. Thom. 1. p. q. 12. articul. 1.* *Epistola ad Chilonem.*

Tertia causa. Sed vt ad rẽ propius accedamus, tertia ratio, cur semper in desiderio proficiendi debeat esse proficiẽs, est ipsamet natura profectus, & desiderij. Siquidẽ vt adsit apta natura, & gratia Dei non parua, si velit homo languere, licet illi per naturam, prę sertim deprauatam, & à gratia quãtũlibet stimuletur ad res arduas, nunquã tamen cogitur contra voluntatem. Quare Apostolus monet, [ne desimus gratiæ Dei;] & patrum in hoc desudat industria, vt intelligat proficiẽs, sibi summa voluntate, & studio in spiritus profectum incumbendũ esse, & iam ardenti desiderio progrediendi incensum esse oportere, vt non solum de eo nihil remittat, sed nunquam se adeò profecisse, quin sibi adhuc magis proficiendum, putet: siquidem progressus spiritus, cursus quidam est, de quo Dauid: [Viam mandatorum tuorum cucurri.] Initium vię huius est vita noua in Christo, & desiderium vsq; in finẽ perseuerandi. Terminus, perfectio, & tandẽ beatitudo cęlestis, progressiones, & quasi passus quidam spirituales, inflãmata desideria, studiaq; virtutum, & in pietate exercitationes mentis, & corporis assiduę. Qui hoc curriculũ ingressus, hæret in primo gradu benè institutæ vitæ, si eo cõtentus nil vltrà requirit, otiosus est; si existimat virtutis perfectionem se esse adeptũ, superbus: quare non proficit hic, sed deficit. Itaq; patres hunc falsæ opinionis errorẽ conuellunt, dum aiunt, hæc esse pugnantia, currere, & resistere in via, & fieri nõ posse, vt progrediatur, qui se peruenisse iam putat, aut contrà, perueniat aliquando, cui vltra progredẽdi nulla cura est. Sic S. Bernardus: [Non vis, inquit, proficere? vis ergo deficere: non, inquis, sed sic viuere volo, & manere in quo perueni, nec peior fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis, quod esse non potest. Et paulò post: Si proficere currere est, ibi proficere, vbi & currere desinis: vbi verò nõ currere, ibi & deficere incipis. Hinc planè colligitur, quia nolle proficere non nisi deficere est. Vidit scalam Iacob, & in scala Angelos, vbi nullus residens, nullus subsistens apparuit, sed vel ascendere, vel descendere videbãtur vniuersi: quatenus palàm daretur intelligi, inter profectum, & defectũ in hoc statu mortalis vitæ nihil medium inueniri: sed quomodo ipsum corpus nostrũ continuè aut crescere constat, aut decrescere: sic necesse sit spiritum aut proficere semper,

Hebr. 12. *Psal. 118.* *Epist. 254.* *Genes. 28.*

re semper, aut deficere. S. etiam August.
In Psalmū 69. Quantumcunq; hîc vixerimus, inquit, quantumcunq; hîc profecerimus, nemo dicat, Sufficit mihi: iustus sum qui dixerit, remansit in via, non nouit peruenire: vbi dixit, sufficit, ibi hæsit. Attende Apostolum, cui non sufficit, Fratres,
Philip. 3. inquit, ego me nō arbitror apprehendisse. Et rursum dicit: Qui se putat aliquid
1. Cor. 8. scire, nondum scit, quemadmodū oportet eum scire. Vnum autem, quæ retrò sunt oblitus, in ea, quæ antè sunt extentus, secundum intentionem sequor ad palmam supernæ vocationis. Ille ergo currit, tu hæsisti? ille dicit nondū se perfectum, & tu iam de perfectione gloriaris? Confundantur qui dicūt tibi, euge, euge. Confundaris & tu inter illos, qui dicis tibi, euge, euge.] Et alibi huiusmodi hominem apertè superbum appellat;
Ser. 50. de tempore. & addit, [Melior est peccator humilis, quàm iustus superbus.]

Desiderij verò humani, si desiderium est, ea est natura, vt ardens, & actuosum sit, nec ante quiescat cupiditas, q̄ obtineatur quod cupitur. Quare si perfectionem Incipiens desiderat, vt desiderare debet, quieta mente nō erit, nisi cùm ea fruetur in æterna fęlicitate. Interim igitur ferueat desiderium, vsusq; virtutis, & quò in ipso cursu, & contētione procedendi accedit propius, sentitq; magis spiritus suauitatem, eò etiam magis diuini amoris facibus inflammetur. Ob hāc enim caussam ait S Augustinus, sanctorum hominum desideria tam sancta differri. [Desiderium, inquit, eorum differtur, vt crescat; crescit, vt capiat; nō enim
In Ps. 83. parum aliquid daturus est Deus desideranti, aut parum exercendus est ad capacitatem tanti boni: non aliquid Deus quod fecit, daturus est, sed se ipsum, qui fecit omnia: ad capiendum Deū exercere; qđ semper habiturus es, diu desidera.

1\. Porrò ad semper, dum viuitur in hoc sæculo, proficiendū, præter tres explicatas caussas, multa sunt, quæ hoīem excitant. Primum est sanctarum animarum,
Bern. ferm. 2. in vigilia Natalis Domini. & Angelorum gaudium. [O si cognosceremus, ait S. Bernardus, & nos quomodo expectant, & quātum desiderant aduentum nostrum, quàm sollicitè quærunt, quàm libēter audiunt bona de nobis? quid tamē de his loquor, qui didicerunt ex his, quæ passi sunt, cōpassionem, quando & ipsi Angeli sancti nos desiderant? nonne de vermiculis istis, & de puluere illo restaurandi sunt muri cœlestis Hierusalem? exultare Angelos fecimus, quando conuersi sumus ad pœnitētiam; proficiamus, & festinemus de nobis eorum implere lætitiam.

Sed vrget nos magis ad progrediēdū illud alterum, quod addit idem pater: 2. *Ibidem.*
[Currite, inquit, fratres, currite; non soli Angeli, sed ipse Angelorum vos Creator expectat: nuptiæ paratæ sunt, sed nōdum plena domus: adhuc expectantur de quibus nuptiæ impleantur.] Idem *In Cantica*
auctor est alibi, Deum parētem optimū *serm. 61.*
filiorum suorū profectibus pasci: [Bonus, inquit, pater familias, qui suorum domesticorum curam gerit, maximè in diebus malis, vt alat eos in fame, cibans illos pane vitæ, & intellectus, & sic nutriens ad vitam æternam: at pascens nihilominus pascitur ipse, & quidē escis, quibus libenter vescitur, profectibus nostris. Etenim gaudium Domini fortitudo nostra: Ita ergo & dum pascit, pascitur, & pascitur cùm pascit: simul nos gaudio suo spirituali reficiens, & de nostro æquè spirituali progressu gaudens: cibus eius, pœnitentia mea; cibus, salus mea; cibus eius, ego ipse.

Exemplum autem Christi Domini 3.
quos stimulos ad currendam viam spiritus, tanto duce præeunte, addere debet hominibus? [Ipse, scribit S. Bernardus alio loco, hominis, sęculiq; auctor, quā- *Epist. 254.*
diu cū hominibus conuersatus est, nunquid stetit? & quidem, teste scriptura, *Actor. 10.*
pertransijt benefaciendo, & sanādo omnes: pertransijt ergo sicut non infructuosè, ita non remissè, non pigrè, non lento gradu, sed quemadmodum de eo scriptum est, Exultauit vt gigas ad currendam viam: porrò currentem non apprehendit, qui & ipse pariter non currit: & *Psalm. 18.*
quid prodest Christum sequi, si nō contingat consequi? Ideò Paulus aiebat, Sic currite, vt comprehendatis. Ibi, Chri- *1. Cor. 9.*
stiane, fige tui cursus, profectusque metam, vbi Christus posuit suam. Factus est, inquit, obediens vsque ad mortem. Quantumlibet ergo cucurreris, si vsque ad mortem nō perueneris, brauium non apprehendes: Brauium Christus est. *Philip. 2.*

re, & quotidiana virtutũ accessione progredi, ad hunc loquitur modum: Eorũ, quæ retrò sunt obliuiscens, ad ea, quæ priora sunt, me extendens, ad destinatum prosequor, ad brauium supernæ vocationis.

Secunda causa. Secunda causa est gratiæ diuinæ natura: est enim gratia talis animis hominũ, qualis orbi terrarum Solis huius, quem cernimus, lux: nempe dat illis calorẽ, fęcunditatem, & lumen, fugatis prius peccatorum tenebris, & sterilitate vitę superioris, in nouæ vitæ, & bonorũ operum vbertatem conuersa. Hæc igitur diuina lux suas progressiones facit, vbi semel exorta est in animis hominum, & vt alter Sol, quasi quodam ascensu, ad spirituales actiones ingreditur. Aurora, & prima lux est diluculo pęnitentiæ in Incipientibus: eiusdem augmento in proficientibus illustratur animus maiore lumine, & virtutũ semina mirabiliter augescunt. Demùm complebũtur in meridie perfectionis adhuc maiore luce perfectorum mentes; quod ipsũ à Salomone significatũ est, cũ ait: [Iustorũ semita, quasi lux splendẽs, procedit, & crescit vsq; ad perfectã diem:] & quia in Ecclesia nunquam desunt qui se ipsos ad virtutem excolunt, de ea dicitur in Canticis: [Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora cõsurgens, in incipiẽtibus; pulchra vt Luna, in proficientibus; electa vt Sol, in perfectis. Ad gratiam accedit naturæ: quæ quanquam à gratia longè, multũq; superatur, vt quæ ordine inferior, & humilior est, eam tamen à cõi vtriusq; parente, & effectore Deo capacitatẽ accepit, ad virtutem, pietatẽ, & religionem, vt gratia Dei perfusa auidissimè in res supernaturales feratur, sequaturq; motionem, & ductum gratię in desiderio boni indies maioris, vsque ad immensum, & infinitum bonũ supernaturalis beatitudinis, quæ idcirco etiam à Theologis naturalis finis hominis esse dicitur. Et verè à S. Basilio scriptum est: [Is genius est, ea humanæ vitæ conditio, nunquã contenta acceptis, spe alitur continenti, & secura præteritorum inhiat futuris.

Prouerb. 4. *Cantic. 6.* *S. Thom. 1. p. q. 12. artic. 1.* *Epistola ad Chilonem.*

Tertia causa. Sed vt ad rẽ propius accedamus, tertia ratio, cur semper in desiderio proficiendi debeat esse proficiẽs, est ipsamet natura profectus, & desiderij. Siquidẽ vt adsit apta natura, & gratia Dei non parua, si velit homo languere, licet illi per naturam, pręsertim deprauatam, & à gratia quãtũlibet stimuletur ad res arduas, nunquã tamen cogitur contra voluntatem. Quare Apostolus monet, [ne desimus gratiæ Dei;] & patrum in hoc desũdat industria, vt intelligat proficiẽs, sibi summa voluntate, & studio in spiritus profectum incumbendũ esse, & iam ardenti desiderio progrediendi incensum esse oportere, vt non solum de eo nihil remittat, sed nunquam se adeò profecisse, quin sibi adhuc magis proficiendum, putet: siquidem progressus spiritus, cursus quidam est, de quo Dauid: [Viam mandatorum tuorum cucurri.] Initium vię huius est vita noua in Christo, & desiderium vsq; in finẽ perseuerandi. Terminus, perfectio, & tandẽ beatitudo cęlestis, progressiones, & quasi passus quidam spirituales, inflãmata desideria, studiaq; virtutum, & in pietate exercitationes mentis, & corporis assiduę. Qui hoc curriculũ ingressus, hæret in primo gradu benè institutæ vitæ, si eo cõtentus nil vltrà requirit, otiosus est; si existimat virtutis perfectionem se esse adeptũ, superbus: quare non proficit hic, sed deficit. Itaq; patres hunc falsæ opinionis errorẽ conuellunt, dum aiunt, hæc esse pugnantia, currere, & resistere in via, & fieri nõ posse, vt progrediatur, qui se peruenisse iam putat, aut contrà, perueniat aliquando, cui vltra progredi ẽdi nulla cura est. Sic S. Bernardus: [Non vis, inquit, proficere? vis ergo deficere: non, inquis, sed sic viuere volo, & manere in quo perueni, nec peior fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis, quod esse non potest. Et paulò post: Si proficere currere est, ibi proficere, vbi & currere definis: vbi verò nõ currere, ibi & deficere incipis. Hinc planè colligitur, quia nolle proficere non nisi deficere est. Vidit scalam Iacob, & in scala Angelos, vbi nullus residens, nullus subsistens apparuit, sed vel ascendere, vel descendere videbãtur vniuersi: quatenus palàm daretur intelligi, inter profectum, & defectũ in hoc statu mortalis vitæ nihil medium inueniri: sed quomodo ipsum corpus nostrũ continuè aut crescere constat, aut decrescere: sic necesse sit spiritum aut proficere semper,

Hebr. 12. *Psal. 118.* *Epist. 254.* *Genes. 28.*

re semper, aut deficere. S. etiam August.
In Psalmū 69. Quantumcunq; hîc vixerimus, inquit, quantumcunq; hîc profecerimus, nemo dicat, Sufficit mihi: iustus sum qui dixerit, remansit in via, non nouit peruenire: vbi dixit, sufficit, ibi hæsit. *Philip. 3.* Attende Apostolum, cui non sufficit, Fratres, inquit, ego me nō arbitror apprehendisse. *1. Cor. 8.* Et rursum dicit: Qui se putat aliquid scire, nondum scit, quemadmodū oporteat eum scire. Vnum autem, quæ retrò sunt oblitus, in ea, quæ antè sunt extentus, secundum intentionem sequor ad palmam supernæ vocationis. Ille ergo currit, tu hæsisti? ille dicit nondū se perfectum, & tu iam de perfectione gloriaris? Confundantur qui dicūt tibi, euge, euge. Confundaris & tu inter illos, qui dicis tibi, euge, euge.] Et alibi huiusmodi hominem apertè superbum appellat; *Ser. 50. de tempore.* & addit, [Melior est peccator humilis, quàm iustus superbus.]

Desiderij verò humani, si desiderium est, ea est natura, vt ardens, & actuosum sit, nec ante quiescat cupiditas, q̃ obtineatur quod cupitur. Quare si perfectionem Incipiens desiderat, vt desiderare debet, quieta mente nō erit, nisi cùm ea fruetur in æterna fęlicitate. Interim igitur ferueat desiderium, vsusq; virtutis, & quò in ipso cursu, & contētione procedendi accedit propius, sentitq; magis spiritus suauitatem, eò etiam magis diuini amoris facibus inflammetur. Ob hāc enim caussam ait S. Augustinus, sanctorum hominum desideria tam sancta differri. [Desiderium, inquit, eorum differtur, vt crescat; crescit, vt capiat; nō enim *In Ps. 83.* parum aliquid daturus est Deus desideranti, aut parum exercendus est ad capacitatem tanti boni: non aliquid Deus quod fecit, daturus est, sed se ipsum, qui fecit omnia: ad capiendum Deū exercere; qđ semper habiturus es, diu desidera.

1. Porrò ad semper, dum viuitur in hoc sæculo, proficiendū, præter tres explicatas caussas, multa sunt, quæ hoīem excitant. Primum est sanctarum animarum, *Bern. serm. 2. in vigilia Natalis Domini.* & Angelorum gaudium. [O si cognosceremus, ait S. Bernardus, & nos quomodo expectant, & quātum desiderant aduentum nostrum, quàm sollicitè quærunt, quàm libēter audiunt bona de nobis? quid tamē de his loquor, qui didicerunt ex his, quæ passi sunt, cōpassionem, quando & ipsi Angeli sancti nos desiderant? nonne de vermiculis istis, & de puluere illo restaurandi sunt muri cœlestis Hierusalem? exultare Angelos fecimus, quando conuersi sumus ad pœnitētiam; proficiamus, & festinemus de nobis eorum implere lætitiam.

Sed vrget nos magis ad progrediēdū illud alterum, quod addit idem pater: 2. *Ibidem.* [Currite, inquit, fratres, currite; non soli Angeli, sed ipse Angelorum vos Creator expectat: nuptiæ paratæ sunt, sed nōdum plena domus: adhuc expectantur de quibus nuptiæ impleantur.] Idem auctor est alibi, Deum parētem optimū *In Cantica serm. 61.* filiorum suorū profectibus pasci: [Bonus, inquit, pater familias, qui suorum domesticorum curam gerit, maximè in diebus malis, vt alat eos in fame, cibans illos pane vitæ, & intellectus, & sic nutriens ad vitam æternam: at pascens nihilominus pascitur ipse, & quidē escis, quibus libenter vescitur, profectibus nostris. Etenim gaudium Domini fortitudo nostra: Ita ergo & dum pascit, pascitur, & pascitur cùm pascit: simul nos gaudio suo spirituali reficiens, & de nostro æquè spirituali progressu gaudens: cibus eius, pœnitentia mea; cibus, salus mea; cibus eius, ego ipse.

Exemplum autem Christi Domini 3. quos stimulos ad currendam viam spiritus, tanto duce præeunte, addere debet hominibus? [Ipse, scribit S. Bernardus alio loco, hominis, sęculiq; auctor, quā- *Epist. 254.* diu cū hominibus conuersatus est, nunquid stetit? & quidem, teste scriptura, *Actor. 10.* pertransijt benefaciendo, & sanādo omnes: pertransijt ergo sicut non infructuosè, ita non remissè, non pigrè, non lento gradu, sed quemadmodum de eo scriptum est, Exultauit vt gigas ad currendam viam: porrò currentem non apprehendit, qui & ipse pariter non currit: & *Psalm. 18.* quid prodest Christum sequi, si nō contingat consequi? Ideò Paulus aiebat, Sic currite, vt comprehendatis. Ibi, Chri- *1. Cor. 9.* stiane, fige tui cursus, profectusque metam, vbi Christus posuit suam. Factus est, inquit, obediens vsque ad mortem. Quantumlibet ergo cucurreris, si vsque ad mortem nō perueneris, brauium non apprehendes. Brauium Christus est. *Philip. 2.*

D 4 Huc

Huc pertinent exempla etiam sanctorum hominum, & quidem omnium: oẽs enim inflammatis studijs rapuit charitas ad Christi imitationem, & suum profectum: nec enim aliter fieri quodámodo potest: nam, vt ait Apostolus, [charitas vrget,] & status proficientiũ libertas est quidem à peccato, sed seruitus iustitiæ, vt docet S. Thom. hoc est ex iustitiæ habitu inclinans ad bonũ maius. Quod multò adhuc magis verum est in religiosis hominibus, qui se perpetuis votis ad perfectionis studium obligarunt. Ob id his præsertim præcipiebat S. Antonius: [Hoc sit primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti propositi vigore lassescere.] Et moriens hoc idem quasi testamento legauit: [Hodie, inquiens, vos religiosum studiũ arripuisse arbitramini, & cœptę voluntatis fortitudo succrescat.

1. Cor. 5. *2. 2. q. 183. art. 4.* *S. Athanasius in vita S. Antonij.*

Sed ad hoc studiũ semper proficiẽdi, plurimum iuuabũt hæc duo sanctorum Patrum consilia. Vnum est, si proficiens sibi certò persuadeat se quotidie incipere. Sic S. Gregorius: [Humana mens, inquit, dum igne amoris excoquitur, semper in se seruat claritatem pulchritudinis, quotidiana innouatione feruoris: nescit enim mens per torporem veterascere, quæ studet per desiderium semper inchoare: hinc nempe per Paulum dicitur, Renouamini spiritu mentis yestræ: Hinc psalmista, qui ad perfectionis culmen iam peruenerat, quasi inchoans dicebat, Ego dixi, nunc cœpi: quia videlicet, si lassescere ab inchoatis bonis nõ volumus, valde necesse est, vt inchoare nos quotidie, credamus.

Primũ consilium. *Lib. 22. moral. ca. 20.* *Ephes. 4.* *Psalm. 82.*

Alterum cõsilium facit, ne proficiens animo cadat, si se quantum optat, nondum profecisse cognoscit: nã scribit S. August. [Ipsa est perfectio hominis, inuenisse, se non esse perfectum. Et S. Bernardus: Indefessum, inquit, proficiendi studium, & iugis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur: & studere perfectioni, est esse perfectum: atque hæc, vt ait alibi, est scientia Sanctorum, scilicet cũ Apostolo sentire, Ego me nõ arbitror apprehendisse.] Et quanquã hæc scientia dolorem aliquem adferat proficienti; melior tamen est, quàm illa, quæ inflat: [Ergo proficite, inquit S. August. fratres, discutite vos semper sine dolo; sine adulatione, sine palpatione. Sẽper tibi displiceat quod es, si vis peruenire ad id, quod non es: nam vbi tibi placuisti, ibi remansisti.] Et hactenus explicata sint duo prima principia status proficientium.

Alterũ consilium. *Ser. 50. de tempore.* *Epist. 254.* *Lib. 2. de cõsideratione.* *Phil. 3.* *2. Cor. 8.* *Sermo. 50. de verbis Apostoli.*

Proficiens, intentionem in Deum, & eius gloriam inprimis dirigit, eamque ab omni alterius propositi admistione liberam seruat.

CAPVT III.

NVnc tertium fundamentũ ponamus. Tertium, inquam, explicationis ordine, primũ tamen natura, & vsu; & hoc est Intentio; quæ mentis oculus à Christo domino dicitur. Quæritur ergo, quid in hac exercitatione propositũ esse debeat proficienti, & quò omnes cogitationes, affectiones, & actiones, tanquam ad Cynosuram dirigere debeat: & breuiter respondendum est; Deus, & ad Deum. Est eñ profectus, vt antè attigimus, & vberius postea prosequemur, ædificij spiritualis incrementũ, cursus item, & ascensio quædam; Deus autem finis ædificij huius est, & curriculi terminus. Siquidẽ, vt ait Apostolus, [Omnis ædificatio in Christo cõstructa, crescit in tẽplum sanctũ,] hoc est in templũ Deo habitatore dignum. Et Dauid currentes incitans. [Accedite, inquit, ad eũ.] Et certè in sũmo fastigio scalarum, quibus cęlũ versus conscẽdentes Angelos vidit Iacob, qui apparuit, Deus est: Vt intelligat proficiens, se per omnes profectus sui gradus ascendere ad Deum solum, ac non nisi Deum in omni vita spectare debere. Hoc vt magis intelligatur, attentè quæ sequuntur consideranda sunt.

Matth. 6. *Ephes. 2.* *Psalm. 33.* *Genes. 28.*

Primum hoc sit: Deus est finis hominis, non solùm quia est finis omniũ earũ rerum, quæ ab ipso conditæ sunt; neque enim Deo quidquam melius est, à quo ad agendum moueatur Deus. Et ideo dicitur à Salomone: [Oĩa propter semet ipsum operatus est Dominus;] Sed etiã quia creauit hominẽ; vnũ, qui ex omnibus animantibus Dei, capax esset; vt pote qui ad imaginem ipsius formatus est, &

Primum. *Prou. 16.*

est, & ad ipsius gratiam, & gloriam capessendam factus. Ideo S. Augustinus: *Lib. 1. confessionum cap. 1.* [Fecisti nos, Domine, ad te.] Quod S. Eucherius copiosè declarans, [Primū, inquit, instituti, atque editi in lucem hominis officium est, propriū cognoscere *Epistola ad Valerianū.* auctorem, cognitumq; suscipere; vitamq; id est, diuinum donum, in diuinū officium, cultumq; conferre: vt quod Dei munere sumpsit, Dei deuotione cōsummetur: atque id, quod ab eodē indignus cœpit, eidem subiectus impendat. Sana quippe opinione agimur, vt eductos nos sicut ab ipso, ita ipsi arbitremur: vnde ille planè, magnificeq; perspicit creatoris nostri in effingendo homine sententiā, quisquis ita intelligit, quòd nos & ipse, & sibi fecit.

Secūdum. Deinde intelligendū etiam est illud, res omnes à Deo creatas ad hunc finem consequendū homini inseruire debere. *Psal. 8.* Ideo enim inquit Dauid: Omnia subiecisti sub pedib^s eius.] Et Apostolus: [Omnia vestra sunt.] Et Salomon: [Fidelis viri totus mundus diuitiarum est.] *1. Cor. 3. Prouerb. 17.*

Tertium. Ex his duobus conficitur tertiū, Deū finem esse actionum humanarū. Si enim Deus hominis per se finis est, hoc est, hominis, quia homo est; actionū humanarum necesse est etiam finem esse, vt hinc *Actor. 17.* sapientissimè ab Apostolo dictū sit Areopagitis, [Homines à Deo in mundo hoc positos, vt quærāt Deū, si fortè attrectēt eum, quia non longè est ab vnoquoque nostrûm. Res autem creatas non finem hominis vllo modo esse, sed adminicula solum, ad quæ adnitamur, vt summū bonum, & finem nostrū adipiscamur. Quare perpetuò docet S. Augustinus Deo solo, quia finis est, frui nos, cæteris rebus vti. Ideò peruersè, & præposterè agit peccator cùm peccat; fruitur enim creato, & commutabili bono, in quo tanquā in vltimo fine conquiescit; reiecto interim Deo incommutabili, & summo bono, in quo solo conditus est vt conquiescat. [Nec est,] inquit S. Augustinus, [alia vita hominum vitiosa, atque culpabilis, quàm malè vtens, & malè fruens. [Et ante illum Origenes,] Peccator rebus Dei abutitur ad ea, quæ non vult Deus; non enim Deus dilectionem horum, sed vsum hominibus dedit.

Lib. 1. de doctrina christiana cap. 3. Et 10. de Trinit. cap. 10.

10. de Trinit. cap. 10. Homil. 1. i Cant. to. 8. S. Hieronymi.

Porrò Deus finis hominis, & actionū eius intelligitur dupliciter. Primū quidē ad vtilitatē, deinde ad honorē, & gloriā ipsius Dei. Vtilitas ab homine nulla potest Deo afferri, sed gloria solū. Finis ergo est Deus hominis, ea significatione, vt homo in rebus omnibus Dei gloriam quærat: & quidquid molitur, cogitat, agit, ab eo fiat propter Dei laudē. Quod à Salomone luculēter explicatur in Ecclesiastico; in quo cū disseruisset de hoīs creatione, dignitate, ornamētisq; cæteris tū naturæ, tum gratiæ, ad ostēdendū in quē finē ea in vtrumq; nostri generis parentē collata essent diuinitus beneficia, addit, [Vt nomē sanctificationis collaudēt, & gloriā in mirabilius illius; vt magnalia enarrēt operū eius. Et Moyses: Faciet te excelsiorē cunctis gentibus, quas creauit in laudē, & nomē, & gloriam suam.] Quod in oratione dominica precari nos docuit Christus, cū dicimus, [Sanctificetur nomen tuum.] Et apertè Apostolus, [Omnia, inquit, in gloriam Dei facite. Et S. Bernardus, Deo quodāmodo insulsa nostra obedientia, seu patiētia est, nisi omniū, quæ agimus, vel patimur ipse sit causa.] Huc dirigere, & quasi collineare propositi sui intentionē omnē in rebus omnibus debet proficiens, diligenterq; cauere, ne quidquam aliud inter agendum mentem irrepat, quod oculi huius spiritualis animæ lumen obscurare aliquo modo possit. Legatur S. Basilius in regulis fusius disputatis. *Eccles. 17. Deut. 26. Matth. 6. 1. Cor. 10. Sermone de obedientia, & patientia. Inter. 5.*

Primò. Maculāt autē splendorē intētionis humanæ multa. Primū si ad quidlibet agendū moueatur homo, ne incurrat dāna tā vitæ huius, qualia sunt paupertas, morbi, mors, & aliæ id genus calamitates; q; alteri^s, vt æterni supplicij apud inferos, aut etiam purgatorij ignis. Qui hāc ob caussam bene viuit, timore seruili ducitur, vt latè docet S. Augustinus: quod & *In Ps. 127.* alienū est à proficiētis statu, & actionē, alioquin illustrē, sua nobilitate spoliat, vilemq; reddit, & vulgarē. Similimodo se habent, qui ad hæc terrena, & caduca bona, tanquam ad mercedem suorū rectè factorum, aliquid rectè faciendo intuentur. Legantur quæ scribit sanctus *Ho. 38. lib. 50. homiliarum.* Augustinus in illa verba, [Nunquid Iob gratis colit Deum? adhuc ad hoc, inquit, prouocamur ab aduersario, vt gra- *Iob 1.* tis Deū colam^s, quādo ille quærēs quòd obij-

Huc pertinent exempla etiam sanctorum hominum, & quidem omnium: oẽs enim inflammatis studijs rapuit charitas ad Christi imitationem, & suum profectum: nec enim aliter fieri quodammodo potest: nam, vt ait Apostolus, [charitas vrget,] & status proficientiũ libertas est quidem à peccato, sed seruitus iustitiæ, vt docet S. Thom. hoc est ex iustitiæ habitu inclinans ad bonũ maius. Quod multò adhuc magis verum est in religiosis hominibus, qui se perpetuis votis ad perfectionis studium obligarunt. Ob id maxime præcipiebat S. Antonius: [Hoc sit primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti propositi vigore lassescere.] Et moriens hoc idem quasi testamento legauit: [Hodie, inquiens, vos religiosum studiũ arripuisse arbitramini, & cœptę voluntatis fortitudo succrescat.

1. Cor. 9.
2. 2. q. 183. art. 4.
S. Athanasius in vita S. Antonij.

Sed ad hoc studiũ semper proficiẽdi, plurimum iuuabũt hæc duo sanctorum Patrum consilia. Vnum est, si proficiens sibi certò persuadeat se quotidie incipere. Sic S. Gregorius: [Humana mens, inquit, dum igne amoris excoquitur, semper in se seruat claritatem pulchritudinis, quotidiana innouatione feruoris: nescit enim mens per torporem veterascere, quæ studet per desiderium semper inchoare: hinc nempe per Paulum dicitur, Renouamini spiritu mentis vestræ: Hinc psalmista, qui ad perfectionis culmen iam peruenerat, quasi inchoans dicebat, Ego dixi, nunc cœpi;] quia videlicet, si lassescere ab inchoatis bonis nõ volumus, valde necesse est, vt inchoare nos quotidie, credamus.

Primũ consilium.
Lib. 22. moral. ca. 20.
Ephes. 4.
Psalm. 82.

Alterum cõsilium facit, ne proficiens animo cadat, si se quantum optat, nondum profecisse cognoscit: nã scribit S. August. [Ipsa est perfectio hominis, inuenisse, se non esse perfectum. Et S. Bernardus: Indefessum, inquit, proficiendi studium, & iugis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur: & studere perfectioni, est esse perfectum: atque hæc, vt ait alibi, est scientia Sanctorum, scilicet cũ Apostolo sentire, Ego me nõ arbitror apprehendisse.] Et quanquã hæc scientia dolorem aliquem adferat proficienti; melior tamen est, quàm illa, quæ inflat: [Ergo proficite, inquit S. August. fratres, discutite vos semper sine dolo; sine adulatione, sine palpatione. Sẽper tibi displiceat quod es, si vis peruenire ad id, quod non es: nam vbi tibi placuisti, ibi remansisti.] Et hactenus explicata sint duo prima principia status proficientium.

Alterũ consilium.
Ser. 50. de tempore.
Epist. 254.
Lib. 2. de cõsideratione.
Phil. 3.
2. Cor. 8.
Sermo. 50. de verbis Apostoli.

Proficiens, intentionem in Deum, & eius gloriam inprimis dirigit, eamque ab omni alterius propositi admistione liberam seruat.

CAPVT III.

NVnc tertium fundamentũ ponamus. Tertium, inquam, explicationis ordine, primũ tamen natura, & vsu; & hoc est Intentio; quæ mentis oculus à Christo domino dicitur. Quæritur ergo, quid in hac exercitatione propositũ esse debeat proficienti, & quò omnes cogitationes, affectiones, & actiones, tanquam ad Cynosuram dirigere debeat: & breuiter respondendum est; Deus, & ad Deum. Est enim profectus, vt antè attigimus, & vberius postea prosequemur, ædificij spiritualis incrementũ, cursus item, & ascensio quædam; Deus autem finis ædificij huius est, & curriculi terminus. Siquidẽ, vt ait Apostolus, [Omnis ædificatio in Christo cõstructa, crescit in tẽplum sanctũ,] hoc est in templũ Deo habitatore dignum. Et Dauid currentes incitans. [Accedite, inquit, ad eũ.] Et certè in sũmo fastigio scalarum, quibus cęlũ versus conscẽdentes Angelos vidit Iacob, qui apparuit, Deus est: Vt intelligat proficiens, se per omnes profectus sui gradus ascendere ad Deum solum, ac non nisi Deum in omni vita spectare debere. Hoc vt magis intelligatur, attentè quæ sequuntur consideranda sunt.

Matth. 6.
Ephes. 2.
Psalm. 33.
Genes. 28.

Primum hoc sit: Deus est finis hominis, non solùm quia est finis omniũ earũ rerum, quæ ab ipso conditæ sunt; neque enim Deo quidquam melius est, à quo ad agendum moueatur Deus. Et ideo dicitur à Salomone: [Oĩa propter semet ipsum operatus est Dominus;] Sed etiã quia creauit hominẽ; vnũ, qui ex omnibus animantibus Dei, capax esset; vt pote qui ad imaginem ipsius formatus est, &

Primum.
Prou. 16.

est, & ad ipsius gratiam, & gloriam capessendam factus. Ideo S. Augustinus:
Lib. 1. confessionum cap. 1. [Fecisti nos, Domine, ad te.] Quod S. Eucherius copiosè declarans, [Primũ, inquit, instituti, atque editi in lucem homi
Epistola ad Valerianũ. nis officium est, propriũ cognoscere auctorem, cognitumq; suscipere; vitamq;, id est, diuinum donum, in diuinũ officium, cultumq; conferre: vt quod Dei munere sumpsit, Dei deuotione cõsummetur: atque id, quod ab eodẽ indignus cœpit, eidem subiectus impendat. Sana quippe opinione agimur, vt eductos nos sicut ab ipso, ita ipsi arbitremur: vnde ille planè, magnificeq; perspicit creatoris nostri in effingendo homine sententiã, quisquis ita intelligit, quòd nos & ipse, & sibi fecit.

Secũdum. Deinde intelligendũ etiam est illud, res omnes à Deo creatas ad hunc finem consequendũ homini inseruire debere.
Psal. 8. Ideo enim inquit Dauid: Omnia subieci
1. Cor. 3. sti sub pedib⁹ eius.] Et Apostolus: [Om-
Prouerb. 17. nia vestra sunt.] Et Salomon: [Fidelis viri totus mundus diuitiarum est.]

Tertium. Ex his duobus conficitur tertiũ, Deũ finem esse actionum humanarũ. Si enim Deus hominis per se finis est, hoc est, hominis, quia homo est; actionũ humanarum necesse est etiam finem esse, vt hinc
Actor. 17. sapiẽtissimè ab Apostolo dictũ sit Areopagitis, [Homines à Deo in mundo hoc positos, vt quærãt Deũ, si fortè attrectẽt eum, quia non longè est ab vnoquoque nostrũm. Res autem creatas non finem hominis vllo modo esse, sed adminicula solum, ad quæ adnitamur, vt summũ bo
Lib. 1. de doctrina christiana cap. 35. num, & finem nostrũ adipiscamur. Quare perpetuò docet S. Augustinus Deo solo, quia finis est, frui nos, cæteris rebus vti. Ideò peruersè, & præposterè] agit
Et 10. de Trinit. cap. 14. peccator cùm peccat; fruitur enim creato, & commutabili bono, in quo tanquã in vltimo fine conquiescit; reiecto interim Deo incommutabili, & summo bono, in quo solo conditus est vt conquie-
10. de Trinit. cap. 10. scat. [Nec est,] inquit S. Augustinus, [alia vita hominum vitiosa, atque culpa
Homil. 1. ĩ Cant. to. 8. S. Hieronymus. bilis, quàm malè vtens, & malè fruens. [Et ante illum Origenes,] Peccator rebus Dei abutitur ad ea, quæ non vult Deus; non enim Deus dilectionem horum, sed vsum hominibus dedit.

Porrò Deus finis hominis, & actionũ eius intelligitur dupliciter. Primũ quidẽ ad vtilitatẽ, deinde ad honorẽ, & gloriã ipsius Dei. Vtilitas ab homine nulla potest Deo afferri, sed gloria solũ. Finis ergo est Deus hominis, ea significatione, vt homo in rebus omnibus Dei gloriam q̃rat: & quidquid molitur, cogitat, agit, ab eo fiat propter Dei laudẽ. Quod à Sa
lomone luculẽter explicatur in Ecclesia *Ecclef. 17.*
stico; in quo cũ disseruisset de hoĩs creatione, dignitate, ornamẽtisq; cæteris tũ naturæ, tum gratiæ, ad ostẽdendũ in quẽ finẽ ea in vtrumq; nostri generis parentẽ collata essent diuinitus beneficia, addit, [Vt nomẽ sanctificationis collaudẽt, & gloriã in mirabilius illius; vt magna-
lia enarrẽt operũ eius. Et Moyses: Faciet *Deut. 26.*
te excelsiorẽ cunctis gentibus, quas creauit in laudẽ, & nomẽ, & gloriam suam.] Quod in oratione dominica precari nos docuit Christus, cũ dicimus, [Sanctifice
tur nomen tuum.] Et apertè Apostolus, *Matth. 6.*
[Omnia, inquit, in gloriam Dei facite.
Et S. Bernardus, Deo quodãmodo insul *1. Cor. 10.*
sa nostra obedientia, seu patiẽtia est, nisi *Sermone de*
omniũ, quæ agimus, vel patimur ipse sit *obedientia,*
causa.] Huc dirigere, & quasi collineare *& patien-*
propositi sui intentionẽ omnẽ in rebus *tia.*
omnibus debet proficiens, diligenterq; cauere, ne quidquam aliud inter agendum mentem irrepat, quod oculi huius spiritualis animæ lumen obscurare ali-
quo modo possit. Legatur S. Basilius in *Inter. 5.*
regulis fusius disputatis.

Maculãt autẽ splendorẽ intẽtionis hu *Primò.*
manæ multa. Primũ si ad quidlibet agendũ moueatur homo, ne incurrat dãna tã vitæ huius, qualia sunt paupertas, morbi, mors, & aliæ id genus calamitates; q̃ alteri⁹, vt æterni supplicij apud inferos,
aut etiam purgatorij ignis. Qui hãc ob *In Ps. 127.*
caussam bene viuit, timore seruili ducitur, vt latè docet S. Augustinus: quod & alienũ est à proficiẽtis statu, & actionẽ, alioquin illustrẽ, sua nobilitate spoliat, vilemq; reddit, & vulgarẽ. Simili modo se habent, qui ad hæc terrena, & caduca bona, tanquam ad mercedem suorũ rectè factorum, aliquid rectè faciendo in-
tuentur. Legantur quæ scribit sanctus *Ho. 38. lib.*
Augustinus in illa verba, [Nunquid Iob *50. homiliarum.*
gratis colit Deum? adhuc ad hoc, in-
quit, prouocamur ab aduersario, vt gra- *Iob 1.*
tis Deũ colam⁹, quãdo ille quærẽs quòd obij-

obijciat, pro magno se putauit inuenisse, quia dixit, Nunquid gratis colit? colis non gratis, vt aliquid ab ipso accipias.]

Secundò. Secundò, pestis intentionis est inanis
Matth. 6. gloria, quam tantoperè detestatur Dominus in Euãgelio: [Attendite,] inquit, [ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cœlis est.] Et alibi sæpe, præsertim cum præcipit de eleemosynis, de orationibus, de ieiunijs. Hæc autem bonis actionibus hominis facilè, & ferè semper insidiatur innumeris prope rationibus, quas S. Gregorius ad tria capi-
Lib. 1. moralium c. 20. ta reuocat. [Bona,] inquit, [nostra tribus modis antiquus hostis insequitur, vt videlicet hoc, quod tectum coram hominibus agitur, in interni iudicis conspectu vitietur: aliquando namque in bono opere intentionem polluit, vt omne quod in actione sequitur eò purum, mundumq; non exeat, quò hoc ab origine perturbat: cùm enim facilia ad decipiendũ corda hominum cõspicit, eorum desiderijs auram transitorij fauoris opponit, vt in his, quæ rectè faciũt ad appetenda ima, tortitudine intentionis inclinentur. Vnde rectè sub Iudææ specie de vna quaq; anima miseræ intentionis laqueo capta,
Thren. 1. per Prophetam dicitur, Facti sunt hostes eius in capite. Cum verò hi hostes intentionem viti are nõ præualent, in via positos laqueos tegunt, vt in eo, quod bene agitur, cor exaltans se ex latere, ad vitiũ deriuetur. Sæpe enim bono operi, dum laus humana obuiat, mentem operantis
Psal. 141. immutat. Vnde Psalmista, In via hac,
Hier. 41. qua ambulabam absconderunt superbi laqueum mihi. Et Hieremias, de quibusdam, cùm venissent, inquit, ad mediũ ciuitatis, interfecit eos. Cùm verò antiquus hostis nec in exordio intentionis ferit, neq; in itinere actionis intercipit,
Psalm. 55. duriores in fine laqueos tendit, quos Propheta conspexerat, cùm dixit, Ipsi calcaneum meum obseruabunt. Tota ergo virtute perspiciẽdus fluuius operis, si purus emanat ex fonte cogitationis. Omni cura seruandus est à malitiæ puluere oculus cordis, ne hoc, quod in actione rectũ hominibus ostentat, apud semetipsum per vitium prauæ intẽtionis intorqueat. Curandum itaque est, ne bona nostra pauca sint, ne inueniamur steriles; ne indiscussa, ne inueniamur vecordes.] Vide etiam D. Bernardum in tractatu de passione domini. *Cap. 21.*

S. Augustinus hoc idem argumentum *Psal. 118.* tractans, dicit, Dauid contra inanem gloriam orando pugnare, cùm ait: [Auerte oculos meos, ne videant vanitatem. Nõ quia,] inquit, [ipsa laus humana culpanda sit (nam quid tam optandum est hominibus, quàm vt eis placeant, quæ debent imitari?) sed propter ipsam laudem bene operari, est vanitatem in suis operibus intueri: quandoquidẽ & ipsa ab hominibus laus homini iusto quantacunq; prouenerit, non ibi esse debet eius finis boni, sed etiam ipsa referenda est ad laudem Dei, propter quam bona faciunt verè boni. Denique in eodem sermone *Matth. 5.* Dominus dixerat, sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrũ, qui in cœlis est. Vbi finem posuit in gloria Dei. Non ergo sit finis boni nostri operis in laudibus hominum, sed ipsas laudes hominnm corrigamus, & ad Dei laudes omnia referamus, à quo nobis datur, quidquid in nobis sine laudantis errore laudatur.] Addit idem pater alibi: [Hoc *Sermone 27. de diuersis.* si quæris, vt glorificetur Deus, noli timere, ne videaris ab hominibus. Etiam sic intus est eleemosyna tua in abscondito, vbi solus ille cuius tu gloriam quęris, te videt hoc quærere.

Duo igitur nobis præstãda sunt, vt intentionem purã, integramq; seruemus.
Vnum est discutere diligenter nos ipsos *1.*
initio actionis, & postea circumspicere in progressu, & termino eiusdem. Et est
S Gregorij monitum. Alterum est S. Augustini, substernere diuinæ gloriæ quidquid laudis humanæ ex rectè factis nobis possit accedere. *2.*

Restat vltimum maximi momenti, *3.*
in quo summa intentionis rectæ perfectio posita est, & quod eam non solùm à macula, sed ab omni maculæ suspicione liberat. Ita nimirum in omni vitæ instituto, & actione ferri intentione in Deum, vt nihil omnino nec ipsa cœlestis beatitudo, aut quidpiam quæratur aliud, quàm Deus ipse, eiusque diuinæ voluntatis beneplacitum. S. Augustinus sic habet: [Cauere debemus, ne

Ser. 38. lib. 50. homil. ne ad prœmium diligamus Deũ. Quid-quid tibi aliud dederit, minus eſt, quàm ipſe; colis non gratis, vt aliquid ab eo accipias: gratis cole, & ipſum accipies. *Ser. 32. de tẽpore, c. 4.* Et alibi: Nec illud, quod tibi pro magno præſtat Deus, præponas illi, qui præſtitit: quod ĕnim dulcius à Deo præmium, quàm ipſe Deus?] S. etiam Chry- *Lib. 2. de cõpunctione.* ſoſtomus rem hanc grauiter, & frequenter prædicat: [Hoc inquit, parum quod agere videmur, nec ita honeſtè, & emẽdatè gerimus, vt decet liberos, ſed prius requirimus, ſi mercedem habeamus, an non. Inuerecunda ſatis, & non tàm libero digna vox, quàm mercenario. Quid agis, ô homo? quid ineptis? ad hoc creatus es, vt conditori tuo placeas, vt domino tuo ſeruias, & tu de mercedibus cogitas? Si omnino dignus fueris, agere aliquid, quod Deo placeat, aliam adhuc præter hoc ipſum, quod placere meruiſti, mercedem requiris? Verè ignoras quantum bonũ ſit placere Deo. Si enim ſcires, nunquam aliud aliquid extrinſecus mercedis, aut muneris exptceres. Neſcis quia maior augetur tibi merces, quando non ſpe mercedis operaris, ſed *Hom. 5. in ca. 2. Rom.* ſtudio placendi? Et alibi. Maior tibi merces, ſi modò citra mercedis ſpẽ feceris. *Et hom 42 2. Cor. 6.* Ob hoc Deus & gehennam comminatus eſt, & cœlorum regnum promiſit, vt à nobis ametur. Amemus igitur illũ, vt amare quidem par eſt; hoc enim magna certè merces eſt, hoc cœlorum regnum, & voluptas, & delitiæ, & gloria, & honor; hoc lumen, hoc beatitudo infinita.

Sed ad extremum huius dogmatis adeò præclari ratio explicanda eſt ad hũc modum. Vniuerſum malum, maliq́; periculũ, quod intentioni humanæ in vſu virtutum occupatæ imminet, creatur homini ab amore ſui, qui quaſi Lucifer alter ſeipſum Deo in mente hominis opponit, exigitq́; (id quod ſoli D o debetur) actionum eius omnium finis eſſe, & haberi, & quod eſt maximo animorum ſenſu deplorandum, re ipſa id à peccato- *Lib. 2. mor. cap. 27.* ribus obtinet: quod à S. Gregorio ſubtiliter ſcribitur in hæc verba: [Nonnunquam amor ſui ſe menti ingerit, eamque latenti motu à rectitudine iuſtitiæ diuertit. Et quo ſe totam auctori reddere negligit, eo in ſe iuſtitiæ viri contra- *Lib. 11. de* dicit. Et à S. Auguſtino breuius, ſed expreſſius, cùm amorem hũc proprium & *Gen. ad literã ca. 15.* priuatum appellat æmulum Deo. Hac igitur ratione recta tendentem hominis animum auertit à recto, & à Deo, efficitq́; vt ſe deflectat homo ad ſe ipſum, commodumq́; ſuum in rebus omnibus conſectandum. Vnde originem habet atrocitas peccati, quod committitur aduerſus Deum, cui vt antè diximus, ob hanc cauſſam iniuriam maximam facit, qui peccat.

Amorem hunc, quod attinet ad intentionem, frangunt quidem duo antedicta præcepta S. Gregorii, & S. Auguſtini, ſed extinguunt penitus ea, quæ nunc attulimus ex S. Chryſoſtomo: nihil enim intentionem hominis ab omni contagione terrena magis liberat, quàm ſi nulla propriæ vtilitatis ratione habita in ſuſcepto propoſito cõſtanter perſeueret, frequentiq́; conatu, & exercitatione animum aſſuefaciat actionibus, & cogitationibus, quæ illum abſtrahant ab omni re, quæ Deus non eſt. Aduerſus amorem hunc nobis eſt magni animi contentione certandum Sed id quo modo, & quibus auxilijs fieri debeat, poſt dicemus.

Proficiens, intentionem etiam ad Chriſtum Dominum dirigit; & quid ad intentionis huius perfectionem pertineat.

CAPVT IIII.

NIHIL repugnat Deum finem eſſe hominis, & actionum eius, & eiuſdem etiam finem conſtitutum eſſe Chriſtum Saluatorem, & Dominum noſtrum à Patre. Siquidem omnia dedit ei Pater in *Ioan. 13.* manus, & eum conſtituit hæredem vni- *Hebr. 1.* uerſorum. Quare omnia per ipſum, & *Hebr. 2.* propter ipſum facta, ſacræ literæ tradũt, & ipſe ſe appellat A & Ω, principium, & finem. Eſt autem finis hominis Chri- *Apocal. 22* ſtus, quoniam caput eſt Eccleſiæ, quæ ſub eius ſignis militat in terris, & in qua ipſe de inimicis triumphans, regnum ſibi ſempiternum ſtatuit, quod tamen, vt ait Apoſtolus, tradet tandem Deo, & Patri, tamquam fini omnium vltimo, & *1. Cor. 15.* maximo

maximo dominatori. Finis igitur est sub fine, finis tamen.

Sed ob aliam etiam caussam finis est Christus, quia nimirum exemplar est virtutum omniũ, & idea perfectionis, ad quam solum, vel maximè intueri debet quicunque virtutis, & perfectionis studiosus est, vt eius in seipso imaginẽ exprimat. [Donec occurramus omnes,] inquit sanctus Paulus, [in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.] Et vt intelligamus, id in primis Apostolum dictum velle proficientibus, addit: [Veritatem facientes crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus com pactum, & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secũdùm ope rationem in mensuram vniuscuiusque membri augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.] Et ibidem, hoc ipsum dicit esse, Christum didicisse, & in eo edoctum esse. Hanc finis in Christo rationem affert sanctus Gregorius, cùm exponit titulum Psalmi sexti, [in finem. Id est, inquit, in Christũ, qui est initium, & finis. Christus finis dicitur vel quia est consummatio Legis, & Prophetarum, vel quia bonorum om nium perfectio est, quia nullum bonum perficitur, nisi quod in summo bono solidatur. Sicut enim nobis non sufficit alios bonos quærere, nisi studeamus ad eius agnitionem peruenire; ita eo inuento, nullus iam melior quæritur: quia omnis creatura eo, sub cuius pedibus omnia à Patre sunt subiecta, inferior inuenitur.

Ephes. 4.

In prologo Psalmorum pœnitentialium.

Sed Christum ad exemplum perfectionis homini à Patre datum esse, præterquam quòd ex sacris literis intelligitur, dicitur etiam à Patribus, S. Augustino præsertim, & S. Basilio, & ita fieri, planè necesse erat: nam quanquam non deerant, qui de virtutibus differerent, & benè, beateq; viuendi præcepta traderent; ij tamen primùm non de omnibus disputabant, non de humilitate, cuius nec nouerant nomen; non de vera castitate, cuius expertes fuerant etiam Philosophi [Quare Saluator,] inquit sanctus Augustinus, [docuit primus humilitatem, docuit primus castitatem.] Deinde quæ docuerunt, qua errorum labe sunt aspersa? legantur politica ipsorum, & Senecæ tractationes: quàm multa, eaq; præclara, de virtutum actionibus, & vsu per ignorantiam prætermiserunt? ac, vt dicam breuiter, perfectionis rationem, & vim, ne somniarunt quidem. Denique quantamcunque sanctitatem simularent Ethnici, vitam certè coram Deo, cui aperta sunt animorum penetralia, minus sanctam, ne dicam turpem, traduxerunt. Quando etiam sanctissimorum alioquin virorum, qui veram religionem ante Christum coluerunt, grauissimos fuisse lapsus, non ignoramus: & nullus adeo insigni virtute claruerit, qui absque mendacio diceret: [Mundus sum à peccato.] solus igitur Christus liber à culpa, is fuit, à quo exemplum virtutis omnis petendum esset: solus ipse perfectionis auctor, & magister. [Omnis virtus nostra,] ait sãctus Bernardus, [tàm longè est à vera virtute, quàm longè est ab ea forma, quam verbo, & exemplo commendauit Christus præsens in carne.

Lib. de fide, & symbolo, cap. 4.
li. 83. Quæstionum q. 25. & q. 42.
Const. monast. cap. 2
Ho. 33. 50. homilarũ.
Prouerb. 20.
Serm. 4. de aduentu.

Sed quàm multa antè incognita docuerit Christus de virtute, de moribus, testes sint Euangelistæ, qui eius conciones accuratè describunt; de timore gehennæ, de ieiunio, oratione, eleemosyna, humilitate, vero Dei cultu, fide, spe, charitate in Deum, benignitate, & beneficentia erga proximos, etiam inimicos, maledicos, necem afferẽtes, iniuriarum obliuione, mundi contemptu, malorum tolerantia, mortis, crucis, tormentorum quorumcũque desiderio, amore æternæ vitę, obedientia, castimonia, virginitate, paupertate, affectionum prauarũ mortificatione, abnegatione sui, octo denique illis actionibus à communi hominum sensu remotissimis, in quibus vitæ præsentis beatitudinẽ collocauit: testes sint Christi discipuli in scriptis suis de eadẽ Christi disciplina subtilissimè supra humanam intelligentiam disputantes. Testes denique omnes Patres tam Latini, quàm Græci, qui non in doctrina solũ, sed etiam in vita Saluatoris & moribus, inaudita & admiranda virtutis exempla passim obseruant, & deducunt. Atque ad dandum huius rei specimẽ aliquod, affero ex vno S. Augustino locum: [Satellites,

Matth. 5.

Libro de vera religione cap. 16. tellites, inquit, voluptatum diuitias pernitiosè populi appetebant; pauper esse voluit: honoribus, & imperijs inhiabãt; Rex fieri noluit: carnales filios magnum bonum putabant; tale coniugium, prolemq; contempsit: contumelias superbissimè horrebant; omne genus contumeliarum sustinuit: iniurias intolerabiles esse arbitrabantur; quæ maior iniuria, quàm iustum, innocentemque damnari? dolores corporis execrabantur: flagellatus, atque cruciatus est: mori metuebant: morte mulctatus est: ignominiosissimum mortis genus crucem putabant: crucifixus est: omnia, quæ habere cupientes non rectè viuebamus, carendo vilia fecit: omnia, quæ vitare cupientes à studio deuiabamus veritatis, perpetiendo deiecit. Non enim vllum peccatum committi potest, nisi dũ appetuntur ea, quæ ille contempsit: aut fugiuntur ea, quæ ille sustinuit. Tota itaque vita eius in terris per hominẽ, quẽ suscipere dignatus est, disciplina morũ fuit.] Hæc ille.

Atque hæc caussa est, cur Christus sol iustitiæ, lux mundi, via, veritas, & vita nominetur in Scripturis sacris. Ipse est enim luminare illud magnum, vt sanctus Chrysostomus exponit, de quo apud Prophetam scriptum est: [Populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam.] Ipse, qui positus est in signum, sicut Moyses serpens, sanans omnem infirmum, & omnia ad se trahens. Proficientes autem in primis Apostolus iubet in eum, tanquam in exemplar, intueri, cùm scribit: [Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, respicientes in auctorem fidei, & consummatorem Iesum.] Quo loco illud ex sancto Gregorio commemorandum est: cùm enim dixisset, veteris testamenti Patres contemplatione mysteriorum redẽptionis exultasse, addit, [pensemus itaque si mentes spiritualium patrum in illo delectatæ sunt, qui necdum venerat, sed præuidebatur, cuius reatus sit eius vias, eius exem la, eius monita, postquam venit, & redemptionem exhibuit, non amare?]

Homil. 5. in Matth.
Esaiæ 9.
Matth. 4.
Ioan. 3.
Infrà 12.
Hebr. 12.
Homil. 12. in Ezechielem.

Sed hic non est prætermittendum id, quod ex S. Bernardi sermone quodam accepimus. Initio motio voluntatis est; non mouetur autem voluntas nisi ab amore boni, quod optat. Duplex autem amor volũtati erga Christum inesse potest, & vtriusque explicatio ad intentionis erga eandem perfectionem maximè pertinet. Primus amor est incipientiũ; secundus est proficientium. Quare quãuis initio liceat homini priore amore in Christum ferri, deinceps tamen perfectionis ætate procedente, posteriorem sequi necesse est. Sic autem scribit sanctus Bernardus: [Nota, inquit, amorem cordis quodammodo esse carnalẽ, quod magis erga carnem Christi, & quæ in carne Christus gessit, vel iussit, cor humanum afficiat. Hoc repletus amore, facile ad omnem de huiusmodi amore sermonem compungitur: nihil audit libentius, nihil legit studiosius, nihil frequentius recolit, nihil suauius meditatur. Inde holocausta orationum tanquam ex adipe vituli saginati impinguat: adstat oranti hominis Dei sacra imago aut nascentis, aut lactẽtis, aut docentis, aut morientis, aut resurgẽtis, aut ascendentis, & quidquid tale occurrerit, vel stringat necesse est animum in amorem virtutum, vel carnis exturbet vitia, fuget illecebras, desideria sedet. Ego hãc arbitror, inuisibili Deo fuisse caussam, quod voluit in carne videri, & cũ hominibus homo cõuersari, vt carnaliũ, videlicet qui nisi carnaliter amare non poterant, cunctas primò ad suæ carnis salutarem amorẽ affectiones retraheret, atque ita gradatim ad amorem perduceret spiritualem: nonne in hoc gradu adhuc stabant qui dicebant, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te? solo profectò corporalis præsentiæ amore reliquerant omnia, adeò vt salutaris futuræ passionis, & mortis ne audire quidẽ verbum, æquanimiter sustinerẽt, sed nec gloriam ascendentis postmodum nisi cum graui mœrore suspicere. Itaq; in sola interim gratia præsentis suæ carnis eos ab amore omnis carnis suspenderat. Monstrabat autem eis postea altiorẽ amoris gradum, cùm diceret, spiritus est, qui viuificat, caro non prodest quicquam. Puto hũc ascenderat iam, qui dicebat, Etsi cognouimus Christum secũdùm carnem, sed nunc iam non nouimus: nam aliàs quidem nequaquam sine Spiritu sancto, vel

Serm. 20. in Cãtica.
Matth. 19.
Lucæ 18.
Ioan. 6.
2. Corin. 5.

vel in carne diligitur Christus, etsi non in illa plenitudine: cuius tamen mensura deuotionis hæc est, vt totum cor illa suauitas occupet, totum sibi ab amore vniuersæ carnis, ac carnalis illecebræ vendicet: hoc quippe, toto corde diligere est. Alioquin si carnis meę quamlibet consanguinitatem, vel voluptatem fortè præfero carni Domini mei, per quod me videlicet minus ea implere contingat, quæ in carne manens verbo, & exēplo me docuit, nonne liquidò constat, quod toto nequaquam diligo corde; cū id diuisum habens, partem impendere videar eius carni, partem intorquere ad *Matth. 10.* propriam? Denique qui amat patrem, aut matrem plusquàm me, non est me dignus, & qui amat filium, aut filiam plusquàm me, non est me dignus. Ergo, vt breuiter dicam, toto corde diligere, est omne quod blāditur de carne propria, vel aliena, sacrosanctæ eius carnis amori postponere: in quo æquè mundi gloriam comprehendo, quia gloria mundi gloria carnis est, & qui in ea delectātur, carnales esse non dubium est. Licet verò donum, & magnum donum spiritus sit, istiusmodi erga carnem Christi deuotio, carnalem tamē dixerim hunc amorem, illius vtique amoris respectu, quo non tam verbum caro iam sapit, quàm verbum sapientia; verbum iustitia, verbum veritas, verbum sanctitas, pietas, virtus, & si quid aliud, quod sit huiusmo *1. Corin. 1.* di, dici potest: & hæc nempe omnia Christus, qui factus est nobis sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. An tibi æquè & vno modo affecti videntur? is quidem, qui Christo passo piè compatitur, compungitur, & mouetur facile ad memoriam horū, quæ pertulit, atque istius deuotionis sua uitate pascitur, & confortatur ad quæque salubria, honesta, & pia: itē ille, qui iustitiæ zelo semper est accensus, qui veritatem vbique zelat, qui sapientiæ feruet studijs, cui amica sanctitas vitæ, & morum disciplina, cuius mores erubescunt iactantiam, abhorrent detractionem, inuidiam nesciunt, superbiam detestantur, omnem humanam gloriā non solum fugiunt, sed & fastidiunt, & contemnunt, omnem in se carnis, & cordis impuritatem vehemētissimè abominantur, & persequūtur: omne denique, tanquam naturaliter, & malū respuunt, & quod bonum est amplectuntur? nonne, si compares vtriusque affectiones, cōstat quodammodo illum superiorē, respectu quidem huius, amare quasi carnaliter? bonus tamen iste est amor carnalis, per quem vitæ carnalis excluditur, contemnitur, & vincitur mundus. Proficitur autem in eo, cùm fit rationalis, perficitur cùm efficitur etiam spiritualis. [Hæc S. Bernardus. Qui rationalem appellat posteriorem amorem, cùm in omnibus fidei articulis ad Christum pertinentibus quod tradit fidei regula mordicus tenemus, & in vsu virtutum vlla superstitione aut leuitate, aut spiritus quasi feruentioris vehementia à discretionis norma minimè discedimus. Spiritualem autem nominat eūdem, cū tantus est in homine spiritus vigor, vt nulla vi laborum, vel tormentorum, nec etiam mortis metu iustitia deseratur.

Posterior item amor ille est, quo qui incensus est, nō tam Christi corpus, corporisue actiones, aut passiones amat, quàm per eas spirituales virtutes eius, & dona, hoc est, ipsa virtutis omnis boniq; exemplaria, ex prioreq; illo sibi gradū facit ad hunc posteriorem: ad eum modum, quo S. Augustinus docet nos amare spiritum, & virtutes in ijs hominibus, qui corpore alioquin deformes, & fortassis monstrosi, propter illas tamen nobis carissimi, & amicissimi sunt. *Homil. 38. 50. homiliarum.*

Exempla amoris carnalis erga Christum Dominum, quem S. Bernardus laudat, multa sunt apud posteriores, piosque auctores contemplationum de vita, & passione Christi: inter quos libros principem locum aliqui assignant illi, quem S. Bonauentura inscripsit Stimulum diuini amoris. Cæterum proficiens *Ludouicus Granatēsis li. 3. Symb. cap. 21.* ne primo amori insistat, sed eo quasi fundamento iacto, aditum sibi faciat ad secundum, dicatq; cum Apostolo: [Etsi *2. Corin. 5.* cognouimus Christum secundùm carnem, sed nunc iam non nouimus.] Sunt autem huius amoris incitamenta magna apud eundem Apostolum in epistola ad Philippenses, cùm ait: [Hoc sen *Philip. 2.* tite in vobis, quod & in Christo Iesu. [Et ad Hebræos cùm scribit:] Respiciē- *Hebr. 12.* tes in auctorem fidei, & recogitate eū, qui

qui talem sustinuit à peccatoribus contradictionem.] Et alibi passim.

Quis sit scopus proficientis, & perfecti, & quæ summa perfectionis Christianæ.

CAPVT V.

N superioribus capitibus quatuor, spiritualis profectus, perfectionisq; fundamenta sunt posita, nunc totius ædificij forma ante oculos statuenda est, vt partes deinde singulas facilius explicemus, id autē fiet, si vniuersæ ædificationis huius (sic enim appellatur etiam profectus ab Apostolo) scopus, qui idem est cum proximè proposito fine proficientis, declaretur. *Ephes. 2.* Scopus enim non idem est, ac finis: qui enim sagittam arcu iacit in signum, finē habet propositum laudem, aut cuiusque modi præmium: scopum verò, signū ipsum iaculo ferire: sic finis proficientis in virtutibus Deus est, & eius gloria, quod docuimus cap. tertio, scopus autē nunc inquirendus est, & quidem Christi Domini imitationem scopū proficiēti præfigere maximè consentaneum est, quando ad hanc ab eo omnia referenda sunt, vt capite quarto ostensum est. Explicandum tamen adhuc est, quid nā sit illud, in quo cogitationes omnes proficientis euigilare debeant, vt Christum Dominū perfectè imitetur: hic enim propriè scopus erit proficienti propositus.

Regula fusius. Resp. 5. & sermone de institutione monachorum. Collatione prima. Rem hanc tractant Patres, præsertim S. Basilius, & Cassianus: aliqua etiā huc spectantia tradunt alij; sed in hac re maximè versatur Cassianus, qui post multa sic habet. [Finis, inquit, regnum Dei, seu cœlorum regnum est: destinatio verò, id est scopus, puritas cordis, sine qua ad illum finem impossibile est, quempiā peruenire. In hac igitur destinatione defigentes nostræ intentionis obtutus, velut ad certam lineam cursum rectissimum dirigemus, *Cap. 4.* ac si paululum ab hac cogitatio nostra deflexerit, ad contemplationem eius illico recurrentes rursus ea velut quadam norma rectissima corrigemus. *Cap. 5.* Et paulò post: *Rom. 6.* Habentes quidem (ait Apostolus) fructum vestrum, in sanctificatione, finem verò vitam æternam. Scopus verò est puritas cordis, quā sanctificationem non immeritò nuncupauit, sine qua prædictus finis non poterit apprehendi; ac si alijs verbis dixisset: Habentes quidem scopum vestrum in cordis puritate, finem verò vitam æternam. De qua destinatione alibi docēs nos idē beatus Apostolus, ipsum nomen, id est scopum significanter exprimens, ita intulit: Quæ posteriora sunt obliuiscens, *Philip. 3.* ad ea verò, quæ antè sunt extēdens me, ad destinatum persequor brauium supernę vocationis Domini: tamquam si dixisset, hac destinatione, qua illa, quæ posteriora sunt obliuione transmitto, id est, anterioris hominis vitia, ad finē brauij cœlestis peruenire contendo.]

Quamquam verò Cassianus puritatē nonnunquam à charitate non separat, *Collatione prima, c. 7.* quia simul insunt animo: opinatur tamē, eas inter se discrepare: quod nō obscurè significat cū profectus, atque adeò perfectionis diuinæ gradus enumerat. Sic enim scribit: [Principium nostræ salutis, sapientiæq; secundùm scripturas, timor Domini est: de timore Domini nascitur compunctio salutaris: de compunctione cordis procedit abrenunciatio, id est, nuditas, & contemptus omnium facultatum: de nuditate humilitas procreatur: de humilitate mortificatio voluntatum generatur: mortificatione voluntatum extirpantur, atque marcescunt vitia vniuersa: expulsione vitiorum virtutes fructificant, atque succrescunt: pullulatione virtutum puritas cordis acquiritur: puritate cordis, Apostolicæ charitatis perfectio possidetur.

Hæc Cassiani sententia vera est, & ideò probanda: certum namque est perfectionem esse charitatem, charitas autem scopus quidem vltimus est proficientis, sed non proximus: anteuertit enim charitatē cùm infunditur à Deo, animæ præparatio: præparatur enim depulsione vitiorum, & adeptione virtutum, quæ duo puritas cordis complectitur: hæc igitur, scopus est proficientis.

His porrò duabus partibus, hoc est, extractione vitiorum, & insitione virtutum, constare progressum proficientis, & perfectionem acquiri certissimū est:

est: namque idem Cassianus alio loco perfectionis cognitionem explicans : *Collatione 14. cap. 3.* [Actualis perfectio, inquit, duplici ratione subsistit: nam primus eius est modus, vt omnium natura vitiorum, & curationis ratio cognoscatur. Secundus vt ita discernatur ordo virtutum, earumque perfectione mens nostra formetur, vt illis non iam velut coacta, & quasi violento imperio subdita famuletur, sed tanquam naturali bono delectetur, atque pascatur.] Sed præter Cassianum, idem etiam affirmant alij Patres *De institutione monachorum.* sanctus Basilius scribit in hac re caput esse illud, [vt Christianus, qui ingreditur genus vitæ, quod est secundum philosophiam, id est, secundum virtutis perfectionem, vitiosas animi affectiones diuersas, ac varias, quibus illius anima infici solet, ab se segreget. *Serm. 16. de verbis Apost.* Sanctus Augustinus : Crescat, inquit, quod habemus, & implebitur quod non habemus. Ecce enim baptizati sunt homines, omnia illis peccata dimissa sunt, iustificati sunt à peccatis, negare non possumus. Restat tamen lucta cum carne, restat lucta cum diabolo, restat lucta cum mundo.] Quo loco addit etiam alteram partem profectus spiritualis positam esse in amore iustitiæ, hoc est, omnium virtutum, quod idem sermone sequenti copiosius: *Serm. 17.* [Amanda, inquit, iustitia est, & in ista iustitia amanda gradus sunt proficientium :] quos gradus vbi persecutus est, subiungit : [O amare, ô ire, ô sibi perire, ô ad Deum peruenire. *Matth. 16.* Qui animam suam amat, perdet illam, & qui perdiderit animam suam propter me, inueniet illam: sic armandus est amator inuisibilis pulchritudinis. Idem ad Paulinum *Epist. 250.* scribens, & pressius agens, sic ait : [De agenda ista temporali vita eo modo, per quem veniendum est ad æternam, noui concupiscentias carnales esse frænandas, tantumq; remittendum in delectatione sensuum corporalium, quantum sustentandæ huiusmodi, agendæque vitæ satis est, omnesq; molestias corporales pro veritate Dei, & salute æterna nostra, & proximi patienter, fortiterque tolerandas: noui etiam proximo ad hoc consulendum omni studio charitatis, vt istam vitam rectè gerat propter æternam: præponenda etiam nobis spiritualia carnalibus, incommutabilia mutabilibus, & hæc omnia tantò magis, minusue posse hominem, quantò magis, minusue adiuuatur gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum : cur autem ille sic, ille autem sic adiuuetur, vel non adiuuetur, nescio : id tamen dominum summa, sibiq; nota æquitate facere scio. Et S. Gregorius: Exercitatus *Lib. 22. moraliū, c. 14.* sum, & defecit, inquit, paulisper spiritus meus. Quid est, quòd ait spiritus meus, nisi spiritus hominis, videlicet spiritus electionis? & quia per occultam gratiā ad amorem Dei temperata desuper mēsura proficimus, quantò in nobis quotidie de Dei spiritu virtus crescit, tantò noster spiritus deficit: qui spiritus erroris, quia non à nobis subitò penitus amputatur, bono paulisper defecisse perhibetur. Tunc verò in Deo plenè proficimus, cùm à nobisipsis funditus defecerimus.

Hoc idem ex sacris litteris ante etiā habebamus. Quidam huc referunt verba Domini Hieremiæ facta: [Ecce con- *Cassianus collatione 14. cap. 3.* stitui te hodie super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes; euel- *Hierem. 1.* luntur enim vitia, & plātantur virtutes. Apostolus quoque rem hanc sæpissimè repetit. Romanos ideo monet: [Vetus *Rom. 6. 8. 12.* homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati,] hoc est, vitia, [vt vltra non seruiamus peccato. Et: Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri.] Corinthios etiam sic alloquitur : [Expurgate vetus fermentum, vt sitis no- *1. Cor. 5.* ua conspersio, sicut estis azymi. Et: Mun- *2. Cor. 7.* demus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.] In eandem sententiam multa sunt ab eo scripta in epistolis ad Galatas, ad Ephesios, & Colossen- *Galat. 5.* ses. Duo illa illustriora sunt. Primum: *Ephes. 4.* [Deponite vos secundū pristinā conuer- *Colos. 3.* satione veterē hominē, qui corrūpitur secundū desideria erroris. Renouamini autē spiritu mētis vestræ, & induite nouum hominē, qui secundū Deū creatus est, in iustitia, & sanctitate veritatis. Secūdum: Expoliantes vos veterem hominē cum actibus suis, & induentes nouum,

eum,

eum, qui renouatur in agnitionem secũdùm imaginem eius, qui creauit illum.] Quid plura? Christus Dominus ipse hoc sanxit, & promulgauit, cùm dixit: [Qui vult venire post me, abneget semetipsũ, & tollat crucem suam (quotidie] additur apud S. Lucam) & sequatur me.

Matth. 16. Luc. 9.

Est igitur puritas cordis scopus proficientis, prout ea ex his duabus partibus existit, veteris hominis depositione, & spiritus renouatione; siue abnegatione sui, crucisque complexu, & Christi domini in virtutum vsu, imitatione. Ob quam caussam vniuersæ etiam huius tractationis de proficientibus scopus erit.

Primum. Antequam autem aggrediar ad primã ex his duabus partibus explicandã, operæpretium existimo præmonere duo. Vnum est, & ex antedictis intelligitur, nemini ad perfectionem, etiamsi religiosæ vitæ votis non teneatur, intercludi aditum, si velit vitam veterem abijcere, & complecti nouam. Immo auctor est Cassianus, secularibus hominibus id aliquando concedi, quod religiosis tepidis eorum culpa negatur: [Facilius,] inquit, [ad salutarem conuersationem, ac perfectionis fastigium carnalis quis, id est, secularis, vel gentilis accedit, quam is, qui professus monachum, nec tamen viam perfectionis arripiens secundùm regulã disciplinæ, ab illo semel spiritualis feruoris igne discessit. Ille namque corporalibus saltem vitijs humiliatus, atque immundum se sentiens contagione carnali, ad fontem veræ purificationis ac perfectionis culmen quandoq; compunctus accurrit, & horrescens illum, in quo est, gelidissimum statum, spiritus ardore succensus, ad perfectionem facilius conuolabit.]

Cassianus collatione 4. cap. 19.

Secundum. Alterum est, multò magis homini desudandum in fugandis vitijs, & se ipsum perfectè domando, quàm in confectãdis virtutibus. Ob quam caussam scribit Cassianus à Domino dictum fuisse Hieremiæ de vitijs euellendis, destruendis, disperdendis, dissipandis, de virtutibus autem solùm platandis, & ædificandis, quia longè, inquit, [difficilius est euelli, ac destrui corporis, animæq; passiones, quàm spirituales extrui, plantariq; virtutes: ideo fortasse quia vitia plura sunt, quàm virtutes, & naturæ corruptæ quasi cognata, virtutes autem extraneæ: aut etiam quia idem labor, & industria, quæ in vitiis conuellendis ponitur, virtutibus inferendis inseruit.] Sed ad priorem partem accedamus, in qua peculiaris scopus proficientis est sui ipsius abnegatio, aut si malimus ita loqui, mortificatio, vel suimet perfecta victoria.

Collatione 14. c. 3.

De prima cura proficientis in abnegatione aduersus peccata venialia.

CAPVT VI.

IN hac parte profectus, quã abnegationem cũ Euangelio nominamus, post primũ illud, & maximũ, quod est peccatis mortiferis bellum perpetuũ indixisse, prima cura proficientis versetur in peccatis venialibus præcauendis, ne committãtur, & postea etiam declinandis. Insunt enim homini iustificato etiam peccata venialia absq; iustitiæ detrimento; quia [si dixerimus,] inquit S. Ioannes, [quia peccatum nõ habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.] Et ita insunt, vt, quæ magna est infelicitas humani generis, & originalis peccati pœna, nõ possint, quamdiu hic viuimus, ex aliqua parte nõ inesse. Quare enitendũ est, vt hæc ipsa admodũ pauca sint, & ad perexiguũ tẽpus, ac etiã nõ vltra punctũ temporis durent.

Prima Io. 1.

Quamuis enim impium sit, & à catholica fide alienum, impeccantiam asserere, quod (vt auctor est S. Hieronymus) fecerunt post Origenem, Euagrius, Rufinus, & quidam alij monachi, immo ipse Hæresiarcha Pelagius; est nihilominus animæ saluberrimum, & proficienti necessarium, quantum fieri potest, & quantum ad id Dei gratia adiuuatur, ab omnibus etiam leuissimis culpis vacuum se, integrumque seruare: [Ob hanc caussam,] inquit S. Augustinus, [multa peccata venialia occulta esse Deus voluit, & ita occulta, vt periculosissimum sit de ijs definire: & fortassis, ait, [propterea latent, ne studium proficiendi, ad omnia peccata cauenda pigrescat: quoniam si scirentur quæ, vel qualia sint delicta, pro

Proœmio 4. cõmentarij in Hieremiã, & in epistola ad Ctesiphontem.

Lib. 21. de ciuit. Dei, c. 27.

 quibus

quibus etiam permanentibus, nec profectu vitæ melioris absumptis intercessio sit inquirenda, & speranda iustorũ, eis secura se obuolueret humana segnities, nec euolui talibus implicamentis vllius virtutis expeditione curaret.] Et S. Bernardus blasphemiã in Spiritum sanctum ait esse, si dicas: [Non est magnum, si in his maneam venialibus, minimisque peccatis. Hæc est,] inquit, [dilectissimi, impœnitentia, hæc blasphemia in Spiritum sanctum, blasphemia irremissibilis,] nimirum propterea quod ad illius grauissimæ blasphemiæ similitudinem qui ita diceret, loqueretur. Et peccatum veniale non remittitur quamdiu in eo persistendi propositum non mutatur. Denique S. Chrysostomus ob eandem caussam audet dicere, magis adhuc timenda parua peccata, quàm magna: [Magna enim,] ait, [vt auersemur, ipsa peccati natura efficit; parua autem hac ipsa re, quia parua sunt, desides reddunt: & dum contemnuntur, nõ potest ad eorum expulsionem animus generosè insurgere.

Sermone 1. in conuersione S. Pauli.

Hom. 87. in Matth.

Sed quanquam perfectionis amatori difficile non est, id persuadere, afferre tamẽ rationes quibus adducti leuia peccata, quantum possumus, euitemus, perutile est.

Prima igitur ratio sit, peccatum etiam veniale esse contra Dei mandatum, vt his verbis explicat S. Bernardus: [Omne peccatum contra Dei mandatum præsumitur.] Et paulò pòst: [Stultiloquium, seu vaniloquia, & quæque otiosè dicta, vel facta, vel cogitata huiusmodi nunquam nisi contra mandatum, & Dei mandatum vsurpantur: peccata quippe sunt, & Deus prohibet omne peccatũ, & tamen venialia, non criminalia reputantur;] quod intelligitur eo modo, quem Theologi aperiunt, cùm aiunt, peccatum veniale esse non tàm contra, quàm præter Dei voluntatem, prohibitum tamen, & malum. Denique, vt loquitur S. Paulus: [Contristat Spiritum sanctum.] Et quia, vt significat idem Apostolus: [Non sunt facienda mala, vt veniant bona,] idcirco nullum peccatum veniale committi fas est, propter quodcunque, etiam excellentissimum bonum nanciscendum, aut quodcunque aliud vel maximum malum depellendum.

Prima ratio.

Libro de præcepto, & dispensat.

Ephes. 4.
Rom. 3.

Secunda ratio, animam viri iusti peccata venialia sua turpitudine fœdant: ideo inquit Apostolus, Christum Ecclesiam purgasse ita, [vt maculam non haberet, neque rugam,] careret, inquam, vtriusque peccati macula. Et S. Augustinus clarissimè ait: [Nostrum decus ita exterminant, vt ab illius sponsi speciosi forma præ filijs hominũ castissimis amplexibus separent.] Et ibidem affirmat, quamuis animam lethali vulnere non afficiant, efficere tamen maculosam, ac velut scabie infectam. Et apertè comparantur in Euangelio, & in Canticis sordibus pedum, quas nemo nescit, quam putidæ, & molestæ sint. Qui lotus est, inquit Dominus, non indiget nisi vt pedes lauet. Et Sapiens: Laui pedes meos, quomodo iterum coinquinabo illos?

Secunda ratio.
Ephes. 5.

Lib. 50. homil. homil. 50. c. 3.

Ioan 13.
Cantic. 5.

Tertia ratio. Etsi exigua, ac leuia peccata hæc sint, non inulta tamen dimittit Deus, nec impunita: [Peccata enim,] inquit S. Prosper, siue S. Augustinus, [siue parua, siue magna, impunita esse non possunt, quia aut homine pœnitente, aut Deo iudicante plectuntur.] Et alio in loco elegantissimè explicat S. Augustinus quomodo purgatorij flammis expientur peccata venialia, pro quibus hic debitæ pœnæ exolutæ non fuerint: [Per fluuium igneum,] scribit, [& vada feruentibus globis horrenda transibunt: quanta fuerit peccati materia, tanta & pertranseundi mora: quantum exegerit culpa, tantum sibi ex homine vindicabit quædam flammæ rationabilis disciplina, & quantum stulta iniquitas suggesserit, tantum sapiens pœna desæuiet.

Tertia ratio.

In sententijs c. 210.

Lib. 50. homil. homil. 16.

Quarta ratio. Venialia peccata quãuis à salute minimè disiungant, deteriora tamen sunt, quàm fortasse putant, qui in ea nullo negotio, vel etiam data opera prolabuntur: aiunt enim patres, ea tandem, si multa sint, interitum adferre: Quid enim, inquit S. Augustinus, [interest ad naufragium, vtrum vno grandi fluctu nauis operiatur, & obruatur, an paulatim subrepens aqua in sentinam, & per negligentiam derelicta, atq; contempta impleat nauem, atque submergat?]

Quarta ratio.

In Ps. 118.

Et

Tract. 12. in Ioannem. Et alibi: [Minutæ ſunt guttæ, quæ flumina implent, minuta ſunt grana arenæ, ſed ſi multa arena imponatur, premit, atque opprimit.] Idem aſſerit S. Iſidorus, & alij, ſi quidem, vt addit S. Auguſtinus: [In quotidianis peccatis timẽda eſt ruina multitudinis, etſi non magnitudinis, quoniam non leuia ſunt, quia plura.] Quod intelligi dicunt Theologi ea ratione, quia hæc etiam ſimul iuncta, etſi nunquam vni peccato mortali exæquentur, ſternunt tamẽ viam ad illud, & prognoſtica ſunt, eſt, qui huiuſmodi peccatis paſcitur, nõ lõgè abeſſe à grauiore caſu, & mortis æternæ periculo: præſertim quia peccata aliqua, etſi venialia, eius ſunt naturæ, [Vt ex paruis,] vt inquit S. Chryſoſtomus, [maxima fiant negligentia noſtra: nemo enim,] ait, [repente ad extremam improbitatem inſilijt.] Habet inſitum quendam anima pudorem, atq; innatum, quem ſubitò calcare, atq; proijcere non poteſt, ſed ſenſim, atq; paulatim ex negligentia perit. Quid enim eſt riſus? orta tamen ex immoderato riſu paulifper ſcurrilitas, à ſcurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio turpis profecta eſt.

Lib. 2. de ſũmo bono, c. 18.

De decem chordis ca. 11.

Homil. 87. in Matth.

Quinta. Sed aliud, & magnũ ſanè damnũ adferunt animæ peccata venialia; obſcurant cõſcientiæ lumen, minuuntq; charitatis ardorem: quod quam graue malum ſit, intelligunt illi præſertim, qui ex animo amant Dominum Ieſum Chriſtũ: ẽ quorũ numero S. Chryſo. ſic ſcripſit: [Non ſolum Chriſto adhæreamus, ſed etiam Chriſto agglutinemur per facta, & opera. Nam qui ſeruat, inquit, mãdata mea, ipſe in me manet: etenim per multa exẽpla nos vnit. Cõſidera autem. Ipſe eſt caput, nos autẽ corpus, inter caput, & corpus non poteſt eſſe vllum interſtitium; ipſe fundamentum, nos ædificium. Ipſe eſt vitis, nos palmites. Ipſe eſt ſponſus, nos ſponſa. Ipſe eſt paſtor, nos oues. Ille eſt via, nos qui ingredimur. Nos rurſus templum ſumus, ipſe qui inhabitat. Ipſe eſt primogenitus, nos fratres. Ipſe eſt hæres, nos cohæredes. Ipſe eſt vita, nos viuentes. Ipſe eſt reſurrectio, nos reſurgentes. Ipſe eſt lux, nos qui illuminamur. Hæc omnia indicant vnitatem, nec ſinũt aliquid vacuum eſſe intermedium, ne minimũ quidẽ: nã qui parũ abſceſſerit, multum etiam procedens abſcedet: corpus enim ſi ab enſe accipit diſiunctionem, interibit. Quamobrem hoc parum, non eſt parum, ſed eſt ferè totum.

1. Cor. 3. Oratione 8.

Sexta. Sed ad alterius mali quod ex peccatis venialibus exiſtit, explicationem venio. Hoc autem eſt mora, & tarditas, quã adferunt proficienti, ne pergat, vt incœperat, & vt par eſt, in virtutum curriculo, quod eſt ingreſſus: ſunt enim peccata venialia veluti cõpedes quidã inducti in pedes proficientiũ, vt vel in via reſiſtant, vel certè ingrediãtur tardiſſimè: sũt vincula, quibus cõſtringũtur, ne ruere poſſint in amplexum Chriſti: ſunt deniq; veluti amari quidã ſucci, quibus aſpergit ſatanas cibos menſæ Chriſti, vt ne guſtẽt proficientes, quàm ſuauis eſt Dominus, & inde in ſalutem creſcant. Quod ex his, quæ nunc ſubijcientur, erit etiam magis perſpicuum.

Quibus auxilijs iuuetur proficiens aduerſus eadem peccata venialia, & quomodo in eis ſe gerat.

CAPVT VII.

QVIA quotidiana ſunt peccata venialia, exciduntq; proficientibus etiam non cogitãtibus, & quaſi inuitis, poſtulant remedium facile, & quod ſemper habeatur in promptu. Idcirco clementiſſimus Deus ea multis, varijsq; rationibus expiari ſapientiſſimè prouidit: remittuntur enim perceptione ſacramentorum, & ſacramentalium, quæ vocãt; Epiſcopi benedictione, aſperſione aquæ ſacræ, oratione dominica, pœnitentia, pia pectoris percuſſione, eleemoſyna, & charitatis amore feruenti.

Verùm vt hæc ad leuium peccatorum veniam ſatis ſint, non ſufficit tamẽ proficienti, peccatis, quæ commiſſa ſunt, profligandis tantum incumbere, ſed multò magis antè laborandum eſt, ne ea committat. Hoc vt aſſequatur, ſimulq; antedicta pericula ſubterfugiat, ad hæc, quæ ſequuntur, multum ſtudij adhibeat, neceſſe eſt.

Primum. Primùm ſit, accuratè quotidie conſcien-

scientiæ suę latebras discutere, & assiduè aduersus peccata, quātumlibet minima, seuera pœnitentia, nouaq; animi delibe ratione pugnare. Est hoc ad omnia vitia conuellenda singulare remedium: nec recens inuentum, sed præceptū antiquissimorum Patrum S. Chrysostomi, & S. Basilij: quorū ille sic scribit: [Habeto codicem conscientiam tuam, & scribe quotidiana peccata. Antequam veniat somnus, reminiscere peccata tua, si quid in verbo, seu in facto, vel in cogitatione peccasti. Hoc enim dicit Propheta: Quę dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini.] Et pòst pauca: [Dicito in corde tuo, & in anima tua, Expendimus diem, ò anima, quid boni fecimus, aut quid mali operati sumus? et si quid boni fecisti, gratias age; si quid mali, de cætero ne facias. Iudicium facito tibimet ipsi terribile; leuiorem præpara confessionem cogitatuum tuorū.] Hic verò, nempe S. Basilius, numerat etiam aliqua huiusmodi peccatorum capita, quæ inquiramus, cogitationes nimirum, verba, mentis inter orandum euagationem, tœdium psallendi, desiderium vitæ liberioris, & communis; denique addit delictum, quod deprehensum fuerit nullo modo occultandum esse, sed confessione etiam publica, & fratrum oratione diluendum. Vide etiam quæ scribit S. Bernardus. Quod si molestum est id quotidie agere, non ideo tamen est minus necessarium, quotidie enim peccamus, siquidē [septies in die cadit iustus.] Quotidie igitur mederi malis nostris debemus. Optandum sanè fuerat, vitam per se miseram sine peccatis traducere, sed quando nostro malo, & primi parentis incuria in hanc calamitatem coniecti sumus, vt sine peccato non simus, necessitati seruiendum est. [Et quoniam,] vt ait S. Augustinus, [insudat aqua per angustas rimulas nauiculæ nostræ, ne impleatur sentina, & cymba mergatur, non cessetur à nautis, ambulent manus, & quotidie, quod nautæ faciunt, exhauriatur sentina.] Vti autē hic necesse est S. Chrysostomi præcepto, quo ait: [Suspendito cogitationes tuas in equuleo:] hoc est, non solùm peccata tua recognoscas, sed etiam eorum radices inquiras, ex quo scilicet habitu, passione, propensione, occasioneve incurras in ea peccata, vt tādem securis ad radicem poni possit, & ea præcisa quod ex ea oritur peccatum aliquando exarescat.

Homil. 2. in Psal. 50.

Psal. 4.

Serm. de Instit. monachorum.

Sermone 55 in Cāti.

Prouer. 24.

Homil. 42. li. 50. homi.

Secundum. Secundum est illud: subinde animo recolere, in homine diuinæ gratiæ donis cumulato, quales sunt proficientes, & religiosam vitam profitentes, peccata alioquin minima, maiora cēseri, & esse: quò enim illustrior est qui peccat, eò magis extat labes, qua aspergitur, & maculatur peccando. S. Isidorus sic habet: [Peccata, quæ incipientibus leuia sunt, perfectis viris grauia reputantur: tātò enim maius cognoscitur esse peccatū, quantò maior, qui peccat, habetur. Crescit enim delicti cumulus, iuxta ordinem meritorum, & sæpe quod minoribus ignoscitur, maioribus imputatur.] S. Bernardus Eugenio Summo Pōtifici, quid sentiat hac de re, explicat illo dicto iam satis celebri. [Inter sæculares nugæ, nugæ sunt: in ore sacerdotis blasphemiæ.] Et addit: [Consecrasti os tuum Euangelio: talibus iam aperire, illicitum; assuescere, sacrilegum est.]

Lib. 2. de summo bono, c. 18.

In fine li. 2. de Consideratione.

3\. Tertiū est, ob hāc causam viri sanctitatis studiosi grauissimè vindicāt in se ipsis peccata, etiā venialia. [Quid peccatores] inquit S. Isidorus, [de magnis sceleribus agere debent, quando etiā perfecti leuia quoq; delicta quasi grauissima lugent?] Exempla multa sanctorū hominū adferri possent, sed legantur eorū historię: ad miranda enim sunt, quæ hac in re ab ijs præclarè quidem ad documentum, in se ipsos tamen iniuriosè facta narrantur. Non pręteribo silentio quod de Eusebio monacho refert Theodoretus: Is, ait, [dū alter quidam legeret Euangeliorum historiam, ad contemplationem quorundam agricolarum, qui in subiecto campo terram colerēt, tractus est: qui propterea suis deinceps oculis legem tulit, vt neque campum illum vnquam contemplarentur, neq; cœlesti pulchritudine, & chori astrorū aspectu fruerentur: sed angustissima vtens semita, id est, vnius palmi ferente ad oratorium, extra eam deinceps egredi nō est passus. Vt autem ad id eū quoq; traheret aliqua necessitas, cùm lūbos zona ferrea alligasset, & grauissimū collare collo imposuisset, alio ferro coniunxit zonā collari, vt hoc modo incli-

Ibidem.

Historia Sāctorum sec. 4.

inclinatus cogeretur assiduè in terram despicere. Has ipse de se exegit pœnas, quòd illos esset cõtemplatus agricolas, cõtinuauitq; totos quadraginta annos, quibus postea vixit.

4. Quartum addo, magnum nimirũ virtutum vsum, & exercitationem, orationis præsertim, humilitatis, desiderij æternæ vitæ, amoris deniq; in Deum, & Christum Dominum, eò indies ardētioris, quò huiusmodi necessitati, & culpæ iidem se diutius obnoxios esse cognoscunt: [Quoniam,] inquit S. Augustinus, [tentatio est vita hominis super terram, etiam si à criminibus longè simus, non tamen deest vbi desiderijs peccati, vel facto, vel dicto, vel cogitatu obediamus; quando aduersus maiora vigilantibus quædam incautis minuta subrepunt. Et propter hoc qui ambulant in vijs Domini dicunt: Dimitte nobis debita nostra.]

In Psalmũ 118. cõcione 3.

Et S. Gregorius in illa verba: [Pro hac orabit ad te omnis Sanctus, Quantò,] inquit, [electus quisque maiori sanctitate præeminet, tantò magis de his, sine quibus hæc vita non ducitur, venialibus peccatis dolet. Quis sanctior Paulo, qui de se diffidēs, de corpore mortis per Dei gratiam liberari expectat? Sancti enim viri licet magnis iam virtutibus polleāt, habent tamen adhuc de culpæ obscuritate, quod ferant. Et licet iam magna vitæ claritate luceant, aliquas tamen peccati nebulas, veluti quasdam noctis reliquias nolentes trahunt. Quod diuinæ profectò pietatis dispensatione agitur, vt qui ascensiones in corde suo disposuit, ad humilitatis celsitudinem sua melius infirmitate subleuetur, quatenus vnde parua reprehensibilia humiliter patitur, inde melius in iustitiæ virtute roboretur: & eò se in virtutis culmine erectum minimè sentiat, quò suis viribus etiam parua, quæ eum impediunt, non expugnat. Orat ergo pro remissione peccati omnis Sanctus, quia sine peccati macula solus inuenitur homo Iesus Christus. Verum ne aliquid intelligas transitorium appeti in oratione Sanctorũ, adiungitur, Ad te: electi enim Dei orantes, vt ad Deũ perueniant, infirmitatis suæ incessanter excessus deplorant, quia & inde refectionis intimè dulcedinem sentiunt, vnde vim suauissimi amoris p lachrymas emittũt.]

In 2. Psalmum pœnitentialem.

Rom. 7.

Vt autem sciamus quàm leuia sint peccata sanctorum hominum, de quibus prędicti patres verba fecerunt, libet ea ex Cassiano, qui idem sentit, & scribit, memorare. [Aliud est admittere peccatum mortale, & aliud est cogitatione, quæ peccato non careat, præueniri, vel ignorantiæ, aut obliuionis errore, aut facilitate otiosi sermonis offendere, aut ad punctum in fidei theoria aliquid hæsitare, aut subtili quadam cenodoxiæ titillatione pulsari, aut necessitate naturæ aliquantisper à summa perfectione recedere; hæc enim sunt septem lapsuum genera, in quibus vir sanctus licet nonnunquam cadat, tamen iustus esse non desinit.] Ecce qualia sint ex Cassiani sententia peccata venialia perfectorũ: hoc est quàm exigua, quàm exilia, quàm ferè nulla: vt nos tandem nostrimet pudeat, qui religiosi sumus, & perfectionis studiosi, & tamen multa, tã magna, & tam sæpe peccamus, nec tamen eas virtutes exercemus in tã vbere materia, quarum sancti viri in tã sterili segete leuissimorum peccatorum fructus vberrimos assiduè capiunt.

Collat. 22. cap. 13.

Quæ peccata venialia magis retardent progressum proficientis.

CAPVT VIII.

VIDIMVS quomodo sancti viri ex spinis peccatorum suorum, videlicet minimorum, florem fructũq; virtutis accipiant: nunc agendum est de grauioribus illis peccatis venialibus quidem, sed quæ si non resecentur, suffocant tandem sementem diuinæ gratiæ, aut certè ne fructum ferat, impediunt. Hæc autem non sunt subreptitia illa, quæ nobis etiam inscijs, & quodammodo nolentibus insurgunt; sed alia quædam, quæ venialia ex genere nominantur, &, ab homine spontè committuntur. Ex his quædam hic exempli caussa ponemus, vt de similibus alijs generis eiusdem idem iudicium fiat.

Primũ omnium occurrit ingrati animi vitium: quo fit vt post conuersionem

nostram, quasi diuinorum beneficiorum immemores, non solùm animo, verbisq; Deo gratias non habeamus, sed, quæ maxima est ingratitudo, ne rectè quidem factis, vt par esset, diuino beneficio respondeamus, sed contenti præteritorum peccatorum venia, deinceps oscitanter viuimus, tanquam de salute securi. Egregiè hoc quoque S. Bernardus: [Non sine caussa, cùm sint eadem nobis cũ patribus initia, dispar valde conuersationis profectus inuenitur: adeo vt, cùm eos profecisse de die in diem, & cursum consummasse legamus, apud nos magnus æstimaretur, si quis vel ipsa conuersionis suæ primordia conseruaret. Vt non minus humilis, aut timoratus, non minus solicitus, & circumspectus, non minus feruens spiritu, non minus patiens, ac mansuetus in medio, quàm in initio videretur. Quantos enim videmus, quasi oblitos sui, & peccatorum suorũ, Dei quoque, & beneficiorum eius immemores, sic non redimere, sed amittere tempus, vt de moribus, & affectionibus suis vix vltima apud ipsos mentio fiat?] Et post pauca, [Istos quid aliud agere dixerim, quàm securos iam de gratia Domini sui, fiducialiter de ea, quam longo tempore promeruerunt, familiaritate præsumere? hoc nempe est, quod vulgari prouerbio dicitur, Familiaris Dominus fatuum nutrit seruum. Sed vbi est, dilectissimi, quod toties canitis, Quoniã ego aduena sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei? heu heu, non inuenitur qui redeat, & agat gratias Deo, nisi hic alienigena: nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? meministis verba Saluatoris hæc esse, nouem illorũ ingratitudinem arguentis. Bene siquidem orasse, obsecrasse, postulasse leguntur, qui leuauerunt vocem dicentes: Iesu Fili Dauid miserere mei. Sed defuit eis quarta, quam adiecit Apostolus, Gratiarum actio, quando non redierunt, nec egerunt gratias Deo.] Et hoc est peccatum tepidorum, de quo etiam postea.

Sermone cõtra ingratitudinem.

Psal. 38.
Luca 17.

2. Secundum peccatum est eorum, qui propera festinatione ducti, cùm vix digni sint minimis gratiæ Dei donis, aspirant ad maxima, & cùm detineri adhuc debeant pœnitentiæ, aliarumque virtutum actionibus, ardenter appetunt deuotionis, & amoris Dei summum. Hi etiam audiant S. Bernardum, qui sic eos alloquitur: [Nolo repentè fieri summus, paulatim proficere volo. Quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tantum pœnitentis verecundia placet. Citius placas eum, si mensuram tuam seruaueris, & altiora te ne quæsieris. Longus saltus, & arduus est de pede ad os. Sed nec accessus conueniens. Quid enim? recenti adhuc conspersus puluere, ora sacra continges? heri de luto tractus, hodie vultui gloriæ præsentaris? per manũ tibi transitus sit. Illa prius te tergat; illa te erigat. Quomodo eriget? dando vnde præsumas. Quid illud? decor continentiæ, & digni pœnitentiæ fructus, quæ sunt opera pietatis. Hæc te de stercore erigent in spem audendi potiora.] His addendum, eos, qui huiusmodi sunt, vt in proprio abundent sensu, sunt tamen consilij sanioris inopes, ideoque illis in primis necessaria est magistri spiritualis cura; qua de re idem S. Bernardus sermone septuagesimo septimo super Cantica.

Serm. 4. in Cantic.

3. Tertium peccatum est mendaciũ, etiã officij, aut ioci caussa prolatum: si quid ẽ lege diuina prohibetur omne mendacium [Os enim quod mentitur, occidit animam.] Et in Psalmis laudatur: [Qui loquitur veritatem in corde suo, & non egit dolum in lingua sua.] Qua in re grauius peccamus nos, quàm non dicã antiquiores Iudæi, sed aliqui etiam Christiani & antiqui Scriptores, qui existimarunt, prudentem virum posse aliquando officioso mendacio vti, non secus atque medicamento: quia res hæc ab Ecclesia temporibus illis non ita perspicuè definita erat, vt nostra hac tempestate, in qua sacris canonibus interdicitur quodcunque mendacium, vitæ etiam seruandæ caussa pronunciatum. Inter illos scriptores numeratur Cassianus pluribus locis sententiam pro mendacio ferens, secutus sanè antiquiores alios, quibus idem dogma placuerat. Contra quos tamen scribit doctissimè suo more S. Augustinus duobus libris de mendacio, & contra mendacium inscriptis: cuius sunt illa verba: [Aut ergo cauenda mendacia rectè agendo, aut confitenda sunt pœni-

Prouer. 17.
Psal. 14.
Cap. super eod. de vsuris, & 22. quæst. 3.
Lib. 5. c. 37 & 39. & collat. 17. c. 15. & sequenti.
Tomo 4. Lib contra mendaciũ, cap. 7.

In Psalmũ 4. pœnitendo: non autem cùm abundent infœliciter viuendo, augenda sunt, & do cendo.] Et alibi ait, omne mendacium à viris spiritualibus omnino alienum esse. Quod vtinam proficientibus nostri tem poris diuinitus cōcedatur. Vereor enim ne quia multi in hoc vitio fugando negligentiores sunt, expertes quoque sint magnorum Dei munerum, quibus ad progrediendum in spiritu maximè opus habent.

Prouerb. 26. Homilia 14. in c. 24. Leuit. Mendacio affinis est maledictio, & contumelia, quæ sunt etiam plerisq; familiarissimæ, & tamen scribit Salomon, [eas in proferentem superuenire.] Et Origenes auctor est, rem esse fœdam, & oris inquinati, consuetudinem maledicē di, etiam si voio, & animo maledico ma ledicta non proferantur. Quid dicam de detractionibus, & murmurationibus, quando à verbis etiam otiosis vt abstineamus, monemur à Domino? & vt perfectionem assequamur, necesse sit maximam custodiam ori adhibere, quod adeò difficile, laboriosum, & diuturni temporis est, vt dicat S. Iacobus: [Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.] *Iacobi 3.* Longissimè igitur abest à perfectione Christiana, non solum qui verbo offendit, sed multò maximè qui maledicendi, & obtrectandi licentiam sibi permissam putat, quod ipse ijs vitijs careat, quæ in alijs perstringit, & si salutis aliorum caussa id se facere arbitretur.

Et vt breuiter dicamus, quodlibet pec catum veniale, quantumlibet leue, morā infert, & impedimentum progredienti ad perfectionem, præsertim verò si iam in habitum euaserit. Si enim semel, atq; iterum commissum retardat, quid facturum putamus cùm est diuturna consuetudine firmatum? [Omne malū nascēs,] *Cicero Philippica 5.* inquit ille, [facile opprimitur, non item cùm inueteratum est.] Quare principijs obstandum: quamquam enim peccata hæc spinæ sint, quæ leuiter feriunt, cum parua sunt; cùm tamen vsu robustiora fiunt, infixa magis animo, interiorem ho minem, si non prosternunt, concidunt ta men, & quasi delumbant, redduntq; deformiter in via spiritus claudicantē. Meminerit igitur proficiens, peccatum, & si veniale, non condonari à Deo nisi eius peccatorem pœnituerit. Vix autem hominem pœnitet eorum, quæ diuturnitate callum obduxerunt, & ad quæ vsu cō tinuo repetita, voluntas quodammodo obdurescit.

Concludam tractationem hāc de pec catis, si prius monuero quorundam peccatorum proficientium mentionem fieri a S. Augustino, cùm scribit in hūc mo dum: [Inter flagitia, & facinora, & tam multas iniquitates sunt peccata proficiē tium, quę à bene iudicantibus, & vitupe rantur ex regula perfectionis, & laudantur spe frugis, sicut herba segetis.] *Lib. 3. Confessionum, cap. 9.* Hęc autem non sunt ea, de quibus hactenus locuti sumus, quæ nemo nō videt, quàm nullius spei sint: sed illa potius, de quibus Cassianus ait: [Incipientem aliquan do inanis gloriæ cogitationibus sustentari, ne in grauiora peccata labatur.] *Collat. 5. 12.* vel illa de quibus idem S. Augustinus alibi sic: [Animæ virtutis capaces, ac fertiles præmittunt sæpe vitia, quibus hoc ipsum indicent, cui virtuti sint potissimùm accommodatæ, si fuerint præceptis excultæ.] *Lib. 22. contra Faustum, c. 7.* Confirmat id exemplis Moysis, Petri, & Sauli: & concludit, resecandū hoc vitium, vel eradicandum, sed tamen tam magnum cor, tanquam terra frugibus, ita ferendis virtutibus excolendū. Huius generis sunt zelus salutis animarum feruidus & intemperatus, correctionis fraternæ vsus intempestiuus, animi imbecillitas ac deiectio ex præteritorum peccatorum memoria, solicitudo ex cogitatiuncula, motu animi repentino, verbo, silentio & similibus ad superstitionem vsque, denique ardentiora, quàm par est, pœnitentię studia, quibus nonnunquam sese dant incipientes, aut etiam proficien tium aliqui, quæ laudanda sunt ad eum modum, quo orationis luxuries quędam in nouis oratoribus commendatur. Sed sicut hæc stylo postea depascenda est, sic illa magistri spiritualis prudentia moderanda.

De habenda cura abnegationis prauorum habituum: quorum etiam ponitur generalis diuisio, deinceps pertractanda.

CAPVT IX.

SECVNDA cura proficientis in abnegatione, post illam nimirum, quam in peccatis profligandis, ponit, versari debet in reuellendis, abijciendisq; illis prauis affectionibus, aut habitibus, quibus homo dum peccat, imbuitur. Si quidem, vt ait S. Augustinus, [cum aliquibus cupiditatibus nati sumus, aliquas consuetudine fecimus: nam propter illas, cum quibus nati sumus, baptizantur infantes, vt soluantur à reatu propaginis malæ, quam habuerunt. Consuetudini semper repugnandum est] Exemplum adfert ebriosi ante baptismum: [Qui,] inquit, [baptizatus est, dimissa sunt illi omnia, quibus inebriatus est. Restat aduersaria consuetudo.] Et cōcludit: [Quod dixi de ebrietate, de omnibus vitijs intelligas.] Ex quibus illud (quod etiam experientia magistra discimus) compertum est. Vitia, quæ ante remissionem peccatorū, siue ea per baptismum, siue per pœnitentiam obtineatur, à peccatore contracta sunt, quod quidem ad culpam attinet, aboleri; non autem quod spectat ad affectionem, siue habitum naturæ, si ad eum iam antè perducta fuerant. Manere igitur, deleta culpa, prauos cōsuetudinis habitus, tanquā peccati soboles, & hominis hostes, contra quos continenter à proficiente pugnandū est, donec eorū vis vniuersa peruertatur. Atque hoc est, quod hoc loco tractandū suscipimus. Et quāuis non omnia vitia omnibus etiā peccatoribus cōmunia sint, sed vt varia sunt hominum studia, variæ item peccandi consuetudines, & caussæ, alia alijs vitia insint, & singulis propria; nobis tamen, qui disciplinam vniuersam explicamus, cōuenit agere de vniuersis. Et tametsi nonnulli quoque proficientes reperiantur, qui vitiorum, de quibus loquimur, expertes sunt; ijs nihilominus, vt ea præcaueant, perutile futurum est, cognoscere quæ cuiusque vis, & natura sit, & quibus rationibus expugnetur.

Serm. 45. de tempore
Vide etiā S.Greg. lib. 4. moral. c. 31.

Nulla porrò partitio prauorum habituum proposito nostro magis conuenit, quàm illa, quæ est apud Cassianū. Cùm enim docuisset animæ vitia similiter ad corporis morbos illud nomen accipere, quod habet ea pars, quam occupant, tres autem esse partes animæ rationalem, irascibilem, concupiscibilem, conueniēter huic diuisioni vitia vniuersa in tres partes distribuit, his verbis: [Si rationabilē animæ partem vitiorum pestis infecerit, cenodoxiæ, elationis, inuidiæ, superbiæ, præsumptionis, hæreseos vitia procreabit. Si irascibilem vulnerauerit sensum, furorem, impatientiam, tristitiam, acediam, pusillanimitatem, crudelitatemq; parturiet. Si concupiscibilem corruperit portionem, gastrimargiam, fornicationem, philargyriam, & desideria noxia, terrenaq; germinabit.] Alibi autem idē Cassianus suprascripta vitia omnia contrahit ad octo capita, de quorum connexione, & curatione ita scribit. [Sex priora, gastrimargia, fornicatio, philargyria, ira, tristitia, acedia, quadam inter se cognatione, &, vt ita dixerim, concatenatione connexa sunt, ita vt prioris exuperantia sequentis efficiatur exordium: nā de abundantia gastrimargiæ fornicationem, de fornicatione philargyriam, de phylargyria iram, de ira tristitiam, de tristitia acediā necesse est pullulare. Ideoq; simili contra hæc modo, atq; eadē ratione pugnandū est, & à præcedētibus semper aduersus sequentia nos oportet inire certamina. Facilius enim cuiuslibet arboris noxia latitudo, ac proceritas exarescit, si antea radices eius, quibus innititur vel nudatæ fuerint, vel succisæ. Quāobrem vt acedia vincatur, antè tristitia superanda est; vt tristitia propellatur, ira prius extrudenda est; vt extinguatur ira, philargyria calcanda est; vt euellatur philargyria, fornicatio compescēda est; vt fornicatio subruatur, gastrimargiæ vitium est castigandum. Residua verò duo, id est, cenodoxia, & superbia, similiter illa, qua de superioribus vitijs diximus, ratione vincuntur, ita vt incrementum prioris ortus efficiatur alterius. Cenodoxiæ enim exuperantia superbiæ fomitem

Collatione vltima, c. 15.
Collatione 5. c. 10.

mi tem parit. Sed ab illis prioribus vitijs penitus diffident, nec fimili cum eis focietate fœderantur. Et contrario modo, & ordine fufcitantur: nam illis euulfis, hæc vehementius fructificant, & illarum morte viuacius pullulant, atque fuccrefcunt.] Et paulò pòft: [Vt fuperbia poffit excludi, cenodoxia eft præfocanda. Licet autem octo vitia fibi inuicem connexa fint, fpecialius tamen in quatuor coniugationes, & copulas diuiduntur. Gaftrimargię namq; fornicatio peculiari confortio fœderatur, philargyriæ ira, triftitiæ accidia, cenodoxiæ fuperbia familiariter coniugatur.] Nobis igitur à gaftrimargiæ vitio incipiendum eft.

De gulæ abnegatione, & victoria.

CAPVT X.

ESSE nobis primum certamen contra gulæ vitiũ (q alij nominant gaftrimargiam) ineundum, docent Patres, in primis autẽ Caffianus: cuius rei hæ rationes sũt. Pri- *Lib. 4. c. 3. 11. 15. 20. &c.* ma: [Impoffibile eft,] inquit, [faturũ ventrem pugnas interioris hominis experiri: qui enim gulæ fuperfluos appetitus *Prima rõ.* inhibere non potuit, quomodo æftus car *Cap. 13.* nalis concupifcẽtiæ valebit extinguere? *Cap. 20.* & qui non quiuit paffiones in propatulo fitas, paruafq; compefcere, quem ad modum occultas, nulloque hominum tefte prurientes moderatrice difcretione poterit debellare?] Et S. Gregorius: [Neque *Lib. 30. moralium. cap. 13.* ad conflictum fpiritualis agonis affurgitur fi non prius intra nofmetipfos hoftis pofitus, gulæ videlicet appetitus, edometur.] Hęc aũt ratio inde vim habet, quod militia eft vita hominis, nobifq; contra fpiritus hoftes innumeros, femp in acie verfandum eft: [Nõ enim coronabitur,] ait Apoftol⁹, nifi q legitimè certauerit.] *2. Tim. 2.* Ex quo etiam pendet altera eorũdem *Secũda rõ.* fcriptorum ratio: [Nunquam, inquit Caffianus, robuftioribus æmulis colluctari poffe confidas eum, quem in leuiori con *Cap. 20.* flictu confpexeris ab infirmioribus, par- *Cap. 16.* uifque fuperari: fpirituales enim nequitiæ non nifi victoribus huius vitij, & his, qui merentur in fpirituali agone contendere, concertare dignantur. Infultant victis potius tanquam peccati feruis. Imò per Apoftolum ironia vtentem, non optantis, fed exprobrantis affectu, iifdem obijcitur: Tentatio vos non apprehẽdit, nifi humana. Ac fi diceret, non mereri *1. Cor. 10.* mentis robore conquifito grauiores pugnas nequitiarum cœleftium experiri, qui carnem fragilem refiftentem fpiritu fubiugare nequiuerunt. Quamobrem cùm affirmat effe colluctandum aduer- *Ephef. 6.* fus principes, & poteftates tenebrarum harum, iam victoriam de corpore reportatam effe fignificat, afferens antè fibi non effe colluctationem cum carne, & fanguine.]

Tertia ratio eft S. Gregorij, qui ita fcribit: [Ex vno gulæ vitio innumera vitio- *Tertia rõ.* rum agmina ad conflictum animæ pro- *Lib. 5. in primo Regum, cap. 11.* ducuntur, & cum idem gulæ vitium reciditur, alia multa nobis vitia fubiugam⁹.]

Quarta ratio eft S. Bafilij ex vtilitate petita ficut fuperior: [Ventris, inquit, mo *Quarta rõ.* deratio, animi perturbationum compref *Conftitut. monaft. cap. 5.* fio eft; Perturbationum autem compreffio, animi pax eft, atq; tranquillitas; animi verò tranquillitas nihil aliud, quàm virtutum fœcundiffimus fons.]

Hic autem erit de vitijs tractationis ordo, vt primò naturam cuiufq; vitij inueftigemus, deinde affectus, tertiò remedia, poftremò indicia victoriæ de eodẽ vitio partæ, fiue in eo abnegando profectum explicemus.

Natura, & vis gulæ ex tentationib⁹ quibus hominem aggreditur facilè cognofcitur. Hæ autem à Sanct. Gregorio referuntur: [Quinque nos, inquit, modis gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora præuenit: aliquando verò tempus non præuenit, fed cibos lautiores quærit: aliquando quælibet fumenda fint, præparari accuratius expetit: aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit, fed in ipfa quantitate fumendi menfuram moderatæ refectionis excedit: nonnunquam verò & abiectius eft quod defiderat: & tamen ipfo æftu immenfi defiderij deterius peccat. Mortis quippe fententiam patris ore *1. Reg. 14.* Ionathas meruit: quia in guftu mellis conftitutum edendi tempus antecef- fit. Et ex Aegypto populus eductus *Num. 11.* in eremo occubuit, quia defpecto mãna,

cibos

cibos carnium petit, quos lautiores putauit. Et prima filiorum Heli culpa suborta est, quod in eorum voto Sacerdotis puer, non antiquo more coctas vellet de sacrificio carnes accipere, sed crudas quæreret, quas accuratius exhiberet. Et cùm ad Hierusalem dicitur, hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, apertè ostẽditur, quod idcirco salutem perdidit, cũ superbiæ vitio mensuram moderatæ refectionis excessit. Et primogenitorum gloriam Esau amisit, quia magno æstu desiderij vilem cibum, scilicet lenticulã concupiuit: quam dum vẽdendis etiam primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret, indicauit. Neque enim cibus, sed appetitus in vitio est. Vnde & lautiores cibos plerunque sine culpa sumimus, & abiectiores non sine reatu cõscientiæ degustamus. Hic quippe, quem diximus Esau, primatum per lenticulam perdidit; & Helias in eremo per virtutẽ spiritus carnes edendo seruauit. Vnde antiquus hostis quia non cibum, sed cibi concupiscentiam esse caussam damnationis intelligit, & primum sibi hominẽ non carne, sed pomo subdidit; & secundum non carne, sed pane tentauit. Huc pertinet quòd idem S. Gregorius alio loco, & Cassianus in institutionibus tradũt de tribus gulæ speciebus.

1. Reg. 2. *Ezech. 16.* *Genes. 25.* *Genes. 3.* *Matth. 4.* *Libr. 21. in primum Regum, ca. 3.* *Cap. 23.*

Effectus autem gulæ ex his, quæ capitis initio dicebamus, ex parte manifesti sunt, & apertè recensentur ab eodem S. Gregorio nomine filiarum gulæ, his verbis: [De ventris ingluuie, inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligentiã propagantur.] Has autem sic intelligi debere auctor est S. Thomas: [Gula,] inquit, [propriè consistit circa immoderatam delectationem, quæ est in cibis, & potibus, & ideò illa vitia inter filias gulæ computantur, quæ ex immoderata delectatione cibi, & potus consequuntur. Quantum ad rationem, cùm animus hebetatur ex immoderatione cibi, & potus & hinc est hebetudo sensus circa intelligentiam, propter fumositates perturbãtes caput. Ob id Salomon, Cogitaui abstrahere à vino carnem meam, vt animũ meum transferrem ad sapientiam. Quantum ad appetitum verò, qui quasi sopito gubernaculo rationis deordinatur plurimũ, ponitur inepta lætitia, inordinatũ verbũ, hoc est, multiloquiũ, inordinatus actus, id est, scurrilitas, aliter iocularitas, quæ risum mouet alijs: denique ex parte corporis ponitur immunditia, id est, incontinentia omnis ad libidinem pertinens.] An autem gulæ intemperantia ad Ecclesiasticos, & religiosos viros vsque pertineat, intelliget, qui leget extremam apologiam S. Bernardi ad Gulielmum Abbatem. Nos ad remedia veniamus.

Lib. 31. moralium, capit. 17. *2. 2. q. 147. artic. 6.* *Eccles. 2.*

Primum remedium est abstinentia, & ieiunium, quo quisque facilè intelligit, curari gulæ vitium tanquam contrario contrarium. Sed S. Chrysostomus scribit nõ solum ipsam delectationem, quæ gulæ virij maxima pars est, abstinentia frangi, sed auferri etiam reliquam eius sobolem, quam ex S. Gregorio recensuimus: sic enim habet: [Angelorum nempè ieiunium imitatio est, contẽptus præsentium, schola precũ, alimonia animæ, frænum oris, mitigat concupiscentias: sciunt qui ieiunant; & mitigat voluptates, mollit furorem, compescit iram, sedat fluctus naturæ, excitat rationem, claram facit animam, alleuiat carnem, fugat fœdas intemperantias nocturnas. Bene compositi sunt ieiunis gestus, facilis lingua, abest ritus ebriorum, recta est cogitatio, non enim effunduntur concupiscentiæ, hilaris est continentia, serenitas inualescit.] Hoc autem remedium non tam de ieiunio, quàm de temperantia accipi debet: quæ sine dubio idem nõ est, ac ieiunium, vt etiam docet S. Augustinus. Si quidem ieiuniorum, quæ Ecclesiæ lege iubentur, sunt stata tempora, sũt proprij ritus, quos etiam seruamus, cum ieiunia spontè suscipimus: temperantia non est temporis legibus astricta: vsum eius quotiescunque volumus, habemus: habere autem debemus ad singulas horas, & momenta, vt hac assiduitate abstinentiæ, non solum os, sed cupiditatem multò magis cohibeamus, rationique, ac Deo obedientem reddamus.

Primum remedium. *Serm. 1. de ieiunio.* *Epistol. 86.*

Secundum remedium affertur ab omnibus, qui hoc argumentum tractant: vt videlicet non minus alijs vitijs omnibus, quàm nocentibus cibis abstineat ille, q. gulæ cupiditatẽ coercere desiderat. Cuius rei hæc ratio est, quia sicut immoderata

Secundum remedium.

rata ciborum cupiditas, & vsu fons est aliorum vitiorum; sicvicissim alia vitia mutuam illi gratiam, gulam fouendo, referunt. Neque enim sine causa ij, [quorum Deus venter est,] dicuntur ab Apostolo [terrena sapere:] hoc est, terrestribus, & vitiosis cogitationibus delectari. *Phil. 3.*

Tertium remedium. Tertium remedium est S. Gregorij, nobis ad carnis illecebras, & diaboli insidias eludendas agendum esse, contra q̃. faciunt qui gulæ tentationi succumbũt: [Hi enim,] inquit, [sæpe ieiunare disponunt, sed cum consueta gula vincuntur, eo die manducandum iudicant, in futuro ieiunandum. At sancti viri, vt hosti illudant, rigorem conuersationis in præsẽti habent: pro illusione infirmitatis, carni commodum quoddam in futuro promittunt: nã sæpe ingentia sunt q̃ agunt, sed pro infirmitate carnis semper agere dura, & aspera promittere nõ præsumũt. Tantò quidem facilius eadem dura sustinent, quantò eorum onera sibi inesse in perpetua promissione non vident. Sed dum optimè viuunt, & quotidie proficere, & non deficere conantur, illud carnis licitum blandimentum, de quo desperare non possunt, semper carni in futura æstimatione promittunt: Sed ei cæptæ afflictionis dolorem infligere nequaquam desinunt.] Quod monitum sancti Patris eò spectat, vt dum corpus castigamus, auertamus nos ipsos ab ea perturbatione, quam immittit diabolus, non suffectu ras corporis vires ad tolerandam inediã longi temporis: agamusque quod agimus, vt est in prouerbio. [Sufficit enim diei malitia sua, & crastinus dies solicitus erit sibi.] Et, [Maior est Deus corde nostro.] *Lib. 5. in primum Regũ cap. 11.* *Matth. 6.* *1 Ioan. 3.*

Quartum remedium. Quartum remedium est seriò operã dare rebus spiritualibus: huiusmodi enim cogitationes, & studia quàm maximè animum abstrahunt à corporis cura. Ex quo sequitur corporis imbecillitas, & macies: [Gula,] ait S. Gregorius,] per abstinentiam frangitur: sed abstinentiã ciborum corporalium habere non põt, qui mentem spiritualibus cibis non replet: Potenter enim corpus extenuat, qui amore cœlestium cor inflammat: quia dum spiritualia fortiter diligit, desideria carnis valenter premit. *Lib. 5. in primum Regum c. 15.*

Quintum remediũ. Quintum remedium est respicere ad exemplar Christi Domini, quem scimus esuriisse sæpe, & sitiisse: siquidem de eo legimus. [Cùm exiret à Bethania esurijt.] Et, [Mane reuertens in ciuitatẽ esurijt.] Et: [Mulier,] inquit, [da mihi bibere.] Et post ieiunium item esuriens tentatur à diabolo, vt conuertat lapides in panẽ. Sitim tamen, & famem mira patientia, & animi tranquillitate tolerat, nec etiam allatis cibis depellit, si eum vrget animarum salus. Vt cùm ad conuertendam Samaritanam intentus, cibum se alium habere ad manducandum, discipulis hortãtibus, vt comedat, esuriens licet, respondet. Sed maximè facit ad gulæ voluptatem omnem abnegandam, quod Christo Domino in medio suorum tantorum tormentorum posito accidit. Scribunt enim Euangelistæ: [Et dederunt ei vinũ bibere cum felle mistum.] Et, [Dabant ei myrrhatum vinum.] Denique cùm moribundus modestissimè suam sitim insinuat Christus illa voce: [Sitio,] testatur S. Ioannes, satellites spongiam aceto plenam hysopo circumponentes, obtulisse ori eius. Et cùm accepisset Iesus acetum dixit: [Consummatum est, & inclinato capite tradidit spiritum. *Marci 11.* *Matth. 23.* *Ioan. 4.* *Ioan. 4.* *Matth. 22.* *Marci 15.* *Ioan. 19.*

Denique huc pertinent, quæ habet B. P. Ignatius in regulis de temperando victu libri suorum Exercitiorum, & illud in primis, vti proficiens se quotidie diligẽter examinet, inquiratque, quomodo se in hoc primo cum vitiositate confli-ctu, gerat. Quod item fit, si proficiens prius intelligat, qua tentatione ex supradictis pulsetur: quodue ex allatis remedijs sibi, & suo morbo salutare magis fore putet, eoque vtatur assiduè.

Quæ sint indicia abnegationis gulæ, & profectus, in ea proficientis.

CAPVT XI.

CLAMOREM exactoris non audit.] Ita legitimus scriptũ apud Iob. Quo loco S. Gregorius sic habet: [Nonnulli per exactorem intelligi ventrem volunt: ipse namq; à nobis quoddam debitum exigit, quia quotidianum fructum sibi humani laboris impẽdi, etiam per naturã, quærit. *Cap. 39.* *Lib. 30. moralium cap. 13.*

quærit.] Inest enim edendi, & bibendi naturæ necessitas, fame, sitiq; quasi quibusdam vocibus à nobis exigens quotidianum tributum cibi, & potus, à quo liberi nunquam sumus, quandiu in mortali corpore viuimus.] Quare gulæ vitium ab alijs hoc discrepat, quod naturę necessitatem potest semper prætexere, cùm inuadit hominem, quod non possunt alia: & propterea [sic necesse est,] ait idem, [vt artem quisque continentiæ teneat, quatenus non carnem, sed vitia carnis occidat. Adiutorem quippe habemus intentionis internæ hunc hominem, quem exterius gestamus, & ipsi insunt motus lasciuiæ, & ipsi effectus suppetunt operationis bonæ. Sæpe verò dũ in illo hostem insequimur, etiam ciuem, quem diligimus, trucidamus: & sæpe dũ quasi conciui parcimus, ad prælium hostem nutrimus.]

Cap.14. Li. moralium 30.

Primum indicium.

Primum igitur indicium abnegationis vitij huius, & profectus proficientis in ea, sit timor, ne rapiatur homo aliquã do occasione necessitatis extra metas necessitatis. Qua de re S. Augustinus: [Nõ ego,] inquit, [immunditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio Noe omnis carnis genus quod cibo esset vsui, manducare permissum, Eliam cibo carnis refectum, Ioannem mirabili abstinentia præditum, animalibus, hoc est, locustis in escam cedentibus nõ fuisse pollutum. Et scio Esau lenticulæ concupiscentia deceptum, & Dauid propter aquæ desiderium à se ipso reprehensũ, & Regem nostrum non de carne, sed de pane esse tentatum. Ideoque & populũ in eremo, non quia carnes desiderauit, sed quia escæ desiderio aduersus Dominum murmurauit, improbari. In his ergo tentationibus positus certo quotidie aduersus concupiscentiam manducandi, & bibendi: non enim est, quod semel præcidere, & vlterius non attingere decernam, sicut de concubitu potui. Itaq; fræni gutturis temperata relaxatione, & constrictione tenendi sunt. Et quis est, Domine, qui non rapiatur aliquantulum extra metas necessitatis? quisquis est, magnus est, magnificet nomen tuum. Ego autem nõ sum, quia peccator homo sũ.]

Lib.10. confessionum, cap.31.
Genes.9.
3. Reg. 17.
Matth. 3.
Genes.25.
2. Reg. 23.
Matth. 4.
Num.11.

Secundum indicium.

Secundum indicium est pugna, quam suscipit proficiens aduersus ipsammet gulę delectationem, quam percipit eiusdem necessitatis occasione. Hæc autem duplex est ex sententia eiusdem S. Augustini. Prior est, si antequam cibum capias, ita te compares, ac si medicamentum sumere deberes: De qua re sic idẽ: [Nunc autem suauis est mihi necessitas, & aduersus istam necessitatem pugno ne capiar, & quotidianum bellum gero in ieiunijs, sępius in seruitutem redigens corpus meum, & dolores mei voluptate pelluntur. Nam fames, & sitis quidam dolores sunt. Vrunt, & sicut febris, necant, nisi alimentorum medicina succurrat: quæ quoniam præsto est ex consolatione munerum tuorum, in quibus nostræ infirmitati terra, & aqua, & cœlum seruiunt, calamitates deliciæ vocantur. Hoc me docuisti, vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam.]

1. Ibidem. Ibidem.

2\. Posterior est cum edacitate compressa, abnegationis prædictæ virtute, insurgit inter edẽdum noua voluptas, in qua iudicãda acutiores nos esse oportet, quò quid in ea vitiosum sit, occultius est. Nã, vt ait S. Gregorius: [Facilè est deprehendere cùm voluptas eius necessitatẽ præuenit: Sed valde est difficile discernere cũ in ipso esu necessario se occulta subiungit: nam quia præeuntem naturæ appetitum sequitur, quasi à tergo veniens tardius videtur. Eo enim tempore, quo necessitati debitum soluitur, quia per esum voluptas necessitati miscetur, quid necessitas petat, & quid, sicut dictum est, voluptas suppetat, ignoratur.] Sed redeamus ad S. Augustinum, qui suo nos exẽplo instituit, quomodo pugna hæc nobis ineunda sit: [Sed dum ad quietem satietatis,] inquit, [ex indigentiæ molestia trãseo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentiæ: ipse enim transitus voluptas est, & non est alius, qua trãseatur, quàm quò transire cogit necessitas. Et, cùm salus sit caussa edendi, & bibendi, adiungit se tanquam pedissequa periculosa iucunditas, & plerunq; præire conatur, vt ei⁹ caussa fiat, quod salutis caussa me facere vel dico, vel volo, nec idem modus vtriusque est. Nam quod saluti satis est, delectationi parum est. Et sę pè incertum fit, vtrum adhuc necessaria corporis cura subsidium petat, an voluptaria

Lib.30. moraliũ c.14.

ptaria

ptaria cupiditatis fallacia ministerium suppetat. Ad hoc incertum hilarescit infelix anima, & in eo præparat excusationis patrocinium, gaudens non apparere quid satis sit moderationi valetudinis, vt obtentu salutis obumbret negotium voluptatis.

Aduersus hanc voluptatem adeò occultam, & implicatam necessitati nostræ non aliter agendum videtur S. Augustino, quàm quod in huiusmodi rebus faciendum esse scriptura nos docet: Cùm ignoremus, quid agere debeamus, ad te sunt oculi nostri ne pereamus. His, inquit S. Augustinus, tentationibus quotidie conor resistere, & inuoco dexteram tuam ad salutem meam, & ad te refero æstus meos, quia consilium mihi de hac re nondum stat. Multa nobis orantibus tribuis, & quidquid boni, antequam oremus, accipimus, à te accipimus, & vt hoc postea cognosceremus, à te accipimus. Audiui vocem tuam: Post concupiscẽtias tuas non eas, & à voluptate tua auertere. Omnia possum, inquit Apostolus, in eo, qui me confortat. Conforta me, vt omnia possim. Da quod iubes, & iube quod vis. Iste se accepisse confitetur. Audiui alium rogantem vt accipiar. Aufer à me, inquit, concupiscentias ventris. Vnde apparet, sancte Deus meus, te dare, cùm fit, quod imperas fieri.]

2. Para. 20

Ecclesi. 18.

Philip. 4.

Ecclesi. 23.

Tertium indicium est virtus, præsertim verò castitas, tùm animi, tùm corporis: vt enim ex intemperantia gulæ vitia, sic consequens est, vt ex abnegatione gulæ, abstinentiaque virtutes existãt. Illæ, inquam, virtutes, quæ intemperantis vitijs sunt contrariæ. S. Gregorius in illa scripturæ verba: [Reliqui verò dispersi sunt, itã vt nec relinquerentur duo pariter, sic scribit, probatio veræ abstinentiæ non est in attenuatione corporis, sed in perfectione castitatis: nam benè serpens atteritur, si sic gula restringitur, vt libidinosi motus corporis omnis violentia minuatur. Benè ergo alij in fugam versi perhibentur, quia cùm abstinentes quoq; diuina gratia perfectè remunerat, à corporalibus eorum motibus omnium obscœnitatũ aculeos tollit: sed eis ipsos motus naturales deserit, vt tentari semper possint, vinci nunquam possint: dum id deserit, quod eis valdè displicet: sed sic debilitat, quod deserit, vt prævalere victoribus non permittat.] Ibidẽ plura S. Pater, sed ea pertinent ad alium locum, à nobis postea hoc eodem libro tractandum. Concludit tandem, [Benè ergo de electorum perfecta victoria dicitur, quia dispersi sunt, vt duo pariter ex eis non sint relicti: quia per macerationem corporis in tantum proficiunt culmen perfectionis, vt ab eis quicquid à carne, quicquid à mente ingeritur, leuiter superetur, dum conuenire in pugnam non sinitur.

Tertium indicium.

Lib. 5. in primum Regũ cap. 11.

Quartum indicium ex Cassiano habetur. Est autem cùm non solum non voluptati, sed etiã magnæ molestiæ est proficienti ad reficiendas corporis vires, & valetudinem sustentandam, necessitas cuiuslibet moderationis adhibendæ cibi, potionisque. [Ob quod, ait, ciborum non solùm superfluus appetitus virtutũ contemplatione calcandus est, sed etiam ipsi naturæ necessarius, tanquam castitati contrarius, non sine cordis anxietate sumendus est. Et ita demùm vitæ nostræ instituendus est cursus, vt nullum magis sit tempus, quo sentimus nos à spiritualibus studijs reuocari, quàm quo descendere ad necessariam corporis curã eius fragilitate compellimur. Cumq; ad hanc necessitatem submittitur, vsui potius vitæ, quàm mentis desiderio famulantes quantocyùs ab ea, velutà salutaribus nos studijs retrahente, subtrahi festinemus: nequaquam enim poterimus escarum præsentium spernere voluptates, nisi mens contemplationi diuinæ defixa, amore virtutum potius, & pulchritudine rerum cœlestium delectetur.

Quartum indicium.

Lib. 5. c. 14.

Summam totius perfectionis huius attigit Dominus illis verbis: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Et illis: Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me.

Matth. 4.
Ioan. 4.

Qua-

Quænam regula generalis seruanda sit in corporis castigatione, & mortificatione subeunda.

CAPVT XII.

SED monet hic locus, vt disferamus de grauissima illa cogitatione, quæ aliquádo angit multos proficientes, vigetque vt pergant sequi vsque ad vitę finem, non solùm magnam frugalitatem victus, sed etiam summam abstinentiam, ieiunia, vigilias, aliasq; afflictiones, quascunque ferre potest corpus, quòd hæc fuerit sanctorum hominũ vita, & id illis videatur ad perfectionem iter expeditum, & vnicum.

Neque verò hic agitur de pœnitentibus, aut de ijs, quibus ad declinanda peccati pericula huiusmodi vitæ institutum, quod cum magna corporis mortificatione coniunctum sit, necessarium est (de his enim, quæ sentẽtia patrum sit, primo libro explicauimus) nec in controuersiã vocatur, sanctumne sit ieiunium, salutares vigiliæ, vtilis, & necessaria castigatio carnis, id enim affirmare, & credere fide Catholica tenemur omnes. Sed illud est, quod quæritur, an quantacunque corporis vexatio sustineri possit à nobis, ea sẽper amplectenda sit, & tenenda mordicus; etiãsi alia charitatis opera Deo gratissima ab illa nos aliquando auocent: & quidem eius generis aliqua, in quibus, ex vocationis instituto collocare nos operam debeamus: idque quoniam ita requirit ipsa perfectionis vis, atque natura. De qua tota re mihi videtur responderi posse per capita, quæ sequuntur.

Primum caput. Primum caput est: leges, quæ quibusdam religiosis familijs de vitæ genere austero, ex earum instituto à Patribus datæ sunt, obseruandæ sunt diligenter ab ijs, qui in eas adscripti sunt: non sunt tamen producendæ tanquam norma viuẽdi omnibus perfectionis Euangelicæ sectatoribus retinenda, neque enim id fieri potest. Et ne discedamus à religiosorum hominum exemplis, Cassianus sic scribit: *Lib. ca. 11.* [Apud Aegypti monachos summæ reputantur deliciæ, si herba quam lapsanum vocant, sale condita, aqua diluta, ad refectionem fratribus apponatur. Et addit: Quæ in hac prouincia, nempe Gallicana, nec aeris temperies, nec qualitas nostræ fragilitatis admittit.

S. Bernardus Cisterciensium familiæ maximus amplificator sic sancit de monachis ægrotis illius ordinis. *Epist. 321.* [Minimè competit religioni vestræ medicinas quærere corporales, sed nec expedit saluti: nam de vilibus quidẽ herbis, & quę pauperes deceant, interdum aliquid sumere tolerabile est, & hoc aliquando fieri solet: at verò species emere, quærere medicos, accipere potiones, religioni indecẽs est, & contrarium puritati: maximeque ordinis nostri nec honestati congruit, nec puritati: hæc enim omnia gentes inquirunt. Scimus autem, quia qui in carne viuunt, Deo placere nõ possũt. Spiritualia proinde spiritualibus comparanda, & quærenda potio humilitatis, & clamandum in toto corde, Sana animã meam Domine, quia peccaui tibi. *Psalm. 40.*

Et nihilominus S. Basilius monachis sui temporis leges sanctissimas præscribens, quibusdam non tam artis, quàm hominum vitijs indicatis, medicinæ sciẽtiam valde commendat: appellatq; munus diuinitus hominibus datum: *Reg. fusius disputat, cap. 55.* [Neque enim, inquit, fortuitò ortæ de terra herbæ sunt ad singula morborum genera accommodatæ; sed nimirum hæ supremi Opificis voluntate editæ sunt, eo cõsilio, vt ijs nos ad vtilitatem nostram vti possemus. Quocirca ea quidem, quæ in radicibus, floribusue, aut folijs, aut fructibus, aut succis naturalis vis inest, aut quodcunque etiam ex metallis, mariue aliquid ad corporis nostri vsum appositum habere inuentum sit, ea omnia earum rerum inuentioni similia iudicari debent, quibus in cibo, potioneq; vti consueuimus. Idque postquàm sacrarum literarum testimonijs, & exemplis confirmasset, concludit: Mihi ad colendam continentiã hæc ars haud mediocre momentum videtur adferre. Si quidem animaduerto ab ea delicias imputari, & crapulam dãnari, epularum præterea varietatem, & exquisitam nimis condimentorum prauẽ excogitatam solertiam, tanquam inutilem improbari. In summa denique indigentiam ab ea sanitatis matrem appellari.

S. Au-

Epistola 109. S. Augustinus etiam medicos consulendos religiosis, cùm infirma sunt valetudine, apertè scribit in regula Monachorum. Deinde aliquæ religiones sanctissimè interdicunt vsũ carnium suis alumnis. Aliæ etiam lactis, casei, ouorum. Aliquæ plures ieiuniorum quadragesimas celebrant singulis annis, aliæ pauciores. Religiosi multi interulas cilicinas induunt, laneas alij, lineas etiam nõnulli. Cędunt se multi verberibus crebrò, alij rariùs, idque ex regulæ præscripto. Non possunt sanè proficientes instituta hæc omnia simul complecti. Sed nec vocantur plerique omnes ad eorum aliquod vnum. Ergo non sunt hæc omnibus, aut certè nõ omnibus singula, itet ad perfectionem necessarium: Sed ijs, quibus Dei magno dono contigit ad ea aggregari.

Lib.4.ca.5. Denique Cassianus de ieiunijs (quæ eadem est ratio de cæteris quoque corporis afflictationibus) sic habet: [Super ieiuniorum modo haud potest facilè vniformis regula custodiri, quia nec robur vnum cunctis corporibus inest, nec sicut cæteræ virtutes, animi solius rigore parãtur: & idcirco quia non in sola fortitudine mentis, animæque consistunt, cũ corporis enim possibilitate participant, talem his definitionem traditam accepimus. Diuersum quidem esse refectionis tempus, ac modum, & qualitatem pro impari scilicet corporum statu, vel ætate, vel sexu, vnam tamen esse omnibus pro mentis continentia, atque animi virtute, castigationis regulam.]

Secundum caput. Secundum caput. Ita religiosus quisque secundùm suæ religionis huiusmodi instituta viuere debet, vt ne latum quidẽ vnguem discedat ab eis. Hoc pertinet ad singularitatis vitium euitandum: quod in religioso quoque conuentu solet existimari grauissimum. [Quicquid enim, *Lib.5.capi. 23.23.* ait Cassianus, extra consuetudinem præsumitur, vsumque communem, vt vanæ gloriæ, atque ostentationis morbo pollutum antiquissima Patrum traditio notat: nec quenquam ex his, quos merito scientiæ, & discretionis enituisse peruidim⁹, vel quos ad imitandum gratia Christi, velut splendidissima luminaria, omnibus prælocauit, esu panis, qui apud eos vilis habetur, ac facilis, abstinuisse cognouimus: nec eorum quempiam, qui hanc regulam declinantes, prætermisso panis vsu, leguminum, vel olerum, seu pomorum refectionem secuti sunt, inter probatissimos habitum aliquando conspeximus, nec ne discretionis quidem, aut sciẽtiæ gratiam consecutum. Eandem sentẽtiam ante Cassianum habuerat S. Basilius: sic enim respondet interrogationi, *Reg.breu. cap.128.* An in familia fratrum permitti alicui debeat, vt plusquam cæteri, ieiunet, vigilẽtue ex proprio ipsius voluntatis arbitrio: [Cùm Dominus, inquit, dixerit, Descendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, sed volũtatem eius, qui misit me, *Ioan.6.* Patris: quidquid quisque ex propriæ voluntatis arbitrio facit, id cùm facientis proprium sit, alienum est à cultu pietatis: metuendumque est, ne de eo, quod vĩdetur facere, ipsi dicatur à Domino: Ad te conuersio eius, & tu dominaberis illius: ĩ collatione enim cũ cæteris, hoc q̃d *Genes.4.* quis in rebus, etiam bonis, velit excellere, contentionis vitium est, quod ex appetitione nascitur inanis gloriæ: quod vitium fugiendum esse, Apostolus docẽs, ait: Non enim audemus inferere, aut cõparare nos quibusdam, qui se ipsos commendant. *2.Corin.10* Quocirca omissis proprijs voluntatibus, eoque, vt videri velimus aliquid excellentius facere, quàm cæteri, parere debemus Apostolo admonenti, Siue manducatis, siue bibitis, vel aliud q d facitis, omnia in gloriam Dei facite. Sibi enim placere, & inani gloria, & con- *1.Corin.10* tentionis studio delectari, res sunt prorsus alienæ ab ijs, qui bonum certamen legitimè certant.] Ad extremum S. Basilius ita concludit, quod etiam Incipientibus conuenire, primo libro diximus: [Si verò sit, qui necessariò acriore sibi vel ieiunio, vel vigilia, vel alia quauis re opus esse, arbitretur, rationem is quare id sic existimet, ijs aperito, quibus credita est cõmunis disciplinæ procuratio, & quod illi statuerint, id obseruato. Siquidem fieri potest plerunque vt necessitati ipsi⁹ alia ratione melius consulatur.

Tertium caput. Tertium caput. Nec castigationis corporis norma, quæ ad omnes pertineat, accipienda est ab eo instinctu etiam diuino, quo moti secuti eam sunt aliqui sancti viri in hoc vitæ genere excellentes. Is enim instinct⁹ varius est, & multiplex: [Siqui-

1.Corin.12 [Siquidem diuisiones gratiarum sunt: & vnusquisque proprium donum habet ex Deo.] Alioquin protrahatur ieiuniũ sine vllo cibo, potuve vsque ad dies quadraginta, quia tale fuit ieiunium Moysis primùm, deinde Eliæ, postremò Christi Domini. Expectemus à Domino dimidium panis fragmentum ad victum quotidianum, quia id S. Paulo heremitarũ parenti diuinitùs concessum, legimus apud S. Hieronymum. Contenti simus solo sanctissimæ Eucharistiæ pabulo, nec aliud præterea quicquam ad victum adhibeamus, quia hoc etiam aliquibus a Deo datum est. Toto vitæ tempore, qđ reliquum est, in columna pedibus innixi viuamus, quia hoc fecit Simeon ille Stilita. Concludamus nos ad multorum se quẽda vestigia in carceres, in sepulchra, in obscurissima, & angustissima ergastula: quæ sanè facta quanquam dubitandũ non est, à sanctis illis hominibus ex auctoritate diuina gesta esse, nullus est, qui non videat, ea admiranda quidem esse, non esse tamen scripta, vt imitationi exponerentur; sed vt in ijs etiam prædicemus infinitam Dei potestatem, & sapientiam, qui mirabilis est in Sanctis suis: & quædam aliquando præcipit, quæ fieri vult quidem ab aliquibus, sed quo consilio ea fieri velit, homines interim vult latere, donec intremus in sanctuariũ eius, & intelligamus in nouissimis illius. Quæ igitur, inquies, seruanda norma est, ad quam in hoc vitæ genere seueriores nos ipsos dirigamus?

In vita Pauli.

Psalm. 67.

Psalm. 72.

Quartum caput. Quartum caput. Debet proficiens, animo maximè affectus esse erga genus vitæ seuerioris, suoque corpori, ac sensui, hoc est, veteri homini eam vexationem, & mortificationem optare, quam vix, ac ne vix quidem possit efficere. Id verò necessarium est, tum vt assequatur proficiens abstinentiam, sobrietatem, & alias huius generis virtutes; sunt enim hæ propriæ virtutes animi, & quæ ne ad effectũ perueniant, impediuntur aliquando grauioribus occupationibus, vel corporis infirmitate: tum vt paratus sit ad quascũque res aduersas, & ea, quæ cum corporis pœna coniuncta sunt, fortiter ferenda, quandocunque sese occasio obtulerit. Id enim proprium est hominis Christiani, ne dum religiosi: & officium planè Apostolicum: cuius præclarissimum exemplum nobis est vel vnius Apostoli Pauli vita. [Ego, inquit, didici, in quibus sum sufficiens esse. Scio & humiliari, scio & abundare (vbique & in omnibus instructus sum) & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia possum in eo, qui me confortat. Et alibi: In labore, & ærumna, in vigilijs multis, in fame, & siti, in ieiunijs multis, in frigore, & nuditate.] Has autem perpessiones, & calamitates sibi cum alijs Apostolis communes esse testatur, cùm ait: [Vsque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & in omnibus tribulationem patimur; sed nõ angustiamur, aporiamur, sed non destituimur, persecutionem patimur, sed nõ derelinquimur, deijcimur, sed non perimus, semper mortificationẽ Iesu in corpore nostro circumferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris.] Et sanè hanc eandem fuisse vitam, hoc est, viuendi rationem Iesu intelligit, qui legit Euangelium, in quo quam famem, & sitim, quam inediam Dominus tolerarit, quas vigilias susceperit, quanto, vt ita dicam, odio, carnem suam innocentissimam, sanctissimam habuerit propter salutem, & institutionem nostram, quàm semper animo paratissimus fuerit ad grauissima quæque mala nostri caussa expectanda, & sustinenda, luce clarius intuemur. Hic idem igitur sit proficientis animus, hæc voluntas, vt etiam si desint huiusmodi mala, quæ ferat, non desit tamẽ firma deliberatio tenendi occasionem quamcunque, cùm dabitur, eadem omnia subeundi.

Philip. 4.

2.Cor. 11.

1.Cor. 4.

2.Cor. 4.

Quintum caput. Quintum caput. Positis supradictis rebus omnibus, non mihi videtur certior regula afflictationis corporis suscipiendæ, vel reijciendæ, quàm illa, quã adfert ad hoc idem statuendum, sapientissimus vir Basilius his verbis: [Ita amplectenda à nobis continentia est, vt eam cum viribus corporis commetiamur.] Per continentiam autem intelligit omnem corporis, & animæ mortificationem, sed corporis præsertim. Sic autẽ sequitur: [Quæ solo animo cernuntur virtutes, eæ omnes omnibus promiscuè æqualiter seruãdæ proponentur: veluti mansuetudo, morum facilitas, summissio animi, bonitas,

Constituit monast. cap. 5.

tas, amor in fratres, innocentia, studium veritatis, misericordia, lenitas, humanitas: has enim peculiares animi esse virtutes dicimus: quando ad eas parandas, colendásue, animo corp⁹ nihil plus adfert, quā quòd ipsi quædam veluti curia est, in qua huiuscemodi res deliberantur. Porrò modum vires corporis finient, si neque leuiores quis labores suscipiet, q̄ quantis ferendis esse par possit: neque si ea item persequi voluerit, quæ sustinere se non posse, intelligat. Si quidem huius rei haberi quoque rationem arbitror, ne propterea quod in continentiæ cultu seruatus modus non sit, corpus eneruaueri mus, inertes deinde, & ad res gerendas inutiles existamus: neq; enim eo cōsilio Dominus hominem finxit, vt segnis, ac languens desideret, sed contrà potius, vt esset, qui se in labotibus honestis exerceret. Hanc sententiam Basilio dignam confirmat præcepto, quod Deus initio homini dedit etiam ante peccatum, vt operaretur, & multò magis post lapsum, cùm dixit: [In sudore vultus tui vesceris pane tuo;] Deinde quia reliqua diuina oracula, præsertim S. Pauli, præcipiunt vt laboremus, & corpus actuosum, motionique expositum habeamus. Et Deus nō condidit nos, vt dissoluto corpore, quasi spirantes mortui iaceremus. Conseruandum igitur illud est, quod Deus optimā rationem secutus fecit, cùm nos condidit: alioquin similes erim⁹ oleribus, quæ solis ardore languescunt, & [quasi beta semielixa,] vt est apud Prophetam: cùm tamen fœcundas arbores imitari potius debeamus, quæ & ipsæ copiosæ sunt, & alios fructuum, quos habent, vbertate delectant. Nec Deo seruiemus, nisi ex dimidia tantum parte, solo videlicet animo, non autem corpore, & tamen cōstamus duplici hac natura, vt duplici etiam virtute tum animi, tum corporis exerceamur.

Genes. 2. Infrà 3. *2. Thessal. 3. & 4.* *Isaiæ 51. secundū 70. vbi vulgata editio habet quasi Oryx illa queatus legunt, quasi beta semicocta.*

Adfert deinceps Christi Saluatoris exemplum, quod omnibus ipsemet ad imitandum proponit, cum ait: [Si quis mihi ministrat, me sequatur.] Ac primū quidem docet, quęnam virtutum animi documenta præbuerit, lenitatis, patiētię, facilitatis, mansuetudinis, humanitatis, comitatis, humilitatis, prudentiæ, & reliquarum omnium; deinde subiūgit: [Corporis verò cuiusmodi, & quanta? prima sua ætate parentum imperio subiectus, omnes labores corporis cum ipsis tolerauit: ijsque victum quæsiuit. Ætate iam progressus, non in angulo abiectus, & corpore viribus destituto, indiguit aliorum ministerio, sed itineribus, & quidē pedibus, continenter conficiendis, discipulis ministrando, immo & eorum pedes lauando, doctrina, & lōgioribus sermonibus instruēdo, ex locis alijs in alia se transferendo, saluti nostræ consulere non intermisit.] Postea etiam recenset, quæ de se ipso narrat S. Paulus: & proponit omnium Apostolorum viuendi rationem minimè otiosam, sed laboribus omnibus obnoxiam: Sicut etiam antiquorū Patrum veteris Testamenti: tandemque concludit: [Perspicuum igitur est ex legibus naturæ, doctrina diuinarum litterarum, sanctorum omnium vitorum exemplis, Saluatoris ipsius vitæ instituto, & illa perfecta viuendi norma, & honestius, & vtilius esse, confirmando corpori suggerere, quàm adimere vires: idq; strenuū reddere obeundæ bonæ actioni, quàm vltronea quapiam maceratione exoletum.] Ex quibus perspicuum in primis est, S. Basilium loqui non solum, vt quibusdam visum est, de conseruandis corporis viribus, ad exercenda opera manuum, quæ ille monachis indixit, sed etiam, & multò magis ad labores illos grauiores subeundos, quos Apostolica vita, & Saluatoris nostri exemplum ab Euangelij ministris, & vineæ Domini cultoribus suscipi oportere demonstrant.

Ioan. 12.

Est igitur sententia sancti Patris hæc: sustentandum esse corpus, vt par sit oneribus Christianæ vocationis, quæcunque ea sit, ferendis: eaque in voluntarijs ieiunijs, vigilijs, & alijs corporis vexationibus regula seruanda, quæ nihil impediat munera rectæ, & ex Deo institutæ cuiusque vitæ. Ad quod vt magna prudentia opus est, [ne per caussam, vt inquit ille, necessitatis corporis, eo impingamus, vt voluptatibus seruiamus; [sic qui prudentiā vsus, & ad prædictum finem suæ vocationis consequendum, corpori necessarium cibi subsidium tribuit, [nihil est,] ait sanctus Pater, [quamobrem eo inferior habendus sit, qui ab eo se temperarit.

Immo Gerson exercitatissimus spiritus magister in tractatu de discretione exercitiorum auctor est pijs hominibus, potius vt corpus nutriant cum modico excessu, quàm subtrahant cibum cum nimio defectu: quòd corpori per nimiam abstinentiam læso vix remedium inueniatur, quod vno aut altero ieiunio facile paratur eidem post excessum. Dictum autem S. Basilij adeò certum, verumque est, vt sectatoribus etiam solitudinis, vt finem suum consequantur, hoc idem faciendum esse, Cassianus his verbis admoneat: [Omni cautione, atque solertia iugis circumspecti cordis seruetur intentio, nequo modo iudicio nostræ discretionis errantes, aut inconsideratæ continentiæ cupiditate succensi, aut desiderio nimiæ remissionis illecti, substantiam virium nostrarum iniquæ trutinæ examinatione libremus: Sed in altera quidem lance animæ puritatem, in altera vires corporis collocantes, ita verò conscientiæ iudicio vtraque pendamus, vt in neutram partem vnius rei affectu præponderante, peruersi, vel ad immodicam districtionem, vel ad nimiam remissionem, æqualitatis libram propensius inclinemus, & illud dicatur nobis, Nonne si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccasti?]

Collatione 21. c. 22.

Genes. 4.

Postremum illud est, doctrinæ huius, quam ex S. Basilio attulimus, ratio præcipua hæc est: ieiunia, vigiliæ, & aliæ huiusmodi corporis afflictiones, non tam perfectio sunt, quàm instrumenta perfectionis, vt docet Cassianus, & confirmat S. Thomas: non enim corpus deprimimus, quia eius demolitionem, ac interitum appetamus, sed vt eius deiectione, ac mortificatione nobis gradum ad virtutes, perfectionemque faciamus. Eatenus igitur corpus affligendum, quatenus id ad perfectionem consequendam confert. Qui modus non vnus est, sed varius, vt variæ sunt corporum humanorum constitutiones, varia valetudinis ratio, varia item ingenia, nec eadem in omnibus facilitas, quia alius alio est ad bonum aptior; non eædem etiam omnibus ad virtutes occasiones, & incitamenta; plura opposita aliquibus impedimenta, pauciora alijs, vt omninò necesse sit, etiam in corporum pœnis magnas existere varietates: cuius tamen mensura euidens est, corporis robur & valetudo, relata ad progressum in virtutibus, & perfectione faciendum, ex propriæ cuiusq; vocationis instituto. Legãtur etiam quæ hac de re idem S. Basilius scribit in regulis breuioribus.

Sextum caput.

Collatione 21. c. 15.

2. 2. q. 188. artic. 7.

Reg. 123.

De abnegatione exercenda aduersus linguæ incontinentiam, præsertim in verbis otiosis.

CAPVT XIII.

LINGVÆ vitia gulæ soboles esse, S. Gregorius affirmat; & sũt sine dubio cognatæ palato quippe, & ore omnia gignuntur. Nobis hic de lingua, vt vniuersitas iniquitatis est, & nominatur à S. Iacobo, nequaquam agẽdum est: Siquidẽ proficiens, si proficiẽs est, abstinet à grauibus illis, mortiferisque peccatis, quæ blasphemijs, detractionibus, huiuscemodique alijs linguæ officijs committuntur. Quoniam tamen in hæc ipsa vel labi per incuriam, vel etiam recidere proficiens potest, instituẽdus est, qua ratione securim ad radicem mittere, ipsumq; omnium linguæ malorum fontem siccare possit. Hoc enim ad perfectionis studiosum maximè ptinet. Est autem id, vt à verbis etiam otiosis, quantum potest, caueat. Verbum enim otiosum, vt eius rationem, & vim explicemus, peccatum est: [Dico autẽ vobis, inquit Dominus, quoniam omne verbũ otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij. Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Sic verò describitur à S. Gregorio: Otiosum verbũ est, quod aut ratione iustæ necessitatis, aut intentione piæ vtilitatis caret. Et S. Hieronymus sic scribit in Matthæum: Otiosũ verbum est quod sine vtilitate & loquentis dicitur, & audientis. Si omissis serijs de rebus friuolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. Cæterùm qui scurrilia replicat, & cachinnis ora dissoluit, & aliquid profert turpitudinis, hic nõ otiosi verbi, sed criminosi tenebitur reus.

Iacob. 3.

Natura verbi otiosi.

Matth. 12.

Lib. 7. moralium. c. 17.

Lib. 2. c. 12.

Quo loco illud reticendum non est, vt

otiosa verba ex ore dicentis prodeunt, sic prodire etiam potest & oratio otiosa. Hæc autem ea est, cùm quis dicendi genere inutili, & inani, aut etiam offensionis aliquid habente, vtitur ad populũ, & pro concione. In qua sententia est S. Augustinus, qui cùm produxisset illud Dauidis dictum: [In populo graui lauda bo te, ait, nec illa suauitas delectabilis est qua non quidem iniqua diliguntur, sed exigua, & fragilia bona spumeo verborum ambitu ornantur, quali nec magna, atq; stabilia decenter, & grauiter ornarẽ tur. Est tale aliquid in epistola beati Cypriani, quod ideò puto vel accidisse, vel consultò factum esse, vt sciretur à posteris, quam linguam doctrinæ christianæ sanitas ab illa redundantia reuocauerit, & ad eloquentiam grauiorem, modestio remq; restrinxerit: qualis in eius consequentibus litteris securè amatur, religio sè appetitur, sed difficillimè impletur. Ait ergo quodam in loco, Petamus hanc sedem: dant secessum vicina secreta: vbi dum erratici palmitum lapsus pendulis nexibus per arundines baiulas repunt, viteam porticum frondea tecta fecerunt. Non dicuntur ista nisi mirabiliter affluẽtissima fœcunditate, sed profusione nimia grauitati displicent. Quapropter vir sanctus & posse se ostendit, sic dicere, quoniã dixit alicubi; & nolle, quia postmodum nusquam.] Effectus verbi otiosi vno verbo à Salomone indicantur cùm ait: [In mululoquio nõ deerit peccatũ.]

Lib. 4. de doctrina christiana, cap. 34.
Psalm. 34.
Effectus verbi otiosi.
Prou. 10.

Duplex autem hoc peccatum est, vnũ leuius, & est culpa ipsa venialis, quæ ex verbo otiosè prolato contrahitur: alterũ est periculum grauioris peccati, quod ex multiloquio per imprudentiam sæpenumerò incurritur: quæ sunt omnia linguę flagitia à S. Bernardo in hunc modum breuiter commemorata: [Quis numeret quantas modicum linguæ membrũ contrahat sordes? quàm multiplex in labijs incircumcisis immunditia coaguletur? quàm sit grauis pernicies oris incircumspecti? Est lingua dissoluta in sermonib⁹ otiosis, est lingua impudica, est & magniloqua, quarum prima lasciuiæ, sequens arrogantiæ famulatur. Est etiam lingua dolosa, & item lingua maledica, quarũ altera in falsiloquam, & adulatoriam subdiuiditur: altera verò nunc in faciẽ cõtumelias irrogat, nunc detrahit in occulto: quàm vera sententia, fratres, in multiloquio non effugiendum peccatum?]

Sermone de triplici custodia.

Quorum malorum ex otioso verbo deriuationem declarat S. Gregorius: [Dum enim, ait, ab otiosis verbis nequaquam lingua compescitur, ad temeritatẽ quoque stultæ increpationis effrænatur. Quibusdam enim suæ ruinæ gradibus, desidiosa mens in foueæ lapsus impellitur; nam dum otiosa verba cauere negligimus, ad noxia peruenimus.] Quę ille ibidem copiosè persequitur. Ad vniuersitatem igitur iniquitatis, quam in lingua sedem collocasse S. Apostolus dicit, aditum primum patefaciunt hominibus otiosa verba.

Lib. 7. moralium, c. 47.

Sed grauissimum illud damnum censeri debet, quod adferunt proficiẽti verba otiosa, præsertim cum multa sunt: nẽpe mentis euagationem, & quasi peregrinationem longius à cogitationibus vtilioribꝰ, vix vt ad se redire deinde queat. [Humana mens, ait S. Gregorius, aquæ more, & circumclusa ad superiora colligitur, quia illud repetit, vnde descendit, & relaxata deperit, q̃a se per infima inutiliter spargit: quot enim superuacuis verbis à silentij sui censura dissipatur, quasi tot riuis extra se ducitur: vnde & redire interius ad sui cognitionem non sufficit, quia per multiloquium exterius sparsa, vim intimæ considerationis amittit.

Ibidem.

Primum remedium est ex sancto Basilio: [Adeò magnum, inquit, est otiosi verbi periculum, vt licet genere ipso de numero bonorum sit, quod dicatur, tamen nisi ad ædificationem fidei dirigatur, nequaquam liber est à periculo, qui illud loquitur: quippe qui eo quod ad ædificationem illud non accommodauit, contristasse noscitur Spiritum sanctum Dei. Hoc enim apertè docuit Apostolus, cùm ait, Omnis sermo malus ex ore vestro nõ procedat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Et subiecit illud: Nolite contristare Spiritũ sanctum Dei, in quo signati estis. Quàm verò perniciosa res sit contristare Spiritum sanctum, quid opus est, vt dicatur?

Remedia cõtra verba otiosa.
Primum remedium.
Reg. breu. c. 24.
Ephes. 4.

Secundum remedium est discere vtiliter loqui, & huic rei assuescere. Id autẽ fiet, si quæ in loquendo considerare debeat,

Secundum remedium.
Homil. 11. in Ezech.

beat, Doctor Euangelicus S. Gregorius docet, eas quasi locutionis suæ leges sibi seruandas, quisque existimet. Sunt autē hæc: [Pensare doctor debet, inquit, quid loquatur, cui loquatur, quādo loquatur, qualiter loquatur, & quantum loquatur. Quid, vt iuxta Pauli vocem, sermo noster semper in gratia sit sale conditus.

Colos. 3. Cui, quia sæpe verbum, quod hæc admittit persona, altera non admittit; sæpe eadem persona secundum factum fit altera. Quando, quia sæpe etiam differtur verbum, postmodum benignè recipitur, & nonnunquam languescit; si hoc, quod antè proferri debuit, tempus amiserit. Qualiter, quia verba, quæ hunc ad salutem reuocant, alium vulnerant. Paulus *Tit. 2. 2. Tim. 4.* Titum monet, Arguat cum omni imperio. Timotheum verò, Argue, obsecra, increpa cum omni patientia. Quid est quod vni imperium, alteri patientiā præcipit, nisi quod vnum leuioris, alterum feruentioris spiritus esse conspexit? Quātum, ne si eum, qui multa ferre non valet, per verba, vel increpationis, vel exhortationis longius trahimus, audito rem nostrum ad fastidium perducamus.

Hebr. 4. Vnde prædicator egregius, Obsecro vos, fratres, vt sufferatis verbum solatij, etenim perpaucis scripsi vobis. Hoc infirmis præcipuè congruit.

Tertium remedium. Tertium remedium: considerare tempus illud, quod frustrà teritur inutiliter loquendo, pretiosum tempus esse, diuinitùs nobis concessum, vt eo vtamur ad salutem sempiternam procurandam:

Ibidem. [Nemo, inquit sanctus Bernardus, parui æstimet tempus, quod in verbis consumitur otiosis. Siquidem tempus acceptabile est, & dies salutis. Volat verbum irreuocabile, volat tempus irremeabile, nec aduertit insipiens, quid amittat. Libet, aiunt, confabulari, donec hora prætereat. Hora, quam tibi ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad promerendam gloriam miseratio conditoris indulget. Donec transeat, inquis, tempus, quo diuinam tibi repropitiare debueras pietatem, properare ad Angelicam societatem, suspirare ad amissam hæreditatem, excitare remissam voluntatem, flere commissam iniquitatem.

Quartum remedium. Quartum remedium pertinet ad eos, qui ex superiori loco cum verba faciūt, vt dicebamus, otiosè multa dicunt. Et vt nihil dicamus de iniuria, quam facit Dei de verbo, quod tanti ponderis est, inani illud sermone eleuando, audiant saltem eiusdem diuini verbi præclarissimum, & perfectissimum oratorem Augustinum: is enim hoc dat consiliū aduersus futilem illum orandi modum: [Agat, inquit, noster eloquēs, vt intelligenter, vt libenter, vt obedienter audiatur, & hæc se posse pietate magis orationum, quàm oratorum facultate non dubitet, vt orando pro se, & pro illis quos est allocuturus sit orator, antequā dictor. Ipsa hora iam vt dicat, accedēs, priusquam exerat proferentem linguam ad Deum leuet animam sitientem, ut eructet quod biberit, & quod impleuerit, fundat. Et post aliqua: Si loquitur in eis Spiritus sanctus, qui persequentibus traduntur pro Christo, cur non & in eis, qui tradunt discentibus Christum? Et in eodem extremo libro: In ipso sermone malit rebus placere, quam verbis, nec existimet dici melius, nisi quod dicitur verius: nec doctor verbis seruiat, sed verba doctori. Hoc est quod Apostolus ait, Non in sapientia verbi, vt non euacuetur crux Christi. Et ad hoc valet, quod ait ad Timotheum, Noli contendere verbis: non quod aduersarijs oppugnantibus veritatem, nihil nos pro veritate dicamus: nam scribit, vt potens sit in doctrina sana; & contradicentes possit redarguere: Sed verbis contendere, est, non curare, quomodo error veritate vincatur, sed quomodo tua dictio dictioni præferatur alterius.

Lib. 4. de doctrina christiana, ca. 14. & 15. *Cap. 28.* *1. Cor. 1.* *2. Tim. 2.* *Tit. 1.*

Primum indicium vtilis locutionis. Indicium autem sermonis vtilis, & alieni ab otiositate verborum, est, cū proficiens ita se comparat ad loquendum, vt vtilitatem semper spectet, cùm loquitur: [Verborum autem vtilitas, inquit S. Basilius, ea opinor fuerit, si aut de virtute in loco differatur, aut si ad rei, alicuius quæ facienda est, instet, vrgeatque vsum, sermo accommodetur, aut etiam denique ad audientium ædificationem referatur. Qui autem in alio quouis genere sermones versantur, ij reijci tanquam superuacanei, & inutiles debent. Certè non est hæc aduersus inutilem locutionem abnegationis ratio in postremis habenda

Constit. monastic. cap. 12.

Iacob 5. habenda à proficiente: quia [si quis in verbo nō offendit, hic perfectus est vir.

Secundum indicium. Alterum indicium est imitatio modi loquendi, & tacendi; quo vsus est Dominus noster Iesus Christus, dum inter homines versaretur, qui licet non caruerit figuris vsitatioribus ad hyperbolem

Matth.23. vsque, vt est illa: [Excolantes culicem, Camelum autem glutientes;] fuit nihilominus simplicissimus,& institutus solum ad captum, vtilitatemque auditorum. Quare fuit apertus semper Dominus,& veritatis amantissimus; [Si veritatem dico,] ait: Prudentissimus in di-

Ioan. 8. cendo; [Et stupebant super prudentia,

Luca 2. & responsis eius.] Silentij in tempore cultor eximi[a], præsertim in propria causa; [Et non respondit ei ad vllum ver-

Matth.27. bum, ita vt miraretur præses vehementer:] Potens verbo, maximè inter concionandum; [Et stupebant in doctrina

Luca 4. eius, quia in potestate erat sermo ipsius:] Vehemens item,& feruens spiritu; quare crebrò etiam vocem tollebat, clamās: In reprehensionibus peccatorum acer,

Ioan.7.& 12. [Serpentes: Genimina viperarum: Generatio mala,& adultera,] inquit: suauis

Matth.23. & 12. nihilominus, & gratiosus; [Et mirabantur,] ait S.Lucas, [in verbis gratiæ, quæ

Luca 4. procedebant de ore eius:] Semper intentus ad animarum conuersionem, & & salutem; quare etiam dum non concionaretur, omnem occasionem capiebat de rebus spiritualibus agendi, ex qua cunque præsenti materia: vt cùm agit de aqua cum Samaritana muliere: [Et dedisset tibi, inquit, aquam viuam.] Et cū

Ioan. 4. diceretur illi: [Domine semper da nobis

Ioan. 6. panem hunc, ait: [Ego sum panis vitæ; qui venit ad me non esuriet.

De abnegatione luxuriæ.

CAPVT XIV.

Lib.6.in primum Reg. cap.15.

SANCTVS Gregorius in illa verba primi libri Regum: [Recensui quæcunq; fecit Amalech Israeli, quō restitit ei in via, cùm ascenderet de Aegypto: per Amalech vitium luxuriæ, siue fornicationis intelligit; per ascendentes de Aegypto, nouiter, vt ille ait, conuersos ad Dominum; qui peccatorum tenebras, & ima deserunt, & ad lumen veritatis accedunt, & montē boni operis ascendunt. [In via autem, inquit, Amalech Israel restitit, quia libido ad perfectionis summam tendentibus arma voluptatis objicit: & corda, quæ potest, gladio immundæ suggestionis ferit. Et quia valde fortis, & violenta est pugna fornicationis, restitisse perhibetur, non quomodolibet obuiasse: resistere quidē forti repugnatione instare est. Israel de Aegypto ascendit, quia electi omnes dum sanctè viuendo proficiunt, ad supernam patriam pettingere conantur. Et quia quandiu in carne sunt, carnis legem legi mentis contrariam habent, sibi vtiq; per validos modos Amalech resistentem vident. Quid est aūt, quod contra alios solis armis pugnabat *Exod.17.* Moyses, contra Amalech autem non solis armis, sed etiam virtute orationis? sed profectò magnum certamen fornicationis ostenditur, quod tanta virtute, tanta difficultate superatur. [Cassianus etiam affirmat aduersus spiritum fornicationis certamen esse longum præ cæteris, *Lib.6.ca.1.* ac diuturnum, & perpaucis ad purum deuictum. Immane bellum,& quod, cum à primo tempore pubertatis impugnare incipiat hominum genus, non, nisi priùs cætera vitia superentur, extinguitur.

Porrò naturam virij huius pulchrè de scribit idem Sanct. Gregorius explicans *Natura vitij luxuriæ.* illud: [Non parcas ei, & non concupiscas illius aliquid, sed interfice à viro vs- *1.Reg. 15.* que ad mulierem, & paruulum, & lactentem, & bouem, & asinum,& ouem, & camelum. Quis est autem, inquit, qui parcit Amalech, nisi qui aut in cogitatione, aut in ore, aut in carne lasciuiæ aliquid retinet? nam plerique turpitudinis opera non exercent, sed linguam a turpi locutione non cohibent: plerique per opus luxuriam vitant, per cogitationem non vitant: quidam nihil turpe agunt, sed quod actu refugiunt, corde cō cupiscunt. Parcit itaq; Amalech qui blādimenta lasciuiæ, aut in locutione, aut p intentionem, aut per cogitationē tenet. Dicit non parcas ei, quia de tam nequissimo vitio nihil accendi debet in mente, nihil permitti ardere in opere. Non con-

F 3 cupisces

cupisces ipsius aliquid, vt penitus eradicetur a cogitatione. Qui sunt viri interficiendi, nisi suadentes motus turpitudinis? viri etenim sunt, quia violenter suggerunt, & corruptis mentibus semina prauitatis infundunt. Mulieres sunt mentis concupiscentiæ, quæ prædictis motibus ad fœtus impios substernuntur. Paruuli, & lactentes qui sunt, nisi qui de Amalechitarum vitorum, & mulierum cõmistione generantur? nam si motus malæ suggestionis quasi adulteri mente recipitur, concupiscentia quasi meretrix impregnatur: quæ si effundere partum sinitur, libidinum motus non solum in mente, sed etiam in carne generantur: qui dum nascuntur, paruuli sunt, quia adhuc carni violentiam mouendo non inferunt. Lactentes sunt cum tenui, & negligenti cogitatione nutriuntur. Lac ergo paruulorum est cogitatio immunditiæ, quia si motus turpis per cogitationem non pascitur, quasi negato sibi lacte paruuli necantur. Quod lac meretrix mater porrigit, quia dum ardor concupiscentiæ mentem præuenit, quasi ex pessima cordis vbertate agitatur, vt peiores motuum soboles, in carne nutriatur. Quid verò in boue nisi consilium fraudulentum accipitur, quod exemplo veterum carnis voluptatem suggerit, qui inter carnis opera omnipotenti Deo placuere? ouis autem nomine innocentum vita signatur: hoc est simulatio innocentiæ: quidam enim dum formam humani corporis, proprietates vtriusque sexus, & insitam libidinem membris considerant, quasi naturali bono se hoc posse vti licenter putant. Quasi ergo ouis est, quando continentibus illud quasi bonũ suggeritur, quod verè bonum non esse liquidò comprobatur. Camelus ruminat, sed non findit vngulam, & est quædam cogitatio luxuriæ, quæ quasi a ratione incipit, sed per discretionem non finitur: nonnulli etenim continentiam professi, dum à carnis concupiscentia superantur, in coniugali vita saluari posse confidunt. Quid asinus nisi aperta nequitia fornicationis accipitur? quosdam enim diabolus in apertum chaos fornicationis inuehit, quibusdam per fraudes illudit. Asinus etiam aliena onera portare consueuit: quo robur coniugalis copulæ designatur: quia electi cõiuges onera sua fortiter portant, ne per carnis infirmitatem in fornicationis barathrum temissius corruant. Asinus ergo interficiendus est, sed Amalechita, quia copula coniugis in honestate thalami roboranda est, sed à turpitudine, interficienda. Debent quidem coniuges debitum sibi inuicem reddere, sed turpiter conuenire non debent. Omnia ergo Amalech demoliri iubentur, quia qui caste viuere proponunt, de blandimento carnis in se aliquid retinere non debent. Et alibi: Beatus, inquit, Iob crimen luxuriæ desiniens, ait, Ignis est vsque ad perditionem deuorans: quia nimirum reatus huius facinoris non solum vsque ad inquinamentum maculat, sed vsque ad perditionem vorat. Et quia quamlibet alia fuerint bona opera, si luxutię scelus non obruitur, immensitate huius criminis obruuntur, secutus adiũxit, & omnia eradicans genimina. *Lib. 21. moral. cap. 9.*

Effectus luxuriæ commemorat breuiter Sum. Pontifex alio loco hisce verbis: [De luxuria, cæcitas mentis, inconsideratio, inconstantia, præcipitatio, amor sui, odium Dei, affectus præsentis sæculi, horror autem, vel desperatio futuri generantur. Quos sic explicat S. Thomas: [Per vitium luxuriæ maximè appetitus concupiscibilis vehementer intendit suo obiecto delectabili, propter vehementiam passionis, & delectationis, & ideo consequens est, quod per luxuriam maximè superiores vires deordinentur, scilicet ratio, & voluntas. Sunt enim rationis quatuor actus in agendis: primò simplex intelligentia, quæ apprehendit aliquem finem, vt bonum, & quã tum ad hoc ponitur cæcitas mentis. Secundus actus est consilium de his, quæ sunt agenda propter finem: & quantũ ad hoc, ponitur præcipitatio, quæ importat subtractionem consilij. Tertius actus est iudicium de agendis: & quantum ad hoc ponitur inconsideratio. Quartus est præceptum rationis de agendo; & quantum ad hoc, ponitur inconstantia. Ex parte autem voluntatis consequitur duplex actus inordinatus: quorum vnus est appetitus finis: & quantum ad hoc, ponitur amor sui, quantum ad delectationem, quam inordinatè appetit, & per opposi-tum *Effectus luxuriæ. Lib. 31. moral. cap. 17. 22. q. 153. art. 5.*

tum odium Dei: alius autem est eorum, quæ sunt ad finem; & quantum ad hoc, ponitur affectus præsentis sæculi, in quo vult frui voluptate, & per oppositum desperatio futuri; quia dum nimis detinetur carnalibus delectationibus, non curat peruenire ad spirituales, sed fastidit.

De remedijs contra prædictum vitium, & indicijs victoriæ de eodem, simulque de sensuum abnegatione.

CAPVT XV.

Primum remedium. PRIMVM remedium, quod ab omnibus inprimis commẽdatur, est humilitas, & oratio. [Ante omnia, inquit Cassianus, *Lib. 6. ca. 1.* humilitas vera, sine qua nullius penitus vitij poterit triumphus acquiri. Et S. Gregorius: Nam si mens Deo subdi humiliter despicit, carnis suæ desideria dominando, ac præeminendo non premit.] *Lib. 5. in primum Regum, c. 14.* Hac humilitatis virtute paratur cognitio in primis salutaris, qua intelligit homo inimicitias, quas in carne sua circumfert, hostiũ aduersantium robur, audaciam, insidias, periculum denique æterni supplicij, quod imminet, nisi viriliter, perpetuoque contra se ipsum decertet, carnem domando, libidinemq; coercendo. Propterea cum Salomone ad Deum, qui solus in tanto discrimine opem ferre potest, & vult, magna humilitate mentis accurrit, continentiam, & *Sapient. 8.* fortitudinem postulans. [Et sciui, inquit, quia aliter non possem esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapiẽtia, scire cuius esset hoc donum, adij Dominum, & deprecatus sum illum. Per *Lib. 10. Cõfessionum, cap. 29.* continentiam quippe, ait S. Augustinus, colligimur, & redigimur in vnũ, à quo in multa defluximus. Minꝰ enim te amat (Deum alloquitur) qui tecum aliquid amat, quod nõ propter te amat. O amor, qui semper ardes, & nunquam extingueris, charitas Deus meus accende me. Continentiam iubes, da quod iubes, & iube quod vis.

Secundum remedium. Secundum remedium est abstinentia, & carnis afflictio. [Abstinentia ciborũ, ait S. Gregorius, [contra hoc vitium fortissima est. Si enim ignis libido est, sub- *Lib. 5. in primum Regum, c. 14.* trahis igni materiam, cum cibos subtrahis, & vinum præsertim, in quo, vt est apud Apostolum, luxuria est.] Qua de re *Ad Eustochium de custodia virginitatis.* S. Hieronymus. [Hoc obtestor, inquit, sponsa Christi vinũ fugiat pro veneno. Hęc aduersus adolescentiam prima arma sunt dæmonum. Vinum, & adolescẽtia duplex incendium voluptatis. Quid oleum flammæ adijcimus? quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus?]

Tertium remedium. Tertium remedium est interioris hominis custodia, & cura: [Principaliter, ait Cassianus, *Lib. 6. c. 2.* vitij huius correctio de cordis perfectione descendit. Ex quo etiam huius morbi virus Domini voce prodire signatur. De corde, inquit, exeunt *Matth. 15.* cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia. Illud ergo est primitus expiandũ, vnde fons vitæ, & mortis manare cognoscitur: dicente Salomone: Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. *Prouerb. 4.*

Porrò expiationis cordis duplex est ratio. Vna est abiectio, & expulsio prauarum cogitationum statim ac in animo excitantur, quod præscribitur ab omnibus Patribus. Altera est, vt loco vitiosarum, castæ, honestęq; cogitationes mẽtem occupent. Vitare, inquit S. Gregorius, *Ibidem.* turpes cogitationes non præualet, qui honestas in se non habet: quia enim semper cogitamus, exquirenda sunt nobis bona, ne mala cogitemus. Et S. Basilius: *Const. monast. c. 5.* Illud diligenter pietatis cultor obseruato, num qua ex incuria in ipsius animo domiciliũ ædificarit praua affectio, & delituerit: nuncubi peruigil illa, ac vehemens in Deum mentis intentio oblanguerit, ne fortè spiritus sanctificatio, & quæ inde in animum promanat illuminatio, obscurata sit: vigentibus enim his, quæ diximus, bonis, nullam prorsus rebellionis occasionem nanciscentur hæ corporis affectiones: quippe cùm animus in rerum altiorum cura sit occupatus, neque corpori vsquam excitandi libidines locum concedat: Si enim cogitatibus nobis sæpenumero aliquid de rebus vitæ huius, mente acriter in aliquam cogitationem defixa, neque oculi neque aures muneribus funguntur suis,

animusque relictis sensibus in ea commentatione totus inhæret, multò profectò facilius si in animis nostris diuinus amor viguerit, omnis prorsus vel leuissima à nobis de libidinibus aberit cogitatio. Quod si sese hæ interdum loco paululum commouerint, extemplò eas facillimè in ordinem rediget magnanimis prudentia. Huc pertinent ea quæ de obseruatione diuinæ legis ad carnē animæ subijciendam, prædicant Patres: maximè verò S. Augustinus: Expedit, inquit, inferius subijci superiori, vt & ille, qui sibi subijci vult, quod est inferius, se subijciat superiori suo. Agnosce ordinem, quære pacem. Tu Deo, tibi caro. Quid iustius? quid pulchrius? Tu maiori, minor tibi, serui tu ei, qui fecit te, vt tibi seruiat quod factum est propter te: non enim hunc ordinem nouimus, tibi caro, tu Deo: Sed tu Deo, & tibi caro. Si autem contemnis tu Deo, nunquā subijcietur tibi caro.

In Psa. 143.

Quartum remedium. Quartum remedium est custodia sensuum. [Vt enim, inquit Cassianus, certa ægritudine laborantibus vtile est, vt cibi noxij ne oculorum quidem obtutibus offerantur, ne quod aspectus occasione desiderium eis lethale gignatur; ita plurimum confert ad depellendum hunc specialiter morbum quies, & solitudo.] Quod de omnibus quinq; sensibus intelligi, asserit Sanct. Augustinus his verbis: [Si virginitatem animæ integram seruare desideras, quantum potes, obserua blandimenta draconis; ne fortè si incautus fueris, quinque sensus, qui in te sunt, quasi quinque virgines, permittas à serpente corrumpi. Quicquid enim pulchrescit visu, quicquid dulcescit gustu, quicquid blanditur auditu, quicquid lenocinatur odoratu, quicquid mollescit attactu, in his omnibus si incauti fuerimus, surrepentibus concupiscentijs malis, animæ virginitatem corrumpi permittimus, & impletur illud, quod per Prophetam dictum est: Intrauit mors per fenestras vestras:] Eandem rem tractat sanctus Basilius cū scribit de virginitate: iubetque ita nos moderari progressum sensuum ad exteriora, ne si ad quę velint, effundātur, supernatantem sibi interdum animam fluctibus agitent, & ad sua vitia pertrahāt.

Lib. 5 o homiliarum hom. 35.

Hierem. 9.

Lib. 4. de vera virginitate.

Ea item quæ ab exterioribus in animam inuehuntur per sensus, angustis aditibus ita colare, vt sordidum nihil in eam penetret: idque in primis agendum censet erga tactum, gustum, & visum. Porrò tota hæc cura in abnegatione sensuū posita est, quæ tantæ efficacitatis esse debet, vt Dominus de ea loquens dixerit semel, iterumque: [Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proijce ab se expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam.] Idē addit de manu dextera. Illo sensum oculorum, hoc tactum significans: loquebatur autem Dominus tunc de non vidēda muliere ad concupiscendū eā.

Matth. 5. & 18.

Quintum remedium. Quintum remedium est consideratio odij infiniti, quod insitum Christo Domino fuit in luxuriæ vitium, quo iustissimè incitatus quidlibet, vt illud exterminaret, effecit: nam non solùm leges antiquas, quibus prohibetur, renouauit; sed eas accuratè singulari opera, sermoneque declarauit; illis grauissimas pœnas apposuit: remedia ad huiuscemodi peccata euitanda, & salutaria dedit, & mirifica; ipso etiam loquendi modo quantum ab eis abhorreret significans: vt cùm ait: [Erue oculum, abscinde manum, proijce.] Suasit deinde virginitatem, cęlibatum, quæ Christianæ perfectionis magnam partem esse voluit, auxit vtriusque laudem perpetuitatis vtriusque commendatione, cuius ipse primus auctor, & hortator extitit: nec auctor modò, sed nouum, & singulare exemplum. Quippe qui a virgine conceptus, de virgine natus, virginitatis maternæ integritate seruata, virgo ita vixit toto vitæ suæ tempore, vt nec minimam quidem, licet tentatus per omnia fuerit in alijs absque peccato, voluptatis huius titillationem experiri voluerit. Et aduersarij Iudæi, qui, vt canes venatici peruestigarunt omnia dicta eius, & facta, in eius vitam curiosissimè inquirentes, ne tenuissimæ quidem suspicionis maculæ huius odorem assecuti vnquam sunt, quo eum huius culpæ reum facere se posse crediderint.

Primum indicium. Primum indicium necessarium perfectæ continentiæ, & castitatis est, cùm homo

homo Dei gratia, & abnegationis virtu te eò peruenit, vt si experitur carnis stimulos, eos sine sua culpa patiatur. S. Gregorius hanc appellat perfectionem castitatis, & addit: [Non quidem tolli potest carni, quod lex carnis membra non moueat, sed tamen tolli potest carni violentia motionis, vt relinquatur ei motus, sed eidē motui omnis delectationis obscœnitas auferatur, & simplex motus ille sit, in quo aliqua libidinis turpitudo nō sit. Et postea, cùm abstinentes quosq; diuina gratia perfectè remunerat, à corporalibus eorum motibus omnium obscœnitatum aculeos tollit; sed eis ipsos motus naturales deserit, vt tentari semper possint, vinci nunquam possint, dum id deserit, quod eis valdè displicet, sed sic debilitat, quod deserit, vt praeualere victoribus, non permittat.] Confirmat deniqueid Apostoli verbis: [Video aliā legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.] Item: [Quia debilitatos viderat, qui remanserant motus, dicit, nulla creatura poterit nos separare à charitate Christi. Quid est ergo quod deplorat, legem inesse membris legi mē tis repugnantem? nisi quia perfecti viri hoc ipsum, quod simplices motus carnis contra voluntatem sustinent, vehementer dolent. Vellent quippe sic manere in carne, vt contra voluntatem de carne nulla sustinerent: quod quidem quia impossibile est, præmisit dicens; Velle adiacet mihi, posse autem non inuenio: non enim quod volo bonum, hoc ago, sed quod odi malum, illud facio: quasi dicat, vellem esse in carne, non ea perfectione, qua perfectus in carne perfectus est, sed sicut Angeli Dei in cœlo. Sed hoc posse non inuenio, quia quandiu mors peccati absorpta in futura resurrectione non fuerit, illud, quod in me peccatum inhabitat, mouet me contra me.] S. Augustinus idem sentit, aitque, [concupiscentiam quis ambigat, posse minui, non posse consumi?]

In primum Regum lib. 5. c. 11. Lib. 6. moral. c. 17.

Rom. 7. Rom. 8.

Lib. contra Iulianum, c. 5. & lib. 2. circa finē.

Secundum indiciū est præuentio prauæ cogitationis, aut subita & facilis victoria eiusdem, cùm se ingerit animo. Hoc idem affirmat S. Gregorius: [Ad Sanctorum,] inquit, [conflictum aliquādo immunda cogitatio præuenit: aliquādo insurgentem sibi sentiunt legem carnis contra legem mentis: sed quia victores iam sunt, hostes in fugam versos non timent, si ad pugnam redeunt, quia cum eis pariter pugnare non possunt; nā cùm praua cogitatio obuiat, prius eam abijciunt, quàm de eius suggestione caro moueatur. Bene ergò de electorum perfecta victoria dicitur, quia dispersi sunt alij, & duo pariter ex eis nō sunt relicti; qvia per macerationem corporis in tantum proficiunt culmen perfectionis, vt ab eis quicquid à carne, quicquid à mente ingeritur, leuiter superetur, dum conuenire in pugnam non finitur. Et hanc quidem victoriam de omnibus sensibus corporis electi percipiunt.]

Secundū indicium. Ibidem.

Tertium indicium est diminutio concupiscentiæ, quamuis enim hæc nō omnino tollitur, virtute tamen, & frequenti abnegationis vsu frangitur: [Desideria carnis,] inquit S. Augustinus, [sunt in alijs maiora, in alijs minora, prout quisq; in hominis interioris nouitate profecerit.] Ex qua sancti Augustini doctrina, accedente simul aliqua experientia, cum studio perfectionis coniuncta, existunt aliqua alia indicia, quæ dat Cassianus, quæ nos etiam hic ponemus ad proficiē tem excitandum ad amorem castitatis, & laborem abnegationis.

Tertium indicium. Li. 1. de nuptijs, & concupiscētia, c. 27.

Quartum indicium: ad hunc amorem accendunt maximè hominis animū gradus castitatis, quos recenset idem Auctor his verbis: [Primus est, ne vigilans impugnatione carnali monachus elidatur. Secundus, ne mens illius voluptarijs cogitationibus immoretur. Tertius ne fœmineo, vel tenuiter ad concupiscentiam moueatur aspectu. Quartus, ne vigilans vel simplicem carnis perferat motum. Quintus, ne cùm memoriam generationis humanæ, vel tractatus ratio, vel necessitas lectionis ingesserit, subtilissimus mentem voluptariæ actionis perstringat assensus, sed velut opus quoddam simplex, ac ministerium humano generi necessariò contributum, tranquillo, & puro cordis contempletur intuitu, nihilq; amplius de eius recordatione concipiat, quàm si operationem laterum mente pertractet. Sextus gradus est, ne illecebrosis phantasmatibus fœminarum, vel dormiens illudatur.

Quartū indicium. Collatione 12. c. 7.

Hæc

Cap. 10. 20. 21. & 22. Hæc Cassiani doctrina similis est illi, quam tradidit in sexto institutionum libro: videturq; contraria sententijs sanctorum Patrum, Augustini præsertim, & Gregorij, qui asserũt motus carnis tolli nõ posse, & concupiscentiã non posse consumi: fauere etiam illis, qui cũ Stoicis apathian laudant, & vt finem proficientibus propositum volũt. Quare piè exponendus est Cassianus: primùm quidem, vt id velit dicere, perfectum hominem, Dei gratia id faciente, ad eum castitatis gradũ posse conscendere, in quo constitutus cõcupiscentiæ stimulos vix, ac ne vix quidẽ sentiat: perinde ac si eius incitamenta omnino iam essent extincta; quod ille significat, cùm ita scribit: Collatione 12. c. 12. [Magna, ac mirifica sunt, nec vlli hominum, nisi his tantum, qui experti sunt nota, quæ Dominus fidelibus suis, adhuc in isto corruptionis vasculo constitutis Ps. 138. ineffabili liberalitate largitur. De quibus Prophera, Mira opera tua.] Et paulò pòst: [Quis enim non obstupescat opera Dei, cùm illum ignem libidinis, quẽ naturalem antea, & velut inextinguibilem esse credebat, ita refrixisse persenserit, vt ne simplici quidem corporis motu se sentiat incitari?] Et quidem aliquibus donum hoc diuinitùs fuisse concessum dubitat nemo, qui vel leuiter sanctorum virorum res gestas attigerit.

Deinde quanquam Cassianus videtur velle abrogare omnem motionẽ carnis etiã in dormientibus, nihilominus ipsemet alicubi significat, in perfectis etiã viris remanere sensum aliquem huiusmodi motionũ, quem nõ putat de castitatis Cap. 11. perfectione quicquã detrahere: sic enim ait in ipsamet eadem collatione, in qua adeò seuerus est aduersus carnis stimulos: [Quod autẽ per hoc ineuitabilẽ commotionẽ carnis asseritis, quod vrina cũ vesicã iugi stillatione repleuerit, quieta suscitet membra, licet veris sectatoribus puritatis ad obtinendã eã nihil præiudicet ista cõmotio, quã hæc solet interdũ etiã per soporẽ necessitas excitare: sciendũ tamen est, quod ita si cõmota fuerint membra ad quietem propriam reducantur castitatis imperio, vt nõ modo cum nullo pruritu, sed ne cum minima quidẽ libidinis recordatione sedentur.] Addit ita temperatè aquam bibendam, vt illũ ineuitabilem corporis motum non solũ rarissimum, verum etiam lentum reddat, ac tepidum, frigidumque, vt ita dicã, ignem, & absque vllius adustionis ardore rorãtem suscitet flammam, instar Mosaicæ visionis rubi ardentis, & nõ combusti: fornacis etiam Chaldaicæ: deniq; vt incipiamus in corpore possidere: Exod. 3. Daniel. 3. Esaiæ 43. [Cùm ambulaueris per ignem nõ combureris, flamma nõ ardebit in te.] Quod etiam in fine collationis expressit, cùm sic scripsit: [Hæc est consummatio castitatis, vt vigilantem monachũ oblectatio libidinis nulla perstringat, & quiescentẽ somniorum non fallat illusio: sed cum dormienti tantum per sopitæ mentis incuriam commotio carnis obrepserit, quemadmodum sine vlla titillatione voluptatis excitata est, ita etiam sine vllo pruritu corporis conquiescat.] Permittit igitur motum carnis, & corporis, & in vigilantibus, & dormiẽtibus, sed exutum in perfectis viris oblectatione, voluptate, pruritu. Cap. 16.

Quintum indicium est feruens castitatis zelus, quo optemus, liberari de corpore mortis huius, hoc est, de stimulis illis etiã naturalibus carnis, & de somniorum quoq; ludibrijs, & corruptionibus, quantum diuino munere nobis concedi tur. Quæ fuerunt S. Augustini & aliorum vota, & preces: [Numquid,] ait, [non potens est manus tua, Deus omnipotens, sanare omnes languores animæ meæ, atq; abundantiore gratia tua lasciuos motus etiam mei corporis extinguere? Augebis, Domine, magis magisq; munera tua in me, vt anima mea sequatur me ad te concupiscentiæ vitio expedita, vt nõ sit rebellis sibi.] Legantur quę scribit etiam super Genesim. *Quintũ indicium.* *Lib. 10. confessionum, c. 30.* *Li. 12. c. 15*

Sextum indicium est diligentissima sensuum custodia: qua de re multa Patres: sed admirandum est vt ingenij, sic spiritus acumen in S. Augustino, quo culpas etiam leuissimas in vsu oculorũ, & aurium cernit: de ijsque à Domino veniam precatur. Loquens enim de sacro psalmorum cantu, sic ait: [Cùm mihi accidit, vt me amplius cãtus, quàm res, quæ canitur, moueat, pœnaliter me peccare confiteor: & tunc mallem non audire cantantem.] Commemorans itẽ non mulierum, aut adolescentulorũ pul *Sextũ indicium.* *Lib. 10 confessionum, c. 23.* *Cap. 24.*

chri-

chritudinem,& aspectum, sed colorum, & aliarum rerum creatarũ formas [Resisto,] inquit, [seductionibus oculorum, ne implicentur pedes mei, quibus ingredior viam tuam, & erigo ad te inuisibiles oculos, vt tu euellas de laqueo pedes meos. Tu subinde euellis eos, nam illaqueantur. Tu non cessas euellere, ego autem crebrò hæreo, vbique sparsis insidijs, quoniam non dormies, neq; dormitabis, qui custodis Israel.]

Psal. 120.

De Auaritiæ abnegatione.

CAPVT XVI.

Natura auaritiæ. Col. 3. Lib. 11. de ciuit. Dei, c. 26.

NON poterat Apostolus auaritiam detestabiliorem reddere, quàm nominãdo idolorum seruitutem, & hoc ideò, quia, vt ait S. Augustinus: [Peruersi, & auari frui volunt nummo, vti autem Deo: quoniam non nummum propter Deum impendunt, sed Deum propter nummum colunt: quia nimirum, licet Deum agnoscant, & uereantur tanquam rerum omnium parentem, immoderato tamen affectu, quo in sordibus pecuniæ inhærescunt, eum vltimum sui finem, & summum bonũ esse, re, & facto negare videntur. Itaque in pecunia conquiescunt: ac si nulla Dei cura, & prouidentia egere deberent vnquã] Quod sanè immane scelus est, & ab eodem patre alibi cum hæreseos crimine comparatum. Proprietas autem auaritiæ præcipua est auiditas inexhausta plura semper possidendi, quæ nulla copia, diuitijs nullis satiari possit: quam sequitur etiam crudelitas insatiabilis, quã auari in alios homines adhibent, vt eorum bonis suas libidines expleant: vt eos propterea peiores vrsis, & lupis, & Dæmonibus ipsis simillimos vocet S. Chrysostomus: apud quem pestis huius detestationẽ quisq; facile legere poterit in eius libris, præsertim in Epistolam ad Corinthios.

Li. 4. de baptismo. 9. donat. c. 4. & 5.

Homi. 9. 1. Cor. 3. homil. 11. 1. Cor. 4. homil. 23. 2. Cor. 11. homil. 15. c. 5 & 23. c. 10 & 19. 2. Cor. 9.

Duobus autẽ modis auaritiæ tentationibus homines pulsantur: vno videlicet illi, qui in mundo sunt, nec de nuncio rebus terrenis remittendo cogitant: altero autem qui perfectionem Euangelicam propositam habent. Priores enim [tamquam deuictos,] inquit S. Gregorius, [quasi ex ratione solet exhortari cùm dicit, Valde sine culpa est, quod quæ dã habenda concupiscis: quia non multiplicari appetis, sed egere pertimescis, & quod malè alius retinet, ipse melius expẽdis.] Et alibi: [Sæpe etiam quod auaritia ex appetitu suggerit, necessitatem putat: & cùm minora sufficiant, docet maiora deesse, atq; incautus animus quandam quasi necessitatem patitur, quam parit, & cùm minima sunt, quæ desiderat, suã sibi auaritiam aliquo modo excusat.] In hoc numero ponendi sunt homines illi Ecclesiastici, quos occupat auaritia; quos deplorat idem summus Pontifex: [Tenet enim,] inquit, [captiuum cor sæua cupiditas, & licitum suadet esse malum, quod imperat. Quis igitur post hoc locus contra auaritiam tutus esse præualeat, si Dei illi à prauis sacerdotibus aperiatur Ecclesia? quando ouium septa inuiolata custodiet, qui intrare lupum inuitat.

Prior modus Lib. 31. moralium ca. 17.

Lib. 2. super Ezechielẽ homil. 20.

Posteriores verò nempe perfectionis studiosos homines aliter aggreditur: vel ad modum, quem scribit S. Bernardus: [Videmus,] inquit, [pauperes aliquot, qui si verã haberent paupertatem, non adeò pusillanimes inuenirentur, & tristes, vtpote reges, & reges cœli. Sed hi sunt, qui pauperes esse volunt, eo tamen pacto, vt nihil eis desit, & sic diligũt paupertatem, vt nullã inopiã patiantur:] vel certè ad eum modũ, quem, particulatim tentationes huius generis explicans Cassianus, ponit in hæc verba: [Hæc mistos quosdã, & rationabiles colores, ob quos reseruare sibi aliquid pecuniæ monachus debeat, vel parare, describit: nã & ea, quæ præbentur in monasterio quæritur non esse sufficientia, & sano, robustoq; corpore, vix posse tolerari: quid faciendum sit, si valetudo mala carnis emerserit, monasterij præstationem esse pertenuem, & negligentiam erga ægrotantes maximã: ipsum etiam vestimentum non sufficere, quod præbetur: & nisi parauerit sibi viatici sumptus, & euectionis transmarinæ mercedem, non posse cùm voluerit trãsmigrare. Itaque cum huiuscemodi cogitationibus illaqueauerit mentem, qualiter vnum saltem denarium acquirere possit, excogitat. Tũ deinde diuturna vita pro-

Alter modus. Sermone 4. de aduẽtu.

Lib. 7. Instit. c. 7.

ta promittitur, senectus incurua, infirmitates diuersæ, & prolixæ, quæ nisi maior summa in iuuentute fuerit præparata, tolerari in senecta non possunt.] Ibidem plura, quæ vtinam omnia non etiam in homines nostri temporis religiosos, & paupertatē solenni voti religione professos, dici possint.

Effectus auaritiæ. Effectus auaritiæ recensentur à sācto Gregorio hoc modo: [De auaritia proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentiæ, & contra misericordiam obdurationes cordis oriuntur.] S. Thomas: [Quia,] inquit, [auaritia est superfluus amor habendi diuitias, in duobus excedit; primò enim superabundat in retinendo: & ex hac parte oritur ex auaritia obduratio contra misericordiam, quia scilicet cor auari non emollitur, vt de diuitijs suis subueniat miseris. Secundò ad auaritiam pertinet superabundare in accipiendo: & secundùm hoc auaritia potest considerari dupliciter: vno modo secundùm quod in affectu, &c. sic oritur inquietudo, in quantum ingerit homini solicitudinem, & curas superfluas: alio modo potest considerari in effectu, & sic acquirendo aliena vtitur aliquando quidem vi, quod pertinet ad violentias, quandoque autē dolo, quod si fiat verbo; fallacia erit quātum ad simplex verbum; periurium autem, si addatur confirmatio iuramenti. Si autem dolus in opere committitur, sic quantum ad res erit fraus, quantum ad personas proditio, vt patet de Iuda, qui ex auaritia prodidit Christum, &c.]

Lib. 31. moraliū c. 31.
2.2.q.118. art. 8.

Primum remedium. Primum remedium est grauitas peccati auaritiæ, de qua initio capitis loquebamur: hæc enim si perpendatur, facile auocat hominem à cupiditate rerum terrenarum: præsertim quia scelus hoc non solum per se immane est, sed est etiam principium, & causa aliorum peccatorum: [Qui festinat ditari,] inquit Sapiens, [non erit innocens. Profectò enim,] ait sanctus Gregorius, [qui augere opes ambit, vitare peccatū negligit, et more auium captus, cùm escam terrenarum rerum auidè conspicit, quo stranguletur peccati laqueo, non agnoscit.] Quā etiam ob rem scribit Apostolus: [Qui volūt diuites fieri, incidūt in tentationē, & laqueum diaboli, & in desideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum.] Quare diuitiæ laquei sunt, & tentationes: immò [radix omnium malorum,] vt idem ait, [cupiditas est.] Igitur potest etiam caussa esse impœnitentiæ: ac tunc, [quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?]

Prou. 28.
Lib. pastoral. par. 3. c. 21.
1. Tim. 6.
Ibidem.
Matth. 16.

Secundū remedium. Secundum remedium contentum esse paucis, vt est natura, sicq; magnis molestijs liberari. S. Gregorius in illa Iob verba: [Cùm satiatus fuerit, arctabitur, & omnis dolor irruet super eum; ait, omnis dolor super eum irruit, quem &c. hic prius pœnæ concupiscentiæ, postmodū verò cura custodiæ, & illic quandoq; pœna vltionis cremat. Mira autem est securitas cordis aliena non quærere, sed vniuscuisq; diei victu contentum manere.] Et huc pertinent quæ idem in pastorali scribit: [Quæ est illa pietas cum sufficientia, ab Apostolo laudata, & prius à Salomone expetita.] Ad quam complectendam facilè adducitur homo, si, vt idem Sanctus docet, [verbis admonentis, quàm fugitiua sit vita monstretur, si eorum ad medium memoria deducatur, qui & ditari in hoc mundo diu conati sunt, & tamen in adeptis diuitijs diu manere nequiuerunt: quibus festina mors repentè, & simul abstulit, quicquid eorum nequitia nec simul, nec repentè cōgregauit: qui non solùm hic rapta reliquerunt, sed secum ad iudicium caussas rapinæ detulerunt.

Lib. 15. moralium, c. 13.
P. 3. c. 21.

Tertium remedium. Tertium remedium est, si abundant diuitiæ, liberalitas: officijs enim virtutis vitium contrarium paulatim conuellitur. Ad quam rem faciunt omnia, quæ de eleemosynis in scripturis, & apud sanctos Patres scripta reperiuntur. Et hæc remedia sufficiant mūdanis hominibus, vt declinent auaritiam. Nunc aliqua dicenda, quę religiosos homines iuuent ad hanc pestem fugiendam.

Quartū remedium. Quartum remediū. Tam sanctus Gregorius, quàm Cassianus referunt causā auaritiæ religiosorum hominum in perniciosissimā tepiditatem: [Auaritia,] inquit sanctus Gregorius, [nō solet euenire illis, qui viriliter currūt in via Domini, quibus dicitur, Viriliter agite, & confortetur cor vestrū, sed his maximè, qui effœmi-

Lib. 30. moraliū, c. 16.
Psal. 30.

effœminato gressu gradientes per blandimenta sęculi resoluuntur.] Et Cassianus ait, nasci hoc vitium ex torpidæ mentis ignauia: quare fugandus est tepor cordis, & sanādus languor animi, vt pellatur auaritia. De tepore autē postea agendū nobis est vniuersè: nūc teporē, qui auaritiam generat, persequimur.

Lib. 7. c. 1.

Quintū remedium.

Quintum remedium est cogitatio vtilissima peccatorum huius generis, quorum mentio fit in sacris litteris, & pęnarum, quas de illis dederunt Deo, & hominibus, auctores eorum: de quibus sic Cassianus: [Giezi,] inquit, [ea, quæ ne antè quidem possederat, volens acquirere, non modò gratiam prophetiæ non meruit possidere, quam per successionem velut hæreditariam à suo habuit magistro suscipere; verùm etiam è contrario æterna lepra sancti Elisæi maledictione perfunditur. Iudas autem volens resumere pecunias, quas antea Christum secutus abiecerat, non solum ad proditionē Domini lapsus, Apostolatus perdidit gradum, sed etiam vitam ipsam finire nō meruit communi exitu, eamque violenta morte conclusit. Ananias verò, & Saphira reseruantes partem quandam ex his, quæ possederant, apostolico ore morte mulctantur.

Lib. 7. c. 14.
4. Reg. 5.
Actor. 5.

Sextum remedium.

Sextum remedium est amor paupertatis Euangelicæ, quæ maximè nititur spe in Dei optimi, & maximi prouidentia, qui dicit: [Non te deseram, neque derelinquam:] & de qua Dominus, cùm auarum descripsisset, concludens: [Sic est qui thesaurizat, & non est in Deum diues.] Addit: [Nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducetis, & corpori, quid induamini, Pater vester scit, quoniam his indigetis.] Et post multa amantissimè dicta: [Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.

Hebr. 13.
Deut. 31.
Luce 12.

Oportet autem, vt amori paupertatis comes sit obedientia religiosis legibus, quæ de paupertate constitutæ sunt, propriæ in vnoquoque religiosorum ordine. Si enim ab eis vel tantillum discedatur, maximam necesse est aperiri ianuam ad perniciem paupertatis, & totius disciplinæ, quæ ab ea pendet. Idcirco etiam minima quęque paupertati nō congruētia abijcienda sunt, & detestanda, tanquàm perfectioni inimicissima. [De auaritia,] inquit Cassianus, [erit summa victoria, si nec minuto quidem nummo conscientia monachi polluatur: impossibile namque est, eum, qui victus exigua stipe concupiscentiæ semel in corde suo radicem susceperit, non maioris desiderij protinus incendio conflagrari. Ideoque non solum pecuniarum est cauenda possessio, verùm etiam voluntas ipsa ab animo penitus extrudenda: non enim tā effectus philargyriæ vitandus est, quàm affectus ipsius radicitus amputandus.] Et sanè monstro similis est religiosus ille, hoc est, conflatus ex homine mundano, & religioso, qui quæ reliquisse profitetur, cùm Deo se consecrat, reipsa possidet Deo iam consecratus. Et eò deformius monstrum est, quò fortassis quis neglecto ampliori patrimonio, nullius momenti rebus quasi aranearum telis musca, irretitus tenetur. Scitum est certè dictum illud S. Basilij aduersus Senatorem quendam, quem dicit Cassianus, mundo spreto, quædam sibi de suis facultatibus reseruasse, [& Senatorē,] inquit, [perdidisti, & monachum non fecisti.]

Lib. Inst. c. 21.

Lib. 7. c. 19.

Septimū remedium.

Septimum remedium est exemplum Christi Domini, qui auaritiæ inimicissimus fuit, & verbis, & factis. Pauperrimā vitā prætulit omnibus mundi huius commodis. Pauper in stabulo natus, in domo, in sinu parentum pauperum educatus; pauperrimè vixit, immò mendicus alienis opibus sustentatus, & longè pauperior, atque adeo nudus in cruce mortuus est, in alienum sepulchrum inferendus. Vt meritò dixerit: [Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet vbi reclinet caput suum.

Luce 9.

Primum indicium.

Primū indiciū, quo cognoscitur curationi vicinus auarus, nō tam in ipso auaro est, quàm extra: aut si in ipso est, ab ijs, quæ extra sunt, emanat. Est enim auaritia vitiū, quod, vt ait Cassianus: [Sine vlla præcedēte naturali occasione cōcrescit, sed solius corruptæ, ac malæ voluntatis arbitrio, & cùm nulla habeat in nobis de naturali instinctu principia, extrinsecus contrahitur.] Hoc est, non habet in homine eos impetus appetitus, quos habet fornicatio, gula, & ira. Ob id maiorem vim ad illud in homine pro-

Lib. 7. c. 5.

ne progignendum habent rerum externarum species: vt propterea auaritia appelletur à S. Ioanne [concupiscentia oculorum.] Inde igitur expectandum remedium, vnde malum exortum est: vt videlicet auarus calamitatibus concutiatur, aut in fortunæ, quæ vocant, aut etiam in corporis bonis. [Clamauerunt enim ad Dominum cum tribularentur.] Et [Vexatio dat intellectum.] Tunc enim auari si id non alia ratione obtineri potest ab huiusmodi hominibus, vel inuiti fatentur, spinas esse diuitias, & necesse esse facere sibi amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defecerint, recipiantur in æterna tabernacula. Et dum in labore hominum sunt, si adhuc non didicerunt bene, desinunt certè male facere, abstinentq; à pauperum hominum vexationibus, & sensus ipse, metusq; malorum illis salutis initium aliquod est.

1. Ioan. 2.

Psal. 106.

Esaia 26.

Secundum indicium. Secundum indicium recuperandæ valetudinis, & auaritiam depellendi in homine religioso nõ occurrit maius, quàm si magno animo obtemperet legibus sui ordinis, ac nulla mercede in vinea Domini elaboret: & gratis det, quod accepit: reliqua autem petat ex capite de renunciatione: & quę sint verę diuitię religiosi cognoscat ex his, quæ scribit S. Augustinus De ciuitate Dei.

Li. 1. c. 10.

De Iræ abnegatione.

CAPVT XVII.

Natura iræ.

Homil. de ira.

SANCTVS Basilius: [Indignatio,] inquit, [& ira plurimum inuicem differunt: est enim indignatio stimulus quidam breuis, & subitus, acutusque passionis vapor: ira verò permanens, ac diuturna tristitia, aptaque sese otiosè vlcisci, veluti libido quædam se vindicandi. Animaduertere verò opus est, quod vtroque modo, & affectu homines delinquant, vel furore subitò contra irritantes commoti, vel per dolos, & insidias eos, à quibus patiũtur iniuriam circumuenientes, quæ ambo nobis omnino cauenda.

Ibidem.

Lib. 5. moral. c. 31.

Iræ proprietates explicant S. Basilius, & S. Augustinus, & alij, sed S. Gregorius commemorat, vt solet, accuratissimè: [Exuit hominem similitudine Dei, qui tranquillitate indicat, dilaniat enim mẽtem, vt nec sibimetipsi congruat. Per iram,] inquit, [sapientia perditur, vt quid, quove ordine agendum sit, omnino nesciatur. Ira, ait Salomon, in sinu stulti requiescit. Per iram vita amittitur, etiam si sapientia teneri videatur, sicut scriptum est: Ira perdit etiam prudentes. Per iram iustitia relinquitur, sicut scriptum est: Ira viri iustitiam Dei non operatur. Per iram gratia vitæ socialis amittitur. Noli, inquit Sapiens, esse assiduus cum homine iracundo, ne discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ. Et idem: Quis poterit habitare cum homine, cuius spiritus facilis est ad irascendum? quia qui se ex humana ratione non temperat, necesse est, vt bestialiter solus viuat. Per iram concordia rumpitur, sicut scriptum est: Vir animosus suscitat rixas. Per iram lux veritatis amittitur, sicut scriptum est: Sol non occidat super iracundiam vestram: quia cum menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium suæ cognitionis abscondit. Per iram sancti Spiritus splendor excutitur: cõtra quod scriptum est: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quietum? Si ergo ira quietem mentis subtrahit, suam S. Spiritui habitationẽ claudit: cuius recessione animus vacuus ad apertam mox insaniam ducitur: nam iræ suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti. Lingua quidem clamorem format, sed sensu quid loquatur, ignorat. In quo itaque iste furioso dissimilis est, qui actionis suæ conscius non est? vnde fit plerumque, vt vsque ad manus ira prosiliat, & quò ratio longius recedit, audacior exurgat. Aliquando in maledictionis iaculum linguam vertit: Fratris namque interitum precibus exposcit: fitque vt voce, & voto homicidium peragat.] Et paulò pòst diuersa iræ genera numerans ait: [Sciendum est quod nonnullos ira citius accedit, facilius deserit, nonnullos verò rardè quidem commouet, sed diutius tenet: alij namque accensis calamis similes dũ vocibus perstrepunt, quasi quosdam accensio-

Prouer. 22.

Eccles. 7.

Iacobi 1.

Prouer. 22.

Prouer. 16.

Ephes. 4.

Esaia 66.

censionis suę sonitus reddunt, citius quidem flammam faciunt, sed protinus in fauilla frigescunt: alij autem lignis grauioribus, durioribusque non dispares, accensionem tardè suscipiunt, sed tamẽ accensi semel, difficilius extinguuntur: alij autẽ, quod est nequius, & citius iracundiæ flammas accipiunt, & tardius deponunt: nonnulli verò has, & tardè suscipiunt, & citius amittunt.] In quibus nimirum quatuor modis liquidò agnoscimus, quia & ad tranquillitatis bonum vltimus plusquam primus appropinquat, & in malo secundum tertius superat.

Tentatio autem iræ, est ea ipsa caussa, quam iratus se iustam putat habere suæ iracundiæ, cùm irascitur: nemo enim sine caussa irascitur, vt propterea ira semper sit cum imagine saltem, rationis cõiuncta; quamuis eadem errore initium insaniæ nominetur, quia errore suæ opinionis fallitur, qui vitiosè excandescit. Ira, inquit idem S. Gregorius alibi, [deuictum cor, quasi ex ratione solet exhortari, cùm dicit: Quæ erga te aguntur, æquanimiter ferri non possunt: immò hæc patiẽter tolerare peccatum est, quia si non eis cum magna exasperatione resistitur, contra te deinceps sine mensura cumulantur.

Lib. 31. moral. c. 17.

Effect⁹ iræ. Ibidem.

Effectus iræ sunt hi, auctore eodem S. Pontifice: [Rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blasphemię.] S. Thomas sic explicat: [Ira potest tripliciter considerari: vno modo, secundum quod est in corde, & sic ex ira nascuntur duo vitia: vnum ex parte eius, contra quem quis irascitur, quem reputat indignum, vt sibi tale quid fecerit, & sic ponitur indignatio; aliud autem vitium est ex parte ipsius, in quantum scilicet excogitat diuersas vias vindictę, & talibus cogitationibus animum suum replet, & sic ponitur tumor mentis. Alio modo consideratur ira, secundum quod est in ore, & sic ex ira duplex inordinatio procedit, vnaquidem, secũdum hoc, quod homo in modo loquendi iram suã demonstrat, & sic ponitur clamor, per quem intelligitur inordinata, & confusa locutio, vt racha: alia etiam est inordinatio, secundum quod aliquis prorumpit in verba iniuriosa, quæ quidem si sint contra Deum, erit blasphemia; si autem contra proximum, contumelia. Tertio modo consideratur ira, secundum quod procedit vsque ad factum, & sic ex ira oriuntur rixę, per quas intelliguntur omnia nocumenta, quæ facto proximis inferuntur ex ira.] Lege etiam quæ Cassianus habet initio octaui libri.

22. q. 158. artic. 7. Primo. Secundo. Tertio. Cap. 1.

Primum remedium.

Primum remedium proponitur à S. Gregorio his verbis: [Mens sollicita antequam agere quodlibet incipiat, omnes, quas pati potest, sibi contumelias proponat: quatenus Redemptoris sui probra cogitans ad aduersa se præparet: quæ, nimirum, venientia tantò fortius excipit, quantò se cautius ex præscientia armauit: qui enim improuidus ab aduersitate deprehenditur, quasi ab hoste dormiens inuenitur, eumque citius inimicus necat, quia non repugnantẽ perforat: nam qui mala imminentia per sollicitudinem prænotat, hostiles incursus quasi in insidijs vigilans expectat: & inde ad victoriam valenter accingitur, vnde nesciens deprehendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis suæ primordia cuncta debet aduersa meditari; vt semper hæc cogitans, semper contra hæc thorace patientiæ munitus, & quidquid acciderit, prouidus superet: & quidquid accesserit, lucrum putet.] Et quia hic S. Gregorius monet vt Redemptoris nostri probra interim cogitẽtur, affero alterum remedium ex S. Basilio. Sic enim.

Homil. de ira. Secundũ remedium. Ioan. 8.

Si stultus, & indoctus appellaberis, reminiscere eorum, quæ à Iudæis iacta sunt in veram sapientiam: Samaritanus es, & Dæmonium habes. Alapa, seu pugillo cæsus es? Expuit aliquis in faciem? eadem & Dominus est passus: nec enim ab expuentibus, aut cædentibus faciem auertit. Calumniã pateris? & passus Dominus. Tua laceratur vestis: & à Domino quoque vestis per vim extracta, & super eam missæ sortes. Nondum condemnatus es, nondum cruci affixus. Multa tibi toleranda, vt ad eius imitationem peruenias. Talia, & horum similia tibi succurrant, mentisque tuæ impetum, ac iram compescant. Similes namque præparationes, & animi dispositiones, morsus cordis, & impulsus facile delebunt, & animi cogitatio-

nes

nes in tranquillum statum deducent.

Tertium remedium. Tertium remedium ex eodem S. Gregorio petatur: [Modus,] inquit, [seruandę mansuetudinis est, vt cùm alienos excessus inspicimus, nostra quibus in alijs excessimus delicta cogitemus. Considerata quippe infirmitas propria, mala nobis excusat aliena: patienter namque illatam iniuriam tolerat, qui piè meminit, quod fortasse adhuc habeat, in quo debeat ipse tolerari; & quasi aqua ignis extinguitur, cùm surgente furore animi, sua cuique ad mentem culpa reuocatur: quia erubescit sibi peccata non parcere, qui vel Deo, vel proximo sæpe se recolit parcenda peccasse.]

Primum indicium. Primum indicium victoriæ alicuius iræ est, cohibere saltem externos motus, si internos non ita facilè, aut citò possumus. [Si aliquid animo pateris,] ait S. Basilius, [saltem in te conde tristitiam: In me turbatum est cor meum, inquit Propheta: hoc est, non extra turbationem animi ostendi, sed veluti quandam intra littus abruptam vndam retinui. Turbatus sum, & non sum locutus, ait idem.

Ibidem. Psal. 142. Psal. 76.

Secundū indicium. Secundum indicium est cùm fœdum nobis videtur ira commoueri, erubescimusque, si deprehendimur irati à viris prudentibus. Hic enim gradus est ad abnegandos, & extinguendos irarum internos ardores, cùm videlicet, iam incipimus nos ipsos erubescere, etiamsi animo solùm, non extra, iracundia concitamur. [Sedabis,] inquit S. Basilius, [mētem latrantem, & exacerbatam, si tecum in tui cordis recessu rationis tribunal verebere: quemadmodum pueri immodestum aliquid agentes viri venerabilis præsentiam vereri solent. Itaque animus ipse sibi speculum erit, in quo quàm turpis sit iræ facies, intuebitur, se ipsumque auersabitur, & corriget.

Tertiū indicium. Tertium indicium est, cùm rectè factis, & dictis, malè dicta, factave alterius in nos compensamus: id enim maximo argumento est iracundiæ iam restinctæ. Et quia iracundia leuis esse animi, atque infirmi videtur, contrà, hoc officium magnam animi constantiam, fortitudinemque declarat. [Ille maledixit,] ait S. Basilius, [tu benedicas. Verberauit, tu patere. Expuit, nihilique te existimauit, tu cogita quemadmodum es terra, & in terram reuerteris: his namque modis, atque rationibus te confirmans, longè leuiora quàm reuera sint inuenies tibi aduersarij facta, iurgiaque, sic etiam talionem illi reddes, ostendesq; , quàm sis contumelijs inuulnerabilis, ac præclaram tibi patientiæ coronam comparabis, dum alterius insaniam, occasionem philosophiæ, ac tuorum feceris meritorum. Hæc porrò omnia, & quicquid in hanc sententiam dicitur, requirunt in proficiente magnam animi submissionem, & voluntatis propriæ abnegationem, quandoquidē omnis nostra iracundia ex eo ortum habet, quòd alij nos contemnant, aut certè nos ab alijs contemni existimamus. Et si horum neutrum est, dolemus, & grauiter ferimus, impediri voluntatem nostram, aut id fieri, quod non fieri vllo modo, vel certè aliter fieri volumus. Quare superbiæ, & voluntatis propriæ abnegatio, iræ victoria est, eoque gloriosior, quo illa vehementior, & fortior.

Quartū indicium. Quartum indicium est, vt cùm exurgit iracundia aliqua (non enim omnis iracundia semper est repudianda) nō pręueniat rationem, sed sequatur: sitq; non dux, sed ministra consilij, officijve. Ita, ait S. Basilius, [iram retineamus vt equū iugalem nobis ratione ac fræno quodam obtemperantem, ac ordinem proprium nequaquam excedentem, & via ingredientem, qua mentis recto consilio dirigitur.] Addit autem idem; [vt miles duci, sic iracundia rationi adiutrix est contra peccatum.] Quò ex dicto fortassis Cassianus accepit, quod scribit sæpe, iræ ministerium ad hoc nobis solum esse insertum, vt lasciuientibus motibus, ac vitijs animæ nostræ irascamur. Qua tamen in re sequenda nobis est reliquorum patrum omnium communis sententia, quæ sic à S. Gregorio explicatur. [Sciēdum est,] inquit, [quod alia est ira, quā impatientia excitat, alia quā zelus iustitiæ format. Illa ex vitio, hæc ex virtute generat. Si enim nulla ira ex virtute surgeret, diuinę animaduersionis īpetū Phinees per gladiū nō placasset. Hanc irā q̄ Heli nō habuit, motū cōtra se īplacabilis supernæ vltionis excitauit: nā quò cōtra subdi-

Lib. 8. c. 6. 7 & 8. Lib. 5. moral. c. 31. Num. 25.

ſubditorum vitia tepuit, eò cōtra illum diſtrictio æterni Rectoris exarſit. De hac ira per Pſalmiſtam dicitur: Iraſcimini, & nolite peccare. Quod nimirum nō rectè intelligunt (hoc videtur ſcriptum aduerſus Caſſianum) qui iraſci nos nobis tantummodo, non etiam proximis delinquentibus volunt. Si enim ſic proximos, vt nos amare præcipimur, reſtat, vt ſic eorum erratibus, ſicut noſtris vitijs iraſcamur. De hac per Salomonem dicitur: Melior eſt ira riſu, quia per triſtitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. De hac iterum Pſalmiſta ait: Turbatus eſt præ ira oculus meus. Ira quippe per vitium oculum mentis excæcat; ira autem per zelum turbat: quia cū ſaltem zeli æmulatione concutitur, ea, quæ niſi tranquillo corde percipi nō poteſt, contemplatio diſſipatur. Sed eadem æmulatio poſt paululum in tranquillitate largius aperit, quæ hic interim per commotionem claudit: & vnde mens turbatur, ne videat, inde proficit, vt ad videndum verius clareſcat] Declarat id exemplo oculi collyrio inuncti, & radij ſolis nube obducti, & addit id, in quo ſumma eſt huius indicij; [Sed cùm per zelum animus mouetur, curandum ſummoperè eſt, vt nec hæc eadem, quæ inſtrumento virtutis aſſumitur, menti ira dominetur: nec quaſi Domina præeat, ſed velut ancilla ad obſequium parara à rationis tergo nunquam recedat. Tunc enim robuſtius contra vitia erigitur, cū ſubdita rationi famulatur: nam quantūlibet ira ex zelo rectitudinis ſurgat, ſi immoderata mentē vicerit, rationi protinus ſeruire contemnit, & tantò ſe impudentius dilatat, quantò impatientiæ vitium virtutem putat.] Concludit modum, tempuſq; in vltione peccati conſiderandum, retractando reſtringendam animi perturbationem, animoſitatē reprimendam, motus feruidos ſub æquitate diſponendos, vt fiat iuſtior vltor alienus, quò prius extitit victor ſuus. Lege etiam S. Chryſoſtomum in extrema homilia ſexta de laudibus S. Pauli.

Pſal.4. *Eccleſiaſt. 7.* *Pſal.6.*

De Acediæ abnegatione.

CAPVT XVIII.

ACEDIA à S. Damaſceno dicitur [triſtitia aggrauans, & ita hominem deprimens,] vt ait S. Thomas, vt nihil ei agere libeat.] Ideo habet annexum, & inſeparabilem comitem tædium animi, & torporem benè agendi, deijcientem totū hominem languore pigro, & inducentem mentis cōtinuā amaritudinem. Hinc ait Doctor quidā, naſcitur ex vehementiore triſtitia taciturnitas, & defectio vocis, quod adeò abſorbeatur animus, & occupetur languida deiectione, vt in vocem depromendam nō exeat, ſed ſui ipſius confuſione, & obnubilatione impediatur, detineaturq; cōſtricta, ne ſermonem efformet. Caſſianus diſtinguit acediam à triſtitia; ſed S. Gregorius melius coniungit, vt ait S. Thomas, [quia triſtitia, inquit, non eſt vitium diſtinctum ab alijs] Omne etenim vitium refugit bonum virtutis oppoſitæ: & triſtitia, quæ eſt de priuatione quietis in corpore, cōtra id quod laborioſum eſt, ſecundum quod aliqui eam diſtinguunt ab acedia, eſt propria luxuriæ. Non datur igitur alia generalis triſtitia, quàm ea, quæ eſt de bono diuino, ad quod charitas ordinatur. Hæc autem acedia eſt: quæ idcirco eſt vitium capitale.

Natura acedia. *Lib.2.c.14.* *2.2.q.35. art.1.* *Clitouæus ī Damaſcenum.* *Lib. 9. & 10.* *Lib.1.ī primū Regū, cap.14.* *Ibidē ar.4. ad 3.*

S. Auguſtinus de tētationibus loquēs, aſſerit primùm tentari hominem cōuerſum ad Deum tentatione famis cognoſcendæ veritatis, quam ante ignorauit: quam cognitionem vbi Dei dono adeptus eſt, tentari deinde tentatione difficultatis, qua veluti compedibus retineri ſe dolet, ne currat viam mandatorum Domini: de quibus tentationibus ſcripſimus aliqua in primo libro: poſtremò tentatione tædij, his verbis ſcribens: Quiſquis talis eſt, & vicit illas difficultates, & probabiliter iam conuerſatur inter homines ſine vlla querela malorum morum, excipitur tertia tentatione tædij cuiuſdam, in mora huius vitæ, ita vt aliquando eum legere, nec orare delectet. Tertia tentatio priori contraria: prius enim periclitabatur fame, poſtea

In Pſ.106.

fastidio: vnde & hoc nisi de quodam lãguore animæ? iam non te illicit adulterium, nec tamen delectat Dei verbum: Iam post periculum imperitiæ, & concupiscentiæ, de quibus duobus te euasisse lætaris, vide ne tædium, fastidiumq; te necet. Non est & ista leuis tentatio]

Tractatu de passione Domini, c. 19. S. Bernardus in eandem sententiã scribens, addit quædam ad naturam acediæ explicandam pertinentia. Sunt autem hæc: [Sunt, inquit, nõnulli, qui bona quidem opera faciũt, vel coactione, vel necessitate, vel consuetudine, sed ad hæc agenda nulla alacritatẽ mouẽtur. Quod vitium propriè acedia dicitur, & hoc quidem vitio religiosi homines maximè affliguntur: nã sęculares admodũ pauci, an hoc sit vitiũ in se, necne, animaduertunt: mundo enim alligati, spiritualis vitij vix possunt apprehendere nomen, cũ tamen hoc vitium inter septem principalia nominetur. Est autem vitium acediæ quod quendam torporem incutit animæ, vt ipsi omnia exercitia spiritualia quasi insipida videantur, & in graue tædium conuertantur. De quo tædio di-

Psal. 118. cit Psalmus: Dormitauit anima mea præ

Psal. 106. tædio. Et alibi: Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt vsque ad portas mortis. Tãto quippe aliquando affligitur hoc vitio anima bonorum, vt omnem escam, id est, omne spirituale exercitium abominetur, vt nec orare, nec legere, nec meditari, nec opus manuum libeat exercere: immò etiam appropinquant vsque ad portas mortis, id est, vt etiam ipsius vitæ fastidium habentes, morte finiri desiderent,

Iob 10. cum sancto Iob dicẽtes: Tædet animam meam vitæ meæ.

Effectus acediæ. Effectus acediæ sic à S. Gregorio describũtur:] De tristitia,] (quam vt suprà diximus, eandem censet esse cũ acedia) [malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, vagatio

2. 2. q. 35. art. 4. ad 2. mentis erga illicita nascitur.]S. Thomas sic exponit: [Quia, inquit, nullus diu potest manere absque delectatione cum tristitia, necesse est vt ex tristitia aliquid dupliciter oriatur, vno modo vt homo recedat à contristantibus; alio modo vt ad alia transeat, in quibus delectetur: vt qui non possunt gaudere in spiritualibus delectationibus, transferunt se ad corporales. In fuga autem tristitiæ talis processus attenditur, quia primò homo fugit contristantia, secundò etiam impugnat ea, quæ tristitiam ingerunt. Spiritualia autem bona, de quibus tristatur acedia, sunt & finis, & ea, quæ sunt ad finem. Fuga autem finis fit per desperationem; Fuga autem bonorum, quę sunt ad finem, quãtum ad ardua quæ subsunt consilijs, fit per pusillanimitatem: quantum autem ad ea, quæ pertinent ad communem iustitiam, fit per torporem circa præcepta. Impugnatio autem contristantium bonorum spiritualium, quãdo que quidem est circa homines, qui ad bona spiritualia reducuntur, & hic est rancor: quandoq; autem se extendit ad ipsa spiritualia bona, in quorum detestationem aliquis adducitur, & hoc propriè est malitia: in quantum autem propter tristitiã à spiritualibus aliquis trãsfert se ad delectabilia exteriora, ponitur filia acediæ vagatio circa illicita.

Primũ remedium. Primum remedium est oratio ad Dominum. Ita docet sanctus Augustinus:

In Ps. 106. [Agnosce te in illa scilicet tentatione tædij, cùm adest, & exclama ad Dominum, vt de necessitatibus tuis etiam hic liberet te. Et de hac tentatione liberatus cùm fueris, confiteantur illi miserationes eius.] Et paulò post idem repetit: [Quædam, inquit, corruptela mentis est fastidire, quod dulce est, ergo & de hoc beneficio, sicut & de cæteris superioribus, confiteantur Domino miserationes eius.] Formam orationis huius propo-

Sermone 21. in Cantica. nit sanctus Bernardus: [Trahe, inquit, me post te, in odorem vnguentorũ tuorum curremus. Propterea opus habeo trahi, quia refriguit paulisper in nobis ignis amoris tui, nec valemus à facie frigoris huius currere modo, sicut heri, & nudiustertius. Curremus autem postea, cùm reddideris lætitiam salutaris tui, cũ redierit melior temperies gratiæ, cũ sol iustitiæ iterum incaluerit, & pertransierit tentationis nubes, quæ hunc operire ad horam cernitur, atque ad leuem flatũ auræ blandioris solito cœperint vnguẽta liquescere, & aromata fluere, & dare odorem suum. Spirantibus vnguentis curremus, quia abscedet torpor, qui nũc est, & reuertetur deuotio, & iam nõ erit opus nobis, vt trahamur, quippe odo-

re

re excitatis, vt sponte curramus.

Secūdū remedium. Secundum remediū est.[Experimento, inquit Cassianus, probatū est acediæ impugnationem non declinādo fugiēdam, sed resistendo superādam.] In quā sententiam S.Bernardus: [Ergò cùm te, ait, torpore, acedia, vel tædio affici sentis, noli propterea diffidere, aut desistere à studio spirituali.] Ratio huius est, quia plerunque origo languoris huius, ac tędij est negligentia in intermittendis officijs virtutum, ijsque exercitationibus, quibus nititur noster spiritualis progressus, & Dei cultus: æquū enim est, vt qui Deum per otium, aut desidiam deserit, à diuinis ipse solatijs deseratur. Atq; hic est languor acediæ. Repetantur igitur eadem spiritualia munera, & augeantur potius, si fieri potest, vt hac ratione extincto acediæ languore, prioris spiritus feruor denuò excitetur.

Lib.10. ca. 25.

Ibidem.

Tertium remedium. Tertium remedium. Non est acediæ peccatum contemnendum: est enim in sacris litteris [maledictus, qui facit opus Dei negligenter.] Et quanquam acedia negligentia propriè non est, quia tristitia est, & dolor, animique remissio; hoc ipsum tamen sine culpa negligentiæ plerunque non est, præsertim si non præcauetur cum potest, & statim ac exoritur, non fugatur: estq; negligentiæ, otijque parens, ac multorum grauissimorum criminum origo. De quibus in sequentibus capitibus agendum est. Quare, quia culpa est, detestanda est: quia verò coniuncta est semper cum grauioris culpæ periculo, nisi celeriter conuellatur, extimescenda. Otium igitur omnino vitādum, ne incidamus in acediam.

Quartū remedium. Quartum remedium est Christi Domini exemplū, qui tædio vsque ad mortem, non tamen acedia, vel leuiter affici voluit: vt hinc quoque intelligamus, posse hominem cum Dei gratia tædiū etiā grauissimum tolerare sine culpa: nec cadamus animo, si aliquando huius generis angoribus cruciamur, nec tamen quam caussam habeant à nobis, intelligimus. Quod etiam indicium alicuius progressionis in hac abnegatione acediæ, merito potest esse. Sed hæc omnia cognoscentur magis ex his, quæ adhuc dicturi sumus.

Indicium progressionis.

De tepiditate spirituali, & de prima eius specie.

CAPVT XIX.

TEPIDITAS vel est effectus acediæ, [torpor] nominatus à S.Gregorio, vel est acedia ipsa progrediēs, & ad habitum iam perducta. Quam ob caussam hoc loco tractanda est. Et quia hoc vitio nullum capitaliorem hostem habet proficiens, est etiā à nobis quantum Dei gratia poterimus, accuratius explicanda.

Prima species tepiditatis. Vniuersè autem loquendo, duplex apud Patres reperitur tepiditas: vna est affectio quædam hominis sine mortali peccato quidem, sed iam defatigati, satietate rerum spiritualium, ita ac si nūquam eas degustasset: aut certè deterriti rei magnitudine, & itineris difficultate, qui quasi de via languens resistit, nil vltra progrediens: hæc in scripturis sacris comparatur somno [Dormitauit anima mea præ tędio;] Et apud Salomonem, & Apostolum non semel eodem nomine censetur. Eadem, penuria quædam spiritus est, contraria abundantiæ, de qua Dauid: [Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum.] Macies item, & sterilitas animæ, quas deprecatur idem, cùm dicit: [Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. Et anima mea sicut terra sine aqua tibi.] Denique (vnde etiam nomen accepit) sanctus Ioānes in Apocalypsi de ea scribit celebratam sententiam: [Vtinam calidus, aut frigidus esses, sed quoniam tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.

Psal.118.

Psal.29.

Psal.62. *Psal.142.*

Apoc.3.

Huius quæ sint proprietates, vt ex ijs se quisq; exploret, & cognoscat, explicā dum est ex Patrū obseruationibus. S.Bernardus igitur hominē spiritu feruentem sic describit primū; [Aduertere potes in omnibus ferè religiosis cōgregationib⁹, viros repletos cōsolatione, superabūdātes gaudio, iucūdos semper, & hilares, feruētes spiritu, nocte, & die meditantes in lege Domini, crebrò suspiciētes in cęlū, & puras manus in oratione leuantes, solicitos obseruatores cōscientiæ, & deuotos

Sermone 6. de Ascēsione.

uotos sectatores bonorũ operũ: quibus amabilis disciplina, dulce ieiuniũ, vigiliæ breues, labor manuũ delectabilis, & vniuersa denique conuersationis huius austeritas refrigeriũ videatur.] Deinde vt ex hoc quasi simulachro feruẽtis hominis, cognoscatur tepidus, descriptionem tepidi subijcit in hunc modũ: [Cõtrà sanè, [inquit, inuenire est homines:]

1. *Primò pusillanimes, & remissos.*
2. *Deficientes sub onere.*
3. *Virga, & calcaribus indigentes. (tia est.*
4. *Quorũ remissa lætitia, pusillanimis tristi-*
5. *Quorum breuis, & rara compunctio.*
6. *Animalis cogitatio.*
7. *Tepida conuersatio.*
8. *Obedientia sine deuotione.*
9. *Sermo sine circumspectione.*
10. *Quorum oratio sine cordis intentione.*
11. *Lectio sine (sui nempe) ædificatione.*
12. *Quos vix gehennæ metus inhibet.*
13. *Vix pudor cohibet.*
14. *Vix frænat ratio.*
15. *Vix disciplina coërcet.*

Lib. 14. c. 2. 3. & 4. Cassianus autem acediæ spiritu occupatum hominem, dicit obnoxium esse innumeris malis, in eoq; acediam generare hæc, quæ sequuntur omnia.

1. Horrorem loci, in quo habitat.
2. Fastidium cellæ.
3. Fratrum conuiuentium aspernationem, & contemptum.
4. Inertiam ad operandum.
5. Vagationem extra cellam.
6. Negligentiam sacræ lectionis.
7. Suspiria, gemitusque, quod ibi nihil proficiat.
8. Opinionem quod alibi sibi, alijsque magis prodesset.
9. Desideriũ in vinea Dñi laborandi ad aliorũ etiam vtilitatẽ, & animarũ lucrũ.
10. Amorem monasteriorum longè positorum.
11. Odium disciplinæ, cui est addictus.
12. Impatiẽtiã inediæ, solitudinis, orationis, & cuiuslibet alteri⁹ mortificationis.
13. Somnum corporis diuturnum.
14. Visitationes, & collocutiones superuacaneas.
15. Peregrinationes lõginquas, & inutiles.
16. Familiaritates periculosas.
17. Desideriũ cõsanguineorũ. Atq; vt horũ malorũ omniũ caussas intelligamus.
18. Generat idem spiritus in corde perturbationem magnam.
19. In mente confusionem, atque caliginem. Ex quibus duobus tanquã ex fontibus superiores omnes tàm animi, quã corporis ægritudines emanant.

Verùm hæc eadem mentis caligo, & cordis perturbatio altiorẽ adhuc radicẽ habet, quæ Cassianum non latuit. Hæc autẽ est occulta quædã superbia, quæ in hominis animum latẽter irrepit, eumq; vbi occupauerit, deijcit: cuius ille signa, vt internoscatur, enumerat his verbis: *Vide librũ 12. cap. 25. 26. & 27.*
[Cùm gloriatur de nobilitate natalium, aut alia sæculi dignitate, aut pecunia, cũ iugum monasterij non sustinet, cùm senioris vllius disciplinam non admittit, nullam denique obedientiam, aut subiectionem: cùm crescit in corde eius fastidium spiritualis verbi: quod cognoscitur, cum quo tempore de rebus diuinis tractatur, eius obtutus vno loco stare non sinit, sed stupidus huc, & illuc circumfertur intuitus: pro suspirijs salutaribus sputa de sicco gutture corraduntur, excreationes etiam sine vlla interpellatione phlegmatis prouocantur, digiti ludunt, & in modũ quiddam scribentis volutãt, atq; depingũt: ita totus cõmouetur, ac si acutis sudibus insideret: verbũ auditũ, & simpliciter ad ædificationem prolatũ æstimat dictum ad suam sugillationem, suis suspicionibus occupatur, caussas cur quidq; dicatur inquirit, & q̃d possit ci q̃s obijcere, tacita volutatione coniectat: vnde ex spirituali collatione non iuuatur, sed vehementiore cordis obstinatione duratur, iræ stimulis acrius incitatur. Post hæc, excelsa vox, sermo rigidus, amara, & turbulenta responsio, incessus erectus, ac mobilis, lingua, facilis, procax loquela, nec vnquam taciturnitatis amica, nisi cùm contra fratrẽ rancorem quendã in suo corde conceperit, sitq; silentium eius, non compunctionis, & humilitatis, sed superbiæ, & indignationis indicium. Et ad satisfactionẽ læsi fratris semetipsum submittere dedignatur, & ab illo sibimet oblatã despicit, atq; contemnit.] Cõcludit Cassianus tãdem huiusmodi hominem cùm nihil ipse didicerit, magistrum etiam aliorum fieri, & cum huiuscemodi elatione cordis in perniciosissimũ teporem, noxiũq; corruerit, & nec verus monachus, nec *Cap. 27.* *Cap. 30.*

sæcularis

sæcularis effectus sit, etiam perfectionē sibi ex hoc ipso miserabili statu, & conuersatione promittere.

Quod si adhuc inuestigemus, quænā sit superbiæ huius origo; idē Cassianus quodam loco ait, esse tepidum, & male arreptum renunciationis principium, quod hominem de pristino, ac sæculari tumore ad Christi humilitatem descendere non permittit. Sed alio loco indicat aliquos tepefactos, quia de perfectæ renunciationis gradu, quem tenuerant initio conuersionis, & deinceps aliquo temporis spatio, ad vituperabilem finē reciderunt: quia nimirum ad sæculi mores, superbiamq; sunt reuersi.

Cap. 25.

Coll. 3. c. 5.

Quanquam verò nostrorum temporum cōsuetudini pleraq; ex dictis supra non planè conueniunt; tamē difficile nō est ad nos ea transferre: supebia enim eadem est etiam apud nos, quare eiusdē erit eadem vis, & proprietas, effectus ijdem. Initium etiam nos facimus à mūdi contemptu, & renunciatione rerū sæcularium. Hæc si tepida sit, & imperfecta, vt vtinam non esset in multis, quid mirū si tepida sequatur, aut nulla virtutū exercitatio? qualia enim initia posita sunt, talia cætera omnia sequi necesse est.

Quoniam tamē tractatio hæc vtilissima est, afferam adhuc rei huius explicationem aliam, nobis, nostrisq; temporibus accōmodatam. Indicia igitur hominis tepidi vt plurimū hæc esse cēsentur.

1. Orare sine attētione, & feruore spūs.

2. Meditari res diuinas sine animi sensu, affectu, fructu.

3. Difficulter se expedire ab hominum frequenti, nec vtili congressione, & colloquio.

4. Ægrè redire ad se ipsum, & nunquā, aut rarò admodum in cor suum dissipatum animum cogere.

5. Examinare conscientiam, & se ipsum inspicere quasi per transennam, & strictim, absque compunctione, proposito, & emendatione.

6. Latè, libenterq; sese diffundere in omnes res exteriores, non hominum salutis procurandæ, sed tædij sui mitigandi caussa.

7. Cōsolari se, quæsitis solatijs ex rebus creatis, aut ex cogitationibus inanibus.

8. Liberè de alijs loqui, & eadem libertate aliorum facta, dictaue obseruare, & reprehendere.

9. Grauiter ferre disciplinā religiosam, si religiosus sis, & omnē admonitionē, aut correctionem, quæ olim iucundissima fuisset, insuauem, intempestiuam, intolerabilem existimare.

10. Ad otiosam vitam aspirare, & subterfugere labores ad animarum auxilium fructuosos, & necessarios, permittereque, vt earundem zelus omnino langueat; quæ grauis est culpa ijs, quibus animarum cura aliqua commissa est.

11. Obedire maioribus, patribus spiritualibus, aut etiam legibus, quibus tenetur, sine vlla animi contentione, immò cum fastidio, lentè, frigidè, inuitè.

12. Optare sibi ab hominibus honorem haberi, & ab illis se multum amari, hominum blanditijs, & fortè etiam assentationibus delectari.

13. Existimare vacationem laborum suis meritis iam deberi, & immunitatē, qua careant alij, dandam sibi. Et si hæc fortè alicui minima videantur, illa sine dubio maiora sunt, videlicet.

14. Frigere iam sacramentorū vsum, nec ea amplius frequentare, vt inceperas.

15. Sacras conciones nō audire: spirituales, & vtiles libros non euoluere, vel certè rarò, & fastidiosius.

16. Occasiones peccatorum minimè vitare, vt antea, idcirco, quia tibi multum, tuisq; viribus fidis: quæ remeritas est maxima, atque occultior superbia; ita enim tepidus imprudens prouehitur in altum mundanorum fluctuum, fitque quo minus secum reputat, eò magis periculo propior.

17. Indulgere tibi, tuoq; corpori deseruire, & paulatim quicquid salutari pœnitentia astrinxeras, relaxare molliore viuendi ratione.

18. Memoria replicare pristinos mores, & mundanorum hominum felicitatem, eoq; mentis cæcitate induci, vt mundi voluptates, & deliciæ, quæ prius somnia, ludibriaque, vti sunt, videbantur, nō displiceāt, vt antea, sed arridere incipiāt potius, ac præclara quædam bona videantur.

19. Diuinos instinctus, quibus ad seueritatem vitæ, & christianam disciplinam subinde excitaris, & ipelleris, vel nō aduertere,

uertere, vel dissimulare, & in aliud tempus differre, vel quod deterrimum est tepiditatis genus, etiam negligere.

20. Spiritualibus patribus nõ auscultare, vti consueueras, & quãquam eorũ cõsilia præsens probas, absentẽ facto ab eis discrepare, clam te subtrahere, & ab eorum magisterio, curaq; refugere.

21. Deniq; hac cupiditate tenẽtur hi, qui cũ perfectioni, ex instituti, & professionis obligatione, operã dare debeant, in hoc studio negligentissimè se gerunt, occupati nimirũ vel literarum, etiam sacrarum studijs, vel alijs ecclesiasticis, & religiosis muneribus obeũdis, quæ speciosa sunt, & gloriolæ seges. Hi quanquã aduertunt, se ad summum perfectionis gradum iam peruenisse oportere, aut ab eo certè non longè distare, & in primo gradu adhuc hærere, hoc est, non vrgeri se mortiferi peccati conscientia, optant quidem se ipsos corrigere, & excitare è somno desidiæ ad laborẽ abnegationis, & virtutis; differunt tamen, & procrastinant, nec adhibent quæ necessaria sunt, ad tam præclarũ finem consequẽdum: immò, quæ malitiosa tepiditas est, cùm se ipsos animosè vincendo, ac veterem hominem, cuius non exiguam partem retinent, exuendo, diuinæ voluntati subijcere omnino deberẽt, toti sunt in conquirendis rationibus, quibus diuinã voluntatem ad sua studia reuocare possint: & ij esse fine conscientiæ scrupulo, qui esse nequeunt fine tepiditatis nota.

Sed iam proponamus remedia tanto malo opportuna.

Primum remedium. Primũ, si diligens consideratio periculi, in quo positus est nesciens homo tepidus: quod non vnum est, nec parui momenti, sed multiplex, atque grauissimũ.

Primum periculum. Primum est periculum recidendi in peccata, quibus olim ante conuersionẽ detinebatur: nã si praui habitus, qui post conuersionem, vt diximus, remanent in homine, per continuam abnegationem non extrahantur radicitus, intermortua vitia refundunt, & hominẽ in actiones, quæ ex ijs oriuntur, inducunt.

Secundũ periculum. Secundum est periculum, si non redeundi ad pristina flagitia, perdendi certè omnẽ fructum vitę benè institutæ [Si enim, inquit S. Gregorius, quod videtur gerendũ, solicita intentione non crescit, *Tertia par tis Pastoral. cap. 35.* etiã quod fuerat benè gestũ, decrescit. In hoc quippe mũdo humana anima quasi nauis est, contra vim fluminis comitens, quæ vno in loco nequaquam stare permittitur, quia ad ima relabitur, ni si ad summa conetur. Si ergo inchoata bona fortis operantis manus ad perfectionẽ non subleuat, ipsa operandi remissio contra hoc, quod operatũ est, pugnat. Hinc est enim quod per Salomonẽ dicitur: Qui mollis, & dissolutus in opere suo fuerit, frater est sua opera dissipãtis: quia videlicet qui bona cępta districtè nõ exequitur, dissolutione negligẽtiæ manum destruentis imitatur. Hinc Sardis Ecclesię ab Angelo dicitur: Esto vigilans, & confirma cætera, quæ moritura erant, non inuenio opera tua plena coram Deo meo. Quia ergo plena corã Deo eius opera inuenta non fuerant, moritura reliqua etiam quæ erant gesta, prædicebat: Si enim quod mortuum in nobis est, ad vitam non accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quasi adhuc viuum tenetur. *Prouerb. 18* *Apocal. 2.*

Tertium periculum. Tertiũ est periculũ maioris alicuius ruinæ, quæ quanquam nõ impendere fortè videtur, est tamen certa, ni tepor iste excutiatur ex animo. [Lapsus, inquit Cassianus, quispiam nequaquam subita ruina corruisse credẽdus est, sed aut prauæ institutionis deceptus exordio, aut per longã mẽtis incuriã palatim virtute animi decidente, & per hoc sensim vitijs in crebrescentibus, casu miserabili concidisse. Ante cõtritionẽ enim præcedit incuria, & ante ruinã mala cogitatio: quẽadmodum domus nunquam ad ruinam subitaneo procũbit impulsu, nisi aut antiquo vitio fundamẽti aut longa inhabitantiũ desidia stillicidijs primùm paucissimis penetrantibus corrupta sensim fuerint munimenta tectorũ, quibus per vetustã negligentiã in maiorẽ modũ patefactis, atq; collapsis riuatim posthæc influit pluuiarũ, imbriũmq; tępestas. In pigritijs enim humiliabitur cõtignatio, & in segnitie manuũ stillabit domus. Et Salomon alijs verbis: Stillicidia eijciunt hominem in die hyemali de domo sua.] Quo loco Cassianus pergens ibidẽ pluribus verbis, ait stillicidia esse minuta passionũ irritamenta, quæ initio neglecta, & nõ mortificata corrumpunt paulatim *Collat. 6. cap. 17.* *Prouerb. 16* *Sec. 70.* *Ecclesiast. 10.* *Prouerb. 7.* *Sec. 70.*

latim tigna virtutum,& introducfit imbres vitiorum, vt tempore hyemis, hoc est, tentationis diabolicæ, mens de sua possessione deturbetur.

Quartũ periculum. Quartum est periculum maximũ omnium, nunquam emergendi ex gurgite tepiditatis: eius enim hæc vis est, & impotẽtia, vt quẽ semel absorbuit, retineat semper. [Sicut ante teporem, ait S. Gregorius, frigus sub spe est, ita post frigus teporin desperatione: qui enim adhuc in peccatis est, conuersionis fiduciã non amisit: qui verò post conuersionem tepuit, & spem, quæ esse potuit, de peccatore, subtraxit.] Quod dictũ nemo non videt, quàm sit planè formidandũ. Hoc idem Cassianus ita exaggerat: [Rectissimè pronunciatur esse deterior (qui tepidus est) quia facilius ad salutarem cõuersationem, ac perfectionis fastigiũ carnalis quis accedit, quàm is, qui professus monachum, nec tamen viã perfectionis arripiens secũdùm regulam disciplinæ, ab illo semel spiritualis ignis feruore discessit. Ille nanq; corporalibus saltem vitijs humiliatus, atq; immundũ se sentiens contagione carnali ad fontem veræ purificationis, ac perfectionis culmẽ quandoq; compunctus accurrit. Nã qui semel tepido exorsus initio, non ea humilitate, ac feruore, quo debuit iter huius professionis arripuit, infectus semel hac miserabili lue, & in ea quodãmodo resolutus, nec ex sese vlterius perfecta sapere, nec alterius poterit monitis erudiri. Dicit enim quia diues sum, & nescit, quia miser est, & miserabilis. In eo factus seculari deterior, quod nec miserum se, nec cæcum, nec monitis indigere cognoscit.

Tertia partis Pastor. cap. 35.

Collat. 4. cap. 19.

Apocal. 3.

Secundũ remedium. Secundum remedium est: quãuis non subessent tepori suprascripta pericula, status ipse hominis tepidi infelicissimus est, in quo tepidus quietus esse non potest longo tempore, quin agitetur cogitationibus, & scrupulis, & tædiũ ipsum, quo tenetur, etiamsi desint alia, non potest non eum angere, atque conficere. Quæ singularis est Dei prouidentia, vt se cognoscat infelix, & proprio coactus malo morbo suo remedium quærat S. Bernardus sic depingit huiusmodi animæ quasi sectionem, & in contrarias partes distractionem. [Vtinam hæc, inquit, vt intellectum admoneant, moueant & affectum, ne sit intus amarissima contradictio, & diuisio molestissima, dum hinc quidem sursum trahimur, scilicet intellectu, & cognitione; sed retrahimur inde deorsum, scilicet affectu, & tepiditate.] Subijcit deinde descriptiones feruẽtis, & tepidi initio capitis positas, & addit: [Non tibi horum tepidorum vita inferno penitus appropinquare videtur, dum intellectu affectui, & affectu intellectui repugnante, necesse habent mittere manum ad opera fortium, qui cibo fortium minimè sustentantur, socij planè tribulationis, sed non consolationis. Exurgamus obsecro, qui cunque huiusmodi sumus, resarciamus animam, spiritum recolligamus, abijcientes perniciosam tepiditatem, etsi non quia periculosa est, & Deo solet etiam vomitum prouocare, certè quia molestissima, plena miseriæ, & doloris, & inferno planè proxima, vmbra mortis iure cẽsetur. Et si quærimus quæ sursum sunt, etiam sapere, & prælibare interim studeamus. Quod si fastidij huius sensus non percipitur à tepido, hoc signum est, eum planè somniculosum esse, & in eas tenebras iam corruisse, quæ veterno propiores sunt, iamque carere stimulo ad eum excutiendũ, quod solum ex maioribus Dei donis illi reliquum erat, vt illi durum esset contra stimulum calcitrare, haberetq; vel inuitus, quo se ipsum excitaret.

Ibidem.

Tertium remedium est, vt qui se eò præcipitem actum intelligit, si tamẽ intelligit, intelligat etiam Dei sibi irã imminere; ac proinde præoccupet faciem eius in confessione. Adeat spiritualem medicum, & magistrum, eique se totum recognoscendum, & regendum tradat: reputetq; secum non aliam ad se ipsum recuperandum, superesse rationẽ, quàm si cum maxima humilitate, & simplicitate patri, & magistro sui spiritus se tanquam puerum erudiendũ, & gubernandum in omnibus præbeat: nã feruorem spiritus, quem languentem, & sopitum reddidit tepiditas, & superbia, non exuscitabit, aut restituet, nisi sui ipsius efficax abnegatio, atque humilitas. Et hæc de prima tepiditate. *Tertium remedium.*

De secunda specie tepiditatis spiritus.

CAPVT XX.

LTERA tepiditas spiritus, superiore hactenus explicata multò tetrior, & detestabilior est, quippe quæ cum peccato mortifero vt plurimùm coniuncta sit: quamobrem frigus potius, quàm tepor nominari debuerat; à Patribus tamen tepiditas dicitur, vel quia est effectus superioris, vel quia illam refert, vt imago quædam ipsius. Neque enim qui hac ratione tepidus est, ita perfrictæ frontis est, vt sanctimoniæ alicuius speciem non præ se ferat: sed decipitur potius errore opinionis suæ, aut cæca aliqua, & inani cupiditate rerum terrenarum.

Primũ genus horum tepidorum. Duo igitur sunt genera tepidorũ hominum, hac videlicet posteriore tepiditate laborantium. Aliqui enim sunt, qui amant quidem, & eligunt meliorem, & fortè etiam perfectam viuendi rationẽ, non se tamen expediunt ab ijs negotijs, & occasionibus, quæ eos, vel in peccatis detinent, vel ne progrediantur in virtutis studio, remorantur. De his S. Gregorius in illa verba Iob: [Considerate semitas Theman, itinera Saba; Theman ait, auster, Saba rete interpretatur. Quid hic per austrum, qui afflata teporibus membra dissoluit, nisi fluxa viuendi remissio: quid per rete nisi actionis obligatio demonstratur? Qui enim dissoluta mente ea, quæ terrena sunt, appetunt, nec gressu libero ad Deum pergunt, ipsi se suis inordinatis conatibus ligant, cumq; se fluxis conuersationis suæ actibus implicant, quasi remansuros in retis vinculis pedes ponunt. Vt enim paulò superius quosdam ad deuictas iam culpas retrahi per aperta quædam, & nõ deuicta vitia, diximus; ita nonnulli ad ea, quæ relique rant, redeũt per quædã, quæ vel honesta tis nomine, vel laudis honore palliãtur. *Lib. 7. moral. cap. 14.*

Ad hoc genus reducit S. Gregorius eos, qui vocati ad perfectionẽ, animo respondent, non facto: cũ non relinquant bona temporalia, quorũ peruerso desiderio tenentur. [Dissolutis itaque, inquit, gressibus in rete ambulant, qui dũ mundum perfectè non deserunt, semetipsos gradiẽdo obligant, ne gradiãtur. Itẽ illos, qui abnegato amore bonorũ terrenorũ, cùm plusquã necesse est, carnis propinquos diligãt, retracti exterius à cordis parente diuidũtur. [Quò itaque, ait, isti nisi in rete ambulant, quos à præsenti sæculo inchoata iã vitæ perfectio soluerat, sed inordinatus amor terrenæ cognationis ligat? [S. Bernardus etiam de hoc eodẽ tepore scribens sic ait:] Tepescimus processu tẽporis à feruore cõuersationis nostræ: paulatim refrigescit charitas, abundat iniquitas, vt consumemur carne, qui spiritu cęperamus: inde enim est, vt minus ea sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis, indeuoti pariter, & ingrati. Timorem Domini relinquimus, religiosam omittimus solitudinẽ: verbosi, curiosi, faceti etiã detractores, & murmuratores, vacantes nugis, fugitantes labores disciplinæ, quoties sine nota id licet, quasi verò confestim sit etiam sine noxa.] De ijsdẽ alibi dicit, eos esse, [qui scurrilitates, detractiones, iactantiæ, & impatientiæ verba non putãt: facilè contristant proximos, pusillorum scandala parui endunt, ad increpationẽ aliorũ aut dormitant, aut irascuntur, psallũt cũ alijs, sed ineptias meditando, & ne ipso quidem tremendo Angelis participare verẽtur Dominici corporis Sacramẽto. *Serm. 3. de Annunciatione.* *Sermone cõtra ingratitudinem.*

Secundum genus tepidorum. Alij verò homines tepidi reperiũtur, qui tepore languefacti, in ea peccata labuntur, quæ nulla ratione possint excusare. Hæc autem multa sunt, & magna.

Primũ peccatum. Primum est cogitatio, & oblectatio libidinosa, & turpis, quam in hominem otiosum nullo negotio immittit diabolus. [Sunt nõnulli,] inquit S. Gregorius, qui mundi quidem actiones fugiũt, sed nullis virtutibus exercẽtur, hi nimirum torpore, non studio dormiunt: quibus plerunque contingit, vt quantò securius ab externis actionibus cessant, tantò latius immundæ in se cogitationis strepitum per otium congerant. Vnde sub Iudæę specie per Prophetam torpẽs otio anima defletur, cùm dicitur: Viderunt eam hostes, & deriserunt Sabbata eius. Hostes enim Sabbata videntes irrident, cùm maligni spiritus ipsa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertra- *Lib. 5. moral. cap. 22.* *Thren. 1.*

pertrahunt: vt vnaquæq; reproba anima quò magis remota ab externis actionib⁹ seruire Deo creditur, eò magis eorum tyrannidi, illicita cogitando, famuletur.

Secundum peccatum. Secundum peccatũ post illa, quæ ante retulimus ex S. Bernardo, detractiones nimirũ, murmurationes, disciplinæ fuga, & scandala, est apostasia à religione. *Lib. 10. c. 3.* Scribit enim Cassianus huiusmodi animam, inimicorum machinis impetitam, acediæ spiritu fatigari, ita vt postquam non repugnando, sed fugiendo, & varia solatia, quibus distrahatur quærendo, locum dederit tẽtationi, tandem eò hominem impellat, vt militiæ suæ fugitiu⁹, ac desertor Christi, miles effect⁹, *2. Tim. 2.* implicet se negotijs sæcularibus, ei, cui se probauit, minimè placiturus: quam rem, turpissimum saltum appellat S. Bernardus: cuius locum postea proferemus in tractatione de tentationibus.

Tertium peccatum. Tertium est peccatum desperationis: de quo S. Augustinus: [Iam fastidium patiuntur, fastidio languẽt, fastidio periclitantur: *In Psalmũ 106.* nisi fortè putas, occidi eos fame potuisse, & non posse fastidio. Vide quid sequatur, cùm dixisset: Omnẽ escã abominata est anima eorũ, ne quasi eos putares de satietate securos, non magis videres de fastidio morituros, & appropinquauerũt, inquit, vsq; ad portas mortis.] *Lib. 9. c. 9.* Quod exprimit adhuc apertius Cassianus allatis exemplis Cain, & Iudæ. Quanquam verò priores tepidi, non ita malè videntur habere sicut posteriores, omnes tamen remedijs indigent non vulgaribus.

Primum remedium. Primum remedium est, propositum, & deliberatio similis illi, in qua Dauid erat, cùm dixit: *Psalm. 76.* [Ego dixi, nunc cœpi.] Qui enim hoc tempore languet, gratia Dei destitutus est, hoc est, peccator est, Dei desertor, & inimicus, nõ minus Dei auxilio supernaturali, & multo indigẽs, quàm quilibet alius peccator, qui diuinæ gratiæ particeps non sit: immo fortasse magis: grauior enĩ casus huius est, quo ex altiore sãctitatis gradu delapsus est. Quare intelligat, sibi planè deliberandum esse, de nouo vitæ genere instituendo, & inchoandum ab anteactæ vitæ pœnitentia non aliter, ac faciunt meretrices, & publicani, cũ ad Dominum cõuertuntur. Ideò iisdem prorsus rationibus iuuari velit, quibus prædicti peccatores vtuntur, cùm emergunt ex peccatorum cœno: ijs nimirum, quæ generent, nutriantq; spiritum verę contritionis: deinde hominẽ rapiant ad integrè, & ex animo confitenda, & per pœnitentiæ sacramentum superioris vitæ peccata eluenda magna cum humilitate, & lachrymis: oportere denique exerceri se strenuè in corporis, & animæ mortificatione, & orationibus ad Deum, superosque omnes, & omni cautione prouidendum, vt sese abstrahat quàm maximè ab omnibus otij, & peccati occasionibus, & incitamentis, dedatque se ex animo virtutum studijs, & spiritualibus exercitationibus sub prudẽtis, & pij magistri seuera disciplina: ad quod præter prædicta, & omnia illa, quæ cùm instituetemus Incipientem, primo libro diximus, necessaria est aliqua saltem ad tempus secessio in locum aliquẽ secretiorẽ, & à sæculi strepitu remotiorẽ, in quo se mens planè colligat, & ad vitã deinceps melius traducendam comparet. Si enim hoc faciunt sancti viri, vt se conseruent, vt latè docet S. Gregorius, quid faciendum erit peccatoribus cùm resipiscunt, *Lib. 5. mor. cap. 22.* vt se recuperent, & ad pristinum statum reducant? ad hoc autem sequentia monita non parum iuuare posse videntur.

Secundum remedium. Secundum remedium est mortis, & aliorum nouissimorum meditatio: [Monet horror in exitu, inquit S. Bernardus, *Sermone in sex tribulationibus.* dolor in transitu, pudor in conspectu gloriæ magni Dei. Vnde nobis ista dissimulatio est fratres mei? Vnde tàm perniciosa tepiditas? Vnde hæc securitas maledicta? Quid seducimus miseri nosmetipsos? Forsitan iam diuites facti sumus, forsitan iam regnamus? nonne ostium domus nostræ horribiles illi spiritus obsident? nonne exitus nostros laruales illæ facies præstolantur? quis ille pauor erit, ò anima mea, cũ dimissis omnibus, quorum tibi est tam iucunda præsentia, tam gratus aspectus, cohabitatio ipsa tam familiaris, sola ingrediens incognitam penitus regionem, occursantia tibi cateruatim ruere teterrima illa monstra videbis? quid tibi in die tantæ necessitatis occurret? quis tuebitur à rugientibus præparatis ad escam? quis cõsolabitur? quis deducet?] Reuocãda etiã in me-

in memoriam sunt exempla diuinæ animaduersionis in huiusmodi homines, qui vel tepidè vixerũt, vel tepiditate acti sunt in immania illa præcipitia peccatorum, quæ recensuimus: sunt enim multa, manifesta, & planè horribilia: principem locum tenent exempla Cain, Iudæ, Ananiæ, & vxoris, sed plenæ sunt historiæ & antiquæ, & recentiores.

Tertium remedium. Tertium remedium est, considerare Deo maximè odiosam esse hypocrisin, & duplicitatem. Euangelia abundant cõcionibus, & minis Domini nostri Iesu Christi aduersus hypocritas. Et S Bernardus sic scribit: [Simplex natura simplicitatem cordis exquirit. Denique, Et cum simplicibus sermocinatio eius: vir duplex animo inconstans est. Non potest quẽ quæritis inueniri ab his, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Aeternitas est, quæ nisi perseueranter quæsita nõ inuenitur. Væ peccatori terrã ingredienti duabus vijs: nemo enim duobus dominis seruire potest. Ne hãc quidem duplicitatem amat integritas illa, perfectio illa, illa plenitudo, indignum est enim ei, vt inueniendã se præbeat, nisi perfecto eam quæsieris corde. Cæterùm si odibilis est canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti, sed & ipsum quoque, quem inuenerit tepidũ, ex ore suo euomere incipit Deus, simulator, & proditor vbi parebunt? si maledictus; qui facit opus Dei negligenter, qui fraudulenter fecerit, quid meretur? Fugiamus hãc duplicitatem, charissimi, & à fermento Pharisæorum omnimodis caueamus. Si nolumus frustra quærere Dominũ, quæramus veraciter, quæramus frequenter, quæramus perseueranter: vt nec pro illo quæramus aliud, nec cum illo aliud, nec ab illo ad aliud conuertamur.

Serm 2. de altitudine cordis. *Prou. 3.* *Iacob. 1.* *Luc. 8.* *Matth. 6.* *Prouer. 26.* *2. Pet. 2.* *Hiere. 17.* *Matth. 16.*

Quartum remedium. Quartũ remedium est intueri vitam tepidorum: fieri enim non potest, vt ea cognita, nobis non maximè displiceat. Quod ergo displicet nobis in alijs, emẽdemus in nobis. Idcirco inquit Sanctus Gregorius: [Scribitur in Iob, Considerate semitas Themã, austri inquam, siue temporis: quia, quæ, inquit, in nobis minus dijudicãda credimus, quàm sint turpia in aliorũ actibus cognoscimus. Sicque fit vt ad semetipsam mens redeat, & agere quod reprehẽdit, erubescat: quasi enim à speculo fœda facies displicet, cũ mens à vita simili, in se ipsa quod auersetur, videt.

Ibidem.

De pusillanimitatis abnegatione, ex eaque enascentibus scrupulis.

CAPVT XXI.

De pusillanimitate hic agimus, quia à Sancto Gregorio tribuitur acediæ, tanquam eius partus. Et in Euangelio seruus, qui Domini seueritatem reformidans fatetur se pecuniam eius abscondisse, ne in ea negotiaretur, appellatur à Domino malus, & piger. Et est vtilis proficienti hæc tractatio, quia pusillanimitate non rarò impeditur multorũ spiritus progressus: nam multi, vt idem sanctus Gregorius explicat, in miserijs per pusillanimitatem non subsistunt: animo enim cadũt tentationis tempore, minusque se posse putant, quàm reuera cum Dei gratia possunt: quæ pusillanimitas est, planè contraria animi magnitudini, qua nixi cum Apostolo dicere audemus: [Omnia possum in eo, qui me confortat.] Qua de re sæpe scribit idem S. Pater in moralibus, quodam loco sic: [Tunc nempe tempore tentationis, omne bonorum nostrorũ gaudium vertitur in pauorem pœnarum. Tunc iniquos nos esse deprehendimus, qui sanctos paulò antè credebamus. Tabescit mens, stupent oculi, omne, quod prius prosperũ arridebat, euanescit, lux ipsa fastidio est: solæ se in animo tenebræ mœroris offundunt, nihil, quod delectet, aspicitur, triste est quidquid occurrit. Et alio loco: Dum se, inquit, homo in perturbatione conspicit, penè amisisse quod fuerat, fluctus in se innumeros, tumultusq; coaceruat, modò tranquillitatem suam, quia perdidit, dolet, modò ne vsque ad praua opera corruat, pertimescit: modò in quo culmine steterat, meminit: modò in quo vitiorũ profundo per delectationẽ iaceat, attendit: modò ad resumendas vires se reparat; modò se eas posse resumere, quasi victus iam, fractusq; desperat.

Matth. 25. *In primum caput Iob. cap. 11.* *Phil. 4.* *Lib. 23. moralium, ca. 17.* *Lib. 27. moralium, ca. 28.*

Præter prædictas tenebras mentis, & animi

animi perturbationes ex pusillanimitate, existit mœror quidam euentuum futurorum minimè necessarius, & valdè noxius. De quo S Chrysostomus: [Pusillanimitatis, inquit, maximæ est, eorum gratia, quæ necdum contigerunt, incertumq; est, an euentura sint, mœrore iam nos, ac dolore conficere.]

De Dei prouidentia lib. 2.

Sed ex pusillanimitate maximè oriuntur in proficientibus angustiæ conscientiæ, quibus in via spirituali nonnunquã, Deo permittente, probantur. De quibus idem S. Gregorius nonnulla scribit: [Conuersi animum, inquit, ita spina tentationis conturbat, vt sæpe percussione subita penè superari se sẽtiat, eiusq; vulnus medullitus inflictum exitialiter pertimescat. Plerunque verò ipsi tentationum stimuli dum in ipsum veniunt, dilatantur, & non quidem acriores, sed longiores existũt: minus dolent, sed magis inficiunt, quia dum menti diutius adhærent, tanto fiunt minus pauendi, quanto magis assueti. Inter ergo hæc, depressa mens huc, illucq; distenditur, & multiplicibus tentationum æstibus dissipatur, & sæpe hinc inde dissipata cui tentanti vitio obuiet, vel quod primũ impugnet, ignorat. Vnde plerunque euenit, vt dum nimis insurgentia vitia cruciãt, dum repugnãtis animum iam iamq; in lapsum desperationis inclinant, conuersus quisque hanc ipsam sublimitatis viam, quam sibi ad remedium elegit, expauescat, & quasi in summo eductus titubat, qui in imo solidius stabat. Vnde abominabilis ei fit in vita sua panis. In illa autem verba Iob: Nerui testiculorum eius perplexi sunt. Hoc ideò, inquit, quia suggestionum illius argumenta implicatis inuentionibus illigantur, vt plerosq; ita peccare faciant, quatenus si fortasse peccatum fugere appetant, hoc sine alio peccati laqueo non euadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam se ab vna soluere valeant, nisi in alia consentiant ligari.] Profert sanctus Pontifex exempla tria, primum mundani hominis, qui iureiurando astrictus secretò habiturum se dicta, factaue amici, resciens deinde illum velle mortem afferre marito adulteræ, nescit quid agat. Secundum hominis religiosi, qui cum obtemperare spirituali magistro studio perfectionis statuerit, perplexus est, cũ videt; eum aliquid contra Dei præcepta iubere. Tertium hominis Ecclesiastici, qui persoluto pretio sacerdotium obtinuit, & officium animarum regendarum; cuius culpæ cùm postea pœnitet, veretur ne grauius peccet, si se abdicet eo munere cum animarum sibi commissarum detrimento.

Lib. 24. moraliũ, c. 7.

Lib. 32. moralium ca. 17.

Iob 40.

Primum exemplum.

Secundum.

Tertium.

Ad idem quoque propositum habet quædam Sanctus Augustinus in epistola ad sanctum Paulinum sic scribens: [Omnis quæstio, quæ agentes, quærentesq; cõturbat homines, qualis ego sum, illa est, quonam modo viuendum sit, vel inter eos, vel propter eos, qui nondum viuere moriendo nouerunt. Plerunque enim videtur nobis, quod nisi eis aliquãtulum cõgruamus ad ea ipsa, vnde illos extrahi cupimus, nihil cũ eis salubriter agere poterimus: quod cùm facimus, talium delectatio subrepit & nobis, vt sæpe etiam loqui vana delectet, auremque præbere loquentibus, nec arridere tantum, sed etiam risu vinci, ac solui: ita puluereis quibusdam, vel etiam luteis affectibus nostras animas aggrauantibus, laboriosius, & pigrius leuamus ad Deũ, vt viuamus euangelicam vitam, moriendo euangelicam mortem. Quod si aliquãdo successerit, statim subijcietur, euge, euge; non ab hominibus, sed in quodam intus silentio. Quid dicam de vindicando, vel non vindicando, cùm sæpe accidat, vt si in quẽpiam vindicaueris, ipse pereat? si inultum reliqueris, alter pereat? Et post multa: Qui, inquit, in his omnibus timor, mi Pauline sancte homo Dei? quis tremor? quæ tenebræ? nonne putamus de his esse dictum, Timor, & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ. Ecce elongaui fugiens, & mansi in deserto. Veruntamen in deserto ipso fortassis expertus est, quod adiungit, Expectabam eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate, & tempestate. Quid? ipsa diuina eloquia nonne palpantur potius, quàm tractantur à nobis? nonne in multis si non secundùm carnem homo sapiat, quam mortẽ dicit esse Apostolus, magno scandalo erit ei, qui adhuc secũdùm carnem sapit? vbi & dicere quid sentias, periculosissimum, & non dicere, laboriosissimum,

Epist. 250.

Psal. 54.

Rom. 8.

mum,& aliud quàm sentis dicere, perniciosissimum est. Et post alia concludit: Quis mihi dabit pennas sicut columbæ, & volabo,& requiescam? siue quia pericula, in quibus quisque versatur, grauiora sunt, quàm inexperta, siue quia reuera ita est, qualibet pusillanimitas, tempestasque deserti mihi videtur minus esse molesta, quàm ea, quæ vel patimur, vel timemus in turbis.]

Alij etiam sunt superioribus similes affectionis huius effectus: & præsertim varia scrupulorum genera, quæ sanè longum esset numerare, nec necesse est. Attingamus tamen pauca: hinc enim magna ex parte ortum habent tentationes contra fidem, quæ aliquando molestissimæ sunt: curiositates, & dubitationes de prædestinatione propria, de diuina præscientia, diffidentia, & metus salutis consequendæ, vel ob occulta peccata, vel ob magnas difficultates, quibus obstructa cernitur via: impotentia passionum animi, & carnis, ob quas etiā Apostolus infelicem se nominat; turba, & importunitas prauarum cogitationum, motionū animi, affectionūmue, quibus sæpenumero an voluntate cōsentiamus, grauiter ambigimus: vanæ gloriæ stimuli, suspiciones, odia, temeraria iudicia, formido dati scandali, aut verbo, aut facto, famæ ablatæ, & aliorum similium. Spiritus denique blasphemiæ, quo aliquando, Deo permittente, pulsantur etiam viri valde pij, ac religiosi.

Rom. 7.

Primum remedium. Primum remedium est spes de diuina prouidentia, ad quā tempore, quo confligimus cū pusillanimitatis angoribus, magnoperè nos erigere debem⁹. [Quos populos cogitationum, ait sanctus Gregorius, non per se, sed per diuinæ protectionis auxilium Propheta subigere se posse præsumpserat, cùm dicebat, Protector meus, & in ipso sperabo, qui subijcit populos sub me. Sanctis quippe mentibus populi subiguntur, cum ab eis per districtæ seueritatis præsentiam, cogitationes illicitæ dissiliunt, vt non per abrupta phantasmatū rapiant.] Atq; hoc est

Lib. 27. moral. cap. 28. Psalm. 17.

Secundum remedium. Secundum remedium, Magno nimirum animo repugnare, & sese objicere turbæ illi phantasmatum, diuino auxilio confidendo: [In tētatione, inquit idem S. Gregorius, deprehensus tenebras mœroris incide, ne qui in tranquillitate de te alta senseras, in perturbatione quoq; deterius cogitationum caligine te confundas.] Id autem maiori à nobis animi contentione præstandum est, quo hæc perturbatio mœroris, pluribus nos incommodis afficit, quàm aliæ, vt monuit S. Chrysostomus.

Ibidem.

Lib. 2. de prouidētia Dei.

Tertium remedium, non paruo solatio est pusillanimi humilitatis studium, & cōsideratio vtilitatis, quæ percipi potest ex hac tentatione, ob quam à Deo viris etiam probis permittitur. Hæc autem duplex est: prior est humilitas, qua prosternitur occultior quædā superbia, quæ sāctis viris, & bonis actionibus insidiatur: qua de re postea: posterior est animæ purgatio quædam, qua absumitur amoris proprij affectio illa, qua sibi nonnunquam placet plusquam par est, boni viri, seque seipsis, suisque moribus oblectant: quod non abest etiam à superbia: [Et quia sæpe anima, inquit S. Gregorius, alicuius boni sibi conscia, cùm virtutes suas sibi ad memoriā reuocat, quadam delectatione pascitur, & quasi gratulatione propriæ plenitudinis impinguatur: bene dicitur, quod tentatione pulsante marcescunt ossa, quia dum propria infirmitas tētatione interrogante cognoscitur, omnis illa nostrarum virium, velut pinguis, viridisque gratulatio, subitò anxietatis mœrore, siccatur: & qui nos alicuius esse momenti, bona nostra pensando, credidimus, pulsati paulò amplius, perituros nos iam iamq; formidamus.] Humilitati igitur operam det qui vexatur à scrupulis, & hi euanescent sensim.

Lib. 23. moral. c. 16.

Quartum remedium. Quartum remedium est S. Chrysostomi: [Certum est, inquit, Christianum, si quando tristatur, duas tantum habere mœroris caussas, vel cùm ipse, vel cùm proximus offendit Deum.] Dices, hoc ipsum est quod me excruciat, vereor enim, ne Deum offenderim, cogitatione, aut voluntate, cū id minus volo, aut cogito. Ergo afferendæ sunt aliquæ veluti regulę, ad quas se ipsum dirigat, qui spinosis hisce cogitationibus pungitur.

Lib. 2. de prouidētia Dei.

Prima regula. Prima regula est omnium sanctorum Patrum, sed S. Augustini maximè: [Peccatum si voluntarium nō est, peccatum non est.] Quandocunq; igitur certum nobis

Lib. de vera relig. ca.

cap. 14. & 1. Retract. cap. 13. nobis est, voluntate peccato non consensisse nos, certum etiam est, peccatum à nobis commissum non esse. Quæ regula præsentaneũ remedium est aduersus scrupulos, qui insurgũt in animo de culpa mortifera: neque enim mens de sua salute solicita facile huiusmodi peccatũ admittit: quippe cui planè deliberatum est quidlibet, mortẽ etiam ipsam potius subire, quàm Deum grauiter offendere.

Secunda regula. *Lib. 32. moral. c. 17.* Secunda regula est S Gregorij & eò pertinet, vt quando scrupuli plerunque videntur potius, quàm sint peccata, præponamus minora, maioribus repudiatis: [Dum mens, inquit, inter minora, & maxima peccata constringitur, si omnino nullus sine peccato euadendi aditus patet, minora semper eligantur: quia qui murorum vndique aditu ne fugiat, clauditur, ibi se in fugam præcipitat, vbi breuior murus inuenitur.] *1. Cor. 7.* Affert autem exemplum Apostoli, qui per indulgentiam permittit, vt ad euitandam fornicationem, vxor ducatur. Ex quibus intelligitur sanctum Gregorium loqui de peccatis mortalibus, & venialibus, vt videlicet ad illa declinanda, si non aliter possumus, potius in hæc incidamus: quod explicat cùm addit: [Cùm in dubijs cõstringimur, vtiliter minimis subdimus, ne in magnis sine venia peccemus,] quæ omnia sic accipienda sunt, vt primò intelligas, Deum permissurum nunquã, vt ita perplexus sis, vt in alterutrum peccatorum mortalium tibi sit incurrendum omnino: hoc enim alienum est ab infinita bonitate Dei. Mors subeunda est, si ita necesse est, ne vel minimum mortale peccatum committatur: atque hæc est voluntas Dei in sacris litteris, quàm maximè clara, atque testata. Permittit igitur S. Gregorius, vt ad declinandum mortale, si aliter nulla ratione fieri potest, eligatur veniale.

Atque addendum est ad hanc regulã, sperandum esse de diuina prouidentia, affuturum semper Deum viris bonis, & singulari ope illis in huiusmodi discrimine subuenturum, vt nec etiam in veniale peccatum inuiti trahantur: nam vt te perplexum esse non permittit Deus in mortalibus peccatis, sic nec in venialibus. Et S. Gregorius intelligendus est, quando homo se spontè conijcit in angustias peccandi, si tamẽ de veris peccatis loquitur. Cæterùm tunc etiã non desunt effugia, quale illud est, aliquid tacere quod ad rem facit, sed nõ ad caussam: vt cũ S. Paulus se de resurrectione mortuorum iudicari verè dixit, & sapienter interim tacuit, quod vrgebant aduersarij, se de Christo loqui, & Resurrectionis eius assertorẽ esse. *Acto. 23.* Et cũ ne corrumperet pecunia iudicẽ, qui id expectabat, vt eum dimitteret, & fortè licuisset Apostolo in caussa tàm iusta, Cæsarẽ potius appellauit. *Infra.* Sed hæc perfectorum sunt. S. Gregorius de illis loquitur, quibus nil suppetit aliud ad vitandum mortale, quàm veniale peccatum vel sua culpa, vel ob mẽtis tenebras & perplexitatem à Diabolo iniectam: & regula adhibenda est in illis scrupulis, qui licet videantur, non sunt tamen peccata.

Tertia regula. *Epist. 250.* Tertia regula est consulere sapientes, & sanctos viros, quod exemplo suo inprimis docet Sanctus Augustinus, scribit enim S. Paulino in hunc modũ: [Sin & te ita, vt me mouent ista, confer ea cũ aliquo mansueto cordis medico, siue illic inueneris, vbi degitis, siue cum Romã toto anniuersario pergitis; & quod per illum tibi loquentem, seu vobis colloquentibus Dominus aperuerit, scribe mihi.] Oportet autẽ scrupulis anxium hominem stare huius spiritualis medici consilio. Et quando, vt diximus primo libro, scrupuli aliquãdo originem ex ea superbia ducunt, qua sibi quis nimium credit, aliorum iudicijs repudiatis; necessaria est magna submissio animi, qua illi se subijciat non minus tractabilem, quàm puerum magistro, eiusque arbitrium sequatur in omnibus.

Quarta regula. Quarta regula est S. Bernardi, & ad sanandum mœrore, & pusillanimitate animum, quæ radix altera est scrupulorum, plurimũ potest. *Sermone de septem misericord.* [Omnino, inquit, quantum in se est, parum honorat eum, à quo vocatus est, quisquis ei seruit in tristitia, & rancore.] Hoc autem facit qui omnẽ industriam suam, operamque non collocat in exuendo hoc mœrore, quo animo deiecto viuit, assiduè se ipsũ pascens scrupulorũ agitationibus amarissimis. Ad quam rem proderit legisse quæ scribunt quidam de consolatione pusillanimum, & habere ad manum

paraclesim

Ludouicus Blosius. paraclesim diuinam ex sacris Scripturis deprompam, eiusque dicta ruminatione frequenti sic repetere, ac recondere, vt illis animus recreetur à mœrore. Vt *Isaia 55.* exempli caussa: [Consolamini, consolamini popule meus, confortamini pusillanimes, quia ego Deus vester. Ego scio *Hiere. 29.* cogitationes, quas ego cogito sup vos, cogitationes pacis, & non afflictionis, vt dem vobis finē, & patientiam. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego *Isaia 58.* consolabor vos. Ego, ego ipse consola- *Isaia 46.* bor vos. Ego feram, ego portabo, & saluabo, quoniam ego sum Deus. Obducam cicatricem tibi, & à vulneribus tuis *Hiere. 30.* sanabo te. Ad punctum in modico de- *Isaia 54.* reliqui te, & in miserationibus magnis *Matth. 18.* congregabo te. Quid timidi estis modicæ fidei? non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cœlis est, vt pereat vnus *In Ps. 85.* de pusillis istis.] Hoc affectu inflammatus S. Augustinus sic scripsit contra vanas cogitationes, quæ oranti subrepūt. [Nobis, inquit, magna spes in misericordia Dei, & ideo dicamus ei, Iucunda animam serui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui. Et quomodo leuaui? quomodo potui, & quomodo tu vires dedisti. Suauis es Domine, ac mitis: mitis es tolerans me. Ex ægritudine diffluo, cura, & stabo; confirma, & firmus ero. Donec autem facies, toleras me, quia tu suauis es, & mitis, & multum misericors.

Quinta regula. Quinta regula est eiusdem S. Augusti- *In Ps. 138.* ni. [In libro tuo omnes scribentur, inquit, non solùm perfecti, sed etiam imperfecti. Non timeant imperfecti, tantum proficiant.] Hæc regula eò spectat, vt cùm insurgit scrupulosa formido, statim fortiter repellatur, appliceturq; animus ad cogitationem vnam, vnamque curam proficiendi in via spiritus: pessimum enim est formidolosis illis scrupulorum suspicionibus immorari, vt pau- *Capite decimo octauo, libr. 1.* lò ante dictum est. Et hæc quidem ex antiquioribus Patribus. Ex recentioribus præter eos, quos attulimus, vnus Dida- *Didacus Perez.* cus Perez in quarta parte suarum obseruationum spiritualium Hispanicè scriptarum excellit. Hic primùm distinguit inter dubitationem, & scrupulum. Dubitamus num Deo grata sit actio, & hęc dubitatio tollitur, consulto viro docto: & huiusmodi sunt pleræque ex illis, quæ angebant S. Augustinum, & de quibus etiam S. Gregorius aliqua scribit, vt diximus paulò antè. Scrupulus autem est timor ille, qui dubitationi adiungitur, nū videlicet peccatum committatur, aut commissum sit, idque non graui aliqua ratione, sed inani coniectura. Finis, propter quem Deus permittit huiusmodi scrupulos viris spiritualibus, vt plurimum, inquit, est, vt se demittant, aut vt peccata diligenter vitent, aut denique se ipsos verè cognoscant. Et ideò indicium sunt futuræ salutis, dummodo qui eis angitur, dirigi se sinat à spirituali patre: nam quos diligit Dominus castigat: & nemò seriò timet offendere Deum, nisi amet Deum. Quare qui negligunt seruire Deo, non affliguntur scrupulis, sicut illi, qui se Deo ex animo deuouent.

Caussæ efficientes scrupulorum sunt *Prima caussa.* variæ: prima est dubitatio, num quis peccauerit, aut peccet. Remedium omnium præstantissimum est spiritualis patris consilium, cui omninò standū, quod est etiam maximè generale aduersus omnes alios scrupulos. Secunda caussa est *Secunda.* atra bilis, quæ si est grauis non aliter curatur, quàm amentia; si non adeò vehemens, eius medicina est supradictū consilium, & discussio, qua inuestiget is, qui ea laborat, eius effectus, qui figmenta sunt, & somnia, homine prorsus indigna. Tertia caussa est superbia, qua ni- *Tertia.* mium nobis, nostroque iudicio tribuimus. Ob quam caussam permittit Deus, vt in cogitationes plerunque pueriles, & ridiculas delabamur. Curatio est insignis humilitas, & obtemperatio patri, etiam tunc, cùm nullam rationem reddit sui consilij. Quarta caussa est, vt oc- *Quarta.* cupemur in exercitatione virtutum humilitatis, patientiæ, mansuetudinis, amoris. Quinta caussa est pęna peccatorum, *Quinta.* quæ alioquin committimus, præsertim in obseruandis aliorum factis, & dictis. Affligit igitur nos Deus scrupulis, vt ad nos redeamus, & notemus in nobis ea peccata, quæ curiositate impediti prætereramus. Sexta caussa est exigua, aut *Sexta.* nulla mortificatio passionum. Hæ enim cùm sæpe insurgant, affligunt animum, etiamsi ipsi minus cogitemus: quæ scrupulorum ratio vtilissima est; nec eos nobis

bis eximi optare debemus, nisi eã mortificationem consecuti simus, ob quam diuino beneficio à Deo immittuntur: quandoquidẽ huiusmodi scrupuli acerrimi stimuli sunt, quibus excitamur ad strenuè excolendam animæ vineã, eamque à vitiosis omnibus, morbosisq; affectibus purgandã. Est contrà quasi quoddam Dei flagellum, & vindicta non parua, viuere cũ magna tranquillitate conscientiæ, in tanta incuria cohercendi nostras affectiones, & nosipsos seriò abnegandi. Quare si scrupulis cruciamur, vt expergiscamur, & nos ipsos incitemus ad virtutum vsum, Dei beneficium est singulare. Abnegatio igitur quærenda est, in eamq; summo studio incumbendum: sicque sensim dilabentur per sese animorum angores, quibus nos subijcit Deus tanquam homines ignauos, & qui ad perfectionis exercitationẽ huiusmodi stimulis concitandi simus.

Indicia. Indicia, quibus cognoscamus ex qua nam prædictarum caussarum scrupuli oriantur in nobis, facilia sunt, & peruia, si scrupulorùm caussa sit, aut dubitatio, aut bilis. Si verò aliquam caussam ex alijs posterioribus habeant nostri scrupuli, difficillimũ est intelligere, vtra sit ex illis, an superbia, an exigua mortificatio, an quia probet ita nos Deus, estq; ad id inuestigandum necessaria exquisita diligentia, vixque ea sufficit. Quare nitendum maximè est, non tàm vt scrupulos abigamus, quàm vt in mortificatione, & studio virtutum egregiè quotidie magis proficiamus, submisseq; nos geramus sub spiritualis magistri discipli na tanquam modò geniti infantes: resistentes interim scrupulorum suggestionibus cùm præsentes adsunt, tanquam tentationibus valdè periculosis. Hæc auctor ille.

De Inuidiæ abnegatione.

CAPVT XXII.

Natura & vis inuidiæ. *Homil. de inuidia.*

Nuidia, inquit S. Basilius, est dolor de proximi prosperitate, & rerum successu conceptus: quapropter animo inuido nunquam tristitia, nunquam mœstitia deest. Huius vitij hæc sunt proprietates. Inuidum feriunt omnia proximi sui bona, tàm terrena, quàm corporis, & animi, spiritualia quoque & supernaturalia: immò bonum successum eorum suam calamitatem ducit. Inuidia tàm fœdũ malum est, vt inuidus ipse se prodere non audeat. Simulat propterea gaudium, & tacitè secum rumpitur. Ob quam caussam nec medium, nec medicinam sui mali facile inuenit.] Hæc Sanctus Basilius.

Est verò ita impotens vitium inuidia, vt quanquam inuidus quantum potest, dissimulet, non possit tamen omnino se occultare: [Nam cùm deuictum cor, ait S. Gregorius, liuoris putredo corruperit, ipsa quoq; exteriora indicant, quàm grauiter animum vesania instigat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigescunt: fit in cogitatione rabies, & in dentibus stridor, cumque in latebris cordis crescens absconditur odium, dolore cordis terebrat conscientiam vulnus inclusum.] *Lib. 5. mor. cap. 32.*

Spirituales etiam viros conficit aliquando morbus hic. Exemplũ est apud Cassianum inuidi cuiusdam monachi, qui Paphnutij adolescentis sanctitatem non ferens, inuidiæ stimulis actus furti notã illi inurere cogitauit: & codicem propterea quẽdam in eius plectas, quas de palmarum folijs solebat intexere, latenter abscondit, eumque sceleris accusauit: quod cùm Paphnutius pro sua excellenti humilitate, & patientia, quamuis non confiteretur, non negaret tamẽ, pœnas impositas magna cum submissione subiuit, donec à Dæmone arreptus calumniæ artifex, peccatum inuidiæ, vel inuitus confessus est. Quod si non ausint tantum nefas hi, qui habentur potius, quàm sint spirituales viri; illud certè faciunt. [Sicut vultures, inquit S. Basilius, permulta quidẽ prata, multa etiam amœna, & odorata loca circumuolantes ad tabida, & fœculenta loca feruntur: muscæ quoque salubre si quod offendunt, prætereũt, ad vlcera verò properant: sic hi vitæ splẽdorem, ac rerum benè gestarum magnitudinem non respiciũt, inania verò, & fragilia, & si quid erratum, vt quandoque in rebus accidit humanis, tantum obseruant, hæc huiusmodi *Collat. 18. cap. 15.* *Ibidem.*

modi diuulgant, & per hæc tantum homines cognosci volunt.] Est & alia horum hominum proprietas, virtutem nimirum ex vicinitate vitij calumniari. Sic addit idem Pater: [Fortitudinem, audaciam potius appellant: modestum, sine sensu hominem: iustum, inmitem, & nimium seuerum: prudentem, astutum: magnificum, vastum: liberalem, vt prodigum taxant: domesticè frugalem, auarum dicunt. Denique omnis virtutis species in vicina vitiorum nomina conuertunt, nusquam calumnia rebus laudatis deficiente.] S. Chrysostomus ait, hoc vitium non inesse Dæmoni in Dæmonem, vt est in homine aduersus alium hominem.

Homil. 31. 1. Cor. 12.

Effectus inuidiæ. Effectus inuidiæ à S. Gregorio numerati sunt: [Odium, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, afflictio autem in prosperis. S. Thomas ita ait: Numerus filiarum inuidiæ sic potest sumi: quia in conatu inuidiæ est aliquid tanquā principium, & aliquid tanquam terminus: principium quidem est, vt aliquis diminuat gloriam alterius, vel in occulto, & sic est susurratio, vel manifestè, & sic est detractio: medium autem est, quia aliquis intendens minuere gloriam alterius, aut potest, & sic est exultatio in aduersis, aut non potest, & sic est afflictio in prosperis. Terminus autem est in ipso odio, quia sicut bonum delectat, & causat amorem, ita tristitia causat odium.

Lib. 31. moral. ca. 17. 22. q. 36. ar. 4. ad 3.

Primum remedium. Primum remedium ex S. Basilio est, si nihil rerum humanarum magnum, aut supra naturam existimemus: non potentiam, non gloriam, non opes, non corporis habitudinem prosperam: nō enim in rebus fluxis bonum constituimus, sed ad sempiternorum, ac verorum bonorum participationē vocati sumus. Qui ita fuerit animatus, vt nihil vsquam humanū admiretur, huic proculdubio dominari inuidia nullo modo poterit. Tu autem, frater, omne desiderium, honoremque tuum in actione, quæ ex virtute est, constitue.

Secundum remedium. Secundum remedium superius consequitur proximè: affertur autem à Sancto Gregorio: [Qui liuoris, inquit, peste carere desiderat, illam hæreditatem diligat, quam cohæredum numerus non angustat, quæ & omnibus vna est, & singulis tota, quæ tantò largior esse ostenditur, quantò ab hac percipientium multitudo dilatatur.

Lib. 5. mor. cap. 32.

Tertium remedium. Tertium remedium est consideratio malorum, quæ ex inuidia, tanquam ex fonte, emanarūt. [Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum.] Inuidia Cain primum in mundo homicidium perpetratum est. Inuidia inflammauit Patriarchas ad tradendum fratrem in miseram seruitutem, & Saulem ad persequendum Dauidem. [Sed ad magnam illam inuidiam, inquit S. Basilius, trāseamus, quam Iudæi per insaniam aduersus Saluatorem nostrū ostenderunt. Quam obrem tantis est petitus insidijs? ob magna eius prodigia. Quænam hæc erant? salus supplicum, ac miserorum: pascebantur esurientes, & qui pascebat, oppugnabatur. Reuiuiscebant mortui, & auctor vitæ inuidiam sustinebat. Dæmones fugabātur, & qui eis imperabat, insidijs petebatur. Leprosi curabantur, claudi ambulabant, surdi audiebant, cęci videbant, & is, qui hæc beneficia conferebat, fugabatur: & demùm vitæ munus tribuentem, supplicio affecerunt, liberatorem Dominum, flagellis ceciderunt; mūdi Iudicem, condemnauerunt.

Sap. 2. Genes. 4. 1. Ioan. 3. Genes. 37. 1. Reg. 18. &c. Matth. 27.

Quartum remedium. Quartum remedium est grauitas peccati inuidiæ, quæ ex antedictis cernitur: & præterea difficilis curationis eius consideratio: nam Cassianus affirmat difficilius ad medelam, quàm cætera vitia perduci: [Nam eum, inquit, quem semel veneni sui peste corruperit, penè dixerim carere remedio, ipsa namq; est lues, de qua figuraliter dicitur per Prophetā: Ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio, & mordebunt vos.] Ratio verò cur id proprium sit vitij huius, eadem est cum illa, quam S. Basilius significat: [Inuidi enim, inquit, erubescentes ipsam prodere veritatem, extrinsecus quasdam superfluas, & ineptas caussas offensionis inquirūt: quarū quia falsæ sunt, vana est curatio, cùm mortiferum virus lateat in medullis. Et alia vitia virtutibus contrarijs curantur, at inuidia crescit virtutibus aliorum.] Videantur reliqua apud eundem.

Coll. 18. c. 17. Isaia 14.

Indicium. Indicium curationis inuidiæ est quod à S. Gregorio ponitur his verbis: [Immi- *Ibidem.*

nutio

nutio liuoris est affectus surgens internæ dulcedinis,& plena mors eius est pet- *Ser. 24. in Cantic.* fectus amor æternitatis.] Detractiones autem, quæ soboles est inuidiæ, vt adhuc maiore odio prosequatur proficiēs, legat Sanctum Bernardum.

De abnegatione superbiæ.

CAPVT XXIII.

Lib. 12. c. 1. Orbus superbiæ, inquit Cassianus, licet vltimus sit in cōflictu vitiorum, origine tamen,& tempore primus est. *Natura,& vis superbiæ.* Sæuissima, & superioribus cunctis immanior bestia, perfectos maximè tentans) A Sancto Augustino definitur *Lib. 11. de Gen. ad literā, c. 14.* superbia, [amor propriæ excellētiæ,]sicut inuidia odium felicitatis alienæ. Hæc à *Eccles. 10.* Salomone dicitur [initium omnis pec- *Lib. 31. moral. c. 17.* cati.] A Sancto Gregorio appellatur [Regina vitiorum.] Horribilia planè sunt, quæ de superbia à Patribus,& Scripturis dicuntur. Nos, prætermissis multis, institutum ordinem sequemur.

Lib. 34. moral. c. 18. Superbia igitur omnibus virtutibus contraria est; [Quia cùm radix sit omnium vitiorū, inquit sanctus Gregorius, vnius virtutis extinctione non est contenta, contra cuncta animæ membra se erigit,& quasi generalis, ac pestifer mor bus corpus omne corrumpit. Quasi tyrannus obsessam ciuitatem intercipit. Quisquis verò eius in se tyrannidem captiua mente susceperit, hoc primum damnum patitur, quod clauso cordis organo, iudicij æquitatem perdit: nam cuncta, quæ ab alijs benè geruntur, displicent, & sola ei, quæ ipse vel prauè egerit, placent. Semper aliena opera despicit, semper miratur, quæ ipse facit, quia & quicquid egerit, egisse se singulariter credit, atque in eo, quod exhibet per gloriæ cupid tatē, sibimetipsi fauet per cogitationem, & cùm se in cunctis transcendere cæteros æstimat, per lata cogitationum spatia secum deambulans, laudes suas tacitus clamat. Nonnunquam verò ad tantā elationem mens ducitur, vt in eo, quod timet, etiā per ostentationem locutionis effrænetur. Hæc aliter præpositos tentat, aliter subditos. Prælato suggerit quia vitæ meritò super cæteros excreuit: viles, qui subiecti sunt, ostendit; ita vt nullum respiciat, cui æquanimiter loquatur. Vnde & mentis tranquillitas in iram vertitur. Subiectorum cor superbia instigat, vt sua acta considerare fundius negligant, & semper tacitis cogitationibus sui rectoris iudices fiant:& dum eius facta despiciunt, dum præcepta contemnunt, ad tantam vsque insaniam deuoluuntur, vt Deum res humanas curare non existimēt, quia ei, qui quasi iure reprehenditur, esse se commissos dolent. Sicque dum contra rectorē superbiunt, etiam contra iudicia conditoris intumescunt; & dum pastoris sui vitam diiudicant, ipsam quoque sapientiam omnia disponentis impugnant. Sæpe etiam rectoris sui dictis proterué obuiant, & eandem vocis superbiam libertatē vocant: sicut plerique reticent ex timore, & tamen tacere se æstimant ex humilitate. Et paulò post: Quos bene ab intimis prodimus, si paucis in exterioribus ostendamus, cunctis namque superba apud se cogitatione tumentibus inest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, erectio in incessu, rancor in responsione. Horum mens semper est ad irrogandas contumelias valida, ad tolerandas infirma, ad obediendum pigra, ad lacessendos verò alios importuna, ad ea, quæ facere debet, & præualet, ignaua, ad ea autem, quæ facere non debet, nec præualet, parata. Hæc in eo quod sponte non appetit, nulla exhortatione flectitur, ad hoc autem, quod latenter desiderat, quærit, vt cogatur: quia dum metuit ex desiderio suo vilescere, optat vim in ipsa sua voluntate tolerare.

Alio loco quatuor species superbiæ *Lib. 23. moral. cap. 4.* statuit: cùm arrogantes bonum, aut à semetipsis habere se æstimant, aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se accepisse meritis putant: aut certè cùm iactant se habere quod non habent, aut, despectis cæteris, singulariter videri appetunt habere, quod nō habent. Sed hæ species sunt superbię cordis, prętet quas tres alias adfert S. Bernardus, oris vide *Ser. parū. serm. 3.* licet, operis,& habitus.

De superbiæ effectibus vniuersè scribens

Effectus superbiæ. bens S. Gregorius sic ait: [Vitiorũ regina superbia, cùm deuictum plenè cor *Lib. 31. moral. c. 17.* cæperit, mox illud septẽ principalibus vitijs, quasi quibusdam suis ducibus deuastandum tradit: quos videlicet duces exercitus sequitur, quia ex eis proculdubio importunæ vitiorum multitudines oriuntur. Deinde sigillatim addit: Primæ superbiæ soboles sunt septem principalia vitia, quæ de hac virulenta radice proferuntur, scilicet inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, ventris inglu *2. 2. q. 162. art. 8.* uies, luxuria. S. Thom. sic habet: Superbia dupliciter cõsiderari potest: vno modo vt est speciale peccatum: alio modo vt habet quandam influẽtiam in omnia peccata. Quidam considerantes superbiam, vt est speciale peccatum, connumerauerunt eam cum vitijs capitalibus, hæc enim sunt specialia peccata, ex quibus multa genera peccatorum oriũtur. S. Gregorius verò considerans vniuersalem eius influentiam, quam habet in omnia vitia, non connumerauit eam cum alijs vitijs, sed posuit eam reginam om- *De Gen. ad litterã lib. 11. cap. 14.* nium vitiorum, & matrem.] S. Augustinus idem sentire videtur, & addit ex superbia nasci hæreses.

Primum remedium. Primum remedium est consideratio peccati Luciferi, quæ superbia fuit, & *Genes. 11.* pœnæ, quã Deus de tãto peccatore sum- *Num. 16.* psit: deinde perpendendi superborum *Daniel. 4.* casus varij in scripturis sacris cõmemo- *2. Mach. 9.* rati: vt extruentiũ turrim Babel, vt Co- *Actor. 12.* re, Dathan, & Abiron, vt Nabucdonosoris, Antiochi, Herodis.

Secundum remedium. Secundum remedium: [Tantum malum est superbia, ait Cassianus, vt ipsum *Lib. 12. c. 7.* Deum aduersarium habere mereatur: nã *Iacob 4.* Deus superbis resistit, non, ait, fornicarijs, iracundis: illa namque vitia vel in vnumquemque delinquẽtium tantummodo retorquentur, vel in suos participes, id est, in alios homines videntur admitti. Hæc verò propria pertingit ad Deum, & idcirco eum specialiter digna est habere contrarium.]

Tertium remedium. Tertium remedium est vitæ, & mortis Christi meditatio: [Ad hoc, inquit San- *Lib. 34. moralium, cap. 18.* ctus Gregorius, vnigenit⁹ Dei filius formam infirmitatis nostræ suscepit: ad hoc inuisibilis, non solùm visibilis, sed etiam despectus apparuit: ad hoc contumeliarum ludibria, irrisionum opprobria, passionumq; tormẽta tolerauit, vt superbũ non esse hominẽ doceret humilis Deus. Quanta ergo humilitatis virtus est, propter quam solam veraciter edocendam, is, qui sine æstimatione magnus est, vsq; ad passionem factus est paruus? S. Basi- *Hom. de humilitate.* lius: Vniuersam, inquit, Domini dispensationẽ ad humilitatẽ nos instruere deprehendimus. Cùm infans esset, mox in spelunca, nec lecto, sed præsepi imponitur. Deinde in domicilio fabri, & Matris pauperculæ enutritur subditus Matri, & illius sponso. Docetur audiens quorum non egebat, subditur Ioãni Baptistæ, baptismum suscipit Dominus à seruo. Nemini aduersariorum resistit, nec inenarrabilem suam potestatẽ in quenquã vibrat, sed quasi potentioribus cedit. Principib. sacerdotũ in forma rei sistitur, ad præsidem ducitur, iudiciũ illius sustinet: & cũ posset calũniatores arguere, silentio tolerat illorum calumnias. Conspuitur à seruis, ac vilissimis famulis, morti traditur, eique, hominum iudicio, turpissimæ.

Quartum remedium. Quartum remedium. Superbia signũ est reprobationis, vt humilitas electionis diuinæ. S. Grego. postquam pulcher- *Ibidem.* rima, & longa contrapositione ostendisset ex sacris litteris infinitos quasi gradus superbiæ Luciferi, & totidem humilitatis Christi Domini, cõcludit: [Quia igitur Redemptor noster corda regit humilium, & Leuiathã iste Rex dicitur superborum, apertè cognoscimus, quod euidẽtissimum reproborum signum superbia est, & contra humilitas electorũ. Cùm ergo quam quisque habeat, cognoscitur, sub quo rege militet, inuenitur. Vnusquisque enim quasi quendam titulum portat operis, quo facilè ostendat sub cuius seruiat potestate rectoris.]

Quintum remedium. Quintum remedium est abnegatio amoris proprij, præsertim illius, qui vel parens est superbiæ, ob quam etiam caussam superbi in sacris litteris [sibi placentes] appellantur, vel certè qui est ipsamet superbia, quæ sine dubio amor est, naturæ deprauatæ valde familiaris, & intimus: de qua abnegatione postea dicendum est.

Indicium primum. Indicium alicuius curationis vitij huius est timor Domini sanctus, & cautio diligens, qua se ipsum proficiens in rebus

bus omnibus prudenter circumspicit: [Qui sub rege humilitatis militant, ait S. Gregorius, semper prouidi, atque ex omni latere circumspecti aduersum iacula elationis pugnant, & quasi contrauenientes ictus, solum magis in suo corpore oculum custodiunt, dum in semetipsis principaliter humilitatem tuētur.]

Ibidem.

Indicium secundum.

Alterum Indicium est sui cōtemptus: si quidem amor sui vsque ad Dei contemptum progrediens, parens est superbiæ: contemptus igitur & abnegatio sui superbiæ interitum vt adfert, sic nunciat: præsertim si de nobis ipsis rebusque nostris humiliter sentiamus, loquamurque, & cum Paulo gloriemur [in infirmitatibus,] & cum Apostolis gaudeamus, si quando magno Dei munere digni sumus [pro nomine Iesu contumeliam pati.]

De inanis gloriæ abnegatione.

CAPVT XXIIII.

Natura, & vis inanis gloriæ.

Lib. 2. de Gen. contra Manichæum, cap. 5.

INanis gloria est illa superbia, de qua scribit S. Augustinus: [Superbia non est aliud nisi deserto secreto conscientiæ, foris videri velle, quod non est.] Proprietates huius vitij copiosè describuntur apud Cassianum.

Lib. 11. c. 1. 2. 3. 4. &c.

Est hoc vitium multiplex, & varium, vndique bellatori, & ex omni parte victori occurrens: nam & in habitu, & in forma, in incessu, in voce, in opere, in vigilijs, in ieiunijs, in oratione, in remotione, in lectione, in scientia, in taciturnitate, in obedientia, in humilitate, in longanimitate militem Christi vulnerare conatur. Aliquando, cui sub specie nitidæ vestis diabolus cenodoxiam, id est, inanem gloriam non potuit generare, pro squalida conatur inserere. Quē non potuit per honorem deijcere, humilitate supplantat. Si ieiunet palàm, vanitatis gloria pulsatur; si illud contemnendæ gloriæ caussa contexerit, eodem vitio elationis obtunditur: vnde meritò cepæ, & bulbis comparatur à senioribus, quæ vno decorticata tegmine, alio rursum inueniuntur induta. Cætera vitia superata marcescunt, hoc verò deiectum acrius resurgit ad luctam; & cùm putatur extinctum, sua morte viuacius conualescit. Cætera impugnāt eos, quos superarint, hoc suos victores acrius insectatur. Alia vitia vel locorum, vel temporis beneficio deferuescūt, hoc verò minimè: nam omni loco, & tempore virtutum eius, quem impetit, successibus animatur. Deniq; reliqua vitia palàm aggrediuntur hominem, hoc verò quasi nocte dimicat, non solum in parte carnali, sed etiam in spirituali, struēs insidias: immo virtutibus ipsis insertum, & quasi aciei permixtum clāculum quidem, sed ideò atrocius inopinatos decipit, & incautos, & quod est etiā detestabilius, in externis actionibus virtutes ipsas imitatur, & refert: [Ponite, inquit S. August. in corde, facit similia, & quasi paria charitati: pascit esurientem charitas, pascit & superbia: charitas vt Deus laudetur, superbia vt ipsa laudetur: vestit nudum charitas, vestit & superbia; ieiunat charitas, ieiunat & superbia: sepelit mortuos charitas, sepelit & superbia: omnia opera, quæ vult facere charitas, facit & superbia.

Tract. 8. in primā epistolā Ioan.

S. Gregorius sępe diuidit inanem gloriam ex actionis bonæ serie: siquidem vel ea tentamur initio actionis, vel in progressu, vel in exitu. Vide quæ ex eo attulimus hoc libro capite tertio.

Lib. 22. moraliū, c. 5.

Lib. 9. c. 13.

Effectus inanis gloriæ numerantur à S. Gregorio his verbis: [De inani gloria, inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentiones, pertinaciæ, discordiæ, & nouitatum præsumptiones oriuntur. S. Thomas sic explicat: Finis inanis gloriæ est manifestatio propriæ excellentiæ: ad quod homo potest tendere dupliciter: vno modo directè, siue per verba, & sic est iactantia: siue per facta, & sic, si sint verba habentia aliquam admirationem, est præsumptio nouitatum, quas homines solent magis admirari: si autē per facta sit, sic est hypocrisis: alio autem modo nititur aliquis manifestare suam excellentiam indirectè, ostendendo se non esse alio minorem: & hoc quadrupliciter: primò quantum ad intellectum, & sic est pertinacia, per quam homo nimis innititur suæ sententiæ, nolens cedere sententiæ meliori: secundò,

Effect⁹ inanis gloriæ.

2. 2. q. 132. art. 5.

quantum ad volũtatem,& sic est discordia, dum non vult à propria voluntate discedere, vt alijs cõcordet: tertiò quantum ad locutionem,& sic est contentio, cum aliquis verbis clamosè cõtra alium litigat: quartò quantum ad factum, & sic est inobedientia, dum scilicet aliquis non vult exequi superioris præceptum.

Const. mon. cap. 10. S. Basilius dicit inanem gloriam esse [dulcem spiritualium operum expoliatricem, iucũdum animarum nostrarum hostem, blãdissimam bonorum nostrorum deprædatricem, eandemque mellis illitu, fraudis suæ coloratricem,& mortiferi hominum mentibus poculi porrectricem: quod ea de caussa facit, vt vitio se illo auidius ingurgitent homines, nec vlla illius expleantur satietate: dulce enim quid est imperitis humana gloria.

Primum remedium. Primum remedium: ex prædictis satis intelliguntur inanis gloriæ damna: priuat enim hominem fructu suorum laborum,& Deum sua laude. Facit hominẽ reũ eius sceleris,vt qui huiusmodi sunt, *Reg. breu. cap. 282.* teste S. Basilio, à Domino appellentur operarij iniquitatis: [Qui enim,inquit, non ritè appellẽtur operarij iniquitatis, qui Dei donis ad mercaturam suarum voluptatum abutuntur?] Sed quod maximè à viris spiritualibus est ponderandum,inanis gloria est impedimentũ magnum,ne Deus influat in animã, eamq; suis supernaturalibus donis cumulet: *Ioan. 5.* [Quomodo, ait Dominus, potestis credere,qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est,non quæritis?] Igitur sicut tunc ne Deus fidem infunderet Pharisæis,inanis gloria obsistebat; sic eadẽ nunc etiam ne Deus gratiæ suæ munera nobis instillet, efficit.

Secundum remedium. Secundum remedium. Vna ex præcipuis, proprijsque caussis tepiditatis est *Lib. 29. moraliũ, c. 15.* inanis gloria, adeò vt dicat S. Gregor. [Quosdam vsq; ad summam virtutum peruenire, qui ad antiquum torporem miserando casu redeunt, quia sibi ab inanis gloriæ blandimentis cauere, aut nesciunt, aut negligunt.] Idem antè dixe- *Lib. 5. de Sacerdotio.* rat S. Chrysostomus.

Tertium remedium. Tertium remedium est. Opera nostra, siue etiam dicta, & cogitata non talia sunt plerunque in oculis Dei, qualia vi- *Lib. 5. mor. cap. 8.* dentur hominibus: [Sæpe enim, inquit S. Gregorius, ipsa iustitia nostra ad examen diuinæ iustitiæ deducta iniustitia est, & sordet in districtione iudicis, quæ in æstimatione fulget operantis.]

Quartum remedium. Quartũ remedium est occasionis declinatio. Quare & exercenda sunt ex animo officia humilitatis, si sunt ad manum,& verò etiam accersenda cùm absunt. In primis autem debet abstinere proficiens à speciosis muneribus,& consectari vtilia, exẽplo Apostoli, [qui cùm *1. Cor. 14.* possideret donum linguarum, eo tamen *Homil. 35. 1. Cor. 14.* non vsus est. Cur? inquit S. Chrysostomus, non quod non haberet, sed quod quæreret quæ sunt vtiliora: erat enim liber ab omni inani gloria, & vnum spectabat, vt meliores redderet auditores: & hoc ipsum poterat videre: nam qui in seruitutem inanis gloriæ redactus est, non poterit videre nõ solùm quod alijs, sed etiam quod sibi vtile est.]

Quintum remedium. Quintum remedium est exemplum Christi Domini, qui professus est toto vitæ genere id, quod etiam dixit: [Ego *Ioan. 8.* non quæro gloriam meam.] Vixit vt fabri filius mundi fabricator. Ignominiosissimum mortis genus elegit ipse gloriæ splendor, & Angelorum, & hominum glorificator. Et cùm ad eum reuersi Discipuli cùm gaudio renunciarent, [Domine etiam Dæmonia subijciuntur nobis,] eorum alacritatẽ compescuit horribili dicto,& exemplo simul: [Videbam, *Luc. 10.* ait, Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem.] Et indignabundis propter spiritum ambitionis: [Qui, inquit, voluerit *Matth. 20.* inter vos primus esse, erit vester seruus.]

Primũ indicium. Primum indicium alicuius profectus in abnegatione vanæ gloriæ est animi dolor animo conceptus à proficiente, cùm laudatur: [Laus sua, inquit sanctus *Lib. 26. moral. c. 23.* Gregorius, iustos cruciat, iniquos exaltat: sed iustos cùm cruciat, purgat; iniquos dum lætificat, reprobos monstrat: isti enim sua laude pascuntur, quia auctoris sui gloriam non requirunt, illi autem, qui auctoris gloriam quærunt, sua laude cruciantur, ne non sit intus, quod foris dicitur, ne si est etiam quod dicitur, ante Dei oculos ipsis fauoribus vacuetur: ne humana laus robur mentis emolliat, eamq; in sui delectatione prosternat, & quæ adiumentum esse debet augendi operis, iam retributio fit laboris. Cũ verò sua præconia in Dei laudem

tendere

tendere sentiunt, ea etiam desiderabiliter amplectuntur.] Exemplũ clarissimũ se nobis exhibet in hac re S. Augustinus, qui de se ipso scripta reliquit ad hoc propositum verba hæc.[Quotidiana fornax nostra est humana lingua. Imperas nobis & in hoc genere continentiam. Da quod iubes, & iube quod vis. Tu nosti de hac re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum: neque enim facilè colligo, quàm sim ab ista peste mundatior, & multum timeo occulta mea, quæ norunt oculi tui, mei autem nõ. Est enim qualiscunq; in alijs generibus tentationũ mihi facultas explorandi me, in hoc penè nulla est.]

Lib. 10. confessionum, cap. 37.

Secundum indicium. Secundum indicium est quod addit idem S. Augu. delectari quidem laudibus (quando bene viuere necesse est, & bonam vitam laus comitatur) sed amplius ipsa veritate, quàm laudibus: [Cõtristor, inquit, aliquando laudibus meis, cùm vel ea laudantur in me, in quibus ipse mihi displiceo, vel etiam bona minora, & leuia pluris æstimantur, quàm æstimanda sunt.

Ibidem.

Tertium indicium. Indicium tertiũ sit, gaudere, aut certè optare gaudere cũ Apostolis in contumelijs, in iniurijs pro Christo: quod altissimũ est genus imitandi Dominum nostrum, qui propterea opprobrijs saturatus dicitur, vt non puderet, aut tęderet nos, ignominiam aliquam pro eius amore subire. Ad quod etiam proderit cogitare quod ait S. Chrysostomus, & quidem sapienter: [Fieri non potest, vt qui virtutibus dediti sunt, ab omnibus benè audiant semper: & illud prætetea, ne virtutis curam agentibus viris multi vbique detractores insurgāt: bona enim apud omnes fama, signum certè vel maximum est, haud multam sanè virtutis haberi rationem. Vt igitur amatur sine peccato gloria, quæ rectè facta comitatur, sic feratur æquo animo, & ametur etiam ignominia, quæ eandem, hominum culpa, vitioue, aliquando consequitur.

Homil. 23. in Genes.

De abnegandis passionibus animi.

CAPVT XXV.

HActenus docuimus habitus prauos abnegãdos esse: hi tamen non planè tolluntur, nisi radices eorum euellantur. Hæ sunt perturbationes, & affectiones animi, dictæ passiones, quia cùm excitantur in animo, afficiunt aliquo modo etiam sensus corporis. Ex his existunt boni, & mali habitus virtutes, & vitia: si eiũ ratione moueantur, virtutes generant; vitia, si præter, vel cõtra rationem. Quate hę non natura sua, sed hominum vsu rectò, prauoue laudabiles sunt, aut vitupe ratione dignæ. Numerantur autẽ à Philosophis vndecim, amor, odium, desiderium, fuga, gaudiũ, tristitia, quæ sunt in appetitu concupiscibili. In irascibili verò spes, desperatio, timor, audacia, & ira: quatũ omnium fontes, & principes sunt illæ quatuor, amor, lætitia, timor, tristitia. Oportere autem has abnegari, vt vitia perfectè abnegata sint, facilè ostenditur: ipsa enim vitia vix quidquam aliud sunt, q̃ passiones immoderatæ, & cotroboratæ, eò grauiora, quo vsu, & consuetudine magis diuturna sunt. Quid enim est superbia, nisi immoderat⁹ amor sui? quid inanis gloria, nisi cupiditas effrænata popularis auræ? inuidia verò tristitia est de bonis proximi vehemẽter aucta. Acedia tristitia item nimia animũ deijciens. Ira desiderium impotens obtinendi quod volumus. Luxuria amor, & appetitus libidinosus. Amor argẽti philargyria, & esculentorũ, poculentorumq; gula. Vt igitur mali habitus radicitus cõ uellantur; securis abnegationis ad passiones immodicas, quę eorũ radices sũt, admouenda est. Legatur S. August. qui pluribus locis id apertè testatur.

Lib. 12. de ciuit. Dei, c. 8. & lib. 22. cap. 22.

Non fit autem id, nisi longi temporis labore, & Dei misericordia in primis adiuuante, vt sæpe docet idem S. Augustinus, præsertim verò cùm agit de renouatione hominis interioris, de qua sic scribit: [Renouatio ista nõ momẽto vno fit ipsius cõuersionis, sicut momẽto vno fit illa in baptismo renouatio remissione

Lib. 14. de Trinitate, cap. 16.

omnium peccatorum; neque enim vel vnum quantulumcunq; remanet, quod non remittatur, sed quemadmodũ aliud est carere febribus, aliud ab infirmitate reualescere; ita prima curatio est causã remouere languoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum: secunda, ipsum sanari languorem, quod fit paulatim proficiendo in renouatione huius
Cap. 17. imaginis. Et paulò post: Qui de die in diem proficiendo renouatur, transfert amorem à temporalibus ad æterna, à visibilibus ad intelligibilia, à carnalibus ad spiritualia, atque ab istis cupiditatem frænare, atque minuere, illisque se charitate alligare, vehementer insistit: tantum autem facit, quantum diuinitùs
Ioan. 15. adiuuatur. Dei sententia est: Sine me nihil potestis facere.

Primò. Est nihilominus maximum studium proficienti adhibendum, & maximè vigilandum, vt passiones coërceantur, primò quidem initio antequam ad habitus firmitatem perueniãt. [Beatus enim, ait
Psal. 136. Dauid, qui tenuerit, & allilerit paruulos
Serm. 11. ad petram.] Narrat S Dorotheus, Senẽ quendam monachorum patrem, cùm in cupressorum sylua cum discipulis consideret, imperauisse vni ex illis, vt paruulam cupressum euelleret, quę statim vna admota manu euulsa est. Maiusculam deinde ostendit, quam duabus manibus ille apprehensam euulsit. Tertiò adhuc maiorem iussit educi, quæ nonnisi maiore labore conuulsa est. Ita deinceps quarta. Cùm ad quintam aliarum maximam ventum esset, ea reuelli ab vno minimè potuit. Ad hũc modum, dixit tunc senex, sunt passiones, & affectus nostri. Dum paruuli sunt, & recentes, summa facilitate, & quiete, modo velimus, excindere eos, & extirpare poterimus: si verò eos vti paruulos, & exiguos neglexerimus, paulatim obdurescent, conualescentque, & quò magis conualuerint, & obduruerint, eò maiore conatu opus erit, & labore. Quod si vires suas acquirere, & eas contra nos exercere siuerimus, actum est de nobis: neque enim eas amplius vel summo studio à nobis expellere poterimus, nisi virũ aliquem sanctum, & minimè ignauum habuerimus, qui post Dei adiutorium, consilijs, monitis, & orationibus suis opem nobis ferre non grauetur. Hæc S. Dorotheus.
Legatur etiam S. Chrysostomus in epistolam primam ad Corinthios. *Homil. 11. 1. Cor. 4.*

Et sanè permirũ est, quantas vires habeat ad præpediendа vitia efficax abnegatio passionis cuiuscũq; in ipso primo eius exortu, siue amor sit Dei vel hominis alicuius, siue lætitia, cupiditas, spes, dolor, & mœror, siue alia quæcunque animi passionum.

Sed neccum initio huic abnegationi *Secundò.* institerimus, deinde otio languendũ est, sed assiduè amputãdi rami cupiditatum malarum in animo vitio hæreditario, vt *Sermo. 58.* post videbimus, succrescentes. Nam, vt *in Cantic.* scribit S. Bernard. in illa Salomonis verba: [Tempus putationis aduenit, Credite mihi, inquit, & putata repullulant, & effugata redeunt, & reaccenduntur extincta, & sopita denuò excitantur. Parùm est ergo semel putasse, sæpe putandũ est, immò si fieri possit, semper, quia semper quod putari oporteat, si non dissimulas, inuenis. Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras, si vitia putas emortua, & non magis suppressa. Velis nolis, intra fines tuos habitat Iebusæus, subiugari potest, sed non exterminari. Vnum in tanto discrimine consilium est, obseruare diligenter, & mox, vt renascẽtium capita apparebũt, prompta seueritate succidere. Non potest virtus cum vitijs pariter crescere. Ergo vt illa vigeat, ista crescere non sinantur. Tolle superflua, & salubria surgunt: vtilitati accedit, quicquid cupiditati demis. Demus operam putationi. Putetur cupiditas, vt virtus roboretur. Concludit tandẽ S. Doctor; Scrutemur, iuxta Prophetam vias nostras, & studia nostra. Et in eo se quisq; iudicet profecisse, non cùm inuenerit, quod reprehẽdat, sed cùm quod inuenerit, reprehendet: tũc enim te non frustra scrutatus es, si rursum opus esse scrutinio aduertisti. Et toties non te fefellit inquisitio tua, quoties iterandam putaueris.

Tertiò loco intelligat proficiens, non *Tertiò.* solùm sibi dandam diligentissimè operã in amputandis malarum passionum ramulis, sed contrà etiam in inserendis bonarum affectionum surculis, illorumq; in locum subrogandis: vacat enim nunquam animus motibus, aut turbidis, & malis,

malis, aut serenis, & bonis. Occupetur igitur bonis, ne malis obruatur: immò vt purgetur malis, bonis compleatur. [Non possunt, inquit Cassianus, desideria præsentium rerum reprimi, vel auelli, nisi pro istis affectibus noxijs, quos cupimus amputari, alij salutares fuerint intromissi: nullatenus enim valet viuacitas mentis, absque alicuius desiderij, vel timoris, gaudij, vel mœroris affectione subsistere, nisi hæc eadem in bonam partem fuerint immutata. Et idcircò si carnales concupiscentias de cordibus nostris desideramus extrudere, spirituales earum locis plãtemus protinus voluntates, vt his noster animus semper innexus & habeat quibus iugiter immoretur, & illecebras præsentium, ac temporalium respuat gaudiorum.]

Collat. 12. cap. 5.

S. Bernardus in eandem sententiam ita scribit: [Totum cor in quatuor affectionibus est: & de his accipiendum puto, quod dicitur, vt in toto corde tuo conuertaris ad Dominum. Conuertatur proinde amor tuus, vt nihil omninò diligas nisi ipsũ, aut certè propter ipsum. Cõuertatur etiam ad ipsum timor tuus, quia peruersus est timor omnis, quo me tuis aliquid præter eum, aut nõ propter eum: sic & gaudium tuum, & tristitia æquè conuertatur ad ipsum. Hoc autem ita fiet, si nõ nisi secundum eum doleas, & læteris.] Et alia, quæ ibidem sequuntur. Sed plura habet alio loco, in quo docet, quomodo affectiones hæ purgandæ primùm, deinde ordinandæ sint. Purgantur autem, inquit, sic: si amantur, quæ amanda sunt, si magis amantur, quæ magis amanda sunt, amor purgatus erit. Et sic de cæteris. Ordinantur autem sic: in initio timor, deinde lætitia, post tristitia, in consummatione amor. Compositio harum talis est. De timore, & lætitia nascitur prudentia, & est timor causa prudẽtiæ, lætitia fructus. De lætitia, & tristitia nascitur temperantia, cuius est tristitia causa, lætitia fructus. De tristitia, & amore nascitur fortitudo, & est tristitia caussa fortitudinis, amor fructus. Clauditur circulus coronæ. De amore, & timore nascitur iustitia, & est timor caussa iustitię, amor fructus. Considera ergo, quomodo istæ affectiones ordinatæ, virtutes sunt; inordinatæ, perturbationes. Si timorem sequatur tristitia, desperationem generat; si amorem lætitia dissolutionem. Sequatur ergo timorem lætitia, qua timor futura cauet, lætitia de præsenti gaudet, prudentis cautelæ finem lętitia possidet. Probet ergo lætitia timorem: probatus timor nihil aliud, quàm prudentia est. Comitetur lætitiam tristitia, quia moderatè læta amplectitur, qui tristia reminiscitur. Temperet ergo lætitiam tristitia; tẽperata lætitia nihil aliud quàm temperantia est. Iungatur amor tristitiæ, quia fortiter sustinet tristia, qui per amorem, quæ sunt amanda desiderat. Confortet ergo amor tristitiam. Confortata verò tristitia nihil aliud, quàm fortitudo est. Iungatur amor timori, quia ordinatè amandis inhæret, qui timenda nõ negligit. Ordinet ergo amor timorem, ordinatus timor nihil aliud quàm iustitia est.] Hæc omittenda non erant, quia tanti Patris meditationes sunt: non ideò tamen quia obscuriora sunt hæc posteriora, priora paruipendenda sunt, & minus diligenter in vsum reuocanda.

Serm. 2. in ca. Ieiunij.

Sermo. paruis, Ser. 6.

Sed audiamus S. Augustinum, qui nõ minus egregiè, quàm breuiter modum corrigendarum passionum, easq; bonas efficiendi tradit his verbis: [Apud nos, inquit, iuxta scripturas sanctas, sanamq; doctrinam, ciues sanctæ ciuitatis Dei in huius vitæ peregrinatione secundùm Deum viuentes metuunt, cupiuntque; dolent, gaudentque. Et quia rectus est amor eorum, istas omnes affectiones rectas habent.] Quod hìc dicit de amore, antè dixerat de voluntate. Et alio loco docet de scripturæ sententia, Deo mentem hominis subijci regendã, & iuuandam, menti verò passiones ita moderandas, atque frænandas, vt in vsum iustitię conuertantur.

Lib. 14. de ciuit. Dei, cap. 9.

Cap. 8. eiusdem libri.

Lib. 9. de ciuit. Dei, capit. 1.

Quartò. Facit maximè ad moderandas passiones occupatio mentis in rebus spiritualibus, diuinisue: tunc enim hominis interioris labor otium est hominis exterioris, & spiritus feruor, algor est carnis, & sensus. [Vera perturbatio, atque confusio, inquit S. Chrysostomus, non in rerum est motu, sed in animo ita affecto, qui quamuis cæterarum rerum aptam descriptionem habet, vsque dum

Quartò.

Oratione de prouidẽtia Dei.

 confu-

cōfusionem, ac perturbationē in se ipso coërcuerit, nullum illi ex aliarum rerum apta descriptione præsidium erit; sed quemadmodum oculus ægrotus etiam clarissimo meridie tenebras obtuetur, atque alia pro alijs, nullumq; radiorum Solis fructum habet: sanus verò, & firmus etiam vesperè poterit corpus, quasi manu, ducere sine vlla offensione: sic & mētis nostræ oculus quandiu firmus est, multa, quamuis confusa, clarè tamen videbit, deprauatus autem, quamuis in ipsum cęlum attollas, multam ibi esse perturbationem, & confusionem rerum iudicabit. Itaque si menti cultum diligentem adhiberemus, nulla confusio, nulla molestia inueheretur, quamuis Euripo quouis turbulētius sursum, & deorsum vita nostra iactaretur.]

Const. monast. cap. 3. Rem hanc copiosè tractat S. Basilius: scribit autem inter cætera & hæc: [Animus, qui mentem suam peruigilem, & in actionibus rectis perpetuò occupatam detinuerit, is, & in his, quas dixi, contemplationibus versabitur, & eiusmodi exercitatione, consuetudineque mores suos ad æquitatem, ad iustitiam, modestiamque, ac tranquillitatem componet, atque perpoliet. Idem verò vbi mentem agitare destiterit, & in res cognitione dignas extendere, extemplò velut importuni, & proterui canes, absente moderatore, ex diuersis partibus libidines corporis foras se dant, & vehementer in ipsum oblatrant, & varijs modis dilacerare conātur: quippe cùm earum singulæ vitalem ad se vim quæque rapiant. Si quidem duplex est animi vis, quarum altera corpus attingit, vitalis scilicet; altera, quæ tota in perspicienda veritate versatur, quam rationalem appellamus. Vitalis in corpore agit naturaliter, rationalis voluntariè. Animus, qui vim rationalem instituerit, vt perpetuò peruigil sit, dupliciter vitiosos corporis motus consopit, atq; tranquillat: siquidem & se in rebus potioribus, sibique affinibus occupat, & motus corporis sui confusos obseruans cohibet, atque compescit. Si verò ignauiæ deditus otiosam vim contemplatricem reliquerit, tunc torpentem vitalem vim nactæ libidines corporis, partitæque nullo moderante, aut prohibente, animum ad suum appetitum, & functiones pertrahunt.] Hæc S. Basilius, & alia, quæ hic scribere, minimè necessarium est.

Quintò, post mentis occupationem prędictam, est adhuc in curandis passionibus vlterior gradus: cū videlicet animus ipse, & voluntas hominis planè auertitur ab amore rerū omnium creatarū: nec ab amore solùm, sed ab omni etiam honesta voluptate, quæ ex eis percipi potest, & tota soli Deo applicata, coniungitur, & quasi cōglutinatur. Hęc res à S. Gregorio sic describitur: [Nonnulli iustorū ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dū altiora interius appetunt, exterius cuncta derelinquunt: qui rebus se habitis nudant: gloria honoris expoliant: qui internorum desiderio per assiduitatem se, amici męroris, afficiunt, habere de exterioribus consolationē nolunt: qui internis gaudijs dum mente appropiant, vitam in se funditus corporeæ delectationis necāt. De his Paulus: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cū Christo in Deo. Et Psalmista: Cōcupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Et deficit in salutari tuo anima mea. Et Dominus: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum. Et rursum: Nisi quis renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Horum numero sanctus vir, diuisa à terrenis desiderijs mente se inserit, qui ait: Desperaui, nequaquam vltra iam viuam. Iusti quippe desperare, est præsentis vitæ bona æternitatis electione deserere, mansura quęrere, & in rebus temporalibus fiduciam non habere. Qui hæc agens nequaquā vltra se viuere asserit, quia videlicet viuificatrice morte quotidie à vita se passionis occidit.] Sed hæc ex sequētibus capitibus planius intelligentur.

Quintò.

Lib. 8 mor. cap. 15.

Coloss. 3. *Psal. 38.* *Psal. 118.* *Matth. 16.* *Luca 14.*

Et quidem de plerisq; singulis passionibus separatim agere, esset operæ pretium, sunt enim in multis actionibus, & fortasse in omnibus, animi administræ; sed quæ dicta sigillatim sunt aduersus prauos habitus, ea passiones simul iugulant, si rectè & ad hactenus descriptæ abnegationis normā in vsum à proficiēte deducantur: & fortassis alio tempore de his disseremus etiam particulatim.

De

De concupiscentiæ fomite, & alijs multis prauis inclinationibus hominis.

CAPVT XXVI.

SICVT prauos habitus vitiosæ passiones, sic vitiosas passiones generat cōcupiscentiæ fomes; qui etiam post baptismum in regeneratis manet, sine culpa quidem, quando hæc sacramento deletur, culpæ tamen pœna hæreditaria ex primorū parentum peccato. Est autem fomes, appetitus, qui natura sua, dicamne, an vitio, inclinat hominem ad peccatū: in quod etiam nullo negotio deuoluitur si Dei gratia, & hominis industria, Dei itē gratia adiuta non impeditur. Atque hæc est
Iacob.1. prima eius motio à S.Iacobo nominata
Rom.7. tentatio, cùm ait: [Vnusquisq; tentatur à concupiscentia sua.] Quæ etiam est caussa vt [peccatum] dicatur ab Apostolo, & à quibusdam Patribus: quāuis renera peccatum non sit amplius, sed solùm peccati effectus, pœna itē, & fons.

Porrò concupiscentia hæc nō est eadem cum passione illa, quæ desiderium dicitur: sed est generalior quidam [appetitus consperfus, & innatus carni,] vt ait
Lib. 14. de S.Augustinus, hoc est toti homini, qui
ciuit. Dei, in scripturis aliquando nomine carnis
cap.23. intelligitur, vt idem alibi docet. Quare non solùm hic appetitus est in facultate animæ sentiente, & in corporis mēbris, quibus illa vtitur, sed redundat etiam in appetitum rationis: nam, vt idem S.Au-
Libro eodē, gustinus est auctor: [Anima peccatrix
cap.3. fecit corruptibilem carnem (corruptione scilicet peccati, & fomitis) ex qua corruptione carnis licet existant quædā incitamenta vitiorum, & ipsa desideria vitiosa; non tamen omnia vitæ iniquæ vitia tribuenda sunt carni. Et alibi ait:
Libro eodē, Mala voluntas præcessit omnia opera
cap.11. mala in homine, velut arbor mala fructuum malorum.] Quare inest etiā animæ rationali sua concupiscentia, & quasi
Galat.5. fomes: quod S. Paulus non obscurè significat cùm fomitem vniuersè acceptum, carnis nomine appellans, numerat inter eius opera, non solùm quæ carnis opera sunt, vt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria; sed etiam quæ rationis sunt, vt auaritia, veneficia, inimicitiæ, contentiones, & quæ sequūtur alia, quæ communia sunt vtrique, & totius hominis opera. Sicut igitur ex primo peccato omnia peccata ducunt originem; sic ex peruersa hac appetitus generali propensione deriuantur omnes aliæ peruersæ hominis inclinationes, & propterea sicut antecedit illa in homine omnes prauos habitus, & omnes passiones; sic easdem anteeunt illæ inclinationes. Hæ igitur cognoscendæ sunt à proficiente, & summa diligētia curādæ.

Ponimus igitur primò in homine generalem inclinationem ad malum, quā experti fatemur omnes, accusando nosmetipsos ad malum quàm ad bonū propensiores, tam ratione animæ, quam ratione corporis ex Adam progeniti. De hoc sermo est, cùm asseritur in Genesi non solùm [sensus hominis, sed etiā cogitatio cordis humani ab adolescentia ad malum prona.] Et cùm antè etiā scribitur: [Videns autem Deus, quod multa malitia hominis esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore. Et apud Hieremiam: Prauum est cor omnium. Hæc autē inclinatio sicut oritur, sic vehementer augetur ex coniunctione animæ cum corpore antiqua labe infecto: nam scriptū est: [Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam.] Et S.Paulus asserit legem membrorum captiuare se, hoc est, suo pondere deprimere ad legem peccati.

Prima inclinatio ad malum. *Genes.7.* *Genes.6.* *Hierem.17.* *Sapient.9.* *Rom.7.*

Inclinationis huius sunt incitamenta omnia, quæ insurgunt in homine ad vitia, quæ Cassianus, & alij vitia spiritualia nominant: ad superbiam videlicet, ad dominandi libidinem, ad difficultatem seruiendi iustis etiam dominis, obtemperandi maioribus, legibus, religiosæ disciplinæ, & Ecclesiasticæ, ad inanem gloriam, ad detestationem iniuriarum omnium etiam pro Christi nomine illatarum, omnis deiectionis, paupertatis: ad suspiciones, iudicia temeraria, odia, auersiones animorum, inuidiam: ad acediam mentis, cordis languorem, profusam lætitiā, audaciam, obstinationem, desperationem, & alia his similia cōplura: quales sūt tētationes interiores

contra

contra Fidem, spiritus blasphemiæ, immensa humanę mentis curiositas, cordis humani obscuritas, astutia, fallacia, & malitia. Denique inconstantia, mutabilitas mentis, & vicissitudo tàm multarum cogitationum, quæ animum hominis continenter, & importunè subeunt, huius inclinationis effectus est, & non exigua pœna peccati, de qua sic habet S. Gregorius: [Humana anima semel æternitatis statum deserens, ad fluxū temporalitatis delapsa, hanc mutabilitatem alternantium motionum, quam dum caderet, volens appetijt, dum conatur surgere, cogitur inuita tolerare: inde quippe punita est, vnde delectata.] Quod de prædictis alijs pœnis similiter dici ob eandem rationem, non est difficile intelligere.

Lib. 24. moral. cap. 7.

Secunda inclinatio.

Secundò ponenda est in homine inclinatio ad malū propria sentientis appetitus, quæ propriè concupiscentia, & fomes dicitur: cuius proprietates numerat Apostolus ita accuratè, vt nos pigere minimè debeat, in ijs intelligēdis nōnihil immorari. Primò sedem habet in carne: ideo ait: [Nō est in carne mea bonum:] accipitur autem carnis nomine, corpus subiectum viribus animę sentientis; & addit esse in membris, & appellās eum peccati nomine ob caussam iā explicatam, simulq; significans fomitis labe totum hominem affici, ait: [Quod habitat in me peccatum.] Secundò, fomes præuenit aliquando subitaneo suo motu rationem hominis, quod etiam vi eius faciunt passiones, & ideò Apostolus: [Quod enim, ait, operor non intelligo.] Tertiò fomes facit, vt non comprimatur aliquando motus compressione dignus; ideò Apostolus: [Nō enim, inquit, quod volo bonum, hoc ago. Et alibi: Vt non quæcunque vultis, illa faciatis.] Quartò efficit, vt insurgat ille motus, quem nos minimè vellemus: [Sed, ait, quod odi malum, illud facio.] Quintò lex est mēbrorum, sensusque, quia sine rationis, & gratiæ Dei fræno si sint hæc, non ad aliā normam dirigunt sese, quàm ad fomitis propensionem, quæ inclinatio est ad omne malum. Sextò opponit se rationi: [Repugnantem, ait, legi mentis meæ.] Septimò, propterea subijcit hominem seruituti: [Et captiuantem me, inquit, in

Rom. 7.

1. *2.* *3.* *Galat. 5.* *4.* *5.* *6.* *7.*

lege peccati.] Octauò, ex quibus consequitur infelicitas non parua: [Infelix, ait, ego homo:] immò corruptela quædam carnis, & sensus, quam mortis nomine ibidem nominat Apostolus. Hæc porrò omnia vera sunt, & à Patribus, dū explicant Apostolum, allata. *8.*

Vt autem intelligatur infelicitatis illa ratio, cuius Apostolus meminit, legatur S. Thomas, qui sic scribit: [Corruptio sensualitatis intelligenda est quantum ad fomitem, qui nunquam totaliter tollitur in hac vita, transit enim peccatum originale reatu, sed manet actu, id est, effectu. Sed talis corruptio fomitis non impedit, quin homo rationabili voluntate possit reprimere singulos motus inordinatos sensualitatis, si præsentiat, puta diuertendo cogitationem ad alia. Sed dum homo cogitationem ad alia diuertit, potest etiam circa illud inordinatus motus exurgere; sicut cùm; aliquis transfert cogitationem suam à delectationibus carnis, volens concupiscentiæ motus vitare, ad speculationem scientię, insurgit quandoq; aliquis motus inanis gloriæ impræmeditatus. Et ideò non potest homo vitare omnes huiusmodi motus propter corruptionem prædictā: sed hoc sufficit ad rationem peccati voluntarij, quod potest vitare singulos.] Quo loco S. Doctor habet quatuor egregia principia Theologiæ huius. Primū est, fomitē nūquam tolli in hac vita Secūdū est, singulos motus sensualitatis posse nos præcauere ex liberi arbitrij facultate. Tertium est, idcirco motus sensualitatis imputari ad peccatum. Quartum est, omnes motus eiusdem sensualitatis simul non posse nos coërcere. Et hic est ille infelicitatis humanæ cumulus, quē deplorat Apostolus, quandoquidem fomes iustos etiam viros, hisce quasi compedibus quamdiu viuunt, irretitos tenet. Sed quod eos maximè angit, est necessitas illa peccandi, quàm S. Thomas verè affirmat, inesse nobis ex fomitis corruptela: nam etsi ea non cogamur ad peccata mortifera; magna tamen calamitas est ea induci nos ad aliqua vel minima venialia. Vnde de ea loquens S. Augustinus ait: [Fides clamat, de necessitatibus meis educ me. Quia verò peccaui, voluntas secuta est peccantem, peccatum habendi

1. 2. q. 74. art. 3. ad 2.

Libro de perfectione iustitiæ, resp. 9.

Psal. 24.

habendi dura necessitas, donec tota sanetur infirmitas, & accipiatur tanta libertas, in qua sicut necesse est, permaneat bene viuendi voluntas, ita vt sit etiam bene viuendi, & nunquam peccandi voluntaria, felixq; necessitas.

Tertia inclinatio. Tertiò præter pdictas inclinationes, sunt in homine aliæ multæ, quæ sequuntur naturam indiuidui humani, & corporis constitutionem certam; quæ quoniam ita multiplex, & varia est, multas quoque, easq; discrepantes inter se inclinationes hominum singulorum esse, necesse est. Sunt igitur in vnoquoque homine inclinationes prauæ, quæ temperamentum singulorum sequuntur: vt exempli caussa, calidum quidem vehementes, acres, quas celerrimè expleri velimus, mirabiles, mutabiles, variæ: Frigidum autem pauciores, & segniores, sed pertinaces, animum non in multa distrahentes, sed coarctantes ad vnam, aut alteram rem, in qua totus sit. Ob eandem caussam alia placent adolescentibus, viris alia, senibus saltem displicent, quæ alij probant. Aegro corpore cùm sumus, expetimus aliqua, quæ sani repudiamus, & contrà.

Et quia inclinationes hæ bonæ etiam possunt esse, ad supradicta addendū est, præter eas in vnoquoque esse inclinationes ad peccatum proprias, & singula-

1. 2. q. 78. art. 3. res, quas propterea sanctus Thomas asserit sequi naturæ corruptionem, & præterea duplicem habere originē: nā proficiscuntur vel ex habitu aliquo acquisito consuetudine, qui in naturam sit quodammodo conuersus: vel ex deprauata corporis affectione, siue ægritudine. Prioris generis exempla sunt omnes illæ cupiditates, quæ educatione quasi seminantur, & deinceps consuetudine adolescunt & corroborātur, qualia sunt in perditis hominibus nefaria flagitia, & in quibusdam barbaris comestiones humanæ carnis, quæ scelera quanquam sunt omnino naturæ contraria; vsu tamen familiaria fiunt. Posterioris verò exempla cernuntur in febricitantibus, quibus sapor dulcis sentitur amarus, & in alijs multis, qui ob palati ægritudinē esitant aliquando aliqua, quæ ne feræ quidem ipsæ auderent attingere.

3. Parte Pa S. Gregorius huiusmodi corporū constitutionem inclinantem ad familiaria, *storal. cap. 4. & Lib. 29. moralium, c. 12.* & singularia vitia vocat cōspersionem: secutus forasse S. Augustinum, qui vt suprà retulimus, concupiscentiam conspersam carni affirmat, ex Apostoli loquendi forma, qua vsus est, cùm præcipit Corinthijs, vt a bijciant vetus fer- *1. Cor. 5.* mentum, hoc est, veterem conspersionem, vt essent noua conspersio: [Nonnulli, inquit S. Gregorius, læti, vel tristes non rebus fiunt, sed quibusdam conspersionibus existunt:] & hanc conspersionem obseruari attentè à Diabolo antequam laqueos tentationis apponat, affirmat: quod à nobis post etiam afferendum est. Sed res postulat, vt aduersus turbam tantarum cupiditatum proficientē armemus, vt possumus.

De vitando errore ἀπαθείας, siue impassibilitatis, & de concupiscentiæ, & propriarum inclinationum abnegatione.

CAPVT XXVII.

ANTIQVIORES quidā Ecclesiastici scriptores inani perfectionis studio in eum errorem lapsi sunt, vt dicerent, proficientem in victoria sui, suarumq; passionum, eousque progredi posse, & debere, donec ad statum quendam perueniret, in quo ἀπαθὴς, siue impassibilis esset In quo videlicet constitutus, vitijs omnibus superatis, expers omnino humanæ cuiuscūque perturbationis, & affectionis vitam deinceps in solo virtutum vsu, fructuquè iucundissimam viueret. Hunc errorē tribuit Origeni S. Hieronym⁹ illis verbis: [Doctrina, inquit, tua Origenis ramuscu- *Epist. ad Ctesiphontem aduersus Pelagianos.* lus est: In eo enim Psalmo vbi scriptum est (vt de cæteris taceam) insuper & vsq; ad noctem erudierunt me renes mei, asserit virum sanctum, cùm ad virtutū venerit summitatem, ne in nocte quidē ea *Psal. 15.* pati, quæ hominum sunt, nec cogitatione vitiorum aliqua titillari.] Sed erroris propagator insignis fuit Euagrius Pon- *Ibidem.* ticus, & post eum discipulus eius Palladius, & Rufinus, vt idem asserit: quibus aggregat etiam alios Monachos illius

ætatis,

ætatis, Ammonium videlicet, Eusebiũ, Euthymium, Orig. quoque, & Isidorũ, quos omnes vt Origenistas ab Episcopis esse damnatos, confirmat. Detestabiliorem adhuc reddiderunt hanc impassibilitatem, qui eam non multò post cõplexi sunt hæresiarchæ Pelagius, Iouinianus, & Priscillianus.

Disputant contra hunc errorẽ S. Hieronymus, & S. Augustinus: & hic quidẽ adfert exemplum Saluatoris nostri. Scribit autem sic: [Cùm rectam rationem sequuntur istæ affectiones, quando, vbi oportet, adhibentur, quis eas tunc morbos, seu vitiosas passiones audeat dicere? Quamobrem etiam ipse Dominus in forma serui agere vitam dignatus humanam, sed nullum habẽs omnino peccatum, adhibuit eas, vbi adhibendas esse iudicauit. Neque enim in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus. Cùm ergo eius in Euangelio ista referuntur, quod super duritia cordis Iudęorum cum ira contristatus sit: quod dixerit, Gaudeo propter vos, vt credatis: quod Lazarum suscitaturus, etiã lachrymas fuderit: quod concupierit cum discipulis suis manducare pascha: quod propinquante passione tristis fuerit anima eius vsque ad mortem, non falsò vtique referũtur: verùm ille hos motus certæ dispensationis gratia ita cùm voluit, suscepit animo humano, vt cùm voluit factus est homo. [Commemorat etiam easdem affectiones in Apostolo Paulo: cùm enim eum laudasset infinitis nominibus, & præsertim vt à Christo edoctũ, producit illum [gaudentem cum gaudentibus, flentem cum flentibus, foris habentem pugnas, intus timores, cupiẽtem dissolui, & esse cum Christo, desiderantem videre Romanos, Corinthios æmulantem, magnam tristitiam, & continuum dolorem cordis de Israelitis habentem, luctum suum denunciantem de quibusdam peccatoribus. Et concludit: Hi motus, hi affectus de amore boni, & de sancta charitate venientes, si vitia vocanda sunt, sinamus, vt ea, quæ vera vitia sunt, virtutes vocentur.] Idẽ copiosè docet, quomodo ijdem affectus in viris sanctis sint, dum metuunt pœnam æternam, cupiũt vitam æternam, & alia, quæ longum esset hîc adscribere, & apud ipsum legi possunt: [Ita autem fieri necesse est, inquit S. Doctor, ex humanæ conditionis infirmitate: immò dũ viuimus, ex vitæ huius infirmitate, non rectè viuimus, si eas nullo modo habeamus. Itaq; aliquando quamuis non culpabili cupiditate, sed laudabili charitate moueamur, etiam dum nolumus, flemus. Vituperabat etiam Apostolus quosdã, quos dixit esse sine affectione. Et sacer psalmus, Sustinui qui simul contristaretur, & non fuit. Nam omnino non dolere dum sumus in hoc loco miseriæ, sicut quidam etiam apud sæculi huius litteratos sensit, & dixit, non sine magna mercede contingit, immanitatis in animo, stuporis in corpore.]

Lib. 14. de ciuitat. Dei cap. 9. — *Marci 3.* — *Ioan. 11.* — *Luc. 22.* — *Matth. 26.* — *Rom. 12.* — *2. Cor. 7.* — *Philip. 1.* — *Rom. 1.* — *2. Cor. 11.* — *Rom. 9.* — *Rom. 10.* — *2. Cor. 12.* — *Rom. 1.* — *Psal. 68.* — *Crantor ex Cicerone lib. 3. Tusculan. quæstionũ.*

Idem confirmat S. Hieronymus neruis suis, vt solet, sapientiaq; præclarè: [Hoc est, inquit, hominem ex homine tollere, & in corpore constitutum esse sine corpore, dicente Apostolo, Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Vnde illud Virgilianum: *Rom. 7.*

Hinc metuunt, cupiuntq́, dolent, gaudentq́:

Et grauissimus poëta Flaccus:

Nam vitijs nemo sine nascitur: Optimus ille est,
Qui minimis vrgetur.

Et quia hæc de Stoicorum fonte manauit, ἀπάθεια, pulchrè quidam nostrorum, ait, philosophi patriarchæ hæreticorum Ecclesiæ puritatem peruersa maculauere doctrina. *Tertull. lib. Aduer. Hermogenem.*

Ioannes Climacus Euagrium Ponticum hoc nomine etiam reprehendit: nostãs eius ἀπάθειαν nomine alacritatis sensus: quia fortassis hoc eam ipse nomine appellabat, vt facilius simplicibus illuderet; vnde effectum quoque est, vt quidam sanctus vir, qui notationes in Climacum edidit, sententiam eius minimè assecutus præferat sensum Euagrij dicto Climaci: non ita doctissimus atque illustrissimus Cardinalis Cæsar Baronius; is enim historiam ἀπαθείας narrans planè sensum Climaci assecutus eum commendat, & Euagrium, vt dignus est, damnat. Apud ipsum qui velit, plura de re hac legere poterit. *Dionysius Carthusianus.* *Tomo 4. Annaliũ, anno Christi 388.*

Ex hoc catholico dogmate,

quo

quo ἀπάθεια in hac vita asseritur impossibilis, sequitur dogma aliud non minus verum, dum hîc viuimus, non vinci passiones vitiosas, inclinationes prauas, & ipsam fomitis cõcupiscentiam, qui à abnegationis vi planè extinguantur: id enim hic à nobis obtinere nõ possumus, nisi velimus recidere in errorem ἀπαθείας, nec vnquã in homine puro factũ est, nisi extraordinario miraculo in sanctissima Dei Matre, cuius fomes, aut nullus fuit, aut ita Dei gratia copiosissima sopitus est, ac si nullus esset. Afferendæ igitur sunt aliæ rationes, quibus prædicta omnia, quantum fieri potest, expugnentur, aut certè retundantur à nobis, vt nec noceant, & si fieri possit, etiã prosint: quandoquidem, vt ait Apostolus, [diligentibus Deum omnia cooperãtur in bonum,] Sunt autẽ hæ, quæ sequũtur. *Rom. 8.*

Prima ratio. Prima ratio est perseuerantia, siue progressus in virtutum vsu, & exercitatione: qua de re sic S. Augustinus: [Non enim, inquit, talia sunt vitia, quæ iã peccata dicenda sint: nec tamẽ extra nos sunt, quibus vincẽdis cùm in hoc certamine proficienter laboramus, instandum est: nostra, sunt passiones, vitia sunt, frænanda, cohibenda, sananda sunt, sed dũ curantur, infesta sunt: etsi nobis ad meliora proficientibus magis, magisq; minuuntur, tamen dum hic viuitur, esse nõ desinunt, discedente hac anima pia peribunt, insurgente corpore non redibunt.] Igitur profectu in virtutibus continuo, continuè etiam minuẽtur: cuius rei hæc est ratio, quia habitus virtutis quasi clauus fortissimus trudit habitum concupiscentiæ; aliarumq; vitiosarum affectionum, armatque, ac corroborat facultates animæ, quibus insunt morbosæ affectiones aduersus ipsasmet affectiones, illisq; impedimento est, ne insurgant, sed nec insurgere nisi furtim possint, dum assiduo virtutum vsu in virtutum actionibus vires animæ occupantur. *Initio libri 2. cõtra Iulianum.*

Lib. 1. de nuptijs, & cõcupiscẽt. cap. 25. Quod si quæratur, quibus potissimùm virtutibus frangantur prædictæ cupiditates, idẽ S. Augustinus significat id fieri virtutibus, quæ vitijs illis directò sese opponunt: [Concupiscẽtia, inquit, quotidie minuitur in proficientibus, & continentibus. Vt igitur cohibeas inclinationes prauas, siue cõmunes, siue proprias, ijs te virtutibus exerceas, quæ illis maximè cõtrariæ sunt, vt autem compescas concupiscentiam, contine.] Continẽtiæ porrò nomine intelligit S. Augustinus generalem abnegationis vim, qua omnibus vitijs, quæ à concupiscentia excitantur, fortiter resistatur. Alicubi tamẽ docet idẽ Sanctus, amorẽ Dei gratuitũ, cũ flammam dignissimam, & amplissimam fecerit, consumere cupiditates. *Homil. de verbis Apostoli.*

Secũda ratio. Secunda ratio posita est in ipsa contentione resistendi concupiscentiæ, & motionibus eius: nam vt tradũt Patres, concupiscentia relicta est ad certamen, certandum est igitur: [Pugna, inquit S. Augustinus, resiste, noli consentire,] & impletur hic, post concupiscentias tuas non eas, quia etsi quando surrepunt, & vsurpant sibi oculum, aurem, linguam, volaticam cogitationem, nec sic desperemus de salute nostra: ideo quotidie dicimus: [Dimitte nobis debita nostra.] *De verbis Apost. Ser. 6.* *Eccles. 18.* *Matth. 6.*

Addunt autem animum ad hoc certamen multa: primum quidem vis, & dominatus, quem in carnem obtinet mens Dei gratia cõfirmata: [Plus, inquit idem S. Augustinus,] habet viriũ mẽs ad tenẽda mẽbra carnis, ne dẽtur ĩ arma iniquitatis, quàm ipsa cõcupiscentia carnis ad mouenda membra carnis, si tamen Dei gratia adiuuetur. Ob id scriptũ est, Subtus te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Et Apostolus hortatur. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediaris concupiscentijs eius. 1. *Ibidem.* *Genes. 4.* *Rom. 6.*

Deinde ad idem certamen fortiter sustinendũ incitant Christi sanguinis merita, eius præsens auxilium, & apud Patrem assidua deprecatio: [Nulla enim condemnatio,] ait Apostolus, [ijs, qui sunt in Christo Iesu,] cuius merito culpa relaxata est, & additæ vires ad inimicam carnem cohibendam. Ob id idem liberationem suam, atque victoriam gratiæ Dei tribuit per Iesum Christum. 2. *Rom. 8.* *Rom. 7.*

Tertium incitamentũ, & solatiũ certaminis, est spes in Deũ, de quo scribit Dauid: [Scapulis suis obũbrabit tibi:] in Spiritum sanctum præsertim, cuius est hæc obũbratio, & refrigeratio, est enim, vt canit Ecclesia, [in æstu temperies,] & à Domino eius charismata [fluminibus aquæ viuæ] comparata sunt. 3. *Psal. 90.* *Ioan. 7.*

Quartum solatium est, sacramentorũ frequens 4.

Lib. 4. in Ioan. c. 17. frequẽs vsus, maximè verò Eucharistiæ: nã, vt ait S. Cyrillus Alexandrinus: [Sedat cùm in nobis maneat Christus, sæuientem membrorum nostrorum legẽ, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit.

5\. Quintum adiumentũ certaminis huius est humilis, & feruens oratio ad Deũ: *2. Cor. 12.* [Datus est mihi, inquit Apostolus, stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet: propter quod ter Dominũ rogaui vt discederet à me.] Et S. Augustinus ad idem propositum: [Da quod iubes, & iube quod vis.] Et cùm ait Dauid. *In Ps. 118.* [Adhæsit pauimento anima mea, viuifica me,] dicit idem, petere eũ, vt concupiscentia carnis magis, magisque minuatur;] nam quantum quisque proficiat, habet mortalis carnis affectum circa terrena, pauimẽto corporis animam aggrauante. Quod si dicas, huiusmodi preces non exaudiri, quandoquidẽ non extinguitur fomes, nisi morte, & Apostolus ipse responsum accipit à Domino, [Sufficere illi gratiam:] hæc quidem ita se habent, si quidem radices concupiscentiæ non conuelluntur omnino, dũ viuimus, nec datur ἀπάθεια: sedãtur tamen suprapositis rationibus vires fomitis, & minuuntur plurimùm; & quæ remanent eius reliquiæ, nõ ad perniciem relinquuntur, sed ad meritum hominis, atque coronam, si se, vt debet, in hoc conflictu gesserit. Et nonnunquam accidit, vt auctores sunt viri graues, & huius disciplinæ, quam tractamus, peritissimi, magis aliquando proficere quempiam continuæ pugnæ laborem sustinendo, quàm si, certaminis omnis occasione sublata, rebellionẽ carnis experiretur nullam. Hoc est enim: [Sufficit tibi gratia *2. Cor. 12.* mea. Et: virtus in infirmitate perficitur.

Tertia ratio. Tertia ratio dominandi appetitui cõcupiscentiæ, est, dum homini insurgunt motus eius, nihil animo moueri, sed ita immobilem perseuerare in suscepta deliberatione Deo placendi, ac si extra ipsum perturbationes existerent, nec ipse ageret in ea re quicquam, sed pateretur potius. [Cæterùm, inquit S. Augustinus, *Epistola ad Galat. c. 5.* qui tanguntur huiusmodi motibus, & immobiles, & in maiore charitate cõsistunt, nõ solùm nõ eis exhibentes membra corporis ad malè operandũ, sed neque nutu cõsensionis ad exhibendũ cõsentientes, nõ hæc agunt, & ideo regnũ Dei possidebũt. Et S. Bernardus: An forte, inquit, iam non ago illa, sed patior? *Epist. 42.* aguntur quidem in me, sed à me non aguntur, si non consentio: mea dixerim, non quia facio, sed quia sustineo.

Quo loco à Theologis motus duplices hominis ex natura deprauata proficiscentes obseruantur: quidam primò primi, quidã verò non primò primi, sed primi solùm. *Motus primoprimi.* Priores illi sunt, qui rationem ita præueniunt, vt præueniri ipsi à ratione nõ possint, & hi sunt qui sustinentur potius à viris iustis, quàm excitẽtur, nec in eis culpa vlla est. Posteriores illi sunt, *Motus primi tãtùm.* qui à ratione præueniri potuerunt, sed negligentia factum est, vt illis in tẽpore occursum non fit, ac proinde cùm excitantur, culpa non vacant, & multò magis si iam non primi, sed secundi, & tertij sint, quanquã nobis adhuc primi esse videantur. Quamobrẽ, quod sæpe dicendum est, primis resistendum est summa diligentia, & propterea vigilantissimè obseruandũ est, si sint primi secũdi: primò verò primi patienter ferendi sunt, curandumq; summoperè, ne qui primi sunt, & culpa carent, perseuerantia, & negligentia secundi primi euadant, & culpæ obnoxij. Atque quod hîc dicitur de motibus cõcupiscentiæ, intelligi debet etiam de motibus omnium cupiditatum, & prauarum hominis propẽsionũ, de quibus verba fecimus capite superiori: contra quas nihilominus sunt etiam propria certamina, de quibus nunc est agendum paucis.

Quarta ratio prauas ĩclinationes coërcendi est earum exploratio, & deprehẽsio: *Quarta ratio.* neque enim si hostem non videmus, expugnamus: inuestigantur autem his 1. indicijs: primum est corporis constitutio, cuius variam qualitatẽ, vt diximus, variæ sequuntur inclinationes.

Secundum frequens, & non accersita 2. cogitatio de re quapiam, signũ est propensionis animi ad eam. [Vis nosse quid ames?]inquit S. Fulgentius, [attẽde quid *Homil. 5. de Confessione.* cogites:] necesse enim est, familiaria, & domestica esse, quæ vltrò, ac sæpe nullo nostro studio, mentem, ac memoriam subeunt.

Tertiũ est replicare pueritiæ, & ado- 3.
lescentiæ

Prouerb. 20. lescentiæ studia: [Ex studijs enim suis intelligitur puer. Ergo ex ijsdem vir.

4\. Quartum indicium est facilè, nulloque negotio commoueri animo ac sensu ad aspectum, vocem, aut famam rei

1. 2. q. 22. art. 3. ad 2. alicuius etiam exiguæ, nam vt docet S. Thomas: Multùm passibilia patiuntur etiam à paruis actiuis.

5\. Quintum indiciū est experiētia propria eorum, quæ hactenus vel ad virtutē nobis profuerint, vel obfuerint ad vitium: quod accidit etiam dum perquirimus corporis valetudinem, ac statū: iis enim, quibus læsi sumus olim in exercitatione virtutum, cur non lædemur in posterum, nisi ea diligentius præcauerimus? & cur ijsdem rebus, quibus hactenus feliciter vsi sumus ad animi sanitatem acquirendam, ad eandem tuendam non vtamur? denique cui dubiū sit, quæ iuuerunt antè, nō debere etiam posthac prodesse, vt illa propterea nobis familiaria reddamus, sicut quæ hactenus nocuerūt, adhuc esse nocitura, nisi repudiētur?

6\. Accedat vltimo loco non tàm indicium, quàm auxilium ad nos ipsos cognoscēdos, nostrasq; inclinationes corrigendas, amici alicuius, viri præsertim spiritualis, & prudentis iudiciū, qui quid ipse sentiat de nobis, quidq; opinentur alii, liberè, & sine fallacia pronunciet: difficillimum est enim, nos ipsos nosse, difficillimum, inquam, nobis, non item alijs: amor namque prudens etiā quantū caliginis nobis offundit, ne nos ipsos intueamur, tantum lucis affert aliis, vt ipsi nos penitus introspiciant. [Quomodo,

Prouerb. 27. inquit Salomon, in aquis splendet vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus. Et: Pauper

Prouerb. 28. prudens scrutatur diuitem, qui sibi videtur sapiens.

Quinta ratio. Quinta ratio qua vti debemus aduersus prauas inclinationes, est ipsum abnegationis studiū, earū præsertim, quę propriæ sunt, & singulares: siquidem eæ nos aliquando ad turpiores certè, & ad frequētiores lapsus impellūt, & ijs vt administris vtitur diabolus ad nos perdēdos.

Lib. 29. moral. cap. 12. [Prius, inquit S. Gregorius, cōspersionē vniuscuiusq; antiquus aduersarius perspicit, & tūc tētationis laqueos apponit. Alius nāq; lætis, alius tristibus, alius timidis, alius elatis moribus, existit. Quo ergo occultus aduersarius facilè capiat, vicinas conspersionibus deceptiones parat: quia etenim lætitiæ voluptas iuxta est, lætis moribus luxuriam proponit: & quia tristitia in iram facilè labitur, tristibus poculum discordiæ porrigit: quia timidi supplicia formidant, pauentibus terrores intentat: & quia elatos extolli laudibus conspicit, eos ad quæq; voluerit, blandis fauoribus trahit. Singulis igitur hominibus vitijs conuenientibus insidiatur: neque enim facilè captiuaret, si aut luxuriosis præmia, aut auaris scorta proponeret. Et alibi: Vnde, inquit, necesse est, vt non solùm quisque consideret, quod ex conspersione sustinet, sed etiā quod ex vicino deterius est, purget: ne dum nequaquam pugnat cōtra id quod tolerat, ei à quo se liberum existimat, vitio succumbat. *Tertia parte Pastoral. cap. 4.*

De abnegatione intellectus, & memoriæ.

CAPVT XXVIII.

ANIMA rationalis reliqua est, quæ abnegationis armis aduersus vitia instruatur: vt enim hæc facultates alias omnes regit, sic eius abnegatio fundamentum, & robur est aliarū abnegationū omniū. Eius sunt tres illæ præstantissimæ virtutes, memoria, intellectus, volūtas. Intellectus fons est perpetuus infinitarū cogitationum, quas omnes quasi apud se depositas memoria suscipit, atque cōseruat. Hæ vidētur ad quatuor capita reuocari posse. Tria colligit S. Bernardus: [Sunt, inquit, nōnullæ cogitationes penitus otiosæ, & ad rem non pertinentes: quas tàm facilè abijcere, quàm recipere possit anima, dū modo sit secum habitans in corde suo. De his dicendum idem quod de otiosis verbis antè à nobis dictum est: si enim peccatum est otiosum verbum, cur non & otiosa cogitatio? *Serm. de triplici genere cogitationum. Primū genus.*

Ratio abnegationis harum est, vt ibidem innuit S. Bernardus, in mentem reducere assistere nos semper dominatori vniuersæ terræ, qui cor intuens reprehendit tacitus eius otium, & inertiam.

Adfert

Sermone de triplici iudicio. Adfert alibi aliam rationem abnegationis harum, cùm enim recitasset ex Psalmo:[Memor fui Dei & delectatus sum, *Psal.37.* ait, ne à memoria repellat Deum irruēs turba plurimarum cogitationū, quæ solent effluere tāquam vilis plebs in atriū, ponatur ad eius portā ianitor, cuius nomē est recordatio propriæ professionis, & cùm sese illis cogitationibus senserit animus prægrauari, increpet se, & dicat sibi: Tune hæc debes cogitare, qui sacerdos es, qui clericus es, qui monachus es? cultor iustitiæ debetne quidquam in se iniquum admittere?

Secundū genus. Sunt & aliæ, ait, cogitationes violentæ magis, & fortius adhærentes, quæ videlicet ad necessitates naturæ pertinent: & quasi ex eodē assumptæ limo, de quo nos facti sumus, si paululum insederint, auelli nequeūt sine læsione, & difficultate, vt cogitatio de cibo, de potu, de vestimento.

Modus abnegationis harum cogitationum est admouere securim ad radicē delectationis, quæ ex huiusmodi cogitationibus voluntatem incipit afficere, & exclamare cum Iacob:[Ruben primo *Genes.49.* genitus meus non crescas. Hic est appetitus ille carnalis, qui initio vitæ pullulat in nobis, ait Sanctus, oportet ergo reprimere, quem extinguere non possumus appetitum, & quàm citò cubile nostrum ingreditur, crescere eum nullatenus patiamur.

Tertium genus. Tertiò loco sunt aliæ cogitationes, quas malignus hostis offerre, vel afferre præsumit. [Dico autem, inquit, cogitationes illas immundas penitus, ac fœtidas, quę ad luxuriam, ad inuidiam, & ad vanam gloriam pertinent, cæteraque vitia detestanda.

Ratio abnegationis harum adfertur ab eodem in hæc verba:[Oportet, si mundas cōseruare volumus animas nostras, adhuc longè agentibus cogitationibus huiuscemodi multa cum indignatione occurrere, & exsufflare à nobis, vt nullus eis detur accessus.]Et quia cogitationes hæ originem aliquando ex voluntate ducunt, quæ huiusmodi cupiditatibus facilè titillatur, idem Doctor ali-*Serm. de tripl. iudicio.* bi:[Ad portam, inquit, volūtatis in qua solent manere carnalia desideria, tanquā in domo domestica familia, statuatur ostiarius, qui vocatur recordatio cœlestis patriæ. Hic enim potest prauum desiderium quasi cuneus cuneum expellere, & ipsum, qui ait: Ego sto ad ostium, *Apocal.3.* & pulso, sine cunctatione recipere. Denique ad thalamum rationis talis, & tā ferox adhibendus est custos, qui nemini parcat, sed quicunque hostis siue clā, siue palàm ingredi præsumpserit, procul eum arceat, & hic sit recordatio gehennæ.]Hæc ex S.Bernardo.

Quartū genus. Restat quartum cogitationum genus, quas curiosas nominare possumus. Has mirificè insectantur S.Chrysostomus, *Homil.19. Ephes.c.5.* S.Augustinus, & idem S.Bernardus. Et quidem S.Augustinus ait:[Hanc esse tē-*Lib.10.Cōfess.cap.35.* tationis formam multiplicius periculosam: & est, ait, cupiditas non se oblectan-*Tract. de gradib⁹ humilitatis.* di in carne, sed experiendi per carnem, hoc est, per sensus corporis vana, &c. curiosa nomine cognitionis, & scientiæ palliata.] Hæc quàm sit detestāda, ostēdit idem his rationibus:[Nam non solùm instigat curiositas ad cognoscenda suauia, pulchra, & similia, sed his etiam contraria, non ad subeundam molestiā, sed ad experiendi, noscendiq; libidinē: quid enim voluptatis habet videre in laniato cadauere, quod exhorrescas, & tamen sicubi iaceat, concurrunt, vt contristentur, & palleant. Ex quo morbo in spectaculis exhibentur quæque miracula. Hinc ad perscrutanda naturæ secreta, quæ præter nos est operata, perducitur, quæ scire nihil prodest, & nihil aliud quàm scire homines cupiunt. Hinc etiam, si quid eodem peruersæ scientiæ fine per artes magicas quæritur. Hinc in ipsa religione Deus tentatur, cùm signa, & miracula flagitantur, non ad aliquam salutem, sed ad solam experientiam desiderata. Et paulò post: Verum tamen in quàm multis minutissimis, & contemptibilibus rebus curiositas nostra quotidie tentatur, &c. quam sæpe labamur, quis enumeret? & tandem cùm in huiusmodi rebus conceptaculum fit cor nostrum, & portat copiosæ vanitatis catervas, hinc & orationes nostræ sæpe interrumpuntur, atque turbantur.

Ad hoc caput reducuntur curiosæ rerum absconditarum, tàm Dei, quàm hominum inquisitiones: arcanorum per-

percontationes, occultorum, & latentiũ scelerum inuestigationes, aliaq; permulta: quæ omnia aliorum multorum criminum sunt seminaria. Vt id solùm sufficiat ad persuadendum hominibus, vt curiositatem omnem coerceant, & resecent.

1. Rationes tamen aliquas proprias abnegationis, & curationis morbi huius proponit S. Bernardus. Prima est, si vitetur incuria se ipsum indagandi. [Anima enim,] ait, [dum à sui circumspectione torpescit incuria sui, curiosa fit in alios, quia enim seipsam ignorat, foras mittitur, vt pascat hædos: id est, oculos, & aures.] Quo loco multa de oculorum custodia, vt custodiatur cor, quæ altera est abnegationis curiositatis ratio. [Duabus,] inquit, [causis inculpabiliter oculos leuas, vel vt petas auxilium, vel impendas: alioquin non Prophetæ, non Domini, sed Dinæ, & Euæ, & ipsius Satanæ imitatorem te dixerim.] Quę omnia ibidem latè prosequitur. Huc pertinet abnegatio non solùm sensuum omnium externorum, sed etiam internorum, phantasiæ præsertim, quæ tantam imaginum turbam menti offert, atque adeò tàm multa monstra, vt si non compescatur, & purgetur forti abnegatione, animum vniuersum sola per se obrutura videatur. *Cantic. 1.*

2.

3.

Sed castigat egregiè S. Chrysostomus curiositatem, cùm enim ostendisset multa in rerum natura à Deo facta, quorum ratio ab homine nulla reddi potest, addit, multò minus debere hominem curiosum esse de rebus humanis. [Quoniam,] inquit, [homo est his omnibus præstantior, & honorabilior, & hęc propter illũ facta sunt, nõ ille propter hęc.]

1.

2. Indicat etiam voluntatem Dei esse, vt intellectum hac in parte abnegemus, quando ipse Deus apes, formicas, & alia animalcula admirabilia, ea quæ vidẽtur naturam eorum superare, operari voluit, quæ tamen ab homine intelligi noluit, vt vel sic disceret, non esse curiosus.

3. Denique non semper sapientiæ ascribi scientię professionẽ, sed aliquãdo potius ignorantiam confiteri. Sapientior enim reputabitur, qui negauerit se scire, quantum distet cœlum à terra, quotque aquæ cyathos mare cõtineat, quàm qui horũ, similiumque rerum scientiam iactitet.

4. Denique ad retundendam curiositatis libidinem plurimum valet meminisse responsionum, quas Christus Dominus aliquando dedit Apostolis hoc vitio laborantibus: [Quid ad te? tu me sequere. *Ioan. 21.* Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quę Pater posuit in sua potestate. *Actor. 1.*

Hic autem quęri potest ad quam regulam cogitationes nostræ dirigendæ sint, vt sint laudabiles: & S. Basilius his verbis respondet: [Si quis formidauerit iudiciũ Domini dicentis, Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes; & illum fuerit imitatus, qui dixit: Vt iumentum factus sum apud te: atq; abiecta] ecce abnegationem [& omni cassa opinione prudentiæ suæ, de ijs, quæ cogitauerit, nihil antea tanquam rectum approbarit, immò ne initio quidẽ prorsus quidquam cogitauerit, priusquã ab ipso Domini mandato scire didicerit, quid placeat Deo, siue in opere, siue in verbo, siue in cogitatione.] Legatur etiã collatio Cassiani prima. *Reg. breu. 274.* *Isaia c. 5.* *Psal. 72.* *Cap. 18.*

De abnegatione propriæ voluntatis.

CAPVT XXIX.

VOLVNTAS est animæ facultas, quæ in alias omnes suo modo exercet imperium: eas enim mouet, & agit, vt libet. Quare à voluntate vis, bonitas, & malitia actionum humanarum existit. Vt igitur boni eius principiũ est, sese Deo subijcere, ac cõmittere regendã; sic eius pernicies originẽ habet ex eo, quod suo illa se nutu, atq; cõsilio dirigat. Et quia tũc voluntas seipsam quærit, se ipsa delectatur, & neglectis alijs omnibus, amore sui quasi capta, tota est intenta in propriũ cõmodũ, nomine iã trito volũtas propria appellata est: cui morbo nullũ remediũ opportunius diuinitùs paratũ est, quàm abnegatio. Describit sic volũtas hæc à S. Bernardo: [Volũtatẽ dico propriã, quæ non est cõmunis cũ Deo, & hominibus, sed nostra tãtùm: quãdo quod volum⁹ nõ ad honorẽ Dei, nõ ad vtilitatẽ fratrum, sed propter nosmetipsos facimus, nõ intẽdẽtes placere Deo, & ꝓdesse fratrib⁹, sed sa- *Serm. 3. de resur.*

tisfacere proprijs motibus animorum.] Eandem detestans S. Basilius affirmat: [Vti propria voluntate, uel arbitrio non solùm esse alienum à recta ratione, sed esse etiam contumaciæ, ac peruicaciæ periculum.]

Reg. breu. c. 123.

Verùm in voluntatis abnegatione res mira accidit: abnegatio enim actio est voluntatis, qua contra se ipsam insurgit, & quasi contra se ipsam capit arma: quis enim abneget voluntatem malū amplectentem iā, aut ad illud accedentē propius, nisi voluntas rejiciens malum, & bonum eligens? Igitur voluntas contra seipsam conuertitur, cùm seipsam abnegat: quod quidem opus est diuinæ gratiæ maximum, cùm abnegatio propter virtutis bonū, Deūq; exercetur: attingit enim tunc Dei gratia à fine actionis prauæ ad finem bonę fortiter, conuertens cor à voluptatibus proprijs ad virtutis seueram soliditatem: non quidem cogens, sed alliciens voluntatem, omniaque disponens suauiter. Maxima autem suauitatis eius pars posita est in intellectus illustratione: is enim certior factus de pernicie propriæ voluntatis, eam excitat, efficitq; vt quā primùm pestem illam à se radicitùs excutiat, viriliterque sese abneget. Nobis igitur ad iuuandam abnegationem hanc eadem via insistendū est: vt videlicet proponamus intellectui statū propriæ volūtatis, & quæ ex ea proficiscuntur mala, vt hac cognitione instructa mens voluntatem erigat, atque confirmet ad se ipsam abnegandam.

Ser. 3. de resur. *Primò.*

Statum hunc nullus est qui describat, & quasi ponat ob oculos melius quàm S. Bernardus: [Primò,] ait, [propriam voluntatem Dominum maiestatis proprio furore impugnare: nam seipsam primò subtrahit, & subducit eius dominatui, cui tanquam auctori seruire debuerat, dum efficitur sua. Sed nunquid contenta erit hac iniuria? omnia deinde quæ Dei sunt, quod in se est, tollit, & diripit. Quē enim modū sibi ponit humana cupiditas? Mundus vniuersus propriæ volūtati non sufficit. Sed vtinā (horribile dictu) ne in ipsum desæuiret auctorē: nunc autem (quantū in ipsa est) Deum perimit voluntas propria: omnino enim vellet Deum peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire: vult enim eum non esse Deum, quæ quantū in ipsa est, vult eum aut impotentem, aut iniustum esse:] propter hanc causam directè contraria est Deo propria voluntas. Vt idcirco eam Deus acriter persequatur: [Quid enim,] inquit, [odit, aut punit Deus præter propriam voluntatem? cesset propria voluntas, & infernus nō erit. In quem enim ignis ille desæuiet nisi in propriam voluntatem.]

Secundò. *Ser. de duplici baptismo & relinquenda propria voluntate.*

Secundò dicit alio loco, Nos qui peccatores nascimur peccato aliena voluntate, id est, Adami contracto, eo expiari per baptismum, & liberari ea ratione a seruitute diaboli, in quā post baptismū iterum nos reducit nil aliud, quàm propria voluntas, qua peccatum actuale cōplectimur: idq; quàm multis accidat, nemo est qui nesciat: & (quod peius est) redit ad nos diabolus, duce peccato, nō solus, sed cum alijs septem spiritibus illo nequioribus: [At quis,] inquit S. Bernardus, [illum admisit, nisi propria voluntas? ipsa est, quæ in potestatem tenebrarum denuò redijt, quæ nos iterum subdidit mortis imperio. Quod si prioris sceleris dira cupiditas paucorum est, certè multorum, & pœnè omnium est posteriori ratione diaboli mancipium aliquādo propria voluntate fieri.]

Tertiò. *In Ps. 100.* *Psal. 100.* *In Ps. 123.*

Tertiò est etiam voluntatis propriæ illud, vt non se subijciat diuinæ voluntati, Sed diuinam voluntatem flectere potius, & suę coniungere maximè conetur. S. Augustinus scribit, hanc voluntatē esse illud cor prauum, de quo Dauid: [Nō adhæsit mihi cor prauum.] Et alio loco: [Qui sunt,] inquit, [recti corde? qui non reprehendunt Deum, qui voluntatē suā ad voluntatem Dei dirigunt, non voluntatem Dei ad suam curuare conantur.] Legantur quę habet B. Pater Ignatius de tribus hominum classibus, in libro suorum exercitiorum.

Quartò. *Li. 4. in primū Regū, cap. 2.*

Quartò S. Basilius, vt suprà retuli, [peruicaciā, & cōtumaciā propriæ volūtatis sobolē esse,] ait. Hęc autē quantū malū sit, docet S. Gregorius quodā loco sic scribēs de Israelitis, qui ius regis audierūt, & id propter quod exponebatur, detestabantur: Vt, inquit, reproborū cordiū profectus exprimatur, in quibus mali propositi consummatio est, & inconuertibilitas voluntatis.]

Hoc

Initio lib.1. de conside-rat. Hoc porrò malum adeò graue non ita mundanorum hominum est, vt ad spirituales viros nunquã pertineat:nam sanctus Bernardus docet Eugenium Papã, quam viam teneat hoc peccatum, vt in hominem ingrediatur: cùm videlicet vir religiosus, & alioquin proficiens, occasione accepta vel ab officio, vel aliunde, ita sese in occupationes externas immergit, vt vix & rarò ad se ipsum colligendum redeat: quod initio quidẽ inuitus, & gemens sustinet, consuetudine tamen paulatim ita obdurescit, vt priora planè oblitus huic posteriori vitæ generi fit totus addictus:[Vereor inquam,]ait S. Pater,[ne in medijs occupationibus, quoniam multæ sunt, dum diffidis finem, frõtẽ dures, & ita sensim teipsum quodammodo sensu priues iusti, vtilisq; doloris: multò prudentius te illis subtrahas vel ad tempus, quàm patiare trahi ab ipsis, et duci certè paulatim, quò tu nõ vis. Quęris quò? ad cor durum? ne pergas quærere quid illud fit: si non expauisti, tuũ hoc est. Quid ergo cor durũ? ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia est, ad consilia infidum, ad iudicia sæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiscens, præsentiũ negligẽs, futura non præuidens. Ipsum est, cui præ teritorum, præter solas iniurias, nihil omnino præterit, præsentium, nihil perit, futurorum nulla, nisi forté ad vlciscendum prospectio, seu præparatio est. Et vt in breui cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est, quod nec Deum timet, nec hominem reueretur. En quo trahere te habent hæ occupationes male dictæ, si tamen pergis, vt cœpisti, ita te dare totum illis, nil tui tibi relinquens.] Postremò, qui plura de hac fœdissima propriæ voluntatis imagine cognoscere desiderat, euoluat librum eiusdem Patris de conuersione ad clericos.

Cap.7.et 8. Ex his certè omnibus intelligitur, propriam voluntatem maxima abnegatione indigere, quippe quæ non solùm ante dictorum, sed etiam aliorum omniũ peccatorum, & scelerum mater est, & sentina. Huic accepta referenda sunt omnia, quæ à mundanis hominibus crimina cõmittuntur: huius partus sunt omnia proficientium delicta: ex ea profluit tarditas progrediendi; fouet illa tepiditatem, gignit desperationem, creat apostasiam, interitum parat animę sempiternum.

Est & aliud incitamentum abnegandæ proprię voluntatis, nempe submissio, & humilitas: si quidem eius obstinatio ex superbia proficiscitur. Abnegatio etiã intellectus viam sternit abnegationi voluntatis: quandoquidem nihil voluntas appetit, quod ei ab intellectu non fuerit ante propositum. Ergo vt se voluntas abneget, intellectum impellat ipsa ad se ipsum abnegandum. Intellectus enim abnegatus, vicissim voluntatis abnegationi subsidio est.

Sed quantũ momẽti in hoc positũ sit liquet in Christi Domini exemplo, vt nos ad imitationem eius nostras voluntates abnegemus: voluntates, inquam, non solùm malas, sed bonas etiam: neq; enim in Christo fuerunt nisi bonæ, & nihilominus eum illas abnegasse legimus: [Quia non quæro,]inquit, [voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.] Et cum, positis genibus orabat dicens:[Pater, si vis, transfer calicẽ istum à me; veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.] Immò & intellectum abnegauit, vt se matri & Ioseph subijceret: si credimus S. Bernardo. Quæ omnia obseruat sanctus Basilius in moralibus. *Ioan.5.* *Luc.22.* *Ser.3.de Resur.* *Cap.4.*

Ad extremum alibi explicans idem, quid sibi velit Apostolus, cùm nominat voluntates carnis, & cogitationum: dicit voluntates carnis esse carnis opera, quæ numerat in epistola ad Galatas:[Voluntates autem cogitationum,] inquit, [opinor, ea consilia appellari quę scripturæ testimonium non habent: veluti sunt illa, de quibus dictũ est, consilia destruẽtes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & intellectus, quæ non rediguntur in captiuitatem in obsequium Christi.] Præscribit deinde regulam generalem cogitationum, & voluntatum nostrarum: qua simul intelligimus illas omnes abnegandas esse, de quibus dici non possit illud: [Consilium meum, iustificationes tuæ. *Reg.breu. Cap.269.* *Ephes.2.* *Galat.5.* *2.Cor.10.* *Psal.118.*

De abnegatione amoris proprij.

CAPVT XXX.

ABNEGATIONIS summa, & fastigium est amoris proprij abnegatio: abnegationes enim quas hactenus explicauimus, imperfectæ, & inanes sunt, nisi amoris proprij abnegatione compleantur. Hęc per omnes alias permeans, illis quasi spiritũ, vitamq; largitur, & ideo continet hæc alias omnes, eminetq; inter omnes. Vt propterea qui amorem proprium impugnat, singula vitia insequatur: sicut qui amorem proprium, singula simul vitia infringit. Multùm autē interest ad amorem hunc profligandũ, vtrũ cõtra singulas cupiditates sigillatim pugnes, vtrum ipsum per se amorem propriũ adoriare: nã priore conflictu quasi membratim cõciditur, posteriore vniuersus extinguitur. Atq; hoc est quod nobis faciendum restat, vt videlicet postquam contra partes vitij desudatum est, aut certè eodem ipso tempore, amorem proprium per se, quantum nobis diuinitus datur, iugulemus. Quod tractandum superest extremo hoc capite de abnegatione.

Duplex est amor sui: naturalis vnus, alter non naturalis, nisi fortè naturę corruptæ. Prior vitiosus non est, & est regula amoris proximi: nam iubemur sicut nos ipsos proximos diligere: & de hoc amore in præsentia agendum nobis non est, nisi ea ratione, qua, vt pòst dicemus, sit illi necessaria ad perfectionem aliqua abnegatio: posterior autem describitur à sancto Basilio in homine sui ipsius amante: [Amans,] inquit, [sui ipsius est, qui se ipsum amat priuato, & immodico amore,] cuius amoris signum subiungit: [Talem se esse quis cognoscit, si quæ facit, ea commodi sui causa facit, licet quod fiat, ex mandato sit: nã illud, quietis suę causa aliquid omittere eorum, quæ ad vtilitatem fratris pertineant, siue animi illa quies sit, siue corporis, iam hoc quibusuis etiam alijs perspicuum est, vitiũ esse amoris sui ipsius, cuius finis perditio.] Et alibi: [Nam sui ipsius caussa solicitum esse, hoc crimen est hominis se ipsum amantis: contraque propter man

Reg. breu. c. 54.

Reg. breu. c. 272.

datum solicitudinem suscipere, ac laborem, hæc laus est hominis Christum amantis, & affectionis animi, fraternã charitatem diligentis.] his similia habet S. Gregorius Papa. De vtroque amore sanctus Bernardus sic: [Est amor carnalis, quo ante omnia homo diligit seipsũ propter seipsum: nondum quippe sapit nisi seipsum, sicut scriptum est, prius quod animale, deinde quod spirituale: nec præcepto indicitur, sed naturæ inseritur. Quis nempe carnem suam odio habuit? At verò si cœperit amor idem (vt assolet) procliuior esse, siue profusior, & necessitatis alueo minimè cõtentus campos etiam voluptatis exundans latius visus fuerit occupare, statim superfluitas obuiante mandato cohibetur, cùm dicitur, diliges proximum tuũ sicut teipsum.]

Homi. 4. in Ezech.

1. Cor. 15.

Ephes. 5.

Matth. 22.

Potissima, & pessima amoris huius vitiosi proprietas est esse contrarium charitati: qua de re sanctus Augustinus, qui eius reliquas proprietates ex illa tãquam ex fonte manantes elegantissimè commemorat, sic autem habet: [Meritò initium omnis peccati superbiam scriptura definiuit dicens, Initium omnis peccati superbia: cui testimonio non inconuenienter aptatur etiam illud, quod Apostolus ait, Radix omnium malorum est auaritia: si auaritiam generalem intelligamus, qua quisque appetit aliquid amplius, quàm oportet, propter excellentiam suam, & quendam propriæ rei amorem: cui sapienter nomen latina lingua indidit, cùm appellauit priuatum, quod potius à detrimento, quàm ab incremento dictum elucet: omnis enim priuatio minuit. Vnde ergo vult eminere superbia, inde inter angustias, egestatemq; concluditur, cùm ex communi ad propriũ damnoso sui amore redigitur. Specialis autē auaritia est, quæ vsitatius appellatur amor pecuniæ: cuius nomine Apostolus per speciem genus significans vniuersalem auaritiam volebat intelligi, dicendo, Radix omnium malorum est auaritia. Hinc enim & Diabolus cecidit, qui vtique non amauit pecuniam, sed propriam potestatem. Proinde peruersus sui amor priuat sancta societate turgidum spiritum, eumque coarctat miseria iam

Lib. 11. de Gen. ad literam, c. 15.

Eccles. 10.

1. Tim. 6.

per

per iniquitatem satiari cupientem: hinc alio loco cùm dixisset, Erunt enim homines seipsos amantes: continuò subiecit amatores pecuniæ; ab illa generali auaritia,cuius superbia caput est,ad hanc specialem descendens quæ propria hominũ est:nec enim essent homines amatores pecuniæ,nisi eò se putarent excellentiores,quò ditiores. Cui morbo contraria charitas, non quærit quæ sua sunt, id est, non priuata excellentia lætatur: meritò ergo & nõ inflatur. Hi duo amores,quorum alter sanctus est,nempe charitas;alter immundus,nempe amor sui; alter socialis,alter priuatus:alter cõmuni vtilitati consulens propter supernam societatem,alter etiam rem communem in potestatem propriam redigens,propter arrogantem dominationem; alter subditus,alter æmulus Deo:alter trãquillus,alter turbulentus:alter pacificus, alter seditiosus: alter veritatem laudibus errantium præferens, alter quoquomodo laudis auidus;alter amicabilis, alter inuidus:alter hoc volens proximo quod sibi,alter subijcere proximum sibi, alter propter proximi vtilitatem regens proximum,alter propter suam, præcesserũt in Angelis,alter in bonis,alter in malis, & distinxerunt conditas in genere humano ciuitates duas,sub admirabili, & ineffabili prouidentia Dei cuncta, quæ creata sunt,administrantis,& ordinãtis, alteram iustorum, alteram iniquorum, quarum etiam quadam temporali commistione peragitur sæculum,donec vltimo iudicio separentur: & altera coniuncta bonis Angelis in rege suo vitã consequatur æternam,altera coniuncta Angelis malis, in ignem cum rege suo mittatur æternum. De quibus duabus ciuitatibus latius fortasse alio loco, si Dominus voluerit, differemus.] Hæc sanctus Augustinus. Porrò duas ciuitates quas pollicetur hic, explicat in diuino illo opere de ciuitate Dei, in quo ad idem propositum scribit egregium illud dictum: [Fecerunt ciuitates duas amores duo:terrenam scilicet amor sui vsque ad contemptum Dei: cœlestem verò amor Dei vsque ad contemptum sui.] Et alia, quæ ibidem adiungit superioribus similia. Quo loco indicat sapientissimus Pater amore proprio pestem nullam detestabiliorem esse,quandoquidem hominem pertrahit vsque ad contemptũ Dei: quod in Luciferi casu perspicuum est & in plerisque sui perditè amantissimis hominibus, quos scriptura diuina in eandẽ voraginem per superbiam præcipitasse commemorat.

1. Cor. 13.

Lib. 14. de ciuitat. Dei cap. 28.

Hic est ille amor,qui vt diximus in extremo capite tertio huius libri,inquinat intentionem proficientis,nec solùm inquinat, sed, quantum est in se,omnino peruertit, & deflectit ad se ipsum, efficitque nonnunquam, vt quanquam nobis quod faciamus, propter Deum facere videmur, re tamen ipsa non ad Deũ, sed ad nos ipsos intueamur, nihil aliud in eo proposito, actioneve quærentes, quàm nos ipsos solum: etsi quidem etiã Deum vt finem, eiusque gloriã propositam habeamus, non tàm eius honoris, quàm vel vtilitatis, vel gloriæ nostræ caussa id fiat à nobis: quare amor proprius de honore summo, & vt ita dicam de primatu finis cum Deo maximo contendit: etsi non assequitur, vt intentionis,& actionum hominis finis sit,eas certè vt potest, quod plerunque viris etiam spiritualibus accidit,subtilissima sui contagione contaminat.

Est etiam huius mali alia proprietas, quæ illud reddit similiter execrandum. Si enim semel obtinet ab homine vel apertè,vel quasi ex insidijs,vt finis sit studiorum,& actionum eius, infinitus est, immensus, insatiabilis: legatur S.Thomas cùm loquitur de concupiscentia. Si cut enim si quis valetudinẽ corporis vt finem expeteret, quantamcunque posset maximã expeteret,sin autẽ vt ea ad Deo seruiendũ vteretur,finẽ faceret expetendi,& ea cõtentus esset,quæ proposito fini esset accõmodata; sic qui nihil aliud, quàm seipsum, hoc est, commodum, & gloriã suã per amorem propriũ quærit, eius semper est appetentior, illiusque cupiditati inexplebili nihil sufficit: vt tunc nominari possit homo planè par igni, & inferno,de quo scriptum est,[nunquam dicit, sufficit.]

1. 2. q. 30. art. 4.

Prouer. 30.

Quamuis autem, quæ ex vitioso amore sui tanquam ex primo fonte mala deriuantur,ex iam dictis intelligamus;operæ pretiũ tamẽ est,ea vt recensentur à S. Augu.animaduertere: [Quid amor ipse,

Lib. 22. de ciuita. Dei, cap. 22.

inquit,[tot rerum vanarum, atque noxiarum? & ex hoc mordaces curæ, perturbationes,mœrores,formidines,insana gaudia,discordiæ,lites, bella,insidiæ, iracundiæ,inimicitiæ, fallacia,adulatio, fraus,furtum,rapina,perfidia,superbia, ambitio,inuidentia,homicidia, particidia,crudelitas,sæuitia,nequitia,luxuria, petulantia,impudentia, impudicitia,fornicationes, adulteria, incesta, & contra naturam vtriusque sexus tot stupra,atq; immunditiæ, quas turpe est etiam dicere,sacrilegia,hæreses,blasphemiæ,periuria, oppressiones, innocentium calumniæ,circumuentiones, præuaricationes, falsa testimonia,iniqua iudicia, violentia,latrocinia,& quidquid talium malorum in mentem non venit, & tamen de vita ista hominum non recedit? verum hæc hominum sunt malorum,ab illa tamen erroris,& peruersi amoris radice venientia,cum qua omnis filius Adam nascitur.]

Antidotus contra venenum amoris proprij ardens abnegatio est. Fôti enim illi omnium malorum exiccando, minor æstus par non est: hanc igitur sapientissimè parauit nobis Christus Dominus,vt sceleram omnium capiti, virtutũ omnium matrem opponeremus: & qui perieramus amãdo nos, reuiuisceremus abnegando nos: [Si enim,]inquit S.Augustinus, [perit homo amando se, profecto inuenitur negando se.] Et addit id explicans copiosius: [Prima hominis perditio fuit amor sui. Si enim se non amaret, & Deum sibi præponeret, Deo esse semper subditus vellet; non autem conuerteretur ad negligendam voluntatem illius, & faciendam voluntatẽ suã: præpone his voluntatem Dei,disce amare te,non amando te:] ostendit deinde, quomodo amore sui seducatur homo ad ea etiam diligenda, quæ extra ipsum sunt:& similiter filio pdigo,qui egressus è paterna domo;substantiam quæ illi integra apud patrem seruabatur, habere voluerit in arbitrio suo,effuderitq; eam, & inops factus sit.Quid,ait,[de illo dicitur?& reuersus est ad seipsum:si ergo reuersus est ad se,exierat à se:quia ceciderat à se,& exierat a se, redit prius ad se, vt redeat in illo, vnde ceciderat à se: sic ut enim cadendo à se remansit in se, sic redeundo ad se, non debet remanere in se,ne iterum exeat à se:surgam,& ibo ad patrem meum, ecce vnde ceciderat à se, ceciderat à patre suo:redit ad se, & pergit ad patrem, vbi tutissimè seruet se: si ergo exierat à se, redeundo ad se, vt eat ad patrem,neget se:subducat se sibi, vt hæreat Deo. Deus quod in illo malum est,non fecit,perdat quod fecit, qui inde defecit,abneget inquit se,& tollat crucẽ suam,& sequatur me.]

Serm.47. de diuersis in cap.17. Matth.

Luca 15.

Matth.16.

Sed vim abnegationis vniuersæ, eius inquam quę radicitus conuellit amorem proprium, S.Basilius explicatè tradens, omnia,quæ ad eam pertinent, ad capita quinque reuocat,& abnegationis,& renunciationis nomine, vt est in Euangelio,appellantur. Primùm nuncium remittere facultatibus, possessionibus, & bonis externis omnibus. Secundò parentibus, consanguineis, omnibusq; sęcularibus amicis. Tertiò affectionibus omnibus erga prædicta, & quibuscunq; alijs affectionibus, quæ humanæ sint, & terrenæ. Quartò honori,& gloriæ propriæ. Quintò amori etiam vitæ.[Perfecta igitur renũciatio,]inquit,[in eo cõsistit,si quis id assecutus fuerit, vt ne de vita quidem sua quidquam affectus sit omninò, etsi habeat mortis responsum:]his quinque gradibus cœlum versus paratur ascensus proficienti, quasi per alteram scalam Iacob: vt appositè explicat eruditissimus Magister meus P.Benedictus Pererius in mystica sua eiusdem scalæ expositione. Plura de his renunciationibus dicenda etiam sunt à nobis libro quinto.

Reg. fusius disput. c.8.

Indicia porrò abnegationis amoris proprij sunt hæc. Primum: Quò quis accedit propius ad prædictas renunciationes, eò abest longius ab amore sui. Secundum: Abnegatio vitiorum & sensuum omnium, præsertim verò gastrimargiæ, philargyriæ,acediæ,& maximè omnium inanis glorię,satis magno argumento est, de amore proprio non exiguam victoriam partam esse. Vide S. Augustinum 10 lib.Confessionum. Tertium est,peccata propria grauissimè ferre & accusare, aliorum autem leuissimè agnoscere,vel etiam excusare. Siquidẽ vt scribit S.Gregorius: [Valde claudit oculum cordis amor priuatus.] Ex quo fit,

Primum indicium.

2.

Cap.35.

3.

Homi.4. in Ezech.

sit, vt hoc quod nos agimus, & graue nō esse existimamus, plerunque agatur à proximo, & nimis nobis detestabile esse videatur. Quartum est odium & con-
4. Lucæ 14. temptus sui. Siquidem Dominus: [Qui non odit animam suam, nō potest meus esse discipulus:] & sui amantes dicūtur in Scripturis [sibi placentes:] sibi igitur ipsi displicere, seipsum demittere, occultare, contemnere, minorem se existimare cunctis Dei miserationibus, & seruū omninò inutilem, potiora deferre alijs, sibi vnam confusionem faciei reseruare, indicant, quasi vultū in speculo, animū amore sui penitus exutū, aut proximè exuendum: sed legatur indicium omnium maximum libro quinto, capi-
5. te sexto.

De Diaboli superbia, & duabus generalibus tentandi rationibus, quibus ille vtitur.

CAPVT XXXI.

IN spirituali militia, qua contra vitia decertamus, soli non sumus, nam fœdere cum carne, & mundo primùm inito, contra nos acerrimè dimicat diabolus: nec parcit proficientibus: immò vt expo-
In 19. Ezech. nit S. Hieronymus, [Escæ eius electæ:] &
Abacuc 1. quod omnes Patres affirmant, cōtra eos præcipuè furore, ac rabie totus exardescit, quos in primis consilijs suis aduersari intelligit, vitæ probitate, & Euangelicæ perfectionis studio. Oppugnatores nostri igitur sunt noster homo vetus, mundus, & diabolus. Contrà verò propugnatores sunt Deus optimus maximus, qui nos in acie constitutos mirificè recreat, Angeli eius, & omnes Sancti, qui partes nostras studiosissimè tuentur, & iuuant.

Quare antequam finem imponamus tractationi de veteri homine exuendo, de diaboli, & mundi tentationibus aliqua dicenda primùm sunt: deinde nonnulla etiam de Dei præsenti ope, & misericordia, auxilioque Sanctorum, quibus milites suos Dominus aduersus tam immanes, & callidos hostes communit, & roborat: vt enim Deus melius iudicauit (teste Augustino) de malis bona facere, In Enchiri.
quàm nulla mala permittere, sic vtilius c. 27.
nobis fore putauit, si tentationes nobis afferri permitteret ab aduersarijs, quam si nos ab illis omninò immunes seruaret. Quamobrem inquit idem Sanctus: In Psalmū
[Vita nostra in hac peregrinatione non 60.
potest esse sine tentatione: quia profectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisque innotescit nisi tentatus, nec potest coronari nisi vicerit, nec potest vincere, nisi certauerit, nec potest certare, nisi inimicum, & tentationes habuerit:] quā ob causam addit idem, fuisse tanti æstimatam à Christo, vt voluerit tentationes admittere ob hoc ipsum, vt nos ad eas superandas instrueret. [Poterat,] inquit, [à se diabolum prohibere: Sed si non tentaretur, tibi tentando vincendi magisterium non præberet.

De Diabolo autem possent huc multa adferri, sed ea magna ex parte aliena sūt ab instituto, & satis nota sunt: mentis tamen eius, Luciferi præsertim, & aliorum illi similium superbiam, & arrogantiam cognouisse operæpretium est, quam sciitè depingit S. Gregorius in moralibus: [Qui factus est] inquit Scriptura [vt nul- Lib. 34. c. 7.
lum timeret. Factus est] ait sanctus Pa- Iob 41.
ter [per naturam, vt conditorem suū castè timere debuisset: sed sua peruersitate factus est, vt nullum timeret: ei quippe à quo conditus est, subesse despexit: ita enim Deus super omnia est, vt ipse sub nullo sit. Leuiathan verò iste eius celsitudinis culmen aspiciens, ius peruersę libertatis appetijt, vt & præesset cæteris, & nulli subesset, dicens: Ascendam su- Isaiæ 14.
per altitudinem nubium, & similis ero altissimo: cuius eo ipso similitudinē perdidit, quo esse ei superbè similis in celsitudine concupiuit] Et paulò pòst: [Factus est, vt nullū timeret, quia nec Deū. Sed neque hoc quod passurus est, metuit: cui multò felicius fuerat, timendo vitare supplicia, quàm non timendo tolerare: appetitum itaque celsitudinis vertit in rigorem mentis, vt damnatus iam per duritiam se malè egisse non sentiat, qui præesse per gloriam quærebat: nam quia ius quæsitæ potestatis nō obtinuit, quasi quoddam superbiæ suæ remedium in famiam insensibilitatis inuenit, & quia pro uectu transgredi cuncta non potuit, de-

spectu se cõtrà cuncta præparauit, cuius adhoc superbia studiosè describitur, cùm protinus subinfertur, omne sublime videt: id est, cunctos velut infra se positos quasi de sublimi respicit: qui dũ per intentionem contra auctorem nititur, æstimare sibi quemlibet similem dedignatur.] A mente adeò auersa à vero, à voluntate tãta superbia capta quid mali timendum non sit, si accedat par potestas? Diaboli autem potestas magna certè est, quia scriptum est: [Non est potestas super terram, quæ comparetur ei:] est tamen voluntate eius peruersa longè inferior, & hæc ipsa Christi Domini sanguine diminuta, & vincta.

Iob 41.

Ex illa adeò magna, & intoleranda superbia, ac malitia voluntatis obstinatæ existit in diabolo odium par superbiæ aduersus Deum, & homines, & studium adimendi Deo gloriam, et hominibus salutem: vnde officium tentatoris sibi sumens: [Pro magno habet] ait S. Gregorius [quod sub iure suæ tyrannidis terrena quærentes tenet. In primis tamẽ ardet cupiditate possidendi viros bonos, Propheta,] inquit idem [attestante qui ait, esca eius electa: neque enim mirum deputat, si eos absorbeat, quos superbia erigit, auaritia tabefacit, voluptas dilatat, malitia angustat, ira inflammat, discordia separat, inuidia exulcerat, luxuria inquinans siccat: absorbebit ergo fluuium, & non mirabitur, quia nõ pro magno æstimat, cùm eos deuorat, qui per ipsa suæ vitæ studia deorsum currũt: sed eos magnoperè curat, quos despectis terrenis curis iungi iam cœlestibus contemplatur.]

Lib. 3. moral. c. 6. *Habacuc 1.* *Vulgata, cibus eius electus.*

Modus porrò quo insurgit Diabolus aduersus bonos duplex est, vnus manifestus, alter occultus: manifestum sequitur cùm palàm sæuit per apertas persecutiones, quibus exerit vniuersas suas, suorumque vires, vt bonos, vel fidei confessione, vel vita priuet: quod præstitit hactenus per tyrannos, idem adhuc facturus in Antichristo. Occultum verò modum aggrediendi bonos vt plurimum exequitur pacis tempore per dolos, & fraudes, vt propterea de eo scripserit S. Cyprianus: [In pace subdolus, in persecutione violentus.]

Sermone de zelo.

De apertis persecutionibus Satanę & ministrorum eius nihil est quod agamus in præsentia; monendus solùm proficiẽs est, vt intelligat, persecutionis tempore non solùm vocari se à Domino ad profitendam Fidem, cùm ait: [Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo,] sed etiam animari ad ferendas alacriter iniurias, contumelias, flagella, mortem denique ipsam ex Dei amore, & ad Christi Domini imitationem. [Maiorem enim charitatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis:] quod sanè egregiè præstiterũt ferè in oculis nostris martyres huius sæculi apud Hæreticos in diuersis Europæ locis, & apud Ethnicos in Indijs, Brasilia, & Nouo orbe quamplurimi. De altero igitur modo qui astutijs nititur, plura dicamus: hunc enim ferè tenet diabolus aduersus proficientes.

Matth. 10. *Ioan. 15.*

De Diaboli artibus, & modis quibus tentando vtitur, præsertim contra tyrones.

CAPVT XXXII.

SCOPVS Diabolo propositus in tentandis proficientibus est, eos de suo ipsorum statu deturbare, ac omnino peruertere. [Et ascenderunt satrapæ Philistinorum ad Israel:] quo loco S. Gregorius: [Cùm,] inquit, [altiori vita proficimus, maligni spiritus, qui semper benè agentibus inuident, nobis infestiores sunt: & quia de innocentis vitæ sublimitate nos deponere appetunt, ascendere dicuntur: ascẽdere quippe malignis spiritibus, est se ad expugnanda alta per cœleste desiderium corda, subleuare. Quia etiam cõtra perfectiores Christi milites nõ quorumlibet malorum spirituum, sed fortiorum Dæmonum prælia excitantur, non Philistim contra Israel ascendere, sed Philistinorum satrapæ perhibẽtur, quia ad probandam electorum patientiam, nec vnus spiritus malus electorum singulis, sed innumeri deputantur: vt de consecuta eorum victoria tantò fit copiosior fidelium gloria, quantò eis irrogata fuerint prælia grauiora.] Quo

1. Reg. c. 17

loco

loco illud obiter obseruandum, Sanctũ Gregorium aduersus Cassianum & alios qui putant, Angelum vnum malum vnicuique hominum datum ad pugnam, sicut datur vnus bonus ad custodiam, asserere falsum esse, electis singulis esse deputatum Angelum malum. Et quanquã diabolus perturbatè omnia facit, & sine ordine, in perniciem tamen nostrã quidlibet molitur, & tentat, & ad ea etiam se accommodat, ad quæ minus propensus est: ideoque ordinatè agit nonnunquã, si ea nos ratione facilius decipere se posse, arbitratur.

Sermone de zelo. S. Cyprianus comparat Diabolum hosti qui vt ciuitatem expugnet, lustrat eius mœnia accuratè, antequam admoueat torméta bellica, vel cuniculos instruat. *1. Petr. 5.* Et sanè S. Petrus ait: [Diabolum tamquã rugientem leonem circuire quærendo, quem deuoret.] Et apud Iob describitur *Iob. 1.* tanquam [qui terram circumeat.] Est igitur hic ordo certus tentationis diaboli, vt primò exploret, deinde aggrediatur quem tentat.

Primò. Explorat igitur primò diabolus statũ hominis internum vniuersum: neque enim scrutatur corda, aut videt quæ intus in homine sunt, cũ sit id Dei munus proprium. Sed ex externis indicijs obseruã *Collat. 7. c. 15.* do colligit id, quod naturaliter non potest per se cognoscere. Qua de re Cassianus multa, de quibus adfero pauca: quid igitur intus lateat malignos spiritus asse qui dicit, ex nostris dispositionibus, aut verbis, aut studijs: quod etiam viri prudétes faciunt: ipsas quoque cogitationes, quas ingerunt, vtrum susceptæ, vel quéadmodum susceptæ sint, ex motibus atque indicijs exterioris hominis reprehédunt, vt gastrimargiam, cùm viderint monachum ad fenestram oculos, aut ad solem curiosius erexisse, vel de hora solis citius inquisisse, cognoscunt desideriũ gulæ fuisse susceptum: si fornicationem ingerentes senserint, eum patienter telũ libidinis suscepisse, seu viderint carne commotum, aut certè non vt oportuit, aduersus suggestionis immundæ suspirasse lasciuiam, si incitamenta tristitiæ, si iræ, si furoris admouerint, vtrum cordi insederint, gestu corporis, & sensibili cõmotione dignoscunt, scilicet cùm vel in fremuisse tacitum, vel cum aliqua indignatione suspirasse, vel vultum confiderauerint quodam pallore, aut robore mutasse.

Secundò. Ibidem. Deinde vt Sanctus Cyprianus affirmat: [Similiter hosti muros vrbis cuiuspiam obsidentis explorat Diabolus, & tentat an sit pars aliqua murorum minus stabilis, & minus firma, cuius aditu ad interiora penetretur, eam enim partem animæ quam infirmiorem conspicit, fraudulentus magis, quàm generosus inimicus aggreditur:] huiusmodi solent esse praui habitus, & consuetudines longi temporis vsu confirmatæ: passiones item animi vehementes, cupiditates & desideria inflammata rerum terrenarum, opiniones denique aliquæ propriç, & inueteratæ.

Tertiò. Lib. 14. moral. cap. 7. Tertiò explorat Diabolus proprias cuiusque, & singulares propensiones. [Existunt etiam, inquit Sanctus Gregorius, qualitates morum, quæ certis vitijs sunt vicinæ, vt mores asperi crudelitati, & superbiæ; blandi, & plusquam decet lætiores, luxuriæ, & dissolutioni sunt coniuncti. Intuetur ergo inimicus generis humani vniuscuiusque mores, cui vitio sint propinqui, & illa opponit ante faciem, ad quæ facilius cognoscit inclinari mentem, vt blandis, ac lætis moribus sæpe luxuriam, nonnunquam vanam gloriam: asperis verò mentibus iram, superbiam, vel crudelitatem proponat.] Vide etiam quæ suprà posita sunt extremo capite 27.

Quartò. Nec omittit in hac inquisitione Diabolus occasiones externas, quas se ad id quod spectat, iuuare posse, putet: si quidem per Euam tentauit Adamum, & per vxorem Iob, & alios innumeros per domesticos, & amicos, vt propterea etiam a Domino [inimici hominis] dicti sint [domestici eius:] obseruat igitur qui illi sint, qui sibi contra nos adiutores *Matth. 10.* esse possint.

Quintò. Postremò considerat diabolus, quisnam ille sit, quem vult tentare, sit ne peccator, an qui iam peccato nuncium remiserit: sit ne proficiés in primo adhuc profectus limine constitutus, an qui longo iam vsu, & exercitatione virtutum in ijs magnos progressus habeat. [Eos enim,] *Lib. 23. moral. c. 7.* ait S. Gregorius, pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sétit, contra nos

verò

verò eò vehementius incitatur, quo ex corde nostro quasi ex iure propriæ habitationis expellitur.

Vbi prædicta omnia diabolo perspecta, & explorata sunt, venit quasi ad arma, ad clandestina cōsilia: illisq; hominē aggreditur eo demum ordine, quem suo proposito magis accommodatum intelligit: hic autem ille est, qui ad quemque illaqueandum est opportunior, prout ex moribus, & propensionibus vniuscuiusque deprehensum est à diabolo: qui ideo incomprehensibilis est, quia multiplices, immò infiniti sunt animorum humanorum motus, quos ille obseruat, & similiter variæ, ac multæ rationes, quas excogitat ad homines decipiendos: connumeranda nihilominus hic sunt, quæ à Patribus de diaboli versutijs obseruata sunt & continentur his capitibus.

Primum caput. Primum caput est: proficientes qui adhuc primum gradum non multum, aut nihil excesserunt, non pulsat acriter diabolus, Deo ita volente: Non enim, vt ait Apostolus, permittit nos tētari suprà id quod possumus. vt possimus sustinere: nullo enim modo, ait Cassianus, quilibet Sanctorum sufficeret talium, tantorumque hostium sufferre nequitiam, vel insidijs eorum posset occurrere, sed nec crudelitatem quidem, ac sæuitiam sustinere si non certamini nostro clementissimus arbiter, atq; Agonotheta præsidēs Christus, & exæquaret colluctātium vires, & immoderatos eorum refrænaret incursus. *1. Cori. 10.* *Collat. 7. cap. 20.*

In hunc numerum sine dubio referendi sunt illi, qui multis iam annis viā spiritus ingressi eam quidem sequuntur, sed cum exiguo, aut nullo fructu. [Sūt enim nonnulli, inquit Cassianus, quorum etiā quod est lugubrius, maior est multitudo qui in tepore suo quem ab adolescentia conceperunt, atque ignauia senescētes, auctoritatem sibi non maturitate morū, sed annorum numerositate conquirunt: de quibus exprobratio illa Domini propriè satis dicitur per Prophetam, & comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit. Sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit: ex horum grege ille erat, qui quod ipse nunquam in seipso graues carnis tentationes animaduerterat, cum qui eas patiebatur, non solùm humaniter consolatus non est, sed etiam seueritate sua à se abegit, vt ad seculum ille potius redire deliberaret, quàm in proposito monachi perseuerare: quod vbi resciuit Abbas Apollo, à Deo obtinuit, vt is ad tempus experiretur tentatoris iacula, quæ alteri exprobrarat: qđ cùm euenisset, & ille accepto vulnere tentationis, huc illucq; discurreret, nec quo se verteret, inueniret, dixit illi sanctus Abbas, reuertere ad cellam, tandēque intellige te, vel ignoratum hactenus à diabolo, vel despectum, nec in eorum numero reputatum, quibus ille quotidie confligere, & colluctari, profectibus eorum, ac studijs instigatur, qui vnum eius in te directum iaculum, ne vno quidem die post tantam annorum numerositatem sufferre quiuisti, quo te idcirco dominus passus est sauciari, vt saltem in senecta disceres compati infirmitatibus alienis:] qui huiusmodi sunt, non est quod inani gloria inflentur, quia fortasse non tentantur: nam hoc non est virtutis indicium semper, sed plerunque teporis, & ignauiæ. *Collat. 2. cap. 13.* *Osea cap. 7.*

Secundum caput est. Tyrones militiæ proficientium multis modis diabolus aggreditur, vt tentet. Primus modus est, ipso deliberationis tempore, quo tyro statuit nō solùm vitam sine peccato traducere, quod iam inchoauit, sed sese strenuè in virtutibus exercere: tunc enim contendit omnes ingenij sui neruos diabolus, vt quando non potest hominem ad peccatum apertè reuocare, efficiat saltem, vt in instituenda vita à peccati occasionibus non longè recedat: quā rem fusè tractat S. Gregorius: ego contrahā in pauca: [Ecce, inquit, quidam rebus cō tentus proprijs, decreuit nullis mūdi huius occupationibus implicari, valde formidans quietis suæ commoda perdere, & valde despiciens cum peccatis lucra cumulare: hunc callidus hostis aggreditur, subministrans vtile consilium, his, inquit, deficientibus quid acturus es? parāda sunt, quæ seruientur filijs: an non potest actio terrena peragi, & declinari culpa? hæc interim blandiens insinuat, & iam seorsum in negocio terreno quod prouidet, laqueos occultat. Alius decreuit terrenis omnibus renūciare, vt Christum sequatur expeditius. Hunc aggreditur *Secundum caput.* *Primus modus.* *Lib. 32. moral. cap. 17.*

greditur hostis, vnde hæc audacia, vt credas, quod omnia relinquendo subsistas? valentiorem viribus te Deus creasset, si te sequi sua vestigia in inopiæ necessitate voluisset: quàm multi mercantur cœlum per bona, non deserentes sua patrimonia? hæc blandiens: seorsum verò in iisdem rebus pestiferas delectationes abscondit. Alius non solùm renunciat bonis terrenis, sed statuit etiam sibi renunciare, & voluntates suas frangere sub alterius arbitrio ad perfectionis cumulū: ad hunc hostis mollius adhuc blandiēs, ò quanta inquit, per temetipsum miranda agere poteris, si nequaquam te iudicio alterius subdis? cur profectum tuum sub studio meliorationis imminuis? cur intentionis tuę bonum, dum vltra quàm necesse est, extendere niteris, frangis? quæ enim dum voluntate propria vsus es, peruersa perpetrasti? Seorsum autem in voluntatibus eius proprijs exercendę superbiæ causas parat. Alius fractis iā voluntatibus proprijs, multa veteris hominis vitia correxit: hic zelo accenditur animas lucrandi: hūc callidus hostis aggreditur dicens: quid te ad aliena curanda dilatas? vtinam tua considerare valeas: dum ad aliena extenderis, ad tua minor inueniris: sic zelum charitatis adimit, & omne bonum, quod ex charitate prodire poterat, gladio subintroducti torporis extinguit:] hæc ex S. Gregorio.

Alter modus. Alter modus est, quo deliberatione iam facta proficiēdi in via perfectionis, diabolus ipsi profectui impedimenta conatur adferre varijs tentationibus, & ad hoc tempus pertinet quartum exemplū S. Gregorij nunc allatum, quod ab alijs separandum non erat: & ea fit vna ex tentationibus proficientis in statu iam constituti.

Altera est illa tentatio, quam infert tyronibus ex memoria sæculi, qua eos reuocet ad amorem Aegypti, aut saltē ad perniciosam voluptatē ex carniū Aegyptiarum commemoratione capiendam: de qua alio loco S. Gregorius sic scribit: *Lib. 7. Registri, c. 53.* [Antiquus hostis mox vt otiosam mentē inuenerit, ad eam sub quibusdam occasionibus locuturus venit, & quædam ei de gestis præteritis ad memoriam reducit, audita quondam verba indecenter cogitationi resonat, & si qua dudum turpiter acta sunt, eorum species oculis cordis apponit: vt quem de præsentibus nō valet inquinare, de malis transactis violet, & decepta mens sæpe inde delectationem reparet, vnde iam diu se per pœnitentiam afflixit: ita vt verè cum Psalmista dicat, computruerunt, & deterioratæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ: *Psal. 37.* cicatrix quippe figura est vulneris, sed sanati: cicatrix ergo ad putredinem redit, quando peccati vulnus, quod iam per pœnitentiam sanatum est, in delectatione sui animum concutit. Sæpe quod nunquā fecimus, per hostis callidi insidias cordis oculis videmus, cùm in hoc insensibiliter delectatio surrepit, & quamuis iam plangat, quæ fecerat, tædet tamen infœlicem animum, quædam non fecisse, quæ plangat: hæ sunt cordis nostri tenebræ, quas in hac vita volentes, nolentesq; sustinemus.]

Est & alia tentatio grauissima, qua solet Diabolus, si non omnes, aliquos saltē Christi milites initio profectus, & tyrocinij acerrimè diuexare, ac verò etiā nōnunquam peruertere. Cum enim eos minus repugnantes cogitationibus sæculi, quas immittit in eorum mentes, animaduertit, aditum apertum ad ingerendam de vocatione dubitationem inueniens hominem inermen, & inertē adoritur ita vehementer aliquando, vt eum de tā sublimi gradu nullo negotio deijciat. De qua re audiamus S. Bernardum diuinè scribentem: [Aquilo,] inquit, [mihi suspectus est, & frigora matutina, quę intempestiuos flores solent perdere, fructus præripere, ab Aquilone panditur ve strum malum: à facie frigoris eius quis sustinebit? *Ser. 63. in Cant.* *Hierem. 1.* *Psal. 147.* hoc frigus si semel animam, animæ quidem (vt assolet) incuria spiritu dormitante, peruaserit, ac nemine inhibente ad interiora eius peruenerit, descenderit in viscera cordis, & sinum mētis, concusserit affectiones, occupauerit consilij semitas, perturbauerit iudicij lumen, libertatem addixerit spiritus, mox (vt in corpore euenire solet febricitantibus, subit quidam animi rigor, & vigor lentescit, languor fingitur virium, horror austeritatis intenditur, timor sollicitat paupertatis, contrahitur animus, subtrahitur gratia, protrahitur longitudo

vitæ,

vitæ, sopitur ratio, spiritus extinguitur, deferuescit nouitius feruor, ingrauescit tepor fastidiosus, refrigescit fraterna charitas, blanditur voluptas, fallit securitas, reuocat consuetudo: quid plura? dissimulatur lex, abdicatur ius, fas proscribitur, derelinquitur timor Domini, dantur postremò impudentiæ manus: præsumitur ille temerarius, ille pudendus, ille turpissimus, plenus ille ignominia & confusione saltus de excelso in abyssum, de pauimento in sterquilinium, de solio in cloacā, de cęlo in cœnū, de claustro in sæculum, de peradiso in infernum.] Aduertant igitur Incipientes initio conuersionis, ne per negligentiam cogitationes hę pessimæ, quæ teporem olent, & frigus spirant, immorentur in animo: aperiant statim: quærant inhibentem Dominum, & Patrem.

De eiusdem Diaboli astutis tentationibus, præsertim aduersus proficientes prouectos.

CAPVT XXXIII.

Tertium caput. *Libr. 7. Regist. c. 126.*

TERTIVM caput ex S. Gregorio depromptū: [Antiquꝰ inquit, hostis, quanto maiora in hominibus dona conspicit, tanto hæc auferre subtilioribus insidijs exquirit: neq; enim latrones in via capere viatores vacuos expetunt, sed eos, qui auri vascula, vel argēti ferunt: via quippe est vita præsens: & tantò quisque necesse est, vt insidiantes spiritus caueat, quantò maiora sunt dona, quæ portat.] Exempla non desunt in Adam primùm, deinde in multis alijs vtriusque testamenti sanctissimis hominibus Abraham, Iacob, Ioseph, Dauid, Tobia, Apostolis, primis illi heremi ciuibus, Paulo, Antonio, Hilarione, Macario, & alijs innumeris, quos totis collectis viribus suis Lucifer dux cum vniuerso exercitu immundorum spirituum tā sæpe vexauit, afflixit, vicit tamen nunquam, etsi Deo ita permittente acerbissimum prælium aliquando committeretur etiam apertè inter sanctos illos viros, & dęmones ipsos, vt eò gloriosior esset Sanctorum victoria, maiusque meritum, quò virtute, & oratione tàm multi, tàm immanes, terribilesque spiritus fugabantur, & sternebantur ab homuncionibus inermibus, & debilissimis.

Cæterùm pauci nunc sunt, qui grauissimis hisce tentationibus vrgeantur: cuius rei duæ possunt esse caussæ, quas in simili proposito adfert Cassianus: [Aut enim, inquit, virtute crucis etiam deserta penetrante, & vbique eius gratia coruscante retusa est nequitia dæmonum, aut negligentia nostra illos ab impugnatione pristina reddidit lentiores, dum dedignantur aduersum nos illa intentione confligere, qua tunc contra illos probatissimos Christi milites sæuiebant, hac scilicet fraudulentia, visibilium tentationum cessatione dirius elidentes. In tantum enim teporem videmus corruisse nonnullos, vt necesse sit, eos etiam remissioribus monitis appalpari. Et alia quæ ibidem addit vitijs nostrorum temporum satis accommodata. In quibus sine dubio nos crudelius accipit, & tractat diabolus, quò internis tentationibus deijcit in crimina maiore detestatione, & horrore digna, quàm sit quilibet vel teterrimus dæmonum aspectus, aut etiam cruciatus corporis ab ipsis allatus. *Coll. 7. cap. 23.*

Producamus igitur alias fraudulenti hostis insidias, & tētationes, quibus eos, qui voluntate saltem proficientium iter arripuerunt, aggreditur. Quosdam ita addicit externæ disciplinæ orandi, psallendi, aliosque ceremoniarum ritus accuratè seruandi, siue eas ipsi sibi imposuerint, siue eæ ex illis sint, quæ aut Ecclesiæ vsu, aut religiosi alicuius instituti regula approbantur; [Vt quidam, inquit S. Bonauentura, pro vna inclinatione in choro neglecta plus accendantur, quàm pro longa detractione de alio religioso excitata; grauius indignentur pro versiculo, & rubricula neglecta, quā pro magna perturbatione cum scandalo procurata.] Ex his aliqui sunt, qui totos dies ita precantur, aut externum aliquod pietatis opus exercent, etiam cum valetudinis detrimento, vt nihil interim cogitēt de animi interiore cultu, deque pietatis illius exercitatione, quam S. Paulus [ad omnia vtilem adfirmat, cùm corporalis ad modicum, vt idem ait, vtilis sit.] *Primi.* *Lib. de 6. alis Seraph. cap. 3.* *1. Tim. 4.*

His coniungendi sunt alij, quos sæpe *Secundi.* repre-

Serm. 7. in Psal. Qui habitat. & homil. 4. super missus est.

reprehendit Sanctus Bernardus, qui licet mundo renunciauerint, ex sapientia tamen huius sæculi adhuc tenentur solicitudine maiore temporalium rerum, quã vel oportet, vel decet: [Videas eos, inquit, tam auidè lucra captare præsentia, tam seculariter transitorijs vtilitatibus adgaudere, ad terrenarum damna, vel minima, tam pusillanimiter turbari, tam carnaliter super his decertare, discurrere tàm impudenter, tàm irreligiosè sæcularibus se implicare negocijs, ac si hæc esset tota eorum portio, hæc vniuersa substantia.

Prioribus dicit S. Bonauentura: [Intelligant se dolere debere principaliter de transgressione diuinorum mandatorum, deinde Ecclesiæ præceptorum, postea illorum, quæ sub voto volũtario sibimet quisq; fecit necessaria, vt sunt regulares obseruantiæ, maximè quæ sub præcepto sunt statutæ: dẽre simul dare operã, ne scandalum vllum detur proximis, in his quæ possunt habere speciem auaritiæ, superbiæ, inuidiæ & aliorum vitiorum. Deinde, ait, cauenda est perturbatio studij deuotionis, qua fulcitur omnis vera religio: postremò cauenda est negligentia exterioris disciplinæ: hæc illc.

Galat. 6.

Vtrisque autem, prioribus inquam illis, & posterioribus hisce dicit S. Bernardus, vt intelligant primam sibi curam animi, eiusque cultus habendam esse [Tu, inquit, quid ita extremæ huic paupertati, & quidem proprij malè prodigus laboris, incumbis? est & alia tibi possessio, etsi fortè remota: erras, nihil tam propè nos, quàm quod intra nos est: ibi quã maximè quæ seminauerit homo, hæc & metet. Sed & qui parcè seminat, parcè & metet: qui verò in benedictionibus seminauerit, de benedictionibus & metet. Habes thesaurum istum in vasis fictilibus, si tamen adhuc habes; puto enim iam amisisti, puto sublatus est, puto iam comederunt alieni robur eius, & ignorasti, nec potes thesauro tuo corapponere, quippe qui thesaurũ ipsum non habeas. Alioquin quæso te, si tàm sollicitus es, si nec minima spernis, si tàm prudenter seruas paleas tuas, etiam horreum tuum seruare memento: imò verò non exponas thesaurum tuum, qui sic incubas sterquilinio tuo. Fortè enim tibi illum inuident mille, sed istum obsident decem millia, nec minus superabundantes astutia, quã numero: cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: verte illuc oculos fidei: fortè enim iam irruperunt aditus, fortè iam liberè diripiunt omnia, fortè iam spolia ipsa distribuunt.

Tertij.

Contrà verò tentat alios diabolus, vt non curent, vel etiam negligant exteriorẽ disciplinam: diligentiam adhibẽdam in excolenda vinea animæ: quę extra nos sunt, aut fiunt, facilia esse, nec magnimomenti: quædam etiam fortè à religioso viro aliena esse debere, vt sũt silentij cultus, modestia exquisita, & aliquæ sui demissiones, quædam indigna, vt sunt, culinæ ministeria. His respondet S. Basilius:

Epist. ad Canonicã.

[Vitæ, inquit, genus deligere Euangelio cõueniens, hoc quidem cuiuis facile est: quod autẽ quis vel minutissima quæq;, quæ in eo descripta sunt, consilia cõseruet, neq; eorũ quiduis neglectim transmittat, hoc verò rari, quos quidem ego nouerim, opere ipso præstiterunt: vt videlicet lingua vsi continenti silentio obuincta, oculis etiam eam moderationem adhiberent, quam requirit euangelicæ perfectionis tenor, manibus insuper inducerent intentũ laborem ex suscepto ineundæ Dei gratiæ consilio, motum itidẽ præscriberent pedibus, deniq; & reliquis totius corporis mẽbris eo modo vterẽtur, quem & eorum susceptæ vitæ propositũ & ipsa initio opificis nostri fabricæ ratio requireret, qui in vestitu pro decoro modestiam; in cõgressione cũ cæteris, circumspectionem, in cibis illud modò qđ natura desideraret, teneret, in rebus ad vitæ vsum parandis vni tantum necessitati consulerent: hæc quidem dum simpliciter hoc modo dicuntur, leuia videtur, ac nullius pœnè difficultatis; eiusmodi sunt tamen, in quibus seruandis magna opus esse contentione, ipse nos vsus docuerit. Idem nõ solùm omnia humilitatis signa in tempore exhiberi vult à proficiẽte, sed præcipit etiã, vt viliora munera magno cum studio, & alacritate suscipiat, etiam si sarcinaria iumenta mulionum more se qui oporteat: Hoc fecerũt, inquit, Apostoli, qui iussi à domino pullũ ad se alacriter adduxerunt: demumq; concludit; si de muneribus ijs, quæ abiectiora sunt, aliquid

Const. monast. c. 24.

quid

quid exercendum sit, scire conuenit, Saluatorem quoque ipsum discipulis ministrasse, & abiectiora opera facere non recusasse: magnumque homini esse, si Dei imitator, existat, cùm per hæc quæ humilia sunt, ad altitudinem illam, quòd illũ est imitatus, ascendat: quanquã quis iam humile ausit quippiam appellare, quod Deus ipse attingere non recusauit?

Et quidem quod attinet ad ipsa etiam culinæ humilia officia, antiquorum religiosorum morem fuisse ea diligenter obire, non dubitat, qui legit veterum heremitarum instituta, sed & occidentis monasteriorũ hæc fuit consuetudo: ad quod confirmandum sufficit, quod scribit S. Bernardus de S. Malachia Episcopo Hiberniæ: quem collocatum iam in Episcopalis dignitatis gradu, ait aliquando cõsueuisse ad temp⁹ secedere ad cœnobia monachorum, sese colligendi gratia: [Vbi, inquit, velut de nouo inchoans legem, & disciplinam quam alijs imponebat, magis ipse portabat Episcopus, & magister: ipse in ordine vicis suæ coquinæ ministerio inseruiebat, ipse fratribus cum recumberent, ministrabat. *Ca. 6. vita sancti Malachia.*

Denique præter morem iam receptũ in omnibus religiosis institutis, in quib⁹ disciplinæ studia florent, demissionis sui exercitationes externæ in oculis etiam sæcularium si ita videatur maioribus, isti æstimantur à proficientibus, quanti fieri debet opprobrium Christi, quod Moyses ipse, vt ait Apostolus [prætulit Ægyptiorũ thesauris.] Qua etiam de re multa Sanctus Bernardus in epistola ad Ogerium Canonicum regularem: cuius tandem ea clausula est: [Ludam & vilior fiam, vt dixit Dauid. Ludam, scilicet, vt illudar: bonus ludus, quo Michol irascitur, & Deus delectatur: bonus ludus, qui hominibus quidem ridiculum, sed angelis pulcherrimum spectaculum præbet: bonus, inquam, ludus, quo efficimur opprobrium abundantibus, & despectio superbis: nam reuera quid aliud sæcularibus quàm ludere videmur, cùm quod ipsi appetunt in hoc sæculo nos per cõtrarium fugimus, & quod ipsi fugiunt, nos appetimus? more scilicet ioculatorum, & saltatorum, qui capite misso deorsum, pedibusque sursum erectis, præter humanum vsum stant manibus, vel incedunt, & sic in se omnium oculos defigunt: non est hic ludus puerilis: non est de theatro, qui fœminaeis, fœdisque gestibus prouocet libidinem, actus sordidos repræsentet: Sed est ludus, iucundus, honestus, grauis, spectabilis: qui cœlestium spectatorum delectare possit aspectus: hoc casto, & religioso ludo ludebat, qui dicebat, spectaculum facti sumus Angelis, & hominibus: hoc ludo & nos interim ludamus, vt illudamur, confundamur, humiliemur, donec veniat qui potentes deponit, & exaltat humiles: qui nos lætificet, glorificet, in æternum exaltet. *Hebr. 11.* *Epist. 87.* *2. Reg 6.* *1. Cor. 4.*

Regulas ait religiosæ disciplinæ diligenter seruandas esse, & ex eis magnas vtilitates percipi, idem S. Bernardus breui sententia demonstrat, cùm ait quibusdam: [Soliciti circa custodiam ordinis, vt ordo ipse custodiat vos. *Epist. 321.*

Alios præterea Diabolus instigat, vt in cultu vtriusque disciplinæ, interioris nimirum, & exterioris mediocritate cõtenti non sint, sed feruore spiritus rapi se sinant ad ea agenda, vel ferenda, quæ vires eorum excedant: hi similes sunt quibusdam incipientibus, de quibus primo libro nonnulla diximus, & castigandi sunt scripturæ sacræ verbis: sic enim legimus: [Quia plus fecit, quàm potuit, idcirco perierunt. Et: Interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus vestris. legantur quæ scribit S. Gregorius contra præcipites. *Quarti.* *Hiere. 48.* *Hierem. 6.* *Tertia parte.* *Pastoral. cap. 13.*

Ex his illi erant, in quos inuehitur S. Bernardus: [Quid illud, inquit, quod nos quoque toties in domo ista tam grauiter inquietat, notabilem loquor quorundam, qui inter nos sunt, superstitiosamque abstinentiam, ex qua se omnibus, sibique omnes molestos reddunt? quomodo non & ipsa discordia tam generalis, & suæ illis conscientiæ dissipatio est, & quantum in ipsis est, grandis vineæ huius, quam plantauit dextera Domini, vestræ scilicet omnium vnanimitatis demolitio. *Sermo. 64. in Cantic.*

De decem Diaboli cogitationibus, & astutijs quibus ad decipiendum vtitur, cùm tentat.

CAPVT XXXIV.

Ed iam res postulat, vt ipsas diaboli versutias, & dolos, quibus multis illudit, omnes autem tentat, propius inuestigemus Sit igitur quartum caput. Diabolum decem ijs, maximè astutijs nixum proficientes adoriri, vt capiat, si potest, si non potest, vexet saltem, & perturbet. *Quartum caput.*

Prima. Prima est, diabolum à tentandis hominibus etiam pijs, de industria aliquando desistere: existimans hac se ratione maius lucrum facere, quàm si eos tentationibus excitet à tepore, quo tenētur. Quod sæpe docet Cassianus, inprimis autem cùm narrat (id quod nos iam antè retulimus, sed nunc etiam prætermitti non potest sine culpa) imprudens scilicet factum senis illius, qui durus extiterat, & asper aduersus adolescentem monachum grauiter carnis tentatione vexatum: & vt dicebamus capite superiore, cùm de potestate dæmonum imminuta differit, eius diminutionis duas caussas adfert quarum hæc vna est, vt non tentādo dirius elidat. *Collat. 2. cap. 13. Collat. 7. cap. 23.*

2 Secunda est à Sancto Gregorio patefacta. [Maligni, inquit, spiritus eisdem vitijs electos Christi athletas impugnant, quibus neglegentes superant:] hæc eò spectat, vt diligenter caueamus illa vitia quibus aliquando dediti fuimus; nam vt in eadem recidamus, nobis facilius esse putat diabolus, nec fallitur: spectat, & illud, vt intelligamus, diabolum quantumcunque occultet se ipsum, dum tentat, semper tamen vitiosum aliquid moliri, atque proponere. *Li. 5. in primum Reg. cap. 13.*

3 Tertia est: præparat diabolus animos, ad sua, vt ita dicam, semina accipienda, immittendo in eos si potest, amorem rerum terrenarum, aut eos ad illum prouocando: est hoc idem ex Sancto Gregorio acceptum: [Dicunt, ait Propheta, animæ tuæ, incuruare vt transeamus, quia si hanc ad agenda vel cogitanda terrena non humiliant, nec malignis persuasionibus penetrant, nec vitiorum bello perturbant: hinc ergo colligere possumus, quantum à seculo actu, verbo, & cogitatione longè fieri debeamus: verba quippe nostra, cogitationes & opera plana sunt, & humilia, quando sunt secularia. *Isaia 51. Ibidem.*

Quarta est: impugnat proficientes diabolus omnibus quidem vitijs pro occasione, & tempore, in primis tamen iis, quibus humilitati, patientiæ, & charitati detrimentum maius affertur, maximè verò post actionis finem. Idem S. Gregorius exponens illa verba S. Pauli: [Vt non circumueniamur à Satana, nō enim ignoramus cogitationes eius,] huiusmodi dicit esse cogitationes Satanæ, scilicet charitatem, humilitatem, patientiam, aliasque similes virtutes contrarijs cogitationibus oppugnare: sigillatim autem quomodo Satanas proficientem hoc genere tentationis vrgeat, explicat in hūc modum: [Callidus, inquit, hostis bellum contra duos mouet, vnum videlicet inflammans, vt contumelias prior inferat, alterum prouocans, vt contumelias læsus reddat. Sed quia eius iam victor extitit, quem ad proferendas contumelias commouit, contra illum acrius dolet, quem ad reddendas iniurias commouere non potuit: vnde fit, vt tota se virtute cōtra eum erigat, quem contumelias fortiter pertulisse considerat: quem quia cōmouere in ipsa iaculatione non potuit, ab aperto certamine interim recedens in secreta cogitatione deceptionis tempus inquirit, & qui in publico bello perdidit, ad struendas occultè insidias exardescit: quietis namq; iam tempore ad victoris animum redit, & vel damna rerum, vel iniuriarum iacula ad memoriam reducit: cunctaque quæ sibi illata sunt, vehementer exaggerans, fuisse intolerabilia ostendit, & quiescētis animum tanto furore conturbat, vt plerumque vir patiens illa se æquanimiter tolerasse, etiam post victoriam captiuus erubescat, seque non reddidisse contumelias doleat, & deteriora rependere, si occasio detur, quærat: quibus isti sunt similes, nisi his qui per fortitudinem in campo victores sed per negligentiam postmodum intra vrbis claustra capiuntur? quibus sunt similes, nisi quos irruens grauis languor à vita non subtrahit, sed leuiter veniens recidiua 4 *Homil. 7. in Ezech. 2. Corin. 2. Homil. 31. in Euang.*

recidiua febris occidit? Ille ergo veraciter patientiam seruat, qui & ad tempus aliena mala sine dolore tolerat, & hæc eadem retractãs pertulisse se talia, exultat: ne bonum patientiæ quietis tempore pereat, qđ in perturbationibus custoditur.

Lib. 7. Regiftri. c. 126. Alias diaboli insidias quas instruit cõtra humilitatẽ, sic describit idem S. Gregorius: [Sæpe, inquit, malignus spiritus, vt bona destruat, quibus ante aduersari non valuit, ad operantis mentem post peractam operationem venit, eamque tacitis cogitationibus in quibusdam sui laudibus excutit, ita vt decepta mens admiretur ipsa, quàm sint magna, quæ fecit: quæ dum per occultum tumorem apud semetipsam extollitur, eius qui donum tribuit, gratia priuatur. Vnde per

Ezech. cap. 16. Prophetam dicitur: Habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomi-

Ezech. cap. 32. ne tuo. Et alibi: Quo pulchrior es, descende: anima enim vnde est pulchrior, inde descendit, quando ex virtutis decore, quo exaltari apud Deum debuit, ab eius gratia per elationem cadit. Quid ergo in his agendum est? nisi vt malign᷑ spiritus, cùm nobis ad eleuandam mentem, reducit bona, quæ egimus, nos semper ad memoriam mala nostra reuocemus: quatenus & nostra cognoscamus esse, quæ peccãdo fecimus, & solius omnipotentis Dei munera, cùm peccata declinamus.]

Ex quibus dictis, & exemplis illud etiam intelligimus, maius periculũ è Diabolo perficientibus imminere post opera bona, quæ faciunt, quàm vel antè, vel in ipso operis progressu: vt propterea cùm ea animo retractant, omnem aditũ diaboli suggestionibus curent intercludere. Est autem de alijs virtutibus eadẽ ratio, vt necesse non sit, alia de illis exempla proferre.

5. Quinta astutia diaboli est ex S. Hiero-

In Ps. 140. nymo & eodem S. Gregorio accepta:

Lib. 3. moral. cap. 16 [Diabolus, ait S. Gregorius, à minimis incipiens, atque vsque ad maiora perueniens, quasi omne corpus mentis illatis tentationibus lacerando transfigit: quod intulit corpori sancti Iob, idem contra animas ad earum perniciẽ machinatur, & eodem prorsus ordine: quare curandũ est diligenter, ne vel minima rimula ad animæ recessus diabolo pateat:] patet autem per venialia peccata, per quæ irrumpens in animas hostis, mirum est, quas strages bonarum cogitationum, & affectionum faciat.

Sexta astutia detegitur à multis, sed in primis à S. Gregorio, & S. Bernardo, & est illa eadem, de qua Apostolus: [Ipse enim Satanas transfigurat se in Angelũ lucis: hostis nostri malitia, inq̄t S. Gregorius, tãta se arte palliat, vt plerũq; antè deceptę mentis culpas virtutes fingat: cartilago eius quasi laminæ ferreæ: cartilago enim ossis similitudinem habet: ex quo sequitur in proficientis anima illa deceptio, quæ illusio nominatur: inde enim, ait Sanctus, quisq; expectat prẹmia, vnde dignus est æterna inuenire tormenta: plerunque enim in vlciscendis vitijs crudelitas agitur, & iustitia putatur: atq; immoderata ira iusti zeli meritum creditur: plerunq; dissoluta remissio quasi mãsuetudo, ac pietas habetur, effusio misericordia, tenacia parcitas, pertinacia constantia, inconstantia tractabilitas, timor incompetens humilitas, vocis superbia libertas veri, loquendi procacitas veritatis defensio, pigritia continentia, inquietudo spiritus vigilans solicitudo, incauta præcipitatio laudandi studii feruor, accelerandi boni tarditas consilium,] quorũ omnium vberiorem explicationem, qui volet, apud ipsum S. Gregorium leget.

6. *Lib. 32. moral. cap. 17* *Serm. in Cãtic. 64.* *2. Cor. 11.* *Iob cap. 40*

Ex hac deceptione quot mala in proficientis animam deriuentur, idem Sanctus latè docet: primũ malum est, nullum sensum, ac ruborem habere tantarũ culparum, quales sunt prædictæ. 1.

Secundum malum est difficultas emẽdationis, [Facilè enim, ait, culpa corrigitur, quæ & erubescitur, quia esse culpa sẽtitur: quia itaq; error cùm virtus creditur, difficilius emendatur, rectè dicitur cartilago eius quasi laminæ ferreæ. 2.

Tertium malum est obstinatio. Behemoth enim iste, quò sub prætextu boni calliditatem suam fraudulẽtius exhibet, eò in culpa mentem durius tenet. 3.

Quartum malum est emẽdationis tarditas, si tamen emendantur aliquando: 4.
[Nonnunquam enim, ait, hi, qui viã sanctitatis appetunt, in errorem lapsi tardius emendantur: rectum quippe æstimant esse quod agunt, & sicut excolendæ virtuti, sic vitio perseuerantiam iungunt.

Thren.4. gunt. Vnde benè Hieremias cùm diceret, candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, Sapphiro pulchriores, denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis, illico adiunxit, adhæsit cutis eorum ossibus, aruit, & facta est quasi lignum:] quorum verborũ diuinam planè explicationem ibidem ad hoc propositum sanctus Papa persequitur.

S.Bernardus: [Proficientium, inquit, sanctioribus studijs minimè quidem sese opponere contrariæ, virtutes apertè audent, sed solent ex occulto insidiari quasi quædam fraudulentæ vulpeculæ: specie quidem virtutes, re autem vitia:] ponit autem ibidem varios multorũ casus: primus est eorũ, qui cùm benè proficerent in vocatione, in qua extra sæculum à Domino positi fuerant, studio lucrandi amicorum, & cognatorum animas ad patriam sunt reuersi, [It, inquit, is, & perit miser, nõ tàm exul ad patriã, quàm canis reuersus ad vomitum: & se perdidit infęlix, & suorum acquisiuit neminem: en vna vulpecula. *Primus casus.*

Secundus casus. Secundus casus cuiuspiam proficientis item, qui minimè vocatus ad concionandi munus, incenditur tamen desiderio illud obeũdi, vt multorum aliorum saluti, non suæ tantùm cõsulat. [Hæc est altera vulpes: quia, inquit, monachi officium est non docere, sed lugere; & publicè prædicare nec monacho cõuenit, nec nouitio expedit, nec, nõ misso licet.]

Tertius casus. Tertius casus est eius, qui ad cœnobiticam vitam in monasterium ingressus, inde se educi amore solitudinis permittit, cum magno vitæ, & conscientiæ hominis detrimento. S.Gregorius indicat ibidem, huiusmodi hominibus saluberrimum remedium afferri posse, si à maioribus, si quos habent, eorum voluntates frangantur. S.Bernardus, cui etiam consentit S.Gregorius, affirmat remedium opportunius inueniri nullum tanto malo, quàm si fraus diaboli semel patefiat: hoc est enim, quod ait Salomon: [Capite vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas: iubet, inquit, deprehendi, cõuinci, prodi: alia vitia quæ apertè se ingerunt, coërcenda sunt, hæ verò subtiles hostis astutiæ, vt declinẽtur, satis est *Cantic.2.* si cognoscantur: quis enim nisi demens comperta decipula sciens, & prudẽs pedem mittit in illam?] modus autem cognoscendi est consilium Scripturarum, sanctorum Patrum, & spiritualium magistrorum; ad consilium porrò impellit animi demissio sancto timori coniũcta, humilis oratio adiuuat, maximè verò nulla de se existimatio.

Septima astutia est ex eodem S.Gregorio petita: ait enim (& nos retulimus extremo cap.27. huius libri) diabolum maximè ad illaqueandum proficientem abuti vitijs naturę ipsius conueniẽtibus: sunt enim hi veluti stipendiarij eius satellites, eò magis idonei ad quaslibet hostis suggestiones, & quasi mandata ad animum hominis perferenda, quò sunt illis magis familiares, & intimi: quare Prophetæ dictum memoria repetendũ, & re ipsa perficiendum est: [Solicitè custodi te ab ea, quæ dormit in sinu tuo.] Lege D.Bernardum. 7. *Mich.7.* *Ser.3. de 7. panibus.*

Octaua astutia est. [Diabolus, ait S. Gregorius, si vsque ad opus prauum pertrahere non valet, tentando tamen, bonorum cogitationibus subrepẽs nocet: vt cùm turbare bona mẽtis agnoscitur, ea quasi funditus abstulisse videatur.] Scopus igitur diaboli est, si potest ad peccandum hominem deducere: si id non potest, cogitationes, & motus animi agitando tenere, & suspicionem peccati, quæ scrupulus dicitur, in proficiente generare. *Lib.2. mor. cap.25.* 8.

Quatuor autem sunt affectiones, quas potissimùm suscitat diabolus in mente hominis proficientis, & ab eodẽ S.Gregorio alibi numerantur. Primò: Rerum desideria, vt affectiones ad eas res, à quibus nos iam abdicauimus, vel quibus quia occasiones sint aut peccati, aut temporis, nos carere, necesse est. Secundò: Terrores: spectris enim obiectis animũ cõcutit, aut certè difficultatẽ lõgi itineris, & arctæ viæ, q̃ ducit ad salutẽ, proponit, vt terreat. Tertiò: Blandimẽta: nã vel nobis in mẽtẽ reuocat antiquas, & conteptas voluptates, vel nouarũ delectationum etiã spiritualiũ specie, animũ detinet. Quartò: Seductiones: seducere autẽ conatur diabolus suadẽdo, vt à bono ꝓposito, tãquam intempestiuè aut temerè inito declinemus, vel in maius bonum, *Lib.10. Regist.c.38.* *Primò.* *Secundò.* *Tertiò.* *Quartò.*

K illud

illud conuertamus: his quædam similia habet sanctus Bernardus in Psalmum, Qui habitat, &c.

Serm. 14. in fine.

9. Nona diaboli astutia est, vt si suas cogitationes, & affectiones in animo proficientis ingerere non possit, nec efficere, vt bonas, quas iam conceperamus, abijciamus, ipsas saltem, quæ bonæ sunt, deprauet, excitando in animo, vel amorem nostri nimium, quippe qui ij simus, qui seriò, & constanter susceptas semel cogitationes, retineamus, vel inanem gloriam, quod eadem nostra cogitata præclara sint, nec omnibus communia: hoc idem obseruandum monuit sanctus Gregorius. [Hostis, inquit, callidus cùm graues cogitationes in corde conspicit, subintroducta eas voluptatis delectatione corrumpit (hæc complacentia vulgo dicitur) & dum motus cordis simplices videt, subtilia inuentionum acumina ostendit, vt dum laus de subtilitate quæritur puritatis simplicitas amittatur. Si verò horum neutrum à proficiente obtineat, quod celeriter vtrique suggestioni resistit, turbat certè nonnihil eiusdem animum: qui scopus erat astutiæ superioris.

Lib. 2. mor. cap. 25.

10. Decima diaboli astutia est, in animũ hominis per sensum, & sensus appetitum irrepere. Quod magnopere quærit diabolus: nam animo dominari ipse non potest, præsertim voluntati, sine cuius consensu nullum peccatum ab homine committitur: quare administros fraudis suæ designat primùm, deinde etiam capit, & conciliat sibi, vt potest: hi autem præcipuè sunt phantasia, & appetitus sentiens: phantasiam agitat imaginibus, & speciebus, quæ cum sanguine, spirituq; mouentur, quibus intellectui tenebras obducit; idq; vel dormientibus, vel vigilantibus nobis: quare reperiuntur etiam somnia fraudulenta, vtpotè diabolica, quod sæpè tradunt Patres, & cogitationes vigilantium somnijs persimiles, quas sæpenumerò opera diaboli commoueri, & formari nullus sanctorum Doctorum dubitat, & affirmat sanctus Augustinus, & sanctus Gregorius.

Epist. 115. & lib. 22. de ciuitate Dei, cap. 22

Quare caueant sibi qui calore sanguinis feruescentem constitutionem corporis nacti sunt, ijs enim facilius illudit Diabolus, quàm tardioribus, & frigidioribus. Et mirum est quàm multa ipsi etiam vigiles somnia fingant sibi, & quàm multa sibi persuadeant vera esse, quæ plerunque verisimilia, aut etiam falsa sunt. Appetitum autem sensus concitat diabolus motione cordis, & spirituum agitatione, qua eum ijs perturbationibus complet, quæ motionibus illis affines sunt. Proficiens igitur acutè discernat oportet idola phantasiæ, & cordis sui motiones: Dei enim gratia adiutus id potest: nec id solum, sed & imagines illas inanes abigete, & has motiones comprimere, atque sedare.

Quare si à concupiscentia propter eandem caussam, cùm tamen ea nobis innata sit: [Nihil damnationis est ijs, qui sunt in Christo Iesu,] vt ait Apostolus, *Rom. 8.* propterea quod eius titillationibus obuiam eunt, eamq; coërcent, cur damnationem timeamus ab ijs, quæ nobis contradicentibus, & inuitis suscitat Diabolus in sensibus nostris? timeant illi, qui non solùm ad hunc primũ congressum diabolum admittunt, sed eius suggestiones, & affectiones omnes imbibunt auidè, & arripiunt: de quibus scriptum est apud sanctum Augustinum: [Falsus mediator, id est, diabolus non traijcit ad superiora, sed potius obsidens intercludit viam per affectus, quos tantò maligniores, quantò superbiores suæ societati inspirat: qui nempe affectus non possunt ad euolandum pennas nutrire virtutum, sed potius ad demergendum põdera exaggerare vitiorum, tãtò grauius animæ ruituræ, quantò sibi videtur euecta sublimius.

Lib. 4. de Trinit. cap. 12.

Quibus autem indicijs hæ diaboli prestigiæ inuestigẽtur, post docebimus: nunc illud tantùm monitum lectorem volo, egregium doctorem Theologum præcipere, vt hæc astutia diaboli diligenter obseruetur in eorum gratiam, qui visis abundant, siue viri, siue foeminæ sint.

Caiet. 1. 2. q. 80. ar. 2.

Qua

Qua demùm calliditate se Diabolus in intimum proficientis animum insinuare conetur.

CAPVT XXXV.

FRAVDES diabolicæ, de quibus hactenus ex Patrũ sententia disseruimus, aduersarij scopum magna ex parte aperiunt: nũc explicandus est ex ijsdem patribus modus, seu ratio, quam sequitur Diabolus, cùm ad virum iustum cominus accedit: sitque hoc postremum caput ad eius dolos pertinens.

Quintum caput. Asserunt igitur sancti Patres, initio Diabolum præstolari tempus, quo otio aliquo etiam modico distētam animam *Ser. 63. in Cant.* videt: [Si semel animam, ait S. Bernardus, spiritu dormitante persuaserit, de- *Homil. 35. in Euang.* scẽderit in viscera cordis, &c. Et S. Gregorius: Quietis tempore ad victoris animum redit.] Ob id sancti viri non minus bellum otio, quàm Satanę indicunt: legantur quæ habet S. Bernardus ad fratres de monte Dei, quos non solùm monet, vt otium vitent, sed docet etiã quibus in rebus ad illud fugandum occupari vtiliter debeant: [Quæris, inquit, quid agas, vel in quo te occupes? primũ extra quotidianum orationum sacrificiũ, vel lectionis studium, quotidianæ discussioni conscientiæ, emendationi, morũ cõpositioni pars sua diei neganda non est: deinde operandum est aliquid manibus, quod iniungitur, non tàm quod animũ delectando ad horam detineat, quàm quod spiritualibus studijs delectationẽ conseruet, & nutriat, in quo remittatur ad horam animus, non resoluatur.]

Quanquam verò diabolus otij tempus expectat, vt tentet, non ideò tamen vigilantibus, & diligentibus parcit: cùm enim sibi per otium non aperiri aditum in hominis mentem aduertit, obseruat si quæ sit pars, quæ vel in internis, vel in externis sensibus minus diligenter custodiatur, & in eam repentè inuolat: [Quã- *Lib. 9. Registri, cap. 8.* tum se, inquit S. Gregorius, aduersarius noster ex omni parte præcaueri cognoscit, tantùm per occulta quęrit irrũpere, & repugnantem sibi callida arte noscitur decipere: quoties quod non per oculos, per aures, per phantasiam, per commemorationem rerum alienissimarum obtinet; quoties quod nec à dormientibus, nec à vigilantibus extorquet, consti tutis nobis inter vigiliam, & somnum sensim obtrudit, & impetrat.]

Porrò modus proximè se in animum *Lib. 32. moral. cap. 17.* hominis insinuandi, & eum paulatim sibi conciliandi, si credimus S. Gregorio, diabolo familiaris est per voluptates potius, quàm per terrores: voluptates autẽ hîc nomino quascunque animi delectationes, eius opera in hominis anima excitatas: sic autem scribit S. Pater in illa Iobi verba: [Ossa eius, sicut fistulæ æris, quippe fistulæ, ait, sonoris aptari cantibus solent, quæ admotæ auribus dũ blãdum carmen subtiliter concinunt, interiora mentis in exteriora delectationis trahunt: & dum dulce est, quod in auribus sonant, virilitatem cordis in voluptatis fluxu debilitant: cumque auditus ad delectationem trahitur, sensus à statu suæ fortitudinis eneruatur. Ita quoq; astuta eius consilia dũ quasi blanda pro uisione consulunt, cor à forti intentione inuertunt, & dum dulcia resonant, ad noxia inclinant.

Has autem voluptates dupliciter diabolus elicit ex anima, primùm quidem contrectando affectus quosdam animæ, eosq; varijs suggestionibus versando, vt exploret, quo eorum quisque sit ad vitium procliuior, ad similitudinẽ eius, qui cytharæ chordas prætentans manu, admota aure quis cuiusque sonus sit, diligenter obseruat. Sic enim ait S. Grego- *Lib. 32. moral. cap. 17.* rius: [Dum laudat cor de intestina rectitudine, inuestigat callidè, vbi subruat in prauitate.] Et quia eiusmodi affect⁹ propterea quod facilè deprauantur, sunt veluti esca apta ad arripiendum ignem tẽtationis diabolicæ, propter similitudinẽ corruptionis, quæ illis est cum ipsa tentatione, S. Augustinus, de diabolo disse- *De diuersis ser. 20. cap. 11.* rens ait: [Non seducit ille, aut trahit aliquem, nisi quem inuenerit ex aliqua parte iam similem sibi. Inuenit enim eum aliquid cupientem, & cupiditas aperit ianuam intranti suggestioni diaboli: inuenit illum aliquid timentem, monet, vt fugiat, quod illũ inuenit timere: monet,

vt adipiscatur, quod illum inuenit cupere, & per has duas ianuas timoris, & cupiditatis intrat: claude illas, & imples illud Apostoli, non detis locum diabolo.] Huiusmodi affectus illi sunt vt plurimùm, qui prædominium aliquod super alios obtinent, qualis est ira in iracundis, mœror in tristibus, in calidioribus libido: illi etiam habitus in quibus diuturna cōsuetudine obduruimus: denique perturbationes quæcunque immoderatæ, quas pro tēpore nobis inesse, diabolo compertum est.

Ephes.4.

Deinde easdē voluptates suscitat diabolus per se, eas animo repræsentando, prout vitiū ipsum comitantur, vna quæque suum: neque enim vitium persequeretur homo, si iucundum non videretur, & commodum: quod copiosè ostēdit quomodo fiat sanctus Gregorius in illa verba Iob: [Dulcis fuit glareis Cocyti: alijs, inquit, gustum suæ dulcedinis per superbiam, alijs per auaritiā, alijs per inuidiam, alijs per fallaciam, alijs per luxuriam, porrigit: & ad quanta vitiorum genera pertrahit, quasi tot suæ dulcedinis potus propinat: nā cùm aliquid superbum in mentem persuadet, fit dulce quod dicit, quia videri prælatus cæteris hominibus peruersus appetit, & cætera.]

Lib.15.moral.cap.37.
Cap.21.

Sed quia [frustra iacitur rete ante oculos pennatorum,] vt scriptura testatur, & proficientibus hæc satietatē potius, & fastidium adferūt quam desiderium, iis suggerere consueuit diabolus, vitia quidem, sed specie virtutis, & vtilitatis conuestita, eaque vtilitate eos allicere, & demulcere: sic habet idem sanctus Gregorius alibi: [Behemoth iste magnopere ad exequendam deceptionem satagit, vt dum peruersitatis suæ cōsilium, quasi vtile ostendit, suauiter valeat sonare, quod dicit: quatenus & ostensa vtilitate mentem mulceat, & absconsa iniquitate corrumpat.] Superiori porrò loco Sanctus idem habet hoc dictum memoria dignum: [Dulcis, inquit, fuit glareis Cocyti, quia amarus electis, & suauis est reprobis: illos enim solummodo suis delectationibus pascit, quos quotidianis lapsibus ad gemitum (videlicet inferni, in quo est gemitus, & stridor) impellit.] Quibus verbis hæc, ni fallor, sententia subest: electos tentationibus hisce voluptarijs non capi, sed obsistere illis potius, & eas auersari, non aliter quàm si iniucundæ essent, & amaræ: nec solùm illas, quæ primo aspectu vitiositatem suam præseferunt, & ostentant, sed etiam illas, quæ cùm vitia sint, virtutis tamen, & vtilitatis spiritualis imaginem referunt: id autem euenit non ingenij subtilitate, aut alia qualibet hominis industria, sed Dei gratia, & munere singulari, quo solet Deus optimus, & liberalissimus hominum benè viuentium, sibique amore charitatis deuinctorum animos cumulare: de quo dono idem Sanctus Pater alio loco sic scribit: [Sancti viri inter illusiones, atque reuelationes ipsas visionum voces, aut imagines quodam intimo sapore discernunt, vt sciant vel quid à bono spiritu percipiant, vel quid ab illusore patiantur.] De quo etiam sanctus Augustinus in libris confessionum.

Prou.1.
Lib.32.moral.cap.17.
Lib.4.dialog.cap.48.
Lib.6.Confess.cap.13.

Repulsus à proficiente Diabolus, vel aduocat alium quasi auxiliarium militem, qui sibi in tentando Vicarius succedat: quòd adfirmat Cassianus, aliquando fieri; vel vt sanctus Gregorius est auctor, abscedit quidem, sed rediturus: [Sæpe antiquus hostis, inquit, postquam menti nostræ tentationum certamen inflixerit, ab ipso suo certamine ad tempus recedit, non vt illatæ malitiæ finem præbeat, sed vt corda quæ per quietem secura reddiderit, repentè rediens, faciliùs inopinatus irrumpat.] Idcirco sit semper in speculis proficiens, obseruetque se diligenter, & simul quid diabolus meditetur, cùm nihil gerit: nec vnquam disciplinæ internæ, virtutum perfectarum vsum dimittat, vt illi nullo tempore improuisus, ac repentinus accidat aduentus diaboli.

Coll.7.c.12.

Quo-

Quomodo gerere se debeat proficiens in Diaboli tentationibus.

CAPVT XXXVI.

DIXIMVS sanè iam multa de ratione ineundi certaminis cum diabolo superioribus capitibus, sunt tamen ea mista ijs, quę de tentationibus traduntur: vt non inutile propterea futurum sit, si separatim quæ dicunt de eadem ipsa dimicandi ratione Patres, in medium adducamus.

Sunt autem arma proficientis exercitationes virtutum. Fidei quidem ante omnia: [Cui, inquit S Petrus, resistite fortes in fide.] Præcipuè verò quia hoc in primis diabolo propositum est, vt fidei vires in proficiente debilitet: neque enim sibi ipse dissimilis est: primos quippe parentes hoc exordio deduxit in fraudem: persuasit enim falsum esse id, quod interminabatur, qui non mētitur Deus, morituros eos, si pomum vetitum degustassent: [Nequaquam, inquit, morte moriemini, sed eritis sicut dij, scientes bonum, & malum. Denique ait sanctus Gregorius: Quod in paradiso egit, hoc quotidie antiquus hostis agere non desistit: verba quippe Dei de cordibus hominum molitur euellere, atque in eis ficta promissionis suæ blandimenta radicare: quotidie quod Deus minatur, leuigat, & ad hoc credendum quod falsum promittit, inuitat.] Quare & fortes simus oportet, & diuinæ scripturæ sententijs, quibus ille aliquando abutitur ad nostram perniciem, nos ipsi vtamur ad eum à nobis fugandum: quemadmodum fecit Dominus, cùm ad eum tentandum accessit Satanas.

1.Pet.5.

Genes.3.

Lib.24. moral.cap.5.

Sūt enim scripturę sacræ verba (quod de psalmis præsertim dicunt pleriq; omnes Patres) incantamenta quędam diuina, quibus non solùm abigitur dæmon, sed quasi in stuporem vertitur: hoc armorum genere vtiliter semper vtimur, maximè verò aduersus illas tētationes: Quid si non sim prædestinatus? [At sine pœnitentia sunt dona Dei, & vocatio. Et: Fidelis Deus, per quem vocati estis.] Quot ante me hoc iter ingressi, vel declinarunt, vel ceciderunt? at quot contrà vsque ad viæ terminum peruenerunt? [Vidi, inquit, turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat.] Qui fieri potest vt continentiam vsque ad vitæ finē retineam? crux etiam grauis est, arcta via salutis, angusta vitæ porta, ego verò infelix homo malæ consuetudinis, & peccatorum magnorū pondere oppressus. Et [Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiā vos, tollite iugum meum super vos.] Deniq; quis fideiubet me perseueraturum? [Ego, inquit Dominus, [non te deserā, neque derelinquam. Et: Esto fidelis vsque ad mortem.]

Rom.11.
1.Cor.5.
Apoc.7.
Matth.11.
Hebr.13.
Apoc.2.

Proxima fidei spes est, quam in proficiente magnam esse oportet: hanc autē alunt, & augent multa: diabolus enim nihil aduersus hominē molitur, aut agit, nisi fiat ei à Deo potestas: quod latè probant multa, sed inprimis illud, quod in Euangelio narratur, ne in porcos quidē eū ingredi potuisse, nisi permissum: legatur S. Gregorius, & alij: & Deus Pater est, nec plus mali quàm ferre possimus, nobis permittit à Diabolo adferri: quæ caussa fuit, vt multi sancti viri non solū diaboli cōgressum nō pertimuerint, sed eum iam propinquum, & horribilia atrociter minitantem etiam prouocauerint ad certamen; aggredientem verò gloriosè vicerint, & fugarint turpiter.

Luc.8.
Lib.2. mor. cap.6.

Quare cogitet proficiēs, pro se quidē certare se, magis autē Deum, superosq; omnes, qui spectatores pugnæ non modò, sed adiutores etiā sunt: hoc est enim quod ait Apostolus. [Spectaculum facti sumus Angelis.] Et quòd scribit Dauid, [Cū ipso sum in tribulatione.] qui etiā diuino planè artificio insidias diaboli in hoīs emolumēta contra omnē illius voluntatē conuertit: [Apostatæ Angeli, ait S. Gregorius, peruersa volūtas est, sed tamen à Deo mirabiliter ordinatur, vt ipsę quoque eius insidiæ vtilitati bonorū seruiant; quos purgant, dum tentant.

1.Cor.4.
Psal.90.
Lib.16. moral.cap.18.

Accedit ad spem hanc corroborandā illa consideratio: hominem iustū diabolo quantumcunq; superbo, & violento dignitate, & viribus supernaturalibus superiorē esse, fide nimirū, gratia, alijsque virtutibus omnibus, quarū in diabolo ne scintillula quidē reperitur, quamuis sit in Dæmone natura præstantior;

Lib 34. moral. cap. 7. [Naturæ, inquit S. Gregorius, viribus superat diabolus humana omnia, licet sanctis hominibus meritorum suorũ deiectione subiaceat: vnde & eisdem sanctis contra eum decertantibus eo retributionis suæ meritum crescit, quo ille ab eis vincitur, qui per naturæ potẽtiam, quasi iure, se hominib⁹ superesse gloriatur.] Cuius tamẽ naturæ vi, & subtilitate nũquam tentando eò vsque pertingit, vt si nolit homo, ad cor pringat, extorqueatque ab inuito consensum: vt propterea quasi foris vagari ab eodem sancto Gregorio describatur, quia videlicet, etsi virtutem mentis plerunque turbat, eo ipso foris est, quia resistente domino, vsq; ad interitum bonorum corda non vulnerat: prçterquam quod extra etiam vagari eum, necesse est, quandiu cordis nostri cogitationes quas minimè cernit, aliũde non didicerit: nec verò hominẽ deijcit, ac sternit, nisi prius bonis cogitationib⁹ exuat: quæ sentẽtia fuit magni illius Antonij apud Cassianũ:] Nullatenus enim, aiebat, posse dæmonem mẽtẽ cuiusquã, vel corpus inuadere, nec habere facultatẽ in cuiuslibet animam penitus irruẽdi, nisi eã primò deuestiuerit omnibus cogitationibus sanctis, ac spirituali contẽplatione vacuam, nudamq; reddiderit.] Id autem qua ratione consequi vnquam poterit, si nos ipsi nostri proditores pri⁹ facti, quæ intus sunt non aperuerimus, simulq; aditum dederimus, quo ad cor ipsum penetrare queat? quanquã tunc etiã [intrare quidem mẽtes iustorum potest, inquit S. Gregorius, sed in eis morari nõ potest:] quia licèt illicita suggerere possit, & tentationibus mentem fatigare, resistente diuino adiutorio præualere non potest: Et S. Chrysosto m⁹ est auctor, nos ne ad luctã quidẽ cũ diabolo cogi, nisi p socordiã, nam virtute gratiæ possumus [calcare super serpentes, & scorpiones.]

Lib. 2. moral. cap. 25.

Coll. 8. cap. 19.

Lib. 27. moral. cap. 17.

Homil. 22. in epist. ad Ephes.

Lib. de prouidentia Dei. Sed fidem, spemq; sequatur oratio: [Fortiores, inquit sanctus Chrysostomus, nos tentamenta faciunt, persuadẽtque familiarissimos Deo fieri, qui enim imminere sibi cernit inimicum, maiori ad illũ currit desiderio, qui se tueri possit: ita ferè infantes pu eri cum quid horrendum viderint, ad m atrum sinus, protinus fugiunt, illarumq; prendentes vestes, eis se tuentur, & pro tegunt, atq; ita vt sæpius retrahentibus plurimis inde auelli non possint: & tu idem cum Deo facito. Videntes se filij Israel in arcto positos absconderunt se. Quo loco sanctus Gregorius: Blanda & læta nobis appetẽda aduersarius suggerit, qui nunquã melius vincitur, quàm si tentati ad deuotæ orationis lamenta curramus.] Legatur Cassianus, qui commendans orationis vim, persuadet, vt ea ad omnia adhibeatur; illoq; versiculo vtamur in primis: [Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.] Hunc enim aduersus tẽtationes mirum quiddam valere significans ait: [Hic versiculus omnibus infestatione dæmonum laborãtibus inexpugnabilis murus est, lorica impenetrabilis, ac munitissimus clypeus.

1. Reg. 13.

Coll. 10. c. 3

Psal. 69.

Prædictis omnibus virtutibus adiungat proficiens constantiam, atque patiẽtiam, perseueretq; viriliter resistẽdo, ita vt ne latum quidem vnguẽ diabolo vnquam cõcedat. Siquidem scribit S. Gregorius, [cum diabolicis anima subesse suasionibus cœperit, quantò se hosti callido crebrius subijcit, tantò eum sibi intolerabiliorem facit, vt ei iam in nullo resistere valeat, cui in vno sui oblita assensum præstat.] S. autem Basilius monet, non solùm nos constãtes esse debere, & fortes in ijs, quæ sola voluntate, & animi deliberatione efficiuntur, sed etiã in illis, quæ indigẽt præterea opera corporis, & externis adiumentis, quæ Satanas impedire aliquando potest, vt ait Apostolus, accidisse sibi cùm scribit Thessalonicensibus, & imitandus tunc maximè est idem S. Paulus, qui cùm Romam sæpe petere decreuisset, & prohibitus esset, vt ipse fassus est, tamen eatenus in ea voluntate permanere non destitit, quoad etiã effecit, quod statuerat, quòd etiam confirmat exemplo inuictæ tolerantiæ sancti Iob.

In Psal. 3. Pœnitent.

Reg. breu. cap. 275.

1. Thessal. 2.

Rom. 1.

Deniq; in hoctã graui, periculosoq; conflictu, est valdè necessaria proficiẽti spiritualis prudentia: nam diabolus, vt auctor est S. Augustinus, [magis timendus est, cùm fallit, quàm cum sæuit:] infinitæ enim sunt eius astutię, nec mortaliũ quispiam inuentus est vnquã, qui eas explicare, aut recẽsere potuerit. Ob id cõtra Serpẽtis tortuosos anfractus propo-

In Psal. 39

nit

Matth.10. nit dominus serpẽtis item prudentiam, sed cum Christiana simplicitate coniun ctam: quamquam prudentia hæc non tã quid diabolus cogitet, aut machinetur, inquirit, quàm quid nos ipsi cogitare, & agere debeamus, ne diaboli fraudulentis periculis illaqueemur.

Prior pars spirit. prud. Huius igitur prudentiæ duæ sunt pręcipuè partes: prior est dispicere seipsum diligentissimè, quatenus se proficiẽs cognoscat, & penitus introspiciat: cognoscet autem nõ solùm si intellexerit, qualis status eius sit, quoad illa quę diximus omnibus communia, amorem propriũ, pronitatem ad malum, fomitem, passiones, habitus vitiosos, sed multò magis quod pertinet ad proprias, & singulares propensiones, eas inuestigando accuratè, siue ex naturæ, siue ex prauo consuetudinis habitu promanent: quod in primis à Deo flagitandum est assidua precum contentione: donũ enim ipsius est.

1. Deinde ad eandem rem vnicuique conferet, quæ sequuntur aduertere: primùm, quibus in rebus olim vel imprudentia, vel vitio frequentius lapsus sit: quæ illi occasiones, quæ consuetudines, & familiaritates profuerint ad virtutẽ magis, quæ obfuerint, ad perniciem.

2. Deinde quibus in culpis, prolapsionibus, debilitatibus hactenus sæpius notatus, & accusatus fuerit ab amicis: in quibusnam rebus, actionibusuè apud alios magis offenderit: quid sentiant homines de se, quid taciti loquantur qui illum amant, quid in eo desiderare se dicant, eo præsertim absente (quanquam & ab inimicis vtilitas etiam in hoc genere non parua percipitur) vix enim fieri potest, vt verum nõ sit aliqua saltem ex parte, quod tam multi opinantur, & dictitant: in summa prudenter dixit S. Gregorius:

Prima par. Pastoral. cap. 9. [Ex anteacta vita se quisque inueniat:] quid ipse præterea in sui similibus hominibus optet: quæ enim nos minus probamus in alijs, eadem si sint in nobis, alijs displicere, consentaneum est.

3. Postremò, quis ipse sibi videatur, cũ defixa in vnum Deum mente se ipsum coram Deo recognoscit, & contemplatur: cùm Christi Domini res gestas, mores, vitam, & mortem meditatur, cùm se ipsum viris sanctis comparat, aut etiam mortalibus prudentibus, & vitæ sanctitate claris, cùm scripturas, librosq; sacros, & pios lectitans, se quasi in speculo quis sit, intuetur, sine vlla erroris, aut amoris proprij nebula: omnem enim obscuritatem, & dubitationem tollit tam magna, certaq; lux, quæ ex tam multis locis, & rebus nobis effulget: nec fieri potest, vt verissimum non sit, nos tales esse, quales tã multis cõsentiẽtibus testibus, immò etiam nostræmet conscientiæ tacita confessione, esse cõuincimur.

Posterior prudentiæ pars pertinet ad præcipuum illud eius officium, quo illa in omnes animi, corporisq; vires imperium gerens, ea efficacitate voluntati imperat eligere, quæ ad finem proficienti propositum necessaria sunt, vt voluntas non possit non arripere, mordicusq; tenere remedia, quę opportuna iudicantur ad affectiones omnes animi coërcẽdas, quas vitiositatis alicuius labe asper sas eadem prudentia docente, proficiẽs in se ipso antè deprehenderit. *Posterior pars.*

Quod autem vitium in primis impugnandum sit, sapienter docet Cassianus: cuius sunt hæc verba: [Ita nobis, inquit, aduersus vitia corripiẽda sunt pręlia, vt vnusquisque vitium, quo maximè infestatur explorans, aduersus illud arripiat principale certamen, omnem curã mentis, ac solicitudinem erga illius impugnationem, obseruationemque defigens, aduersus illud quotidiana dirigẽs spicula, contra illud cunctis momentis cordis suspiria, crebraq; gemituum tela contorquens, aduersus illud vigiliarum labores ac meditationes sui cordis impendens, indesinentes quoque orationũ fontes ad Dominum fundens. Et paulò post: Cumq; se ab ea passione senserit absolutum, rursum latebras sui cordis simili intentione perlustret, & excipiat sibi, quam inter reliquas perspexerit diriorem, atque aduersus eam specialius spiritus arma commoueat, & ita semper validioribus superatis celerem de residuis habebit, facilemque victoriam, vt fieri solet ab his, qui corã regibus mundi huius omnigenis congredi bestijs, præmiorum contẽplatione, cõsueuerunt, quod spectaculi genus vulgò pancarpũ nuncupatur: hi inquam feras quascunque fortiores robore, vel feritatis rabie conspexerint diriores, aduersus eas pri- *Collat. 5. cap. 16.*

mæ congressionis certamen arripiunt, quibus extinctis reliquas, quæ minus terribiles, minusq; vehementes sunt, exitu faciliori prosternunt.

Collat. 19. cap. 16. Asserit autem idē Cassianus (id quod ad prouidentiam pertinet quæ prudentiæ pars est, & qua prouidentes imminentia mala, aduersus ea nos armamus) vt cùm irritationum fomes, atque materia ab hominibus non possit exurgere, earundem incitamenta de industria retractemus, vt aduersus ea iugi cogitationum colluctatione pugnantibus nobis medela promptior conferatur: hoc autē ait contra omnia vitia opportunum esse præludium: animi enim prouisio, & præparatio multum potest ad retardandum omnem impetum tētationum, quæ à vitijs, & affectionibus prauis subinde concitantur: periculosum tamen esse ægrotis adhuc, & infirmis pectoribus id agere contra spiritum fornicationis, cuius nefas est, vel tenuissimam cogitationem admittere, nisi viris consummatissimis, qui super hac passione se similiter probare possint.

1. Hoc monitum Cassiani dupliciter accipi potest: vno modo vt comparemus nos ipsos ad resistendum vitijs, & occasionibus, etiamsi præsentes non sint, renouando nimirum propositum iam firmatum Deo fideliter seruiendi, & ob id eas cogitationes suscipiendo, & in memoriam adducendo, quæ ad id necessariæ sunt, & hoc quidem vtilissimum est: est enim Spiritus sancti præceptū: [Præpara animam tuam ad tentationem, & in die bonorū ne immemor sis malorū.

Ecclesiast. 2. Ecclesiast. 11.

2. Altero modo vt de industria fingamus animo, nos in acie ac pugna versari, habereq; qui nos, verbi gratia, contumelia afficiant, cædant, aliaq; faciāt, quibus viriliter nobis repugnandum sit, reque ipsa cogitatione repugnemus exardescentes etiam animo, vt beneuolētia aduersus virtutes, sic odio, & ira aduersus vitia: quod prælium est phantasiæ: Et in hoc certamē nonnisi valdè cautè descendendum est: si quidem cogitatio vehemens, qualis ea tunc esset, sensim titillat, & mouet affectum, concitatque animum, vt ad libidinem, si libidinosa est, sic ad iram, odium, mœrorē, & alias huiusmodi affectiones, quibus illa cognata est, & affinis: quare monent Theologi, delectationem morosam non solùm cauendam in libidinis, sed in omniū aliorum vitiorum materia, vt in esculentis, poculentis, in iniurijs, offensionibus, in adulationibus, blanditijs, laudationibus etiam iustis, in curiosis adinuentis, & ingeniosè tractatis, & innumeris alijs in rebus, in quibus si non ita turpiter, vt in obscœnis labimur, labimur tamē animo grauiter, si cogitationem vel non abigamus subitò, vel quod est difficilius, non ita sustineamus, vt appetitum non attingat.

Deum in tentationibus adesse dimicantibus, & multis, magnisq; præsidijs, ac præsertim diuinis consolationibus illis suppetias ferre.

CAPVT XXXVII.

IN tentationibus patienter ferēdis, & fortiter propulsandis nemo dubitat, profici ēti præsentē esse opem Dei, sine quo nihil boni facere, nec cogitare possumus: viris autē sanctis id etiam est exploratius, quò de se demissius sentiunt, & quotidie experiuntur diuino præsidio tentationis tempore se non solùm munitos, sed tutos esse. [Foris, inquit Apostolus, pugnæ, intus timores, sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus:] propter quod gratias agens ait: [Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra:] immò Deum esse, qui hominem gratiæ, & virium propriarum ponderibus examinans, statuit quatenus progredi in tentatione possit, indicat idem Apostolus cùm ait: [Non patietur vos tentari supra id, quod potestis. *2. Corinth. 7. 2. Corinth. 1. 1. Cor. 10.*

Adest autem Deus ijs, qui tentantur, auxilio gratiæ suæ, qua mentem eorum illustrat, vt videant tentationes Satanę, eiusque insidias detegant, vt non circumueniantur ab eo: adest, ad spem excitan-

2.Corin.4. citando, quia momentaneum, & leue est tribulationis nostræ pondus:] adest, proponendo præmium sempiternum, & immarcescibilem gloriç coronam legitimè certantibus: adest denique animum recreando, vires corroborando, admirabilique consolatione mulcendo, vt possint illi, qui in hac acie versantur, [sustinere, & facere etiam cum tentatione prouentum.

Psal. 90. Nec adest ipse solus, sed iubet etiam Angelos, custodes præsertim, præsto esse dimicantibus. [Angelis enim suis,] ait Dauid, [mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis: in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum, super aspidem, & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconem.]

Angelis adiungit socios Sanctos, qui eius præsentia fruuntur in cœlis, & pios homines qui in terris, & corpore adhuc positi orationibus, & votis diuinum eius numen pro afflictis omnibus placant: sociat denique ad hominis qui tentatur auxilium, triumphantis & militantis Ecclesiæ suffragia, quibus subsidijs non solùm animat pugnantes, sed certantibus viriliter victoriam ipsam præparat, & adornat.

Sed præcipua ratio, qua Deus succurrit saluti militum suorum, est internum animi solatium, ac robur, quo illos assiduè reficit, recreat, confirmat: ob

2.Corin.7. id Apostolus: [Consolatur nos, ait, in omni tribulatione nostra. Et alibi: Gaudeo in passionibus. Et alio loco: Omnia possum in eo, qui me confortat. Et

Philip.4. Dauid: Qui perfecit pedes meos, tan-

Psalm. 17. quam ceruorum, super excelsa statuens me: qui docet manus meas ad prælium: & posuisti vt arcum æreum brachia mea. Et paulò post: Dilatasti gressus meos subtus me, & non sunt infirmata vestigia mea: præcinxisti me virtute ad bellum, & supplantasti insurgentes in me subtus me. Et antè præmiserat: In te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.]

Hom. 1. in 2. epist. ad Corinth. Hanc consolationem virtute, & viribus superiorem esse quolibet alio armorum genere, testatur Sanctus Chrysostomus his verbis: [Quibusuis armis firmior, ac valentior est voluptas ea, quæ secundum Deum percipitur: nec quicquam est quod huiusmodi virum in tristitiam, ac mœrorem possit conijcere, omnia enim forti, ac generoso animo perfert: quid enim igne grauius? nam vt etiam opes, & liberos, & denique quiduis amittat, hoc tamen ad ciendum dolorem est omnibus violentius: at si à ligno, vel à sartagine nonnihil adhuc spirantem martyrem eduxeris, tantum gaudium in eo situm comperies, quantum ne verbis quidem vllis exprimi possit.] Confirmat dictum suum exemplis adductis Abrahæ, Pauli Apostoli, & Iob.

Et idem sine dubio accidit omnibus ijs, qui ex animo se Deo dedicant, & rebus omnibus posthabitis vnam eius voluntatem, ac nutum sequuntur. [Habitant enim in adiutorio Altissimi, vt ait Dauid, & in protectione Dei cœli commorantur, dicuntque Domino, susceptor meus es tu, & refugium meũ Deus meus: & alia multa, quæ passim in Psalmis legentibus occurrunt: hæc enim consolatio est merces laborũ, qua Deus in hac vita prægustandam proponit cœlestem illam voluptatem, de cuius torrentis haustu Sanctorum sitis planè extinguetur: vt propterea Sanctus Bernardus contendat probare, gaudium hoc esse centuplum illud, quod etiam in tempore hoc percipiendum Dominus in Euangelio pollicetur, immò hoc ipsum illud centuplum longè antecellere. [Longè plusquam centuplum est, inquit, visitatio Paracleti spiritus, & præsentia Christi: quàm magna, inquit, multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te, perfecisti eis, qui sperant in te: vides, quomodo abundantiam suauitatis huius eructet, quomodo exprimere gestiens verba multiplicet? quàm magna inquit multitudo. Hoc ergo centuplum adoptio filiorum est, libertas, & primitiæ spiritus, deliciæ charitatis, gloria conscientię, regnũ Dei quod intra nos est, non vtiq; esca, vel potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto: gaudium sanè nõ modò in spe gloriæ, sed etiam in tribulationibus: hic est ignis quem voluit Christus vehe-

Psal. 90. *In declamationib. Ecce nos re liq. in fine.* *Matth. 19.* *Psal. 30.* *Luca 13.* *Rom. 14.*

vehementer accendi: hæc virtus ex alto, quæ Andream fecit amplecti crucem, Laurentium ridere carnificem, Stephanum pro lapidantibus flectere genua ad orationem.

Quoniam verò in hoc auxilio diuini solatij positum est maximũ momentum ad victoriam tentationum, ideò hoc tanti putare debet proficiens (dico proficiens, nam quid perfecto magis conueniat, libro quinto capite sexto declaratur) quanti audeo dicere victoriam ipsam: ac propterea longè abesse debet ab opinione eorum, qui affirmant consolationes huiusmodi non desiderandas esse, cùm absunt, sed admittendas cum gratiarum actione cùm adsunt: si quidẽ, vt verum sit, virtutis vim in consolationibus hisce minimè consistere, quippe quæ constans per se esse debeat, & fortis aduersus quascunque res terribiles, cum summa etiam afflictione animi, qualis in Christo Saluatore fuit, cùm dixit: [Tristis est anima mea vsque ad
Matth. 26. mortem. Et: Deus, Deus meus, vt quid
Matth. 27. dereliquisti me.] nihilominus virtus ipsa sine delectatione nõ est, cuius proprium est cum delectatione agere, & tanta est hominis naturæ imbecillitas, vt ei succumbendum denique sit, si præter virtutis auxilium non recreetur, ac roboretur interdum diuinæ consolationis sustentatione: natura enim fragilis, & deprauata pugnando laborat, & fatigatur, & quò sæpius resistit tentationi, proprius eo nihil est, quàm vt exanimetur, & concidat, prorsus, ad Samsonis
Iud 16. illius similitudinẽ, qui cùm sæpius pernegasset vxori, quod illa pertinaciter postulabat, virorum fortissimus importunitate victus cessit fœminæ: scribitur autem de eo sic: [Cumque molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhæreret, nullum ad quietem spatium tribuens, defecit anima eius, & ad mortem vsque lassata est.]

Qua in re expressam videmus naturæ imbecillitatẽ, & intelligimus, quantum necesse sit, vt diuinitùs subleuetur, non solùm vt non deficiat in certamine; sed vt ita se ipsam aduersariosque vincat, vt eos in admirationem traducat: quæ causa est, vt à sanctis Patribus diuina consolatio tanti æstimetur, vt à Deo, tanquam pretiosissimum donum requiratur. [Defecerunt, inquit David, oculi mei in eloquium tuum, dicen- Psal. 118.
tes (in oratione, scilicet, vt ait Sanctus Augustinus) quando consolaberis me? Côc. 20. in Psal. 118.
Et quo eiusdem Psalmi versiculo nos legimus: Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me, idem Sanctus Augustinus legit: Suauitatem, & disciplinam,] vbi, postquam dixisset suauitatem hanc spiritus magnum bonum ex Deo esse, & hanc orationem, cantionem esse propriam proficientium, addit: [Cum quo ergo facit Deus suauitatem, id est, cui propitius inspirat boni delectationem, atque vt apertius id explicem; Cui donatur à Deo charitas Dei, & propter Deum charitas proximi: profectò instanter orare debet, quo tantum sibi augeatur hoc donum, vt non solùm pro illo contemnat delectationes cæteras, sed etiam pro illo quaslibet perferat passiones. Ita suauitati salubriter additur disciplinæ: non enim quantulæcunque suauitati, vel bonitati, hoc est, charitati sanctæ poscenda, & optanda est, sed tam magnæ, vt sub eius pressura non possit extingui. Sed sicut ingens flamma sub impetu venti, quantò magis reprimitur, tantò ardentius excitari solet; Ideò parum fuit dicere, suauitatem fecisti cum seruo tuo, nisi versus te peteret, vt eum doceat suauitatem, tantam vtique, vt disciplinam possit patientissimè sustinere.

Quanquam verò imbecillitas tanta, quantam dicebamus suprà, & corpus, & animum, ipsam, videlicet, naturam hominis vniuersam peruadat, occupat tamen imprimis voluntatem: hæc enim adeò infirma viribus est, vt aliquando præcurrentem intellectum, vel minimè, vel tardissimè sequatur: quod præclarè, vt omnia, Sanctus Augustinus expli- Côcione 8.
cans verba Psalmi. [Concupiuit anima in Ps. 118.
mea desiderare iustificationes tuas. Sæpe enim, ait, quid agendum sit, videmus, nec agimus, quia non delectat, vt agamus, & concupiscimus, vt delectet: præuolat intellectus, & tandem sequitur, & aliquando non sequitur humanus, & infirmus affectus. Ideo ergo

desiderare

desiderare concupiscebat, quæ bona esse cernebat, cupiens eorum habere delectationem, quorum potuit videre rationem.] Et paulò post scribit, Prophetam docere, quibus gradibus ad iustificationes Domini perueniatur, cùm dicit, [se cupiuisse desiderare. Prius est enim, inquit, vt videatur, quàm sint vtiles & honestæ: deinde, vt earum desiderium concupiscatur: postremò vt proficiente lumine, atque sanitate delectet earum & operatio, quarum sola ratio delectabat.] Operæ pretium igitur erit de tota hac re breuiter hoc loco Patrum sententiam explicare.

Quot sint genera diuinæ consolationis, qui eius effectus, & causæ.

CAPVT XXXVIII.

Dvplex est diuina consolatio: prior est incipientium, similis puerorum alimentis, quale lac est, & esculenta faciliora, dulcioraue. Solidior altera est proficientium, & perfectorum, quæ vt plurimùm gratiæ, virtutisque iam adultæ, & confirmatæ comes est. Primam illam non magni fieri ab his, qui, iter virtutis iamdiu ingressi, feliciter pergũt in via mandatorum Domini, nec nouum, nec mirum est: & indicium est virilis spiritus ac robusti: alteram verò proficientes optant, si careant, & elaborant gnauiter, vt cùm adest, eam apud se omnino retineant.

Serm. de Cant. Ezechiæ. De vtraq; Sanctus Bernardus sic scribit: [Est bona consolatio de spe salutis æternæ, in quam, sublatis peccatis, quæ separabant inter hominem, & Deum, per Dei gratiam reuiuiscit, & hilarescit. In quo, cùm cœperit proficere, hoc est, piè viuere in Christo, necesse
2. Tim. 3. est, teste Scriptura, persecutionem patiatur, vt recens gaudium vertatur in mœrorem, & dulcedo boni vix summis labijs attacta in amaritudinem com
Iob 30. mutetur: ita vt libeat dicere: Versa est cythara mea in luctum, & cantatio mea in plorationem: plorat ergo amarius amissam dulcedinem quàm prius fleuerat admissam peccatorum amaritudinem. Et hoc tam diu facit, donec, Deo miserante, consolatio redit.] Hæc pertinent ad primum consolationis genus.

Paulò post idem Sanctus Pater secundum adfert in hæc verba: [Crebris itaque huiusmodi vicissitudinibus inter gratiæ visitationem, & tentationis probationem in virtutum schola proficiẽs, faciente vtique visitatione ne deficiat, tentatione ne superbiat, & tali tandem exercitio mundato oculo interiori statim adest lux, cui fideliter inhærere cupiens, sed corpore pressus non præualens, ad se ipsum nolens dolensque resilit. Gustato tamen aliquatenus quàm dulcis est Dominus, eius etiam cùm ad sua redierit, in cordis palato retinet saporem, quo fit, vt iam ipsum, non ipsius quæcunque bona desideret; & hæc est caritas non quærens, quæ sua sunt: hæc facit filium non quærentem sua, sed Patrem diligentem.]

De hac loquebatur Dauid, quando *Psal. 118.* dixit: [Quam dulcia faucibus meis eloquia tua? Quo loco Sanctus Augustinus: Hæc est illa suauitas, quam Deus dat, vt terra nostra det fructum suum: vt bonum verè bene, non mali carnalis formidine, sed boni spiritualis delectatione faciamus.] Prima igitur consolationis huius proprietas est, eam esse *Prima proprietas.* veræ charitatis comitem.

Secunda verò est, eadem augeri charitatem. Sic enim habet idem Sanctus *2.* Augustinus: [Necesse est, inquit, vt *Conc. 22. in Ps. 118. in fine.* oderit omnem iniquitatem amor iustitiæ: qui tantò maior est, quantò eum inflammat amplius dulcedo sapientiæ, quæ præbetur ei, qui obtemperat Deo, & à mandatis eius intelligit.

Tertia est hoc differre delectationem *3.* hanc à terrenis alijs oblectamẽtis, quod animæ sitim ita explet, vt licet extinguat nunquam, non tamen fastidium vllum adferat homini, sed solatium potius, suique desiderium: quod Sanctus *Homil. 36. in Euang.* Gregorius explicat: Spirituales deliciæ, cùm non habentur, in fastidio sunt, cum verò habentur, in desiderio, tanto toque

toque à comedente amplius esuriuntur, quanto & ab esuriente amplius comeduntur: in corporalibus delicijs appetitus placet, experientia displicet: in istis appetitus vilis est, & experientia magis placet: in illis appetitus saturitatem, saturitas fastidium generat: in istis autem appetitus saturitatem, saturitas appetitum parit: augent enim spirituales deliciæ appetitum in mente, dum satiant; quia quantò magis earum sapor percipitur, eò amplius cognoscitur, quod auidius ametur.

4. Quarta proprietas est consolationem spiritualem in hac vita esse principium quoddam & pignus felicitatis æternæ, ac voluptatis: qua de re Sanctus Augustinus: [Neque in his omnibus, inquit, quæ percurro, consulens te, inuenio totum locum animæ meæ nisi in te, quo colligantur sparsa mea, nec à te quicquam recedat ex me; & aliquando intromittis me in affectum multum inusitatum introrsus, ad nescio quam dulcedinem, quæ si perficiatur in me, nescio quid erit, scio quod vita ista non erit.

Lib. 10. conf. c. 40.

5. Quinta proprietas est, vt hæc delectatio non solùm nos à terrenis affectionibus abstrahat, & excitet ad amorem virtutis omnis, & perfectionis: sed aliquando etiã nos ipsos extra nos ipsos rapiat, mentemque à sensibus ab alienatam in Deum totam conuertat. Sic enim habet Cassianus: [Quæ gratia, inquit, nunquam negligentes ac resolutos inspiratione hac sancta, & exuberantia spiritualium cogitationum visitare non despicit, sed inspirat indignos, exsuscitat dormientes, & illuminat ignorantiæ cæcitate possessos, clementerque nos arguit, atque castigat, infundens se cordibus nostris, vt vel sic de inertiæ somno, compunctione ipsius castigati, surgere prouocemur: denique frequenter etiam odoribus vltra omnem compositionem suauitatis humanæ, in ipsis subitò visitationibus adimplemur; ita vt mens hac visitatione resoluta, in quendam spiritus rapiatur excessum: seque commorari obliuiscatur in carne.

Coll. 4. c. 5.

Ad priorem partem proprietatis huius pertinet illud quod ait Sanctus Bernardus: [Delicatam esse diuinam consolationem, nec dari admittentibus alienam. Et alibi: Quomodo ignis, & aqua simul esse non possunt; sic carnales, & spirituales deliciæ in eodem esse non patiuntur.]

Epist. 2.

Quoniam autem hæc consolatio, etsi suauitatem habent adiunctam, plus tamen neruorũ ac roboris spiritualis habet quàm voluptatis, inquiramus oportet, quæ indicia sint præsentiæ eius in anima: qua de re Sanctus Bernardus post multa sic scribit: [Quæris igitur inquit, cùm sint inuestigabiles viæ verbi in anima, vnde adesse norim? viuum, & efficax est, moxque vt intus venit, expergefecit dormitantem animam, mouit, & molliuit, & vulnerauit cor meum, quoniam durum, lapideumque erat, & male sanum: cœpit quoque euellere, & destruere, ædificare, & plantare, rigare arida, tenebrosa illuminare, clausa reserare, frigida inflammare: nec non & mittere praua in directa, & aspera in vias planas: ita vt benediceret anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius. Et paulò post: Tantum ex motu cordis intellexi præsentiam eius, & ex fuga vitiorum, carnalium compressione affectuũ aduerti potentiam virtutis eius, & ex discussione, siue ex redargutione occultorum meorum admiratus sum eius profunditatem sapientiæ, & ex quantulacunque emendatione morum meorum, expertus sum bonitatem mansuetudinis eius, & ex renouatione, ac reformatione spiritus mentis meæ, id est, interioris hominis mei percepi vtramque speciem decoris eius: & ex contuitu horum omnium simul ex paui multitudinem magnitudinis eius.] Sed hæc fusius explicata ponentur sequenti libro cũ agetur de præsentia diuini spiritus.

Ser. 74. in Cant.

Cæterùm hæc Verbi præsentia, & gratię singularis, vt ad sit viris sanctis semper, consolatio tamen, quæ ex ea deriuatur, non semper percipitur, quæ propterea appellatur verbi aut gratię absentia, & re vera desolatio quædam animæ est, & afflictio non parua. Et consentaneum est ad ea, quæ iam dicta sunt, quærere, ex quibus causis oriatur in anima. In qua re conueniunt Sancti omnes in duobus:

1. in duobus: quorum vnum est, id accidere aliquando ex inconstantia humanæ mentis, quæ diuino solatio posthabito, recidit ad terrenas delectationes conquirendas. Et quia peccando Deum deserit, à diuinis consolationibus meritò destituitur.

2. Alterum est, si desint alia peccata, plerunque non deesse superbiam, quæ diuinis donis omnibus inimicissima est: & ferè semper, vel ob præteritam superbiā, vel ob imminentem, priuari animam diuinæ præsentiæ suauitate.

Sed legendus est imprimis idem Sanctus Bernardus, qui copiosissimè hoc argumentum tractat: [Superbia, inquit, inuenta est in me, & Dominus declinauit in ira à seruo suo: hinc ista sterilitas animæ meæ, & deuotionis inopia, quam patior, non compungi ad lachrymas queo, non sapit psalmus, non legere libet, non orare delectat, meditationes solitas non inuenio: vbi est illa inebriatio spiritus? vbi mentis serenitas, & gaudium, & pax in Spiritu sancto? Post hæc sic rursum scribit: In veritate didici nihil æque efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quam si omni tempore coram Deo inueniatis non altum sapere, sed timere: beatus homo, qui semper est pauidus. Time ergo, cùm amiseris gratiam; time, cùm abierit; time, cùm denuo reuertetur: & hoc est semper pauidum esse. Succedant vicissim sibi in animo tres isti timores, secundum quod gratia vel adesse dignatur, vel offensa recedere: seu iterum placata redire sentietur. Cùm adest time, ne non dignè opereris ex ea. Videte, inquit Apostolus, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis: quid si recesserit? num multò magis tunc timendum? planè multò magis: quia vbi defecit tibi gratia, deficis tu: time ergo subtracta gratia, tanquam mox casurus: time, & contremisce, Deo tibi, vt sentis, irato: time, quia reliquit te custodia tua: nec dubites causam esse superbiam, etiamsi non appareat, etiamsi nihil tibi conscius sis, quod enim tu nescis, scit Deus, & qui te iudicat, ipse est. Nunquid, qui humilibus dat gratiam, humili auferet datam? Ergo argumentum superbiæ, priuatio est gratiæ: quanquam interdum subtrahitur gratia, sine retrahitur, non pro superbia, quæ iam est, sed quæ futura est, nisi subtrahatur. Habes huius rei euidens documentum in Apostolo, qui stimulos carnis suæ sustinebat inuitus; non quia extolleretur, sed ne extolleretur. Sed siue iam existens, siue nondum, superbia tamen semper causa est subtractæ gratiæ. Iam si gratia repropitiata redierit, multò magis tunc timendum, ne forte contingat recidiuam pati, iuxta illud in Euangelio: Ecce sanus factus es, vade, & iam amplius noli peccare, ne aliquid deterius tibi contingat. Audis recidere, quàm incidere esse deterius: proinde inualescente periculo, inualescat & metus. Beatus es, si cor tuum triplici isto timore repleueris, vt timeas quidem pro accepta gratia, amplius pro amissa, longè plus pro recuperata.]

Ser. 54. in Cant. — Prouer. 28. — 2. Cor. 6. — 2. Cor. 12. — Ioan. 5.

De causis desolationis.

CAPVT XXXIX.

Qvamuis attigerimus superiore capite causas desolationis, quæ aliquando inuadit, & occupat proficientes, supersunt nihilominus multa, & apud Patres scripta reperiuntur, quæ operę pretium sit, hîc, ex parte saltem, referre.

Scribit igitur sic Cassianus: [Tripartita à maioribus ratio nobis super hac, quam dicitis sterilitate animæ est tradita: aut enim de negligentia nostra, aut de impugnatione diaboli, aut de dispensatione Domini, ac probatione descendit; & de negligentia quidem, cum vitio nostro, tepore præcedente indifferēter nosmetipsos, & remissius exhibētes, & per ignauā desidiā noxijs cogitationibus pasti, terrā cordis nostri spinas, & tribulos facimus germinare; quibus in ea pullulantibus cōsequenter efficimur steriles, atque ab omni reddimur spiritali fructu, & contemplatione deserti.

Coll. 4. c. 3. — 1.

2\. deserti. De impugnatione verò diaboli, cùm etiam bonis nonnunquam studijs deditis, callida subtilitate mentem nostram aduersario penetrante, vel ignorantes ab optimis intẽtionibus abstrahimur, vel inuiti. Dispensationis
3\. autem ac probationis duplex est causa. *Cap. 4.* Prima, vt paulisper à Domino derelicti, & mentis nostræ infirmitatem humiliter intuentes, super præcedente puritate cordis, quæ nobis est illius visitatione donata, nullatenus extollamur, probantesq; nos ab eo derelictos, gemitibus nostris, & industria illum lætitiæ, ac puritatis statum recuperari non posse intelligamus, & præteritam cordis alacritatem non nostro studio, sed illius dignatione nobis fuisse collatam, & præsentem de ipsius rursum gratia, & illuminatione poscendam. *Prima causa.* Secunda verò probationis est causa, vt perseuerantia nostra, vel mentis constantia, & desiderium comprobetur, & qua intentione cordis, vel orationum instantia deserentem nos visitationem sancti Spiritus requiramus, manifestetur in nobis, ac pariter agnoscentes quanto labore amissum illud spirituale gaudium, & puritatis lætitia conquiratur, solicitùs inuentum custodire, ac tenere intentius studeamus. *Secunda causa.*

Et quidem si à tepore nostro desolatio nascitur, adhibitis remedijs, quæ iam scripsimus contra tepiditatem, facile excutietur. Si verò ex diaboli impugnatione proficiscitur, aut interuenit culpa aliqua nostra, aut nulla. Si culpa interuenit, ea examinanda est diligenter, & contra eam arma sumantur ex iis, quæ de tentationibus propulsandis dicta iam sunt: si verò nulla apertè se prodit culpa, verendum adhuc est, ne lateat aliquod occultum delictum, in quo explorando maior adhuc diligentia ponenda sit: ideoq; rursum examini conscientiæ, & orationi summa cura incumbendum est. Quod si demum manifestò, aut probabiliter comperiatur desolationem à solo Deo infligi; tũc docent sãcti Patres, & post illos disertè B. P. N. Ignatius, magna opus esse patientia, qua fortiter toleretur diuina animaduersio: retinendamque tunc propositorum bonorum constantiam, nihil in eis immutando, certa cum spe affore propediem diuinum solatium, quo discussa caligine præsentis mœroris illucescat nouus lætitiæ spiritualis splendor in animo. *Reg. 8. primarum regularum.*

Est autem desolatione laboranti non exiguum alleuamentum illa consideratio, à Deo immitti desolationes ad eam ipsam vtilitatem procreãdam, ob quam expetit homo consolationem: ad mentis, videlicet, illustrationem, scientiam spiritualem ampliorem, humilitatem, constantiam factorum, fortitudinem, perseuerantiam; omnes denique virtutes, quas vix aut ne vix quidem sine desolatione vnquã consequeremur: quod explicat sanctus Gregorius, cùm sic scribit: [Fit, vt aliquando, se hæc eadem gratia vtiliter subtrahat, & præsumenti menti quantum in se infirmetur, ostendat. *Lib. 2. mor. cap. 27.* Tunc enim verè cognoscimus bona nostra vnde sint, quando hæc, quasi amittendo, sentimus; quia à nobis seruari non possunt. Ad hoc itaque intimandæ humilitatis magisterium, fit plerunque, vt irruente tentationis articulo, tanta stultitia sapientiam nostram feriat, vt turbata mens, qualiter malis imminentibus obuiet, vel contra tentationem quomodo se pręparet, ignoret. Sed hac ipsa stultitia cor prudẽter eruditur: quia vnde ad momentũ desipit, eò post verius, quò & humilius sapit, & sapientia vnde quasi amittitur, inde certius possidetur. Aliquando dum sublimia intelligendo in elatione se animus erigit, in rebus imis, & vilibus graui hebetudine pigrescit; vt sibi etiam repentè ima clausa videat, qui pernix summa penetrabat. Sed hęc ipsa hebetudo intellectum nobis dum subtrahit, seruat: quia dum ad momentum cor humiliat, verius ad sublimia intelligenda confirmat. Aliquando dum cuncta nos agere consilij grauitate gaudemus, pulsante causæ emergentis articulo, præcipitatione subita rapimur, & qui nos semper dispositè vixisse credidimus, repentè intima confusione vastamur: sed tamen eiusdem cõfusionis eruditione discimus, ne viribus nostris nostra consilia tribuamus, & tantò maturius ad grauitatem restringimur; quantò ad hanc quasi

quasi amissam redimus. Aliquando dum mens fortiter aduersa contemnit, subortis aduersitatis euentibus, hanc metus vehemens percutit: sed per hunc concussa discit, cui tribuat, quod in quibusdam fortiter stetit; & tantò post validius retinet fortitudinem, quantò hanc repentè irruēte formidine sibi iam quasi elapsam videt. Aliquando, dum magna nos scire gaudemus, repentinæ ignorantiæ cæcitate torpescimus: sed quò ignorantiæ mentis oculus ad momentum clauditur, eò post ad scientiam verius aperitur, vt nimirum flagello suæ cœcitatis eruditus, scire ipsum, à quo habeat, sciat. Aliquando, dum religiosè cuncta disponimus, dum pietatis viscera plenè nos habere gratulamur, quadam mentis duritia irruente, percutimur: sed quasi obdurati cognoscimus, cui pietatis habitæ bona tribuamus, & pietas velut extincta recipitur, dum quasi amissa plenius amatur. Aliquando dum subiectum se diuinæ formidini animus gaudet, repentè superbia tentante rigescit: sed tamen valde mox timens, quia non timet, ad humilitatem se iterum festinus inflectit, & tantò hanc solidius recipit, quantò eius virtutis pondus quasi amittendo pensauit.]

Et adeò verum est desolationem huiusmodi prædictas nobis vtilitates & virtutes adferre, vt afferat Cassianus, Dauidem orasse, amoueri à se Dei hanc quasi desertionem, non tamen amoueri omnino: [Non me derelinquas, inquit, vsquequaque;] ac si diceret: scio quod derelinquere soleas vtiliter Sanctos tuos, vt probes eos: aliter enim ab aduersario tentari non possunt, nisi à te paulisper fuerint derelicti: & ideo non rogo, vt nunquam me derelinquas, quia non expedit mihi, vt non vel infirmitatem meam sentiens, dicam, [bonum mihi, quia humiliasti me;] vel exercitium non habeam præliandi, quod sine dubio habere non potero, si mihi semper & indiruptè cohæserit diuina protectio: sed magis peto, ne me vsquequaque deseras: quod Græcè dicitur vsque ad nimietatem: quantū enim mihi vtile est, si me paululū subderelinquas, vt desiderij mei constantia comprobetur, tantum noxium est, si pro meritis, ac delictis meis nimium me deseri patiaris. Sed de vniuerso hoc genere rerum copiosius differemus in sequēti libro, cùm de prudentia & spirituum discretione tractabitur.

Coll. 4. c. 6.

Psal. 118.

Vsus Exempla.

CAPVT XL.

Meditatio de peccato veniali, ex capite sexto libri huius petenda est.

Primum Punctum. Peccatum veniale displicet Deo, adeò vt dicant aliqui Patres, esse contra Dei mandatum, quia est præter eius voluntatem.

Secundum Punctum. Continet in se talem turpitudinem, vt animam fœdam reddat, atque deformem, perfectum spiritualem eius decorem exterminādo & Deum ab eius amplexu, & singularibus quibusdam fauoribus auertendo.

Tertium Punctum. Hæc macula talis est, vt si in præsenti vita non expiatur, non nisi purgatorij flammis deleri, ac abstergi possit.

Quartum Punctum. Sternit viam ad peccatum mortale.

Examen de venialibus peccatis haberi debet exquisitum, tam de surreptitijs, quàm de iis, quæ sunt ex suo genere talia, de quibus capite octauo, idque circa cogitationes, desideria, verba, actiones, & omissiones, non sistendo in ijs inueniendis & numerandis solùm, sed vlterius etiam indagando passiones, inclinationes proprias, habitus prauos, ex quibus peccata venialia, tanquam ex stirpe & trunco rami, procreantur: occurrent facilè de ijs propria capita in hoc eodem libro.

Meditatio de prauis habitibus, ex capitibus singulis quæ de ijs sunt, excerpi potest, de vnoquoque vna, quæ tria puncta complectatur. Primum sit natura vitij eiusque proprietates. Secundum sit effectus

effectus eiusdem vitij. Tertium remedia contra vitium. Consimilis de abnegatione sensuum & linguæ, ex capite decimoquinto eruitur.

Examen verò versabitur circa indicia profectus, in abnegatione vitij, quæ cuique tractationi cuiusque vitij subijciuntur.

Materia etiam examinis copiosa sunt passiones, propensiones, & tentationes, de quibus differitur à capite vigesimo quinto vsq; ad trigesimum sextum. In primis autem indicia vtriusque tepiditatis, quæ numerantur capite decimo nono, & vigesimo. Indicia denique profectus in spiritu, & bonæ intentionis in Deum, & in Christum Dominum, accipiantur, ex primis capitibus huius libri.

DE

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER TERTIVS.

QVO EXPLICANTVR VIRTVTES Theologicæ, & Prudentia:

MAXIME' VERO' EA QVAE PERTINENT ad discretionem Spirituum,

Quod initium est Secundæ partis status Proficientium.

De virtutibus vniuersè, & de ijs quæ requiruntur ad earum exercitationem.

CAPVT I.

EX duabus partibus profectum spiritualem cōstare, suprà docuimus; prior, quæ est de vetere homine exuendo, secū do libro explicata est; posterior quæ posita est in induendo nouum, hoc tertio, quem scribere incipimus, & quarto quem huic subijcimus, tractanda est. Afferunt autem Patres, prę sertim Sanctus Chrysostomus, nihil aliud esse nouum hominem, quàm virtutem, iustitiam, optimamque vitæ institutionē; quare nūc de virtutibus est agēdū.

Homil 13. ad Ephes. & hom. ad Coloss.

Est verò virtus, vt Theologi ex Sancto Augustino colligunt, qualitas siue habitus bonus mentis, qua rectè viuitur, qua nullus malè vtitur, & quam Deus operatur in nobis, sine nobis: cuius effectus proprius, vt idem alibi docet est optimam facere animam, vel, vt ait S. Chrysostomus, pulchram, & reflorescentem.

Ex li. 2. de lib. arb. ca. 18. & 19. Lib. 2. de moribus Ecclesia, c. 6. Ibidem.

Duo sunt genera virtutum, aliæ enim dicūtur Theologicæ, alię morales. Theologicæ sunt tres, Fides, Spes, Charitas. Morales sunt quamplurimæ, quæ tamen omnes reuocantur ad quatuor illas celeberrimas, quæ quia sunt capita, & quasi cardines reliquarum, cardinales dictæ sunt: & sunt Prudentia, Iustitia, Fortitudo, Temperantia.

Morales quāquam aliqua ex parte vsu, & industria acquiri possent ab homine; tanta tamē est Dei benignitas, & libe-

ralitas, vt hominis Christiani animo, cũ eum sibi adoptat filium, non solũ Theologicas virtutes infundat, sed etiam morales omnes.

2.Pet.1. Philip.1. Rom.5. Tit.3. Ioan.5. Ioan.15. Sapient. 8. Rom.8. Et quidem theologicas largiri Deum homini nemo dubitat, cùm enim sint omnino supernaturales virtutes, cœlestem originem habeant necesse est; & apertè in sacris literis Dei dona nominantur. Morales verò similiter diuinitùs immitti, plerique omnes nobiliores Theologi affirmant, & valde est consonum ijs, quæ de hoc virtutum genere passim prædicant sacræ literæ: [Continentiam quippe Deus dat,] ait Salomon: religionem itẽ, & orationem, teste Apostolo, hoc est enim [spiritum postulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus.] Deniq; quatuor ipsas cardinales virtutes ex institutione diuinæ sapientiæ in nos deriuari, idem Salomon auctor est, cùm ait: [Sobrietatem [(hoc est temperantiam) [& prudentiam docet, & iustitiam & virtutem,] id est, fortitudinem: docet autem inspirando, & infundendo. Infunduntur verò nõ vna sine altera, sed simul omnes coniunctim: hac enim coniunctione gaudẽt; vel quia vt aiunt S. Gregorius & S. Augustinus: [Prudentia vera non est, quæ iusta, temperans, & fortis non est:] Et idem dicitur de reliquis; vel quia vt docet S. Thomas [Virtus, si est perfecta, incitat, & iuuat hominem non solùm ad agendum bonum, sed etiam ad bene agendum.] Id autem fieri nequit sine Prudentia, & animo composito vi reliquarum omnium virtutum Quare animus ita constitutus, quamuis oculis cerni non possit, pulcherrimus tamen est, & admirabili luce circumfusus, ita vt scripserit S. Chrysostomus: [Eum ita clarum refulgere, ac si ipso sole circundatus esset, nec in terrã solummodo radios propriæ virtutis emitteret, sed supra ipsum Cœlum proprio splẽdore radiare.

Sap.8. Lib.22. moral.cap.1. Libr.6. de Trinit.c.4. 1.2.q.65. art.1. Homil.15. in Matth.

Libr.19. de ciuit. Dei c.25. Et lib.4. cõtra Iulian. c.3. & libr. 19. de Ciu. ca.4. Rom. 10. Hinc illud est, quod S. Augustinus perpetuò docet, veram virtutem non esse, vbi non est vera religio, quia, vt ait scriptura: [Iustus ex fide viuit. Quamlibet enim, inquit, videatur animus corpori, & ratio vitijs laudabiliter imperare, si tamẽ Deo animus, & ratio ipsa nõ seruit, sicut sibi seruiendũ esse, ipse Deus præcepit, nullo modo corpori vitijsq; rectè imperat: nam qualis corporis atq; vitiorum potest esse mens domina veri Dei nescia, nec eius imperio subiugata, sed vitiosissimis dæmonibus corrumpentibus prostituta? proinde virtutes, quas sibi habere videtur, per quas imperat corpori, & vitijs, ad quodlibet adipiscendum, vel tenendum, nisi ad Deum retulerit, etiam ipsæ vitia sunt potius, quàm virtutes: nam licet à quibusdam tunc veræ, & honestæ putentur esse virtutes, cum ad se ipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatæ ac superbæ sunt, & ideò non virtutes, sed vitia iudicanda sũt. Sicut enim non est à carne, sed super carnem, quod carnem facit viuere, sic nõ est ab homine, sed super hominem, quod hominem facit beatè viuere, nec solum hominem, sed etiam quamlibet potestatem virtutemq; cœlestem:] quæ omnia ferè quadrant in hominem, etiam fidelem, & & Christianum, sed peccatorem, & improbum. In eo enim, quamuis fides sit, & spes, quas minimè tollit peccatum mortale, nisi id sit infidelitas, & desperatio, sint etiam virtutes morales aliquæ: non enim qui incontinens est, illico illiberalis est, aut qui continens, liberalis; nihilominus virtutes huiusmodi imperfectæ sunt, & virtutis nomine, cuius est hominem optimum facere, penè indignæ.

Ex his etiam efficitur primùm, virtutẽ quæ tantum homini bonũ est, per se maximè expetendam esse: deinde eandem, quia Dei donum est preciosissimum, ab eo summis votis, & precibus postulãdã; postremò gratias maximas Deo agẽdas, si quando coniectura cõsequimur, ab eo nos tanto bono cumulatos esse. Quę omnia obseruant Patres in sacris literis creberrimè inculcata, præsertim verò ĩ Psalmis, non quidem sub virtutis nomine, id enim parui refert, sed appellatione legis, & mandatorum, diuinorum; propterea quòd legi subiecta materia virtutes sũt, quas imperet; & vitia, quæ prohibeat: [Quàm dulcia, inquit Dauid, faucibus meis eloquia tua? desiderabilia super aurum, & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel, & fauum, quæ optantis vota sunt: illa verò postulantis: Vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas. In toto corde meo exquisiui te, ne repellas me à mandatis

1. 2. 3. Psal. 118. Psalm. 18. Psal. 118.

datis tuis: doce me iustificationes tuas.] & his similia sexcenta. Illa verò gratiarum actionis incitamenta. [Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius,] & alia, in quibus omnibus officijs versari strenuè proficiens debet: præsertim verò in petendis virtutum donis à Deo: [Qui dat omnib' affluenter, & non improperat,] vt S. Iacobus testatur. Atque hoc fit veluti principium virtutis capessendæ; & prima industria, quam in hac exercitatione ponere debet proficiens.

Psal. 102. *Iacobi 1.* *Prima industria.*

Secunda verò industria est adhibēda à proficiente ad virtutem conseruādam, & hoc ipsum magna virtus est, videlicet parta tueri: quod quidem his rationibus consequetur: Prima ratio est, frequens orationis vsus, vt dictum est: Deus enim dat, & auget spiritum bonū, hoc est, virtutes & dona, sed [petentibus se,] ut S. Lucas scripsit.

Secunda industria. *Prima rō.* *Luca 11.*

Secūda ratio est magnus animus, quē ad hanc exercitationem afferre maximè necesse est: virtus enim per se laboriosa est: natura uerò hominis nisi sustineatur, continenter ad malum procliuis: quare animosè, & fortiter ad uirtutem accedendum est, & eadem fortitudine in eius exercitatione, ac palæstra perseuerandum. [Aspera, inquit S. Chrysostom', uirtus est, si ad imbecillitatem nostram comparetur: nam quod facilis, & leuis sit, audi Christum testantem, iugū meum suaue est, & onus meum leue; quod si nō intelligis, nulla te admiratio teneat: non enim forti animo es; ut enim cùm animi uis adest, grauia, leuia fiunt; sic cùm abest, leuia grauia. Quid quæso, manna sua uius? quid magis in promptu? ægrè tamē Iudæi tulerunt, cum eo in delitijs uescerentur: quid fame, & cæteris, quos Paulus est perpessus, laboribus grauius? Gaudebat tamen ille, & exultabat dicens, nunc glorior in infirmitatibus meis: quæ igitur horū causa? animi diuersitas, quē si qualem esse oportet institueres, facilitatem uirtutis dignosceres.

Secūda rō. *Homil. 14. 1. Cor.* *2. Cor. 11.*

Tertia ratio est ardens uirtutis Amor: uincit enim amor omnia, & [fortis, inquit Sapiens, [est ut mors, dilectio:] quę frangitur nunquam, quiescit nunquam, donec mortalium uitas sibi subegerit. Talis uirtutis amor esse debet in proficiente, hoc est, ut scribit Sanctus Chrysostomus: [Adeò uiolentus, atque, ut ita loquar, tyrannicus, ut nulli cedat occasioni; sed continenter inhæreat amantis animo, neque committat, ut ulla afflictio aut ullus dolor superet animum.] Quare non tam ad uirtutis laboriosa certamina conuertat oculos proficiens, quàm ad diuinum præmium, quod illi proponitur: est autem ut scribit Sanctus Gregorius Nazianzenus: [Non aliud, quàm Deus ipse, & purissimæ lucis illustratio, quæ in trina illa unitate conspicitur.] Denique hæc est illa æmulatio boni, quam suadet Sanctus Petrus, cùm ait: [Et quid est, quod uobis noceat, si boni æmulatores fueritis?] hoc est, uirtutis uehemētes amatores: & sanctus Paulus: [Æmulamini, inquit, charismata meliora, charitatem nimirum, & uirtutes alias, quæ charitatem comitantur: quamobrem [uirtus est preciosa possessio,] vt S. Basilius scribit,] ad quam obtinendam, nulli sum ptui, labori nulli parcendum est.

Tertia rō. *Cantic. 8.* *Homil. 1. ad Philip.* *Epist. Basilij 117. ad Eudoxiū.* *1. Pet. 3.* *1. Cor. 12.* *Epist. 41. ad Maxi.*

Quarta ratio conseruandæ virtutis, est eius perpetuus vsus, & exercitatio: est enim virtus talentum illud Euangelicū, quòd nullo modo otiosum relinqui permittit Deus. Quare vt obeantur uirtutum officia, summoperè uigilandum est, omnisque, quæ offertur occasio, auidè arripienda: siquidem in virtutis curriculo, qui non pergit, regreditur, adeò vt vel minimo per negligentiam peccatò mortali commisso, vniuersa hæc virtutum structura dissoluatur, amittanturque, si fidem, & spem excipias, ad vnam virtutes omnes, quas Deus infuderat: ob quam etiam causam, quàm maximè detestandum sit peccatum mortale, planè cernitur.

Quarta rō.

Addo & aliud, quod proficienti semper infixum sit animo necesse est, uirtutes acquisitas humano studio facillimè euanescere, hoc solo nomine, quod earum officia non exerceantur; quæ cessatio ab actu dicitur à Theologis: sic enim habet sanctus Thomas: [Manifestū est, quod habitus uirtutis moralis facit hominem promptum ad eligendum medium in operationibus, & passionibus; cùm autem aliquis non utitur habitu virtutis ad moderandas passiones uel operationes proprias, necesse est, quod proue-

1. 2. q. 53. art. 3.

prouenianť multæ passiones,& operationes præter modum virtutis, ex inclinatione appetitus sensitiui,& aliorum,quæ exterius mouent, vnde corrumpitur virtus per cessationem ab actu.

Nec desunt, qui asserant virtutes illas acquisitas, quibus contrarij actus, non sunt peccata mortalia, sed solùm venialia,per ea ipsa venialia assiduè frequentata extingui; vt,verbi gratia,tollatur abstinentiæ seu sobrietatis habitus,etiam si in crapula,& ebrietate non pecces, sat est tamen,si frequenter, vel leuiter intemperans sis: idem de inani gloria, & iracundia,aduersus modestiam, & mansuetudinem dicendum est.

Adhibenda igitur in re hac est diligētia ab omnibus quidem,magis tamen à proficientibus, qui remissiores aliquādo ipsa longitudine laboriosæ vię reddi possunt: propterea vt ait S. Chrysostomus: [Vbi maior viæ pars nobis peracta est, iamq; alacritatis vigor emarcuit, viresq; nostræ defecerunt, nec aliud superest, quam vt decidamus, tunc nobis in tempore adest Propheta, veluti pro baculo alloquium suum nobis porrigens, ac dicens,in fine ne corrumpas;tūc enim Diabolus spirat vehemētius. Et quemadmodum Piratæ, qui mare nauigijs infestāt, non tum vbi conspexerint naues è portu exeuntes inuadunt, (quid enim hinc fructus caperent,si scapham inanem demergerent?) sed vbi redierint onustæ, plenæq; mercibus, tum demùm omnes expediūt artes; ita sceleratus ille Dæmō simul atq; videt aliquos multa collegisse, videlicet Ieiunia,preces,eleemosynā, castitatē,reliquasq; virtutes omnes, vbi videt nauigium nostrum esse plenū pietatis gemmis, tunc irrumpit vndiq; thesaurum perfodiens, vt in ipsis portus ostijs scaphā demergat, iamq; nudos nos ad eum portum eijciat. Ob id Propheta cunctos admonet in fine ne corrumpas: quod ab eiusmodi ruina non facile se q s reflexerit; propterea quòd, qui in profundum malorum venerit, contemnit: tum in principio venia datur lapsis ab omnibus ob imperitiam, sed eū, qui post multos cursus cōciderit, nemo venia dignū iudicauerit, eò ꝙ tunc cadere nō tribuitur imperitiæ, sed negligentiæ. Sed nec id solum hic est mali, verùm etiam, quod complures talium ruinis offenduntur, & ad lapsum sollicitantur, vt rursus hoc quoq; nomine, peccatum reddatur irremissibile.] Hæc cum sciamus, auscultemꝰ Prophetæ,& in fine ne corrumpamus.

Homi. 3. de verbis Isaia.

Psalm. 74. in titulo.

Prouerb. 18

Tertia industria.

Tertia industria, magna cura ponēda est similiter in exercendis officijs virtutum infusarum siue Theologicæ sint, siue morales. Quamuis enim hi actus incrementum virtutibus illis non adferūt ad modum causæ efficientis eas augendo; afferunt tamen eas amplificando ad modum meriti; qui namque huiusmodi virtutibus præditus est, dum actiones edit, quæ ab illis proficiscuntur, dignus redditur virtute diuinæ gratiæ, cum qua semper iunctæ sunt, vt Deus earum auctor, fiat etiam amplificator. Quo circa elaborandum est proficienti, vt eæ actiones ta'es sint, quales exigit merēdi ratio, hoc est, dirigantur in primis ad vnā Dei gloriā, & castæ sint, ac puræ, ab omni peccati venialis, quantū fieri possit, admistione liberæ: præsertim cū verū sit, quod ꝓ certo traditur à plerisq; Theologis actionē moralē cū peccato veniali, verbi gratia, inanis gloriæ. aut indiligentiæ cōiunctā, etiā si adsint reliqua, quæ eā alioquin bonā efficiunt, meritoriā nō esse diuinæ gratiæ, nec æternæ vitæ; cauendumque, vt dictum est de aliarum virtutum actionibus, ne per negligentiam, & inexercitationem accidat tādem nobis id, quod seruo pigro contigit summo suo malo, qui quòd ex accepta Domini pecunia lucrum facere neglexit, lucro simul & nūmis exutus est.

Luc. 19.

Quarta industria.

Quarta industria est, vt curet proficiens in vsu virtutum, quàm proximè poterit ad Christi Domini virtutes imitandas accedere. Quare in perfectissimum illud vitæ & mortis eius exemplar, vt secundo libro docuimus assiduè intueatur, eiusque imaginem in semetipso exprimat: ad quam, vt ait Apostolus: [Conditus est conformis fieri:] æquum enim est, vt quando (auctore Sanct. Gregorio) [in carne Christus apparuit, vt non solùm nos per passionem redimeret, sed etiam conuersatione doceret, habeat nos vt redemptione seruos, sic conuersatione discipulos.] Quod quomodo facilè assequamur, cum de virtutibus sigillatim agemus, indicabimus.

Rom. 8.

Prima parte past. cap. 3.

Quinta

Quinta industria. Quinta industria est, vt eas virtutes potissimum exerceamus, ad quas vel natura, vel gratia promptiores sumus: eam enim promptitudinem, vel naturæ inseruit Deus, vel gratuitò donauit ad hunc finem, vt iis ipsis virtutibus excellamus: & ideo verisimillimum est, ad earũ perfectionem in primis vocare nos Deum, vt ijs bene confirmati, quidquid difficultatis, & laboris aliarum virtutum vsus habiturus est, facilius deinde superemus. Quod etiam de virtutibus cuiusq; status & vocationis proprijs intelligendũ est, eas enim virtutes colere nos Deus vult quibus nititur, quibusq; perficitur munus vocationis, in qua ab eo cõstituti sumus. Qua ex re facilè cognoscitur, quo in errore versentur illi, qui ad vitã actiuam vocati cùm sint à Deo, se totos contemplationi addicere conantur, ad contemplandum, vt ferè accidit, minimè idonei: & contrà, qui ad solitudinem diuinitus inuitãtur, negotijs implicãt sese; & qui ad concionandũ minimè apti sũt, semper sunt in suggestis, & sine fructu, quem tamen copiosissimum colligerent ex alijs pietatis exercitationibus, ad quas non sunt inepti, si se ad eas accommodarent. Denique spiritus diuidit non pro *1. Cor. 12.* vt volumus, sed prout vult, & qui eius *Lib. 1. Dia. cap. 4.* voluntatem, & instinctum non sequitur, in vsu doni, quod ab eo accepit, casurus tentat,]vt S. Gregorius loquitur, [donũ, quod non accepit.

Quibus gradibus constet progreßus in virtutibus.

CAPVT II.

Psalm. 83. De progressu in virtutibus, vt testantur Psalmorũ omnes interpretes, loquitur Dauid, cùm ait: [Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum in loco quem posuit. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem; videbitur Deus Deorum in Syon.] Si enim consideretur progressus is, vt refertur ad ea vitia, à quibus hominẽ abducit, tot habet gradus, quot per eũ à nobis vitia superãtur: [Ascensus in corde, inquit Cassiodorus, vtiq; illi beato cui est auxiliũ à Domino, ascensus est in corde, quia semper proficit, semper ascendit, & quantũ Dominus præstat auxilium, tantò altius eleuatur ad Cœlum: tale est enim verbi causa, quod dicimus, cum vicerit quis auxilio Domini libidinem, ascendit primum gradũ, cùm dominatus fuerit superbiæ, salit alterum, dum superauerit auaritiam subit tertium, & tot gradibus euehitur, quot vitijs fuerit absolutus. *In Psal. 83.*

Si verò cõsideretur idem progressus, vt intuetur virtutes, ex quibus quasi conflatur, tot eius sunt gradus, quot sunt illæ virtutes. Sunt verò præcipuæ tres, Fides, Spes, Charitas: aliæ enim, quas morales nominamus, harũ sunt comites & administræ. S. Augustinus explicãs verba Prophetæ huc spectantia, [Quærite faciem eius semper, sic scribit: An semper dixit in tota vita ista, qua hic viuitur, ex quo nos id facere debere cognouimus, quando & inuentus quærendus est? Iã quippe illum inuenit fides, sed adhuc eũ quærit spes: Charitas autẽ, & inuenit eum per fidem, & eum quærit habere per speciem; vbi tunc inuenietur, vt sufficiat nobis, & vlterius non quæratur.] Et in eum ipsum Psalmum, qui hac de re scriptus est ait: [Ambulabunt de virtutibus in virtutẽ: hic enim per gratiam multæ virtutes dãtur.] Et enumeratis quibusdam gratuitis donis Dei, addit: Virtutes agendæ vitæ nostræ quatuor describuntur à multis, Prudentia videlicet, iustitia, fortitudo, tẽperantia. Ab his virtutibus ibimus in illam virtutem: & quæ erit illa virtus, nisi solius contemplationis Dei? *In Psalm. 104.*

Denique si progressum hunc accipiamus, vt à charitate, ex qua tota vis eius est, pendet, totidem sunt progressus gradus, quot amoris Dei: [Vbi illi facit gradus Deus? inquit Sanctus Augustinus, in corde respõdet, quantò ergo plus amaueris, tantò plus ascendes. Ascensus in corde disposuit, vbi ergo disposuit? in conualle plorationis. Ecce habetis torcular conuallem plorationis, ipsæ lacrymæ piæ contribulatorum, mustum sunt amantium. *Ibidem in Psal. 83.*

Sed ut intelligat proficiẽs modũ exercẽdæ uirtutis, & actionũ eius, res hæc est

Quatuor virtutum gradus. vberius explicanda: sunt igitur obseruã di hi quatuor gradus, qui oriuntur ex ipsa virtutum natura, & varietate.

Primum gradum. Virtutes morales acquisitę informant hominem ad bene viuẽdum ex rationis humanæ præscripto, & hic est prim⁹ gradus studiosæ actionis, sequi videlicet rationem, & prudẽtiam, & bene agere virtutis amore. Virtutes verò morales infusæ diuinitus dirigunt hominem ad rectè agendum ex rationis quidem imperio, sed vt ea est supernaturali lumine fidei illustrata, & hic est secundus gradus superiore longè præstantior; quo modo bene agit non solùm amore virtutis, sed multò magis propter Deum. *Secundus gradus.*

Primo gradu efficitur homo bonus, sed intra terminos humanæ prudentiæ solũ; quales fuerunt boni viri, quos instituit etiam gentilium Philosophia; in qua tam multa præclarè de virtutibus disseruntur, & cuius disciplina informati extitere non pauci, qui suæ virtutis illustria exempla posteris reliquerunt: vt Socrates, Platones, Fabij, Fabritij, Scipiones, & alij. Has tamen virtutes sæpe monet S. Augustinus tàm abfuisse à germana ratione virtutis, quàm aberant à vera religione, quod superiore capite retulimus. Idcirco magno Dei beneficio addit⁹ est primo secũdus gradus, quo ad actiones virtuti congruentes homo ducitur non à prudentia solùm, sed simul à Deo, qui singulari auxilio, & fidei splẽdore hominem subleuat ad agẽdum ex virtute morali, sed ob finẽ nobilissimum, qui est vita æterna. Quam ob causam de huiusmodi virtutibus loquens, Dauid ascẽsiones in corde quæ ex his etiam virtutibus cõficiuntur, vt suprà dictum est, auxilio diuino adscribit. Imò & ipsam omniũ virtutum Imperatricem Prudentiam, cũ ait: [Qui docet hominem scientiam. Et: Beatus homo, quem tu erudieris Domine. *Psalm. 83.* *Psalm. 93.*

Quare actiones virtutũ moralium infusarum imperantur quidem à prudẽtia, sed multò magis a fide, spe, & charitate, prout actionis cuiusq; ratio postulat, & per virtutes Thologicas à Deo ipso: qui propterea quòd virtutes acquisitæ hominem in statu admodum humili & imperfecto ponerent, adiecit illis has virtutes infusas multò nobiliores, & perfectiores, quibus quasi mutuò sibi respondentibus vteretur ad permouendum hominem ad actiones consentaneas virtutibus hisce præstantissimis: quod vt fieret, postulat Dauid, cùm sic precabatur: [Manus tuæ fecerũt me, & plasmauerũt me, da mihi intellectum, vt discam mandata tua. Et: Deduc me Domine in semitam mãdatorum tuorum, quia ipsam volui.] Atque hi duo gradus ad actiones hominis, quia homo est, pertinent, perficiuntque actiones humanas, quia humanæ sunt. *Psal. 118.*

Tertius gradus. Cæterùm homo ad imaginem Dei factus ad finem homine multò superiorẽ institutus est, & quem proprijs viribus consequi nullo modo posset, ac propterea ad eum esset subleuandus nõ modò ope virtutum moralium, sed etiam virtutibus supra humanis, quales sunt Theologicæ tres: quarum actiones supernaturales sunt, nec a prudentia naturali imperantur, quamuis sine prudentia exerceri non debeant: & hic est tertius gradus exercendæ virtutis non propter Deum solum, sed etiam circa Deum: vt cum fide credimus Deo, & ijs quæ alioquin incognita, nec naturæ vi cognosci possunt, ipse per se in sacris monumentis explicacauit: cùm speramus laborum nostrorũ præmia nos ab eo in æterna vita acceptu ros: cùm denique eum super omnia, hoc est, etiam plusquam nos ipsos diligim⁹.

Quartus gradus. Superest quartus virtutis gradus omnium perfectissimus, ac planè diuinus, quo non solũ propter Deũ officia virtutis obimus, sed id diuinè quodãmodo facim⁹: quod infinitæ Dei liberalitatis maximum munus est: mouet enim tũc De⁹ solus per se ipsum animum hominis, nõ solum per virtutes Theologicas & morales infusas, sed etiam per Spiritus sancti dona, quæ in Isaiæ libro numerantur: [Sapientia, Intellectus, Consilium, Fortitudo, Scientia, Pietas, Timor Domini,] qui sunt supernaturales habitus excellentissimi, semperq; charitatẽ comitã tur. Quãuis enim apertum aditum Deus habeat in hominis animum per virtutes infusas, siue Theologicas, siue morales, ad quędã tamen altissima virtutis officia exercẽda, immittit in hominẽ altissima illa dona, quibus quasi vinculis sibi maximè colligatũ verset in omnem partem animum. Vt igitur ad miracula & similia munera *Isaia 11.*

explicanda

explicāda vtitur Deus gratuitis illis charismatibus, quæ dona gratis data nominantur, sic actiones humanas præstantissimas dirigit per dona Spiritus sancti.

Appellarunt forsan huiusmodi actiones Philosophi heroicas & purgati animi. Sancti Patres Spirituales, Deificas, & diuinas dixerunt. Qui enim hoc diuino spiritu afflantur, non tam homines, quā quasi Dij sunt, quales fuerunt Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, & viri Apostolici tam multi, qui præstantissimorū horum munerum beneficio, à mortalibus, & plusquā homines, & tanquā cęlestes viri suspiciūtur. Itaq; ad virtutes proprio consilio, & deliberatione, adiutus tamē à Deo vt suprà dictū est, sese incitat homo: ad actiones autē has supernaturales impellitur à Deo; quod expressit Apostolus cùm dixit: [Quicunq; spiritu Dei agūtur, hi sunt filij Dei.] Mouentur verò nō lege, aut ordine communi, sed instinctu diuino singulari, & extraordinario.

Rom. 8.

Primus gradus. Sunt igitur quatuor modi exercendæ virtutis, quos gradus nominamus. Prim⁹ cùm exercetur virtus propter virtutem.
2. Secundus cum exercetur virtus propter
3. Deum supernaturaliter cognitū. Tertius cū exercetur per se virtus Theologica ꝓpter Deum, hoc est, versamur circa Deū propter Deū per illius virtutis actiones.
4. Quartus est cum diuinis illis donis imbuti à Deo ad actiones super humanas inducimur, quales sunt rerum humanarū contēptus, perpetua castitas, iniuriarū obliuio, inimicorū amor, mortis deniq; appetitio propter Deum, ꝙ est diuinè agere.

Lib. 1. Dia. cap. 4. Ad praxim, & vsum triū primorū graduum pertinet dictū S. Gregorij, quod tanquam regulā proficienti proponim⁹: *Prima regula.* [Ex subsequēti, inquit, opere etiam dona succrescunt: vt intelligamus quantūcunq; dona Dei sint virtutes infusæ, vsu tamen & exercitatione continua postea indigere; non vt infundantur, quādoquidem id à Deo fit liberaliter, quo tēpore recipit nos in gratiam suā; sed ne amittātur per otiū, & desidiam; & augeantur etiam simul cū ipsa Dei gratia merito actionis, per quā exercentur: ad ꝙ etiā pertinet quicquid iuuat ad incremētū acquisitarum virtutū, vt verbi gratia, oratio similis illi, quæ est in Euangelio: [Domine adauge nobis fidē.] Et multis versiculis

Luc. 17.
Psalm. 17.

Psalmo rū, vt illis: [Confirmà hoc Deus, quod operatus es in nobis. Exaudi Domine iustitiam meam. Adhæsi testimonijs tuis Dñe, noli me confundere,] & alijs. *Psal. 118.*

Secunda regula. Ad exercitationem verò actionum diuinarum quarti gradus regula proficienti sit Isaiæ dictum: [Dominus adaperuit mihi aurem, ego autem nō contradico.] *Isaia 50.* Cui subest hæc sentētia, vt Deum loquētem in nobis audiamus, eius voluntati vt pareamus, voluntatem nostram parenti optimo promptissimam reseruemus: qđ si quid ille velit à nobis, minus intelligamus, dabit ipse intellectum, dūmodo rogetur vt par est: mittet etiam fortè ad amicos suos viros bonos, quibuscū cōsilia sua comunicat, à quibus, quæ sit volūtas eius, accipiemus: augebit denique in nobis amorem suum, quo illi cōiunctiores effecti, cōsilium eius per nos ipsos cognoscamus. Siquidem vt idem S. Gregorius ait: [Sancti inquantum cum Deo vnum sunt, sensum Domini non ignorāt.] Quod verò idem alibi docet, [lege nō cōstringi Spiritus sancti donum,] ita accipere debemus, sicut illud quod dixit S. Ioannes: [Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahę.] Et illud Domini: [Spiritus, vbi vult spirat:] aliquos enim etiam rudes euehit Deus ad altissimum rerum spiritualium gradum, & cognitionem, & quędā in aliquibus aliquā do agit, quorū ipse solus, qui auctor est, rationem intelligit: nobis certè admiranda, non imitanda proponuntur: in quorū numerum refert S. Augustinus imperasse Deum Abrahæ, vt filium mactaret, & Samsoni inspirasse, vt se cum Philisteis occideret: de quibus inspirationibus aliqua post dicenda sunt.

Lib. 2. Dia. cap. 16.
Lib. 1. Dia. cap. 1.
Matth. 4.
Ioan. 4.
Li. 1. cōtra Gaudētiū, cap. 31. Et lib. 1. de ciuitate Dei c. 21.

De gradibus progressus in eadem virtute, & de quibusdam generalibus virtutis proprietatibus.

CAPVT III.

ANTEQVAM de virtutibus singulis, dicendum est adhuc de gradibus ascensionis in eadem virtute, id enim pertinet ad omnes, & quædam præterea exponenda, quæ

 spectant

spectant ad virtutis proprietates.

De gradibus igitur eiusdem virtutis, sic scribit S. Gregorius:[Virtutis gradus non magni laboris est prehendere, cùm ab vna in alteram transitur, sed subtilissima disputatione res indiget, cùm mens pensare nititur in vna, eadem virtute, quibus profectus sui gradibus eleuetur: vt enim prima elementa virtutum fidē scilicet,& sapientiam loquar, obtineri singula perfectè nequeunt, nisi ad hæc distinctis ordinatisq; modis, quasi quibusdam gradibus ascendamus: ipsa enim fides, quæ ad bona alia capessenda nos imbuit, plerunque in exordijs suis, & nutat,& solida est, & iam certissimè habetur, & tamen de eius fiducia adhuc sub dubitatione trepidatur. Pars namque eius prius accipitur, vt in nobis postmodum perfectè compleatur: si enim certo gradu in credentis mente proficeret, requisitus in Euangelio pater sanandi pueri non dixisset, credo Domine, adiuua incredulitatem meam: adhuc ergo ascendebat ad fidem, quam iam perceperat, qui vno eodemque tempore clamabat, se etiam credere, & adhuc ex incredulitate dubitare. Hinc est etiam, quod redemptori nostro à discipulis dicitur, auge nobis fidē, vt quæ iam accepta per initium fuerat, quasi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. Ipsa quoque sapientia, quæ bonorum operum solet esse magistra, anhelanti menti per incrementa tribuitur, vt ad eam proculdubio magni moderaminis gradibus ascēdatur.] Deinde S. Gregorius adfert illud ex Ezechiele de viro, quem ille viderat, qui mensus est cubitos mille, & duxit illum per aquam vsque ad talos, deinde mensus est adhuc mille, & traduxit per aquam vsque ad genua, & post mensurā aliorum mille vsque ad renes, & deniq; post alios mille, per torrentem, quē non potuit pertransire. [Aquam, inquit, vsq; ad talos venire, est iam nos per acceptā sapientiam desideratæ rectitudinis vestigia tenere: vsq; ad genua per aquam duci tur, quia cùm boni operis plenitudo tribuitur, ad hoc vsq; nostra sapientia augetur, vt in prauis iam actibus minimè flectatur: hinc namq; per Paulum dicitur: Remissas manus,& dissoluta genua erigite,& gressus rectos facite pedib⁹ vestris. Aqua ergo ad genua peruenit, cùm nos percepta sapientia perfectè ad boni operis rectitudinem stringit: qui iterum metitur mille, & Propheta per aquas vsque ad renes ducitur, quia videlicet tunc in nobis plenitudo operis excrescit, quādo in nobis percepta sapientia omnem quoque, in quantum est possibile, delectationem carnis extinxerit; aqua ergo ad renes venit, cùm dulcedo sapientiæ etiam incentiua carnis interimit. Percepta per fectione operis ad contemplationem venitur ad torrentem, qui pertransiri non potuit, quia dum mēs in altiora ducitur, subleuata videt in Deo, quia non potest penetrare, quod videt, & quasi tangit aquam torrentis, quam pertransire nō valet, quia & intuetur speculando, quod libeat, & tamen hoc ipsum perfectè non valet intueri quod libet.

Lib. 22. moral. cap. 21. & 22.

Marc. 9.

Ezech. 47.

Hebr. 12.

Ex præclara hac sanctissimi Patris doctrina intelligimus generatim tres status debere in singulis virtutibus gradus. Primus est cùm vestigium in primo limine virtutis cuiuslibet figitur, firmo nimirum voluntatis proposito virtutis amplectendæ,& ad omnem occasionem vsu ipso exercendæ; appelletur primum propositum, primaque virtutis exercitatio. *Primus gradus.*

Secundus gradus est, cùm ita firmiter in illo proposito, ac vsu virtutis perseueramus, vt nullis tentationibus nos ab eo vllo modo deduci sinam⁹, & nominetur hic gradus robur, aut fortitudo exercitationis virtutis. *Secundus gradus.*

Tertius gradus est, cùm virtutis species alioquin seuera & fortè etiā deprauatæ naturæ nostræ aspera, & amara, ita iā incipit dulcescere, vt non solùm nihil nos ab ea possit auellere, sed omnia etiā eius officia magna cū alacritate, ac desiderio à nobis expleantur:& sit hæc virtutis exercitationis alacritas. Primo igitur gradu iacto in firmo proposito & primo vsu virtutis, roboratur virtus aduersus tentationes, sicq; conscenditur eius fortitudo, ex qua deinde vsu perseuerāte peruenitur ad tertium, quæ est alacritas in eodem vsu. *Tertius gradus.*

Huic sententiæ S. Gregorij affinis est est doctrina illa quorundam Theologorū, qui vt ostendant, quid sit discriminis inter actionē virtutis, doni sancti Spūs, et beatitudinis illius, cuius octo partes Dominus

minus in Euangelio recenset, dicunt virtutem, verbi gratia, fortitudinis efficere, vt patienter res aduersæ tolerentur; donum verò fortitudinis, vt alacriter; beatitudinem verò, quæ de persecutionibus est, vt etiam appetantur propter Deum: hos gradus in singulis virtutibus, quoad poterimus, inuestigabimus.

Ex prædictis colligitur, Christianam virtutem magnum Dei munus esse, insignemque hominis perfectionem: pendere autem virtutes infusas ex gratia Dei gratum faciente omnes (si fidem, & spē, quæ in peccatore remanent demas) ad eum modum, quo animi facultates ex ipsa anima deriuātur: quare abeunte gratia per peccatum mortale, vniuersæ virtutes simul ruunt: quam igitur ianuā in hominis anima habet apertam Dei gratia, eadem virtutibus, quæ eius comites sunt, patet: qua ratione conseruatur, & augetur gratia, eadem virtutes; exitus denique gratiæ, finis virtutum est: quare vt peccatum gratiæ est inimicissimum, sic virtuti: & hæc est prima proprietas virtutum Christianarum.

Prima proprietas.

Secūda proprietas.

Secunda proprietas earundem est, inter virtutes, & gratiā hoc interesse maximè, quod gratia actuosa per se non est; sed per virtutes. Itaq; virtutes adiutrices sunt gratiæ ad rectè agendū, ex quo fit, vt gratia nō crescat in anima, nec augeatur à Deo, cuius est hoc incrementū dare, nisi ad virtutū exercitationem: quare virtutū exercitatio duplici nomine necessaria est, & proficienti propterea familiarissima esse debet, tum vt sibi virtutes per eā, tum vt gratiæ ipsi incrementū afferāt, eaque ratione radici, à qua vires habent, fructum actionis retribuant.

Tertia proprietas.

Tertia proprietas est, virtus vitam cœlestem homini tribuit: & vt vitium hominem Dæmoni, sic virtus Angelo similem efficit: vtq; natura corrupta hominē ad humilia quæq; terrenaq; appetenda deprimit, sic virtus excitat, & cōfirmat hominis animā ad res superas amādas: quo inditio deprehenditur, quæ vera virtus sit, quæ verò fucata specie externa; qualis est, quā sæpe suadet Satanas, cùm se trāsfigurat in Angelū lucis, & verum vitium, virtutem autem mentitā obtrudit: quæ enim hominis animū ad amorē, vel sui, vel mundi, quantumlibet remotè, alliciunt, virtutes non sunt: nam vt ait S. Chrysostomus: [Virtus est omnia humana despicere, & per omnes horas futura cogitate, nulli inhiare præsentium, sed scire, quod omnia humana vmbræ sunt, & somnium, & si quid his vi ius. Virtus hominem quasi mortuum ad huius vitæ res efficit, & ad nocentia quidē animę salutì tāquā mortuū operatione carere, ad spiritualia verò sola viuere, & operari.]

Homi. 3 ad populū Antioch.

Quarta proprietas.

Quarta proprietas est. Virtus Christiana solida est, quo vno verbo multa dicuntur. Primò virtutem non esse rē aliquam extrinsecus splendidam solùm, 1.
sed multò magis insita, & innata soliditate robustam, vt quæ hominem roboret aduersus tentationes & occasiones omnes vitiosas: est enim habitus animi, hoc est animi fortitudo, & munimentum: quare in scripturis, scuto comparatur, & thoraci. Secundò, qui ex virtute agit, 2.
ita mentem in Deum vnum fixam habere debet, vt ab eo, quod æterna lege, & voluntate Dei iuberi intelligit, nullo vnquam tempore, aut loco, nullius, aut periculi, aut emolumēti occasione oblata, ne latum vnguem discedendum putet. Tertiò ob id non in hominem intueri, non allici præmio ad virtutis officia, non terreri difficultatibus, nec vlla vi dimoueri à proposito colendæ virtutis; sed etiam si immineat rei familiaris inopia, corporis infirmitas, mors ipsa, infamia quoq;, & ignominia, acri tamē animo tendere ad id, ad quod virtus vocat. Facit ad huius rei explicationem, id, quod postea affertur cap. quarto lib. 19. cùm declarātur verba Domini. Attendite ne iustitiā vestrā faciatis corā hominibus. Quartò, nō exercere virtutem voluptate consolationis, qua in pijs actionibus plerunque mens perfunditur, sed & si ardua, laboriosa, molesta sit virtutis via, spinis inquā potius, quàm florib⁹ strata, in ea cōstāter ad mortē usq; pergere. 3. 4.

Hæc omnia, & pleraque alia similia continet hæc vna vox soliditas, quam Christianæ virtuti, quæ uirtus est solida, inesse dicimus. Legatur S. August. de uerbis Apostoli: multa enim habet, quæ ad rē hanc pertinent: inter alia hæc: [Interroga te, quisquis uis iudicare, & uide si tūc non facis malè, quando potes facere, & ab homine non puniri.] Et paulò pòst: [Probat

Serm. 19.

[Probat te Deus, quasi tibi dicat, ecce fac quod vis, imple cupiditates tuas, extende nequitiam, dilata luxuriam, quidquid libuerit, licitum puta, non hinc te punio, non in gehennam mitto, faciem meam tantùm tibi negabo. Si expauisti, amasti; si ad hoc, quod dictum est, faciem suam tibi negabit Deus tuus, contremuit cor tuum, & in non videndo Deum tuum, magnam pœnam putasti, gratis amasti.] Adfert etiam exemplum duorum hominum obseruatione dignissimum: [Homo,] inquit, [pauperrimus nobis apud Mediolanum constitutus, sed planè Christianus, proscholos cuiusdam Grammatici, inuenit sacculum cũ solidis fermè ducentis: memor legis proposuit pitacium publicè: reddendũ enim sciebat, sed cui redderet ignorabat: proposuit pitaciũ publicè, qui solidos perdidit, veniat ad locum illum. Ille, qui plangens circumquaque vagabatur, inuento, & lecto pitacio venit ad hominem: hic, ne fortè quæreret alienum, quæsiuit signa, interrogauit sacculi qualitatem, sigillum, solidorum etiam numerum, & cùm omnia fideliter respondisset, reddidit, quod inuenerat. Ille autem repletus gaudio, & volens vicem rependere, tanquam decimas, obtulit solidos viginti, qui noluit accipere; obtulit vel decem, noluit accipere; saltem rogauit vel quinq; acciperet, noluit ille. Stomachabundus homo proiecit sacculum: nihil perdidi, ait, si non vis aliquid à me accipere, nec ego aliquid perdidi. Quale certamen, fratres mei, quale certamen, qualis pugna, qualis conflictus? Theatrũ mundus, spectator Deus. Victus tandem ille, quod offerebatur, accepit; continuò totum pauperibus erogauit, vnum solidum in domum suam non immisit.

Quinta proprietas. Quinta proprietas est. Virtus est moderatrix affectionum hominis: hæc ad omnes virtutes pertinet, sed præcipuè ad eas, quæ in coercendis passionibus animi versantur, qualis est fortitudo, & temperantia: quare cùm dicitur virtus hominis perfectio, ideò dicitur, non quia radicitus passiones euellat, aut prorsus extinguat, sed quia earum vim, & impotentiã frangit, & corrigit quidquid est in illis exuperantiæ. Quæ causa est, vt asserunt Theologi, virtutem non inesse homini, nisi cum passione moderata. Legatur S. Thomas & S. Augustinus.

Ex qua re intelligimus illos, qui affectiones animi vitiosas non domuerunt, & ex occasione qualibet perturbationibus facilè concitantur, ita vt impetum earum non facilè sedent, aut non habere virtutes, aut non longè abesse à periculo eas amittendi, simul ac earundem passionum impulsu, quod facilè fit, se à Deo gratia deturbari permiserint. Quod si quãdoque perturbatio excitetur in animo ita vehemens, vt à virtutis mediocritate abesse videatur, siquidem ratione comprimitur, quamprimùm id fieri potest, virtuti nullum inde creatur damnũ. Sin autem adhibita etiam rationis moderatione, idem animi motus, & angor manet, vel id accidit diuinitùs, ad exercitationem virtutis diuturniorem, si quidẽ vt ait Apostolus loquens de stimulo carnis sibi relicto; [Virtus in infirmitate perficitur;] tunc certè dummodo voluntas non consentiat, sed resistat quantum ei à Deo conceditur, peccatum nõ committitur: vel accidit, quia Deus eius passionis sensum expetit tanquam virtuti alteri consentaneum, quamuis specie ipsa repugnare videatur illi, cuius est eũ cohibere: qualis est magnus doloris, & mœroris sensus in peccatore ad pœnitẽtiam, & contritionem adaugendam, sine vllo fortitudinis detrimento, quale item est tædium ipsum vitæ huius, quo maximè affecti sunt sanctissimi etiam viri, vt Dauid, & Paulus ad accendendum in eorum animis ignem desiderij cœlestis patriæ: qualis in Beatissima virgine Dei Matre fuit ingens ille animi corporisq; dolor, quo proximè accessit ad eũ, quem in cruce omnium omnino acerbissimũ tolerabat Christus eius amantissimus filius; qualis denique ille idem mœror pauorq;, quem vltrò Christus accersiuit in horto & cruce, quo nullus grauior in hac vita excogitari potuit vnquam: tunc has affectiones, vt imperauit charitas, sic eadẽ excitauit, & fouit sine detrimẽto vllo virtutum earum, quarum est, mediocritatem in huiusmodi affectionibus constituere.

1. 2. q. 59. art. 2. & 3. Lib. 2. de ciuitate Dei. cap. 8. Lib. 22. ca. 22. & lib. 29. c. 4.

2. Cor. 12.

Idem dicẽdum est de ijs, & alijs eiusdem generis passionibus, si quando in proficientibus, & sanctis viris, diutius exupe-

exuperare videantur magis, quàm requirat ratio virtutis, quę eas moderatur: neque enim tunc virtus illa, aut amittitur, aut minuitur, sed potius extrinsecus diuino auxilio supernaturali corroboratur, vt possit sustinere.

Sexta proprietas. Sexta proprietas est. Virtus non ita perficit animum, vt sentiēdi doloris vim corpori adimat; quamuis eum ita temperet, vt non permittat hominem doloris sensu abripi vltra patientiæ, modestiæue terminos. Qua de re sic scribit S. Gregorius: [Nonnulli,] inquit, [magnę cōstantiæ Philosophiam putant, si disciplinæ asperitate correpti ictus verberum, doloremque non sentiant: nonnulli verò tam nimis percussionum flagella sentiunt, vt immoderato dolore commoti etiam in excessu linguæ dilabantur: Sed quisquis veram Philosophiam nititur tenere, necesse est, vt inter vtraq; gradiatur: non est enim pōdus veræ virtutis insensibilitas cordis, quia & valde insana per stuporem membra sunt, quę et incisa sentire dolorem nequaquam possunt. Rursus virtutis custodiam deserit, qui dolorem verberum vltra quàm necesse est, sentit; quia dum nimia afflictione cor tangitur, vsque ad impatientiæ contumelias excitatur: & qui per flagella corrigere malè facta debuerat, agit, vt nequitia per flagellum crescat. Contra insensibilitatem quidem percussorum per Prophetam dicitur: Percussisti eos, nec doluerunt; attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam. Contra pusillanimitatem percussorum per Psalmistam dicitur: In miserijs non subsistent.] *Lib. 2. moral. c. 11.* *Hierem. 5.*

Psal. 139. His quasi fundamentis iactis, de singulis virtutibus, quibus spiritualis ædificij structura conflatur, & cōstat, agendū est.

De Fide.

CAPVT IV.

FIDES est virtus Theologica, quæ de Deo est, rebusque à Deo reuelatione traditis, eidemque vni Deo nititur tanquam vera dicenti, & qui mentiri nequeat, quia est lux infinita, & prima, princepsque veritas. Magnum Dei donum, & primum, quod infundit Deus animæ, fides est: Definitur autem ab Apostolo: [Sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium,] hoc est, fundamentū omnium earum rerum, quæ à Deo reuelatæ, & promissæ sunt, adeoque ipsius æternæ vitæ quasi principium, pignus, & via. [Argumentum,] hoc est, vt ait S. Bernardus, [certitudo eorum, quæ non videntur.] Actus igitur fidei est credere, quia Deus dicit: ideò est habitus intellectus fides certior, quam quælibet alia cognitio; obscura tamen, ac propterea dicitur argumentum non apparentium, sed ita efficax, & potens, vt, teste Apostolo, [in captiuitatem redigat omnem intellectum in obsequiū Christi.] Ad hāc autem captiuitatem stabiliendam vtitur quidem Deus miraculis, alijsq; argumētis, & rationibus, quæ à Theologis motiua fidei dicuntur, præcipuè tamen volūtate ipsiusmet hominis, qua intellectum mouet, & flectit ad assentiendum ijs rebus, quæ fide proponuntur: ad quā rem adfert Deus voluntati singulare auxiliū supernaturale, quo eam ad id suauiter impellit, siue id faciat virtute charitatis, & religionis, vt quidam putant, siue peculiari habitu, & adhuc innominato, quem in ipsam voluntatem diuinitùs immittit, vt ad id præstandum, eam iuuet; quod existimant alij. *Ephes. 2.* *Hebr. 11.* *Epist. 190.* *2. Corin. 10*

Hinc extiterunt fidei laudes innumeræ, quæ & in scripturis, & apud sanctos Patres leguntur: nam à S. Augustino dicitur [bonorum omnium fundamentū, & humanæ salutis initiū, sine qua nemo ad filiorum Dei consortium potest peruenire,] quia sine ipsa, nec in hoc sæculo quisquam iustificationis cōsequitur gratiam, nec in futuro vitam possidebit æternam: & à S. Cyrillo Hierosolymitano appellatur [oculus illuminans conscientiā, & intelligentiam efficiens.] Et ab altero Cyrillo: [Ianua & via in vitam, & recursus quidam, ac reductio à corruptione ad immortalitatem.] *Suarez 3. par. q. 7. ar tic. 3.* *Serm. 38. de tempore.* *Catech. 5.* *Lib. 4. in Ioan. c. 9.*

Vt autē intelligamus quantum in hac re, sicut in reliquis omnibus, Christo Domino & Saluatori optimo debeamus, non infundit nobis fidem Deus nisi per ipsum, & ex ipsius preciosi sanguinis merito: est enim ipse fundamentum, quod positū est, & cui fidei nostræ fundamētū nititur.

Lib. 2. de ciuitat. Dei, cap. 2. nititur. Qua de re S. Augustinus de fide differens sic ait: [Loquitur Deus ipsa veritate, si quis sit idoneus ad audiendum mente non corpore. Ad illud enim hominis ita loquitur, quod in homine cæteris, quibus homo constat, est melius, & quo ipse Deus solus est melior. Cùm enim homo rectissimè intelligatur, & si hoc non potest, credatur factus ad imaginem Dei, profectò ea sui parte est propinquior superiori Deo, quo superat inferiores partes suas, quas etiam cum pecoribus communes habet. Sed quia ipsa mens, cui ratio naturaliter inest, vitijs quibusdam tenebrosis & veteribus inualida est; non solùm ad inhærendū fruendo, verùm etiam ad perferendū incommutabile lumen, donec de die in diem renouata, atq; sanata fiat tantæ felicitatis capax, fide primum fuerat imbuēda, atq; purganda, in qua vt fidentius ambularet ad veritatē, ipsa veritas Deus, Dei filius, homine assumpto, non tamē Deo consumpto, eandem constituit, atq; fundauit fidem, vt ad Deum iter esse homini per hominem Deum: hic est enim mediator Dei, & hominum, homo Christus Iesus: per hoc enim mediator per quod & homo, per hoc & via: quia si inter eum qui tendit, & illud quò tendit, via media est, spes est perueniendi: si autem desit, aut ignoretur, quà eundū sit, quid prodest nosse, quò eundum sit? sola est autem aduersus omnes errores via munitissima, vt idem ipse sit Deus & homo, quò itur Deus, quà itur homo.]

Est igitur causa efficiens fidei Christus: est item causa meritoria, causa etiā finalis, exemplar deniq; & regula: quod hic libentius scribimus, initio videlicet tractationis de virtutibus, quod omniū aliarum virtutum similiter parēs, & fons est Christus: quanquam interest inter exemplum, quod à Christo accipimus in alijs virtutibus, & id, quod in fide, & spe ipse nobis reliquit: alias enim virtutes ferè habuit omnes (excipias oportet eas, quæ summæ perfectioni eius repugnant, vt pœnitentiam) ideò non solùm dictis quid vnaquæq; requireret, sed multò magis exemplo demōstrauit: at fidē nō exēplo docuit, quia cùm beatissimus perspicua Dei visione esset, ea caruit, sed prædicauit, & vt ad eam prædicationem, resque ab ipso gestas fidem nostram dirigeremus, instituit, præsertim verò ad ea, quæ sponsæ suæ Ecclesiæ Catholicæ tradidit, quam voluit, vt audiremus, ac sequeremur sicut ipsum.

Fides est duplex, vna dicitur informis, vt est illa, quæ sine Dei gratia, & charitate reperitur in peccatoribus. Altera formata nominatur. Informatur autem Dei gratia, & charitate: & ab Apostolo propterea per charitatem operari dicitur, & hæc est fides proficientis: de qua multa Patres, quæ breuitatis causa omittuntur. *Galat. 5.*

Fidei progressus ex tribus illis gradibus constatur, quos suprà dictum est auctore S. Gregorio in singulis virtutibus inueniri: proposito videlicet, fortitudine & alacritate; in quibus proprij sunt singulorum actus & officia fidei exercēda. Et quidem quod ad propositum attinet, intelligendum est initio, quamuis infundatur à Deo virtus, esse tamen necessariam deliberationem animi ad eam in vsum deducendam. *Prim. gradus.*

In fidei ergò exercendæ proposito prima actio fidei est credere, quia Deus dicit; quam exercere debet proficiens, vt corroboretur fides: accidit enim plerunque, vt rebus fidei assensum præbeat homo, non quia Deus dicit, sed alijs multis de causis, tuncq; vt actio bona sit, fidei tamen diuinæ actio non est. Ob idque non tam confirmatur, & roboratur habitus fidei diuinæ tunc in animo, quàm gignitur crescitque alius habitus fidei cuiusdam acquisitæ; qualis illa est, quę cernitur in hæreticis: qui cùm fidem non habent vni articulo, diuina fide priuantur; retinent tamen fidem aliam humanam, qua reliquis articulis acquiescunt. *Primus actus fides.*

Secunda actio est, mente ita adhærere rebus à fide propositis, vt nihil homo dubitet, nihil omnino hæsitet: [Huic vnitati,] inquit S. Leo, [inconcussis mentibus inhærete.] Et S. Basilius: [Fides est eorum, quæ dicta sunt assentiens approbatio sine vlla hæsitatione, cum animi persuasione de eorum veritate, quæ Dei munere sunt prædicata.] Et S. Bernardus: [Audis substantiam spernandarum rerum? substantiæ nomine aliquid tibi certum, fixumque præfigitur, certis clauderis finibus, certis limitibus coarctaris. *Secundus actus.* *Ser. 4. Nat. Christi.* *Serm. de fidei confess.* *Epist. 190.*

ctaris. Non est fides æstimatio, sed certitudo.] Quod si tentatio contra fidem insurgat, nullum est magis præsentaneum remedium, quàm huius, & superioris actionis frequentatio: proderit tamen tentationem quamlibet, quasi proprio iaculo ferire, & frangere dictis quibusdã celebrioribus, tum scripturarum, tum sanctorum Patrum, quæ paulò pòst subijcientur.

Tertius actus. Tertia est actio, summa animi simplicitate, & humilitate se fidei, & per fidem Deo & Ecclesiæ tanquam idiotam, puerumq; instituendũ subijcere, omni prorsus curiositate abiecta: sic enim habet S. *Homil. 10. 1. Cor. 3.* Chrysostomus: Vt, inquit, [ille, qui aliquid mali dedocetur, nisi totũ abijciat, & præparet animum, & purum reddat, vt in posterum inscribi possit, nihil profectò sanum didicerit; sic in hac exteriori sapientia, nisi omnia abijcias, nisi mentem tuam purges, & æquo iure cum idiota te ipsum fidei præbeas, nihil sanè generosum intelliges.] Tentationes contra fidem Incipientibus initio solent esse molestæ. Sed si detegantur Patri spirituali, illico euanescũt. Aduersus verò superfluam curiositatem habeat Proficiẽs in promptu hæc quasi tela, quibus etiam instrui debent pro captu Incipientes.

Primũ telũ Primum sit Salomonis præceptum: *Ecclef. 3.* [Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris; sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus *Secundum.* operibus eius ne fueris curiosus.] Secun*Isaia 7.* dum sit illud, quod septuaginta interpretes legunt apud Isaiam: [Nisi credideri*Tertium.* tis, non intelligetis.] Tertium ex S. Gre*Hom. 26. in Euang.* gorio: [Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.] *Quartum.* Quartum S. Bernardi: Quid magis con*Epist. 190.* tra rationem, quàm ratione rationem conari transcendere? & quid magis contra fidem, quam credere nolle quidquid non possit ratione attingere?] *Quintum.* Quintum ex S. Basilio: [In quocunque *In Ps. 110.* humanarũ artium exercitio, impossibile est primarũ propositionũ inquirere de*Sextum.* monstrationes.] Sextũ ex S. Augustino: *Lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 7.* [In rebus miris, summa credendi ratio est omnipotẽtia Creatoris.] Itẽ: [Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur *Epist. 3.* inuestigare nõ posse.] Et illud: [Tota ratio facti est potentia facientis.] Ostendit etiã idem copiosè, quàm plurima in rebus naturalibus fieri, cernìq; quotidie, quorum nulla ratio reddi possit, quæ tamen non, nisi temerè, negantur, ꝙ adeò sint certa atque testata: quid igitur mirũ, si rerum diuinarum pleræque causæ incognitæ mortalibus sint? legatur vigesimus primus eius liber de Ciuitate Dei. *Initio per aliquot capita.*

Exempla etiam non exiguam vim habent aduersus fidei tentationes curiosas; quale illud quod habent sacræ litteræ de fide Abraham Patriarchæ, cùm ius*Genes. 22.* sus est mactare filium, per quem propagandam sobolem, ad similitudinem stellarum innumerabilium pollicitus erat Deus.

Referũt etiã aliqui, cùm ad moribundũ S. Ludouicũ Francorũ regẽ, delatum esset sanctissimũ Sacramẽtũ, quæreretq; ex eo sacerdos, de more, num crederet ibi esse filium Dei? respondisse, id apud se minus habere dubij, quàm si videret Christũ in ea forma, qua ascẽdit ĩ cęlos.

Fidei secundus gradus continet forti*Secundus gradus.* tudinem eius, de qua S. Petrus: [Cui resi*1. Pet. 5.* stite fortes in fide:] sicut contrà, qui imbecillæ sunt fidei, modicæ fidei arguuntur. Hęc duplici ratione acquiritur: prior est supra dicta exercitationis ratio, præsertim qua infringuntur tentationes. Posterior est humilis oratio ad Deum, qua incrementum fidei ab eo postulatur, cũ illis, qui, in Euangelio idem precantur, cùm aiunt: [Adauge nobis fidem.] *Luc. 17.*

Porrò Deus duplici item modo fidẽ auget, & roborat, vel augendo ad vsum nostrum, habitum infusum fidei: vel eũ nouo dono locupletando: hoc autem est donum gratis datum, quod inter alia eiusdem generis recẽset Apostolus, cùm ait: [Alteri fides in eodem spiritu. Hæc *1. Cor. 12.* enim fides,] ait Thomas, [est constantia *2. 2. q. 5. artic. 4. ad 5.* quædam, & robur in credendo.]

Ad hunc gradum potissimùm spectat confessio fidei etiam cum vitæ discrimine, qua hominem teneri vult Dominus, cũ ait: [Qui cõfitebitur me corã homini*Matth. 10.* bus, cõfitebor & ego eũ corã Patre meo.] *Rom. 10.* Et Apostolus: [Ore confessio fit ad salutẽ.] Ad ꝗ omnia benignissimus Saluator noster Christus prouidẽtissimè instituit Sacramẽtũ Cõfirmationis; quo homini, ꝑ merita ipsius cõferĩ animi robur ingẽs ad eas tẽpestates, ꝗ cõtra fidẽ cõmoueri possunt

possunt sustinendas & propulsandas, & ad ea omnia officia præstanda, quæ fide percipiuntur: atque ad hunc gradū pertinent illustrissima, & propè infinita Martyrum exempla.

Tertius gradus. Tertius gradus fidei est alacritas, vt dictum est, quam fortassis Apostolus appel *Hebr. 10.* lat plenitudinem fidei. Certè Philippēsi *Philip. 1.* bus ita scribit: [Manebo, & permanebo, ad profectum vestrum, & gaudiū fidei.] Alacritatis huius effectus ille est, quem *Hebr. 10.* idem Apostolus commemorat Hebræis, cùm sic ait: [Vinctis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorū cum gaudio suscepistis, cognoscentes] per fidē nempe [vos habere meliorem, & manentem *Ibidem.* substantiam.] Ad eandem igitur, suo modo, pertinent actiones omnes heroicæ, quæ ob bona inuisibilia ab hominibus exercentur: præsertim autem, mundi contemptus, & humanarum diuitiarum, ac rerum omnium perfecta abdicatio: si quidem ita scribit de Moyse Apostolus: *Ibidem.* [Fide reliquit Aegyptum, non veritus animositatem regis, inuisibilem enim tanquam videns sustinuit.] Et paulò ante: [Moyses grandis factus negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem: maiores diuitias æstimans thesauro Aegyptiorum, improperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem.]

Ad hunc gradum peruenitur eadem via, qua ad superiorem, exercitatione nimirum & oratione, maximè verò oratione: quia hæc alacritas, plerunque est fructus Spiritus sancti, numeratus ab eodē Apostolo inter duodecim illos, quos po *Galat. 5.* nit in epistola ad Galatas, & appellat [fi- *2.2.q.5.ar.4.ad 5.* dem, delectationem,] inquit S. Thomas, [quam ex fidei certitudine percipit fidelis,] oppositam illi carnis operi, quæ sectæ nominantur: quæ mirum in modum secant & lacerant animos hominū schismaticorum & hæreticorum.

Signum fidei perfectæ ponitur à S. Hieronymo in dialogo aduersus Luciferianos, feruor operis, & puritas intentionis: [Ad orationem assisto; non orarem, si non crederem: sed si verè crederem, illud cor, quo Deus videtur, mundarem, manibus tunderem pectus, genas lachrymis rigarem, corpore inhorrescerem, ore pallerem, iacerem ad Domini mei pedes, eosque fletu perfunderem, crine tergerem.] Et paulò pòst: [Conueniat vnusquisque cor suum, & in omni vita inueniet, quàm rarum sit, fidelem animam inueniri, vt nihil ob gloriæ cupiditatem, nihil ob rumusculos hominum faciat. Difficile est Deo tantum iudice esse contentum.

De Spe.

CAPVT V.

ALTERA Theologica virtus Spes est, quæ ppterea de Deo est, & æternæ vitæ bonis, quæ Deus pollicetur sperantibus in se: conuenit cum fide, quia de iis est, quæ non videntur: [Spes autem,] ait Apostolus, *Rom. 8.* [quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? Si autem, quod nō videmus, speramus, per patientiam expectamus.] Differt verò, quia vt scribit S. Augustinus: [Fides est malarum rerum, *In Enchir. c. 8.* & bonarum, quia bona creduntur, & mala. Est etiam fides & præteritarum rerum, & præsentium, & futurarum. Itē fides & suarum rerum est, & alienarum. Spes autem non nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum spem gerere perhibetur.]

Præcipua spei laus, qua virtutibus etiā alijs antecellit, est, esse beatitudinē vitæ mortalis, si qua hic beatitudo esse potest: quā si cognouissent Philosophi, nō tàm diu frustrà laborassent in inuestigando summo hominis bono. Legatur *Lib. 19. de ciuita. Dei, cap. 4.* S. Augustinus, qui post quàm non minus acutè quàm copiosè, errores eorū coarguisset, cōcludit his verbis: [Vita igitur quæ istorū tam magnorū, tamq; grauiū malorū aut premitur oneribus, aut subiacet casibus, nullo modo beata diceretur, si homines, qui hoc dicunt, sicut victi malis ingrauescentibus, dum sibi ingerunt mortem, cedunt infelicitati, ita victi certis rationibus, cùm quærunt beatā vitā, dignarētur cedere veritati, & nō sibi putarent in ista mortalitate, finem summi esse boni gaudendum; vbi virtutes ipsę, quibus hic certè nihil melius atque vtilius

vtilius in homine reperitur, quătò maiora sunt adiutoria contra vim periculorum, laborum, dolorum, tantò sunt fideliora testimonia miseriarum. Si enim veræ virtutes sunt, quæ nisi in eis, quibus vera inest pietas, esse non possunt, nō se profitentur hoc posse, vt nullas miserias patiantur homines, in quibus sunt, neq; enim mendaces sunt veræ virtutes, vt hoc profiteantur, sed vt vita humana, quæ tot, & tantis huius sæculi malis esse cogitur misera, spe futuri sæculi sit beata, sicut & salua: quomodo enim beata est, quæ nondum salua est? vnde & Apostolus Paulus, non de hominibus imprudentibus, impatientibus, intemperantibus, & iniquis; sed de ijs, qui secundùm veram pietatem viuerent, & ideò virtutes, quas haberent, veras haberent, ait, spe salui facti sumus. Spes autem, quę videtur, non est spes: sicut ergo spe salui, ita spe beati facti sumus; et sicut salutem, ita beatitudinem non iam tenemus præsentem, sed expectamus futurā; & hoc per patientiam, quia in malis sumus, quæ patienter tolerare debemus, donec ad illa veniamus bona, vbi omnia erūt, quibus ineffabiliter delectemur, nihil erit autē, quod iam tolerare debeamus: talis salus, quæ in futuro erit sęculo, ipsa erit etiā finalis beatitudo.]

Spes duplex est, & ipsa sicut fides; informis, sine Dei gratia & charitate, qualē habet peccator: & eadē Dei gratia & charitate formata, qualis est in viris probis, & præsertim in proficientibus.

Primus gradus. Primus gradus spei est propositum firmum sperandi ea, quæ sub spem cadunt, quæ paulò pòst numerabuntur: quo autē modo ad primum hunc gradum ascendatur, docet S. Bernardus his verbis: [Septem ego in me video misericordias Domini. *De Euang. 7. panum, Ser. 2.* Prima est, quod à multis peccatis adhuc in sęculo positum custodiuit: quis enim non videat, quod sicut in multis cecidi, sic & in alia poteram cecidisse peccata, nisi omnipotentis pietas conseruasset; *Prima misericordia Domini.* & hæc quāta dignatio pietatis, quod ingratum, & paruipendentem sic gratia conseruabat, quod in multis contrariū, & contemnentē nihilominus ab alijs benignissimè protegebat? *Secundo.* At secunda miseratio tua super me, Domine, quonā poterit explicari sermone? quàm benigna, quàm liberalis, quàm gratuita fuerit? ego peccabam, & tu dissimulabas, non continebam à sceleribus, & tu à verberibus abstinebas, prolongabam ego multo tempore iniquitatem meam, & tu Domine pietatem tuam. *Psal. 49.* Sed quid prodesset expectatio, nisi sequeretur pœnitudo? *Tertia.* cumulus esset damnationis, dicente Domino; hæc fecisti & tacui. Tertia proinde miseratio fuit, quod visitauit cor meum & immutauit, vt amara fierent, quæ malè dulcia prius erant: quæ lætabar cùm malè facerem, & exultabam in rebus pessimis, inciperem demùm recogitare ei annos meos, in amaritudine animæ meæ, & nunc Domine commouisti terram cordis mei, & conturbasti eam; sana contritiones eius, quia commota est: multi enim pœnitentia ducti sunt, sed infructuosa; quoniam pœnitentia eorum reprobata est, sicut & prior culpa. Itaq; & hæc miseratio quarta fuit; *Quarta.* quod pœnitentem misericorditer suscepisti, vt in eorum numero inuenirer, de quibus Psalmista: Beati, inquit, quorum remissæ sunt iniquitates. *Psal. 31.* Sequitur misericordia quinta, *Quinta.* per quam mihi continendi deinceps, & emendatius uiuendi præstiti uirtutem, ne recidiuam paterer, & esset nouissimus error peior priore: omnino enim manifestè tuæ est, Domine Deus, & non humanæ virtutis, susceptum semel peccati iugum à ceruicibus excutere; quoniam omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati, nec est liberari nisi in manu forti Iam verò post. *Psalm. 36.* quam in his quinq; miserationibus, à malo liberaueris, vt fiat quod scriptum est, *Sexta et Septima.* declina à malo, & fac bonum. in duabus alijs bona largiris; hæ duæ sunt, gratia promerendi, qua uidelicet munus bonæ conuersationis indulges; & spes obtinēdi, qua donas homini indigno, & peccatori de tua toties experta bonitate vsq; ad cælestia speranda præsumere.] Hæc sanctus Bernardus, ex quibus intelligimus, quàm multa sint, quæ verę spei actū primū antecedūt, & quibus adminiculis ad eum in nobis excitandum, opus sit.

Ad primum hoc propositum omnes *Prima actio.* istæ spes, siue spei actiones spectant. Prima actio est spes beatitudinis æternæ. Secunda actio est spes eorum omniū, quæ nobis necessaria, & vtilia sunt ad beatissimam

tissimam illam felicitatem obtinendam, qualia sunt Dei gratia, supernaturalia auxilia, & merita. *Tertia.* Tertia actio est firma opinio prædestinationis, & electionis diuinæ, qua dominus misericordia sua infinita elegit nos in Christo, vt essemus sancti, & immaculati, ac demùm æternæ salutis in conspectu eius participes. *Quarta.* Quarta actio firma item animi conceptio, hæc omnia per Christum Saluatorem nostrum à Deo in nobis fieri: si quidem vt ait Apostolus: [Prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundùm propositum voluntatis suæ] Et alibi: [Qui liberauit, & vocauit vocatione sua sancta, nõ secundùm opera nostra; sed secundùm propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora secularia; manifestata est autem nũc per illuminationem Saluatoris nostri Iesu Christi:] qui propterea ab eodẽ dicitur: [Christus in nobis spes gloriæ,] & absolutè [spes nostra,] &, [in quo habemus fiduciam, & accessum in confidentia per fidem eius.] *Ephes. 1. 2. Timot. 1. Coloss. 1. 1. Timot. 1.*

Aduersus desperationis spiritum, sic pugnandum est. *Primò.* Primò replicandæ sunt diligenter septem misericordiæ Dei, quas retulimus paulò antè ex S. Bernardo: nam qui tam multa, tam magna beneficia contulit in homines inimicos & rebelles, quẽ sperare debemus fore, erga seruos, amicos, filios? *Secundò.* Deinde abijcienda est, statim ac incurrit in animum omnis suspicio, aut inanis metus, quod non simus prædestinati, aut electi: est enim huiusmodi cogitatio, vt plurimum, perniciosa, & à Diabolo inijci solita: res enim hæc hominibus occultissima est, & soli Deo cognita, ideò, vt nobis interim nulla alia incumbat cura, quàm rectè viuendi, & agendi. Certum est, Deũ non irridere nos, ac ideò non vocasse nos vocatione sua sancta ad perniciem; sed ad salutem hortatur ipse; præcipit vt præceptis eius obtemperemus, pollicetur bonis actionibus præmium sempiternum, hoc est, se ipsum: quis ausit suspicari Deum aliter velle, aut decernere, *Tertiò.* quàm prædicet, aut iubeat? Quæramus, petamus gratiam, & vitam æternam: nã quę iam a Deo accepimus, ad ea, quæ adhuc expectamus postulãdã, donata sunt: [Quamuis enim,] inquit S. Ambrosius, [omnia bona dona sint Dei, à Deo tamẽ quædam etiam non petita tribuuntur, vt per ipsa, quæ accepta sunt, ea, quæ nondum sunt donata quærantur. Denique nemo sperauit in Deo, & confusus est. In te Domine speraui, non confundar in æternum.] *Lib. 2. de vocatione gentiũ, c. 2. Eccles. 2. Psal. 30.*

Secundus spei gradus est fortitudo spei, quæ idcirco ab Apostolo comparatur galeæ, & alibi nominatur [anchora tuta, & firma:] de quo robore, simulque de rationibus, quibus homo id possit adipisci, sic scribit S. Bernardus: [Tria sunt, quæ sic roborant, & cõfirmant cor meũ, vt nulla me penuria meritorum, nulla consideratio propriæ vilitatis, nulla æstimatio cœlestis beatitudinis ab altitudine spei deijcere possit in ea firmiter radicatum. Tria igitur considero, in quibus tota spes mea consistit, charitatem adoptionis, veritatem promissionis, potestatem redditionis: murmuret iam, quãtum voluerit insipiens cogitatio mea dicẽs: quis enim es? aut quanta est gloria illa, quibusve meritis obtinere speras hanc? & ego fiducialiter respondebo, scio cui credidi, & certus sum, quia in charitate nimia adoptauit me; quia verax in promissione, quia potens in exhibitione; licet enim ei facere quod voluerit: hic est funiculus triplex, qui difficile rumpitur; quem nobis à patria nostra in hunc carcerem vsque demissum, firmiter obsecro teneamus, vt ipse nos subleuet, ipse nos trahat, & pertrahat vsq; ad conspectum magni Dei.] Denique occurrendũ desperationi, vti supra dicebamus, adiunctis ijs quæ 2. lib. dicta sunt contra pusillanimitatem. *2. Thessa. 5. 2. Corint. 1. Hebr. 6. Sermone 3. de 7. panibus.*

Tertius gradus. Tertius gradus est alacritas, de qua S. Paulus: [Deus autẽ spei repleat vos omni gaudio in credendo, vt abundetis in spe, & virtute Spiritus sancti:] hac perfusus dicebat Dauid: [Quoniam tu es Domine spes mea:] in quæ verba idem S. Bernardus, qui post multa sic: Saluabit eos: quare? quibus meritis? audi, quid sequitur, quia sperauerunt in eo: dulcis causa, attamen efficax, attamen irrefragabilis. De quacunq; tribulatione clamauerint ad me, exaudiam eos. Ecce numera tribulationes, secundùm multitudinẽ earũ consolationes eius lætificabũt animã tuam, *Rom. 15. Psal. 90. Serm. 9. in Psal. Qui habitat. Psal. 36.*

tuam, dummodo ad alium non conuertaris, dummodo clames ad eum, dummodo speres in eũ, nec humile aliquod vel terrenum, sed altissimum ponas refugium tuum.]

Ego verò opinor, quemadmodum fides, vt diximus, efficit actiones illas heroicas, quibus propter Dei gloriam homo se ipsum, resq; humanas omnes animosè, fortiterque contemnit, sic spem maximè iuuare proficientem ad perseuerandum constantissimè in eodem suscepto proposito vsque ad finem.

De Charitate erga Deum.

CAPVT VI.

Charitas, tertia Theologica virtus est, maior reliquarũ, vt ait Apostolus: nam Deus, quem fides cognoscendum nobis proponit in ænigmate; & spes desiderandum, vt summum nostrum bonum, charitas affert, & dat amandum, vt summum bonum per se & in se ipso: quare mandatum de ea dicitur à Domino [primum

Matth. 22. & maximum:] & ipsa à S. Augustino

Ser. 53. de tempore. appellatur [arx virtutum;] ab Apostolo verò [plenitudo legis, & vinculum perfectionis.

Rom. 13. Coloss. 3. Sed egregiè S. Prosper eius vim, proprietates, & effectus describit

Lib. 3. de vita contemplatiua, capitu. 13. in hunc modum: [Charitas, inquit, est recta, vt mihi videtur, voluntas ab omnibus terrenis, ac præsentibus prorsus auersa, iuncta Deo inseparabiliter & vnita; igne quodã sancti Spiritus, à quo est, & ad quem refertur, incensa; inquinamenti omnis extranea, corrumpi nescia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, supra omnia quæ carnaliter diliguntur excelsa, affectionum omnium potentissima, diuinæ contemplationis auida, in omnibus semper inuicta, summa actionum bonarum, salus morum, finis cœlestium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima sanctarum mentium, causa meritorum bonorum, præmium perfectorum; in peccatis suis mortuos suscitat, languentes sanat, perditos instaurat, spem desperatis inspirat, pacificas mentes inhabitat, fructuosa in pœnitentibus, læta in proficientibus, gloriosa in perseuerantibus, victoriosa in martyribus, operosa in omnibus fidelibus; quam fides concipit, ad quam spes currit, cui profectus omnium seruit, ex qua quicquid est boni operis viuit, sub qua obedientia crescit, per quam patientia vincit, propter quam carnalia blandimenta deuotio religiosa contemnit, sine qua nullus Deo placuit, cum qua nec potuit aliquis peccare, nec poterit.] Hæc Prosper.

Adde his fide Christianos esse nos, bonos autem, hoc est, Dei amicos, gratia & charitate: [Cùm enim quæritur, inquit S. Augustinus, vtrum quisque sit homo bonus, non quæritur quid credat, aut speret, sed quid amet. Et alibi idem docet: Nihil esse isto Dei dono excellentius. *Enchir. ad Laurẽt. cap. 117. Lib. 15. de Trin. c. 18.*

1\. Duplex est charitatis ratio, prior qua Deus diligitur, super omnia amabilia, etiam plus quàm nos ipsi; de qua præcipitur, [Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua:] *Deut. 6. Matth. 22.*

2\. posterior, qua diligitur proximus sicut nos ipsi: sic enim iubetur: [Diliges proximum sicut te ipsum: vtramque complexus est Sanctus Augustinus vna definitione. Charitatem, inquit, voco, motum animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se atque proximo propter Deum:] nunc de priore tantum loquimur. *Lib. 3. de doctrina Christ. cap. 10.*

Primus gradus amandi Deum, est propositum amandi; cui coniunctus est ipsemet amor: prima actio huius gradus est, amare Deum quidem, sed propter beneficia accepta, vel sperata. [Diligam te Domine, inquit Dauid, fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.] Ad hanc actionem quomodo perueniat homo, docuit Sanctus Bernardus: [Qui carnales sumus, & de carnis concupiscentia nascimur, necesse est vt cupiditas nostra vel amor noster à carne incipiat: quæ si recto ordine dirigitur, quibusdam suis gradibus duce gratia proficiens, spiritu tandem cõsummabitur; quia non prius quod spirituale, sed quod animale; deinde quod spirituale; & pri⁹ n[illegible] esse est portemus imaginẽ *Primus gradus. Prima actio. Psalm. 17. De diligendo Deum.*

 terrestris,

terrestris, deinde cœlestis. Imprimis ergo diligit seipsum homo propter se; caro quippe est, & nihil sapere valet præter se, cumq; se videt per se non posse subsistere, Deum, quasi necessarium, incipit per fidem inquirere, atque diligere; diligit itaq; in secundo gradu Deum, sed propter se, non propter Deum.]

Secunda actio. Secunda actio est amare Deum propter se ipsum, & hæc superiore est longè perfectior: sic habet sāctus Augustinus: *Homil. 38. lib. 50. homil.* [Amicitiæ amor, inquit, debet esse gratuitus: non enim propterea debes habere amicū, vel amare, vt aliquid tibi præstet: si propterea illum amas, vt præstet tibi vel pecuniam, vel aliquod commodum temporale, non illum amas, sed illud, quod præstat: amicus gratis amandus est propter sese, non propter aliud. Si hominem te hortatur amicitiæ regula, vt gratis diligas; quàm gratis amandus est Deus, qui iubet, vt hominem diligas? nihil delectabilius Deo: nam in homine sunt, quæ offendant, per amicitiam tamen cogis te, vt etiam illa, quæ offendunt, in homine toleres propter amicitiam. Si ergo non debes propter quędam tolerāda dissoluere amicitiam; Dei amicitia quibus rebus debet cogi vt dissoluatur à te? S. autem Bernardus *Ibidem.* tradit modum, quo ad posteriorem hāc actionem peruenitur:] Cùm Deum cęperit homo occasione propriæ necessitatis colere, & frequentare cogitando, legendo, orando, obediendo, quadam huiuscemodi familiaritate, paulatim sensimque Deus innotescit, consequenter, & dulcescit, & sic gustato, quàm suauis est Dominus, transit ad illum gradū, vt diligat Deum, non iam propter se, sed propter ipsum: sanè in hoc gradu diu sta*Ibidem.*tur. Addit verò S. August. Sed dicturus es mihi, non Deū video, quomodo sum amaturus, quem non video. Modo osten do, ecce amas amicum gratis. Sed fortè homo senex est amicus iste tuus. Quid amas in sene; incuruum corpus, album caput, rugas in fronte, contractam maxillam? Corpus, quod vides, non amas, quia deforme est, vnde vides, quod amas? responsurus es te amare, quia homo est fidelis; ergo fidem amas: quibus oculis videtur fides, ipsis oculis videtur Deus.] Ex quibus intellig[illegible] cognitionem Dei viam sternere ad amorem Dei: cognosci autem Deum cogitando, orando, legendo, obediendo.

Tertia actio. Tertia actio charitatis in Deum est, imperare officia & actus omnium aliarum virtutum, efficereq; vt exerceantur propter Deū solum: est enim charitas, arx & regina virtutum. Hęc autem actio si rectè obeatur, gratissima Deo est, & homini vtilissima, quippe quæ totū hominem Deo dedicat, & cōplet innumeris magnisque meritis bonorū operum.

Secundus gradus. Secundus charitatis gradus est fortitudo, quę sanè par est dignitati eius, hoc est, maxima. Audiatur S. Augustinus, & *In Ps. 47.* Scriptura sacra: [Intellige, inquit, vim charitatis: ipsa est virtus, quam nemo vincit: huius ignem nulli fluctus sæculi, *Cantic. 8.* nulla flumina tentationis extinguūt: de hac dictum est, Valida est vt mors, dilectio. Quomodo enim mors quando venit, resisti ei non potest, quibuslibet artibus, quibuslibet medicamentis occurras, violentiam mortis vitare non potes, quia mortalis natus es; sic contra violentiam charitatis mundus nihil potest; à contrario enim similitudo data est de morte, quomodo enim mors ad auferendū violentissima est, sic charitas violentissima est ad saluandum.]

Ad hunc gradum maxime spectat nobilissima omnium actionū, quæ propter Deum obiri possunt ab homine mortali, nempe martyrium, de quo Dominus dixit: [Maiorem dilectionem nemo ha*Ioan. 15.*bet, quàm vt animam suā ponat quis pro amicis suis:] & qua proximè Christum imitamur, qui postquam de sua morte, & passione locutus esset, addidit: [Qui *Ioan. 12.* mihi ministrat, me sequatur. Et: Qui perdiderit animam suam, inueniet eā.] nec martyrium solum, sed etiam spiritualis mors, qua homo moritur mūdo, vt Christo viuat in perfectionis statu. Ob id pergit S. Augustinus: [Per charitatem mul*Ibidem.*ti mortui sunt sæculo, vt viuerent Deo: hac charitate accensi martyres, non simulati, non vana gloria ventilati, sed tales, quos verè Christi charitas pduceret ad passionē.] Legātur quæ sequūtur.

Tertius gradus. Tertius gradus est alacritas: copulatur enim ab Apostolo charitas gaudio, & prædicatur ab eodem gaudens, immo ipsemet de se testatur: [Gaudeo in passio *Galat. 5.* nibus,]

1. Cor. 13. Colos. 1. Actor. 5. nibus,] sine dubio Dei amore toleratis: propter quæ etiam [ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati:] & martyres in tormentis lætitia sūma,& inexplicabili perfusi, se nunquam lautius affirmabant epulatos esse: quod etiam accidit illis, qui genus vitæ humile, & abiectum propter Christum deligentes, posthabuerūt omnia mundi gaudia delicias que, [omnia Philip. 3. vt stercora arbitrantes, vt Christum lucri facerent.]

De charitate erga proximum.

CAPVT VII.

Ademest Theologica virtus, qua Deus, & qua proximus diligitur propter Deum: vtriusque enim amoris Deus vnus ratio est & causa. Hæc proprijs laudibus laudatur ab Apostolo, cùm ait: [Si linguis 1. Cor. 13. hominum loquar, & Angelorum; charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonās, aut cymbalum tinniens, & si habuero Prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem sciētiam, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatē autē non habeam, nihil sum: & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meū, ita vt ardeā, charitatē aūt non habuero, nihil mihi pdt. Charitas patiēs est, benigna est. Charitas nō æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, nō quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Non æmulatur, idem est ac non inuidet, non agit perperam, ac non est procax, nō est ambitiosa.] vertunt alij, non agit inhonestè, vel non est fastidiosa, id est, nihil sibi in decorum putat, quantumlibet vile officium, modò prosit.

Cantic. 2. De charitatis ordine scriptū est: [Ordinauit in me charitatem. Qua de re sic Lib. 3. de vita contemplat. ca. 15. S. Prosper: Iste, inquit, nobis dilectionis ordo seruandus est, vt sicut ordinata charitas poscit, Deum principaliter diligamus, & propter ipsū in ipso ea, quæ diligenda sunt, tantum, quātum ipse præcepit, diligamus: ipse enim præcipit, vt corpora nostra propter nos, proximū, sicut nos, & ipsū plus diligere quàm nos debeamus: ita sanè vt eis, quos nobis coniunctiores familiaritas facit, si eos fama non reprobat, & vita commendat, nos amplius impendamus, omnium profectus nostros esse credamus, & de aliorum peccatis, tanquam de nostris misericorditer lugeamus.]

Prim. gradus charitatis. Primus gradus charitatis erga proximum est, propositum firmum diligendi gratis & propter Deum proximos omnes: gratis, inquam, quia vt ait S. Bern. Lib. de diligendo Deo. [Licet vera charitas vacua esse non possit, nō est tamen mercenaria:] & indigna res est charitati alium finem, quàm Deū constituere: hæc autem dilectio, qualis sit, indicat S. Prosper: [Secundùm nos, Ibidem. inquit, proximos omnes diligimus, quādo ad mores bonos, & ad æternā vitam consequendam, sicut nobis, saluti eorum consulimus, quando nos in eorum peccatis, ac periculis cogitamus, & sicut nobis subueniri optamus, ita eis pro viribus subuenimus, aut si facultas defuerit, voluntatem subueniendi tenemus.

Prima actio. Prima charitatis actio est, amando nō aliud, quàm proximi bonum propter Deum quærere: [Nam charitas, inquit Apostolus, non quærit, quæ sua sunt. Et alibi præcipit: Nemo quod suū est quærat, sed quod alterius.] Quæ pertinēt ad 1. Cor. 13. 1. Cor. 10. auertendum amorem proprium, qui se se facillimè ingerit in huiusmodi actiones, & efficit charitatis amicitiam non gratuitam, sed mercenariam.]

Secunda actio. Secunda actio est amare proximi spirituale bonum, ad quam spectant omnia misericordiæ spiritualia opera, de quibus Apostolus: [Estote inuicē benigni, Ephes. 4. 1. Thess. 5. misericordes, donantes inuicem sicut Deus in Christo donauit vobis, & corripite inquietos, cōsolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patiētes estote ad oēs.]

Tertia actio. Tertia actio est, opitulari proximo in ijs omnibus, quæ ad eius reliqua bona pertinent, siue corporis, siue externa bona sint: & huc referenda sunt omnia misericordiæ opera, quæ corporalia nominamus. [Filioli mei, inquit S. Ioannes, 1. Ioan. 3. non diligamus verbo, neque lingua; sed opere, & veritate.]

M 2 Quarta

Quarta actio. Quarta actio est ędificatio spiritualis. [Vnusquisq; inquit S.Paulus, proximo *Rom. 15.* suo placeat in bonum,ad ædificationẽ.]

Secundus gradus. Secundus gradus est fortiter constanterq; proximum diligere : ad quem gradum pertinēt Apostoli verba [Charitas omnia suffert,animo videlicet,& omnia sustinet,etiã corpore,si opus sit: & quãuis ad primum etiam gradũ spectet dilectio inimicorũ; maximè propria tamen est huius secundi,qui facit vt homo vim sibi afferat aduersus tentationes odij & vindictæ, si quæ insurgunt nobis in eos, qui nos persequũtur, aut iniurias nobis *Ser. 25. de verbis Domini.* damnaque afferunt, hinc est,quod S. Augustino auctore : Charitas oleo comparatur in Euangelio decem virginum: est *1. Cor. 12.* enim illa via supereminentior,quam nominat Apostolus,omnibus enim,inquit, humoribus oleum supereminet. Mitte aquã,& superinfunde oleum,supereminet oleum. Mitte oleum,superinfunde aquam,oleum supereminet. Si ordinẽ seruaueris, vincit, si ordinem mutaueris, vincit. Charitas nunquam cadit. Ratio autem diligẽdi inimicum explicatur ab *Ser. 50. de tempore.* eodem S. Augustino: Sic,inquit,diligendus est inimicus, non in quantum inimicus,sed in quantum homo est;vt ei hoc velis prouenire, quod tibi, id est, vt ad regnũ correctus reuocatusq; perueniat.

Huius actus est tolerantia imbecillita *Rom. 15.* tum erratorumque proximi nostri.[Debemus enim,inquit S.Paulus,nos firmiores imbecillitatem infirmorum sustinere, & non nobis placere. Et: Alter al- *Galat. 6.* terius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.]

Tertius gradus. Tertius gradus est,charitas erga pro- *Galat. 5.* ximum iuncta gaudio,prout etiam coniungitur ab Apostolo,cùm numerat fructus spiritus dicẽs: [Charitas,gaudium, pax,] ac si charitatem perfectam consequatur illico gaudium. Certè idem val- *Rom. 12.* de vult, vt charitatem exerceamus alacriter:[Qui miseretur,inquit,in hi- *1. Cor. 9.* laritate. Et alibi:Non ex tristitia, hilarem enim datorem diligit Deus.] Indicium vtriusque charitatis, est in primis zelus animarum.

De zelo animarum.

CAPVT VIII.

Zelus, effectus amoris est,]vt scri *In Ps. 18.* bit Sanctus Augustinus. Qua- *Conc. 18.* re cùm charitas sit amor,& amicitia quædam excellens, ex ea etiam existet zelus: & quia duplex est charitas, erga proximum vna, altera erga Deum, duplex etiã zelus est: alter, quo bonum proximi procuratur, & eiusdem malum auertitur: alter, quo Dei gloria quæritur, & repellitur id, quod contra dignitatem eius est. Qua de re sic Sanctus Thomas: [Amor, inquit,amicitiæ quærit bonum amici,vnde quando est inten *1. 2. q. 28. art. 4.* sus, facit hominem moueri contra omne illud, quod repugnat bono amici, & secũdùm hoc,aliquis dicitur zelare pro amico,quando si qua dicuntur,vel fiunt contra bonum amici, homo repellere studet: & per hũc etiam modum aliquis dicitur zelare pro Deo, quando ea,quæ sunt contra honorem , vel voluntatem Dei, repellere secundum posse conatur, secundum illud: Zelatus sum pro Do- *3. Reg. 19.* mino exercituum.]

Proficiens vtroq; zelo munitum pectus gerere debet: eo tamen maximè, quo incẽdi solent veri Dei amatores ad omni studio procurãdam salutẽ animarum, tanquam Deo summè gratã, præsertim si id vitæ ab eo institutæ consentaneum sit: ad quam rem proderit legisse, quæ scribit S.Chrysostom.Nihil,inquit, *Hom 3. in Genes.* ita gratum est Deo,& ita curę,vt animarum salus, sicut clamat Paulus dicẽs,qui vult oẽs homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire:& iterum Deus *1.Tim. 2.* ipse ait,nolo mortem peccatoris, sed vt *Ezech. 18.* cõuertatur,& viuat: & propter hoc etiã creaturam hãc omnem producit,& nos formauit,non vt pereamus,neq; vt suppliciis nos torqueat, sed vt saluet, & ab errore liberatis regno frui nobis concedat: talem igitur habentes Dominum, tàm misericordem, tàm benignum, tàm mansuetum, tum nostræ, tum fratrum nostrorum curam geramus: nam & hoc nostræ salutis argumentum erit,& occasio,si non solùm pro nobis ipsis solliciti; sed & proximo vtiles fuerimus, ipsũ ad viam

viam veritatis manu ducentes: & vt sciatis, quantum bonum sit, cum salute nostra, & alios lucrari, audi Prophetam ex persona Dei dicētem, qui educit preciosum à vili, quasi os meũ erit. Quid hoc? Qui ab errore ad veritatē, ait, manu duxerit, vel à peccato ad virtutē proximũ induxerit, pro virili humano, me imitatur: etenim ipse cùm Deus sit, propter nihil aliud nostram induit carnem, & omnia alia humana sustinuit, & crucem quoq; suscepit, nisi vt nos peccato obnoxios à maledicto liberaret, & hoc quoque Paulus clamat dicens; Christus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Si igitur ipse, qui Deus est ineffabilis essentiæ, ob misericordiã ineffabilem hæc omnia propter nos, & salutem nostram suscepit; cur nõ & nos erga fratres iusti sumus, agnoscentesque eos, vt membra nostra, & eripientes ex Diaboli faucibus in viam virtutis inducimus?] Concludit autem præ omnibus alijs huius vitæ curis de salute animarũ agendum cum proximis. Et alibi: [Nihil, inquit, est, quod animæ possit ęquiparari, ne vniuersus quidem mundus. Itaq; si immẽsas pecunias pauperibus eroges; plus tamen effeceris, si vnam conuerteris animam.]

Hiere. 15.
Galat. 3.
Hom. 9. in 1. Cor.

S. Gregor. verò sic scribit: [O quàm vtilis est peccatorum remissio, quæ conuersos non solum à peccatis liberos efficit, sed etiam alios à via impietatis, & iniustitiæ retrahit, flammam charitatis accendit? hæc est enim charitatis euidẽs probatio, & cui per gratiam Dei contigerit à peccatorũ vinculis eripi, ipse ex zelo, studeat ad spem veniæ delinquentes hortari: nullum quippe tam gratum Deo est sacrificium, quàm zelus animarum: exerceat ergo se in via Dei, cui Deus peccata dimisit, & exemplo suo peccatores quosque ad pęnitentiæ confugere remedium admoneat.]

In Ps. pœnitent. In Psal. miserere.

Repetendum est etiam memoria sæpe, Christum, pro salute animarũ vitam sanguinemque profudisse; idq; in cruce: & respondisse Carpo Episcopo (vt auctor est S. Dionysius) [Se iam in Cœlis triumphantem si opus esset, iterum pro salute hominum, mortem obiturum.]

Epist. ad Demophil.

Primus gradus. Primus igitur zeli animarum gradus sit, propositum hoc tam insigne Charitatis officium obeundi, quacunq; occasione oblata: quis enim est qui tantum beneficium, cùm possit proximo conferre, aut grauetur, aut nolit? Prima igitur actio zeli huius timor est, hac de re reddendæ rationis Deo, si id, quod tam facile, tantoque proximi emolumento, præstare potuerimus, negligamus: [Nemo dicat, inquit S. Gregorius, admonere nõ sufficio, adhortari idoneus non sum: quantum potes, exhibe, ne malè seruatum talentũ quod acceperas, in tormentis pendere exigaris.]

Prima actio.
Hom. 6. in Matth.

Secunda actio est tantum industriæ in re hac collocare, quantum suggerunt gratiæ diuinæ vires, quibus nos à Deo præuẽtos, corroboratosq; esse intelligimus: neq; enim eadem ab omnibus expectanda sunt, satisq; est, si se quisq; pro acceptæ gratię viribus exerceat: [In quãtum, ait S. Gregorius, vos profecisse pensatis, etiam vobiscum alios trahite, in via Domini socios habere desiderate, si ad Deum tẽditis, curate ne ad eum soli veniatis: hinc in Apocalypsi scriptum est, Qui audit, dicat veni: vt qui iã in corde vocem superni amoris acceperit, foras etiam proximis, vocem exhortationis reddat: & fortasse panem, vt indigenti porrigat, non habet, sed maius est, quod tribuere valeat, qui linguam habet: plus enim est verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quàm ventrem morituræ carnis terreno pane satiare.]

Secunda actio.
Ibidem.
Apoc. 22.

Tertia actio est oratio pro ijs, quos ope nostra spirituali indigere cognoscimus: [Orate, inquit S. Iacobus, pro inuicem, vt saluemini. Et paulò post: Si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eũ, scire debet, quoniam, qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Tertia actio.
Iacob 5.

Quarta actio est, ædificatio sanctæ cõuersationis: hac enim plerunque magis quàm verbo peccatores incitatur ad pęnitentiam: [Sanctificatur, ait Apostolus, vir infidelis per mulierem fidelem. Et S. Petrus: Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam.]

Quarta actio.
1. Cor. 7.
1. Pet. 2.

Quinta actio est Correctio: de qua Dominus in Euangelio præcipit, & post preceptũ ait: [Si te audierit, lucratus eris fratrem

Quinta actio.
Matth. 18.

fratrem tuum.] Quo loco monendus est proficiens, vt operam det huic Domini mandato, eo ordine, & modo, quē charitas requirit, ne fortè remissior sit in corrigendo, quàm res exigit, aut ēt ita præceps, vt offendat potius fratrē, perdatue, quàm lucretur: [Zelus, inquit S. Bernar. absq; scientia, minus efficax minusq; vtilis inuenitur: plerunq; autem & perniciosus valde sentitur: quò igitur zelus feruidior ac vehementior spiritus, profusiorque charitas, eò vigilantiore opus scientia est, quæ zelum supprimat, spiritum temperet, ordinet charitatem.] *Ser. 49. in Cant.*

Secundus gradus. Secūdus gradus est fortitudo, & constantia zeli, qualis fuit in Apostolo cùm ait: [Restiti ei in faciem, quia reprehensibilis erat.] Qualis in S. Ioanne Baptista, cùm dicebat Herodi: [Non licet tibi habere vxorem fratris tui.] Quod si accidat, vt labori nostro fructus, quē optamus, non respondeat, hincque in animo exoriatur mœror, & gemitus; id non tàm detrimentum zeli est, q̄ indicium fortitudinis, & cōstantis charitatis, cuius est, vt diximus, omnia sufferre: hoc enī est, quod ait Dauid: [Zelus domus tuæ comedit me, id est, exedit me. Et alibi: Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei, Et: Vidi precantes, & tabescebā. Quē discipuli etiam in Domino Iesu Christo in Euangelio agnouerunt: quo loco S. Aug. Quis comeditur zelo domus Dei? qui oīa quæ fortè ibi videt peruersa, satagit emēdare, cupit corrigere, non quiescit: si emendare non potest, tolerat, gemit. Ibidem multa hac de re S. Pater, & ad extremū sic habet: Quomodo dat Deus aditum, quo modo aperit ianuam verbo suo, nolite quiescere lucrari Christo, quia lucrati estis à Christo.] *Galat. 2. Marci 6. Psalm. 78. Psal. 118. Ioā. 2. trac. in Io. c. 10.*

Tertius gradus. Tertius zeli gradus est alacritas, quæ in Apostolo Paulo excellentissima fuit: [Optabā, inquit, anathema esse à Christo pro fratribus meis. Et: Ego libentissimè impendam, & superimpendar ipse, pro animabus vestris, licet plus vos diligens, minùs diligar. Ad hūc gradū pertinet oratio Moysis ad Dominū: Aut dimitte illis hāc noxā, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti; Et facinus admirandum S. Paulini, qui se vendi voluit, pro filio viduæ redimendo, vt narrat Sanctus Gregorius: & hæc sunt zeli apertiora indicia. *Rom. 9. 2. Cor. 12. Exod. 32. Lib. 3. dial. cap. 1.*

De Prudentia.

CAPVT IX.

De virtutibus Theologicis dicta hactenus sunt, quæ proficienti sufficiūt ad earū exercitationem amplectēdā: qui plura de his adhuc q̄rit, intelliget ex his quæ tractabūtur sequētib. libris, quinto præsertim. Deinceps de virtutibus Cardinalibus, & alijs, quæ ex eis deriuantur, agendum est. Harū princeps est Prudentia, quam hic tractamus, nō alia ratione, quàm ea, qua spiritualis est, & proficientem iuuat ad progrediendum in via spiritus, prout postulat ratio diuino spiritu informata. Hæc autem sic describitur à S. August. [Prudētia est amor, ea, quibus adiuuatur in Deum, ab his, quibus impeditur, sagaciter eligens. Et hunc amorē, non cuiuslibet, sed Dei esse diximus, id est, summi boni, summæ sapientiæ, summæq; concordiæ.] Non describit autem S. August. prudentiam per amorē, quod existimet, eam non esse intellectus habitum: nam eodē libro sic habet: [Ad prudentiam, pertinet dignoscentia appetendorum, & vitandorum,] sed potius vt significet eā ab amore, quē summi Dei appellat, hoc est, à charitate, proficisci, vel ad prudentiam spiritus pertinere, ex amore agere, charitateq; ferri ad ea eligenda, quibus adiuuatur in Deum. *Lib. de morib. Eccl. c. 25. Cap. 24.*

Prudentia non solùm virtus est, ad proprias actiones ritè obeundas instituta, sed maxima ideo virtus est, quia aliarum etiam virtutum officijs ita præest, vt eorum norma sit, ad quā ipsa omnia dirigantur. Ideo S. Greg. sic scribit: [Cæteræ virtutes, nisi ea, quæ appetunt prudenter agant, virtutes esse nequaquam possunt. Et S Bernardus: Discretio, inquit, omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit, & decorem etiam & perpetuitatē. Deniq; ait: ordinatione tua perseuerat dies, diem virtutem appellans. Est ergo discretio non tam virtus, quàm quædam moderatrix, & auriga virtutum, ordinatrixque affectuum, & morum doctrix; tolle hanc, & virtus vitium erit, ipsaque affectio naturalis in perturbationē magis *Lib. 2. mor. cap. 25. Ser. 49. in Cant. Psal. 118.*

gis

gis conuertetur, exterminiumq; naturę.

Ad prudentiā spectant pleraque, quæ à Patribus differuntur de discretione, à Cassiano præsertim, qui ita scribit inter multa: [Est discretio nō mediocris quædam virtus, nec quæ humana passim valeat industria comprehendi, nisi diuina fuerit largitate collata.] *Coll. 2. c. 1.*

Prudentiæ partitio varia est: nam alia prudentia carnis: alia spiritus: de vtraque S. Basilius: [Vna, inquit, est prudentia proprij cōmodi custos, & alieni doli obseruatrix, qualem serpens habet; ille si quid periculi imminere viderit, caput su per omnia custodit: ea videtur esse versutia illa, quę prona est ad proprium cōmodum, & simpliciores defraudandos, quali prudentia fuit ille sæculi prudens, & iniustitiæ œconomus apud Euangelium: vera autem prudentia eorum, quæ agenda sunt, & nō agenda, cognitio est, quam si quis rectè sectatus fuerit, nunquam ab officio, virtuteq; discedet, nunquam vitiorū pestem incurret. Hæc eadem diuisio prudentię est apud Apostolum, qui ait: [Prudentia carnis mors est, prudentia autē spiritus vita & pax: quoniam Sapientia carnis inimica est Deo, legi enim Dei nō est subiecta.] Et ad deprauatam quidem prudentiam illā pertinent omnia pręcepta tyrannidis illius, quæ nūc Ratio Status à quibusdam dici tur, melius ab Ecclesia tyrānica politia nominatur, cuius sine dubio finis mors est, quia nihil sapit nisi terrenum atque mortale, [cōmodum, inquā, proprium,] vt ait S. Basilius: quanquam etiam mors, hoc est peccatum mortale finis eius est, vt plurimùm: dūmodo enim bene rebus suis consultum sit, proximi damnum, & Dei præpotentis offensionē nihil curat, prorsus [quæ sua sunt, quærens, nō quæ Iesu Christi: [quare prudentia non est, sed fraus, versutia, & tyrannis. *Homil. 12. variorū argumentorū princi- pium Prouerbiorū. Rom. 8. In indice librorū prohibitorum c. de correctione libro rum.*

Vera porro prudentia triplex est, vt auctor est S. Tho. [Vna, inquit, simpliciter dicta, quæ ordinatur ad bonum proprium; alia œconomica, quæ ordinatur ad bonum commune domus, vel familiæ: & tertio politica, quæ ordinatur ad bonum commune ciuitatis, vel Regni. Et hæc postrema adhuc duplex est, vt idem docet: Alia Regia in Principe, qui custos est iustitiæ, & boni publici procu ratoris: alia Militaris, præsertim in exercitus duce, cuius cōsilio insultantes hostes cōprimuntur.] Cæterùm gradus in prudentia aliter accipiendi sunt, atq; in virtutibus alijs, quæ vel in appetitu sūt tam rationis, quam sensus, vel ab eo magis pendent, quàm prudentia, quæ habitus intellectus est: ideò penes actiones mentis, quæ propriè prudentiæ sunt, considerantur: hæ autem sunt tres, consilium, iudicium, præceptio siue imperium. *2. 2. q. 47. art. 11. q. 50. ar. 1. & 4.*

Primus igitur prudētiæ gradus est cōsilium de re agenda, vel nō agenda, cùm videlicet nos per nos ipsos id cogitamus, vel adhibitis cōsiliarijs inquirimus idē: huic prudentiæ parti adiungit Deus pro infinita sua misericordia, Spiritus sancti donum, quod idcirco consilium etiā dicitur, quod nobis à Deo tanquam Cōsiliario datur in ijs rebus, quas huma na ratione consequi non possumus: quę sanè innumeræ esse possunt, vt potè singulares, & vt aiunt cōtingentes: vt propterea dictum sit à Sapiente: [Timidas esse cogitationes mortalium, & incertas prouidentias nostras.] *Primus gradus. Sap. 9.*

Prima Consilij huius regula est diuina lex, ad quam cogitatio & deliberatio omnis proficientis dirigenda est: [Et cōsilium meum, ait Dauid, iustificationes tuæ. Et Apostolus: Contendimus placere illi.] Quicquid igitur peccatū est, aut speciem peccati præsefert, nec Dei gloriam spectat, alienum omnino sit à consultatione proficientis. *Prima regula Consilij. Psal. 118. 2. Cor. 5.*

Secunda regula est oratio ad Deum, qua impetretur auxilium eius ad ea cogitanda, & cōstituenda, quæ eius voluntati, legiue consona sint: Dirige me, ait idem, in semitam mādatorum tuorum, quia ipsam volui. Et: Doce me facere voluntatē tuam, quia Deus meus es tu.] *Secunda regula. Ibidem. Psal. 142.*

Tertia regula est diligens inquisitio, & meditatio eorum, de quibus cōsilium capitur: hanc enim industriam exigit à nobis ille, de quo scriptū est: [Posui adiutoriū super potente.] Et Salomon, quanquam non nisi Deo placita cogitare iustum virum asserit, ea tamen ipsa, ab eo considerari pronunciat, cùm ait: [Labia iusti considerant placita.] Et Dauid beatum cùm dixisset hominē, qui non abijt in consilio impiorum, subiungit: [Sed in lege Domini meditatur die ac nocte. *Tertia regula. Psal. 88. Prou. 9. Psalm. 1. Psal. 118.*

 Et alibi:

Et alibi: Et meditabar in mandaris tuis. Et: Lex tua meditatio mea est.]

Quarta regula. Quarta regula est sibi, suisq; cogitatis non multum tribuere: [Ne innitaris, inquit Sapiens, prudentiæ tuæ.] *Prouerb. 3.* Quod maximè faciendum est, cùm de rebus proprijs agitur: in huiusmodi enim deliberationibus, & facilius, & periculosius erratur, præsertim, cùm obstinatè in sententia persistitur: quod vitiũ insectatur acerrimè S. Bernardus his verbis: [Lepra, inquit, proprij consilij eò perniciosior est, *De resurrectione, Ser. 3.* quò magis occulta, & quantò plus abũdat, tantò sibi quisque sanior esse videtur: hæc illorum est, qui zelum habent Dei, sed non secundũ scientiam, sequentes errorem suum, & obstinati in eo, ita vt nullis velint consilijs acquiescere: hi sunt vnitatis diuisores, inimici pacis, charitatis expertes, vanitate tumentes, placentes sibi, & magni in oculis suis, ignorantes Dei iustitiam, & suam volentes cõstituere. Et quæ maior superbia, quàm vt vnus homo toti congregationi iudicium suum præferat, tanquam ipse solus Spiritum Dei habeat? *1. Reg. 15.* Idololatriæ scelus est, non acquiescere, & quasi peccatum ariolandi repugnare. Eant nũc, qui se faciunt religiosiores alijs: qui non sunt sicut cæteri hominum, ecce arioli, & idololatriæ facti sunt.]

Quinta regula. Quinta regula in rebus grauibus adhibendi sunt in consilium alij: siquidem sapientia de se ait apud Salomonẽ: [Ego sapientia habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus.] *Prouerb. 8.* Magna autẽ cura ponenda est in consiliarijs deligendis: [Multi, inquit Sapiens, sint tibi amici, vnus autem sit tibi cõsiliarius de mille. *Eccles. 6.* Quã de re S. Bernardus sic præcipit: Ad consilium soli eligantur, qui & prudentes esse videantur, & beneuoli: absq; prudentia, & beneuolentia nõ sunt perfecta cõsilia: *Epist. 42.* propterea Dominus, & imprudens discipuli, & fratrũ infidele consilium refutabat; respondẽs improuido, nõ sapis, quæ Dei sunt; & maleuolis, vos ascẽdite ad diem festum hunc.] *Marc. 6. Ioan. 7.* Quo loco etiam illud obiter aduertendũ. S. Bernardo eundem esse beneuolũ, qui fidelis sit, & contrà. Quàm alia multa, ex hisce consilij regulis consequantur facilè intelliget per se proficiens: nobis ad reliqua pergendum est, c. 22. plura dicturis.

Secundus gradus prudentiæ spiritualis est, rectè de ijs omnibus, quæ in cõsilium allata fuerint diiudicare: *Secundus gradus.* quæ propriè discretio est, qua discernuntur vera à falsis, certa à dubijs, inutilia ab vtilibus, intẽpestiua ab opportunis, honesta ab inhonestis, iucunda à tristibus, bona deniq; à malis, & inter hæc, quæ magis, minusue bona, & quæ loco, tẽpori, personæ, rei agendæ magis minusue conueniant: nec quid solùm, sed quatũ, & quatenus in vnaquaq; re statuendũ, & progrediendum sit. Quam rẽ amplè Albertus Magnus prosecutus est. *In paradiso animæ, cap. 34.* [Discretio, inquit, vera est, prudenter iudicare inter creatorem & creaturã, quid sit creator, & quid creatura. Itẽ quid sit bonũ, quid melius, quid optimum, quid malũ, quid peius, quid pessimum: quantum bonum sit appetendum, quantum malum detestandum. Item quantam reuerentiã debeat homo superiori, quantam clementiam inferiori & compassionem, qualẽ societatem æquali: qualiter debeat se habere ad mortuos, qualiter ad viuos, qualiter ad prædecessores, qualiter ad successores, qualiter ad amicos, vt diligantur in Deo, qualiter ad inimicos, vt diligantur propter Deum, qualiter corã Deo occultè, qualiter corã homine manifestè: quæ refectio carni, quæ spiritui impendenda sit: quibus vestibus induendum: quando comedẽdum, quando bibendum, quando abstinendum, & quantum, & à quibus cibis: quando vigilandum, quando dormiendum, & quantũ, & quandiu: quando orandum, quando flendum, quando aliquod opus faciendũ: quomodo se habendum ad laudem, quomodo ad reprehẽsionem, quomodo loquendum, quomodo tacendum, & quando, quãtum, & de quibus causis, cũ quibus, quo loco, quo tempore: quando accipiendum, quando retinendũ, quando largiendum, & quantum, & quibus, & quo tempore. De omnibus his ordinatè & prudenter diiudicare est vera discretio. Hæc virtus est magistra omnium virtutum, statuens omnibus modum & ordinem: vbi autem discretio non est, ibi charitas non seruat ordinem, nec modum.]

Discretionis autem necessitatem, & vtilitatem maximam esse, Patres docẽt: *Coll. 2. c. 4.*

[Tam

[Tam B. Antonij, quàm vniuersorũ, ait Cassianus, sententia definitum est, discretionem esse, quæ fixo gradu intrepidum hominem perducat ad Deũ, prædictasq; virtutes iugiter conseruet illæsas, cum qua ad consummationis excelsa fastigia minore possit fatigatione conscendi, & sine qua multi etiam propensius laborantes perfectionis nequiuerint culmen attingere: omnium namque virtutũ generatrix, custos, moderatrixq; discretio est:] antè verò dixerat monachum si nõ possederit discretionem, necesse esse velut in nocte cœca oberrantem, non solùm in perniciosis foueis, præruptisque concidere; sed etiam in planis, ac directis frequenter offendere. Quare rectè concludunt omnes, discretionẽ magnũ Dei donum esse, quod non nisi Dei gratia, & magna humilitate acquiritur: proinde difficillimam esse eius adeptionem: præcepta autem, quæ de ea traduntur, sunt huiusmodi, & quidem communia omnibus qualia sunt hæc.

Cap. 1.

Primũ præceptum. Collat. 24. cap. 8. Primum est Cassiani: Mensuram virium suarum conuenit vnumquemque nostrum diligentius antè pensare, atque ad eius modulum arripere quam libuerit, disciplinam: quia quamuis omnes vtiles sint, tamen aptæ cunctis cunctæ esse non possunt.

Secundum præceptum. Serm. 19. in Cantic. Rom. 12. Secundum præceptum est S. Bernardi: [Sapientia est Deus, & vult se amari non solum dulciter, sed & sapienter: vnde Apostolus, rationabile, inquit, obsequium vestrum: alioquin facillimè zelo tuo spiritus illudet erroris, si scientiam negligas, nec habet callidus hostis machinamentum efficacius ad tollendam de corde dilectionem, quam si efficere possit, vt in ea incautè, & non cum ratione ambuletur. Et alibi: Virtus discretionis, absque charitatis feruore iacet:] vt postea capite vltimo huius libri.

Serm. 23. in Cant.

Tertiũ præceptum. Lib. 30. moral. cap. 14. Tertium præceptum sancti Gregorij: [Necesse est, vt artem quisquis continentiæ teneat, quatenus nõ carnem, sed vitia carnis occidat: nam plerunque dũ plus iusto caro restringitur, etiã ab exercitatione boni operis eneruatur: vnde necesse est, vt interior homo noster, velut æquus quidã arbiter, præsideat inter se & eum, quẽ exterius gestat: quatenus ei homo suus exterior, & semper ad debitum ministerium seruire sufficiat, & nunquam superbè libera ceruice contrà dicat: nec moueat, si quid suggerendo submurmurat, dummodo eum semper superposito calce dominationis premat sicque fit, vt dum repressa vitia reniti quidem nobis patimur, & tamen hęc nobiscum congredi ex æquo prohibemus, nec vitia contra virtutem præualeant, nec rursum virtus, cum vitiorum omnimoda extinctione succumbat.

Quartum præceptum. Collat. 2. c. 17. Quartum est Cassiani: [Sicut festinandum nobis est, ne appetitu corporeæ voluptatis in dissolutionem noxiam delabamur; ita est escæ somnique refectio hora legitima, etiam si horreat, ingerenda: vtrunque enim bellum aduersarij factione consurgit, & perniciosius continentia immoderata, quàm saturitas remissa supplantat, ab hac nanque ad mẽsuram districtionis, intercedente salutari compunctione, conscendi potest, ab illa non potest.

Quintum præceptum. Lib. 38. moral. cap. 6. Quintum præceptum est sancti Gregorij: [Plerunque virtus cum indiscretè tenetur, amittitur, cumque discretè intermittitur, plus tenetur: nec mirum si in incorporeis intelligimus, quod agi & in corporeis rebus videmus. Ex studio nanque arcus distenditur, vt in suo tempore cum vtilitate tendatur. Quod si otium relaxationis non accipit feriendi virtutem, ipso vsu tensionis perdit: sic aliquando in exercitatione virtus cùm per discretionem prætermittitur, reseruatur, vt tantò pòst vitia valenter feriat, quantò à percussione interim prudenter cessat:] & his similia plura: hæc exempli causa adferuntur.

Sextũ præceptum. Sextum præceptum est Sancti Bernardi, & pertinet maximè ad incipientes, & religiosos. [Ne incurrat, qui currit, illuminari necesse est lumine discretionis, quæ mater virtutum est, & consummatio perfectionis; hæc nimirum docet, ne quid nimis: at verò quia omnino rara est auis in terris, huius discretionis locum in vobis, fratres suppleat virtus obediẽtiæ, vt nihil plus, nihil minus, nihil aliter quàm imperatum sit faciatis:] & hoc quidem eorum est, qui aliorum imperio parent, id,

id, quod sequitur ad illos, qui imperant, spectat.

Sextū præceptum. Lib. 2. de sacerdotio. Septimum præceptū est Sancti Chrysostomi: [Nō temere ad delictorum modum & mulctam, ipsam adhibere oportet, sed tanquam coniecturis quibusdā explorandus est delinquētium animus, cauendumque, ne dum consuete vis, quod interruptum est, scissuram deteriorem facias: ac dum eum, qui lapsus est, erigere, atque emendare studes, casus ipse maior per te reddatur:] hic lector repetat illa, quæ scripsimus superiore libro ad extremum caput trigesimum quintum: & recurrat ad ea quæ post dicuntur de discretione spirituum, & de iudicij vsu, cap. 23.

Tertius gradus. Tertius gradus prudentiæ est præceptio, siue imperium, quo magna vi, & efficacitate impetat animus sibi, & intellectus voluntati ad ea complectenda, & perficienda, quæ post consilium, ad rē agendam necessaria, & opportuna censentur. [Accidere enim solet, vt ait sanctus Thomas, vt quod rectè iudicatum est, differatur, vel negligenter agatur, vel inordinatè: & ideò post virtutem, quæ est bene iudicatiua, necessaria est finalis virtus principalis, quæ est bene præceptiua, scilicet, prudentia.] Ex quibus intelligitur præcipere vi & potestate efficaci, esse primam prudentis hominis actionem, munusq; præcipuum. Ad quā rem necessarium est magnum animi robur, quo superentur omnia, quæ quò minus exequamur, quod prudentia præcipit, quodq; intelligimus esse faciēdum, impediunt.

22. q. 51. art. 3. ad 3.

Prouerb. 24 Vir sapiens, fortis est, & vir doctus, robustus, & validus,] ait Salomon. Hac videlicet fortitudine, quia mens prudēti consilio, rectoq; iudicio instructa, voluntatem prorsus adigit ad parendum: neque enim præceptio hæc tam suasio est, quàm vis, & actio, qua intellectus voluntatem mouet, vt accipiat, exequaturq; mandatum, quod ipse proponit: ad quam formandam, quia maximi momenti, & difficillima est, comparatum & institutum diuinitùs videtur vniuersum illud donorum Spiritus sancti præsidiū, quo proficientis mens adiuta, & roborata concipiat primùm proprium hominis bonum, deinde re ipsa perfici magna efficacitate iubeat: ita sentire videtur sanctus Gregorius, cùm sic scribit: [Est timor Domini in mente: sed qualis est iste timor, si cum eo pietas non est? qui enim misereri proximo ignorat, qui cōpati eius tribulationibus dissimulat, huius timor ante omnipotentis Dei oculos, nullus est: quia non subleuatur ad pietatem: sed sæpe pietas per inordinatam misericordiam errare solet, si fortasse pepercerit, quæ parcenda nō sunt: peccata enim, quæ feriri gehennæ ignibus possunt, disciplinæ verbere sunt corrigenda: sed inordinata pietas, cùm temporaliter parcit, ad æternum supplicium pertrahit: vt ergo vera, & ordinata sit pietas, ad gradum est alium subleuanda, id est, ad scientiam, vt sciat, vel quid ex misericordia puniat, vel quid ex pietate dimittat: sed quid si sciat quid agere quis debeat, virtutē verò agendi non habeat? Scientia ergo nostra crescat ad fortitudinem, vt cùm videt, quid agendum sit, hoc agere per mentis fortitudinem possit, ne timore trepidet, & pauore collapsa, non valeat bona defendere, quæ sentit: sed sæpe fortitudo si improuida fuerit, & minus circa vitia circumspecta, ipsa sui præsumptione in casum ruit: ascendat ergo ad consilium, vt prouidendo præmuniat omne, quod agere fortiter potest: sed esse consilium non potest, si intellectus deest, quia qui non intelligit malum, quod agentem grauat, quomodo potest bonum solidare, quod adiuuat; itaque à consilio ascendamus ad intellectum: sed quid? si intellectus magno acumine vigilet, & moderari se nesciat per maturitatem? Ab intellectu ergo ascendamus ad sapientiam; vt hoc, quod acutè intellectus inuenit, sapientia maturè disponat.

Homil. 19. Ezechiel.

De

De electione.

CAPVT X.

ELECTIO, actio quidē voluntatis est, sed Prudentiæ proles, eiusq; actionibus ita complicata, vt sine bona electione nulla sit Prudentia, & sine prudenti consilio rectoq; iudicio, nulla sit electio. Quare in syllogismo, quem appellant prudentiæ, principia sunt consilium, & iudiciū: quorum priore inuenimus, quæ nobis ad præstitutum finem adipiscendū conferunt, posteriore verò iudicamus, quæ ex multis propositis eligi debeant. Clausula verò, & conclusio est voluntatis electio, qua volumus, & appetimus ea, quæ certa ratione didicimus vsui nostro inseruitura: quibus accedens rationis, & prudentiæ præceptum, vltimā quasi manum imponit actioni humanæ: vt nihil superfit aliud, quàm executio: quare actionis humanæ anima electio est: hæc autem libera est: propterea vt rectè sanctéq; exerceatur, magnoperè proficienti laborandum est, idq; in omnibus, quæ sub electionem cadere possunt: quæ in primis sunt illa, quæ dubia sunt, & incerta, & in quibus videlicet ambigimus, quid à nobis fieri velit Deus.

De hac re B. Pater Ignatius, ante quē, nullus, quod sciam, ex instituto argumentum hoc tractauit. Eius ego vestigijs insistens colligam, quæ apud Patres sparsa, disiectaue reperero.

Ponatur autem tanquam fundamentum, nihil aliud proficienti propositum esse debere, dum deliberat, quàm vnam Dei voluntatem, & gloriam: ad quā cognoscendam se omni studio, præsertim verò bonis actionibus, inter quæ sint etiam aliqua seuerioris pœnitentiæ opera, comparare debet. [Obsecro vos, inquit Apostolus, fratres, per misericordiā Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiā viuentem, sanctam, Deo placentem, rationale obsequium vestrum: & nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri, vt probetis, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.] Ex quibus simul intelligitur illud, proficienti voluntatem quidem Dei quærendam esse, sed perfectam, semperq; illi in optatis esse debere Dei gloriam maiorem, ad quam, tanquam ad vnum scopum dirigat omnem consultationem & deliberationem suam. *Rom. 12.*

Ad hunc præclarissimum, & omnium optabilissimum finem cōsequendū præparandus inprimis est animus expiatione peccatorum, & conscientiæ munditia: nam non solùm nō illustrat Deus supernaturali lumine mentē peccatis obnoxiam, sed auersatur; nec se illi docēdo coniungit; sed eam potius prosequitur odio, & vt indignam gratiæ suæ donis, crassis illis peccatorum tenebris obnoxiam relinquit. Et si quod aliquando ex infinita misericordia Dei accidit, hominis peccatoris anima, ita diuinæ voluntatis cognitione cōpletur, vt perspicuè videat, quid sibi sit agendum, eadē peccatorum laqueis irretita tenetur, ne possit, quod intelligit re ipsa pstare. Quod copiosè tractans sanctus Gregorius sic ait: [Vocat, sed non erigit, quando per eius gratiam illuminamur, sed exigentibus nostris meritis adiuuari non possumus: plerunque enim videmus quæ agēda sunt, sed opere, non implemus: nitimur, & infirmamur: mentis iudicium rectitudinem conspicit, sed ad hanc opetis fortitudo succumbit: quia nimirum iam de pœna peccati est, vt ex dono quidem possit bonum conspici, sed tamen ab eo, quod aspicitur, contingat per meritum repelli. Quod damnum ex quocunque peccato quidem, sed ex eo maximè proficiscitur, quod aliqua consuetudine inueterauit. Ob id subiungit idem sanctus Gregorius: Vsitata etenim culpa obligat mentem, vt nequaquam surgere possit ad rectitudinem: conatur, & labitur, quia vbi spontè diu perstitit, ibi, & cum voluerit, coacta cadit: bene de hac nostra incuruatione, ex typo humani generis per Psalmistam dicitur, incuruatus sum, & humiliatus sum vsquequaque: contemplatus namq; quod ad supernam lucem intuendam homo conditus fuerat, sed peccatis exigentibus foras missus, mētis suæ tenebras secum portat, superna nō appetit; infimis intendit, cęlestia nequaquam desiderat; *Homil. 31. in Euāgel.* *Psal. 118.*

terrena

terrena semper in animo versat, hoc quod de suo genere doluit, in se ipso exclamauit, dicens, incuruatus sum, & humiliatus sum vsquequaque: contemplationem namque cœlestium perdens, si sola carnis homo necessaria cogitaret, incuruatus, & humiliatus esset, sed tamē vsquequaque non esset: quem ergo à supernis cogitationibus non solùm necessitas deijcit, sed etiam voluptas illicita sternit, nō solum incuruatus, sed vsquequaque incuruatus est.]

Hanc ob causam ante omnem de re graui consultationem, consultissimū homini est, confessionem peccatorum magna animi contritione, & firmo emendationis suæ proposito instituere, purūque se ac integrum, quoad fieri poterit, sistere præsentiæ Dei, quem consulturus est. Ad hæc porrò omnia nulla expeditior via est, quàm in secretiorem aliquē, priuatumq; locum secedere sub disciplina spiritualis alicuius Patris, multoque magis in eūdem secessum afferre animū vacuum ab omni cura, terrenaq; sollicitudine, quod etiam scriptum reliquit ex parte aliqua sanctus Gregorius, cùm ait: [Dum ad ea, quæ foris sunt per sollicitudinem vigilamus, interna & spiritualia non sentimus. Repulsio itaque terrenæ curæ, præparatio est nostra ad perceptionem supernæ gratiæ: quia in electis, eo fit vberior infusio diuini muneris, quo mens fuerit purior per custodiam internæ meditationis. Et alio loco: Intentioni, inquit, animæ si exterior euagatio clauditur, interior secessus aperitur: nā quò extra se spargi propter disciplinam mens non potest, eò supra se tēdere per prospectum potest: quia & in altum crescere arbor cogitur, quæ per ramos diffundi prohibetur, & cū riuos fontis obstruimus, fluenta surgere ad superiora prouocamus. Qua de re legenda quæ sequuntur hoc eodem libro capite vigesimo primo deinceps.

Lib. 2. in 1. lib. Regum, cap. 3.

Lib. 10. moral. cap. 9.

Nihil est autem magis necessariū ad deliberationē sanctè instituendā, quàm si præsertim eo tempore, quo deliberatio habetur, deliberantis animus ab omni perturbatione sit liber, & quantū fieri potest solutus & quietus. [Quare, inquit idem sanctus Gregorius, restringēda sub ratione potestas, siue mēs est, nec quicquam agendum priusquam concitata ad tranquillitatem mēs redeat: nam commotionis tēpore, iustum omne putat, quod fecerit:] Ob quam rem, scribit Mediolanēsibus Clericis, vt in designādo Antistite, [nullus neglecta vtilitate cōmuni suo lucro prospiciat; ne si quisquam propria commoda appetit, friuola æstimatione fallatur, quia nec libero iudicio præferendam sibi personā examinat mēs, quam cupiditas ligat. Super cecidit, ait Propheta, ignis, scilicet passionis animum incendentis, & non viderunt solem: cæcata enim cupiditatibus mens, præsentem lucem veritatis minimè intuetur.]

Lib. 8. registri, epist. 12.

Lib. 2. registri epist. 68.

Psal. 57.

Electioni proficientis subiecta materia, vel est ipse totius vitæ status, vel alia aliqua res, quæ digna sit, vt in consultationem eius veniat: qualis fuit, quam aliquando apud se habebat sanctus Hieronymus, an monachum professus Romę, vel in Patria, vel Bethlehem potius vitā traduceret, & plerique sancti viri creati Episcopi, an Episcopatum suscipere & inire deberent, relicta priuata viuendi ratione: denique vitæ certo statu stabilito, quasnam debeat proficiens sibi leges ponere, vt ex Dei voluntate, & perfectionis norma eundem perpetuò teneat.

Vniuersè autem loquendo, duplex est electionis ratio: prior est, quando voluntatem hominis diuina virtus sic impellit, vt tollatur omnis dubitatio, quò minus sequatur impulsum illum, siue id repentè fiat, siue antecedente spirituali aliqua, internaq; motione spirituum diuersorum, de quibus post loquemur: quod accidisse, certum est, sanctis Matthæo, & Paulo Apostolis, cùm ad Christi Apostolatum vocati diuinitùs sunt, & alijs quotidie contingit, qui à mundi periculis, in tranquillum alicuius religiosæ familiæ portum, à Deo hoc modo perducuntur.

Prior electio.

Posterior electionis ratio est, cùm vacuo ab omni perturbatione animo homo vires mentis liberè exercet, & solius Dei gloriæ, propriæq; salutis ratione habita, rem, de qua deliberat suis ponderibus, in vtramque partem diligenter examinat: tandemq; rebus omnibus accuratè discussis, & oratione ad Deum religiosè

Posterior electio.

giosè facta, statuit quid sibi in ea re faciendum sit: vel etiam omissa longiore disputatione, via compẽdiaria ad idem peruenit, attentè primùm cogitans, quid in ea re, mortis in articulo positus, aut ante Dei tribunal constitutus fecisse se vellet, deinde mox decernens, se illud ipsum omnino facturum: quæ omnia exemplis quibusdam ab antiquitate petitis explicanda nunc breuiter sunt.

De quibusdam electionis prioris exemplis.

CAPVT XI.

ELECTIONIS illius, q̃ repentè fit, præter Apostolicas vocationes exempla perspicua sunt vocatio S. Antonij, & S. Hilarionis apud S. Hieronymum, & fortassis etiam S. Francisci apud S. Bonauenturam, & aliæ multæ, quæ in historijs sacris passim legentibus occurrũt: ad quod genus spectant etiam electiones alię repẽtinæ non ad vitæ statũ pertinentes, sed ad graues alias aliquas actiones obeũdas, ad quas suo instinctu Deus hominem aliquando mouet, vt Danielẽ ad innocẽtis Susannę defensionem: Paulum ad Hierosolymã adeundã, etiam cum vitæ discrimine, ad Cæsarem appellandum, & aliæ multæ.

In vita S. Antonij. In vita S. Hil. In vita S. Franc.

Daniel. 13 Actor. 20. & 25.

Electioni autem, quã antecedunt, & pariunt experimenta spirituũ diuersorũ cum magna animi cõmotione, & feruore, nullũ haud scio, an inueniatur exẽplũ magis cõgruens, quàm quod de sua cõuersione, ad Deum, & vitę statum perfectiorem narrat S. Augustinus per multa capita suarum confessionum: ex quibus, quæ ad id pertinent verba, sic desumpsimus: [Sed vbi, inquit, homo tuus Simplicianus de Victorino ista narrauit, exarsi ad imitandum. Et pòst: Cui rei (hoc est, vacandi tibi) suspirabam ligatus nõ ferro, sed mea ferrea voluntate: velle enim meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me: voluntas autem noua, quæ mihi esse cęperat, vt te gratis colerem, fruiq; te vellem, Deus sola certè iucunditas, nõdum erat idonea ad superandam priorẽ vetustate roboratam. Ita duę voluntates, vna vetus, alia noua, illa carnalis, alia spiritualis, confligebant interse, atque discordando dissipabãt animam meam: sic intelligebam, meo ipso experimento, id, quod legebam: quomodo caro concupisceret aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: ego quidem in vtroque, sed magis in eo, quod in me approbabã, quàm in eo, quod in me improbabã: ibi enim magis iam non ego, quia ex magna parte id patiebar inuitus, quòd faciebã volens: sed tamen consuetudo aduersus me pugnacior ex me facta erat, quoniã volens, quò nollem peruenerã, & quis iure contradiceret, cũ peccatem iusta pœna sequeretur? & non erat iã vlla excusatio, qua videri mihi solebã, pro pterea nondum me contempto sæculo seruire tibi, quia incerta mihi esset perceptio veritatis: iam enim & ipsa certa erat, ego autẽ adhuc terra obligatus, militare tibi recusabam, & impedimentis omnibus sic timebã expediri, quemadmodũ impediri timendũ est. Ita sarcina sæculi, veluti somno assolet, dulciter premebar, & cogitationes, quibus meditabar in te, similes erãt conatibus expergi sci volentiũ, qui tamen superati soporis altitudine remerguntur: & sicut nemo est, qui dormire semper velit, omniumque sano iudicio vigilare præstat, differt tamen plerunq; homo somnũ excutere, cùm grauis torpor in mẽbris est, eumq; iam displicentẽ carpit libentius, quãuis surgendi tẽpus aduenerit: ita certũ habebã esse melius tuæ charitati me dedere, quàm meæ cupiditati cedere, sed illud placebat, & vincebat, hoc libebat, & vinciebat: nõ enim erat, quod tibi respõderem, dicenti mihi, surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus: & vndique ostendenti vera te dicere, nõ erat quod responderẽ veritate conuictus, nisi tantùm verba lenta, & somnolẽta: modò, ecce modò, sine paululũ. Sed modò & modò non habebant modũ, & sine paululũ in longũ ibat. Frustrà cõdelectabar legi tuæ, secundũ interiorẽ hominẽ, cùm lex alia in membris meis repugnaret legi mentis meæ, & captiuũ me duceret in lege peccati, quę in membris meis erat: lex enim peccati est violẽtia cõsuetudinis, qua trahitur & tenetur

Lib. 8. confessionum, cap. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11 & 12.

Galat. 5.

Ephes. 5.

nетur etiam inuitus animus, eo merito, quo in eam volens illabitur.]

Hęc sanctus Augustinus scribit de pugna interiori, quam in se ipso experiebatur: cùm nondum solutus esset cura carnis, & vxoris ducẽdæ: cui se maximè deuinctum propter inueteratam consuetudinem peccati, ingemiscebat: nec tamen ea se expedire, aut volebat, aut poterat: narrat deinceps, qua occasione illa etiam vincula reuulserit Deus, eamq; fuisse rerum à sancto Antonio præclarè, & sanctè gestarum narrationem à Potitiano in sermonem adductam: Deinde commemorationem Monasteriorum, & multorum Dei seruorum in illis castissimè degentium, quorum adhuc notitiã habebat nullam ea tempestate Augustinus: postremò conuersionem quorundã Imperatoris familiarium, qui antedictis exemplis, ad continẽtiam, & perfectionem vehementer incitati, nuncium illico mundo spõsis etiam, quibuscum iam fecerant sponsalia, remiserũt. Pergit tũc ille sic. [Narrabat hæc Potitianus: tu autem Domine inter verba eius retorquebas me ad meipsum, auferens me à dorso meo, vbi me posueram, dum nollem me attendere, & constituebas me ante faciem meam, vt viderem quàm turpis essem, quam distortus, & sordidus, maculosus, & vlcerosus: & videbam &c. horrebam, & quò à me fugerem, non erat: & venerat dies in quo nudarer mihi, & increparet me cõscientia mea: vbi es lingua? nempe tu dicebas, propter incertum verum nolle te abijcere sarcinã vanitatis. Ecce iam certum est, & illa te adhuc premit, humerisque liberioribus pennas accipiunt, qui neque ita inquirẽdo attriti sunt, nec decennio, & amplius ista meditati: ita rodebar intus, & confundebar pudore horribili vehemẽter, cùm Potitianus talia loqueretur: terminato autem sermone & causa, qua venerat, abijt ille, & ego ad me, quæ non in me dixi? quibus sententiarum verberibus non flagellaui animam meam, vt sequeretur me conantem post te ire? &c. renitebatur, recusabat, & non se excusabat: consumpta erant, & conuicta argumenta omnia, remanserat muta trepidatio, & quasi mortem reformidabat restringi à fluxu consuetudinis, quo tabescebat in mortem.

Lib. 8. c. 7.

Tum in illa grandi rixa interioris domus meæ inuado Alipium, & exclamo, quid patimur? quid est hoc, quod audisti? surgunt indocti, & Cœlum rapiunt, & nos cum nostris doctrinis sine corde, ecce vbi volutamur, in carne, & sanguine: an quia præcesserunt, pudet sequi? & non pudet nec saltem sequi? Dixi nescio quæ talia, & abripuit me ab illo æstus meus, cùm taceret attonitus intuẽs me: neque enim solita sonabam: plusque loquebantur animum meum frons, genæ, oculi, color, modus vocis, quam verba, quæ promebam. Hortus quidam erat hospitij nostri, quo nos vtebamur, sicut tota domo: illuc me abstulerat tumultus pectoris, vbi nemo impediret ardentem litem, quam mecum aggressus erã, donec exiret, qua tu sciebas Ego autẽ non, sed tantùm insaniebam salubriter, &c. moriebar vitaliter, gnarus quid mali essem, & ignarus quid boni post paululũ futurus essem: abscessi ergo in hortum, & Alipius pedem post pedem. Sedimus quãdo potuimus remoti ab ædibus Ego fremebam spiritu indignans turbulentissima indignatione, quod non irem in placitum & pactum tecum Deus meus, in quo eundum esse, omnia ossa mea clamabant. *Cap. 8.*

Sic ægrotabam, & excruciabar accusans memetipsum solito acerbius nimis ac voluens, &c. versans me in vinculo meo, donec abrumperetur totum, quo iam ex guo tenebar, sed tenebar tamen: & instabas tu in occultis meis Domine seuera misericordia, flagella ingeminãs timoris, & pudoris: dicebam apud me intus: ecce modò fiat, modò fiat, & cum verbo iam ibam in placitum, iam penè faciebam, & non faciebam: nec relabebar tamen in pristina, sed de proximo stabam, & respirabam, & item conabar, & paulò minus ibi eram, & paulominus iam attingebam, nec tenebam, hæsitans mori, morti & vitæ viuere: punctum ipsum temporis quo aliud futurus eram, quantò propius admouebatur, tantò ampliorem incutiebat horrorem, sed non recutiebat retrò, nec auertebat, sed suspendebat: retinebant me nugæ nugarum, & vanitates vanitatum antiquæ amicæ, &c. succutiebant vestem meam *Cap. 11.*

meam carneam, & murmurabant, dimittis nos? & à momento isto non erimus tecum vltra in æternum: quas sordes suggerebant? quæ dedecora? & audiebam eas longè minus quàm dimidius à dorso mussitantes, & discedentes furtim, vellicantes vt respicerem, cum diceret mihi consuetudo violenta, putasne sine istis poteris? sed iam tepidissimè hoc dicebat. Aperiebatur enim ab ea parte, qua intenderam faciem, & quò transire trepidabam, casta dignitas continentiæ honestè blandiens, vt venirem, neque dubitarem, & extendens ad me suscipiendum, & amplectendum pias manus plenas gregibus bonorum exemplorum: ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa, & omnis ætas, & graues viduæ, & virgines anus: irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret, tu non poteris, quod isti, & istæ? an verò isti, & istæ in semetipsis possunt, ac non in Domino Deo suo? quid in te stas, & non stas? proijce te securus in eum, noli metuere, non se subtrahet, vt cadas, proijce te securius, excipiet te, & sanabit te. Ita controuersia in corde meo, & Alipius affixus lateri meo.

Cap. 12. Vbi verò à fundo arcano alta consideratio contraxit, & congessit totam miseriam meam in conspectum cordis mei, oborta est procella ingens, ferens ingentem imbrem lachrymarum, & vt totum effunderem cum vocibus suis, surrexi ab Alipio, & successi remotius, quàm vt possit mihi onerosa esse etiam eius præsentia: mansit ille vbi sedebamus nimiè stupens. Ego sub quadam fici arbore straui me nescio quomodo, & dimisi habenas lachrymis, & proruperunt flumina oculorum acceptabile sacrificium tuum, & non quidem his verbis, sed in hâc sententiâ multa dixi tibi, sed tu Domine vsquequò? vsquequò Domine irasceris in finem, ne memor fueris iniquitatum nostrarum antiquarum; quandiu, quandiu, Cras cras: quare non modo? quare non hac hora finis turpitudinis meæ? dicebam hæc, & flebam amarissima cõtritione cordis mei. Et ecce audio vocem de vicina domo cum cantu dicentis, tolle, lege: tolle, lege. Itaque concitus redij ad eum locum, vbi sedebat Alipius: ibi enim posueram codicem Apostoli, cùm inde surrexeram. Arripui, aperui, & legi in silentio capitulum, quò primum coniecti sunt oculi mei: Non in commessationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs, non in contentione & æmulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis prouidentiam ne feceritis in desiderijs: nec vltra volui legere, nec opus erat. Statim quippe cum fine huius sententiæ, quasi luce securitatis infusa cordi meo, omnis dubitationis tenebrę diffugerunt.] Hanc deliberationem paulò pòst Deo acceptam refert Augustinus, se ipsum Deo in holocaustum offerens adhibitis verbis Psalmi: [Dirupisti Domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini inuocabo. *Rom. 13.* *Lib. 9. Cõf. cap. 1.* *Psal. 115.*

Huic conuersioni sancti Augustini similis extitit Cõuersio Beati Patris Ignatij Fundatoris ordinis nostri, quod attinet præsertim ad diuersorum spirituum antecedentem commotionem, vt latè prosequuntur eius vitæ scriptores. Alia possent non dissimilia exempla proferri, & verò quotidie accidunt huiusmodi conuersiones: sed ad alia producenda veniendum est, quibus illustretur posterior electionis ratio. *Ribad. lib. 1. cap. 2. Maffeius lib. 1. ca. 2.*

Non est tamen prætermittendum illud, quod in historia conuersionis Sancti Augustini obseruatione etiam dignũ videtur: Alypium Augustino veluti magistrum spiritus assistentem, illum non deserere, quod est beneuolentiæ, non tamen vrgere, quod est prudentiæ: sinere Deum cum Augustino agere per se ipsum, quod scientiæ huius spiritualis primum principium est; obseruare tamen perturbationem eius motus, vt in tempore consilium dare possit, denique quod postea sequitur, infirmum in fide suscipere, quod est maximæ charitatis, & caput ad certam victoriam.

Exem-

Exempla posterioris rectè eligendi rationis.

CAPVT XII.

POSTERIOR eligendi ratio est ea, vt diximus, quæ vtriusque partis argumentis examinatis adhæret illi, quam diuino lumine illustrata mens intelligit, diuinæ gloriæ, ac saluti propriæ magis consentaneam esse. Huius generis illa fuit qua Theodorus Monachus lapsus Sancto Chrysostomo hortatore, sanitati, & Monasticæ exercitationi restitutus est: ita enim scribit Sozomenus: [Erat Theodorus scripturæ sacræ, ac reliquæ tum Oratorum, tū Philosophorum disciplinæ satis peritus: & ab initio quidem cùm in sacras leges incidisset, & cum sanctis viris conuersaretur, hoc vitæ genus approbabat, ac seculare damnabat: sed in eodem hoc proposito non perstitit: verùm pœnitentia ductus, ad aliam vitæ consuetudinem perductus fuit. Et quod est consentaneum, contrarijs argumentis propositum suū ornans ex veterum exemplis (erat enim variæ lectionis) in vrbem reuersus est, conducibilius id sibi fore, sua opinione statuens, quo ipse potiri concupiscebat. Ioānes Chrysostomus igitur, intellecto quod ille negocijs mundanis iam implicaretur, & in matrimonio contrahendo occupatus esset, epistolam tum verbis, tum sententijs diuiniorem, quàm vt ea mens humana capiat, ad illum conscriptam transmisit. Ille verò, vbi in eam incidisset, pœnitentia ductus fuit: ac rursus facultatibus relictis, & nuptijs abdicatis Ioannis consilio saluatus, ad Philosophicam vitam regressus est.

Lib. 8. Eccl. hist. c. 2.

Hæc ea Epistola est, quæ secunda inscribitur ad Theodorum lapsum, cuius hoc est argumentum.

Primum S. Pater flagitij grauitatem proponit, idq; tribus rationibus: quòd se ex fratrum numero spontè deleuerit, quòd negligendo calcauerit quidquid ante de pectore Christo spoponderat, quòd militiam spiritualem deseruisset. Deinde quasi leuiorem reddens hāc culpam lapsus præ obstinata voluntate non resipiscendi, illum pulcherrimis similitudinibus animat, vt resurgat, athletæ, militis, nautæ: nam neque tam graue est athletæ cecidisse, quàm iacere deiectū; nec tam reprehēditur miles, qui de prœlio reuertitur vulneratus, quàm qui turpiter arma deposuit, ne amplius vulneretur: nec tam irrisione dignus est nauta, qui semel naufragio facto, naui & mercibus sit spoliatus, quàm qui ob id desperatione concepta, nauigare desijsset: addit exemplum etiam martyrū quorundam, quibus non tam turpe fuit semel Christum negasse, quàm postmodū mutato consilio, sese tormentis obiecisse gloriosum. Posthæc quasi causam reddens eius lapsus, ex ea, & vires addēdi, & cohortandi argumentum sumit: nam nihil sanè mirum est, ipsum dum pugnaret, vulneratum fuisse; proprium enim est fortissimi cuiusque militis, dum pertinacius hostes insequitur, aut cadere, aut vincere: neque verò illi valde vitio verti debere, si dum subitò serpentem occisurus aggreditur, minimè morsum tetri dentis euaserit: nam si constantior redeat, & paululum corde confidat, non modò posse impressi vulneris vestigia repentè delere, sed etiam caput scelerati anguis conterere. Postea cogitationem quandam, quæ illum retardare posse videbatur, amouet: terreri enim poterat Theodorus, quominus pugnam repeteret, quod in initijs, quando & animus videtur esse maior, & audacia promptior, cecidisset: ait enim id astutissimi hostis consilio factum, qui inuictum debellatorem sibi increscere sentiens, occupare festinauit: quo loco ei reuocat in memoriam admirabilium signa virtutum, quæ suæ conuersionis initio ediderat: verùm nihil profecisse Diabolum, immo etiam tanquam inexpertum magnoperè, malè negocium suum gessisse: nam si redire ad pugnam velit, id tantum effectum priore casu, vt fortior resurgeret: etenim vt è portu soluenti mercatori ad merces emendans occurrens pirata, id tantum efficit vt è commercijs reuertens, tutus euadat: ac sicut qui leonem ad pugnam prouocatum leuiter ferijt, effecit sæuiorem in sui perniciem, sic Diabolus priore illo casu Theodorum magis ad certamen

tamen animarit, quàm debilitarit.]

His addit egregium dictum è media Philosophia, atque hominum natura pe titum, lubricum esse natura genus mortalium; verùm, vt facilè cadit, ita & velociter surgere: ad quod confert Dauidis exemplum: qui ametsi duplex ab hoste vulnus acceperat: nam & adulterij & homicidij crimen perpetrauit, non tamen ideò tertio se ipse percussit, sed mox, ad medicum conuolauit, oportuna medicamēta plagis īposuit, lachrymas, preces, peccatorum confessionem: quibus rebus effecit non solùm, vt ad pristinam dignitatem rediret, verùm etiam Salomonis vitia obumbraret, quem spoliari omni dignum imperio, suorum contemplatione meritorum texit.

Hunc in modum, priore impedimento amoto, & aliud maius euertendum, aggreditur: nam cùm se se eloquentiæ studijs Theodorus dedisset, magnamq; in iis laudem consecutus esset, durum videbatur omnes illos labores inanes reddere: & cùm fructus colligendus esset, alio animum vocare: præclaram esse speciem tribunalium, illustrem fori gloriā, immensi fructus & pretij coronas & palmas, quæ ex illa arena reportarentur: sed quis se hac cogitatione decipi sinat, cùm sibi ponit ob oculos Christi iudiciū, atq; tribunal istud, qui nunc à nobis contemnitur, nos sine dubio iudicabit: deinde coram hoc Iudice, atq; ante hoc tribunal excusationes omnes illas, quibus se tueri posset Theodorus, examinās, quàm inanes sint, & futiles, ostendit. Tū nihil in hoc sæculo beatum, nihil optabile demonstrans, immò misera potius omnia, & fugienda, nihil excelsius docet humilitate, in qua, quoniā requiescit Deus, ideo omnibus rebus dominatur.

Hinc ad religiosæ vitæ laudes conuersus, eā instar rupis excelsæ ait esse, è qua turbidos mundi fluctus, fœda naufragia, extinctorum cadauera securi ipsi prospiciamus.

Ad extremum, nullum esse post hanc vitam pœnitentiæ locum egregio athletarum exemplo declarans, quibus egressis è stadio, ac spectaculis ex more finitis, nullus datur luctam repetendi locus; quandiu verò in stadio sunt, semper licet sperare palmam; docet, quāto in pretio vita hæc sit habenda, non alia de causa, nisi, vt maligni Dæmonis gladium eiusque violentos impetus retundamus, atque in hunc modum nobis victoriæ palmam gloriosè comparemus.

Nuptiarum igitur & religiosæ vitæ rationibus diligenter collatis, Theodorus mortificationem prætulit voluptati, & repudiato sæculo, & thalamo, claustrum repetijt, in quo ita religiosè, & sanctè vixit, vt Mopsuestiæ postea in Cilicia Episcopus creatus sit.

Eiusdem electionis exemplum suppeditat nobis S. Hieronymus, cùm deliberationem seruandæ virginitatis nobilissimæ puellæ Demetriadis describit: Refert primum vtriusque testamenti exempla, quibus ad id inflammabatur Demetrias. Contrà deinde quomodo à tā sancto proposito eam remouerent, & quasi retraherent (quod multis accidit) mundani quidam timores, suspicionesue. [Metuebat enim,] ait, [ne Auiam, matremq; offenderet, quarum cùm incitaretur exēplo, voluntate, & studijs terrebatur: non quòd displiceret eis sanctum propositū, sed quòd pro rei magnitudine optare id, & appetere non auderent.] Sic tandem eā apud semetipsam cogitantem & statuentē inducit: [Quid vltra differo? cùm iam nuptiarū appropinquaret dies, & futuro matrimonio thalamus pararetur, secretò, & absq; arbitris, noctem habens pro solatio, talibus se fertur armasse cōsilijs: [Quid agis Demetrias? cur pudicitiā tanto pudore defendis? libertate opus est, & audacia: quæ sic in pace metuis, quid faceres in martyrio perpetiendo? quæ tuorū vultum ferre non potes, quomodo sustineres tribunalia persecutorum?] Et paulò pòst: [Rumpe omnes moras, perfecta Dei dilectio foras mittit timorem, assume scutum fidei, loricam iustitiæ, galeā salutis: procede ad prælium: habet & pudicitia seruata martyriū suū. Quid metuis auiam? Quid formidas parentē? forsitan & ipsæ velint, quod te velle nō credunt.] His & alijs compluribus inflammata stimulis omnē corporis cultum & habitū sæcularē, quasi propositi sui impedimenta proiecit. Alia his affinia multa possent afferri, quæ studio breuitatis omittuntur: & hæc satis sint ad electionis formulas explicandas.

Epist. ad Demetriadem de virgin. seruan.

N Cæte-

Cæterùm quod attigimus aliquos breuiore compendio eodem perueniſſe, adducto videlicet ante mentis oculos mortis articulo, & poſtremi iudicij die, exemplis etiam antiquitatis illuſtratur. Si quidem S. Gregorius Nyſſenus eſt auctor, Ephrem adoleſcentem, cùm de iudicio, cogitationibus ſemper occuparetur, mũdum, & quæcunque in eo ſunt, effugiſſe. *Orat. de S. Ephrem.*

Ioſaphat Regis Indorum filius (ſcribit S. Damaſcenus) cognita mortis neceſſitate, quæ omnibus ex æquo hominibus immineret, ita permotus eſt, vt accedente poſtea Barlaami ſanctiſſimi monachi perſuaſione non ſolùm ſit ad Christi fidem conuerſus, ſed etiam rege patre, regia, regnoque contempto in ſyluas ac antra ſe abdiderit, vbi ſanctiſſimè, ſeueriſſimeq́; vixit. Nec aliter Carolus Mannus, Caroli Martelli Francorum Regis filius adductus eſt ad regnum fratri renunciandum, vitamque monachi tradendã. Michael item Paphlagonus Constantinopolitanus Imperator, & poſterioribus ſeculis Vitalis Candianus Venetorum Dux, & Ioannes Picus comes Mirandulanus, & alij. *Cap. 5. et 6. hiſt. Ioſaphat. Aymonius lib. 4. c. 60. Zonaras 3. par. annal. Sabellicus. Franciſ. Picus.*

De diſcretione ſpirituum.

CAPVT XIII.

MEMINIT ſpirituum diſcretionis Apoſtolus, cùm recenſet gratias gratis datas: ex quo intelligitur, reperiri etiã poſſe in peccatoribus: nec mirum: nam conſolatio ipſa, quæ à diuino ſpiritu in mentem immittitur, peccatoribus etiam communicatur: qua de re ſic ſcriptũ eſt apud Richardum de ſancto Victore: [Impij, quibus erit in futuro væ, hic quandoque etiam intimis donis reficiuntur. Inimici Domini ait, mentiti ſunt ei, & cibauit illos ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos: inimici ergo dicuntur, & tamen, non tàm ex frumento, quam ex adipe frumenti ſaturantur etiã myſtica, & interna percipientes.] Et quidem Deus, quod amoris eſt, illud amicitia etiam indignis facit, ſed qui gratiam ab eo percipit, & non ſe vice verſa amicum exhibet reſpondendo gratiæ, & dignè ex hoc operando, inimicum ſe facit, & ad cumulum damnationis hanc ſibi vertit: id, quod etiam S. Bernardus ſentire videtur, eodem ad huius rei confirmationem adhibito ſcripturæ loco. Quod quanquam ita eſt, vt plurimum tamen donum hoc diſcretionis ſpirituũ in ſanctis viris inuenitur tantùm, quamuis, non in omnibus, quia [ſpiritus diuidit ſingulis prout vult;] cùm enim ſcribit Apoſtolus: [Spiritualis iudicat omnia, & ipſe à nemine iudicatur,] de viro iuſto loquitur, & mundis corde potiſſimùm promittitur lux ſpiritualis, & viſio Dei à Christo Domino. *1. Corin. 12. Pſal. 80. Serm. 74. in Cantic. 1. Corin. 12. 1. Corint. 2. Matth. 5.*

Prudentiam certè requirit diſcretionis ſpirituum donum; quippe prudentia quædam ſpiritualis eſt, & diuina, inſtitutum vt docet S. Thomas, ſicut aliæ gratiæ gratis datæ ad hoc, vt homo inſtituatur in rebus diuinis, quæ humanam rationẽ ſuperant: propriè autem ad explicanda cordiũ occulta: de quo ſic ſcribit S. Chryſoſtomus: [Diſcretio ſpirituum ſignificat cognitionem, quis nam ſpiritualis ſit, quis non: quis Propheta, & quis deceptor: quod & Theſſalonicenſibus dicebat Apoſtolus: Prophetias nolite negligere; omnia autem probate, quod bonum eſt tenete: etenim tunc nulla falſorum Prophetarum differentia erat, cùm Diabolus cum veritate mendaciũ confundere niteretur.] Quare à S. Anſelmo Diſcretio hæc difficillima appellatur, cùm inquit: [Et ſpiritus malignus, quaſi tranquillus agit, ac ſine vexatione aliqua corporis aſſumpto humano ſpiritu dicit, quod poteſt: quando etiam vera dicit, & vtilia prædicat ad hoc, vt cùm illi in manifeſtis bonis creditum fuerit, ſeducat ad ſua: iſte quippe diſcerni non poteſt, niſi dono Spiritus ſancti, nõ enim magnum eſt, tunc eum dignoſcere, cùm ad aliqua deuenerit, vel perduxerit, quæ ſunt contra bonos mores, vel regulam fidei: tunc enim à multis diſcernitur: dono autem Spiritus ſancti in ipſo primordio, quo multis adhuc bonus apparet, continuò dijudicatur an malus ſit: ſed & ſpiritus hominum, id eſt, voluntates, hoc dono Dei diſcernuntur bonæ, à malis.] *Prim. 1. 2. q. 111. art. 4. Hom. 29. in 1. Corinth. 1. Theſſa. 5. 1. Corin. 12.*

Porro auctore S. Bernardo ſex ſunt ſpiritus quos diſcernere oportet. Primus eſt diuinus,

Ser. de sept. spir. qui de sex spiritibus inscribi debet, nō de septem. diuinus, de quo Dauid: [Audiam, quid loquatur in me Dominus meus.] Secundus est Angelicus, quem Zacharias Propheta commemorans, ait: [Angelus, qui loquebatur in me.] Tertius est Diabolicus, de quo in Psalmis scribitur: [Immissiones per Angelos malos.] Quartus est humanus: [Quis enim hominum,] ait Apostolus, [scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est?] Quintus est spiritus carnis, cuius meminit idē Apostolus, cùm scribens Colossensibus testatur quosdam inflatos [spiritu carnis suæ.] Sextus est [spiritus mundi huius,] quem S. Paulus negat Apostolos accepisse, accepisse autem spiritum, [qui ex Deo est.] Ex his spiritibus tres perspicuè falsi & mali sunt. Diabolicus, carnalis, & mundanus: tres autem veraces & boni. Diuinus, Angelicus, humanus: quamuis humanus indifferens potius est dicēdus: vtrisque enim, bonis inquam, & malis adhæret, & seruit. *Psalm 84. Zachar. 1. Psal. 77. 1. Corin. 2. Coloss. 2. 1. Corint. 2.*

In vnoquoq; autem spiritu duo vt plurimum consideranda sunt: primū est lux aliqua menti illata, quæ propriè dicitur instinctus: secundum est motio voluntatis ad aliquid, & hæc affectio aliqua sit oportet, siue sit amor, & gaudium, siue odium, mœror, & similes affectus, qui in animo gigni consueuerūt, cùm præsens adest instinctus: à quibusdam, vt à B. Patre Ignatio huiusmodi omnes animi affectiones communi nomine cōsolationis, & desolationis appellantur. De vnoquoque nunc est sigillatim agendum.

De spiritu Diuino, & Angelico.

CAPVT XIV.

DIVINVS spiritus, à sanctis Patribus appellatur & [locutio Dei,] & [inspiratio aduentus sponsi, verbi visitatio,] & alijs nominibus, quibus in multis scripturarum sanctarum locis idem spiritus significatur. Est igitur hic spiritus locutio Dei interna, cum aliqua animi commotione, & affectione erga bonum suum coniuncta: de qua S. Bernardus: [Felix,] inquit, [& beata anima, quæ venas susurri diuini percipit in silentio, frequenter iterans illud Samuelis, loquere Domine, quia audit seruus tuus.] *Serm. de 7. spirit. 1. Reg. 3. Prima regula.*

De hoc spiritu primā hanc regulā tradit B. Pater Ignatius his verbis: [Solius est Dei cōsolari animā, nulla præcedēte cōsolationis causa, cùm sit hoc propriū Creatoris suā ingredi creaturā, & illam in amorem sui totā cōuertere, trahere & mutare: causam verò præcedere nullam tūc dicimus, quādo nec sensibus, nec intellectui, neq; volūtati nostrę quicquam obiectū est, quod eiusmodi cōsolationē causare, ex se possit.] Qua de re sic S. Bernardus: [Fateor & mihi aduentasse verbū, in insipientia dico, & pluries: cumq; sæpius intrauerit ad me, nō sensi: aliquoties cùm intrauit, adesse sensi: adfuisse recordor, interdū & præsentire potui introitū eius, sentire nunquā, sed nec exitū quidē: nā vnde in animā meam venerit, quoue abierit denuò eam dimittens: sed & quà vel introierit vel exierit, etiā nūc ignorare me fateor; secundùm illud: nescis vnde veniat, aut quò vadat: nec mirū tamen, quia ipse est, cui dictum est; & vestigia tua non cognoscentur.] Et paulò pòst: [Quæris igitur cùm ita sint omninò inuestigabiles viæ eius, vnde adesse norim? Viuus & efficax est, moxq; vt intus venit expergefecit dormitantem animam meam, mouit, et molliuit, & vulnerauit cor meum, quoniam durum lapideumq; erat, & malè sanum:] & cętera, quæ suprà retulimus capite 38. libri. 2. post quę pergit: [Ita igitur intrans ad me aliquoties verbū sponsus, nullis vnquam introitū suum indicijs innotescere fecit, nō voce, nō specie, nō incessu, nullis denique suis motibus compertū est mihi, nullis meis sensibus illapsum penetralibus meis: tantū ex motu cordis, sicut præfatus sum, intellexi præsentiā eius, & ex fuga vitiorum.] Ex quibus etiam intelligimus, quæ sint signa præsentiæ Domini animam commouentis, & qui effectus, quantiue huius diuinę inspirationis, etiā cùm præterierit. *Secunda regula post Annot. Serm. 74. in Cantic. Ioan. 3. Psal. 76. Cantic. 4. Isaia 45.*

Secunda regula ęst. Huiusmodi diuinam inspirationem diuturnam nō esse, sic enim habet S. Gregorius in illa verba Iob: [Et cùm spiritus me pręsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ. Nobis,] inquit, [præsentibus spiritus transit, quando inuisibilia cognoscimus, *Secunda regula. Lib. 5. moral. cap. 23. Iob c. 4.*

& tamen hæc non solidè, sed raptim videmus: neq; enim in suauitate contemplationis intimæ diu mens figitur, quia ad semetipsum immensitate luminis reuerberata reuocatur: cumq; internā dulcedinem degustat, amore æstuat, ire supra seipsam nititur, sed ad infirmitatis suæ tenebras fracta relabitur, & magna virtute proficiens videt, quia videre non possit, quod ardenter diligit, nec tam ardenter diligeret, nisi aliquatenus videret: nō ergo stat, sed transit spiritus, quia supernam lucem nostra nobis contemplatio, & inhiantibus aperit, & mox infirmantibus abscondit.]

Tertia regula. Tertia regula. Licet diuina spiritus visitatio breuis sit, frequens tamen esse potest. Sic enim sanctus Bernardus: [Præteriens teneri vult, abiens reuocari: neq; enim hoc irreuocabile verbum: it & redit pro beneplacito suo, quasi visitans diluculo, & subitò probans, & ire quidem illi quodammodo dispensatorium, redire verò, semper volūtarium est; vtrumq; autem plenum iudicij, & penes ipsum horum ratio: nunc verò constat in anima fieri huiusmodi vicissitudines euntis & redeuntis verbi, sicut ait: vado, & venio ad vos: reuocatur autem, vt idem antè docuerat, desiderio animæ, sed eius animæ, cui semel indulserit suauitatem sui, nunquid non desiderium vox? & quidem valida: Denique desiderium pauperum exaudiuit Dominus: verbo igitur abeunte vna interim & continua animæ vox, continuum desiderium eius tanquam vnum continuumq; reuertere, donec veniat.]

Ser. 74. in Cantic. *Ioan. 14.* *Psal. 10.*

Quarta regula. Quarta regula est. Diuinum spiritum non eodem modo omnes homines afficere, sed prout quisq; animo est minus, magisue præparato, atque capaci: [Spiritus enim sanctus,] ait Richardus de S. Victore, [vnicus dicitur & multiplex, quia cùm vnus sit, diuersis tamen modis mentes visitat, & afficit. Audire ergo debet anima quid, & quomodo loquatur in ea Dominus Deus.] Duplex igitur est diuini spiritus visitatio, vniuersè loquendo, quia duplex est animorum præparatio, & dispositio, prout quisque similior illi, aut minus similis est. Similibus enim, hoc est, verè spiritualibus illabitur diuinus spiritus, suauiter admodū, & placidè: dissimilibus autem, id est, minus spiritualibus, perturbatè primum, & cum terrore, deinde etiam placidus, & cum magno simul consolationis sensu. [Aliquando,] inquit S. Gregorius, [nos amore, aliquando terrore compungit; aliquādo, præsentia quàm nulla sint ostēdit, & ad æterna diligenda desideriū erigit: aliquādo prius æterna indicat, vt post temporalia vilescant; aliquando nostra nobis mala aperit, & ad hoc nos vsque, vt alienis etiam malis condoleamus, extendit.] Et S. Bernardus: [Vides,] ait, [intuitum Domini, cùm in se semper maneat idem, non tamen eiusdem semper efficaciæ esse, sed conformari meritis singulorum, quos respicit, & alijs quidem incutere metum, alijs verò magis consolationem, & securitatem afferre. Deniq; respicit terram, & facit eā tremere, cùm è regione respexerit Mariam, & infuderit gratiam: respexit ait, humilitatem ancillæ suæ: quæ verba non plorantis, aut trepidantis sunt, sed gaudentis.]

part. 2. in Cātic. c. 33 *Lib. 3. moral. c. 20.* *Ser. 57. in Cantic.* *Psal. 103.* *Luca 1.*

Quinta regula. Quinta regula. Peccatores, tepidos, et minus spirituales viros Diuinus spiritus cùm visitat, conturbat primum, pòst etiā consolatur: hæc sequitur ex ante dictis: quia videlicet cum sibi dissimilibus occurrat, concutit, & frangit, vt similes effectos postea consoletur. [Primum quidem,] ait sanctus Bernardus, [sonans in auribus animæ vox diuina conturbat, terret, dijudicatque: sed continuò si benè aduerteris viuificat, liquefacit, calefacit, illuminat, mundat. Quid est illud,] ait S. Augustinus, [quod interlucet mihi, & percutit cor meum sine læsione: inhorresco, & inardesco; inhorresco in quantum dissimilis ei sum, inardesco in quantum similis ei sum. Sapientia ipsa est, quæ interlucet mihi, discindens nubilum meum, quo me rursus cooperit deficientem ab ea caligine et aggere pœnarum mearum.]

Sermo de multiplici vtilit. verbi Dei. *Lib. 11. Cōfess. cap. 9.*

Sexta regula. Sexta regula est. Proprium est diuini spiritus consolari, non autem conturbare, aut terrere, hoc enim nō facit nisi per accidens, prout quisq; ab eo alienior est: quare terror, qui consolationem antecedit, præparatio est, & signum spiritus aduentantis: cōsolatio autem, aduētus ipse & presētia. Sic enim S. Bernardus: [Si nō solùm compūgeris ī sermone illo, sed & con-

conuerteris totus ad Dominum, iurans, & statuēs custodire iudicia iustitiæ eius, etiam adesse ipsum iam noueris, præsertim si te inardescere sentias amore eius: etenim vtrumque de illo legis, & ignem videlicet ante ipsum præcedere, & ipsū nihilo minus ignem esse. Moyses siquidem de illo dicit: quia Deus ignis consumens est. Differunt autem, ꝙ is qui præmittitur ignis ardorem habet, sed non amorem; coquens, sed nō excoquēs; mouens, nec promouens; tantū ad excitandum præmittitur, & præparādū, simulq; ad cōmouendum, quid ex te sis, quò dulcius sapiat postmodū, quod ex Deo mox eris. At verò ignis, qui Deus est, & cōsumit quidem, sed non affligit, ardet suauiter, desolatur feliciter: est enim verè carbo desolatorius; sed qui sic in vitia exerceat vim ignis, vt in anima vicē exhibeat vnctionis. Ergo in virtute, qua immutaris, & in amore, quo inflammaris, Dominū præsente intelligenā dextera Domini facit virtutē: nō autē fit hæc mutatio dexterę excelsi, nisi in feruore spiritus, et in charitate nō ficta, ita vt dicat q huiusmodi est, concaluit cor meū intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.]

Psal. 33. *Deut. 4.* *Psal. 117.* *Psal. 38.*

Septima regula. Signa antecedētia diuinā hāc inspiratione multa sunt, pleraq; autem, ab eodem S. Bernardo recensentur. Primò: [Si admonitus,] inquit, [fuero vel foris ab homine, vel intus à spiritu, de tuenda iustitia, & seruanda æquitate, istiusmodi salutaris suasio erit mihi profectò prænuncia imminentis aduentus sponsi, & præparatio quędā ad dignè suscipiendū supernū visitatorem: iustitia enim ante eum ambulabit. Iustitia, & iudicium præparatio sedis, sedis tuæ.] Secundò: [Nihilominus spes eadem arridebit, si sermo insonuerit de humilitate, vel patientia, seu etiam de fraterna charitate, & obedientia deferenda Prælatis: maximè autē de sectanda sanctimonia, & pace, & cordis puritate quærenda. Quoniā quidem scriptura ait: Domū Domini decet sanctitudo: & factus est in pace locus eius: & mundi corde Deum videbunt. Idem de aliis virtutibus dicendum est.] Tertiò: [Sed & si corripuerit me iustus in misericordia, & increpauerit, id ipsum sentiam; sciens, quia æmulatio iusti, & beneuolentia iter faciunt ei, qui ascendit super occasum: bonus occasus cùm ad correctionē iusti stat homo, & corruit vitium, & Dominus ascendit super illud, conculcans hoc pedibus, & conterens, ne resurgat.] Quartò: [Quod si sermo gratus venit, & placidus, quatenus pulso fastidio, cum desiderio audiatur, iam non modò venire sponsus, sed accelerare, id est, cum desiderio venire credendus est: illius namq; desiderium, tuum creat.] Quintò: [Iam etsi ignitum eloquium sentis, atq; ex eo conscientiā vri in recordatione peccati, recordare tunc, de quo scriptura dicit, quia ignis ante ipsum præcedet, & ipsum prope esse non dubites: denique iuxta est Dominus his, qui tribulato sunt corde.]

Septima regula. *Ser. 57. in Cantic.* *Primò.* *Psal. 84.* *Psal. 88.* *Secundò.* *Psalm. 92.* *Psalm. 75.* *Matth. 5.* *Tertiò.* *Psal. 140.* *Quartò.* *Quintò.* *Psalm. 96.* *Psalm. 33.*

Octaua regula. Signa præsentiæ diuini spiritus, ex eodem S. Bernardo locis antè adductis sunt [excitatio animæ, motio, & emollitio, vulneratio cordis, euulsio, destructio ve vitiorum, ædificatio, & plantatio virtutum, roris deuotionis infusio ad ariditatem mentis tollendam, illuminatio tenebrarum, reseratio occultorum cordis, frigoris exterminiū, inflammatio charitatis, & perfecta animæ, & facultatum eius omnium in Deum reductio, atq; conuersio.] Quod alijs verbis idem Pater sic explicat: [Fuga vitiorum, compressio carnalium affectuū, discussio, siue redargutio occultorum nostrorum, emendatio morum, deniq; renouatio, & reformatio spiritus mentis, id est, interioris hominis, præsertim verò amor Dei] Ad hæc addit idem hęc verba: [Porrò hoc igne consumpta omni labe peccati, & rubigine vitiorum, si iam emundata ac serenata conscientia, sequatur subita quædam atq; insolita latitudo mentis, & infusio luminis illuminantis intellectum vel ad scientiam scripturarum, vel ad mysteriorum notitiam: quorū alterum propter nos oblectandos, alterū propter ædificādos proximos reor dari, oculus respicientis proculdubio est iste, educens quasi lumen iustitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem.

Octaua regula. *Ser. 57. in Cant.*

Nona regula. Diuina visitatio non intelligitur perfecta, & plena, nisi ad instinctum, & lucem mentis accedat volūtatis motio, & conuersio in Deum: quod idē S. Bernardus egregiè colligit ex proprietatibus spōsi cęlestis duabus: Cōparatur enim

Nona regula. *Ser. 74. in Cant.*

enim capreæ &c. ceruorum hinnulo: [Quia,]inquit,[capreæ oculos habet veritas,& gratia hinnuli hilaritatē: vtraq; res necessaria mihi:& veritas quidē, cui abscondi non possim; gratia autem, cui nolim: alioquin sine alterutra, visitatio plena non erit; cùm & illius seueritas absque hac, onerosa; & huius hilaritas absque illa, dissoluta videri possit; amara est veritas sine cōdimēto gratię, sicut absque veritatis fræno, leuis & nesciēs modū plerunq; & insolens ipsa deuotio.]

Quæ hactenus diximus de spiritu diuino, suo modo, conueniunt ex parte spiritui, siue inspirationi Angelicæ: sic enim scribit idem S. Bernardus: [Horum duorum spirituum quis loquatur, nec discernere facilè est, nec ignorare periculosū: præsertim cùm certum sit Angelum bonum nunquam loqui ex semetipso, sed Deum esse, qui loquitur in ipso.] *Ser. de septē spirit.*

Decima regula. Decima regula. Quanquam diuina inspiratio gratis fit, est tamen ingentibus desiderijs, & votis expetenda; rogādusq; sponsus est, [vt descendat in hortū suū.] Et inprimis diligentissimè est excolenda anima virtutum optimarum exercitatione: [Arguit nos pro certo,] ait S. Bernardus, [negligentiæ & incuriæ ipsa inopia nostra. Nam si quis nostrum integrè & perfectè iuxta verbum Sapientis, cor suū tradat ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum, & in conspectu altissimi deprecetur, simulq; votis omnibus studeat, secundum Isaiam Prophetā, parare vias Domini, rectas facere semitas Dei sui, cui cum Propheta sit dicere: oculi mei semper ad Dominum, & quia prouidebam Dominū in conspectu meo semper, nonne hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiā à Deo salutari suo? visitabitur profectò frequenter, nec vnquam ignorabit tempus visitationis suæ, quantumlibet is, qui in spiritu visitat, clādestinus veniat, & furtiuus, vt potè verecundus amator.] *Serm. 57. in Cant.* *Eccles. 39.* *Isaia 40.* *Psalm. 24.* *Psalm. 15.* *Psalm. 23.*

Sed non solùm antequam veniat, rogandus est Dominus, vt veniat; sed postquam adest summo studio retinendus iisdem virtutibus, & precibus, vt qui instituere, & dirigere incepit, ipse perficiat, edoceatq; quibus exercitationibus pergendum sit proficienti, vt ei indies magis placeat, & obsequatur: [Et cū loquitur spiritus,] ait Richardus de S. Victore, [inter audiendū, rogandus est, vt audientē ducat, & qualiter meditationes dirigendæ sint, doceat: offerunt enim se tunc meditationes spirituales, ita vt mēs sedeat, quasi rex, circunstante se harum exercitu. Regere itaq; has debet, & discernere, quam potissimum admittat, in qua se magis exerceat, & quandiu vnicuiq; inhæreat, quando de ista ad istam transeat. Ferculū enim est quælibet meditatio, quia pascit mentem: sed vt deuotio ipsa accendatur, cum sapor cessare iā cęperit, vtiliter aliud assumitur: ad aliam ergo meditationem cōuertere, quæ vicinius se obtulerit, & quā præcedenti similē, & nō diuersā noueris.] Et paulò pòst: [Cordis cōsolatio, & spiritualis refectio Dei quidem donum est, sed cooperari te oportet huic dono, & prudenter in eo exerceri.] *Part. 2. ca. 33. in Cāt.*

De spiritu Diabolico, Carnis & Mundi.

CAPVT XV.

De tribus spiritibus Diabolico nimirum, Carnali, & Mundano, sic scriptum apud S. Bernardum: [Hi duo spiritus carnis scilicet, et mūdi, sunt satellites magni illius Principis tenebrarū, vt dominetur spiritus nequitiæ, hoc est, Diabolicus spiritui Carnis, et spiritui huius Mūdi. Quisquis ergo ex his tribus spiritibus spiritui nostro loquatur, ne credamus ei, quoniā sanguinē sitiūt, nō quidē corporum, sed quod grauius est, animarū. Sed quoniam spiritualis omniū natura est, à sermonibus eorū cognoscemus eos: & quis spiritus sit, qui loquatur, ipsa suggestio declarabit: semper enim spiritus carnis mollia, spiritus Mundi vana, spiritus malitiæ semper amara loquitur. Quoties ergo importunè, vt assolet carnalis cogitatio mē tem pulsat, verbi gratia, cùm de potu, de cibo, de somno, cæterisque similibus ad carnis curam pertinentibus cogitantes humano quodā inardescimus desiderio, certum sit nobis, spiritum carnis esse, qui loquitur, & tanquā aduersariū repellamus eum, dicentes, vade retrò satana, quoniam non sapis, quæ sunt Dei, sed magis sapiētia tua inimica est Deo. Cùm autem *Ser. de septē spirit.* *Matth. 8.*

autem nō de illecebris carnis, sed de ambitione sæculi, de iactantia, & arrogantia, cæterisque similibus cogitatio vana versatur in cordibus nostris, spiritus mūdi est, qui loquitur; longè perniciosior hostis, & maiori solicitudine repellendus. Interdum verò satellitibus istis terga vertētibus, Princeps ipse habens irā magnam tanquam leo rugiens, insurgit aduersus nos, cùm videlicet non ad voluptatem carnis, aut sęculi vanitatem, sed ad iram, ad impatientiam, ad inuidiam, ad amaritudinē animi prouocamur, importunè ingerendo, si quid minus amicabiliter, minusue discretè factū videtur, aut dictum; si qua denique aut in signo, aut in ope quolibet data videtur indignationis occasio, aut materia suspitionis. Huic ergo cogitationi non aliter, quàm ipsi Diabolo resistendum est, nec aliter ab ea, quàm ab ipsa perditione cauendum: scriptum est enim; in patientia vestra possidebitis animas vestras.]

Luc. 21.

Quot modis verò, aut q. bus malignus spiritus hominem aggrediatur, satis iam diximus duob⁹ superioribus libris. Addi tamē adhuc possunt ad antedicta ea, quę affert Richardus de S. Victore de varijs tentationibus: De quibus sic scribit: [Septē sunt genera tentationum. Prima est importuna. Secūda dubia, Tertia subita, Quarta occulta, Quinta violenta, Sexta fraudulenta, Septima perplexa. Importuna est quæ procaciter insistit; Dubia, quæ animū ambiguitatis nubilo inuoluit Subita, quæ iudiciū rationis præuenit. Occulta, quæ deliberationis considerationē præterfugit. Violenta, q̄ vires mentis transcēdit. Fraudulenta, quæ animū seducit. Perplexa, quæ varijs impetit vitijs. Et hi septē tētationum modi possunt esse simplices, & impermixti, & cōpositi, atq; permixti. Ita autē se habent, vt secūda sit grauior tentatio, quàm prima; tertia quàm secūda, & ita deinceps, quæ sequitur, quàm ea, quæ anteit. Importunę tentationis est, animum semper inquietare, & nūquam quietum permittere: dubia autem tentatio animum exagitare cōsueuit, & vagū semper, & profugum facit: quid enim aliud timorē nocturnum putamus efficere, quàm animū timidum, & trepidum reddere, & vbi nihil timeri oporteret, summo horrore concutere? fugit enim eiusmodi anima nemine persequente, & cùm pax sit, semper suspicatur bellum: subitæ tentationis est animum sauciare, delectationisq; iaculo affectum trāsfigere; & quid aliud expectari oportet à sagitta volante? Occulta tentatio ex ea parte qua præualet, animum semper excæcare solet, in tenebris semper perambulans & omne negocium suum in tenebris explicans. Violentæ tentationis est, animum semper violenter opprimere, & funditus eneruare. Fraudulenta tentatio animum infatuare solet: Quid namque aliud Dæmonium meridianum faceret, quàm animum infatuare, vel in furorem vertere? Perplexæ tentationis est animum semper dilaniare, dissipare, distrahere. Prima itaque tentatio inquietat, secunda exagitat, tertia vulnerat, quarta excæcat, quinta eneruat, sexta infatuat, septima dilaniat.

Prima par. in Psal. 90.

Spiritus porrò diabolici est, his omnibus tentationum rationibus vti aduersus proficientem, maximè vero fraudulenta, qua vt solet, transfigurat se in Angelum lucis, & virtutis speciē obijciens, clàm vitij alicuius iaculo, cor transfigit. Et quia secundo libro astutias decē diabolici spiritus aperuimus, nunc vnam tantùm recensendam putaui, quàm S. Chrysostomus explicat eleganter: ea autem est, qua vtitur aduersus animos valde pios, & in virtutibus exercitatos: hos enim, si in calamitate sint, non statim initio adoritur, sed cùm eos fractos iam vexationibus, & tormētis finem tantarum miseriarum auidè expectare cognoscit: accedit enim tunc, vt suo impulsu homines penè cadentes, omninò præcipitet: sic itaq; scribit: [Diabolus aduersus Iob non perditis bobus neq; asinis, neque camelis, neque domo diruta, neq; filijs ruina obrutis, hac vsus est fallacia: sed tacet adhuc, & cessat, considerata athletæ fortitudine: sed cùm vermium fons scaturiebat, & putrida cutis decidebat, & consumptæ carnes saniem grauiter fœtentē efflabant, & sartagine & fornacibus, & omni flamma miserius eum Diaboli manus consumebat, fera omni crudelius vndique eius corpus deuorans; Cùm diutius is esset hac calamitate confectus, tunc vxorem subornat: nam si in calamitatis principio accessisset, non sanè eum

Homil. 28. in 1. ad Co.

inueniſſe ita eneruatum, neq; ita poſſet exprobrare calamitatem, & tanta loqui audacia:nunc autem cùm videret,ob tẽporis longitudinem, & ſanitatis, quàm cupidiſſimum, & malorum finem maiorem in modum deſiderantem, tunc accedit, & ait; quouſque conſumeris? Grauis Rhetor ad decipiendum eos, qui inconſultiores ſunt. Quid igitur hic beatus? adamante fortior.]

De ſpiritu humano, ſiue naturali.

CAPVT XVI.

Prima par. in cant. ca. 33. DE humano ſiue noſtro ſpiritu, ſic ſcriptum eſt apud prædictum Richardum: [Habet etiam cibũ homo ab ipſa natura,quia hæc iucundior paſcit cibo dulcedinis:habet & à cauſis accidentibus,reficiũt enim proſpera,dum ſuccedunt:non eſt cibus iſte ſpiritualis,quo reficit Chriſtus,attamen plerunq; cibus eſt imperfectorũ, & olus infirmorum; & ſæpe vtiliter paſcit hoc
Rom. 14. olus infirmos, ſicut dicit Paulus:qui infirmus eſt,olus manducet,leuigat enim, & curat ex parte morbum accidiæ, quã patitur mens ex inopia gratiæ. O quàm frequenter imperfecti, & ignari gratiæ mouentur carnali gaudio, vel naturali alacritate,& moueri ſe putant ſpirituali conſolatione? quàm ſæpe ab inimico,vel à proprio corde aliquid ſentit homo, & à Spiritu ſancto hoc eſſe credit? Et quid mirum ſi in deuotione ſe miſceat inimicus, & falſa loquatur, qui in ipſis etiam Prophetis loquebatur? qui etiam à ſuo ſpiritu aliquando dixerunt,quod à Spiritu ſancto ſe dicere crediderunt? nõ ergo debet homo ſequi cordis ſui cogitationem,vel experimentum, cum huiuſmodi quoſdam Prophetas nouerit interdũ fuiſſe deceptos: nec ſolùm hæc pericula caueri oportet in ſtatu peccati,ſed etiam in ipſa gratia prudenter, quid gerẽdum
Eccleſ. 31. fuerit,eſt attendendum. Cùm Sapientia
Sap. 1. bibe vinum ait Salomon, vino gratiam ſignificans:& item legitur, quod Spiritus ſanctus aufert ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu.]
Ibidem. De eodẽ Spiritu loquẽs S. Bernardus: [Fit aliquãdo,]ait, [vt Spiritus noſter,à quolibet horum triũ crebrò ſuperatus & addictus illi in ſuã ipſius perniciẽ (heu) vices illius agat,vt iam ſine omni alterius Spiritus ſuggeſtione, ipſa ex ſe anima, aut voluptuoſas, aut vanas, aut amaras pariat cogitationes: iam verò non facilè arbitror poſſe diſcerni, quando noſter ipſe loquitur Spiritus,quandove loquentem alterum audiat quemlibet ex tribus illis. Sed quid refert, quicunque loquatur,dum vnum,& idem ſit,quod loquutur? quid refert loquentis noſſe perſonã, dum conſtat perniciosum eſſe, quod loquitur? ſi inimicus eſt, reſiſte viriliter inimico: ſi tuus ipſe Spiritus eſt,argue eum, & miſerabiliter plange, quod in tantam miſeriam,& tam miſerabilem deuenerit ſeruitutem.] Obſeruetur igitur finis inſpirationis, quo nimirum modo terminetur, & quem quaſi ſonum referat cadendo:inde enim intelligitur, qualis ſit: ſi enim ſonat mollia,caro; ſi vana, mundus; ſi amara,diabolus eſt: qui quantumlibet caput ſuæ ſuggeſtionis abſcondat, exitu ipſo,quaſi cauda ſerpens,agnoſcit.

De eorundem ſpirituum,diuini,Angelici,& diabolici comparatione ex doctrina recentioris ſcriptoris, & ſanctorum Patrum.

CAPVT XVII.

INCIDI ego ante viginti annos in librum quendam manuſcriptum Bibliothecæ Genuenſis Collegij noſtri, quem nũquam poſtea etiam diu quæſitum videre licuit: huius erat inſcriptio Liber de Inſtinctibus Magiſtri VVilhelmi de Vrimaria. Eius ſummas rerum atq; ſententias iam tunc collectas, vt ad rem præſentem pertinentes viſum eſt hic adſcribere verbis eius expreſſas, & alicubi etiam & ſcripturarũ, & ſanctorum Patrum auctoritatibus à nobis adductis confirmatas: ſic igitur habent.

Quadruplex eſt inſtinctus, Diuinus, Angelicus, Diabolicus, Naturalis.

Diuinus inſtinctus quadruplici ſigno cognoſcitur, Si inuitet, Primò, ad exemplum Chriſti,& Sanctorũ. Secũdò ſi ad humi- *Diuinus. 1. 2.*

humilitatem. Tertiò si ab exterioribus vocet ad interiora,& colligat cor, vt sic magis sit dispositum ad vnionem cum Deo. Quartò si id, ad quod inuitat, sit eius virtutis & roboris, vt animam maiore virtutum opulentia reficiat, & compleat.

Angelicus. Angelicus instinct⁹ quadruplici quoque
1. signo dignoscitur. Primò quidē initio terrefacit, post in fine cōsolationem
Luc. 1. adfert. Quod perspicuè cernitur in congressu Angeli cum Beatissima Vergine Dei genitrice Maria,quæ primùm[conturbata est in sermone Angeli,]sed tandem ait:[Ecce Ancilla Domini,fiat mi-
2. hi secundùm verbum tuum.] Secundò initio abscondit se,in fine verò se ostendit,& prodit:id quod ex historia Tobiæ
3. apertè intelligitur. Tertiò inuitat semper ad bonum: quod si aliquando Abra-
Genes. 22. ham inuitauit ad mortem Isaac innocentis;& ea tūc nō fuisset mala, quia à Deo fuisset,qui auctor est, & Dominus vitæ; nec ad eam inuitauit, ita vt vellet eā patrari,vt postea patrata non est,sed vt illustrior esset Abrahæ obediētia,quæ magnum bonū est. Quartò excitat bonā vo-
4. luntatē;in incipientibus quidem ad dolorem peccatorū, efficitque vt illis cadant
Actor. 12. peccatorū catenæ, vt beato Petro,cùm tenebatur in vinculis: in proficientibus autem ad feruorem: perfectos verò reficit internæ dulcedinis prægustatione,
3. Reg. 19. quorum vtrumque accidit Eliæ Prophetæ,quem Angelus prius excitat, postea pascit.

Diabolic⁹. Diabolicus instinctus discernitur à di-
Primò. uino quadruplici signo. Primò quia id ad quod Diabolus instigat, semper est cōtrarium exemplis Christi, & Sanctorum: ratio est,quia Diabolus est Christi hostis,& ex directo aduersari⁹: est enim Christus speculum diuinæ veritatis,candor paternæ claritatis,& fons æternæ fælicitatis:Diabolus pater mendacij,princeps tenebrarum, & auctor mortis æter-
Lib. 34. moral. cap. 18 næ:qua de re S.Gregorius in moralibus.
Secūdò id,ad quod diabolus instigat,
Secundò. eleuat hominē ad animi magnitudinē,
Ibidem. siue tumorem mentis:[Ille,inquit S. Gregorius, nihil aliud mentes sibi subditas docet, quàm celsitudinis culmen appetere, cuncta æqualia mentis tumore transcendere, societatem omnium hominū alta elatione transire; ac sese contra potentiam conditoris erigere: siquidem iniquitatem in excelso loquuti sunt,] ex quo inquit, VVilhelmus, tres defectus existūt:Primò enim,qui huiusmodi sunt *Psalm. 72.* facilè rixantur.Secundò ægrè ferunt reprehensiones. Tertiò defectus ita firmiter horum animis desiguntur,vix vt euelli possint.

Adhæc Tertiò id, ad quod Diabolus *Tertiò.* instigat hominem,à corde proprio magis abstrahit,&.elongat. Quod idcirco ab eo fit, vt homo debilior fiat, facilius in tentationes ruat, denique minus sentiat diuinā presentiam:nam[cùm Deus, vt ait S. Augustinus, sit magis vicinus animæ,quàm anima sibi; qui magis elongatur à corde,minùs sentit Deum. Ideò dicit scriptura. Redite præuaricatores *Isaia 46.* ad cor,& hoc ipsum est, quod dixit Do *Luca 22.* min⁹ Petro:Ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret,sicut triticū.] Ob hanc causam docet S. Chrysostomus, vt Deum *Hom. 4. in* semper præ oculis habeamus. [Si Deū, *1. cap. 4. ad* inquit,assiduè in oculis feremus,Diabo- *Rom.* lus nos non adorietur; scit enim se frustra laboraturum: sed si aberrantes, ac sine freno palantes viderit, sumpto à nobis exordio, poterit nos, tanquam oues scabiosas à grege summotas, depellere.

Quartò,id ad quod Diabolus instigat *Quartò.* hominem in virtutibus magis extenuat, & Dei donis quasi exuit, abijcitque ad creaturas,& terram. Si quidem diuinus instinctus,vt dictum est,mentem humiliorem reddit, accendit in ea diuini amoris ignem, & reficit diuinæ dulcedinis deuotione:contrà verò instinctus diabolicus mentem reddit superbiorem,eamque ab amore Dei deprimit,& priuatam gustu diuinæ dulcedinis abire facit post amorem,& consolationem creaturarū. Quamobrem idem S. Chrysostomus al- *Genes. 3.* ludens ad id, quod legitur in scripturis *Hom. 8. in* de serpente: [Terram comedes,& super *c. 4. Rom.* pectus tuum gradieris, sic scribit de Diabolo: Ab inferiori loco nobiscum depugnat Diabolus; & tamen, vel sic victor euadit:cuius rei causa est,quod nullū studium adhibemus, vt ipsi illius plagis nos altiores collocemus: neq; enim ille potis est admodum se sursum attollere, sed deorsum trahitur serpentis formam gerēs. Quid est aūt ab inferiori loco depugnare?

pugnare? nempe à rebus, quæ infra nos sunt, digladiari, à uoluptate, à diuitijs, deniquè à secularibus quibusuis rebus.

Diabolicus instinctus differt ab Angelico, & diuino quadruplici item signo, Primò enim consolatur, & delectatione animum complet: pòst verò affligit, & cruciat: hoc est primo aspectu, & ingressu lætificat animam, vt oculos rosa, sed in progressu cùm iam tangitur, pungit: quod sanè intelligendum est de instinctu Diabolico, cùm incidit in hominem segnem, & sibi similem, vt docet B. P. Ignatius: tunc enim ingreditur Dæmon in talem animum, tanquam in propriam, & apertam domum cum quiete: posteà vero ita exagitat hominem quem possidet, vt etiam laqueum desperationis illi injiciat; quod accidit Iudæ Proditori, quẽ fine dubio primò blandè accepit Diabolus, & intrauit, deinde verò mirè vexauit, & ad vltimam vsque perniciem deduxit.

Primò.

Reg. 7. post e riorum de discernẽdis spiritibus.

Secundò, initio securitatem affert, in fine diffidentiam diuini auxilij: quemadmodum visum est in eodem Iuda. Ex qua re duo illi insignes defectus exiſtũt; præsumptio, malum non cauendi; & torpor, & diffidentia in melius proficiendi: legatur Epistola Sancti Chrysostomi, qua conatur reuocare Theodorum lapsum: docet enim multis verbis, Diabolũ nihil magis appetere, quàm post indulgentiam hominem in desperationis præcipitium trahere, in eoque retinere. Solet autem diffidentiæ coniuncta esse pusillanimitas, tristitia, & mœror, mentis obscuritas, & tenebræ, quod idem Sanctus Chrysostomus elicit, ex illis Psalmi verbis: [Collocauit me ĩ obscuris sicut mortuos sæculi:] illa omnia dicens à Diabolo in animo creari. Et alibi scribit idem: [Omni actione diabolica potentiorem esse ad nocendum mœroris magnitudinem: nam & dæmonem, quoscunq; superat, per mœrorem superare: quare si mœrorem auferamus, nihil à Dæmone quenquam lædi posse.

Secundò.

Epistola priore.

Psal. 135.

Lib. 3. de prouid. paulò ante finẽ.

Tertiò, instinctus in specie, & fortassis re ipsa bonus, nunquam securus est, an bonum exitum sortiri debeat, propter Diaboli dolos; quare dispiciendum est diligenter initio, in progressu & in fine ipsius instinctus, an dolus aliquis diabolicus lateat. [Potest enim fieri,] vt S. Bernardus aiebat, [vt in fide humilitatis instinctus diabolic⁹ efficiatur Angelicus.] Quare sicut apis dulcedinem à flore fugit, vbi verò terrestreitatem eius sentit, discedit; sic Dei seruus quidquid boni reperitur in Diaboli instinctu discernit, terrestreitatem Diabolo relinquit.

Tertiò.

Quartò, instinctus Diabolicus extinguit bonam voluntatem; quare refert S. Antoninus, S. Franciscum, Ruffino qui consenserat diabolicæ illusioni, dixisse: [Ad hoc debes recognoscere hostem, seu aduersarium humani generis fuisse eum, qui tibi apparuit, quia cor tuum ad omne opus bonum indurauerat; quod est proprium eius officium.] Extinguit autem Diabolus in primis charitatem, qui est oculus dexter, quem Naas volebat eruere ijs, qui erant in Iabes Galaad: sicut enim venenum statim ad cor dirigitur, sic diabolicus instinctus statim ad necandam charitatem, & voluntatem: & sicut carens oculo dextro est inutilis ad bellum, quia sinistrum clypeo tegit; sic qui bona voluntate & charitate spoliatus est, bello spirituali nullo modo idoneus est: oculum autem hunc diabolus eruit incautis patenter, & sine fraudis integumento; cautioribus verò latenter, vt verbi gratia, amorem carnalem vestiens amore spirituali: nam vt ait Sanct⁹ Augustinus: [Amor spiritualis generat affectuosum; affectuosus obsequiosum; obsequiosus familiarem; & familiaris sæpe generat carnalem:] quo casu accidit illud Apostoli, [vt cum spiritu cœperit quis, carne deinde consummetur.

Quartò. 2. p. hist. tit. 24. c. 2. paragr. 2.

1. Reg. 11.

Galat. 3.

De comparatione eorundem spirituum cum instinctu naturali secundùm doctrinam eiusdem Recentioris.

CAPVT XVIII.

PERGIT idem Vuilhelmus, confertque naturalem instinctũ cũ reliquis in hæc verba: Homo, inquit, proficiens, vel proficit in augmento scientiæ, & cognitione veritatis, vel in augmento sanctitatis, & gratiæ: vtrobique bene considerandus

derandus est instinctus: nam qui proficit in cognitione veritatis, aliquando à vero abducitur, ob lumen naturale; putans esse gratiæ, quod est naturæ: vtrumque enim lumen dictat, Deum super omnia diligendum: quare cum elicitur actus dilectionis, non potest esse certus homo, hocne sit instinctu gratiæ, an instinctu naturæ. *Ecclesia. 9.* Vnde est, vt nemo sciat amorene, an odio dignus sit. Discernendus est igitur motus naturæ à motu gratiæ triplici signo.

Primum signum. Primum signum est, cum natura mouet ad cognitionem veritatis ea cognitio est talis, vt spargatur per multa phantasmata, nec recolligatur ad mentis vnitatem: at conatus gratiæ tendit ad hoc, vt mens vniatur cum Deo: ex quo sequitur, vt homo naturali ductus instinctu, studeat loqui verba rara, grandia, subtilia, & quæ stuporem inducant: instinctus autem gratiæ spiritu, illud solum vult, & loquitur, quod illum iuuet ad hoc, vt mẽs magis cùm Deo coniugatur: ex quo etiã efficitur, vt verba, quæ dicuntur ex instinctu naturali, licet magna sint in se ipsis, fructu tamen exigua sint; contrà verò illa, quæ à diuino spiritu proficiscuntur: & *1. Corint. 8* hoc illud est, quod ait Apostolus: [Scientia inflat, charitas autem ædificat: quà de re S. Chrysostomus sic habet: Omnia ver*Homil. 46. in Matth.*ba diuina, quamuis rustica sint, & incõposita, viua sunt; quia intus in sensibus suis habent positam veritatẽ Dei, quasi sanguinem in venis inclusum; & ideò viuificant audientem; sicut testatur B. Pe*Ioan. 6.*trus, dicens: Quò ibimus? verba viua habes: omnia autem verba sęcularia, quoniam non habent in se virtutem Dei, quamuis composita sint, & ingeniosa, mortua sunt.

Secundum signum. Secundum signum est proximè positi ratio. Instinctus naturæ distrahit & spargit mentem ad multa phantasmata, quia quærit gloriam hominum, qua infletur: amat enim sciri, qui talis est, nec eius scire aliquid est, nisi eum scire hoc sciat alter: at scientia, quæ est ab instinctu diuino, quærit gloriam solius Dei, & placere illi; ideò est quasi lux [splendens, & crescens vsque ad perfectam diem:] quę *Prouerb. 4.* prorsus est differentia scientiæ Sancto*Tertium signum.*rum, & Philosophorum.

Tertium signum, instinctus naturalis facit hominem tepescere in voluntate proficiendi, & minuit diuinum ardorẽ: Instinctus autem diuinus auget omnes conatus diuinæ gratiæ. Quare qui naturali ducun[illegible]stinctu, si aliquem sensum, siue co[illegible]tum à Deo recipiunt, ita illum per diuisiones extenuant, vix vt eius saporem percipiant: Contrà verò qui instinctu diuino sensum bonum aliquem concipiunt, eo inflammantur toti ad vnionem cum Deo. Ex his intelligitur diuersitas motuum, à quibus impulsi Philosophi & Sancti libros suos scripsere: hi nempe ex pleno feruore deuotionis; illi ex proprio sensu: vnde verba sanctorum sunt sapida, non item Philosophorum: ex quo etiam efficitur, vt si quis ponderaret verba sanctorum secundùm plenitudinem deuotionis, à qua emanarunt, si esset tentatus, refrigeraretur; si in deuotus accenderetur; si feruens, efferuesceret adhuc magis; quæ omnia longè absunt à lectione scriptorum profanorum.

Homo autem proficiens in augmento gratiæ & sanctitatis, impugnatur à natura: primum quantum ad dona gratuita interiora, in quibus sanctitas consistit: secundò quantum ad exercitia exteriora, in quibus actus virtutum effectu exercetur.

Circa primùm tria sunt dona gratuita interiora. Primum, vt homo meditetur beneficia diuina sibi iugiter concessa. Secundum, vt in virtuosis exercitijs dulciter delectetur. Tertium vt in mentalibus delitijs diuinæ contemplationis, & vnionis voluptetur. *Primum donum.*

Porrò meditatio diuinorum beneficiorum consistit in tribus. Primò quidẽ in meditatione acerbitatis passionis Dominicæ: Secundò in meditatione diuinæ prouidentiæ, & pietatis, quà toties à malis liberamur: Tertiò in meditatione vbertatis diuinorum charismatum, tam in præsenti, quam in futura vita.

Naturalis igitur instinctus impugnat in meditatione hoc ferè modo; contingit enim aliquando, vt diuinus instinctus illabatur homini, simulque subrepat ac subintret naturalis, vt hominem auertat ab ipsa meditatione, suggerens aliquam rem bonam cum propria complacentia: diuini enim instinctus proprium est suggerere

gerere

gerere mortificationem omnium affe-
ctuum, & abstractionem ab amore terre
narum rerum, & sui ipsius, & ad id ma-
gnoperè vrgere. Quare si homo sequi-
tur hunc instinctum, d igantur,& de
bilitantur valde natu mpura, imò
& ipsa natura: quod egregiè docet San-
Lib.4.mor. cap.30. ctus Gregorius in illa verba Iob: [Re-
quieuerunt fessi robore. Qui enim, ait,
in auctoris sui amore roborantur, quò
magis in concupita Dei fortitudine con
ualescunt, eò à propria virtute deficiūt,
& quò robustius æterna appetunt, eò à
temporalibus salubri defectione lassan-
tur. Hinc Psalmista amore sui robore
Psal. 118. fessus dicebat: Defecit in salutare tuum
anima mea, & in verbum tuum super-
speraui. Et paulò pòst; Qui ad appeten
da æternitatis atria accenditur, dignum
profectò est, vt ab hoc temporali amore
lassetur, vt tantò magis frigescat à studio
sæculi, quantò surgit ardetior in amorē
Dei; quem si perfectè arripit, mundum
etiam planè derelinquit, & eò funditus
temporalibus moritur, quò ad supernam
vitam altius afflatu æternitatis animatur:
& vt intelligamus defectum hunc diui-
no instinctui adscribendum esse, addit
idem: An non robore suo fessam se inue
nerat quæ dicebat, Anima mea liquefa-
Cantic.5. cta est, vt dilectus locutus est? Quia nimi
rum mens dum occultæ locutionis aspi-
ratione tangitur, à statu suæ fortitudinis
infirmata, ipso, quo absorbetur desiderio
liquatur, inde se apud semetipsā fessam
inuenit.

Cum hæc ergo ita se habeant, natura-
lis instinctus sua propensione, & motu
repugnat effectui diuini instinctus tan-
quam sibi laborioso, & noxio, & abducit
mentem à cogitationibus illis mortifica
tiuis naturæ, ad alia meditanda, in quib⁹
natura refrigeretur: ex quo existunt duo
defectus: prior est diminutio feruoris, &
desiderij ꝓficiēdi: posterior est extinctio
dulcedinis veræ deuotionis: q̄ causa est,
vt perfecti viri pauci sint; quia pauci sūt
qui nō laborent hoc fluxu volubiliū co
gitationū. Oporteret igitur, vt vbi est in
stinctus diuinus, aut quò inclinat, illuc
Ezechiel 1. concurrerent cogitationes mentis, iuxta
Ezechielis dictum: [Vbi erat impetus
spiritus, illuc gradiebantur animalia,]
hoc est vires inferiores, [& rotæ pariter
sequētes ea,] id est, cogitationes volubi
les, & vires animæ omnes, præsertim om
nium volubilissima voluntas. Attenden-
dus est ergo maximè diuinus instinctus,
& sequendus quàm diligentissimè; & eo *Ecclesi. 1.*
abeunte humillimè Deo agendæ gra-
tiæ, [vt vnde exeūt flumina, reuertantur.

Secūdum vero donum quod diximus *Secundum donum.*
positum esse in iugi delectatione actuū
virtuosorum, perficitur ex tribus: Pri- *1.*
mò, ex vigore deuotæ orationis, per quā
mens in Deum eleuatur: est enim oratio
mentis in Deum eleuatio; nec solum ele
uatur, sed quasi suspenditur per eleuatio
nis cōtinuationem; propter quod à Dio
nysio oratio [aureę catenæ] comparatur.
Secūdò ex feruore internæ deuotionis, *2.*
in qua se mens exercet, quam homo asse
quitur feruido conatu: quia secundum
Sanctum Augustinum [magnitudini do-
ni respondere debet magnitudo deside-
rij.] Tertiò ex vigore gratificæ refusio- *3.*
nis, qua mens Deum laudat de acceptis.
Instinctus naturalis impugnat tria prædi
cta, immittendo curiosa, circa quæ mens
vagetur, & priuetur vigore orationis, &
feruore deuotionis & consequenter Dei
laudatione.

Tertium verò, quod est in diuinis deli *Tertium donum.*
cijs delectari, assequitur homo ex trib⁹, *1.*
primò abstractione à sensibilibus, & ex-
terioribus rebus, & erectione mentis in
Deum, qua eum quasi complectitur, &
in eo quiescit; sicq; impletur illud, quod
scriptum est: [Intrans in domum meam
conquiescam.] *Sapient. 8.*

Secundò assequitur homo idem do- *2.*
num per sui ipsius intimam recollectio-
nem, & perfectam mentis simplificatio-
nem: nam secundum Sanctum Augusti-
num, [solo purissimo, & simplicissimo
mentis oculo attingitur gustus diuinæ
pietatis:] ratio est, quia simplicitas ani-
mæ, est quasi quædam imago exempla-
ta, & educta ex simplicitate diuina; vnde
habet conuenientiam cum suo exempla
ri: similitudo autem est causa vnionis.
Vnde idem Sanctus Augustinus: [Dimit
tam foris sufflantes in puluerem, & exci- *Lib. 12. Cōfess. c. 16.*
tantes terram in oculos suos, & intrem
in cubile meum, & cantem tibi amato-
ria, & nō auertar donec in eius pacē col
ligas totū, quod sum, à dispersione, & de
formitate hac, & conformes in æternū.]

Postremò

5. Postremò assequitur idem homo per ignitæ charitatis transformationem: amor enim Dei mentem eò ducit, vt Deo omnimodo velit se conformari, nec ab eo vllo modo deficere. Vnde Sanctus Bernardus: [Oculus amorosus sine intermissione intuetur speculum diuinæ claritatis, & summoperè cauet, ne vel leuiter vnquam aliquid faciat, vel concipiat, quod oculos diuinæ Maiestatis offendat.] Quare mirum non est, si diuina præsentia talem mentem pascat interno gustu.

Naturalis autem instinctus impedit delectationem diuinæ præsentiæ, ingerēdo aliquid cogitandum vel appetendū, quod quidem spirituale sit, sed non ita Deiforme. Quare licet non abstrahat animam à Deo, separat tamen ab immediata coniunctione cum diuina præsentia; & ideo est eius motus diligenter obseruandus: nam nō caret sagacitate sua, & quidem multa; siquidem [prauum est cor hominis, & quis cognoscit illud? ego
Hiere. 17. Dominus:] quia videlicet solus Deus scrutatur istas cordis humani prauitates & solus eius instinctus discernit eas, cū residet in mente sancta, & pura à delectationibus: ob id etiam dicitur in Apoca-
Apocal. 2. lypsi: [Qui vicerit, dabo ei calculum nouum,] hoc est, influxum diuini luminis, [& in calculo nomen nouum, hoc est, nouam cognitionem: [quod nemo nouit, nisi qui accipit.] Atque hæc est vera caussa, cur tam pauci sint perfecti; quia videlicet pauci sunt, qui cum peruenerint ad aliquam coniunctionem immediatam animæ cum Deo, non auertant cor ad alia, etsi spiritualia, impulsu sagacitatis, & prauitatis cordis, siue naturalis instinctus: quod ideo est, quia pauci sūt, qui permittant se abstrahi, & annihilari in suis desiderijs, & totum suum affectū transformari in Deum; ab amore etenim naturali recuruatur homo ad seipsum, & naturalis instinctus quærit vias, quibus hanc annihilationem refugiat.

1. Quod verò attinet ad exercitia exteriora. Notandum est, exercitationem virtutum positam esse in tribus, in feruenti desiderio omne virtutis bonum, quod
2. Deus dederit, pro eius gloria liberè exercendi: In sui deiectione, qua putat, se nihil adhuc esse adeptū, respectu eorū, quę sibi adipiscenda supersunt, & quæ sperat se adepturū: In feruenti deniq; desiderio
ferēdi omne malū, quod De⁹ immiserit. 3.

Instinctus naturalis aduersus hæc omnia pugnat suo modo: aduersus primum *Contra primum.* quidem, per bonorum operum modicā appretiationem: si quidem hæc appretiatio nascitur ex lumine supernaturali, quod facilè repellit, aut negligit saltem facto, natura.

Aduersus secundum pugnat, faciendo *Contra secundum.* hominem desidiosum, & negligentem in bono, ex quo existunt tria magna mala. Primum obtenebratio luminis rationis, quo fit, vt qui huiusmodi sunt, semp quærant quæ sua sunt. Secundum est reluctatio diuinis inspirationibus. Tertiū denique impugnatio aduersus animæ bonum, præcipuum, quod est virtus. Eos q huiusmodi in statu sunt, superfluum est diabolicis suggestionibus fatigari: ipsi enim se ipsos impugnant, & contra se ipsos vice Diaboli funguntur. Est igitur perpetuò fouendus feruor desiderij exercendæ virtutis, & in via spiritus semper proficiendi, quod etiam Dominus optare se ostendit, cum dixit: [Hęc locutus sū *Ioan. 15.* vobis, vt gaudium meum in vobis sit,] id est, vt cum tanto feruore possiti elicere opera vestra, vt de vobis gaudeam.

Postremum autem illud, quod est de *Contra tertium.* malorum perpessione, naturalis instinct⁹ impugnat per allegationem innocentiæ propriæ, aut iam peractæ sufficientis satisfactionis de præteritis peccatis: est enim naturæ proprium nil velle pati, aut certè, quàm minimū potest. Verus autē proficiens contrarium fouet desideriū, quod est à diuino instinctu, nimirum pati velle, etiam si esset innocens, & planè iam satisfecisset pro antiquis culpis (quāuis quis est hic?) hoc saltem nomine, vt se Christo cōformet, qui pro nobis pas- *1. Petr. 2.* sus, [nobis reliquit exēplū, vt sequamur vestigia eius.] In hoc enim summa dignitas est hominis, & more Mardochæi, sic *Esther 6.* honoratur, [quē cęlestis rex voluerit honorare,] induitur nimirū vestibus regijs, hoc est, Christi assimilatione, deinde imponitur equo de sella regis, hoc est, Christi mansuetudini, humilitati, & abiectionis cui assimilatur per imitationem passionis, etiam iniuriarum, & probrorū, si fit op⁹ ea, pro eius amore tolerare; deni-

que

que coronatur diademate æterni gaudii.

Ex quo intelligimus rem dignissimã consideratione; naturalem instinctũ semper deprauare meditationes nostras tũ suadendo, vt eligamus materiam à vitæ, & mortis Christi Domini mysterijs remotam, vt ita nos abducat ab ijs, quæ ad patiendum alliciunt: tum efficiendo, vt si Christi mysteria meditamur, in illis quæramus quidlibet aliud, quàm hunc spiritum conformandi nos ipsos Christo in passionibus & ignominijs. Caueat ergo proficiens, ne se permittat seduci ab hoc terreno, & animali instinctu; sed erigat se potius, quantum diuin a gratia iuuatur ad intelligendum, & sequendum instinctum diuinum in Christi Domini cruce cum Christo, & post Christum semper ferenda.

De ijsdem spiritibus descernendis, quæ nam Italicè scripserit Seraphinus Firmanus Canonicus Regularis.

CAPVT XIX.

SVPERIORIBVS temporibus floruit in scribendis rebus spiritualibus Seraphinus Firmanus egregius sui temporis Concionator ex Canonicorum Regularium familia. Is multa præclara scripta reliquit de discernendis spiritibus, Italicè tamen, quæ Latinè versa, quamuis non ad verbũ expressa, hic adscribere, ad vberiorem totius rei huius explicationem, visum est pertinere.

Primum hoc quasi fundamentum totius disputationis iacit. Spiritus sanctus non solet eligere homines, vt in ijs magnas res edat, in quibus est exigua intelligendi, aut iudicandi vis, sed plerunque solertes, & acutos; etiamsi interdum non ita videantur: deinde ad regulas venit, quas ita hic digessimus.

Regula prima. Primò Deus paulatim, ab imò ad summum, & ab imperfecto, ad perfectũ perducit: solet etiam ætatis, & personarum habere rationem: aliam enim sapientiã seni, aliam adolescenti, aliam tyroni, aliã in rebus spiritualibus exercitato, aliam ei, qui alijs præest, aliam ei, qui paret, & ab alterius imperio pendet, impertit. Dæmonis est contrà nullum eiusmodi ordinem seruare, sed suis feruores intempestiuos immittere, & vnius ferè mẽsis spatio, ad mentis excessus, prophetias, miracula, aliaque eiusmodi admiranda perducere; in quibus tamen virus consuetæ falsitatis abscondit. Huius discriminis ratio illa est, quia quod Deus non tribuit suis, nisi post diuturnum rerum spiritualium vsum, & postquam multis, ac varijs exerciti fuerint tribulationibus, ac tentationibus, neque id temerè, sed ad ecclesiæ duntaxat ædificationem; hoc dæmon & statim in ipso quidem initio sine vlla causa dat, vel potius dare se simulat suis; partim vt illos rerum nouarum studio capiat, partim vt alijs admirationi sint, ad eum finẽ vt illos ita inescatos ad superbiæ barathrum pertrahat.

Secundò spiritus diuini indicium est, nullam à Deo certam rem beneficij loco, nisi ad id peculiarem à Deo motum homo experiatur, petere, sed se totum eius voluntati permittere; id solum, ab eo petendo, vt nos doceat ea petere, quæ sint maximè nobis profutura: quod si aliquid nominatim petimus, eam adijcere conditionem, modò nobis expediat hoc tempore, argumentum est diuini spirit⁹. Nam in petendis à Deo beneficiis, sæpe erramus; nec in hisce rebus Deo quasi vis precum est adferenda, sed liberum illi permittendum, vt nos quò libuerit maximè impellat: fieri enim sæpe solet, vt Deus ijs, qui hac animi dispositione carent, quod petunt, impertiatur; quod tamen ipsis ruinæ postea fit occasio: quare Diaboli videtur esse, ad certarum eiusmodi rerum intempestiuas efflagitationes excitare. 2.

Signum à Deo permotæ animæ est, ea maximè sensa, & intelligentias sequi, quæ sacris scripturis maximè consentaneæ sint: contra ab ijs abhorrentia, vel ijs non valde consentanea amplecti, eidens est indicium mali spiritus: nam sacra scriptura regula est diuinorum instinctuum, non contrà. 3.

Mentis, quæ Deum habet sui motus auctorem, est deprimere se semper, & miro quodam modo, quo maiores efficit in 4.

virtute

virtute progressus, clariùs se peccatis oneratam agnoscere, semperq; magis ad proprium bonum peruidendum cæcutire. Dæmonis cōtrà est, non vbi est opus, sed in externis quibusdam, & quæ hominibus patent, humilitatem quærere.

5. Spiritus diuini effectus est, cum ingenti quadam fiducia magnum timorem in animum inducere: illa quidem de Deo concipitur, hic vero ex propria infirmitate ortum habet. Diabolus contrà, semper hominem, ad magna de se sentiendum, & multum in suis meritis fidendum, inducit.

6. Ad multa toleranda promptum, & cupidum esse, indiciū est boni spiritus: immò hic est quasi lapis lydius, ad quē probari potest, quis bonus sit, quis malus, quis incipiēs, quis proficiens, quis perfectus: malus enim cum aduersa incurrūt, deterior efficitur, Deumque incusat. Incipiens primò quidem angitur animo, quod illa patiatur: post tamen & huius quoque in animum admissi angoris pœnitentia ducitur. Proficiens ægrè quidem tolerat, cum primùm se res aduersa offert, sed quot aduersa secum adferant emolumenta considerans, acquiescit animo, Deum collaudat. Perfectus ad res aduersas, & calamitates, tanquam ad copulandas nuptias adspirat, imò se tanto bono indignum putat.

7. Qui Spiritu Dei aguntur, experimentum quoddam habēt diuinæ erga se prouidentiæ: nam tātum sibi imponi à Deo pondus intelligunt, quantum est virium ad perferendum. Itaque eum in modū se hodie tentari vident ac superiores euadere, quo si alio tempore tentati fuissent, victi sine dubio dedissent manus, ac rursus ex se hodie ratione ad aliquod rectè factum permotos, quam rationem si alio tempore tenuisset Deus, nihil vtique fuisset effecturus, non ipsius, sed nostro vitio. Contrà qui in suis viribus positam spem habent, quod sine dubio mali est spiritus, maiorem, quàm pro virib⁹ experiuntur pugnam, & acriorem conflictum: huius rei ratio est, quòd sanctorū vita etiam per singula rerum ac temporum momenta, à Deo temperatur, & regitur, vt omnia in eorum cedant bonū: cōtrà ferè vsu venit in prauis hoībus, q̄ hoc peculiari Dei auxilio destituuntur.

8. Spiritus diuini indicium est, misericordia, & pietas erga proximum, etiam eo tempore, quo in eum iustitiæ vis est exercenda. Contrà malus spiritus ferociam semper in animo quandam ingenerat, quam etiam cum se homo quietum & tranquillum ostendit, præsefert.

9. Spiritus qui à Deo est, proprium videtur propensum quoddam studium, & animi deuotionem erga sanctos habere, eorum rebus libenter adhærere, eorum quæ fecerunt vestigiis insistere, res gestas non parui æstimare, sed tanquam magnas sibi complectendas obijcere, interno quodam sensu erga eorum reliquias, & ossa commoueri: nec solum hunc animi sensum experiri erga sanctos vita functos; sed etiam superstites omnes Dei seruos magno pietatis, & reuerētiæ affectu colere. Contrà is, qui ab Aquilone flat spiritus, proteruum efficit hominem, sanctorumq; vitorum contemptū parit, vel neglectum.

10. Spiritus diuini indicium est, iis, qui se ad Deum conuertunt, non tam terrores, & difficultates intentare in initio, quàm Dei facilitatem, atque expeditum virtutis iter ostendere. Benignus est enim Deus, & omnibus, qui se ad eum adducunt, non terrores inijcit, vt resiliāt, sed vires addit, vt confirmentur: itaque eos blandis pollicitationibus inuitat, cœlestibus etiam consolationibus reficit; ac nutricis quodammodo morem imitatur quæ infantem suum lacte primùm infuso, deinde pane sicco, ad extremum & solidiori cibo alit: quem ordinem si perturbet illa, tantum abest, vt nutriat infantē, vt etiam ad manifestum interitū vocet. Contrà Diabolus difficillima quæq; virtutis initio proponit, Dei Iustitiam, ac vindicandi voluntatem, quantum potest exaggerat, magis quæ admisit homo peccatorum memoriam, quàm Dei facilitatis inculcat: non enim alios potest sens⁹ suggerere, quàm quos sibi ipse suggessit, desperationis. Itaque sicut antequam admittatur peccatum, prolixam & effusam Dei misericordiam ostentat, ita postea, exactam & absolutam iustitiam proponit: hic est timor ille nocturnus, quem si contemnamus, re ipsa experiemur, nihil æquè in procliui, ac Dei familiaritatem, virtutisq; derelictum iter arripere.

Occulta

11. Occulta hominum intelligere, & quæ procul à nobis remota sunt prouidere, non semper indicium est diuini spiritus, sed tunc solùm cum de hominis charitate & humilitate nō dubitatur: fieri enim potest, vt à malo spiritu sæpe illa pādantur, sed tunc ex fine cognoscitur, cū nimirum ea re curiositatem & inanem gloriam foueri cognoscimus. Secretas verò hominum cogitationes antequam fiant intelligere omnino certum est, à Dei Spiritu nasci, si tamen eæ liberæ in animum ascenderint: non aliquod prius initium, vnde fluxerint, habuerint.

12. Vera miracula, quibus non tam doctrina, quàm vitæ sanctitas consecratur, atque in admirationem venit apud homines, indicio sunt, eum à quo edūtur Deo charum, & amicum esse. Huc pertinet eorum miraculorum editio, quæ non oculis subijciuntur, sed in animis, & occultis hominum mentibus patrantur: inter quæ principem locum obtinet vera, & constans ad Deum conuersio: non enim solet Deus aliquem ad tantum op9, quale est conuersio peccatoris, tanquam instrumētum arripere, qui sibi non sit charus. Quare vsu compertum est, eos, qui hypocritæ hominis suasu se ad Deū adiunxerunt, nunquàm ad virtutis maturitatem peruenisse: ac tametsi illustria quędam, & magna dent signa virtutum, ipsa tamen die marcescunt, & veluti fumus in auras dilabuntur.

13. Arcana Dei aut auocato à sensibus animo, aut alia aliqua ratione cognoscere signū est Deo charæ mētis. Hæc est enim perfectæ amicitiæ lex, eorundem esse arcanorum, secretorumque participes. Verùm hæc maximè lubrica res est, & iudicatu difficillima; diabolo Dei similitudinem imitante, vt dictum est. Itaq; indicijs hic vel inprimis est opus; quæ omnia perspecta habere nemo potest; nisi qui singulari ad id fuerit a Deo donatus munere: pauca tamen hic vsu ipso comperta adferemus.

Primum indicium. Primum est à Deo huiusmodi reuelationes & mentis excessus esse, si is cui accidunt non insolitis motibus quatiatur, & quasi exæstuās iactetur. Spiritus enim Dei moderationis, ac tranquillitatis est artifex. Quod si aliquando ardenti animo omnino imperari non possit, ita se temperare, ac fingere, vt nihil admirabile, nihil nouum inijciat astantium oculis, magnum est argumentum diuini spiritus: cōtrà malus spiritus, magnos quosdam, & insolitos motus, eosque vel maximè oculis hominum patentes, & expositos efficit, vt in Flaminiæ quodam sancti monialium Cœnobio compertum est; quæ cum stridoribus, ac vocum strepitu magnam hominum turbam conciuissēt, tametsi de diuinis rebus, magno quodā, vt videbatur, amoris sensu loquerentur, ad extremum tamen patuit, à deceptore spiritu fuisse agitatas, cui semper nouæ res, & insolitæ cordi fuerunt.

Secūdum. Alterum indiciū, si de se omnino parcè loquatur, neque identidem verba illa vsurpet: [Hæc mihi Deus significauit: hæc per me Deus loquitur: Dei iussu hoc, aut illud facias; ab hoc vel ab illo abstineas; Spiritus sancti nutu, aut impulsu id feci;] & alia eiusmodi: huc etiam pertinet suas omnibus ingerere reuelationes, neque in illis enarrandis necessitatis aut animorum vtilitatis rationem habere, sed palam venditare, atque iactare.

Tertium. Tertium est, si in omni verborum vsu, homo moderatus sit, seu de diuinis seu de alijs, quas indifferentes vocamus, rebus, sermo suboriatur.

Quartum. Quartum est, si cum de aliorum, aut in corpore accepto detrimento, aut, quod maius est, in animo, sermo incidit, non id quasi plenis buccis, sed modestè omnino, & cum miseratione quadam enarret.

Quintum. Quintum, si cum de Deo miscentur colloquia, verba quædam, vt ita dicam ardentiora non conquirat, imò ab ijs abstineat, qualia sunt, [Bone Iesu, mi Domine, mi amor.] Huc spectat eximò corde identidem ductis suspirijs non delectari; & in rebus externis nimio plus quęsita humilitate: ab omni denique re, quæ hominem notabilem faciat, & insignem abhorrere.

Sextum. Sextum est, si sibi parùm, aut nihil tribuat, immò vt multis abundet reuelationibus, nihil tamen, vt rectum probet, aut sequatur, nisi quod alijs ita visum fuerit, quibus se regendū permisit. Dei enim Spūs, obedientiam in primis, & ad alterius nutum conformationem amat; quippe

quippe ordinis, & pacis auctor: contrà deceptor spiritus ante omnia contumaciam, & perturbationē quærit: huc omnia dirigit consilia & conatus, princeps super omnes filios superbiæ: deniq; obedientia & spiritualis prudentia, regula est intelligendæ diuinæ voluntatis extra scripturas reuelatæ: non contrà reuelatio, nisi sit manifesta.

14. Spiritus diuini indiciū est, cū eas maximè ex rebus spiritualibus amplectimur, quæ illi ætati, in qua degimus, sunt maximè accōmodatæ: nullū verò ætatū, ac rerum delectum habere magnum est indicium, & argumentum mali spiritus. Scire autē oportet, à Deo aliam in alijs ætatibus, obseruatam esse rationē perducendi homines ad salutem: nam ipsis mūdi primordijs, in ipso rationis instinctu, lumē quod appellant naturale, plurimùm momenti habebat. Itaque vt illius maximè ductū, & normam sequerentur hoīes, Deus volebat. Secuta est circūcisionis & ceremoniarū ætas, quibus religiosè insistere, nec ad alienos ritus deflectere, maximè erat Deo charū. Nouissimè à Christo Dño Euangelij lux affulsit, quo tēpore charitatē, & eximias quasque virtutes amplecti, non modò Deus optauit, sed etiā iussit. In ipsa porrò tota Euangelij ætate, minorū aliarū quasi ętatū discrimina fuere: nam cum primum Ecclesia fundari cœpta est, palàm Spiritū sanctū Deus in suos immittebat è cęlo: Postea hoc subtracto munere, martyrum successit, pro Christo patiēdi ardor, & ad extremū vsq; constantia incredibilis. Hoc imminuto beneficio, doctorum eluxit ingeniū in exponēdis sacris scripturis, & pugnis aduersus hæreticos suscipiendis: quo etiā tēpore Anachoretarum, & monachorū examina omni se vitæ asperitate afflictarunt: aliæ deinceps ætates, quasi nexæ, & colligatæ inter se, hanc demum nostram induxerunt; in qua etiam Deus rationem propriam hominis ad salutem perducendi tenet: ea autem videtur esse eiusmodi.

Primò. Primùm, quoniā minùs quàm antea absumus ab Antichristo, qui mira multa & insolita efficiet, quibus fidē nostrā oppugnet, à miris omnibus, & insolitis reb⁹ quàm maximè abhorrere: ita enim minorem in nobis ansam habebit decipiēdi nos, versutus ille. Deinde in tota *Secundò.* victus, & vitæ asperitate modū tenere; non extremā illā veterū formam ad vnguē æmulari: non enim id est huius ætatis, quò fractis hominū corporibus tantū pondus intolerabile esset: permittitur tamen res hæc, & si de modo dubitetur, ad seueritatem magis, quàm ad remissionem inclinandum est. Denique sacramē *Tertiò.* tis sincerè & frequenter vti: sincerè dixi vt id solum in eis quæratur, cum Deo coniungi, & illi quotidie arctius colligari. Ad hāc extremam ætatem pertinet *Quartò.* sanctorum inuocatio, & magna de ipsorum meritis apud Deum concepta fiducia: cuius rei hæc ratio est, quoniam eò nunc maximè suos conatus per Hæreticorum hominū vesaniam destinat Dæmon, vt hæc duo nobis præsidia labefactet, ac demoliatur, frequentē Sacramētorum vsum, & piam Sanctorum inuocationem; quod certum est argumentū, vtraque nobis à Deo, tāquam certa nostræ salutis instrumenta, comparata esse.

His itaque expositis patet diuini spiritus proprium esse, ad ea, quæ in singulis ætatibus constituta sunt, instrumenta salutis hominum destinare: contrà maligni spiritus esse inuentum, hunc ordinē peruertere: atque non exigua pars prudentiæ spiritualis est hoc intelligere.

Argumentum est magnum diuini spiritus, tranquillitas quædam, & quasi seruitus voluntatis; ex eo orta, quod se homo prorsus ad Dei arbitrium fingit, & accommodat: & quia ex corde, tanquā ex vase quodam, totum suum velle penitus extraxit, eiusq; loco diuinum nutum voluntatemque reposuit. Itaque cum in rerum faciem mentis oculos figit, etiamsi videat multa turbari, nihil tamen inde ipse turbatur, sed in Dei nutu, ac voluntate, tanquam in altissimo otio, conquiescit. Contrà Diabolus, tempestates inducit in animum, & quasi nubes cogitationum offundit; quibus, qui agitatur, modò vnam rem, modò aliam, tanquam viriosas, accusat: omnia suopte arbitrio disponere vellet, & in meliorem formam redigere; multa habet in quæ impingat, & offendat; facile in animum inducit de alijs obloqui; magnum indiciū vigentis adhuc in animo propriæ volūtatis, nondū in Christo 15.

obsequio mactatæ: quæ cum seminariũ sit, & fons omnium perturbationũ, quid mirum si eiusmodi fructus ferat?

16. Diuini spiritus est, non solùm in eo, quod semel arreptum est & probatum virtutis consilio, constantem esse, & firmum, sed etiam in singulis, atq; adeò minimis quibusq; pietatis studijs: exempli gratia, si cui Sanctorum nominatim adhæseris, expertusq; ipsius fueris opẽ, & apud Deum gratiam, non ita facile illo relicto, ad alium te cõferas: nam tametsi inter Sanctos zelotypiæ morsum certum est nullum esse, nihilominus tamen hæc subita vnius desertio ostẽdit, quàm exiguas in te radices eius egerit amor, & quàm pari temeritate alterum etiam, ad quem accessisti, sis postea deserturus. Idem dico de animi proposito certæ alicuius virtutis acquirendæ, aut vitij expugnandi. Spiritus enim diuinus constantiam in eiusmodi rebus omnibus, & tenorem suggerit. Contrà inimici Dæmonis astutia est, hominem temerè per omnia circumferre, vt omnibus delibatis, nullo prorsus degustato, inanis & ieiunus recedat.

17. Dei spiritus indicium est, nullam ex mirabilibus rebus, quæ in nobis præsertim fiant, quibus subesse posset aliqua dubitatio, pro certa & explorata habere: aliàs enim in duplex vitium incidimus: nam & fidem temerè obligamus, & deceptionis periculo nos exponim*. Contrà verò, procliuem esse, & facilem ad eiusmodi rebus fidem adhibendam, magnum est indicium maligni spiritus; qui semper deceptionis laqueos intendit, quibus, vt quisque incautior est, hoc facilius capitur. Id præsertim intelligitur in spiritualibus rebus & ijs, quæ naturæ ordinem superare videtur, de quibus S. Petrus Chrysologus dixisse videtur; [Quò quis altius credit, hoc etiam altius dubitat:] huius rei causa est, quoniam dubitationem hãc vera humilitas in animum inducit, qua se homo indignum putat, eiuscemodi rerum, quæ cõmunem ordinem superant, participem fieri: ita contrarium, à superbia ortum habere certius videtur.

18. Diuinus spiritus ita in vnius comparatione virtutis hominem excitat, vt non segnem efficiat in alijs, & incurium: contrà diabolus.

Item boni spiritus argumentum est, in virtutibus comparandis animi tranquillitatem, & pacem nihil impedire; contrà anxietates & molestias inijcere, diabolicum est. 19.

Illud etiam non obscurum indicium est diuini spiritus, cum intentio recta semper & nitida est, cui, vt mẽtis oculo, semper Diabolus prauitatis tenebras offundere nititur. 20.

Denique effectus est boni & sancti Spiritus, sibi videri interna quadã aure excipere cœlestes susurros. Contrà vero strepitum quendam & quasi deforis venientem vocem videri sibi audire, signũ est mali spiritus: nam Dei proprium est intimè in animum illabi; diaboli extrinsecus aduentare. 21.

Has omnes ille regulas præterquam quòd rationibus & argumentis confirmat, vsu etiam ipso, rerum magistro, se comperisse dicit.

De ratione discernendi visa, & reuelationes veras à falsis, ex doctrina sanctorum Patrum, & recentiorum.

CAPVT XX.

AD extremũ, vt nihil huic tractationi desit, addenda existimaui ea, quæ de discernendis visis, & reuelationibus veris à falsis, scripta sunt apud sanctos Patres & recentiores Theologos.

Et primum quidem S. Chrysostomus tradit regulã cognoscendi spiritus diuini in ijs, quibus supernaturale aliquod & extraordinariũ lumen inesse videtur. [Dæmonis, inquit, est proprium, perturbationem, furorem & multam caliginẽ infundere: Dei autem illuminare, & prudenter edocere ea, quæ opus sunt:] cui addit & alteram huic cõsentaneã: [eos, qui, dæmone suggerente, vaticinantur, non intelligere, quæ loquuntur: qui autẽ diuino spiritu afflati prædicunt futura, omnia, vt decet, nouerunt: illi serui diaboli sunt, os tantum, non autem intelligentiam rebus, quas promunt, accommodantis: Homil. 28. 1. Corin. 12

modantis:

modantis: hi autem domini sunt dicendorum, & tacendorum: illi mente commouentur, & necessariò compelluntur, & trahūtur tanquā furijs perciti: [quod confirmat in primis Apostoli testimonio, qui obscurè quidem, verè tamē hoc exprimit, cùm ait: [De spiritualibus autē nolo vos ignorare fratres; scitis enim cum gentes essetis ad simulachra muta prout ducebamini eūtes: arreptitij enim homines trahebantur ad Idola, quæ iam obmutuerant ob Christi Domini aduentum, & illis colligabantur; vt opera & dicta eorum Idolis ascriberentur, sicq; in honore apud eorum cultores haberentur Idola. Hi autem, veri videlicet Prophetæ, nō eiusmodi sunt; sed sobria mente, modesta, & firma; non necessitate detenti, sed potestate in honore habiti: propterea Ionas fugit; propterea Ezechiel reiectus est; propterea Hieremias relictus. Deus autem non necessariò eos impellit, sed consilio, admonitione, minis; neque mentē obscurat. Quibus omnibus tanquam certis indicijs discernitur spiritus diabolicus prophetarū falsorū à spiritu diuino, qui residet in Prophetis sanctis, ipso initio Prophetiæ, & ante omnem euentum: ad hoc enim datur donum discretionis spirituū: non enim est necessarium huiusmodi donū ad dijudicandum spiritum, postquam res, quæ futura prænunciabatur, euenit, vel non euenit.

1.Corin.12

Ioan.1.
Exod.3.
Ion.1.

Hæc S. Chrysostomi doctrina videbitur fortassis alicui in suspicionem diabolicæ fraudis vocare horrores quosdam, & exanimationes aliquorum, qui quo tempore vel visum aliquod supernaturale patiūtur, vel beneficium aliquod aut animæ, aut corpori salutari diuinitùs accipiunt, quasi numine correpti in terrā corruunt semimortui, præsertim, cum id multis arreptitijs accidere solere, cōstet ex Euangelio, & quotidiana experientia. Verùm non ita est, & sanctus Chrysostomus loquitur de discrimine vatum, & Prophetarum: in Scripturis autem sacris passim legimus ad aspectum Angelorum turbari sanctos viros, & trementes cadere super terram, vt accidit Tobiæ: [Non remanere in homine fortitudinem, marcescere, nec habere quicquā virium,] vt de se testatur Daniel; Sanctus etiam Ioannes scribit: [Cum vidissem Angelum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus.

Tob.12.
Daniel.10.
Apoc.1.

Obseruaui etiam in historijs Ecclesiasticis ante vera miracula sanitatis diuinitùs tributæ, tremores, & exanimationes aliquando contingere: Affero vnum duntaxat exemplum ex scriptis S. Augustini depromptū: scribit enim sibi à quodam oblatum libellum recuperatæ sanitatis per miraculū, in quo ille sic loquēbatur: [Orabam ego quotidie cum magnis lachrymis in loco, vbi est memoria gloriosissimi martyris Stephani. Die autem Dominico Paschæ, sicut alij, qui præsentes erant, viderunt, dum orans cū magno fletu cancellos teneo, subito cecidi; alienatus autem à sensu, vbi fuerim, nescio: post paululum, assurrexi.] Si igitur accidit aliquādo dubitatio; an ex Deo sit aliquid, quod eiusmodi sit, non ex vno sed ex multis indicijs, quod physionomi faciunt, de re vniuersa, cognoscendum est. Eandem historiam refert S. Augustinus alibi; & meminit prolapsionis in terram, & exanimationis tàm huius ipsius, quàm sororis eius ante acceptum sanitatis beneficium.

Sermone de diuersis 31.
Lib. 22. de Ciuit. Dei, cap.8.

Idem etiam S. Chrysostomus auctor est Deum nonnunquam magno strepitu excitato homines esse alloquutum. [Nā ideò, inquit, in caligine cum terroribus Deus Hebræis legē tulit, quia illis vtpotè ferocioribus, & effrænioribus humano quodam terrore opus fuerat. Contrà verò Apostolis, vt virtute sublimiorib⁹, & doceri facilibus sese placidissimè infudit in die Pentecostes; in quo sonum quidem exaudiri Deus voluit, sed propter Iudæos; qui si post illa prodigia dicebant adhuc Apostolos musto plenos, quid dicturi fuissent si nihil huiusmodi accidisset?

Sanctus Gregorius præclarum, & ... ipse in huiusmodi rebus pronunciatum scriptum reliquit Sunt eius hæc verba: [Mens quæ diuino spiritu impletur, habet euidentissima signa sua, virtutés scilicet, & humilitatem: quæ si vtraque perfectè in vna mente conueniunt, liquet, quod de præsentia sancti Spiritus testimonium ferat.

Lib.1. dialog.cap.10.

Addatur humilitati charitas, de qua sic scribit sanctus Chrysostomus: [Omnem

Incertus in Matth.

O 2

obsequio mactatæ: quæ cum seminariũ sit, & fons omnium perturbationũ, quid mirum si eiusmodi fructus ferat?

16. Diuini spiritus est, non solùm in eo, quod semel arreptum est & probatum virtutis consilio, constantem esse, & firmum, sed etiam in singulis, atq; adeò minimis quibusq; pietatis studijs: exempli gratia, si cui Sanctorum nominatim adhæseris, expertusq; ipsius fueris opẽ, & apud Deum gratiam, non ita facile illo relicto, ad alium te cõferas: nam tametsi inter Sanctos zelotypiæ morsum certum est nullum esse, nihilominus tamen hæc subita vnius desertio ostẽdit, quàm exiguas in te radices eius egerit amor, & quàm pari temeritate alterum etiam, ad quem accesisti, sis postea derelicturus. Idem dico de animi proposito certæ alicuius virtutis acquirendæ, aut vitij expugnandi. Spiritus enim diuinus constantiam in eiusmodi rebus omnibus, & tenorem suggerit. Contrà inimici Dæmonis astutia est, hominem temerè per omnia circumferre, vt omnibus delibatis, nullo prorsus degustato, inanis & ieiunus recedat.

17. Dei spiritus indicium est, nullam ex mirabilibus rebus, quæ in nobis præsertim fiant, quibus subesse posset aliqua dubitatio, pro certà & exploratà habere: aliàs enim in duplex vitium incidimus: nam & fidem temerè obligamus, & deceptionis periculo nos exponim⁹. Contrà verò, procliuem esse, & facilem ad eiusmodi rebus fidem adhibendam, magnum est indicium maligni spiritus; qui semper deceptionis laqueos intendit, quibus, vt quisque incautior est, hoc facilius capitur. Id præsertim intelligitur in spiritualibus rebus & ijs, quæ naturæ ordinem superare vidẽtur, de quibus S. Petrus Chrysologus dixisse videtur; [Quò quis altius credit, hoc etiam altius dubitat:] huius rei causa est, quoniam dubitationem hãc vera humilitas in animum inducit, qua se homo indignum putat, eiuscemodi rerum, quæ cõmunem ordinem superant, participem fieri: ita contrarium, à superbia ortum habere certius videtur.

18. Diuinus spiritus ita in vnius comparatione virtutis hominem excitat, vt non segnem efficiat in alijs, & incurium: contrà diabolus.

Item boni spiritus argumentum est, in virtutibus comparandis animi tranquillitatem, & pacem nihil impedire: contrà anxietates & molestias inijcere, diabolicum est. 19.

Illud etiam non obscurum indicium est diuini spiritus, cum intentio recta semper & nitida est, cui, vt mẽtis oculo, semper Diabolus prauitatis tenebras offundere nititur. 20.

Denique effectus est boni & sancti Spiritus, sibi videri interna quadã aure excipere cœlestes susurros. Contrà vero strepitum quendam & quasi deioris venientem vocem videri sibi audire, signũ est mali spiritus: nam Dei proprium est intimè in animum illabi; diaboli extrinsecus aduentare. 21.

Has omnes ille regulas præterquam quòd rationibus & argumentis confirmat, vsu etiam ipso, rerum magistro, se comperisse dicit.

De ratione discernendi visa, & reuelationes veras à falsis, ex doctrina sanctorum Patrum, & recentiorum.

CAPVT XX.

AD extremũ, vt nihil huic tractationi desit, addenda existimaui ea, quæ de discernendis visis, & reuelationibus veris à falsis, scripta sunt apud sanctos Patres & recentiores Theologos.

Et primum quidem S. Chrysostomus tradit regulã cognoscendi spiritus diuini in ijs, quibus supernaturale aliquod & extraordinariũ lumen inesse videtur. [Dæmonis, inquit, est proprium, perturbationem, furorem & multam caliginẽ infundere: Dei autem illuminare, & prudenter edocere ea, quæ opus sunt:] cui addit & alteram huic cõsentaneã: [eos, qui, dæmone suggerente, vaticinantur, non intelligere, quæ loquuntur: qui autẽ diuino spiritu afflati prædicunt futura, omnia, vt decet, nouerunt: illi serui diaboli sunt, os tantum, non autem intelligentiam rebus, quas promunt, accommodantis: *Homil. 28. 1. Corin. 12*

modantis: hi autem domini sunt dicendorum,& tacendorum: illi mente commouentur,& necessariò compelluntur, & trahūtur tanquā furijs perciti: [quod
1.Corin.12 confirmat in primis Apostoli testimonio,qui obscurè quidem,verè tamē hoc exprimit, cùm ait: [De spiritualibus autē nolo vos ignorare fratres; scitis enim cum gentes essetis ad simulachra muta prout ducebamini eūtes:arreptitij enim homines trahebantur ad Idola,quæ iam obmutuerant ob Christi Domini aduentum, & illis colligabantur; vt opera & dicta eorum Idolis ascriberentur, sicq; in honore apud eorum cultores haberentur Idola. Hi autem, veri videlicet
Ioan.1. *Exod.3.* *Ion.1.* Prophetæ, nō eiusmodi sunt; sed sobria mente,modesta,& firma; non necessitate detenti,sed potestate in honore habiti:propterea Ionas fugit;propterea Ezechiel reiectus est; propterea Hieremias relictus.Deus autem non necessariò eos impellit, sed consilio,admonitione,minis;neque mentē obscurat. Quibus omnibus tanquam certis indicijs discernitur spiritus diabolicus prophetarū falsorū à spiritu diuino,qui residet in Prophetis sanctis, ipso initio Prophetiæ, & ante omnem euentum: ad hoc enim datur donum discretionis spirituū: non enim est necessarium huiusmodi donū ad diiudicandum spiritum, postquam res,quæ futura prænunciabatur, euenit, vel non euenit.

Hæc S. Chrysostomi doctrina videbitur fortassis alicui in suspicionem diabolicæ fraudis vocare horrores quosdam, & exanimationes aliquorum, qui quo tempore vel visum aliquod supernaturale patiūtur, vel beneficium aliquod aut animæ,aut corpori salutari diuinitùs accipiunt, quasi numine correpti in terrā corruunt semimortui,præsertim,cum id multis arreptitijs accidere solere, cōstet ex Euangelio, & quotidiana experientia. Verùm non ita est,& sanctus Chrysostomus loquitur de discrimine vatum, & Prophetarum:in Scripturis autem sacris passim legimus ad aspectum Angelorum turbari sanctos viros, & trementes cadere super terram, vt accidit To-
Tob.12. biæ: [Non remanere in homine fortitudinem,marcescere,nec habere quicquā virium,] vt de se testatur Daniel; Sanctus etiam Ioannes scribit: [Cum vidissem Angelum,cecidi ad pedes eius tanquam mortuus. *Daniel.10.* *Apocal.1.*

Obseruaui etiam in historijs Ecclesiasticis ante vera miracula sanitatis diuinitùs tributæ, tremores, & exanimationes aliquando contingere: Affero vnum duntaxat exemplum ex scriptis S. Augustini depromptū:scribit enim sibi à quodam oblatum libellum recuperatæ sanitatis per miraculū,in quo ille sic loquébatur: [Orabam ego quotidie cum magnis lachrymis in loco, vbi est memoria gloriosissimi martyris Stephani.Die autem Dominico Paschæ, sicut alij, qui præsentes erant, viderunt,dum orans cū magno fletu cancellos teneo, subito cecidi; alienatus autem à sensu, vbi fuerim,nescio:post paululum,assurrexi.] Si igitur accidit aliquādo dubitatio; an ex Deo sit aliquid, quod eiusmodi sit, non ex vno sed ex multis indicijs, quod physionomi faciunt, de re vniuersa, cognoscendum est. Eandem historiam refert S. Augustinus alibi; & meminit prolapsionis in terram, & exanimationis tàm huius ipsius, quàm sororis eius ante acceptum sanitatis beneficium. *Sermone de diuersis 31.* *Lib. 22. de Ciuit. Dei, cap.8.*

Idem etiam S.Chrysostomus auctor est Deum nonnunquam magno strepitu excitato homines esse alloquutum. [Nā ideò,inquit, in caligine cum terroribus Deus Hebræis legē tulit, quia illis vtpotè ferocioribus, & effrænioribus humano quodam terrore opus fuerat.Contrà verò Apostolis, vt virtute sublimiorib⁹, & doceri facilibus sese placidissimè infudit in die Pentecostes; in quo sonum quidem exaudiri Deus voluit, sed propter Iudæos; qui si post illa prodigia dicebant adhuc Apostolos musto plenos, quid dicturi fuissent si nihil huiusmodi accidisset?

Sanctus Gregorius præclarum, & [...] ipse in huiusmodi rebus pronunciatum scriptum reliquit Sunt eius hæc verba: [Mens quæ diuino spiritu impletur, habet euidentissima signa sua, virtutès scilicet, & humilitatem: quæ si vtraque perfectè in vna mente conueniunt, liquet, quod de præsentia sancti Spiritus testimonium ferat. *Lib.1. dialog.cap.10.*

Addatur humilitati charitas, de qua sic scribit sanctus Chrysostomus:[Om- *Incertus in Matth.*

O 2 nem

Homil.4.in Matth. nem speciem boni, quam creauit Deus ad salutem hominum, ipsam speciem & diabolus introducit ad seditionem: vt inter bonum verum, & bonum simulatum confusio fiat: solam autem charitatem sancti Spiritus non potest Diabolus imitari.]

Sermone de multiplici vtilitate verbi Dei. Iacob.3. Sanctus Bernardus præceptum vtilissimum tradit eadem hac de re: [Sapientia, quæ à Deo est, (ait S.Iacobus) primum quidem pudica est, deinde pacifica: omnem ergo cogitationem, in qua hæc duo non concurrunt, à Dei sapiētia alienam esse, ne dubites: eam ergo quæ pudica videtur, nec ad vitia trahit apertè, sed virtutis prætendit imaginem, tum demum à Deo esse noueris, si pacifica sit, si Prelati tui atque spiritualium fratrum approbatur iudicio, quoniam non *Amos.3.* faciet Dominus verbum, quod non reuelauerit seruis suis.

Duo etiā scriptores inter Theologos nobiles hac de re scribunt, Ioānes Gerson libro de probatione spirituū, & in altero de distinguendis veris à falsis visionibus, & Ioannes de Turrecremata in prologo defensionis reuelationum S. Brigittæ. Prior hæc habet: Multis rationibus vtuntur SS. Patres, ad probādum spiritus, si ex Deo sint.

Prima ratio. Prima ratio est Scriptura sacra, cui quæ consona sunt, ea demùm vera sunt, & à Deo.

2. Secunda ratio est interna inspiratio, *Lib.6. Confess.cap.13.* qua certior fit anima, vtrum ex Deo sit aliquid, an ex Diabolo: de qua S. Augustinus scribit, sanctam matrem Monicā dixisse solitam: [Se, nescio quo sapore, quem verbis explicare non poterat, discernere, quid interesset inter Deum reuelantem, & animam suam somniantē.

3. Tertia ratio pertinet ad officium hierarchicum; est enim in Ecclesia donum discernendorum spirituum: & qui Ecclesiam eiusq; pastores legitimos adeunt, præsertim verò pastorum Principē, Romanum Pontificem Christi Vicarium, sine dubio, quinam spiritus ex Deo sint, certissimè cognoscent.

4. Quarta ratio est eruditio Theologica, & exercitatio assidua in spirituali pugna, & virtutum actionibus: qui enim vsu proprio cum doctrina cōiuncto, didicit ex his, quæ passus est, facilè & in semetipso, & in alijs, quinam spiritus excitetur intelligit.

Quinta ratio est ipsa vitæ eius, qui spiritu aliquo impellitur: [à fructib⁹ enim, 5. ait Dominus, cognoscetis eos:] ad quam *Matth.7.* vtilia præcepta præscribit, quæ hoc carmine indicantur.

Quis, quid, cui, quare, tum qualiter, vnde, require.

Quis: considerandum est, an qui visum aliquod patitur sit sani, & integri sensus, atque iudicij: ob id minimè audiendi sunt phrenetici, cardiaci, zelotypi, iracundi, inuidi, & his similes, qui aut mente quasi capti, aut animo sunt perturbato: peruidendum simul, an qui loquitur, sit nouitius in fidei zelo: nouitius enim feruor facilè errori obnoxius est, si rectore caret: quod maximè accidit adolescentibus, & fœminis, quarum est ardor nimius, varius, præceps: obseruanda personæ conditio, eruditio, mores: quibus rebus assueta sit, quorum vtatur familiaritate: diuesne sit, an pauper; nā diues latentis superbiæ, & voluptatis suspecta est; simulationis, & fallaciæ pauper. Inprimis autem prouidēdum, ne lateat interna superbia, quæ etiam ex humilitate, cilicijs, rebusq; omnino cōtrarijs existit: dominatur porrò hæc vel rationi vel voluntati: rationi quidem, quādo mordicus hæret quis suæ sententiæ; voluntati verò, quando difficulter obtemperat: & hæc posterior facilius curatur.

Quid: veranę sint omnia, quæ dicuntur spiritus impulsu: nihil enim falsi subesse potest rebus, aut enunciationibus omni ex parte veris: & spiritus Diabolicus ita tectus est, & fallax, vt aliquando falsitatem vnam, qua hominem in fraudē impellat, sexcentis & amplius veris rebus contegat: Ideò Christus Dominus Dæmonibus, etiam cum testimoniū veritati dabant, & pythonissis Apostolus silentium indixit: num in viso illo, quod ostenditur, insit sapientia, [Quæ desursum est,] quę vt docebat sanctus Iacobus, [est pudica, pacifica modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordiæ, & fructibus bonis, iudicans sine simulatione.] An item visum illud atque doctrina superet communem intelligendi modum in sacra Scriptura *Matth.20. Actor.16. Iacob.3.*

ptura traditum, aut ratione morali, vel naturali comprehensum: si enim non superat, superuacaneũ videtur adsit denique rei, quæ reuelatione explicatur, testis [Moyses & Helias, hoc est, Lex & Prophetæ.]

Cui: obseruandum etiam est, cuinam aperiat visa, & reuelationes suas is, qui illas accipit: & magnoperè cauendũ est illi, qui cõsulitur, ne laudet; multò magis, ne exaltet cõsultorẽ; arguat potius, increpet, efficiatque, vt ingrediatur cõmunẽ viã, moneat, [ne altũ sapiat:] producat sanctorũ exempla, qui huiusmodi visa contẽpserunt, qualis fuit S. Augustinus, S. Bonauẽtura, & alij multi: quod si dicas cũ Apostolo: [Spiritũ nolite extinguere,] aio, hac ratione nõ extingui spiritũ, sed probari, & Spiritũ sanctum, qui sese humilibus hominibus libẽter adiũgit, exercitatione humilitatis nõ fugari.

Rom. 11.

1. Thessal. 5

Quare: obseruandus est etiã visionis finis proximus, remotus, apertus, occultus: nam initia aliquando bona infelicissimos exitus habent: cognoscenda est mens aperientis visum, quid nimirum spectet; num gloriolam aucupari, an accipere consiliũ in re dubia, alterius salu ti consulere, an quærere [quæ sua sunt:] & si quidẽ consilij capiendi causa moueatur, an adeat virum peritũ huiusmodi rerũ, an sit facilis ad obtemperandũ, & in ore, & conscientia patris spiritualis acquiescendũ: nõ enim est diuisionis auctor Deus, vt consulenti ostendat, & consultori contraria. Adhibeatur igitur duplex cautela; prior est vt moneatur consultor, non solum suspensum tenere iudicium, exemplo Ambrosij & Luciani presbyteri, sed etiam cum Petro dicere: [Exi à me Domine, quia homo peccator sum:] posterior est, quemadmodũ de somnijs facimus, vt visa nec reijciãtur omnino, nec admittantur, sed recognoscantur, & examinentur.

Philip. 2.

Luca 4.

Qualiter: hoc est, quæ sit vitæ ratio eiusmodi hominis, priuata an publica; secreta an aperta; actuosa, an contemplationi dedita; sit ne amãs externæ cuiusdam pietatis potius, quã solidæ religionis: si fœmina est, quomodo agat cũ spirituali patre, an nesciat ab eius latere vnquã discedere; delectetur ne sermocinationibus & nugis; denique sit ne ex illis, quæ semper discunt, nec vnquam ad scientiam veritatis perueniunt.

Vnde: obserua vndenã veniat spiritus, aut quò vadat: nã Bernardus adeò in rebus spiritualibus expertus, se id nescire testatur, cũ tamẽ ex motu cordis sancti spiritus præsentiã sæpe cognouerit: planè in diuersis spiritibus multa inspirationũ similitudo reperitur: spiritus est Deus, Angelus, Diabolus, spiritus humanus etiam spiritus est, tam rationis, quã sensus. Quare difficillimum est, tam multos discernere, præsertim cum tam difficile sensum à consensu distinguamus.

Idem Gerson in altero libro adfert similitudinẽ monetæ aureæ quã quinque indicijs dijudicandã censet: [Pondere, inquit, flexibilitate, durabilitate, cõfiguratione, colore] reuelationi aut visioni humilitas dat pondus; discretio, flexibilitatem; patiẽtia, durabilitatem; veritas, configurationẽ; charitas, colorẽ: multa in hãc sententiã habet Cassianus collatione prima, vbi etiã adfert dictũ Domini, quo nos iubet esse [probos trapezitas.] *Cap. 20.*

Ioannes autẽ de Turrecremata sic breuiter scripsit de diuinis reuelationibus, eas firmas cẽseri, & veras, Primò quãdo iudicio magnorũ virorũ approbantur. Secũdò ex parte effectus, quãdo nimirũ in animo eius, cui reuelatio fit, augetur deuotio, humilitas, charitas, & aliæ virtutes. Tertiò ex parte materiæ, cum in omnibus dictis eius veritas reperitur. Quartò ex parte formæ, cũ adest cõformitas cũ sacra scriptura. Quintò ex parte personæ, cum cernitur approbata sanctitas.

Hæc de vniuersa prudentiæ, & discretionis spirituum materia dixisse satis sit.

His adiungendum restat vnum, quod inter spiritualis prudentię pręcepta non postremum locum habet: viro proficiẽti nimium occupato pernecessarium esse aliquem aliquando secessum, & à negocijs vacationem aliquo temporis spatio, quo ab omnibus curis vacuus, & absolutus sibi vni rebusque suis in otio recognoscendis, corrigendis, & ad diuinæ voluntatis normam ordinandis diligenter incumbat: [Fieri enim non potest, vt scribit S. Leo, vt de mundano puluere non etiam religiosa corda sordescant.] *Ser. 4. de Quadrag.*

De spirituali secessu, proficienti ad certum tempus aliquando necessario.

CAPVT XXI.

Marci 6. N Euangelio S.Marci scriptum est, Dominũ dixisse discipulis: [Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pauxillũ,] quo loco Euthymius sic habet: [Docemur hinc, oportere Ecclesiæ magistros non semper exponere se ipsos multitudini, sed cum datur opportunitas, retrahi, ac solitarios esse, mentemq́; ab exteriori distractione reuocare.]

Luc.17. In Euangelio Sancti Lucæ Dominus inter cætera hęc parabolicè dixit: [Quis vestrum habens seruum arantem, aut boues pascentem, qui regresso de agro dicat illi; Statim transi huc, & recumbe: & non dicat, Para quod cœnem, & præcinge te, & ministra mihi, donec manducem, & bibam, & post hæc tu manducabis, & bibes? [Venerabilis *Luc.9.* Beda in hęc verba sic scribit:] Seruus arans, aut pascens est doctor Ecclesiæ, de quo dicitur, Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò aptus est *Ioan.21.* regno Dei. Et Dominus Petro dicit: Pasce oues meas. Qui seruus de agro regreditur, cum intermisso opere prædicandi, quasi ad curam conscientiæ rediens sua dicta, vel facta pertractat: cui Dominus non statim iubet ab hac vita transire, & æterna quiete resoueri, sed domi parare quod cœnet; id est, post laborem apertę locutionis, humilitatem propriæ conuersationis exhibere: in ta*Apoc.3.* li enim conscientia Deus cœnat, vnde; & cœnabo cum illo, & ipse mecum: & Præcinge te, id est, fluctuantium cogitationum sinus, quibus gressus operum impediri solet, constringe.] Huius Curiæ meminerunt etiam alij Patres, sed in *Basil. const. mona. cap.5.* primis sanctus Basilius. Secessionis, etiã profani scriptores, vt Seneca qui Lucilio scribens ait: [Opto tibi facultatem *Epist.32.* tui.] Et Tacitus narrat, Agrippinam in*Lib.3.* sumpsisse componendo animo dies plures Brundusij. Et sanè non solùm, qui mundanis, sed etiam qui spiritualibus rebus, & vitæ, quæ posita est in actionibus hierarchicis, quales sunt prædicationes, & aliæ Ecclesiæ functiones, operam nauant, huiusmoui secessione eò magis indigent, quò illa munera grauiora sunt, & cum maiore animarum periculo, si nõ rectè fiant, coniuncta: [A Recto *2.Par.past. cap.7.* ribus ergo, ait sanctus Gregorius, summè cogitandum, vt scilicet oculum, qui præuidendis gressibus præeminet, cura pulueris non obscuret.] Idem etiam huc refert id, quod à Moyse factitatum legimus, cum tam sæpe intrabat in tabernaculum: id quoque quod fiebat à Christo Domino, [Cùm in mõte solus orabat:] *Luc.6.* denique quod de se ipso scribit Apostolus, [Siue mente excedimus Deo.] Animus enim viri boni in huiusmodi soli*2.Cor.5.* tudine, vt plurimùm ex diuinæ præsentiæ contemplatione ea solet consolatione compleri, qua superior rebus caducis omnibus factus, extra se quodammodo ponitur: [Hoc me delectat, ait sanctus Augustinus, & ab omnibus actio*Lib.10.confess.cap.40.* nibus necessitatis quantum relaxari possum, ad istam voluptatem refugio, neq; in his omnibus, quæ præcurro consulẽs te, inuenio totum locum animæ meæ nisi in te, quo colligantur sparsa mea, nec à te quidquam recedat ex me.]

Quod si ad has spirituales delicias nõ omnibus pateat aditus, patet certè ad explorandam, & cognoscendam diuinam voluntatem: id, quod in primis propositum semper esse debet proficienti in omnibus vitæ suæ actionibus. Sic enim sanctus Gregorius scribit: [Sancti viri, *Lib.29. moral.cap.12.* qui exterioribus ministerijs deseruire officij necessitate cogũtur, studiosè semper ad cordis secreta refugiunt, ibique cogitationis intimæ cacumen ascẽdũt; & legem quasi in monte percipiunt; dũ postpositis tumultibus actionum temporalium in contemplationis suæ vertice supernæ voluntatis sententiam perscrutantur.]

Sed rem hanc vniuersam latè sanctus *Lib.1.de cõsid.* Bernardus persecutus est in libris de cõsideratione, ex quibus non omnia nobis hoc loco producenda sunt; sed ex tã multis, quæ in illis legi possunt, pauca, quæ magis ad institutum nostrum pertinent; in primis illud: [Quoniam, inquit, dies mali sunt, sufficit interim admonitũ *Ephes.5.* esse,

esse, non totũ te, nec semper dare actioni, sed considerationi aliquid tui & cordis, & temporis sequestrare. Et infrà: Tam pio otio, tamq; vtili nullam in vita operam date, nonne vitam perdere est? Hanc considerationem tanti facit sanctus Bernardus, vt appellet pietatem vacare considerationi, quia scriptum est:
Psal. 45. [Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.] Vtilitates etiam numerat ad hũc modum: [Et primùm quidem ipsum fontem suum, id est, mentem de qua oritur purificat consideratio, deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat, & ordinat, postremò diuinarum pariter, & humanarum rerum scientiam cõfert. Hæc est, quæ confusa disterminat, hiantia cogit, sparsa colligit, secreta rimatur, vera vestigat, verisimilia examinat, ficta & fucata explorat: hæc est, quæ agenda prærordinat, acta recogitat, vt nihil in mente resideat, aut incorrectum, aut correctione egens. Hæc est quæ in prosperis aduersa præsentit, in aduersis, quasi non sentit; quorum alterum fortitudinis, alterum prudentiæ est.]

Porrò potissima omnium consideratio est, consideratio sui met: quæ à S. Bernardo in tria diuiditur: [Si consideres, ait, quid, quis, & qualis sis: quid in natura, quis in persona, qualis in moribus.
Lib. 2. Secessioni autem, & otio de quo loquimur nulla oportuna magis, quàm qualis quisque sit in moribus: qua de re sic idem Pater: [Sanè inter considerationem, qualis sis, etiam qualis fueris ad memoriam reuocandum: cõferenda posteriora prioribus; profeceris ne in virtute, in sapientia, in intellectu, in suauitate morum; an ab his fortè, quod absit, defeceris; patientior sis, an impatientior solitò, iracundior, leniorne, insolentior, an humilior, affabilior, an austerior, exorabilior, an difficilior, pusillior animo, an magnanimior, serius magis, an plusculum dissolutus, timoratior, an forte fidentior, quàm oportet. Et paulò pòst: Oportet innotescat tibi zelus tuus, clementia tua; discretio quoque moderatrix earundem virtutum; qualis videlicet in cõdonandis iniurijs, qualis sis in vlciscendis, quàm in vtroque prouidus modi, loci, temporis obseruator.] Ibidē adfert discretionis oculi caliginis causas duas, iram & molliorem affectum; [Is, ait, iudicij censuram eneruat, illa præcipitat: quomodo enim ab altero nõ periclitetur aut pietas clementiæ, aut zeli rectitudo? turbatus præ ira oculus clementer nihil intuetur, suffusus fluxa quadam, & muliebri mollitie animus rectũ non videt. In tribulationibus quoque qualem te inueneris nolo dissimules; si constantem in tuis, cõdolentem in alienis, gaude: recti cordis, hoc est, è regione peruersissimi, si cum in proprijs deprehendaris fortasse impatiens, minimè in alienis tamen compatiens sentiaris. Quid in prosperis? præferendus ille, & magnus est, cui inter prospera saltem risus indecentior, aut sermo insolentior, aut immoderatior cura vestis, vel corporis non irrepsit. Et si rectè sapiens testatur, Sapientiam scribe in otio, cauendũ & in otio otium est; fugienda proinde otiositas mater nugarum, nouerca virtutum. Inter sæculares nugæ, nugæ sunt; in ore sacerdotis, blasphemiæ: Interdum tamen si incidant, ferendæ; referēdæ, nunquam.] *Eccles. 38.*

Huc spectant reliqua, quæ considerationi huic tanquam materiam subiectam, deinceps tractat sanctus Bernardus, quæ videlicet subtus nos sint, aut circa familiam nimirum, & ea omnia, quæ ad domesticam rem faciunt: maximè verò quæ supra nos sunt, quæ considerare, ad orationem pertinet, quam in huiusmodi secessu in primis exercere debet proficiens ad se ipsum, & Dei voluntatem perfectè intelligendam. Sicut & conscientiæ examen, & regulas discretionis spirituum ad seipsum recognoscendum, & quatenus opus est, renouandum. Sed de oratione postulat institutum, vt separatim agamus: quod faciendum est libro sequenti; in quo etiā tractationem reliquarum virtutum prosequemur; hoc quæ supersunt de prudentia spirituali, breuiter absoluenda sunt.

Quomodo Consilium capiendum sit à Præside Euangelico, & qui in consilium adhibendi.

CAPVT XXII.

Lib.6. Eth. cap.11. VONIAM, vt Aristoteles scripsit: [Prudētia eorum, qui præsunt, propria magis est, quàm eorū, qui parent; operę pretium me facturum puto, si antequam huic de prudentia spiritus tractationi finem imponam, de perfectione prudentiæ, quā exigit à Christianis Præsidibus, quicunque illi sint, Christi doctrina, Patrum sententiam paucis explicem: Atque vt ordine proprio res pertexatur, ordiamur à prima actione prudentiæ, quæ cōsilium est; deinde ad alias duas, iudicium nempe, atque præceptum progrediamur.

Et quidem necessarium esse cōsilium homini, cui administratio aliqua commissa est, perspicuum est ex eo, quod nullus, quamuis doctissimus, & maximè expertus, inuentus aliquando est, qui ad omnia præstanda, quæ prudentia præcipit, se parem adferre posse vim ingenij, atque industriam adfirmarit; immo quò quisque sapientior fortunatiorue, eorū magis indiguit. Augustum Cæsarem, cū quidpiam fecisset, cuius deinde pœniteret cum sensit damna, scribit Seneca sæpe exclamasse: [Horum mihi nihil accidisset, si aut Agrippa, aut Mœcenas vixisset.] Horum quippe cōsilijs vtebatur, dum viueret. Et sapienter illud à S. Thoma dictum est: [Nullus in his, quæ subsunt prudentię, sibi quantum ad omnia sufficit.] Sanè scriptura diuina vtrūque vult, & ne nobis nimiū tribuamus, & vt aliorum consilijs in rebus agendis locum demus: [Ne innitaris, inquit, prudentiæ tuæ. Ne sis sapiens apud remetipsum. Et alibi: Si dilexeris audire, sapiens eris. Apostolus etiam: Nolite, ait, esse prudentes apud vosmetipsos]

Lib.6. de benef. cap.32. 2.2. q.49. art.33. ad 3. Prouerb.3. Eccles.6. Rom.12.

Sapientissimus fuit Moyses, Deoque coniunctissimus, vtpotè qui ab eo, vt à magistro discipulus ad omnem disciplinam institueretur: hic tamen audire & sequi consilia Iethro soceri sui ab eodē ipso Deo iussus est. Sapientissimus Salomon diuinitus & ipse omnem sapientiā edoctus, prudentes tamen viros in cogitationum suarum consiliū semper adhibuit. Audeo dicere Christum Dominū magni consilij Angelum, & omnium diuinorum arbitrum cōsiliorum, vt in hac etiam re virtutis prudentiæ exemplum relinqueret, consilium quasi cœpisse à suis: [Vnde, inquir, ememus panes vt manducent hi? Et iterum: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ, à quibus accipiunt tributum, vel cēsum? à filijs suis an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis.] Matth.17.

Sit hoc ad virtutis specimen: illud certè ad necessitatem alios consulendi nobis adferendum; quòd Apostoli [sal terræ] à Christo destinati, [& lux mundi,] quamuis omnia à Spiritu sancto docti, inter sese consilia sæpius ineunt. S. Paulus consilij gratia Petrum adit, & Iacobum Hierosolymam vsque: quòd in Ecclesia concilia indici certis temporibus, & causis voluerit Deus, idq; sanctis Patribus, vt sancirent inspirauerit: quòd Christi Vicarium summum Romanum Pontificem, de rebus quibusq; grauibus consuluerint semper, tam Græci, quàm Latini Episcopi, Doctores, Populi, orbis totus Denique [Ego Sapientia, inquit, habito in consilio, & eruditis intersum cogitationibus.] Nec id solum prudētia postular à nobis, sed humilitas: planè superbus est, qui se submittere aut nequit, aut negligit sapientiori, à quo consilio iuuari se posse, non dubitat: nec suorum saluti bene consultum vult ille, qui eius procurandæ socios quoscunque habere potest, sibi non adiungit. Matth.5. Prouerb.8.

Quales autem cōsiliarij eligi debeāt, docent omnes; in primis, fideles, & beneuoli: addunt sancti Patres, etiam bonos viros, Deumq; timentes. Egregiè S. Ambrosius: [Talis debet esse, qui consilium alteri det, vt se ipsum formam alijs prębeat ad exemplum bonorum operū in doctrina, in integritate, in grauitate; vt sit eius sermo salubris, atq; irreprehensibilis, consilium vtile, vita honesta, sententia decora. Et paulò pòst: Qui nihil nebulosum habeat, nihil fallax, nihil fabulosum, nihil simulatū quod vitā eius ac mores refellat, nihil improbū ac maleuolū, quod auertat consulentes. Alia enim Lib.2. offic. 17.

enim sunt, quæ fugiuntur, alia, quæ contemnuntur; fugimus ea, quæ possunt nocere, quæ malitiosè possunt in noxam serpere: vt si is, qui consulitur dubia sit fide, & pecuniæ auidus, vt possit pretio mutari, si iniuriosus, hic fugitur, & declinatur. Qui verò voluptarius, intemperans, etsi alienus à fraude, tamen auarus, & cupidior lucri turpis, hic contemnitur. [Rationem reddiderat alibi Sanctus Ambrosius: Quis vtilem (dixerat) causæ alienæ iudicet, quem videt inutilem vitæ suæ? Quis è turbida aqua potum petat?] *Cap. 12.*

Illud verò maximè à consiliario exigitur, vt non solùm bonus vir ipse sit, sed consultorem suum bonum similiter reddere studeat; non blandiatur, non aduletur, sed arguat, & corrigat amicè, cum res exigit; vrgeat, pungat etiam, si opus est: [Nam meliora sunt vulnera diligentis. Potius, vt cum sancto Ambrosio loquar, periclitetur, sicut Daniel, pro lege Domini, quàm pro gratia hominis inflectatur.] Talem consiliarium se obtulit & præstitit Venantio Italiæ Cancellario S. Gregorius; ad quem cùm scribit ne vtatur consilijs eorum, qui nō ipsum, sed res suas diligerent; nec loquerentur, nisi quæ ad tempus placerent, attulisseté; de sæculari auctore: [Cum amicis omnia tractanda sunt, sed prius de ipsis; adiungit: Consiliarium rogo me suscipe, si in causa tua consiliarium quæris: nullus tibi fidelior esse ad consilium potest, quàm qui non tua, sed te diligit: omnipotens Deus cordi tuo indicet cor meum quanto te amore, quantaque charitate amplectitur, in quantum tamen diuina gratia non offendatur. Nam sic culpam tuam insequor, vt te diligam: sic personam diligo, vt culpæ vitium non amplectar.] *Prouer. 27.* *Cap. 11.* *Dan. 14.* *Lib. 1. epist. epist. 33.*

Nec omittendum est, consultorem si bonus ipse vir fuerit, facilè inuenturum consiliarium bonum; nam hāc mercedē probitati tribuit in hac vita Deus: vt nō obscurè indicat Salomon: [Amicus fidelis medicamētum vitæ, & immortalitatis; & qui metuunt Dominum, inueniēt illum. Qui timet Deum, æquè habebit amicitiam bonam: quoniam secundum illum erit amicus illius.] *Eccles. 6.*

Porrò consiliarios non solùm bonos, & integros viros esse oportet; sed etiam prudētes, maximeq; peritos eius rei, quæ in deliberationē vocatur. Ad huiusmodi enim consiliarios mittit nos Scriptura diuina [In multitudine presbyterorū prudentium sta, & prudentiæ illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei possis audire, & prouerbia laudis non effugiant à te. Et si videris sensatum, euigila ad eum, & gradus ostiorum illius exterat pes tuus:] horum autem dictis standum esse, ac si demonstrationes adferret, iubet Aristoteles his verbis: [Peritorum hominum, & seniorum seu prudentiū pronunciationibus & opinionibus absq; demonstratione, non minus quàm demonstrationibus attendendum est. Quia namq; ex ipsa experientia vsum habent, principia intuentur.] *Eccles. 6.* *Lib. 6. Eth. cap. 11.*

A iuuenibus autem potissimùm seniores adeundos, & audiendos maximè esse, docet Cassianus, & latè explicat Sanctus Ambrosius allatis exemplis Iosue erga Moysem Loth erga Abraham, Helisæi erga Heliā, Marci erga Barnabam, Silæ, Timothei, Titi erga Paulum. *Collat. 2. Cap. 10.* *Lib. 2. off. cap. 20.*

Sed egregiè S. Bernardus colligit bonorum cōsiliariorum, eorum videlicet, qui principibus, præsertim Ecclesiasticis, assistunt, proprietates; ex quibus, quę reliquis eiusdē generis hominibus conueniant, facilè intelligitur: [In talibus (scribit Eugenio Papę) vt opinor requiescet spiritus tuus, qui non sint attritæ frontis, sed verecundi, sed timorati; qui præter Dominum timeant nihil, nihil sperent nisi à Deo. Qui aduentantium non manus attendant, sed necessitates. Qui stent viriliter pro afflictis, & iudicent in æquitate pro mansuetis terræ; qui sint compositi ad mores, probati ad sanctimoniam; parati ad obedientiam, mansueti ad patientiam: subiecti ad disciplinam, rigidi ad censuram. Catholici ad fidem, fideles ad dispensationem; concordes ad pacem, conformes ad vnitatem. Qui sint in iudicio recti, in consilio prouidi, in iubendo discreti, in disponendo industrij, in agendo strenui, in loquendo modesti, in aduersitate securi, in prosperitate deuoti, in zelo sobrij, in misericordia non remissi, in otio non otiosi, in hospitio non dissoluti, in conuiuio non effusi, *Lib. 4. de cō sid. cap. 6.*

effusi, in cura rei familiaris non anxij, alienæ non cupidi, suæ non prodigi, vbiq; & in omnibus circumspecti]Hæc Bernardus.

Quod si desint homines (vt accidit nonnunquã) qui nobis consilium dent, non deest historia [testis temporum, vt inquit ille, nuncia vetustatis, magistra vitæ: non desunt libri, quos euoluamus, & in quibus hærentes, à mortuis, qui eos ediderunt ad hominum vtilitatem, hauriamus, quæ non licet à viuis, propter eorum aut penuriam, aut absentiam audire: nec contemnenda virtus est Docilitas, assidua prudentiæ comes; non ea quidem, quæ homini à natura inest; sed illa, quæ exercitatione perficitur, & humano studio: quando nimirum, vt ait Sanctus Thomas:[Homo sollicitè, frequenter, & reuerenter applicat animum suum documentis maiorum, non negligens ea propter ignauiam, nec contemnens propter superbiam.] Inter omnes autem libros ad sana consilia capienda in rebus omnibus tenent principem locum libri sacri. Secundùm hos legendæ sacræ historiæ, auctoresq; sacri, ij præsertim, qui de Christianis officijs scripsere: quibus adiungendi libri Ethnicorum, à quibus, vt docent Sanctus Basilius & Sanctus Hieronymus[magna ad omnes humanæ vitæ partes emanare potest vtilitas.]

22. q. 49. ar. 3. ad 2.

Serm. de legendis lib. gētil. Epist. ad Magnū oratorem.

Partes autem consultoris, quicunque ille est, sunt vicissim, beneuolentia & fide prosequi consiliarium suum: maximè verò sese illi docilem præbere, dum consulit, nec quantumcunque sibi ipse sapiens doctusque videatur, ita sententiæ suæ addictus esse debet, vt si perspicuè vera non est, ex ea se deduci nunquam sinat: nam vt ait Sanctus Iacobus: [Quæ desursum est sapientia, suadibilis est:]& sæpe monet Apostolus, vt acquiescamus in aliorum consilio, & voluntate; [Non alta sapientes, ait, sed humilibus consentientes. Vnanimes id ipsum sentientes. Veruntamen ad quod peruenimus, vt idem sapiamus, in eadem permaneamus regula:] immo Sanctus Chrysostomus suos reprehēsores etiam ipse laudat, benigneq; illis gratias agendas existimat.

Rom. 12. Philipp. 2. & 3. Tom. 3. homil. de ferēdis repre hēsionibus, & conuersione Pauli.

Quod verò initio dictum est, prudentiam virtutem esse eorum, qui imperāt, non ideò dicitur, quod ad eos, qui parent, non pertineat etiam prudentia; sed quia præcipua prudentiæ actio, quæ est præceptio, dum erga alios exercetur, non fit eorum, qui aliorum reguntur imperio. Cæterùm hi etiam prudentes sint oportet, consilio saltem atque iudicio. Consilio quidem, quia quomodo se gerere debeant in humanæ vitæ officijs siue publicis, siue priuatis, siue externis & corporis, siue ad internam curam animi spectantibus, à maioribus discunt. Copiosè id Cassianus explicat. [Humilitatis, inquit, hæc erit prima probatio, si vniuersa, non solùm, quæ agenda, sed etiam quæ cogitantur, seniorum referuentur examini; vt nihil quis suo iudicio credēs illorum per omnia definitionibus acquiescat, & quid malum vel bonum debeat iudicare, eorum traditione cognoscat. Quæ institutio non solùm per veram discretionis viam iuuenem recto tramite docebit incedere, verùm etiam à cūctis fraudibus, & insidijs inimici seruabit illæsum.]

Collat. 2. cap. 10.

Huc pertinet quod Patres omnes docent, & ratio demonstrat, si præceptum, quod à præside imponitur cum peccato coniunctum sit, nullo modo implēdum esse: nec enim imprudens est obedientiæ virtus; quamuis si peccatum in præcepto nō manifestè deprehenditur, resque dubia sit, dicto potius audiendum est, quàm repugnandum. Sed de obedientia sequenti libro.

Quæ iudicij prudentia præditum esse oporteat Præsidem Euangelicum.

CAPVT XXIII.

MAgna vis prudentiæ est posita in iudicio, aut quod perinde est, in ea virtute, quæ à rectè iudicādo synesis dicitur; vel in ea, quæ ex diuinis principijs iudicans statuit, quid agendum sit in ijs rebus, quæ præter communem ordinem accidunt, & gnome appellatur. Igitur secundùm consilium, iudicio excellat præses necesse est, vt sciat [reprobare malum, & eligere bonum,] distinguere ambi-

Isaia 7. re ambiguum, vt dicebat Dominus Moysi: [Inter sanguinem & sanguinem; causam & causam; lepram & lepram] *Deut. 27.* Hoc postulauit à Domino Dauid, cùm dixit: [Deus iudicium tuum Regi da.] Et Salomon, cùm iussus ab eodem, vt quicquid vellet, à Domino peteret, illud imprimis petijt: [Da mihi sapientiam, & intelligentiam vt ingrediar, & egrediar coram populo tuo: quis enim potest hunc populum tuum dignè, qui tam grandis est, iudicare?] *2. Paral. capitu. 1.*

In iudicando autem potest homo grauissimè labi: quare maximè indiget illo Spiritus sancti dono; quod quanquam à consilio nomen habet, tribuis tamen prudentiæ partibus commune est, easq; Deo informandas regendasque subijcit: ne igitur iudicando erret, sed dirigatur potius, ad diuini consilij normam præses, orationi deditus sit oportet: quæ crebrò à Deo petat, [vt illuminet faciem suam super seruum suum; itaque dirigat gressus eius in semitis suis, vt non moueantur vestigia eius.] *Psal. 118. Psal. 16.* Quare quamuis debeat doctrinæ studio addictus esse, & tanquam sacerdos, custodire scientiam, quando ab eo lex requirenda est; *Malach. 2.* magis tamen incumbendum illi est in animæ suæ curam, eaque excolenda diligentissimè ab illo est exquisito examine ad conscientiæ puritatem, & assiduis ad Deum precibus, ad cognoscendam in rebus omnibus diuinam voluntatem: qua de re sic Sanctus Bernardus: [Quid enim periculi sit, vbi non inuenit pastor pascua, ignorat dux itineris viam, Vicarius nescit Domini voluntatem, Ecclesia quotidie multipliciter, & miserabiliter experitur. *Serm. Ecce nos reliqui m' omnia.* Est enim vt sanctissima, sic & sacratissima res voluntas Dei, & occultum omnino consilium, de quo & Apostolus gloriatur, puto autem quod & ego consilium Dei habeam. *1. Corin. 7.* Vnde & ipsa veritas; nemo scit, quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis, qui est in ipso. *1. Corin. 2.* Vtilis proinde lectio, vtilis eruditio est; sed multò magis vnctio necessaria, quippe quæ sola docet de omnibus. Vnde autem scire videbitur, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta, qui nec pulsare, nec quærere, nec petere consueuit, qui donec alienarum curam susciperet animarum, nunquam suæ gessisse curam, sed in vano visus est eam accepisse? Atque vtinam vel tunc curaret suam, vt meam quoque postea curaturum sperare liceret: & de suo prius oculo festucam eijceret, vt de meo videret eijcere trabem.]

Et quidem de cordis puritate, sine qua non obtinetur sapientiæ lux, scribit Sanctus Gregorius in Pastorali; qui ob aliam quoque causam animarum Rectori necessarium putat orationis studium: *par. 2. c. 2.* [Vt inquit, eius vsu didicerit obtinere à Domino, quæ poposcerit posse; cui prophetica voce quasi specialiter dicatur: Adhuc loquente te dicam, Ecce adsum.] *Prima par. cap. 10.*

Sed Sanctus Bernardus alibi auctor est, orationē vim & robur adferre exemplo, quod de se præses alijs præbere, & verbo prædicationis, quo sibi subiectas animas pascere debet. [Ergo, ait, in his duobus mandatis, verbi scilicet, atque exempli, summam tui officij ad conscientiæ securitatem pendere intellige. *Epist. 201.* Tu tamen si sapis, iunges & tertium: studium videlicet orationis: ad complementum vtique trinæ illius repetitionis in Euangelio de pascendis ouibus: in hoc nouerit illius Trinitatis sacramentum in nullo frustratum à te, si pascas verbo, pascas exemplo, pascas, & sanctarum fructu orationum. Manent itaque tria hæc: Verbum, Exemplum, Oratio: maior autem his est oratio. Nam etsi vt dictum est, vocis virtus sit opus, & operi tamen, & voci gratiam, efficaciamq; promeretur oratio.]

Est autem proficienti, & præsertim illi qui præest alijs, maximè necessarius iudicij vsus, si quando accidat materia aliqua in qua requiratur exercitatio gnomes: tunc enim, quia præter communes regulas sententia fertur, facile est turpissimè labi: quare tunc maximè adhibenda humilis oratio ad Deum. Quod dubitandum non est fecisse Dauid, cum se instinctu gnomes, furentem finxit coram Achimelech, si quidem extat Psalmus trigesimus tertius sub hoc titulo, quem tunc ipse conscripsit, & in quo inter alia, & illud habetur: [Exquisiui Dominum, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus *1. Reg. 21.*

meis

meis eripuit me. Accedite ad eum, & illuminamini.] Est enim gnome acumen & perspicacia iudicij singularis, ideoq; indiget diuina luce in omnibus actionibus, quæ ad eam pertinent; præsertim si ad finem supernaturalem referendæ sint, vt referuntur pleræque omnes proficientis actiones.

Nec solùm ad antedicta oratione vtatur præses, sed ad alia omnia etiam, in quibus eius iudicij vis eluceat, necesse est: sunt autem præcipua hæc quæ sequuntur.

Primum in eligendis hominibus ad ea munera ad quæ præstanda quisque idoneus maximè fuerit: nam, vt ait Sanctus Bernardus, [in monasteria admittuntur homines spe proficiendi: at officia bonos facilius recipiunt, quàm faciunt: quare ad ea viros probatos oportet deligi, non probandos:] pernoctat propterea in oratione Dei Dominus antequam designet Apostolos: & Sanctus Paulus seuerè præcipit Timotheo: [Manus citò nemini imposueris, neq; communicaueris peccatis alienis.]

Lib. 4. de cō sid. cap. 5.

Luca 6.

1. Tim. 5.

His consentaneum est illud, vt quemadmodum qui paret, ad præsidis arbitrium, nutumq; totum se fingere & accommodare debet, iudicium suum iudicio eius subijciēdo cum præcipit, vbi perspicuè peccatum non præcipit; sic [qui iubet, ait Sanctus Basilius, obseruet ne imponendis grauioribus, quàm quibus pares fratrū corporis vires sint, imperatis, eos qui ea ferre non possunt ad abijciendam obedientiam per contradictionem instiget. Ideò perinde, vt verus ac legitimus Pater, æquè in cunctos beneuolus, vires corporis cuiusque considerare, atque ita munera singulis imponere, ac distribuere sortitò debet.]

Const. monast. c. 32.

Iudicio deinde vtatur diligenter, qui præest in iuuandis in spiritu sibi subiectis hominibus, diiudicans primùm prudenter, quid ad consequendum propositum finem vocationis suæ, cuiq; conueniat; deinde discretè & electè aptans singulis eas rationes bene viuendi, quæ magis naturis earum congruant, vt perfectionis propriæ compotes fiant: nam vt sapienter scriptum est ab vtroq; Gregorio: [Non vna eademque cunctis exhortatio, aut remedium congruit: quia non cunctos par morum qualitas astringit: Vt enim varia sunt corporū temperamenta; sic animarum diuersæ sunt & discrepantes propensiones, & vires: pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, vt & sua singulis congruant, & tamen à communis ædificationis arte nunquam recedat.] Ad quam rem non parum proderit triuisse manibus tertiam partem Pastoralis sancti Gregorij Papæ: in ea enim ille egregiè docet, quibus rationibus omnes omnino homines, cuiuscunque status sint, conditionis, ætatis, & sexus, exerceri ad virtutem possint accommodatè ad cuiusque captum & naturam, ab eo, qui regendarum animarum curam suscepit.

Vide prologum 3. par. Past. S. Gregorio Papa.

Sed de tota hac re plura scripsimus capite secundo libri primi, cùm patrem spiritualem informaremus: nunc de præside agimus, quem prudenri iudicio instructissimum adhuc oportet esse in consuetudine agendi cum proximis: neque enim vulgaris prudentia censenda est illa, qua præses, cum Sācto Paulo, scit [omnia omnibus fieri, vt omnes Christo lucrifaciat;] captando occasiones oblatas de hominibus bene merendi, etiamsi non satis idoneæ videantur, aut expectari meliores posse ad rem adoriendam: quod fecit idem Athenis, qui ne pręteriret occasionem veritatem Dei Euangelizandi, eam, quam vtcunque dedit inscriptio Aræ: Ignoto Deo: libentissimè, & fęlicissimè arripuit: sciebat idem etiam aliquibus [lac potum dare, aliquibus escam, denique & sapientiam loquebatur inter perfectos.]

1. Cor. 9.

Actor. 17.
1. Corin. 3.
Hebr. 5.
1. Corin. 2.

De

De Prudentia, & alijs virtutibus, quibus vti debet, dum præcipit, Præses Euangelicus.

CAPVT XXIIII.

MAxima omnium prudētię vis, præceptio est: quandoquidē inanes sunt reliquæ actiones eius, si præcepto efficaci non compleantur. Et accidit aliquando, vt excellat quis consilio, aut iudicio, aut vtroque; quia tamen efficacitate præcipiendi vel sibi vel alijs, destituitur, prudens non fit, nec habeatur: quare ad bene præcipiendum, vt sese comparet, & multis virtutibus instruat, præses Euangelicus necesse est. Sunt autem hæ.

Prima humilitas. Primò loco ponatur humilitas, reliquarum virtutum fundamentum necessarium, maximeque à Christo commendata Apostolis, cùm dixit: [Qui maior *Matth. 23.* est vestrum, erit minister vester; qui autem se exaltauerit, humiliabitur; & qui se humiliauerit, exaltabitur. Et S. Petrus: *1. Petr. 5.* Neque, ait, vt dominantes in cleris.] Et sanctus Paulus primū crimen, quo Episcopum carere vult, [superbia] est. Sit *Tit. 1.* igitur humilis præses dum præcipit, ita, vt neglectis proprijs inuentis, patrum decretis inhæreat, maiorumque institutionibus fundatas velit sanctiones, potius quàm nouis, & ad speciem pulchris *Lib. 2. c. 3.* legibus suis. [Nullus, ait Cassianus, congregationi fratrum præfuturus eligitur, priusquam idem, qui præficiendus est, quid obtemperaturis oporteat imperari, obediendo didicerit, & quid iunioribus tradere debeat institutis seniorum fuerit assecutus. Et paulò post: Ideò diuersitates regularum per cęteras prouincias cernimus vsurpatas, quod plerū que seniorum institutionis expertes monasterijs præesse audemus, & abbates nos ante quàm discipulos professi, quod libitum fuerit, statuimus: promptiores *2. Thess. 2.* nostrorum inuentorum custodiam exigere, quàm examinatam Maiorum seruare doctrinam. Tenete traditiones, ait *Hierem. 6.* Apostolus. Et Hieremias. Interrogate de semitis antiquis.]

Est autē hæc humilitas, præcipuè cordis, similis illi, quæ fuit in Christo Domino: qua qui præest non solùm re se gerit, ac si esset de sibi subiectorum numero vnus, sed animo etiam ac sensu seipsum deprimit, alijsque se non tam imperare, quàm seruire reputat. Qui sensus fuit antiquissimus sanctorū Patrū omnium, præsertim Sancti Augustini: [Hi, inquie *Lib. 10. Confess. c. 4.* bat, sunt serui tui fratres mei, quos filios tuos esse, voluisti, Dominos meos, quibus iussisti, vt seruiam, si volo tecum de te viuere. Et hoc mihi verbum tuum parum erat, si loquendo præciperet, nisi & faciendo præiret. Et ego id ago factis, & dictis, id ago sub alis tuis nimis cum ingenti periculo: nisi quia sub alis tuis tibi subdita est anima mea, & infirmitas mea tibi nota est. Paruulus sum, sed viuit semper pater meus & idoneus est mihi tutor meus. Idem ipse est enim, qui genuit me, & tuetur me: & tu ipse es omnia bona mea: tū omnipotens, qui mecum es, & priusquam tecū sim:] quo loco etiam illud intelligitur, hac animi submissione subijci eos, qui præsunt, etiam Deo, à quo vt onus alios regendi sibi imponi non ignorant, sic etiam certò sperant sibi adfuturam opem, & auxilium ad illud vtiliter laudabiliterque ferendum: quandoquidem non tam ipsi regunt alios, quàm Deus per ipsos. Sed illustre est etiam huius humilitatis exemplum in Apostolo: [Nos autem, ait, seruos vestros per *2. Cor. 4.* Iesum.]

Hæc autem humilitatis affectio, qua *2. Cor. 11. & 12.* se animo submittit omnibus præses, non animi occultis finibus coërcetur, sed si *1. Cor. 15.* efficax est, foras etiam prodit & ostendit se dictis, & factis: [Sed & supportate me, ait Apostolus, in insipientia dico: sum minimus Apostolorum, & non sum dignus vocari Apostolus. Chri *1. Tim. 1.* stus Iesus venit peccatores saluos face- *2. Cor. 12.* re, quorum primus ego sum: tametsi nihil sum.]

Sanctus Augustinus etiam modestissimè, & humillimè à populo sibi com- *Homil. 24. Lib. 50. homil.* misso veniam è superiore loco petens, sic ait: [De debitis loquor, quæ mihi dimitti, non à me exigi cupio: neque enim sic tumore vanæ mentis extollor, vt audeam dicere, ex quo huius muneris

sarcinam

farcinam porto, nullum à me hominem perperam læsum: hoc cuilibet homini tam multis, & molestis actibus occupato, atque distento ne dicam impossibile, certè difficile est; quantò magis mihi, qui noui infirmitatem meam, quam cum meis, & pro me vestris orationibus diebus ac noctibus offero sanandam Domino Deo meo. Diuersarum ergo curarum æstibus, ac difficultatibus conturbatus, si quem forte non vt poscebat, audiui; si quem tristius, quàm opus erat aspexi; si in quem verbum durius, quàm oportebat emisi; si quem corde contribulatum, & opis indigum responsione incongrua conturbaui; si quem pauperem mihi in aliud intento importunius insistentem, vel prætermisi, vel distuli, vel etiam nutu aspero contristaui; si cui de me falsi aliquid, tanquam homini de homine suspicanti iustò acerbius indignatus sum; si quis in sua conscientia nō agnouit, quod de illo humanitus suspicatus sum, vos quibus pro his atque huiusmodi offensis esse me fateor debitorem, simul me vestrum credite debitorem. Nam pullos quos fouet sæpe in angustiis, sed non toto pedis pondere calcat & mater; nec ideò desinit esse mater. Dimittite, vt dimittatur vobis. Dimittite amanti vos, debita difficultatis: qui nec contra inimicos debita crudelitatis tenere debetis. Ad summam, omnes vos obsecro, commendare Domino curam pro vobis meam.]

Sed quid versamus exempla Sanctorum? Illustrissimum, & notissimum habemus factum Christi Domini, qui pedes abluit discipulorum admiranda modestia, & humilitate: post quod idem ipse sic tantum facinus clausit: [Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.] Quo loco obseruat Sanctus Basilius maioribus huiusmodi humilitatis officia obeuntibus ab inferioribus esse parēdum, cum discipuli Domini nequaquam contra hoc eius factū ausi sint repugnare. Quin qui initio propter eximiam quandam ac pietatis plenam reuerentiam erga Dominum suum hoc recusauerat Petrus, confestim vbi certior factus est de periculo, quod ijs immineret, qui obedientiam abiecissent, mutata sententia obedientiam auidissimè est amplexus.

Ioan. 13. Reg. fusius disp. Int. 31.

Accedat ad Humilitatem patientia, qua præses forti animo toleret vitia sibi subiectorum, siue illa grauia sint, siue leuia: [Debemus autem nos firmiores, ait Apostolus, imbecillitates infirmorum sustinere.] Qua in re rationes officij sui haud plenè percipiunt, qui animarum curam gerentes ægrè ferunt se in homines imperfectos, & peccatores incurrisse: [Hoc onus, ait Sanctus Bernardus, animarum est & infirmarum: nam quæ sanæ sunt, portari non indigent, ac per hoc nec onus sunt. Quoscunque igitur de tuis inueneris tristes, pusillanimes, murmuriosos, ipsorum te Patrem, ipsorum te noueris esse Abbatem: consolando, exhortando, increpando agis opus tuum, portas onus tuum, & portando sanas, quos sanando portas. Si quis verò ita sanus est, vt magis iuuet te, quàm iuuetur à te; huius te non Patrem, sed parem; comitem, non Abbatē agnoscas. Quid igitur causaris, te aliquorum, qui tecum sunt, magis grauari consortio, quàm frui solatio; cum solus omnium omnibus datus sis solatium, tanquam omnibus sanior, omnibus fortior, qui omnibus sufficias per Dei gratiam solatiari, & à nemine omnium indigeas confortari? Denique in quantum grauaris, in tantum lucraris: & in quantum iuuaris, in tantum tibi tua præmia minuis. Elige ergo, quos eligas, an qui grauando iuuant, an qui iuuando grauant: Hi tibi promeritores, illi fraudatores meritorum existunt. Nam qui socij laboris, proculdubio & mercedis participes erunt. Sciens ergo te missum iuuare, & non iuuari, illius te agnosce vicarium, qui venit ministrare, & non ministrari.] Hæc Sanctus Bernardus. Certè S. Chrysostomus, cum explicat quæ sint illæ opitulationes, quas in numerandis gratijs gratis datis, adiungit S. Paulus gubernationibus, adfirmat eas esse, [imbecillos amplecti.]

Secūda Patientia. Rom. 15. Epist. 73. Homil. 32. in 1. ad Cor.

Patientiæ copulāda charitas, quæ propriè Patrem efficit Præsidem. Atque hæc coniunctio virtutum admirabiles effectus producit in beneficium hominum subiectorum, qui omnes soboles sunt charitatis: ille primùm, vt qui superiores sunt dignitate & ordine, ad infimis

Tertia charitas.

infimis etiam opem ferendam se libentissimè demittant: explicat id elegantissima similitudine, vt solet, Sanctus Chrysostomus: [Calcaneo spina infixa est, sentit totum corpus cruciaturque, incuruatur dorsum, & venter, fœmora corripiuntur: manus ceu satellites ministriq; properantes retrahunt infixam: inflectitur caput, soliciti oculi tuentur. Ita fit, vt pes quantum relinquitur ascendere non valens, tantò superet, ad se caput, quod summum est, deducens: idque non amicitia, sed debiti & officij iure. Ergo sic quæ maiora sunt, nihil amplius cæteris habent, quàm quod minoribus magis sunt obstricta, & solicitudinem debent.]

Hom. 31. in 1. ad Cor.

Ex eodem fonte manat & aliud bonum; nempe lenitas correctionis; quando præses reprehendit, vt debet, eos, qui peccant, non iudiciali, aut accusatorio more, sed paterno, aut si mauis etiam materno; non ad timorem, sed ad vtilitatem. Certè S. Bernardus ad illa verba: [Memores vberum tuorum,] valde probat affectum parentis in imperante: [Discite, ait, subditorum matres vos esse debere, non dominos; studete magis amari, quàm metui. Etsi interdum seueritate opus est, paterna sit, non tyrannica. Matres fouendo, patres vos corripiendo exhibeatis. Mansuescite, ponite feritatem, suspendite verbera, producite vbera, pectora lacte pinguescant, non typho turgeant. Quid iugum vestrum super eos aggrauatis, quorum potius onera portare debetis? cur morsus à serpente paruulus, fugit conscientiam sacerdotis, ad quem eum magis oportuerat, tanquam ad sinum matris recurrere? Si spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans vnusquisq; seipsum, ne & ipse tentetur.]

Cantic. 1. Ser. 23. in Cant.

Est autem probi filij Patrem obiurgantem, nedum benignè accusantem libenter audire; & grauissima pœna censenda est, cùm erras, non castigari: [Misereamur impio, ait Dominus, & non discet facere iustitiam. Super omnem iram, scribit Sanctus Bernardus, miseratio ista: quo loco docet, si se qui reprehenditur, non corrigit, aut etiam fit deterior, iubere prudentem charitatem vt præses taceat, immò & doleat, quod nolens, occasionem grauioris sceleris obtulerit peccanti: [Mallem, ait idem, pro huiusmodi aliquando tacuisse atq; dissimulasse, quod agi perperam deprehendi, quàm ad tantam reprehendisse perniciem. Dicas forsan, nisi quod bonum meum ad me reuertatur, & quia liberaui animam meam, & mundus sum à sanguine hominis, cui annunciaui, & locutus sum, vt auerteretur à via sua mala, & viueret. Sed etsi innumera talia addas, me tamen ista minimè consolabuntur mortem filij intuentem. Quasi verò meam illa reprehēsione liberationem quæsiuerim, & non magis illius. Quę enim mater, etiamsi omnem quam potuit curam, & diligentiam ægrotanti filio adhibuisse se sciat, si demum frustratam se viderit, & omnes labores suos esse penitus inefficaces, illo nihilominus moriente, propterea vnquam à fletibus temperauit? Et illa quidem pro morte temporali, quantò magis me pro morte æterna mei filij manet vtique ploratus, & vlulatus multus, etiamsi nihil mihi conscius sum, quò minus annunciauerim illi?]

Esaia 26. Ser. 42. in Cant.

Ad extremum concludendum caput hoc de prudentia, eiusdem Sancti Bernardi doctrina de coniungenda charitate cum discretione in rebus omnibus, præsertim autem dum aliquid nominatim mandamus: ex quo etiam illud obiter intelligimus, ad quem sui contemptum sese abijcit Euangelicus præses, alijs vt prosit: ac non nisi Spiritu sancto magistro edoceri eum artem regendi animas: [Pauci sunt, qui vtiliter; pauciores, qui & humiliter præsint; facilè tamen vtrumque adimplet, qui matrem virtutum discretionē perfectè adeptus, vino nihilominus charitatis vsq; ad cōtemptum propriæ gloriæ, vsque ad sui ipsius obliuionem, & non ad quærenda, quæ sua sunt, inebriatur: quod solo, ac miro Spiritus sancti magisterio intra cellam vinariam obtinetur. Virtus siquidem discretionis absque charitatis feruore iacet; & feruor vehemens absq; temperamento discretionis præcipitat: Ideoque laudabilis cui neutrum deest, quatenus & feruor discretionem erigat, & discretio feruorem regat.]

Quarta discretio. Ser. 23. in Cant.

His virtutum præsidijs armatus præ-

ses

ſes animoſè præceptioni incumbat: & quanquam ſuauitati ſtudendum eſt, intelligat tamen ſimul perfringendam fortiter difficultatem, ſi incidat. Hoc eſt enim quod ait Salomon: [Irrumpere iniquitatem.] Idq; multò magis faciendum eſt, cum ſibimetipſi arbitria prudētia præcipit: [Qui enim ſibi nequam, cui bonus?] Et qui ſibi vel negligit, vel nequit imperare, qua ratione alios ſibi, vel legibus obtemperantes reddet?

Eccl. 7.

Eccl. 14.

Porrò ad imperandum ſibi, maximè iuuat ſeipſum ijs ſtimulis concitare, quibus alios impellimus ad officium, timore, ſpe, Chriſti imitatione, Dei amore, & voluntate; qua vult nos non ſemper in deſiderijs, ac veluti prægnantes aut tepidos, ſed actuoſos, feruentes, perfectos, ſibique, quoad fieri poteſt, omninò ſimillimos.

D E

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER QVARTVS.

QVO RELIQVAE VIRTVTES morales declarantur, principio ab oratione facto:

ABSOLVITVRQVE SECVNDA PARS Status Proficientium.

PONVNTVR VIRTVTES, de quibus deinceps agendum est.

DE Iustitiæ, fortitudinis, & temperantiæ partibus subiectisue virtutibus iam differendum nobis est, eo ordine, quem in sua Theologia sequitur Sanctus Thomas; non quidem scholasticas subtilitates inquirendo; sed describendo potius, vt hactenus fecimus, eas virtutum actiones, & gradus, quæ ad vsum proximè iuuant: proindeque non omnes omnino virtutes, quas acutè, & more suo Theologus inuestigat, explicandæ à nobis sunt, sed illæ duntaxat, quas proficientem nouisse oportet, vt in earum exercitatione accuratè versetur: quasque scriptura diuina, in primis verò Dominus in Euangelio, & Sancti Apostoli in suis epistolis memorant, & inculcant Christianorum auribus. Sunt autem hæ:] Oratio, pietas, obseruantia, obedientia, gratitudo, veritas & sinceritas, amicitia & tractabilitas, liberalitas, [quæ iustitiæ sunt soboles.] Fortitudo [deinde sequitur,] magnanimitas, patientia, perseuerantia. [Postremum locum subit [Temperantia, [& species eius] continentia [nimirum,] abstinentia, sobrietas, castitas, virginitas, mansuetudo, modestia, humilitas.

De præparatione ad orationem.

CAPVT I.

Eccles. 18. DE oratione dicturus incipio à præparatione, siquidem scriptum est:[Ante orationem præpara animam tuam,& noli esse quasi homo, qui tentat Deum.] Præparatio hæc duplex est,remota vna, altera proxima. In remotarum numero prima fit carere peccatis, nam: [Iniquitatem si aspexi in corde meo, ait Dauid, non exaudiet Dominus.] Quanquam qui peccatis mortalibus irretitus est,non arcetur ab orandi studio,modò, vt ait S.Thomas, [Oret peccator adhibitis quatuor conditionibus,vt scilicet pro se petat,necessaria ad salutem,piè,& perseueranter.

Præparatio remota. *1.* *Psal.65.* *2.2.q.83. art.16.*

2. *Coll.9. c.3.* Remota præparatio etiam est,cõpressio propriarum passionum,& mortificatio vitiorum:[Si volumus,inquit Cassianus,orationes nostras non solùm cœlos; sed etiam quæ super cœlos sunt, penetrare,curemus mentem ab omnibus terrenis vitijs expurgatam,cunctisq; mundatam fœcibus passionum ad subtilitatem perducere naturalem,vt ita ad Deũ oratio nullo vitiorum pondere prægrauata,conscendat.

3. *Lib.5.mor. cap.22.* Tertia præparatio est,mentem euagationibus vacuam ad orationem adferre: [Mens, ait S.Gregorius, nullo modo ad vim intimæ contemplationis rapitur,nisi studiosè prius à terrenorum desiderio rum tumultu sopiatur. Quidquid,ait Cassianus, ante orationis horam anima nostra conceperit,necesse est, vt orantibus nobis per ingestionem recordationis occurrat. Quamobrem quales orantes volumus inueniri,tales nos ante orationis tempus præparare debemus.

Coll.9. c.3.

Ex his præparationibus,quasi conflatur illa solitudo cordis tantoperè necessaria ad orationem accedenti, & multò magis quàm corporis solitudo. Sic enim habet S. Gregorius:[Quid enim prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remot^9 viuit, sed tumultibus conuersationis humanæ terrenorum desideriorum cogitationibus se inserit, non est in solitudine. Si verò prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & tamen nullos curarum sæcularium tumultus in corde patiatur, non est in Vrbe. Itaque bene conuersantibus primùm solitudo mentis tribuitur, vt exurgentem intrinsecus strepitum terrenorum desideriorum premant; vt ebulliẽtes ab infimis curas cordis per superni gratiam restringant amoris, omnesque motus importunè se offerentium leuium cogitationum, quasi quasdã circumuolantes muscas ab oculis mẽtis abigant manu grauitatis, & quoddam sibi cum domino, intra se, secretum quærãt, vbi cum illo exteriori cessante strepitu, per interna desideria silenter loquantur. Ex quibus intelligimus eos huiusmodi mentis distractionibus obnoxios esse, qui leues moribus sunt, & nugis puerilibus dediti: ait enim muscas cogitationũ inanium manu grauitatis abigi. Vnà cũ his adnumerandi sunt illi, quorum corda, vt ait Dominus, [grauantur curis sæcularibus,]& quos Apostolus reprehendit, cùm dicit: [Nemo militans Deo implicat se negotijs sæcularibus.] Horum enim mentes vt plurimùm in varias partes distrahuntur, vix vt ab euagationibus retineri possint; & propterea etiam inquietæ sunt, & perturbationibus plenæ.

Lib.30. moral.c.12. *Luca 21.* *2.Tim.2.*

Præparatio proxima. *1.* Sequitur proxima præparatio, quæ bipartita est: prior est lectio sacra, eius præsertim rei, quam inter orandum nobis cogitandam,& ponderãdam proponimus. [Cùm oramus, ait S. Bernardus, cũ Deo loquimur; cùm legimus Deus nobiscum loquitur.] Valde nobis est necessaria lectio diuina; nam per lectionem discimus quid facere, quid cauere, quò tendere debeamus: lectio nos ad orationẽ instruit, & operationem: lectio nos informat ad actiuam, & cõtẽplatiuam vitam. Interest autẽ maximè ante orationis tempus rem quam meditari vis, præuidisse, legisse diligẽter. [Præpara foris opus tuũ,] ait Salomon, [& diligenter exerce agrũ tuum, & postea ædifices domum tuam:] fieri enim non potest, vt qui colit agrũ, simul fabricetur aratrum, & vomerem cudat: similiter vix bene meditatur, qui inter meditandum materiam quærit, quã discutiat. Ante orationem igitur memoria, animoque concipienda, & præmeditanda est.

Ser. 50. ad sororem. *Prouer. 24.*

Poste-

2. Posterior proxima præparatio est, vt se sistat homo ante Deum, quem deprecaturus est,& in cuius conspectu meditaturus: quæ res maximum momentum habet ad vniuersam orandi rationem inchoandam ritè, & attentè ac religiosè ad finem vsque prosequendam.

De Modo, quo initio orationis, qui orat, se sistere debet conspectui Maiestatis Dei.

CAPVT II.

NITIO igitur orationis excitet se proficiens aliquo Dauidicorum Psalmorum versu, affectuue; quo vel lumen ad se parādum, à Deo petat: quales illi sunt:[Emitte lucem tuam,& veritatem tuam, ipsa me deduxerunt,& adduxerunt in montem sanctum tuum,& in tabernacula tua. Et introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam. Confitebor tibi in Cythara Deus Deus meus:] vel commoueat desiderium astandi Deo, eiusque dulcissima luce fruendi tabernaculis illis æternis, ac cœlestibus, quibus seipsū
Psal.42. Angelis, ac sanctis animabus videndum exhibet; quales illi sunt:[Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum? Concupiscit, & deficit anima mea ī atria Domini. Cor meum,& caro mea exultaue-
Psal.83. runt in Deum viuum. Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum vbi reponat pullos suos. Altaria tua Domine virtutum rex meus,& Deus meus. Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. Beatus vir, cuius est auxilium abs te. Ascensiones in corde tuo disposuit ī valle lachrymarum, in loco, quem posuit:] similes his illi sunt: [Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat
Psal.41. anima mea ad te De⁹. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus. Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei: In voce exultationis & confessionis sonus epulantis.

Huius autem desiderij orandi quanta sit vtilitas, docet S. Augustinus his verbis:[Ipsa orationis intentio cor nostrum serenat, & purgat, capaciusq́; efficit ad excipienda diuina munera, quæ spiritualiter nobis infunduntur: non ambitione precum nos exaudit Deus, qui semper paratus est dare suam lucem nobis non visibilem, sed spiritualem,& intelligibilem; sed nos non semper parati sumus accipere, cùm inclinamus in alia, & rerum temporalium cupiditate obtenebramur. *Lib. 2. de serm. Domini, cap. 3.*

Deinde erigenda mens est,& contemplatio ad cœlum ipsum, quæ Dei sedes est & tabernaculum, animoque contuendus apparatus ille ornatusque pulcherrimus, ac splendidissimus Empyrei cœli, in quo regnās Deus, videtur à Sanctis,& beatis mentibus: cogitandumque me in illud, ob Dei singularem misericordiā, ope custodis Angeli, aut Diui alicuius tutelaris, aut etiam ipsius beatissimę Dei Matris induci, vt me ipsum sistam diuinæ maiestati, atque præsentiæ: quam ad finē propositum mihi repræsento ad eum modum, qui, vt opinor, familiaris fuit S. Bernardo; sic enim scribit: [Quid aliud cogitare debet intrans ad orationem, quam Propheticum illud; Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei? Omnino siquidem oportet nos orationis tempore curiam intrare cœlestem; illam, in quā, curiam, in qua Rex Regum stellato sedet solio, circumstante innumerabili,& ineffabili beatorum spirituū exercitu. Vnde & ipse, qui viderat, quia maiorem numerum non inuenit, millia ait millium ministrabāt ei, & decies centena millia assistebant ei. Quanta ergo cum reuerentia, quanto timore, quanta illuc humilitate accedere debet à palude sua procedens,& repens ranuncula vilis? quàm tremebundus, quàm supplex, quàm denique humilis, & solicitus, & toto intentus animo maiestati gloriæ in præsentia Angelorum, in consilio iustorum, & congregatione assistere poterit miser homuncio? Et paulò pòst: Porrò quamuis vbique sit Deus, in cœlo tamen orandus est, ibique ora- *Serm. de 4. modis orandi.*

tionis tempore cogitandus: vt mens nostra non oratorij tecto, non aeris spatio, non ipsa retardetur nubium densitate, iuxta eam formam, quæ nobis à Christo tradita est, vbi ait, sic orabitis: Pater noster qui es in cœlis: sic igitur oret, qui orat tanquam assumptus, & præsentatus ei, qui sedet super excelsum thronum in Angelis, qui minimè ceciderunt, & eleuatum in hominibus, quos suscitauit de puluere inopes, & erexit de stercore pauperes; sic, inquam, semetipsum consideret, & si attendat, tãquam præsentatum Domino maiestatis; vt dicat cum Abraham, loquar ad Dominum meum, cùm sim puluis, & cinis; & quia tuo præcepto commonitus tua institutione formatus id præsumo, Domine, fons pietatis.

Matth. 6.

Genes. 18.

Duas igitur rationes præsentiæ Dei præscribit S. Bernardus: Prima est illa, qua in cœli curiam introductus homo, oculos mentis figit in Dei supremam maiestatem solio in stellato sedentem, circundatam innumerabili, & inexplicabili Angelorum, & beatarum animarum exercitu: Secunda verò sublimior est, & difficilior, qua in cœlis quidem cogitamus, adimusque animo Deum, sed non tam sedentem in stellato, aut etiam illustriore solio, quàm in sanctis Angelis hominibusque, quos suo gloriosissimo conspectu beat. Siquidem in Scripturis sacris dicitur sedere [super Cherubin, &, super Angelos:] & ex superioribus hierarchijs vna [thronorum nomine appellatur, [ratione propria] quidem, vt Sáct. Gregorius scribit, & nihilominus omnibus beati Throni nomen commune est, quia in omnibus Deus præsidet.

Prima rō.

2.

Psal. 79.

Hom. 34. in Euangel.

Quocunque autem modo Thronus Dei animo fingatur, cauendus in primis est phantasiæ error, qui olim multos monachos tenuit, ac vtinam non etiam nũc simpliciores aliquos, alioquin pios viros detineat: [Qui, vt ait Cassianus, incõprehensibilem, & ineffabilem veri numinis maiestatem sub circumscriptione alicuius æstimant imaginis adorandam, nihil se tenere credentes, si propositam non habuerint imaginem quandam, quam in supplicatione positi iugiter interpellẽt, eamque circumferant mente, ac præ oculis teneant semper affixam, cùm tamen, vt ait Dominus, Deus spiritus sit, & adoratores, qui in spiritu adorent, quærat. Soli autem illi, ait Cassianus, purissimis oculis diuinitatem speculantur, qui de humilibus, ac terrenis operibus, ac cogitationibus ascendentes, cum Iesu secedunt in excelso solitudinis mõte, in quo liber ab omnium terrenarum cogitationum, ac perturbationum tumultu, & a cunctorum vitiorum permixtione secretus, fide purissima ac virtutum eminentia sublimatus, gloriam vultus eius, ac charitatis reuelat imaginem, his, qui mundis eam merentur animæ obtutibus intueri. Quare, inquit, puro & intimo cordis affectu ab omni inquietudine, & confusione turbarum similiter secedamus: nam secundum mensuram puritatis suæ, vnaquæque mens in oratione vel eligitur, vel formatur. Ex duabus illis rationibus posterior est longè remotior à periculo antedicto, quod cognatũ est hæresi Anthropomorphitarum.

Collat. 10. cap. 4.

Ioan. 4.

Cap. 5.

Quinque autem sunt affectus, quos in nobis ante Dei maiestatis conspectum constitutis, excitari sanctus Bernardus desiderat. Primus est reuerentia & adoratio Dei, tanquam primi rerum omnium Principis, mundi creatoris, hominumque maximi parentis; qui est ille qui est, summum bonum, summa perfectio, fons vberrimus omnis bonitatis, & perfectionis. Secundus est, timor omnipotentis virtutis eius seuerissimæ in vindicandis hominum sceleribus, quæ in nobis tam multa, & magna extiterunt. Tertius, est humilitatis ad supremam illã maiestatem Dei, auctoritatem, excellẽtiam infinitò præstantem paruitati nostræ, adeoq; ipsi nihilo, quod nos ipsi sumus, cũ Deo cõparati. Quartus, est cõfidentia, & spes de Deo, eiusq; summa benignitate; qui tantus cũ sit, tamque potens dñs, dignatur nos homũciones vilissimos diuino suo conspectu. Quintus, est amor erga tam bonum Deum, qui pater noster & esse, & nominari vult; nosq; vt eum fidenter cõueniamus, vt filij, præcipit, & instituit. Addatur sextus ex D. Basilio, est que gratiarũ actio. [Te ipsum, ait, relinquito, à terra procul excedito, cęlũ superato, ab ei⁹ glorificatione exorditor, qui oĩa cõdidit, cũq; in eo satis fueris cõmoratus, dic: gratias ago tibi Dñe propter incre-

Primus affectus.

2.

3.

4.

5.

6.

Const. monast. c. 10.

incredibilem clementiam,& in ferendis hominum culpis facilitatem tuam, qui peccantem me quotidie patientia tua sustines,& ad resipiscendum omnibus modis potestatem facis.

Sed quoniam suprà mentionem fecimus custodis Angeli,tanquam idonei ad introducendum nos,orationis initio, in cœlum, & ante Dei maiestatem constituendum; libet hic adscribere, quæ scripta reliquit S. Bernardus, ad hanc ipsam rem aliquo modo pertinentia,& quibus iuuetur proficiens ad agendum cum Angelo, eiusque præsenti ope in tanta re fruendum:sic enim habet: [Sed & Angelus eius,qui vnus est de sodalibus sponsi in hoc ipsum deputatus minister profectò & arbiter secretæ,mutuæque salutationis,is inquam Angelus, quomodò tripudiat,quomodo collætatur & condelectatur, & conuersus ad Dominum dicit: Gratias ago tibi Domine maiestatis, quia desiderium cordis eius tribuisti ei,& voluntate labiorum eius non fraudasti eam, scilicet sponsam:ipse est, qui in oĩ loco,vt sedulus quidã pedisequus animæ,non cessat solicitare eam, & assiduis suggestionibus monere dicens:Delectare in Domino,& dabit tibi petitiones cordis tui:& rursum:Expecta Dominum,& custodi viam eius. Item: Si moram fecerit, expecta eum; quia veniens venient,& non tardabit. Ad Dominum autem; Sicut ceruus, inquit, desiderat ad fontes aquarum,ita desiderat ad te Deꝰ: desiderauit te in nocte; sed & spiritus tuus in præcordijs eius; de mane vigilauit ad te:& iterum,tota die expandit ad te manus suas:dimitte illam,quia clamat post te.Conuertere aliquantulum,& deprecabilis esto super eam. Respice de cęlo,& vide,& visita desolatam: fidelis paranymphus,qui mutui amoris conscius, sed non inuidus,nõ suam quærit, sed Domini gratiam: discurrit medius inter dilectum,& dilectam; vota offerens, referens dona. Excitat istam,placat illum. Interdum quoq;(licet rarò) repræsẽtat eos pariter sibi;siue hanc rapiens, siue illum adducens. Siquidem domesticus est, & notus in Palatio, nec veretur repulsam, & quotidie videt faciem patris.

Serm. 31. in Cantic. *Psal. 36.* *Abac. 2.* *Psal. 41.* *Psal. 87.* *Matth. 18.* *Psal. 89.*

Obiectio. Quod si q̃s obijciat,nõ posse nos quã diu sumus ĩ corpore nõ corporea cogitare,& phãtasiã nostrã sensibꝰ ita colligatã esse,vt non nisi morte dissoluenda sit, eademque tum demum liberandos nos,à phantastica ac corporea cognoscendi ratione,quam vitandam suprà diximus.

Responsio. Respondendum huic est, è contrà, iudicandi vim inesse nobis in corpore adhuc constitutis; qua spirituales res, vti sunt,intelligimus, hoc est,spirituales, non vt corporeas, sed vt spirituales iudicamus: immò eiusdem ope corrigimus etiam phãtasiam ipsam,sensusq; omnes, quandocunq; easdẽ res vti corporeas nobis obijciunt:quomodo oculorum sensũ castigamus,cùm proponit solem vt orbiculum aliquem à nobis cogitandum, cõficimusq; ex alijs rebus,non ea exiguitate,qua videtur,sed infinitis partibus longè maiorem esse: sic igitur cum phãtasia Deum aut Angelum,qui spiritus sũt, vti corpora repræsentat animo, corrigatur virtute animæ superiore,quæ iudicatiua dicitur à philosophis,concipiaturq; tam Deus, quàm Angelus non vti corporei, quales sese obijciunt phantasiæ, sed vti verè sunt,ab omni corporis, & materiæ concretione remoti.

Prior rõ. Tract. 111. in Ioan. Id verò consequi possumus altera ex duabus rationibus: prior est posita in reiectione phantasmatum corporeorum, quæ occurrunt inter meditãdum res spirituales: hanc suadet S. Augustinus his verbis: [Sed quis idoneus loca ista, vel quæ sunt in locis istis sine spatiosis capacitatibus, & sine corporeis molibus cogitare?non parum tamen proficitur,si saltem quidquid tale oculo cordis occurrit negatur, respuitur, improbatur; & lux q̃dam,in qua ista neganda, improbanda cernuntur, sicut potuerit, cogitatur, & q̃ sit certa cognoscitur,& amatur, vt inde surgatur,atq; ad interiora tendatur. Quę cum penetrare mens inualida, & minus quàm illa sunt pura,nequiuerit,non sine amoris gemitu,& desiderij lachrymis inde pellatur,& patienter ferat,quandiu fi de mundatur, atque vt illic habitare valeat,sanctis moribus præparetur.] Ad hanc S. Augustini rationem magnũ momentum habet nostra industria,& intellectus exercitatio.

Posterior ratio. Posterior ratio adiuuat priorẽ,& posita est potius in voluntatis affectu, ac cõpunctione quadam vehementi, quam

vulgato nomine deuotionem appellamus; qua præsentis vitæ, ac tantarum miseriarum tædio cōfectus animus, amore Dei, cœlestiumq; locorum inflammatus aspirat ad Patriam; hac enim mentē hominis subleuatam res spirituales, quātū mortali homini fas est, vti sunt, percipere, absq; corporearum imaginum impedimento scribit S. Gregorius: [Perfectā scilicet animam ista compunctio afficere familiarius solet, qua omnes imaginationes corporeas insolenter sibi obuiantes discutit, & cordis oculum figere in ipso radio incircumscriptæ lucis intendit. Has quippe corporalium figurarum species ad se intus ex infirmitate corporis traxit; sed perfectè compuncta hic sūmoperè inuigilat, ne cùm veritatem quęrit, eam imaginatio circumscriptæ visionis illudat: cunctasq; sibi obuiantes imagines respuit. Quia enim per illas infra se lapsa est, sine illis supra se ire conatur, & postquam per multa indecenter sparsa est, in vnum se colligere nititur; vt si magna vi amoris præualet, esse vnū atq; incorporeum contempletur.

Lib. 33. moral. c. 13.

De peculiari quadam ratione præsentiæ Dei orationis tempore, ex S. Augustini sententia.

CAPVT III.

NON est hoc loco prætermittendum, quod ad præsentiam Dei animo concipiendam, momentum aliquod, & peculiarem rationem habere potest ex doctrina S. Augustini depromptum in illa verba: [Pater noster, qui es in cœlis. In sanctis, inquit, & iustis: non enim spacio locorum continetur Deus: sunt enim cœli excelsa mundi corpora, sed tamen corpora, quæ non possunt esse nisi ī loco: sed si in cœlistā quam in superioribus mundi partibus locus Dei esse creditur, melioris meriti sūt aues, quarum vita est Deo vicinior: non autem scriptum est, propè est dominus excelsis hominibus, aut eis, qui in montibus habitant, sed scriptum est, propè est Dominus obtritis corde; quod magis pertinet ad humilitatem. Sed quemadmodum terra appellatus est peccator, cùm ei dictum est terra es, & in terram ibis; sic cœlum, iustus è contrario dici potest; iustis enim dicitur, templum Dei sāctum est, quod estis vos. Qua propter si in templo suo habitat Deus, & sancti tēplū eius sunt, rectè dicitur, qui es in cœlis, qui es in sanctis: & accommodatissima ista similitudo est, vt spiritualiter tantū intercesse videatur inter iustos & peccatores, quantum corporaliter inter cœlum & terram. Cuius rei significandæ gratia, cùm ad orationes stam⁹, ad Oriētem conuertimur, vnde cœlum surgit, non tanquàm ibi sit Deus, & quasi cæteras mundi partes deseruerit, qui vbique præsens est, non locorum spatiis, sed maiestate potentiæ; sed vt admoneatur animus ad naturam excellentiorē se cōuertere, id est, ad Dominum, cum ipsum corpus eius, quod est terrenum, ad corpus excellentius, id est, ad corpus cœleste cōuertitur. Conuenit etiam gradibus religionis, & plurimum expedit, vt omnium sensibus, & paruulorum & magnorū bene sentiatur de Deo, & ideò, qui visibilibus adhuc pulchritudinibus dediti sunt, nec possunt aliquid incorporeum cogitare, quoniam necesse est, vt cœlum præferant terrę, tolerabilior est opinio eorum, si Deum, quem adhuc corporaliter cogitant, in cœlo potius credant esse, quā in terra; vt cùm aliquando cognouerint dignitatem animæ cœleste etiā corpus excedere, magis eum quærant in anima, q̄ in corpore etiam cœlesti: & cum cognouerint quantum distant inter peccatorū animas, & iustorum, sicut non audebāt, cum adhuc carnaliter saperent, eū in terra collocare, sed in cœlo; sic postea meliori fide vel intelligentia magis eum in animis iustorum q̄ in peccatorum requirant: Rectè ergo intelligitur, quod dictū est: Pater noster. qui es in cœlis, in cordibus iustorum esse dictum, tanquàm in tēplo sancto suo: simul etiam, vt qui orat in se quoq; ipso velit habitare, quem inuocat, & cum hoc affectu teneat iustitiam, quo munere inuitatur ad inhabitandum animum Deus.

Libr. 2. de serm. Domini in mōte, cap. 5.

Psal. 33.

Genes. 3.

1. Corin. 3.

Matth. 6.

Videat igitur proficiens num illi aliqū futurum facilius sit, in se ipso præsentiā Dei sibi ante oculos mentis constituere, q̄ in alio remotiori loco, quale est cœlū;

eumq;

Lib. 1. de doctrina Christiana, cap. 10. eumq; sanctis desiderijs compellare; nã vt scribit S. Augustinus, [ad eũ qui vbique præsens est, non locis mouemur, sed studio & bonis moribus.] Certè quando vitæ Christi Domini mysteria tanquam hominis in terris positi, meditanda sunt, commodius multò videtur non alibi, q̃ in terris Dei maiestatem præsentem contemplari, & alloqui; & multò etiam magis, si eam in nobis ipsis (si quidem probabiliter nobis persuasum est, ab eo nos amari) intueamur, & veneremur: sic enim minimum à nobis discedimus, & aberramus. Quod si cui id minus probetur, nec tantum audeat, sunt apud nos alij viri iusti non pauci, in quibus sine dubio Deus inhabitat: & est in Ecclesijs in Eucharistiæ sacrosancto mysterio ipse Sanctus Sanctorum, Saluator mundi, *Colos. 2.* Christus Dominus, [in quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.] Cæterùm Deus vbique est, & præce*Genes. 17.*pit olim Abrahæ, [vt coram ipso ambularet.] Igitur qui orat, cogitet saltem adesse sibi præsentem Deum, eumq; maxima reuerentia, & humilitate prosequatur, & colat, diuinosq; oculos, omnia, se inprimis, suiq; cordis arcana intuentes, semper obseruet, dum orat.

De ordine in meditatione seruando.

CAPVT IV.

EX his, quæ de præparatione dicta sunt, nemo nõ intelligit, nos hic nõ de quacunq; oratione differere, sed de ea, quam optabat, & suadebat Apostolus, cũ scripsit: [Psal*1. Cor. 14.* lam spiritu, psallam & mente:] quam id*Serm. 1. in die S. Andreæ.* circo nominant nunc orationem mentalem. Huius duæ sunt partes, meditatio, & oratio propriè dicta. De quib⁹ S. Bernard. sic habet: [Meditatio docet quid desit: oratio, ne quid desit obtinet; illa viam ostendit, ista deducit. Meditatione denique agnoscimus imminentia no*Libr. 2. ser. Domini, capit. 3.* bis pericula, oratione euadimus. De vtraque sic S. August. Non verbis agere debemus apud Deum, vt impetremus, quòd volumus, sed rebus, quas animo gerimus, & intentione cogitationis, cũ dilectione pura, & simplici affectu: sed res ipsas verbis nos docuit Dominus noster, quibus memoriæ mandatis, eas ad tempus orandi, recordaremur.] Ex quorum Patrum sententijs perspicuum est, meditatione exerceri memoriam, intelligentiam, & voluntatem; & quidem circa res, quas animo gerimus, & docuit dominus noster.

Interest autem ordinis, quem ad huiusmodi orationis genus perutilem esse, & res ipsa docet, & scribit Sanctus Chrysostomus, qui sic ait: [Et tu igitur regalem ingressus aulam, non eam, quæ in terra est, sed illam, quæ multò est terribilior videlicet in cœlo, plurimum reuerẽtiæ atque ordinationis ostende: vnus enim es ex Angelorum Choro, atque Archangelorum socius effectus, cum Cherubin quoque atque Seraphin canis: omnes namque isti cœlorum populi maximum ordinem percuncta conseruant, cũ timore, ac tremore multo regi omnium Deo cœleste illud carmen, & sacros semper hymnos canendo: istos igitur tempore orationis admisce, & mysteriorum eorum imitator efficere. *Homil. 19. in 6. Matt.*

Ordo duplex est, vnus rerum, quæ meditationi subijciuntur: alter earũ actionum, quas meditando exercemus: priorem Deo placere manifestum est ex ordine petitionum orationis Dominicæ, inter quas primum & nobiliorem locum obtinere voluit eas, quæ spectant diuinã gloriam; postremum eas, quæ nostram vtilitatem. Et plerique omnes, qui de meditandi ratione scribunt, meditationis materiam ad certa capita, & quasi pũcta reduci debere sentiunt, quæ primùm memoria comprehendantur, deinde attentè considerata ad animæ vtilitatẽ referantur. Et quidem in historiarum sacrarum contemplatione non alia series quę renda est, quàm ea, quam adfert ipsamet historia, quæ consideranda suscipitur, modò ea, in suas partes aptè distribuatur. Quod fecit B. P. Ignatius & alij. In alijs verò materijs, quæ vel doctrinam continent, quales sunt Domini, & Apostolorum conciones, vel sermocinationes cum Deo, quales Psalmi sunt, cum eas meditamur, non magnoperè laborandum nobis est in illis ordinandis, aut distribuendis in puncta: singulæ enim pe- *Ordo prior.*

P 4 riodi,

riori, versiculi ue, punctorum loco nobis esse possunt.

Posterior. Posterioris ordinis ratio à meditante pendet: is enim inter meditandum ordine procedere debet, & certa ratione, & via actiones quæ meditationi inseruiũt, partiri. Ante omnia autem curandum est, cùm historias meditamur, vt loci imaginationem, vbi gesta res est, accuratè ac prudenter animo concipiamus, imprimamusque eam menti, phantasiæ opera; cuius est huiusmodi simulacrum repræsentare; itaque nos ad illas res gestas cõtemplandas comparare, ac si eas coram denuò geri oculis cerneremus, illisq; dum geruntur præsentes essemus: sic præcepit S. Bonauentura: [Tu, inquit, si ex his, quæ per Dominum Iesum dicta, & facta narrantur, fructum sumere cupis; ita te præsentem exhibeas, ac si tuis auribus audires, & oculis ea videres, toto mentis affectu diligenter, delectabiliter, & amorosè, omnibus alijs curis, & solicitudinibus tunc omissis. Et alio loco: Rem per Dominum Iesum gestam, vel dictam ante oculos mentis ponas, & quod cum eo conuerseris, & familiaris fias: nã in hoc videtur haberi maior dulcedo, & deuotior efficacior, & quasi totus fructus meditationis consistere: & vbique & semper intueare eum deuotè in aliquo suo actu, vt quando stat cum discipulis suis, quando cum peccatoribus, quando sedet, quando dormit, & quando vigilat, quando comedit, quãdo alijs ministrat, quando sanat ægrotos, & quando alia facit miracula. In his autem, & similibus considera omnes gestus suos, maximè contemplans faciem eius, si potes imaginari, quod supra omnia prædicta mihi videtur difficilius. Illud etiam attentè obserua, si fortè ipse te cum benignitate respiciat.] Ante Sanctum Bonauenturam idipsum scripserat Beda initio meditationum suarum de Domini passione. Apostolus etiam monet:] Vt aspiciamus in auctorem fidei, & consũmatorẽ Iesum.] Et eo loco Sanctus Chrysostomus: [Aspicientes, inquit, hoc est, vt discamus currere, sicut enim filij parentes, discipuli in certaminibus magistros attendunt, informantes mentes ex parte doctorum, per visum regulas quasi dam sumentes; sic etiam hic si volumus currere, & discere vt bene curramus, ad Christum attendamus.

Prolego me ditat: vita Christi.

Cap. 18.

Hebr. 12.

Homil. 28.

Ob hanc causam imaginaria applicatio sensuum ad ea, quæ iam meditatione sæpius recogitata sunt, maximè cõmẽdatur ab ijs, qui de ratione meditandi præcepta tradunt; cum nimirum, postquam iterùm tertiòque repetiuimus eandem meditationem, ita personæ, resque gestæ meditationis illius animo occurrunt sponte, ac si viderentur, audirentur, alijsque corporis sensibus perciperẽtur. Quæ res maximam vtilitatem habet ad meditandi habitum comparandum, maximòque ex meditatione fructus capiẽdos. Hoc institutum inprimis placuit B. P. Ignatio, nec ab eo dissentit S. Bonauẽtura, cum rationem præscribit meditãdi Christi Domini vitam. *Cap. 101.*

Dubium. Sed hac in re dubitatur à multis, quomodo cohæreat hæc loci terrestris imaginaria compositio cum ijs, quæ ante dicta sunt de Dei præsentia in cœlis contuẽda; necesse enim esse videtur, vt postquã cœlum ad modum præscriptum penetrauimus, fingamus animo nos de cœlis iterum ad terram delabi, immò & à Dei conspectu distrahi, vt historiæ, quã meditamur, locum visamus, eiq; meditationis tempore præsentes simus.

Respondetur. Hanc dubitationem tollendi non vna est ratio, sed multiplex: prima est fingere animo, spectaculum, quod nos ipsi conformatione illa terrestris loci nobis exhibemus in terra, præbere Deum nobis in cœlis; certum quippe est id eum facitare cum sanctis, quibus mysteria vitæ, & mortis Christi inter ipsa cœlestia arcana demonstrat: non quidem ad commouendum doloris affectum, vt in nobis; ad admirationem tamen excitandã, & ad recolendam memoriam tanti beneficij, quo cœlum ipsum adepti sunt: nisi enim ita esset, non scripsisset S. Ioannes: [Et vidi in medio Throni, & quatuor animalium, & in medio seniorum agnum stantem tanquam occisum. Et paulò pòst: Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo.] Et sanè Seraphin ille, qui Sancto Francisco passionis dominicæ stigmata impressit, & fixit, crucifixi effigiem inter alas continens, de cœlo descen-

1.

Apoc. 5.

descendere visus est: & vulnerum cicatrices Christus Dominus in cœlo retinuit, sine dubio ad repræsentandam beatis mentibus passionem suam in omnem æternitatem.

2. Secunda ratio est, orationis tempore concipere animo cœlum apertum, ad eum modum, quo semel patuit S. Stephano, qui dixit: [Ecce video cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei.] Et iterum S. Petro, de quo in mentis excessu posito scriptum est: [Vidit cœlum apertum, & descendẽs vas quoddam, velut linteum magnum submitti de cœlo.] Hac siquidem ratione facilè ascendit animus ante Dei conspectum, Angelo duce; & facile, eodem comite, descendit in terras ad Caluariæ locum, aut ad alium aliquem, in quo res gesta sit, quam meditamur: interimque semper patet ante mentis oculos cœlum, inspectante nos Deo, coram quo meditatio cursum suum tenet ad finem vsque. *Actor. 7.* *Actor. 10.*

3. Tertia ratio est id, quod semel datum diuinitus est, & quidem in oratione S. Ioanni, existimare se videre [sanctam ciuitatem Hierusalem nouam descendentem de Cœlo à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo, & audire vocem magnam de Throno dicentem: ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipsi populus eius erũt, & ipse Deus cum eis, erit eorum Deus.] Sed hic totus phãtasiæ ludus est, quę etsi disiunctissima iungat, in huiusmodi rebus feliciter errat. *Apoc. 21.*

Et hæc dicta sunt tyronibus: nam proficientes paruo negotio sese constituunt ante Dei conspectum, ad eam rationem, quam suprà tradidimus.

Sequitur post sensuum, & phantasiæ actiones prædictas, exercitatio duarum præcipuarum animæ facultatum, intellectus, & voluntatis.

De Intellectus exercitatione orationis tempore, præsertim circa diuinas personas.

CAPVT V.

MEDITATIO intellectus exercitationem requirit: idcirco enim oratio dicitur à S. Augustino: [Inquisitio superuorum.] Et cõmunis multorum sanctorum Patrum definitio eidem conuenit: illa nempe, quæ est apud S. Damascenum: [Ascensio mentis in Deum.] Et à Richardo de S. Victore describitur meditatio: [Occultæ veritatis studiosa inuestigatio.] Addit autem idem: [Quæ occulta sunt solere prodire in manifestatio nem, modò ex propria meditatione, modò ex diuina reuelatione. Et vbi reuelationis gratiam præsentem habemus, meditationis officio non egemus: vbi autẽ diuina reuelatio defuerit, mens humana ad meditationis studium, ex necessitate, recurrit.] *Ser. de tempore. 230.* *Lib. 3 c. 24.* *Tract. 2. de Extrem. mali, c. 15.*

Docet verò S. Augustinus in scripturis sacris, quæ sunt proficienti materia meditandi, duo cõsiderari: [Res & signa, siue res, & verba.] Rerum nomine accipit idem personas, & actiones, siue personas, & res, quæ geruntur; & vt aut gestæ iam, aut adhuc gerendæ, considerantur. Personæ illæ, præsertim, quæ in historiã Euangelicam incidũt, atq; vt plurimùm in meditationem veniunt, sunt Deus, Christus Dominus, beatissima Virgo, Angeli, Ioannes Baptista, Ioseph, Apostoli, & discipuli vtriusq; sexus: Iudæi, Turbæ populorum, & in his infirmi multi, mortui aliqui, dæmoniaci, peccatores, principes præterea seculi, postremò dæmones. *Lib. 1. de do ctri. christ. cap. 2.*

Deus in testamẽto nouo cõcipi vult à nobis, vt est [Pater, Filius & Spiritus sanctus.] Pater nominatur [Dominus cœli, & terræ; Pater misericordiarũ, & Deus totius cõsolationis, & Pater Domini nostri Iesu Christi.] Filius verbũ, quod erat in principio, & Deus erat verbũ, omnia per ipsũ facta sunt, & sine ipso factũ est nihil: [Spiritus sanctus,] qui à Patre procedit, quẽ mittit Pater in nomine Filij, virtus ex alto, qui docebit vos oĩa, & suggeret vobis oĩa quęcunq; dixero vobis,] ait *Matth. 11.* *2. Cor. 1.* *Ioan. 1.* *Ioan. 15.* *Ioan. 14.* *Luc. 24.*

ait ipsemet Dei Filius vnigenitus, qui est in sinu Patris.

Cùm igitur Dei nomẽ ita nominatur in punctis meditandis, vt immorandum videatur aliquantulum in personæ tantæ

1. contemplatione Primò exerceatur actio
2. fidei,& adorationis sanctissimæ Trinitatis, eius dono nobis reuelatæ. Deinde cõcipiatur Deus ipse sub ratione alicuius attributi diuini, vnius ex quatuor nobis notioribus, & ex quorum consideratione vberiores fructus spiritus colliguntur. Sunt autem hæc.

Primum attributum. Primum est diuina potestas, propter quam Deus appellatur omnipotens, & *Matth. 11.* creator: qua ratione à Christo Domino dicitur [Dominus cœli,& terræ:] tunc enim primum cœpit esse Dominus, quia tunc primum cœpit habere seruos. Attinguntur igitur hic duo beneficia, creationis,& conseruationis. Obiter etiã hic recolenda est animæ nostræ creatio, de *Ioan. 5.* qua Dominus ait: [Pater meus vsque modò operatur, & ego operor:] vt ita recogitetur, vt creator, & Dominus meus peculiaris & proprius.

Secundum. Alterum attributum est diuina sapien *Hebr. 4.* tia, omnia enim nuda sunt,& aperta ocu *Matth. 6.* lis eius: ob id Dominus in Euãgelio ait, Patrem Deũ scire[quid nobis opus sit;] nec scire solùm, sed videre; [& pater *Ibidem.* tuus, qui videt in abscondito.]

Tertium. Tertium attributum est diuina boni *Iob 16.* tas, est enim Deus infinitè Bonus, & misericors, denique. [Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis.]

Quartum. Quartum est diuina prouidentia, quæ attingit res creatas omnes, humanas autem maximè; nam & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Propter quæ frequentissimè, præsertim apud S. Matthæum, Christus Deum appellandũ do *Matth. 14.* cet[Patrem]cum quinque adiunctis. Pa *Matth. 5. 6 15. & 16.* trem nimirum [cœlestem, sanctum, iustum, nostrum, meũ,& tuum. Cœlestẽ,] *Ioan. 17.* inquam, vt omnino egrediamur ex cognatione nostra, nec Patrem velimus nominare nobis super terram. [Sanctum,] vt sancti filij simus, quoniã sanctissimus est Pater. [Iustum,] vt intelligamus penes ipsum esse mercedem laboris & operis nostri,& coronam, quam donaturus est legitimè certantibus: [nostrum,] vt tanquam eiusdem parentis filij, nos mutuò diligamus,[meũ] denique,& [tuũ,] ita enim est affectus erga vnumquemque nostrum, ac si non alius illi, quàm is vnicus filius esset.

Sub his rationibus sine dubio obuersari debet Deus animo meditantis; Inprimis autẽ sub illa, qua describitur ab Apostolo, tanquam omnia videns, penetrãs cordis intima, nostrarumq; cogitationũ, & affectionum etiam secretissimarũ momenta ponderãs: [Viuus est enim sermo *Hebr. 4.* Dei(aut verbum Dei)& efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti,& pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus, compagum quoque ac medullarum,& discretor cogitationum,& intentionum cordis: & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius; omnia autem nuda sunt,& aperta oculis eius, ad quem nobis sermo,]hoc est,ad quem nostra oratio dirigitur.

Dominus autem Iesus Christus Dei *Christ⁹ Dominus.* filius,& verus homo filius Virginis Mariæ occurrat meditanti, qualis depingi- *1.* tur à S.Bernardo in illa Canticorũ ver- *Serm. 45 in Cant.* ba: [Ecce tu pulcher es, & decorus. Quàm pulcher es, & decorus Angelis *Cant. 1.* tuis Domine Iesu in forma Dei, in die æternitatis tuæ, in splendoribus Sanctorum ante luciferum genitus, splendor, & figura substantiæ Patris, & quidem perpetuus & minimè fucatus candor lucis æternæ. Quàm mihi decorus es Domine mi, in ipsa tui huius positione decoris? etenim vbi te exinanisti, vbi naturalibus radijs lumen indeficiens exuisti, ibi pietas magis emicuit, ibi charitas plus effulsit, ibi amplius gratia radiauit. Quàm clara mihi oriris stella ex Iacob, quàm lucidus flos de radice Iesse egrederis, quam iucundum lumen in tenebris visitasti me oriens ex alto: quàm spectabilis & stupendus, etiam virtutibus supernis, in conceptu de Spiritu sancto, in ortu de Virgine, in vitæ innocentia, in doctrinæ fluentis, in coruscationibus miraculorum, in reuelationibus sacramentorum: quàm denique rutilans post occasum sol iustitiæ de corde terræ surgis, quàm formosus in stola tua demũ Rex gloriæ in alta cœlorum te recipis? quomodo non pro omnibus his omnia ossa mea dicent, Domine quis similis tui? Hæc ergo similiaque puto de dilecto intuentem

tuentem sponsam aduertisse, cùm diceret, Ecce tu pulcher es, & decorus: neque hæc sola, sed insuper aliquid procul dubio de natura decoris superioris, quod nostrum omnino præteruolat intuitum, & effugit experimentum: ergo iteratio vtriusque decorem substantiæ designauit.]

2. Sed si hæc alicui fortassis subtilia, sublimiaq; videantur, cócipiatur Christus Dominus ad alium illum modum, quem idem S. Bernardus ad historias vitæ eius contemplandas accommodatiorem alio loco se adhibuisse commemorat: quem etiã paulò altius repeto, propter ea quæ in hoc eodem capite dicturus sum de nomine Iesus: [Iesus,] inquit, [mel in ore, in aure melos, in corde iubilus, sed est & medicina: tristatur aliquis nostrum? veniat in cor Iesus, & inde saliat in os, & ecce ad exortum huius nominis lumen, nubilum omne diffugit, redit serenum. Labitur quis in crimen, currit insuper ad laqueum mortis desperando? nonne si inuocet nomen vitæ, confestim respirabit ad vitam? cui aliquando stetit ante faciem salutaris nominis duritia (vt assolet) cordis, ignauię torpor, rancor animi, languor accediæ, cui fons fortè siccatus lachrymarum, inuocato Iesu non continuò erupit vberior, fluxit suauior? cui in periculis palpitanti, & trepidanti inuocatum virtutis nomen, non statim fiduciam pręstitit, depulit metum? cui quę so in dubijs æstuanti, & fluctuanti non subitò ad inuocationẽ clari nominis, emicuit certitudo? cui in aduersis diffidenti, iam iamq; deficienti, si nomen adiutorij sonuit, defuit fortitudo? nimirum morbi, & languores animæ isti sunt, illud medicina: denique & probare licet: inuoca me, inquit, in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me: nihil ita iræ impetum cohibet, superbiæ tumorem sedat, sanat liuoris vulnus, restringit luxuriæ fluxum, extinguit libidinis flammam, sitim temperat auaritiæ, ac totius indecoris fugat pruriginem. Siquidem cùm nomino Iesu, hominem mihi propono mitem, & humilem corde, benignum, sobrium, castum misericordẽ & omni denique honestate, ac sanctitate conspicuũ, eundemq; ipsum Deum omnipotẽtem, qui suo me & exemplo sanet, & roboret adiutorio. Hæc omnia mihi sonant cùm insonuerit Iesus. Sumo itaq; mihi exempla de homine, & auxilium à potente; illa tanquam pigmentarias species, hoc tanquam vnde acuam eas, & facio confectionem, cui similem medicorum facere potest nemo: hoc tibi electuarium habes ò anima mea, reconditum in vasculo vocabuli huius, quod est Iesus, salutiferũ certè, & quod nulli vnquã pesti ruæ inueniatur inefficax. Semper tibi in sinu sit, semper in manu, quo tui omnes in Iesũ, & sensus dirigantur, & actus: pone me, inquit, signaculum in corde tuo, signaculum in brachio tuo. Sed hoc aliàs: nunc verò habes, vnde brachio medearis, & cordi: habes, inquam, in nomine Iesu, vnde actus tuos vel prauos corrigas, vel minùs perfectos adimpleas; itemque vnde tuos sensus, aut serues, ne corrumpãtur; aut, si corrumpantur, sanes.]

Serm. 15. in Cant. — *Psalm. 49.* — *Cant. 8.*

Quoniam verò Christi Domini passio, & mors maximè omnium à proficiẽte meditanda sunt, cogitet is in ea meditatione, quidpiam simile contemplationi S. Augustini, quam scripsit illis verbis: [Nihil magis immolatio Christi nos docet, quàm illud, quod ipse clamat, tanquam ad eos quos in Aegypto videt laborare sub Pharaone: Venite ad me, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiã vos: Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris: iugum enim meum suaue est, & onus meum leue: ponatq; sibi ob oculos mentis Christum in tormentis, quasi clamantem, & inuitantem nos ad ea virtutum exempla peruidenda, & imitanda, qualia visa antè nunquam fuerant, nec exprimi potuere maiora. Quanquã enim Christus Dominus virtutum omnium exempla perfectissima semper ediderit; in passione tamen, & morte sua, actionum omnium maximè heroicarũ imaginem expressit.

Lib. 2. de do ctr. Christ. cap. 41. — *Matth. 11.*

Porro de Christi persona quinq; cõsiderationes inter meditandum, vt plurimum, occurrere possunt. Prima considerario comprehendatur hoc dicto S. Ioannis: [Verbum caro factũ est,] quod idem est ac filius Dei, Secunda persona sanctissimæ Trinitatis, homo factus in vnitate personæ diuinæ sine humana subsi-

Prima cõsideratio. — *Ioan. 1.*

subsistentia: hæc autem persona sic conflata ex duabus naturis concipi potest à
1. meditante dupliciter. Primùm coniunctim, & tunc adhuc dupliciter; vna quidem ratione, vt [principium, altera vt [finis:] nam idem [Alpha est & Omega.] *Apocal.22.* Est enim Deus homo, aut verbum caro persona tantæ dignitatis, vt nulla sit, quę possit iure cum ea cõferri: vt [principiũ] quidem (& ipse hoc se nomine appellat apud S. Ioannem, & à Scripturis eodem titulo inscribitur) quia [omnia per ipsũ facta sunt:] quare dicitur [principiũ creaturæ Dei, in quo condita sunt vniuersa in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates; omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant;] vt propterea habeat in vestimento, & in femore suo scriptum [Rex Regum, & Dominus dominantium.] Sic igitur apprehensus filius Dei factus homo, debet à meditante adorari adoratione latriæ, quæ maximus est Dei cultus. Vt [finis] autem, concipiendus est, tanquam ille [propter quem facta sunt omnia,] vt ait Apostolus, & [quem Deus constituit hęredem vniuersorum.] Quo nomine ad eius gloriam nostra intentio dirigenda est, vt quidquid facimus aut volumus, aut intelligimus, aut loquimur, totum ad eius laudem referatur. *Ioan. 8.* *Ioan.1.* *Apocal.3.* *Coloss.1.* *Apocal.19.* *Hebr. 2.* *Cap.1.*

2. Deinde Deus homo comprehendendus animo est, ratione disquirente, cur Deus factus sit homo: estque reuocanda in memoriam doctrina Apostoli hac de re loquentis, & insinuātis duas huius rei causas, quæ Deum mouerunt ad carnem induendam: prior est charitas in homines: posterior est humilitatis exemplum: nam cùm de vtraq; virtute dissereret, & diceret: [In humilitate superiores sibi in uicem arbitrantes, non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea, quæ aliorum.] Addit: [Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus, vt homo. Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.] *Philip. 2.*

Secunda consideratio erit de nomine, [Christus,] quod eidem personæ conuenit, & idē est, quod Latinè [Vnctus:] fuit autem vnctus Dominus, vt dicitur in Actis Apostolorum, [Spiritu sancto, & virtute,] hoc est, scientia, & gratia: quo loco meditans intelligere curabit, Christum repletum his cœlestibus donis, nō solùm sui, sed etiam nostri causa: & gratiam eius esse veluti fontem à quo omnes Angelorum, & hominum gratiæ, reliquaque Dei dona deriuantur. [Vidimus eum,] ait sanctus Ioannes, [Plenum gratia, & veritate: & de plenitudine eius nos omnes accepimus:] ob hanc causam dicitur, & est [caput hominum, & Angelorum,] vt sæpe tradit Apostolus, quia vt à capite accipiunt membra sensum, & motum, sic à Christo emanat in nos, tanquam à capite in membra, sensus fidei, et gratiæ, virtutumque motus: ob eandem quoque causam ipsemet se [Ostiū] nomine vocat, apud S. Ioannem. Ostium enim nobis aut ianua est, vt docet scriptura, præsertim sanctus Paulus, ad præclara quæque Dei beneficia accipienda: ad electionem; [elegit nos in ipso:] ad fidem; [per ipsum fideles estis in Deo:] ad remissionem peccatorum; [in quo habemus redemptionem, remissionem peccatorum:] ad gratiam & iustitiam; [Iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem, quæ est in Christo Iesu:] ad bona opera; [Creati in Christo Iesu in operibus bonis:] ad spem; [Christus in vobis spes gloriæ:] ad fiduciam; [in quo habemus fiduciam, & accessum:] ad consolationem; [Per Christum abundat consolatio nostra:] ad cultum Dei; [Honorificetur Deus per Iesum Christum:] ad actionem gratiarum; [Gratias agentes Deo, & Patri per ipsum:] ad meritum; [Offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum:] ad perseuerantiā; [Per quem habemus accessum in gratiā istam, in qua stamus:] ad salutem æternā; [Non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Iesum Christum:] ad resurrectionem carnis; [Eos, qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo:] Denique in agnitione omnis boni, [quod est nobis in Christo Iesu.] *Secūda cōsideratio.* *Actor. 10.* *Ioan. 1.* *Ephes.1.* *Coloss.1.&2.* *Ephes.4.* *Ioan. 10.* *Ephes.1.* *1.Petr. 1.* *Coloss.1.* *Rom. 3.* *Ephes.2.* *Coloss.1.* *Ephes.3.* *2.Corint.1.* *1.Petr. 4.* *Coloss.3.* *1.Petr.2.* *Rom. 5.* *1.Thessa.5.* *1.Thessa.4.* *Episto. ad Phil.*

Hoc loco tres affectus commouere in se ipso

2. se ipso poterit, qui meditatur. Primum grati animi, & humilitatis maximæ erga Christum Dominum parentem nostrũ, & auctorem nobis tantorum bonorum:

2. Secundum reuerentiæ erga seipsum, tanquam erga Christi membrum, quæ est cogitatio, & affectus Apostoli, cùm ait:

1.Corint.6. [Nescitis, quoniam corpora vestra membra sunt Christi?] Tertium verò amoris

3. erga Dominum, tanquam caput nostrũ, zeli, inquam, ardẽtis, qualem experimur in membris, quæ se spontè omni periculo obijciunt pro suo capite.

Tertia cõsideratio. Tertia consideratio est de nomine, Iesus, hoc est, Saluator: Ipse enim, dixit Angelus,

Matth.1. [saluum faciet populum suũ à peccatis eorum:] qua ratione dictus est; [Me

1.Timot.2. diator Dei & hominum Christus Iesus:]

Hebr.2. Sacerdos item, Pontifex, Episcopus, &

Hebr.7. Pastor noster; Pontifex, inquam, fidelis, vt ait Apostolus, [qui sempiternum habet sacerdotium: Vnde & saluare in perpetuum potest:] nec id solùm, sed est etiã sacrificium, & hostia; si quidem: Dilexit

Ephes.5. nos (scribit idem) & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis:] qua ratione idẽ

1.Timot.2. Redemptor noster, et Dominus est; [Qui

Apocal.5. dedit redemptionem semetipsum pro

Sup.c.26. nobis, & redemit nos in sanguine suo] Huc pertinent quæ de nomine Iesu ex S. Bernardo attulimus. Ea autem ex hac contemplatione inter cæteras, vtilitas capitur, cuius nos monet Apostolus; [Em

1.Corint.6. pti estis pretio magno; glorificate, & portate Deum in corpore vestro.]

Quarta cõsideratio. Quarta cõsideratio est nominis, Spõsi: quo nomine à S. Ioanne, Baptista voca

Ioan.3. tus est, cùm dixit: [Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autem spõsi qui stat, & audit eum, gaudet gaudio propter vocem sponsi] Immò Christus ipse idem

Matth.9. sibi nomen imponit: Nunquid, ait, [possunt filij sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsus?] ob id Apostolus: [Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam.] Pulchritudo sponsi

Ephes.5. huius explicatur à S. Bernardo, vt retulimus supe·ius: hic autem affectus medi-

2. Corinth. 11. tantis sit ille, de quo Apostolus; [Despõdi vos vni viro virginem castam exhibere Christo:] à sponsa enim in primis exigitur fides: cui accedat reuerentia, conciliata maximè ex splendore illo, & maiestate, quam in Christi Domini facie refulsisse postea adducemus ex S. Hieronymo. *Cap. 9. sequenti.*

Quinta cõsideratio. Quinta consideratio est nominis, Iudex: nam [constitutus est Christus à Deo iudex viuorum, & mortuorum;] quem *Actor. 10.* vt reformidant impij, sic viri boni expe-ctant audè: vnde ait Apostolus; Et Salua

Philip.3. torem expectamus. Et S. Ioannes: [Etiã veni citò Domine Iesu.] Comparemus *Apoca.vlt.* igitur nos ita, vt in eorũ numero simus, quibus optatus & gratus futurus sit tanti Iudicis, & Saluatoris aduentus.

Prima & secunda contemplatio personæ Christi sub nomine Verbum Caro, & Christus, aptissima est meditationi historiæ totius vitæ eius: Tertia de nomine Iesu, & redemptore, conuenit meditationi sacræ passionis, & mortis eiusdẽ: Quarta sub nomine sponsi, accommodata est resurrectioni, ascensioni & gloriæ Domini: Postrema quæ est de Iudicis vocabulo, iudicio extremo pcogitãdo quadrat.

De reliquis Euangelicis personis.

CAPVT VI.

De beatissima verò Dei Matre Maria quid cogitare debeamus orando, docet inprimis S. Ambrosius: [Sit vobis, tanquã in imagine descripta virginitas, vitaque beatæ *Li.2.de virginibus.* Mariæ; ex qua velut in speculo refulget species castitatis, & forma virtutis: hinc sumatis licet exempla viuendi, vbi tanquam in exemplari magisteria expressa probitatis quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis, ostendunt.] Et paulò post: [Virgo erat non solum corpore, sed etiam mente, quæ nullo doli ambitu sincerum adulteraret affectum, corde humilis, verbis grauis, animo prudens, loquendi parcior, legendi studiosior: non in incerto diuitiarum, sed in prece pauperis spem reponens, intenta operi, verecunda sermone; arbitrum mentis solita, non hominem, sed Deum, quærere; nullum lædere, bene velle omnibus, assurgere maioribus natu, æqualibus non inuidere, fugere iactantiam, rationem sequi, amare virtutem.
Quando ista vel vultu læsit parentes?

quando

quando dissensit propinquis? quando fastidiuit humilem? quando derisit debilem? quando vitauit inopem? eos solos solita cœtus virorum inuisere, quos misericordia non erubesceret, non præteriret verecundia: nihil toruum in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum: non gestus fractior, non incessus solutior, non vox petulantior, vt ipsa corporis species simulachrum fuerit mentis, figura probitatis.]

Beatissima igitur Virgo inter orandū occurrat meditanti, ita corpore conformata, vt species corporis, sit simulachrū mentis, & figura probitatis. Eius certè sanctitas ita in facie relucebat, vt Origenes scripserit sanctū Iosephū, sponsum eius voluisse eā occultè dimittere: [Quia iustè se humilians in omnibus caueret, & sibimet timeret tantæ sanctitatis coniunctionem adhibere: ad eum modum, quo sanctus Petrus dixit: Recede à me Domine, quia homo peccator sū. Et Centurio: Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Et sancta Elisabeth: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me?] Maximè verò ad id facit, quod à quibusdam scriptum est, Virginis sanctissimæ aspectum ea maiestate, & sanctitate compositum ad omnem pietatem, & deuotionem, vt in animis eam intuentium virtutis amorem, & præsertim castitatis & virginitatis ingeneraret.

Homil. 1. in diuers. *Luca 1.* *Matth. 8.* *Luca 1.* *Vide Dionysiū Carthus. serm. 5. de Annūciatione. Canis. li. 1. de B. Maria, ca. 13. In primis Suarez to. 2. 3. par. disp. 2. sect. 2. & citat S. Tho. Bon. Amb.*

Altera etiā ratio concipiendi & adeūdi inter orandum Virginem sanctissimā, est sub nomine matris Dei primùm; est enim vera Dei mater; deinde sub nomine matris meę aut nostrę; omnibus enim nobis in persona Ioannis dictum fine dubio est: [Ecce mater tua.]

Ioan. 9. *Hom. 34. in Euangel.*

[Gabriel Archangelus,] inquit S. Gregorius, [ex his est, qui summa nunciant: hinc est enim, quod ad Mariam Virginē non quilibet Angelus, sed Gabriel Archangelus mittitur. Ad hoc quippe mysterium summum Angelum venire dignum fuerat, qui summum omnium nunciabat: Gabriel autem fortitudo Dei dicitur.]

Matth. 18.

Angeli erga nos optimè affecti sunt, de quibus Dominus [ait: Semper vident faciem Patris mei.] Et Apostolus; [Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis:] quibus, & custodi nostro præsertim, vt ait Sanctus Bernardus, [Debemus reuerentiam pro præsentia; deuotionem, pro beneuolentia; fiduciam, pro custodia: Cautè,] inquit, [ambula, vbi adsunt Angeli, sicut eis mandatum est, in omnibus vijs tuis:] quantò igitur magis in oratione?

Hebr. 1. *Serm. 12. in Psal. Qui habitat.*

Sanctus Ioannes Baptista, magnus coram Domino, Spiritu sancto repletus adhuc ex vtero matris suæ, Propheta Altissimi, qui præcessit ante Dominum in spiritu, & virtute Eliæ; quo inter natos mulierum non surrexit maior, plusquā Propheta, amicus sponsi, Christi Domini Baptista, habitans in desertis, prædicans baptismum pœnitentiæ, non manducās, neq; bibens, in carcere decollatus propter testimonium veritatis,] si inter meditandum occurrat, tantis sanctitatis nominibus illustris, sine dubio commouebit animum ad magna.

Luca 1. et 2 *Matth. 11.* *Ioan. 3.* *Matth. 14.*

Sanctus Ioseph, à S. Bernardo ita laudatur: [Conijce ex hac appellatione, qua, (licet dispensatoria) meruit honorari; adeò vt pater Dei, & dictus & creditus sit: conijce, & ex proprio vocabulo, quod augmentum non dubitas interpretari, quis & qualis fuerit iste homo Ioseph. Simul & memento magni illius quondam Patriarchæ venditi in Aegypto, & scito ipsius istum non solum vocabulum fuisse fortitum, sed & castimoniā adeptum, innocentiam assecutum, & gratiam.] Et paulò pòst. [Non est dubiū, quin bonus & fidelis fuerit iste Ioseph, cui Mater desponsata est Saluatoris; fidelis, inquam, seruus, & prudens, quem constituit Dominus suæ Matris solatiū, suæ carnis nutritium, solum deniq; in terris magni consilij coadiutorem fidissimum: huc accedit, quod dicitur fuisse de domo Dauid: nobilis genere, mente nobilior: prorsus, inquā, filius Dauid nō tantùm carne, sed fide, sed sanctitate, sed deuotione: quē tanquā alterū Dauid Dominus inuenit secundū cor suū; cui denique datum est, quod multi Reges & Prophetæ cū vellent videre, non viderūt; & audire, & non audierunt; non solū videre, & audire, sed etiā portare, deducere, amplecti, deosculari, & nutrire & custodire.

Homil. 2. super missus est.

dire.] Hunc virginem corpore, & mente fuisse Sanctus Hieronymus existimat.

Lib. 1. aduersus Iouinianum. *1. Corin. 1.* Apostoli, cùm adhuc essent [infirma mundi,] vt ait sanctus Paulus, hoc est incogniti, abiecti, rudes, illiterati, occupati, vt mundani omnes, terrenis cogitationibus, immò & peccatis, vt Matthæus, & postea Paulus, electi sunt à Domino de hoc mundo, & vocati vt ipsum sequerentur: [Relictis omnibus, secuti sunt Dominum,] facti primum exemplum Euangelicæ perfectionis, & forma Prælatorum, & religiosorum omnium: vocati inquam, sunt ad Christi disciplinam, contubernium, conuictum, amicitiam, familiaritatem, eiusque diuina secreta, ac intimam voluntatem cognoscendam, vt euaderent postea [sal terræ, lux mundi,] *Matth 5.* *Actor. 1.* Christi Apostoli & testes vitæ & passionum eius [in omni Iudæa & Samaria vsque ad extremum terræ.]

Luca 10. Alij Christi discipuli discipulæue electi & ipsi à Domino fuerant. cùm [designauit alios septuaginta duos, quos misit binos ante faciem suam:] quos etiam singulari benignitate instituit, & fouit tanquam nutrix charissimos filios. In horum numero sunt duæ illæ sorores adeò in Euangelio celebres, [Martha] Christi Domini hospita, eiusque mensæ administra, & [Magdalena] primùm peccatrix, conuersa deinde tanto Christi amore succensa, vt, posthabitis omnibus rebus, ipso inprimis mundanæ nobilitatis splendore, illi audiendo, pedibus eius affixa, se totam dedicarit, eius vitæ, mortisque testis, & æmula singularis.

Iudæi porrò, in Euangelica historia cogitanda, vix occurrere possunt animo alia ratione, quàm vt Christi hostes, veritatis inimici, [duræ ceruicis, incircumcisi cordibus & auribus,] *Actor. 7.* auaritiæ dediti, hypocrisi, & inuidiæ: ob quæ vitia & Christo prædicanti aduersati sunt toto conatu, & eum de medio tollere, eiusq; nomen extinguere inter se primò deliberauerunt, & apud prouinciæ prætorē Romanum obtinere contenderunt.

Turbæ autem & populi Christum, vi miraculorum & prædicationis allecti, sequebantur; plerique quidem ad tempus credentes: omnes autem vtilitatis propriæ emolumento capti. Postea in contraria studia conuersi, per summam inconstantiam & scelus, Christum ad necem acerbissimam crucis postularunt.

In turba numerantur infirmi varijs afflicti morbis, qui symbolum sunt peccatorum, diuersis criminum quasi febribus iactatorum: mortui etiam, qui in peccato obfirmatos, & vita gratiæ functos significant. Denique Dæmoniaci, qui eos qui tentationibus vexantur, referunt.

Peccatores verò qui in Euãgelio commemorantur, repræsentant nobis eos, qui adhuc viuunt similiter peccatores, aut obstinatos & proteruos; vt fuere plerique Iudæi, & ciues earum Ciuitatum, *Matth 11.* quibus dominus exprobrauit scelera immania, quibus detinebantur; aut qui ad Dominum per pœnitentiam conuersi sunt, vt Apostoli, Publicani quidam, & Meretrices, de quibus dictum est, debere *Matth. 21.* [præcedere Iudæos in regno Dei,] & alij.

Principes, qui Christi Domini temporibus imperarunt in Iudęa fuere Pilatus, Herodes, Annas, Cayphas, homines sine Deo, & vitiosissimi, superbi, imperij magis amantes quàm iustitiæ: Ideò (vt sunt huiusmodi) timidi, suspiciosi, nihil curantes religionem cultumque Dei, sed solùm quomodo sibi suum imperium, auctoritatemq; stabiliant.

Dæmones concipiendi, vt Dei castrorum desertores per summam impietatem & superbiam, mendaciorum opifices, immundi, vasa iniquitatis, & nequitiæ spiritus, aduersarij nostri, & tentatores audacissimi, tyranni, [principes mundi huius, & tenebrarum harum,] *Ephes. 6.* veteratores, hominum deceptores, indignissimi qui aut admittantur, aut vlla ratione audiantur. Quare & Dominus non sinebat eos loqui. Hæc breuiter de personis, nunc ad actiones veniendum.

De eadem intellectus exercitatione circa actiones Christi Domini.

CAPVT VII.

Const. monast. c. 2. MNIS actio, charissime, scribit S. Basilius, [omnis item sermo Saluatoris nostri Iesu Christi excolendæ pietatis, virtutisq; obeundæ regula est. Propter hoc enim etiã humanam naturam suscepit, vt se velut in tabula quadam, veram nobis pietatem ac virtutem depingeret, earnq; omnibus nobis, maribus simul ac fœminis, ante oculos statutam, vnicuique pro viribus imitandam, ceu archetypon proponeret. Quapropter quodcunque factum tu audieris memorari vel dictum, ea nolito negligenter, & tanquam aliud agẽs, audire: quin stude potius, vt mente tecum ipse cogitãdo, ruminãdoq; ad eorũ profundum peruenias, eorumque, quæ ibi apertè traduntur, particeps fieri contende.] Idem habet S. Gregorius & alij.

Li. 1. Dial. cap. 9. Quoniam vero potissima meditationis Christianæ materia, historia Christi est, interest maximè, vt in eius actionibus cogitandis ordinatè accurateq; se, qui meditatur, exerceat.

Et primùm quidem, vniuersè proponat sibi ob oculos finem actionum, & passionum, vitæ, inquam, & mortis Domini: qui duplex extitit; Gloria nimirũ Patris, & humani generis vtilitas: ꝓpter

Ioan. 7. ea enim dixit de se ipso: [Qui quærit gloriam eius, qui misit eum, hic verax est, & iniustitia in illo non est.] Et scriptu

Isaia 9. Ephes. 5. ra loquitur: [Eum nobis natum, & datũ esse, & tradidisse semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis.]

Et quidẽ idem propositũ diuinæ gloriæ habere nos cõuenit, & in hac re, seu scopo Christũ imitari, vt docuimus libro secũdo, obseruaretq; nos in nostris actionibus, quanam ratione in vna Dei gloria quærẽda, nos habeamus. Maximè verò iuuat orantem ad ea cõsequenda, quæ optat, immorari potissimũ in ea cogitatione, quod Christus tãtoperè, tantoq;, vt ita dicã, suo damno, nostris commodis, & vtilitatibus semper seruierit. Qua de re duplex cõsideratio haberi debet à proficiente: prior versabitur circa præcipuas partes vitæ Christi; quas omnes retulit Christus amore incredibili ad nostrã vtilitatem: posterior verò circa ipsasmet actiones Christi singulares, quæ eodem etiam spectarunt omnes. 1. 2.

Ser. 2. in die Pẽtecostes. Prior consideratio. Sanctus Bernardus priorẽ contemplationẽ describit ad hũc modũ: [Placebitne tibi, Domine Iesu, vt dones mihi vitam tuã, sicut dedisti cõceptionem? quia non solũ conceptio mea immunda, sed mors peruersa, vita periculosa, & post mortẽ restat mors grauior, mors secunda: Non solũ ait, conceptionẽ meã, sed et vitam meã, & hoc per singulos ætatum gradus infantiæ, pueritiæ, adolescentiæ, iuuentutis tibi donabo: adijciens mortẽ, resurrectionẽ, & ascensionem, & missionẽ Spiritus sancti. Hoc autẽ ideo, vt cõceptio mea emundet tuã, vita mea instruat tuam; mors mea destruat tuã; resurrectio mea præcedat tuã; ascensio mea præparet tuam; porrò spiritus adiuuet infirmitatẽ tuã: hic enim planè videbis, & viã, per quam ambules, & cautelam, qua ambules, & ad quam ambules mansionem. In vita mea cognosces vitam tuam: vt sicut ego paupertatis, & obedientiæ, humilitatis, & patientiæ, charitatis, & misericordiæ indeclinabiles semitas tenui; sic & tu eisdem vestigijs incedas, nõ declinans ad dexteram, neq; ad sinistram. In morte autem mea dabo tibi iustitiam meam, dirumpens iugũ captiuitatis tuæ, expugnãs hostes, qui sunt in via vel iuxta viam, vt non apponant amplius nocere tibi: his autem completis reuertar in domum meam, vnde exiui; & ouibus illis, quæ in montibus remanserant, & quas propter te reliqueram, vt, non te ducerem, sed reportarem, reddam faciem meam: & ne de absentia mea vel murmures, vel contristeris, mittam tibi Spiritũ paracletum, qui tibi donet pignus salutis, robur vitæ, scientiæ lumen.] Et paulò pòst: [Quàm dulciter Domine Iesu, cum hominibus conuersatus es, quàm abundanter multa & magna bona hominibus largitus es, quàm fortiter tam indigna, quàm aspera pro hominibus passus es? ita vt liceat sugere mel de petra, oleumq; de saxo durissimo; duro ad ver-

ba,

ba, duriore ad verbera, durissimo ad crucis horrenda: quia in omnibus his, sicut agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum.]

Posterior cōsideratio. Posterioris considerationis exempl's plena sunt sancta quatuor Euangelia: in quibus passim occurrit Christus legentibus, in rebus omnibus hominibus vtilis, & beneficentissimus; siue loquatur; *Luc. 5. Ioan. 8.* [Quorum fidem vt vidit, dixit; homo, remittūtur tibi peccata tua:] siue taceat; vt cum digito in terra scribens, silentio abigit ab infelici illa adultera muliere lapides, quibus iam iam obruenda erat à Iudæis: siue clamet; *Ioan. 7.* vt cum voce magna clamans, Lazarū quatriduanum reuocat ab inferis: siue submissa voce loquatur; *Marci 7.* vt cùm ait, [Ephetha, quod est adaperire; & statim apertæ sunt aures hominis surdi, & solutum est vinculum *Matth. 8.* linguæ eius: siue tangat; vt cùm tangit mulieris manum, & dimittit eam febris: *Luc. 6.* siue attrectatus; vt cū omnis turba quærebat eū tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes: siue dormiens; Dormiuit enim in nauicula tempestatis tempore, vt ait S. Chrysost. vt daret tempus formidini discipulorum, & vt eum *Matth. 8.* rogarent: siue vigilans; vt cùm quarta vigilia noctis venit ad eosdem, ambulās *Matth. 14.* supra mare; & cùm pernoctat in oratio- *Luc. 6.* ne Dei: siue sedēs; quotidie, inquit Chri- *Matth. 26.* stus, apud vos sedebam, docens in tēplo: *Luc. 8.* siue stans; vt cùm stans, visum restituit cœco Hiericuntino: siue peregrinans; pertransijt enim benefaciendo: siue in- *Actor. 4.* ter homines versans; quare & turbæ de- *Luc. 4.* tinebant eum, ne discederet ab eis. Denique, omne bonum, vt scribit Aposto- *1. Cor. 1.* lus Philemoni, est nobis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia à Deo; iustitia, sanctificatio, & redemptio.]

Const. mon. cap. 5. Sigillatim autem de vnoquoque genere actionum Christi Domini loquendo, duo earū capita recenset S. Basilius: quamuis enim, vt ante dixerat, omnis Christi actio sit virtutis regula, vno tamen actionis genere dedit Christus documenta virtutum; altero verò etiam laboris, & tolerantiæ. Illæ appellantur actiones virtuosæ, hæ laboriosæ: priores vocat Basilius virtutes animi; posteriores, corporis: [Peccatum, inquit, non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: sed contrà lenitatis, patientiæ, facilitatis, mansuetudinis, humanitatis, comitatis, animi demissionis, prudentiæ, virtutum denique cuiusq; modi documenta præbuit complura: quæ quidem omnia in Euangeliis explicata cernuntur. Et paulò post: Corporis verò cuiusmodi, & quanta?] Adfert ibidem S. Basilius vtriusq; generis, ex Euangeliis exempla. Nobis res est latius explicanda.

Exempla virtutum, quæ obseruanda sunt inter meditandum, in actionibus primi generis, siue virtuosis Iesu Christi Domini.

CAPVT VIII.

NOn est consilij mei, nec facultatis, omnia nunc virtutū genera, quæ in Christi Domini actionibus elucent, commemorare, sed ea solùm attingere, quæ ad id faciendum viam monstrent proficienti. Prioris ergo generis actiones eius numeramus has: [Videre, audire, loqui, prędicare, orare, edere miracula, discumbere, sedere, iter facere, Ecclesiam fundare, sacramentaq; instituere:] denique actiones multas [internas] nostris similes, obire.

Videre. Vidit duos fratres, Simonem & Andream. *Matth. 4.* Vidit alios duos fratres. *Matth. 9.* Vidit hominem sedentem in telonio. Hos homines vidēs, vocat vt sequātur ipsū, & relictis omnibus secuti sunt eum.] Vidit igitur non curiosè, non frustra, & sine certo cōsilio, vt nos facimus: sed quę hîc diuina oculorum Saluatoris vis admirabiliter captans, & concilians animos sibi? at quanta hic humanitas, benignitas, charitas, animarū zelus? [Et *Luc. 22.* conuersus Dominus, respexit Petrū, & recordatus est Petrus verbi Domini, & egressus foras, fleuit amarè.] Vno oculorum coniectu quasi acutissimo amoris telo cor Petri penetrat, & in lachrymas conuertit. [Vt vidit Mariam plorantem, *Ioan. 11.* lachrymatus est: Et vidēs ciuitatē, fleuit super eā.] *Luc. 19.* Ecce Patris viscera. Ecce cōpassionis, & misericordiæ lachrymas.

Ecce singularis amoris indicium, vt meritò in ea verba prorupetint circumstantes Iudæi: [Ecce quomodo amabat eum. *Ioan. 4.* Vidit etiam sæpe homines opis suæ indigẽtes, vt cùm præteriens vidit hominem cœcum à natiuitate: cùm vidit turbas] fame laborantes, quibus promptissima liberalitate subuenit semper: ideò enim *Matth. 9. & 15.* narrant Euangelistæ eum vidisse huiusmodi homines, vt, scilicet, eorum tam animi, quàm corporis infirmitates recognosceret, eosq; statim, vt faciebat, opera sua mirificè restitueret, & recrearet. *Luc 7.* [Vidit similiter cogitationes hominum, *Prouer. 16.* quia spirituum ponderator Dominus,] eas examinare se significare volebat. Et pro sua immensa in nos charitate nobis etiam dijudicandas obijcere.

Matth. 9. Luc. 2. Audire. Audit in templo, & interrogat, & mirãtur super prudẽtia eius.] Prudentissimus sanè, qui priùs audit, quam interroget, & modestissimus, qui quamuis docendo potuit prudentiam suam ostendere, maluit tamen id facere solùm respondendo: [Cùm audit, quòd Ioannes traditus esset, secessit in Galilæam.] *Matth 4. Homil. 8. in Matth.* Ecce iterũ prudentiam Domini, & modestiam: [Secedit enim, vt ait S. Chrysostomus, vt Iudaicã mitiget inuidiam, *Matth. 8.* vt det locum iræ. Audiens Iesus verba *In Gen. contra Manic. lib. 1. c. 8.* Centurionis miratus est:] non miratur autem, quod ignoret: nam vt ait S. Augustinus, ipse qui miratur, eam fidem quàm mirabatur, in eo fecerat,] sed miratur, vt mirandum nobis esse significet: mira enim opera Domini exigunt à nobis nostram cognitionem, admirationem, gratitudinem, & auctoris cõmendationem. Cùm [audit accusationes aliorum, se semper propensum maximè ad lenitatem, & ad ignoscendum demonstrat. *Ioan. 8.* Quare de Iudæorum manibus mulierem adulteram eripit; & ab ijsdem delatos discipulos, tanquàm alicuius sceleris reos, amantissimè defendit: vt cùm accusantur, quòd spicas vellerẽt die sabbati, ad famem vtcunq; depellendã: [An *Matth. 12. & 15. Luc. 5.* non legistis, inquit, quid fecerit Dauid, quando esurijt?] Cùm item deferuntur, ꝙ traditiones transgrediantur, ꝙ non ieiunent similiter ac Ioannis discipuli. Immo cum ipsimet discipuli prohibuisse se dicerent, quendam eijcientem dæmonia in eius nomine, quia non sequeretur cum eis, dicit: [Nolite prohibere eum: qui enim nõ est aduersum vos, pro vobis est.] Denique cùm nunciaretur ei *Luc. 9.* miscuisse Herodem sanguinem quorundam cum sacrificijs eorum, ait: [Putatis, *Luc. 13.* quod hi præ omnibus peccatores fuerant, quia talia passi sunt? Non, dico vobis, sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.] Sed illud mirum, *Ioan. 5.* quod ait: Ego sicut audio, iudico. Quam *Serm. cõtra Arrianos.* uis enim verum sit, ꝙ ait S. Augustinus, In illa incommutabili natura idem esse audire, videre, & esse: indicat tamen etiã Dominus, se in exercendo iudicio diligenter examinaturum omnia: ita tamen vt reis ipsis, etiã pro se dicentibus, aures daturus sit attentissimas, vt qui de alijs statuunt, idem ipsi præstare conentur.

Loqui. Verbum Christi & sermo semper maximè verax extitit, vt de mendacio nunquàm iustè reprehẽdi potuerit. Ideò enim ait: [Si veritatẽ dico vobis.] Particula enim, si, indicat etiam aduer- *Ioan. 8.* sarijs constitisse, veridicas esse habitas Christi voces. Mansuetudinẽ maximam præ se tulit semper Dominus, in verbis autem singularem: [Quis ex vobis, ait, arguet me de peccato? Vide, inquit S. *Ibidem.* Gregorius, mansuetudinem Dei: nõ de- *Homil. 18. in Euang.* dignatur ex ratione ostendere se peccatorem non esse, qui poterat ex diuinitatis virtute peccatores iustificare.] In verbis etiam quàm sæpe humilitatem? Certè cùm beneficium curationis Dæ- *Marci 5.* moniaco illi fecisset, dixit illi: [Vade in domum tuam ad tuos, & annuncia illis, quanta tibi fecerit Dominus. Vide, ait Theophylactus, humilitatem, non enim *Tracta. in Ioan. 43.* dicit, quanta tibi feci.] Similiter Patientiam, vt obseruat S. Augustinus in illa Christi Domini simplici respõsione, qua negat criminationem illam grauissimã: [Ego dæmonium nõ habeo.] Et ibidem *Ioan. 8.* cùm dixissent Iudæi Domino: [Testimonium tuum non est verum.] Simpliciter item respõdit: [Verum est testimonium meum. Clementiam etiam: vt cùm ait: *Ioan. 5.* Nolite putare, quia ego accusaturus sũ *Ibidem.* vos apud Patrem. Etsi enim (vt exponit Euthymius) id possum facere, non tamen faciã, quia clemens sum.] Quantæ verò charitatis sunt verba Christi in Euangelio vniuerso? at quem Charitatis ardorem indicant illa apud Sanctum Ioannem:

Ioan. 17. Ioannem: [Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnũ, sicut & nos. Sanctifica eos in veritate: non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis, qui crediuri sunt, per verbum eorum in me.] Quàm verò prudenter loqui solitus esset Dominus, quis satis explicet? proferantur, si opus sit, ex Euangelio eius peracutè dicta, & prudentissimæ responsiones datæ aduersus Iudæorũ fraudulentas cauillationes: [Red-*Matth. 22.* dite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: quæ sunt *Ioan. 8.* Dei, Deo. Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat.]

Sed admirabilis fuit eius domestica prudẽtia verbis ab ipso subinde insinuata, illa nempe, qua sapientissimè regebat, & gubernabat Apostolorum, discipulorumque vitam: humanissimis pollicitationibus allexit: [Faciam vos fieri piscatores hominum. Verbis item hu-*Matth. 4.* manissimis retinuit: Nunquid & vos vul-*Ioan 6.* tis abire? Quo loco Glossa S. Chrysostomi sic habet: Si eos laudasset, passi essent aliquid humanum, existimantes se gratiam Christo facere, eum non relinquendo. Nec dixit: abite, ne videretur expellere, sed rogat, an velint abire, vim eis auferens & necessitatem] Ad ingenia verba accommodauit in hominum vitijs curandis; aliquos, nouitios præser-*Luc. 9.* tim, blandè monet: [Sine vt mortui sepeliant mortuos suos:] Alios duriusculè, præsertim eos, qui sibi sapere videbantur, ad eorum videlicet superbiam frangendam. Ita cum Nicodemo se ge-*Ioan. 3.* rit, cum ait: [Tu es magister in Israël, & *Tract. 12. in Ioan.* hæc ignoras? Insultat, ait Sanctus Augustinus, tanquam in docto: exagitat superbiam hominis: tollitur homini ceruix, sed aspera, & dura, vt fit lenis ceruix ad portãdum iugum Christi D. N.] Denique labuntur errore ambitionis fi-*Matth. 20.* lij Zebedæi, & audiunt: [Nescitis, quid *Matth. 16.* petatis, &c.] Zelo salutis Christi per-*Homil. 87. in Ioan.* citus Petrus auocare conatur eũ à mortis cogitatione. Et audit: [Vade post me Satana: vt ita feruor eius intempestiuus retundatur,] vt ait Sanctus Chrysostomus. Quantæ verò discretionis illa sunt verba, quibus ad corporis etiam quietem discipulos vocat Dominus? [Venite seorsum in desertum locum, & *Marci 6.* requiescite pusillum.] Erant enim qui venie bant, & redibant multi, nec spatium manducandi habebant. Similia sunt illa, quibus etiam inuitat eosdem ad somnum: [Dormite iam, & requie-*Marci 14.* scite:] Paternæ autem solicitudinis, *Lib. 3. de cons. Euãg.* & curæ plena vox illa est: [Sufficit: nam, vt ait Sanctus Augustinus, siluit aliquantulum, postquam dixit, dormite, & post, quasi excitans eos, vi se ad imminentem tentationem pararent, dixit, sufficit: Sat quieti datum.]

Sed planè admirabile est prudentiæ, & charitatis exemplum, quod dedit Dominus in Iudæ perfidia corrigenda, & vt facilius resipisceret, obtegenda. Primum enim ipso audiente in mensa dicit omnibus: [Amen dico vobis, quia vnus *Serm. de Pass. Dom.* vestrum me traditurus est: quibus verbis, ait S. Leo, notam sibi esse proditoris conscientiam demonstrat.] Non asperè & apertè confundens; sed leniter, & tacitè conueniens vt facilius corrigeret pœnitendo. Deinde vt vehementius, adhuc leniter tamen vrgeat, addit, [qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet. Qui latenter notatus, ait Glossa, non resipiscit, manifestius arguitur, non tamen ex nomine. Postremò cum ille quæreret: Nunquid ego sum Rabbi? ait ille, tu dixisti. Quo loco S. Remigius: Tu dixisti, ait, & non ego: hoc est, tu te prodidisti, & non ego.] Datur pœnitentiæ locus, dum non apertius manifestatur.

Sed qualis fuerit amor Christi Domini in discipulos, ostendunt multa, quæ hoc loco prætermittenda nõ sunt: quanquam non omnia ad ipsa Domini verba pertinent, suos peculiari appellatione nominari voluit: [Cùm dilexisset suos, *Ioan. 13.* qui erant in mundo, in finem dilexit eos:] suos, nimirum, quos de mundo elegerat, quos dederat illi Pater, quos non seruos, sed amicos nuncupabat: [Quia omnia, quæcunq; audiui, inquit, *Ioan. 15.* a Patre meo nota feci vobis.] Imò etiã fratres: [Ascendo ad Patrem meum, & *Ioan. 20.* Patrem vestrum.] Immò filios charis-*Ioan. 13.* simos: idcirco enim [filiolos vocat: & *Ioan. 14.* non relinquam, inquit, vos orphanos,] paternum affectum demonstrans, vt propterea [sponsi filios] etiam appellet, *Matth. 9.* vt aduertit Sanctus Augustinus. Ausim dicere quasi dominos eos habuisse, vt

Tracta. in Ioan. 75. cum illis pedes abluit, tanta cum humilitate: & cùm dicit: [Ego autem in medio vestrûm sum, sicut qui ministrat.] *Luca 22.* Denique quid addi potest ad illud singulare amoris signum, & ad illum loquendi modum, quo vsus est Dominus, cùm extendens manum in discipulos suos, dixit: [Ecce mater mea, & fratres mei: *Matth. 12.* quicumq; enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.]

Iam verò de institutione, ac disciplina, qua tantus Magister discipulos suos formauit, quis pro dignitate loquatur? Instituit primùm in fide, & propterea ipsis præsētibus, edidit miracula, [& crediderunt in eum discipuli eius,] exegitque sigillatim ab ipsis fidem diuinitatis suæ, cùm dixit: [Vos autem quem me esse dicitis? & quæ sequuntur. *Ioan. 2.* *Matth. 16.* Deinde animauit, & vocauit ad perfectam mundi, affectionisque omnis carnis, & sanguinis & sui ipsius renunciationem. [Si quis, inquit, venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem, & animam suam, non potest meus esse discipulus. *Luca 14.* Et paulò post: Qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.] Explicauit autem magis renunciationem per abnegationem, cui addit imitationem sui: [Si quis vult venire post me, abneget semet ipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me,] & quæ ibidem adiungit: *Matth. 16.* sicut etiam illa, quæ sunt apud S. Ioannem de [perditione animæ suæ,] quæ perfecta mortificatio est ad exēplum Christi crucifixi, qui seipsum eo loco nominat [frumētum iactum in terram & mortuum.] *Ioan. 12.* Et ita cœlestem hanc disciplinam fundauit in paupertate, contemptu sui, & mortificatione. Adiecit castitatem: quia [sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum: *Matth. 19.* Obedientiam: quia descendi de cœlo, non vt faciam volūtatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me:] *Ioan. 6.* Virtutes omnes quidem, easque perfectas, cùm Decalogi præcepta accuratè tradit, & explicat, & cum in monte aperiens os suū, ait: [Beati pauperes spiritu:] *Matth. 5.* imprimis tamen discipulis suis inculcat, vultq; esse quàm commendatissimas, & charissimas duas illas virtutes, quarum vna fundamētum reliquarum est, altera princeps, humilitatem, scilicet & charitatem. De humilitate quidem: [Nolite gaudere, quia spiritus subijciuntur vobis. *Matth. 20.* Et: Quicunque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. *Luca 22.* Et: Reges gentium dominantur eorum; vos autem non sic. *Matth. 11.* Et: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde.] Charitatis autem exaltandæ nullum finem facit Dominus apud Ioannem: [Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem; *Ioan. 13.* manete in me & ego in vobis, manete in dilectione mea:] *Ioan. 15.* & hoc à Patre obnixè postulat; [Vt dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit.] *Ioan. 17.* *Ioan. 13.* Cumulauit præcepta exemplis quamplurimis: sed illo præsertim, quo humi prostratus, Dominus pedes abluit Apostolorum.

Hæc sunt maxima præcepta à Christo Apostolis data, interna magna ex parte: quibus addidit externa non pauca, ad eorundem tyrocinium informādum instituta. Hæc autem ferè numerantur ab Euangelistis communia Apostolis, & 72. discipulis: [Misit illos binos ante faciem suam: *Matth. 10.* melius est enim (vt ait Theophylactus) simul esse duos, quam vnum. *Marc. 6.* *Luca 10.* In viam gentium ne abieritis; & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Vt, videlicet, prius prædicarent Israëlitis: Euntes, prædicate, dicentes, quia appropinquauit regnū cœlorum.] Hæc erat prædicationis summa, qua cōtinebatur [pœnitētia,] vt habet Sanctus Marcus, & reliqua, quæ erant necessaria ad regnum cœlorum recipiendum. [Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, Dæmones eijcite,] Quæ actiones pietatis, & misericordiæ sunt, vt testimonia erant veritatis, quā prædicabant. [Gratis accepistis, gratis date: superbiam comprimit, ait S. Chrysostomus, cùm dicit, gratis accepistis: reuocat ab auaritia, cùm addit (gratis date.) Nolite possidere aurum, neque argētum, neq; pecuniam in zonis vestris: æs, habet Sanctus Marcus: vt omnē omnino pecuniæ speciem sibi interdictam intelligerent Apostoli. Nolite portare sacculum, neq; peram in via, neq; duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam. Dignus est operarius mercede sua.

Quo

Quo loco S. Hieronymus; Qui diuitias detruncarat propemodum, & necessaria vitæ amputat, vt Apostoli doctores veræ religionis, qui instruebant omnia prouidêtia Dei gubernari, seipsos ostenderent, nihil cogitare de crastino; non sacculũ, ne pecuniam ad aliquid emendum reconderent; non peram, ne in ea coëmpta reponerent. Neque duas tunicas, hoc est, vt ait S. Hieronymus, ne alio vestiti, aliud nobis futurorum timore seruemus. Neque calceamenta, ne assuefierêt, vt loquitur idem Sanctus pedum mollitiei: neque virgam; Qui, ait idem, domini habemus auxilium, baculi præsidium cur quæramus? neminem per viam salutaueritis: tectà, scribit Sanctus Cyrillus, ad opus procedite, nec salutationibus impediamini. In quamcunque ciuitatem, aut castellũ intraueritis, interrogate, qui in ea dignus sit: in quâcunque domum intraueritis, ibi manete donec exeatis inde: hoc pertinet ad hospitium ritè eligendum, & retinendum. Intrantes domum salutate eam, dicentes: Pax huic domui: vt ipsi humilitate, & beneficentia priores essent, & prius spiritualia impenderent, quàm reciperent, quæ ad corpus pertinerent. Et quicunque non receperit vos, etiam puluerem pedum vestrorum excutite, in testimonium supra illos; dicite tamẽ; Hoc scitote, quia appropinquauit in vos regnum Dei.]

Huc referri potest illud præceptum, quod dat Dominus discipulis apud Sanctũ Lucam, cùm ait: [Nolite in sublime

Luca 12. tolli:] quod Græcè est μὴ μετεωρίζεσθε: hoc est, nolite anxiè oculos in cœlum tollere, vt scrutemini cœlorum cursus, quasi de diuina prouidentia dubitantes: quod aliquo modo pertinet ad oculorum moderationem.

Hæc fuerint sine dubio initia disciplinæ religiosæ, & præsertim tyrocinij. Quid est enim aliud: [in viam gentium, ne abieritis: quàm fugite hominũ mundanorum consuetudinem? Neminem per viam salutaueritis; quàm date operam silentio? Nolite possidere aurum, neque æs; quàm renunciare etiam possessioni cuiuslibet rei vel minimæ? Nolite portare sacculum; quàm mendicare, & ex diuina prouidentia pendere? neq; calceamenta, neque virgam,] quàm nũcium remittere omnibus illecebris, & quibusdam etiam rebus, quas alioquin nobis necessarias iudicassemus [Curate infirmos; quàm date operam actionibus pietatis? quare & additur, discipulos in hunc finem oleo etiam vsos esse: Prædicate, appropinquabit regnũ cœlorum: & pœnitentiam agite;] quàm rudes homines instituere in ijs, quę pertinent ad rudimenta Christianæ doctrinæ & Confessionis Sacramentum?

Hæc initio tradidit Dominus discipulis, adhuc tyronibus, vt eos omnino à mundo, carnisque cura retraheret. Iisdem verò prouectioribus virtute, remisit aliquid de summa seueritate ante dictarum legum. Quare vt exponit Euthymius, & sandalia postea concessit, & virgam ad imbecillitatem eorum subleuandam propter laborem, qui ex itinere prouenit. Postmodum verò etiam pleraque præcepta abrogauit, imperans vt [docerent gentes,] & alia facerent, quæ factitata esse ab Apostolis, præter prædictas Christi sanctiones non ignoramus. Qua in re elucet etiam, vt in alijs omnibus, diuina lux prudentiæ Domini, eiusque erga discipulos amor singularis, & prouidentia. *In cap. 10. Matth.*

Ad extremum supersunt duo monita, Apostolis à Christo data, quę superioribus, internis, inquam, & externis possunt censeri communia. Vnum est ædificationis cura: [Vos, inquit, estis sal terræ. Vos estis lux mundi. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cęlis est: quo etiam pertinet studium profitendæ fidei vsque ad sanguinem, si res, & proximi salus Deiq; gloria ita postulet: nam, qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.] *1. Matth. 5.* *Matth. 10.*

Alterum est, oratio ad Deũ, & aduersus têtationes, quod docebat Apostolos Dominus in horto Gethsemani, & ad alia oĩa officia ritè obeunda, obtinẽdaq; à Deo cuncta, quæ corpori, animoq; necessaria, vtiliaue sunt. Quare & assiduè orandum præcipit, & verò etiam orandi formam, rationemque verbatim præscribit. *2.*

Quàm verò comis Dominus fuerit, &

quàm dulcis eius oratio, indicant illa:
Matth. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis. Sinite paruulos ad me venire. Si quis sitit, veniat ad me, & bibat: filioli, adhuc modicum vobiscum sum: manete in dilectione mea,] & alia huiusmodi innumera.
Matth. 19.
Ioan. 7. 13. & 15.

Fuit etiam sermo eius vulgaris quo se omnibus pijssimus Pater fieri omnia demonstraret: itaque figuris cõmunibus, & vsitatis abundans: metaphoris quidem, & parabolis perspicuè, sicut & interrogatione & exclamatione, & similibus, verùm etiam alijs, vt præoccupatione. [Vtique dicetis mihi, medice cura te ipsum. Conuersione, & apostrophe: Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas. Similitudine: Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas. Prouerbio, & quasi hyperbole: Duces cœci excolantes culicem, camelum autem glutientes. Metonymia: Comeditis domos viduarum.]
Luca 4.
Matth. 23.
Ibidem.

Denique vt etiam ante tetigimus, cum libro secundo ageretur de moderanda lingua, in communi consuetudine ita loquebatur Dominus, vt ex rebus quibuscunq; etiam sęcularibus occasionem arriperet tractandi spiritualia. Vt cum agit cũ muliere Samaritana de aqua cęlesti, ex occasione aquæ putei Iacob: & cum locutus esset de panibus, addit: [Operamini, non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam ęternam. Et illud dictum piscatori: Noli timere, ex hoc enim homines eris capiens.]
Ioan. 4.
Ioan. 6.

Prædicare.] Magna humilitate, & charitate sibi populi audientiã faciebat Dominus, conuocans sibi auditores suos. Aduocans, inquit Marcus, iterum turbam, dicebat illis. Et conuocata turba cum discipulis dicit. Prædicabat magna virtute, erat enim docens eos, sicut potestatem habens: hoc est, ait Euthymius, cum increpandi fiducia, & non cũ metu, & qui tanquam futuri Iudex sæculi, bonis promittebat salutem, malis verò cõminabatur supplicium: vel vt ait Beda: Faciebat quæ docebat: tunc enim sermo Doctoris est in potestate, cum facit, quæ docet.]
Marc. 7. & 8.
Matth. 7.
Luca 4.
Ibidem.

Gratiosus erat, & mirabilis in munere prædicationis suæ Dominus, [& omnes testimonium illi dabant; & mirabâtur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore eius: quæ sine dubio diuina erat gratia,] vt ait Euthymius. Propterea alibi, qui missi fuerant, vt eum ligarent, capti ipsi eius sermonis suauitate, & vi, referunt:] nunquam sic locutus est homo, sicut hic loquitur.
Ioan. 7.

Vehemens autem & feruens erat Dominus in prædicando, quippe animarum salutis sitientissimus: Clamabat ergo Iesus in templo docens. Et iterum: In nouissimo die magno festiuitatis stabat Iesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.] Assiduus etiam: nam iter faciebat per ciuitates, & castella, prædicans, & Euangelizans regnum Dei.] Ita tamen assiduus, vt dies concioni dicaret, noctes orationi & solitudini: Erat, inquit Sanctus Lucas, diebus docens in templo, noctibus verò exiens morabatur in mõte, qui vocatur Oliueti. Ostendens (scribit Theophylactus) oportere nos noctu, & quiete alloqui Deum, & die prodesse hominibus, nocteque collecta distribuere.] Quare mirum non est, si libenter audiebatur, etsi populus [manicabat,] id est, mane accelerabat ad eum in templo audire eum: denique, si [suspensus erat, audiens illum,] vt loquuntur Euangelistæ.
Ibidem.
Luca 8.
Marc. 12.
Luca 19. & 21.

Orare.] Orabat Dominus ante concionem. Cùm enim dixisset S. Marcus eum abijsse in desertum locum ibique orasse, facit illum loquentem: [Eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem: quo loco etiam obseruandum est, Christum vicos præponere ciuitatibus, & in humilioribus pagis humillimum Dominum initium fecisse concionandi. Vt oraret autem, secedebat à turbis, intermisso prædicationis officio. [Et cùm dimisisset eos, abijt in montem orare.] Surgebat verò tempestiuè, vt oraret; Et diluculo valde surgens egressus, abijt in desertum locum, ibique orabat.] Longo temporis spatio orabat, & solus, & in desertis locis. [Exijt in montem orare. Et erat pernoctans in oratione Dei. Secedebat in desertum, & orabat. Et cùm solus esset, orans. Ascendit in montem, vt oraret.] Orabat, antequam constitue-
Marc. 1.
Marc. 6.
Marc. 1.
Luca 6.
Luca 5.
Luca 9.

ret

Lucæ 5. ret aliquid magni momenti: cum enim [pernoctaffet in oratione Dei, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim.] Orabat pro discipulis, & Ecclesia vniuersa. [Non pro eis rogo tantùm, sed & pro eis, qui crediturí sunt per verbum eorum in me.] Orabat ad Patris voluntatem, nihil aliud omninò ex iis, quæ postulasset fieri cupiés, quàm quod illi perplaceret [Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.] Orabat cum lachrymis, & clamore: [Qui, ait Apostolus, in diebus carnis suæ preces, supplicationesque ad eum, qui possit illum saluum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Orabat subleuatis in cœlum oculis; Et subleuatis in cœlum oculis, dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuum. Orabat denique prostratus in terram: Et cùm processisset paululum, procidit super terram, & orabat.]

Ioan. 17. — Luca 22. — Hebr. 5. — Ioan. 16. — Marc. 14.

Alia in alijs eiusdem generis actionibus exempla virtutum Christi Domini nostri.

CAPVT IX.

Ser. 44. de verbis Domini.

Edere miracula.] Docent Patres, & Sanct. August. imprimis; [Quæ Dominus corporaliter faciebat, etiam spiritualiter volebat intelligi:] & ideò eum miracula fecisse, vt excepto eo quod mira, magna, & diuina essent; aliquid inde etiam disceremus. Nobis igitur, qui mores inquirimus, & exempla virtutum, intelligendum est Christi Saluatoris consilium in miraculis patrandis. Id autem fuit miraculis diuinitatem suam hominibus probare: ideò tam multa miracula fecit, vt dicat S. Matthæus: [Eum sanasse omnem languorem, & infirmitatem in populo. Et alio loco: Eijciebat, inquit, spiritus verbo, & omnes male habentes curauit. Quo loco Sanctus Chrysostomus: Intende, inquit, quantam multitudinem hominum curatam transcurrũt Euangelistæ, non vnum quemque curatum enarrantes; sed vno verbo pelagus ineffabile miraculorum inducentes, quod & alibi faciunt sæpe. Eodem pertinet magnitudo miraculorum. Stupebant, inquit Lucas, in magnitudine Dei, omnibus mirantibus in omnibus, quæ faciebat. Et ipse Dominus ait: Si opera non fecissem in eis, quę nemo alius fecit. Modus etiam, & ratio miracula faciendi planè mirabilis, idem confirmat. Eijciebat spiritus verbo. Et agebat ex imperio, & potestate,] vt S. Lucas, & alij commemorant.

Matth. 4. & 8. — Homil. 28. in Matth. — Matth. 9. 10. 14. & 21. — Luca 7. & 9. — Io. 2. et 20. — Luca 9. — Ioan. 15. — Matth. 8. — Luc. 4. et 5.

Cùm incidunt igitur miracula inter meditandum, exercenda est actio fidei in Christum, qua recognoscatur homo ille Deus omnipotens. Deinde adhibenda est adoratio, vehemensq; voluntas, & libens qua omnino velimus, lætemurq; Christum Deum esse, Regemque & Saluatorem nostrum. Tertiò adiungenda maxima humilitas erga tantum Dominum, illi similis, qua ob eandem causam compulsus Petrus, accidit ad eius pedes clamans:] Exi à me, quia homo peccator sum.]

Luca 5.

Sed nec sistendum hic est, sed vlterius progrediendum, duoque imprimis in Domini persona miracula patrãtis contemplanda sunt. Primum (quod maximè ad meditandum intelligentiam, & affectum iuuat) est id, quod S. Hieronymus scribit: [Fulgor ipse, & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiam in facie relucebat humana, videntes ad se trahere poterat ex primo aspectu Et alibi: Igneũ quiddam, atque sydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maiestas lucebat in facie eius.] Hæc maiestas animo ritè concepta, magnam in nobis erga Christum venerationem, & amorem cõciliat. Quare dum de eo meditamur, obuersetur ante mẽtis oculos amabilis, & mirabilis splendor vultus eius, & decor, precemurque illum verbis sponsæ: trahe me post te, & curremus in odorem.]

Primum. — In c. Matth. 9. — In c. Matt. 21.

2\. Secundum verò sunt spirituales quidam effectus, quos in hominum animis, quorum causa fiebant miracula, efficiebat. Nam exempli causa, quo tempore flagello tantam de templo multitudinem eiecit, [simul etiam tot millium hominum, vt ait Origenes, ingenia perdomuit.] Et quando eius hostes, eum mox capturi abierunt retrorsum, & ceciderũt inter-

In Ioannẽ.

Ioan. 18. in terram, ait Augustinus: Vna voce tan
Tract. in tam turbam, odijs ferocem, armisq; ter-
Ioan. 112. ribilem sine telo vllo percussit, repulit, strauit.] Asserunt etiam Patres, Dominum, cũ curaret corpora hominũ ægrorum, simul etiam animabus eorum salutem attulisse. Quare cum incidunt inter meditandum huiusmodi miraculorum narrationes, operæ pretium est obnixè cum Domino agere, vt rebelles voluntates nostras prosternat, vt obfirmata corda molliat, animæ sanitatẽ impertiat, qua eadem liberetur à mentis cæcitate, & surditate, si ea laborat, à teporis quasi paralysi, à tarditate progressionis in via perfectionis, ab innumeris alijs morbis, quibus subinde vexatur animus magis, quàm vulgaribus infirmitatibus corpus.

Sed imitanda à nobis est in contemplatione miraculorũ, & aliarum rerum à Christo mirabiliter gestarum, Christi modestia, & humilitas; ob quam grauissimè aliquãdo interdicebat hominibus, ne miraculi auctorẽ proderent; [Et præcepit eis, ait S. Matthæus, ne manifestum
Matth. 12. eum facerent.] Imitanda beneficentia; & charitas, qua impulsus eandem mira-
Matth. 10. cula faciẽdi potestatem fecit discipulis. Imitanda liberalitas, integritas, continentia, à qua in huiusmodi officijs, nec deduci poterat ipse; & seuerè statuit, ne se vnquam deduci finerent Apostoli;
Matth. 10. Gratis ait, accepistis, gratis date.
Ioan. 2. Discumbere.] In nuptijs discubuit:
Serm. 41. Sed in nuptijs seruorum, cœli Dominus.
de ver. Do- Quare ait S. August. [erubescat homo
mini. esse superbus, quoniam factus est humilis Deus.] Ecce venit ad nuptias, qui cũ apud Patrem esset, instituit nuptias; & quidem ad pauperũ nuptias, in quibus ipse defuturum vinum non ignorabat: hoc suasit humilitas: amplius charitas, quæ eum impulit ad Pharisæorum conuiuia, & peccatorũ: [Conuescens enim,
In Matth. vt ait Sanctus Chrysostomus, emenda-
cap. 9. bat male dispositos.] Quam ob causam
Luc. 19. se aliquãdo vltrò hospitem obtulit Zacchæo, ac si diceret, vt idem ait: [Iudex non veni, sed Medicus, ob hoc conui-
Luc. 7. ua fio languentium, patiorq; fœtorem,
Matth 26. vt præstẽ remedia.] Quo loco illud obseruandum videtur, quãquam Christus Dominus peccatricem mulierem super mensam ad pedum oscula admiserit, & postea ad capillorũ vnctionem: & Martha etiam solicita fuerit in ministrando, nunquàm tamen permisisse eũ legimus, vt præter matrem simul cum eo sanctæ etiam mulieres cibum sumerent: nisi forte in nuptijs Canæ Galilææ. Exemplum nimirũ decori retinendi vt præbeat perfectionis sectatoribus. Inter cœnandum *Luc. 14.*
igitur peccatores cõuertebat Dominus, vt Magdalenam, & Zachæum: loquebaturque ijs de rebus, quæ animos ad virtutem amplectendam accenderẽt: quare etiam ad inuitatos parabolam direxit, & suis hospitibus rectè viuendi præcepta tradidit. Sed quæ illa humilitas, paternaue solicitudo, & cura, quã osten-
dit, cùm iam à mortuis rediuiuus ipse *Ioan. 21.*
discipulis in piscatione occupatis prandium parat? Si quidem scriptum est: [Vt ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem, & dicit eis Iesus: Venite, & prandete.]

Sedere. Sedet Christus Dominus, suadente charitate, vt sedens facilius inueniretur à turbis, illisque præstò esset;
Exiens enim de domo, dicit Euangeli- *Matth. 13.*
sta, [sedebat secus mare, & congregatę *Matth. 26.*
sunt ad eum turbæ multæ.] Sedet igitur, vt doceat, vel publicè: [Quotidie apud vos sedebam, docens in templo.] Vel priuatim, vt cum discipulis familiariter agat, & ex humili loco humilitatẽ
doceat: [Et residens, ait Sanctus Mar- *Marci 9.*
cus, vocauit duodecim, & ait illis, si quis vult primus esse, erit omniũ nouissimus, & omnium minister.] Sic etiam cùm sedisset in mõte, docebat discipulos suos,
dicens: [Beati pauperes spiritu.] Sedit *Matth. 5.*
etiam aliquando bonas mortaliũ actiones contemplans, & ex eis quasi ædificationem, & lætitiam capiens: [Et sedens Iesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba iactabat æs, & multi diuites iactabant multa.] Denique sedit humiliter semper, qui venerat debellaturus hostem, qui ausus erat sedere in Aquilone. Ideò de eo dicitur:
[Ascendens in montem, sedebat ibi:] *Matth. 15.*
hoc est, super nudam humum. Et quid *Marc. 11.*
plura? [Sedit super asinum.]

Iter facere. Religionis exemplum vt *Matth. 21.*
det, iter facit ad templum Dei in Hieru- *& 21.*
salem.

salem. Nec vnquã legitur ascẽdisse Hierosolymam, quin simul ad templũ ascenderit, vt qui eum sequuntur, non inuisant, aut ingrediantur ciuitates, nisi sola Dei gloriæ causa. Elegerat autem Dominus Hierusalem tanquam suæ passionis & mortis theatrũ, quare de illa sæpe cogitabat, & eam spectabat, vt sui postremi, magniq; certaminis curriculũ. Constans tamen, & fortis, vt ex eo discetemus, non solum patienter Crucẽ sustinere, sed fortiter etiam appetere. [Factũ
Luc. 9. est, ait S. Lucas, cùm complerentur dies assumptionis eius, ipse faciem suam firmauit, vt iret in Hierusalem.] Quare aliquãdo ita in ea cogitatione defixus iter habebat Hierusalem versus, vt scripserit
Marci 10. S. Marcus: [Præcedebat illos Iesus, & stupebant,] nempe, discipuli, & sequẽtes timebant.] Inter eundum etiã de rebus cœlestibus cum discipulis sermonẽ ha-
Matth. 20. bebat, vt de passione sua, & alijs: [Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur.

Tenebatur Dominus eo desiderio diuinæ gloriæ, euangelij publicandi, & omni hominum generi benefaciendi, vt omnes regiones illas pedes peragrarit, ciuitates omnes, vicos, castella, omnem denique angulum perlustrarit, vt æterni Patris nomen peruulgaret, & omni hominum generi vtilitatem corporis, & animæ adferret. Quare legimus illũ sæpe conscendisse montes, descendisse in campestria, per sata & loca deserta iter direxisse, flumina, lacus, maria trãsmisisse, percurrisse maris littora, prouincias, gentium oppida; domos priuatas penetrasse, ipsas porticus Nosocomiorum, &
Psal. 18. templi: [Nec erat prorsus, qui se abscon-
Actor. 10. deret à calore eius, qui pertransijt benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo.

Huius autẽ peregrinationis circumstantiæ considerentur diligẽter inter meditandum. Iter enim habebat Dominus pedibus. Ecce paupertatem, & humilitatẽ. Sedit semel mysterij causa super asellum, mundi contemptũ humilitati iungẽs: [Ex itinere fessus sedit sic supra fon-
Ioan. 4. tem Samariæ:] Quia nec alibi habebat [vbi caput reclinaret.] In itinere esurijt:
Luc. 9. [Mane enim reuertens in ciuitatem esu-
Matth. 13. rijt,] ait S. Matthæus. Sitim etiã patitur, ita vt cum nõ habeat, quo expleat, elee-
Ioan. 4. mosynam petat, dicens: [Da mihi bibere.] Et ad solatium seruorum suorũ mẽdicantiũ aliquando ab ipso publico hospitio exclusus est: quod tamen ipse æquissimo tolerauit animo pro sua inexplicabili patientia, & mãsuetudine: [Et non receperunt eum, ait S Lucas, quia
Luc. 9. facies eius erat euntis Hierusalem: cùm vidissent autem Iacobus, & Ioannes, dixerũt; Domine, vis dicimus, vt ignis descendat de cœlo, & consummat illos? & conuersus Iesus increpauit illos, dicẽs: Nescitis cuius spiritus estis: filius hominis non venit animas perdere, sed saluare: & abierũt in aliud castellum.] Comi-
Luc. 8. tabantur autem Christum in itinere discipuli, & turba aliquando plurima, in qua etiam mulieres nobiles visebãtur: [Nullus enim sexus, vt ait Theophyla-
Ibidem. ctus, à Christo excluditur, qui propter salutem omnium hominum carnem induerat, nec ab eo discedere sibi tutum putabat turba, vt innuit Euthymius, à quo tam multa, tamq; magna beneficia ad se quotidie deriuare cernebat.

Exempla item virtutum & fructus spirituales, ex nobilioribus quibusdam Christi D.N. actionibus colligendi.

CAPVT X.

SVPEREST Christi Domini actio nobilissima harum omniũ, quas cum S. Basilio non laboriosas appellauimus: quæ vno nomine [Ecclesiam fundare] dicatur: hanc operæ pretium arbitror, hic breuiter attingere: Christus igitur Rex & Domi-
Luc. 1. nus [visitauit] Ecclesiam suam, [oriẽs ex alto.] & visitans cõgregauit, & quasi genuit, genitam aluit, ornauit, perfecit, actionibus quibusdam præclarissimis.

Prima actio. Prima actio est, Ecclesiæ ipsius vocatio: vocauit autem ad fidem, & pœnitẽtiam. Quare præcipua capita prædicationis eius fuerũt duo hæc: [Credite, & Pœnitemini.] Nec solũ se natum esse, & venisse in mundum ad hoc aiebat Dñs,

[vt

Ioan. 18. [vt testimonium præberet veritati:] sed id semper cõstantissimè præstitit: immò ad fidem gignendam in animis hominũ miracula fecit innumera; quibus patratis illico ad assentiendum ijs, quæ ab ipso proponerentur Auditores sese promptissimos exhibebant: tantoque feruore animi ad fidem prædicãdam ferebatur, vt aliquãdo clamaret modestissimus Do- *Ioan. 7.* minus: [Qui credit in me, flumina de vẽtre eius fluent aquæ viuæ.] De pœnitẽtia etiam ad quam profitebatur palàm se venisse peccatores vocare, sententiam pro- *Luc. 7.* nunciauit seuerissimam: [Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.]

Luc. 13. Et quidem ad fidem vocauit Ecclesiã per [baptismum,] quo etiam pœnitentibus peccata remitteret, eoq; sacramẽto, ianuam aperiret orbi vniuerso ad Ecclesiæ suæ ingressum. Porrò hæc vocatio diuinæ benignitatis indicium, vt primũ, sic inter maxima est. Ea enim vocamur non ad fidem tantum, aut pęnitentiam; sed etiam ad gratiam filiorum Dei per peccatorum remissionem: quo vno beneficio cumulus multorum, magnorũque Dei donorum continetur: [Non *Homil. ad Neophytos.* enim, ait S. Chrysostomus, recens baptizati sunt tantum liberi, sed & sancti; nec tantum sancti, sed & iusti; nec solum iusti, sed & filij; nec solum filij, sed & hæredes; nec solum hæredes, sed & fratres Christi; nec tantum fratres Christi, sed & cohæredes; nec solum cohæredes, sed & membra; nec membra tantum, sed & templum; nec tantum templum, sed organa spiritus. Vides quot sint baptismatis largitates? Multis quidem videtur cœlestem gratiam in peccatorum tantũ remissione consistere: nos autem honores computauimus decem. Addidit Baptismo Dominus Confirmationis sacramentum: nam quia in hoc mũdo, vt scri- *Epistola ad Episcopos Hispaniæ.* bit S. Papa Melchiades, tota ætate victuris inter inuisibiles hostes, & pericula gradiendum est; in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum cõfirmamur ad pugnam: in Baptismo abluimur, post baptismum roboramur: & si continuò transituris sufficiant regenerationis beneficia; victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia.]

Quanta hîc charitas Christi; quanta benignitas, liberalitas, largitas se obijcit meditanti recolenda? quæ animi gratitudo par esse poterit tantis beneficijs? quàm necessarium, quàm æquum est, vt filius Dei factus homo gerat se pro filio? vt tyro cœlestis militiæ adscriptusque numero Christi militũ, Ducis vestigijs inhærens aduersus hostes eius strenuè, constanterq; dimicet? Quo loco proficiens occasionem habet magnam vim lachrymarum profundendi, cum animo repetet se tãto Patri degenerem filium, tanto Duci desertorem, & transfugam extitisse peccando. Inter meditandũ autem cùm incidit in locum aliquem Euãgelij, in quo fidei, vel baptismi, vel huius diuinæ adoptionis mentio fit, immoretur meditans in recognitione diuini beneficij, seq; excitet ad respondendum in amore ei, qui tantoperè dilexit nos, vt filiorum nomine dignatus sit eos etiam, quos ipse tamen præuidit & ingratos & rebelles aliquando futuros.

Secunda Christi actio est, Ecclesiam, *Secunda actio.* quàm adoptauit, & despõdit sibi, pauisse verbo, & perditam restituisse, atque fouisse alijs sacramentis, & donis. Atque huc spectant prædicationes omnes Christi tã multiplices, tam variæ; in templis habitæ, in synagogis, in plateis, in compitis, in priuatis ædibus, in montibus, & desertis locis, in mari etiam, & in nauibus, si quidem [docebat de nauicula tur- *Matth. 13.* bas] Ad hunc locum pertinent, quæ de verbo Dei, & Euangelio habemus in sa- *1. Pet. 2.* cris litteris, quod a S. Petro [lumen admirabile] nominatur: & sanè diuina reuelatio per verbum Dei facta Ecclesiæ tanti est habita ab ipsomet Christo, vt eam aliquando animo voluens, exultarit, & præ gaudio proruperit in eam gratiarum actionem, quæ est apud S. Mat- *Matth. 11. Luc. 10.* thæum, & S. Lucam: [Confiteor tibi, Pater, Domine cœli, & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.] Quibus enim in tenebris iaceremus, si mundo non affulsisset lux Euangelij?

Sed ad eandem actionem pertinent alia tria Sacramenta [Eucharistia,] qua se cibum nobis præbet, & potum, Saluator mundi: [Pœnitentia,] qua commissa post baptismum peccata remittit: [Extrema etiam vnctio,] quæ in mortis periculo constitutis reliquas, si quæ sunt, pecca-

peccatorum maculas abstergit. Quæ omnia, quam gratitudinem, quem amorem incendere in meditantium animis debent?

Tertia actio. Tertia actio est eandem Ecclesiã sanguine redemisse: antedicta enim beneficia, vt in eam cõferret Dominus, sicut & alia omnia de tyranni, & inuasoris eius imperio, ac potestate vt eriperet, oportuit. Eripuit autem sui sanguinis pretio: vt propterea sicut alter Moyses, *Exod. 4.* non alieno sanguine, sed proprio abundantissimè profuso, sponsus sanguinum Ecclesiæ suæ fuerit: sed hæc actio posterioris generis est, hoc est, laboriosa: hic tamen commemoranda breuiter fuit.

Quarta actio. Quarta actio est eandem Ecclesiã sibi amore perpetuo copulasse: [Illo, inquam, igne, quem misit in terras, & *Luc. 12.* voluit vehementer accẽdi. Dilexit enim nos Dominus.] Eandem aluit spe futurorum bonorum, & quidem certissima. *Apoc. 1.* Siquidem [complacuit Patri vestro dare vobis regnum:] & corroborauit prædictionibus quamplurimis euentuũ secuturorum: inter quos principem locum obtinet, futura carnis resurrectio, & iudicium. *Luc. 12.* Hæc fuit fabrica, qua Christus Ecclesiam ædificauit, & in qua seipsum posuit fundamentum, [præter quòd non poni potest aliud, quàm quòd positum est, quòd est Christus Iesus] Quare fundauit Ecclesiã merito sanguinis sui Religione, hoc est, cultu Dei, & Christi, fide, spe, & charitate in Deum, & proximum, & obedientia mandatorum. *1. Cor. 3.* Et discessurus ad Patrem, non reliquit orphanos Apostolos, & Ecclesiam, sed spiritu sancto misso de cœlo eam consolatus, substituit sibi Vicarium in terris Petrum Apostolorum Principem, & Petri successorem Romanum Pontificẽ, cùm dixit: [Tu es Petrus, & super hanc petrã ædificabo Ecclesiam meam. *Matth. 16.* Et iterum: Pasce oues meas,] præsertim cum priuilegio fidei nunquam amittendæ [Rogaui enim pro te, Petre, vt non deficiat fides tua,] dixit Christus. *Ioan. 21.* *Luc. 22.* Qua dignitate, potestate, & gratia quid excogitari potest excellentius? Si igitur inter meditãdum occurrat hoc beneficium, magna seges erit maximarum cogitationum, & optimarum animi affectionũ. Quis enim erga eum non afficiatur animo, qui & seipsum nobis tradidit, & suam etiã auctoritatem, & maiestatem ad hominum vtilitatem transtulit in hominem? Quis ei se planè non dedicet, quem tantorum munerum largitorem tam liberalem intelligit? Sacerdotium summum summo roborauit, & ornauit sacrificio Missæ, eodem ipso, quanquam incruento, quo se in Cruce obtulit immaculatum Deo.

Ad sacerdotium, & sacrificium, Hierarchiam Ecclesiast. cam instituit cœlesti persimilem, quæ beneficio sacramẽti [Ordinis] Christo supremo Hierarcl consecrata, in varios gradus & ordine distributa, Ecclesiæ faciem pulcherrimã reddit: suum etiam bonum populis laicis impartiens sacramẽti [Matrimonij] institutione & dono, quo nuptias Christianas quasi sacrari mãdauit, vt ita exhiberet sibi vndiquaque gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, neque rugam. Eandem sanctissimis legibus, & institutis communiuit, quippe quibus cautum voluit hominibus, non solum à flagitijs, & peccatis, quæ sub aspectum hominum, cùm cadant, ab hominibus vindicantur, sed ab ijs etiã criminibus, quæ voto, animoue commissa intra conscientiæ latebras occultantur; & soli Deo nota cum sint, eius solius iudicio, & seueritati reseruantur: quæ sanctitas propria est Euãgelicarum legũ, quæ vt ait Propheta, [animas conuertunt.] *Psal. 18.*

Adornauit præterea ecclesiam suam Christus perfectioribus illis sanctionibus, atque consilijs, ad quæ paucos illos, qui capere possunt, inuitat quidem, non tamen cogit: Paupertate, scilicet, Castitate, & Obedientia: quibus cœlestibus ornamentis adeò speciosam, illustremq; reddidit Ecclesiam, vt cũ Angelica Hierarchia de ordine, & pulchritudine penè certet. Denique amantissimus spõsus à terris discedens in cęlos, pollicitus est *Matth. 28.* se cum Ecclesia futurum semper [vsque ad sæculi consummationem.] Quid hac prouidentia præclarius? quid sanctius? quid diuinius? nempe omnipotens est, qui hæc potuit; summè sapiens, qui disposuit; infinitè bonus, qui voluit; & fecit abundantius, quam vel dicere vel intelligere possunt Angeli, nedum nos abiectissimi homunciones.

Actio-

Actionum internarum Christi Domini nonnulla virtutum exempla.

CAPUT XI.

N hoc numero actionũ, quas non laboriosas nominat S. Basilius, cẽsentur actiones internæ Domini: de quibus propterea etiam pauca dicẽda sunt; nõ de omnibus quidem, sed de gaudio, ira, zelo, pauore, & tristitia: sunt quippe hæ præcipuæ & ad propositam exemplorum considerationem maximè pertinent.

Gaudium, & exultatio.] Fructum Spiritus sancti fuisse gaudium, quod fuit in Christo, scribunt Patres in Euangelium *Luc. 10.* S. Lucæ. Obseruãdum autem est, quibus locis describitur Dominus gaudens, aut exultans, ibidem significari eum hũc affectum suscepisse non tã sui, quàm Apo*Ioan. 11.* stolorum, & nostri causa: [Lazarus, inquit, mortuus est, & gaudeo ꝑpter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi.] Et cùm reuersi essent septuaginta cum gaudio, quòd dæmonia subiicerentur illis, postquã paterna monitione eos ab inanis gloriæ periculo auertisset, in illa ho*Luc. 10.* ra ait S. Lucas: [Exultauit in Spiritu san*S. Thomas in Catena.* cto, & dixit: Confiteor tibi Pater. Amator hominum, scripsit S. Cyrillus, gaudet de horum conuersione, videns plurimos per Apostolos conuertendos. Et Theophylactus: Exultat, inquit, quia tantis bonis Apostoli facti sunt digni.] Auctor igitur, & parens Christi lætitiæ est amor, & charitas: absit igitur inuidẽtia, quę propter aliorum bona nostris paria, aut similia tam facilè suscipitur ab hominibus: sed nec exultemus gaudio, nisi in Spiritu sancto, & eo solo, quem gignit amor Dei, & proximi, qui cùm moderatissimus sit, est etiam ab omni leuitate remotissimus: quare quem exultasse aliquando Dominum Iesum legimus, risisse nusquam reperimus.

3. Parte q. 15. art. 9. Ira, & zelus. Appetitus vindictæ, ait S. Thomas, aliquando est cũ peccato: quãdo scilicet aliquis vindictã quærit absq; rationis ordine: & sic ira in Christo esse non potuit: huiusmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoq; talis appetitus est sine peccato: immò est laudabilis, puta cùm aliquis appetit vindictam secundũ ordinem iustitiæ; & hæc vocatur ira per zelum:] hoc sanctissimo exarsit zelo Dominus, cùm eiecit de templo ementes, & vẽdentes: quod S. Hieronymo visum *Matth. 21.* est [mirabilius signum, quàm transfiguratio cũ voce Patris, quàm curatio cœci nati, quàm denique ipsamet Lazari su*Ioan. 11.* scitatio:] vt intelligeremus, quàm oderit dominus iniquitates, & peccata, ea pręsertim quæ in locis Deo dicatis, & à personis sacris aduersus Deum, & homines cõmittuntur, quando ad huiusmodi scelera profliganda, quasi vires diuinitatis exeruit, quæ, vt idem ait, [in hoc ipso facinore, in eius facie relucebat.]

Legitur iterum iratus Dominus apud *Marc. 3.* S. Marcum, iræ autem causam dederunt homines Iudæi in peccato obdurati: ita vt diuinum lumen quod à Christo per prædicationem, & miracula in eorũ animis copiosissimè affulgebat, non admitterent. [Et circumspiciens eos, cum ira, ait, contristatus est super cœcitate cordis eorum.] Ex quo perspicuũ est, quàm detestabilis Deo sit in peccandi consuetudine obstinata perseuerantia: præsertim coniuncta cum rebellione à lumine diuino, cum id peccator iniuriosè repellit: hæc enim est cœcitas cordis, quã solet, vt plurimùm sequi certa ruina, quod rarò peccatores huiusmodi resipiscere soleant. Hæc primùm fletum ciet Domino, qui propterea [videns ciuitatem fleuit super illam;] postea verò etiam iram *Luca 19.* & vindictam.

Indignè etiam tulit] Saluator disci*Marc. 10.* pulos amouere eos, qui paruulos Christo offerebant, vt eos tangeret: dixitque propterea illis: [Sinite paruulos venire ad me.] S. Chrysostomus est auctor, id *Homil. in Matth. 32.* Apostolos fecisse, quod existimarent *Incerti.* [tanto viro, quantus erat Dominus, ex huiusmodi paruulorũ oblationibus iniuriam fieri:] quare arcebant dignitatis Christi causa: irascitur igitur Dominus, quod illi adimant Apostoli occasionem humilitatis exercendæ: quare vt mundanum calcaret honorem, nõ solùm admisit infantes in conspectum, sed accepit, & in vlnis tenuit. Obseruent etiam illi, qui facile auertunt adolescentes ab obsequio congressuq; Christi, ne indignationem Domini aduersum se concitẽt: etiamsi

etiamsi bono id zelo faciant, eodemque ipso, quo Apostoli.

Matth. 26. Marc. 14. Luca 22. Pauor, metusue, & tristitia.] His affectionibus maximè tentari voluit Dominus in horto Gethsemani: quando (vt Euangelistæ tradunt) [cœpit pauere, tędere, & mœstus esse, & fieri in agonia] vsque ad sudorem sanguinis. Cuius causa [condescensio] nominata est, à S. Bonauentura præsertim: de qua sic scribit idem Doctor: [Condescensio Christi, qua membris suis condescendebat infirmis & imperfectis, ex sublimitate procedebat pfectissimæ charitatis: sicut enim humanam assumendo naturam, in nostris quidem factus est humilis, sed in proprijs permansit excelsus: sic & summæ charitatis dignatione ad actus quosdã nostræ imbecillitati, & imperfectioni conformes deprimitur, & à summæ perfectionis rectitudine non curuatur.] *In Apologia pauperum par. 1. art. 2.*

Hanc ostẽdit in multis rebus Dominus; sic enim scribit S. Chrysostom^o: [Vides, inquit, quanta est Christi in condescensione diligentia? sicut cùm comedat & bibat, cùm videatur ex aduerso Ioanni faciens, & hæc Iudæorum salutis gratia facit, magis autem orbis terrarum vniuersi.] Insigniter verò condescensionis exemplum in prædicta animi angustia dedit, vt ibidem fusè docet S. Bonauentura, Patrum proferens testimonia. *Homil. 27. super Matth.*

Super Psal. 103. Sanctus enim Augustinus sic habet: [Cùm videret Christus multos promptos, & gaudentes ituros esse ad passionis martyriũ, exultaturos in ipsa passione fortes, centenarios maturos ad horreum, tamẽ infirmorum quorundam, quos videbat posse conturbari vẽtura passione, ne deficerent, sed potius voluntatem humanã voluntati creatoris coniungerent, ipsorum personam voluit suscipere in passione, dicens: Tristis est anima mea vsq; ad mortem:] Condescensionem autem hãc maximum fuisse argumentum eius infinitæ pietatis summæque charitatis, explicant in primis sanctus Ambrosius, & sanctus Bernardus, ille quidem sic: [Errant in hoc loco, qui tristitiam Saluatoris ad argumentũ innatæ potius à principio, quàm susceptæ ad tempus infirmitatis inclinant: & naturalis sensus cupiunt detorquere sententiã: nusquam magis pietatem eius, maiestatemq; demiror, minus enim mihi contulerat, nisi meum suscepisset affectũ. Hic verò sic: Si fieri potest transeat à me calix iste: Agnosco, inquit, in belli duce pusillanimorum trepidationem; agnosco ægroti vocem in medico; agnosco infirmantem gallinam cum pullis. Considero charitatem: stupeo dignationem, & expauesco humilitatem Misericors Dominus non Beati Andreæ robustum sibi sumpsit affectum: quia non est sanis opus medico, sed malè habentibus: & si quem dignatio tanta scandalizet, planè meretur audire; An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum: huic enim odor vitæ in mortem est. Quid enim magnum fuit, Domine Iesu, si accedente iam mortis hora, propter quam veneras, intrepidus stares, tanquam qui potestatem habebas, ponendi animam tuam, & nemo tollebat eam à te? aut non longè gloriosius fuit, quan doquidem totum propter nos agebatur, vt non solum corporis passio, sed etiam cordis affectio pro nobis faceret, & quos viuificabat mors tua, nihilominus & trepidatio robustos, & mœstitia lætos, & tædium alacres, & turbatio quietos faceret, & desolatio consolatos. *Commẽt. in Lucam lib. 10. cap. 22. In Serm. de B. Andrea Apostolo. Matth. 20.*

Generalia quædam præcepta, ad eadem virtutum exempla ex actionibus Domini facilius eruenda.

CAPVT XII.

PRIMVM præceptum, quod iuuat meditantem ad inueniẽda faciliore negocio virtutum exempla in antè iam dictis actionibus, & alijs, est consideratio circumstantiarum, quæ in quibusque obseruari solent actionibus, ab ijs, qui de Christianis moribus, officijsque scribunt, & continentur vulgato illo versiculo. *Primũ præceptum.*

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Vt

Vt exempli causa. Quis? [Si ergo ego lavi pedes vestros Dominus, & Magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes.] Ecce humilitatis magnæ insigne, & maximum exemplū à persona. Quid? [Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, nūc autem excusationem nō habent de peccato.] Ecce Christi charitatem, & benignitatem; qui nullum non mouit lapidē, nullū non aggressus est opus, vt Iudæos ad veritatem alliceret. Iterumque, ecce qua ratione neglectus diuinorum munerum, & auget peccatum, & diuinam irā iustissimè concitat. Vbi? [Non cupit Prophetam perire extra Hierusalem. Bethleem, ait S. Leo, natiuitati prælegit, Hierosolymam passioni, ad maximam simul ignominiam patientis, & simul maximā charitatem redemptorum. Quibus auxilijs? Pater in me manens ipse facit opera.] Vide veritatis amantissimum filium, & gratitudinis. Cur? [Vt non scandalizemus eos, vade ad mare.] Ecce studiū ingens ædificationis in Christo. Quomodo? [Erat docens eos, sicut potestatē habens, & non sicut Scribæ eorum, & Pharisæi.] Ecce qua grauitate, & verborum, sententiarumq; pondere tractādum est verbum Dei. Quando? [Mane reuertens in ciuitatem, esuriit;] more studiosi operatoris, qui vt ait Glossa, [mane surgit.]

Ioan. 13. *Ioan. 15.* *Luca 13.* *Sermone primo de Epiphania.* *Ioan. 14.* *Matth. 17.* *Matth. 7.* *Matth. 21.*

Secundum præceptum. Secundum præceptum, in vna meditatione, circumstantiæ prædictæ obseruari similiter debent, ac in multis: Adferatur aliquot exempla. Incarnatio. Quis? [Filius altissimi. Sanctum. Filius Dei. Vocabis nomen eius Iesum. Quid? Concipies. Vbi? In vtero: in ciuitate Nazaret. Quibus auxilijs? Missus est Angelus Gabriel à Deo: diuino scilicet, & Angelico. Cur? Regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Et alibi: Vt saluetur mundus per ipsum. Quomodo fiet istud? Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Quando? & hic mensis est sextus illi: hoc est, vt ait Apostolus, quādo venit plenitudo temporis.] In his autem omnibus, quàm eximia sunt virtutum exempla & quàm multa? In persona filij Dei admirabilis, & stupenda dignatio: in conceptione eiusdem exinanitio. In loco, hoc est, virginis vtero, sanctitas, & innocentia singularis. In ciuitate Nazareth flos, odorq; eiusdem innocentiæ per vitæ exempla latè flagrantis. In diuino auxilio summa Dei potestas, sapientia, bonitas, misericordia, liberalitas, charitas. In Angelico item auxilio beneuolentia, obedientia. In fine, filij Dei amor in genus humanum inexplicabilis. In modo, virginitatis votum in virgine Deo ita gratum, vt ne violaretur, aut vel minimum detrimentum pateretur, magna multaq; in virgine miracula ediderit Deus: Vt quod virgo conciperet, virgo pariat, virgo simul & mater. In tempore, Dei ipsius condescensio ad probandum virgini articulum fidei, quē per Angelum edixerat, ex ipsa sterilis Elisabeth conceptione, semestris temporis spatio confirmata.

Luca 1.

Annunciatio etiam, quæ pars est huius mysterij ad eundem modum discuti potest inter meditandum. Quis nunciat? Angelus ex summis principibus vnus, quia vt ait S. Gregorius, [summū omnium nunciaturus aduenerat] Summa enim hic sunt omnia, quia maxima etiam erāt hominum peccata, in quibus numerantur & mea: ad quæ delenda iam tum designabantur caro & sanguis filij Dei, & filij virginis. Quis item, aut quæ illa virgo est, ad quā tantus nuncius destinatur. [Ad virginem, ait, desponsatam viro de domo Dauid, & nomē virginis Maria, gratia plena, & cui dicit Gabriel: Dominus tecum, hoc est, ait S. Augustini Glossa, tecum magis, quàm mecum:] vt videlicet, ex tanta gratiæ plenitudine, non solum ipsa sanctissima, & Deo charissima redderetur; sed in nos etiam aliquid redundaret. Mater Dei, [paries filium. Et: Quod nascetur ex te Sanctum vocabitur, Filius Dei:] ancilla denique Domini: nam ait: [Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Vide, ait sanctus Ambrosius, humilitatem; ancillam se dicit Domini, quæ mater eligitur, nec repentino exaltata promisso est. Quid? Aue, gratia plena, Dominus tecum. Vbi? in virginis cubiculo: Sola, inquit idem, in penetralibus, quam nemo virorum videret, solus Angelus reperiret.] Quibus auxilijs? salutatione Angeli; cuius cōgressus cum virgine modestissimus, Angelicoq; pudore,

Lib. 2. in Luc. initio.

dore,& reuerētia pleniſſimus fuit.Quare poſt ſalutationem, ſiluit Angelus,tacenteq; virgine,& pro prudentia ſumma,qua prædita erat,cogitante, [qualis eſſet iſta ſalutatio:]tum demùm ſermonem repetijt, timorem excuſſit, conceptionē filij Dei integra virginitate Matris futuram dixit,& confirmauit. Cur? vt obtineret à virgine conſenſum;quem virgo,audita Dei voluntate, præſtitit liberaliter,dicens:[Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum.] Nec aliud à virgine adeò ad obſequendum parata, expectandum fuit. Quomodo? Verbis Angeli quidem, ſed diuino primùm ore pronunciatis: [Aue,gratia plena, Dominus tecum. Quando? ad virginem iam deſponſatam:] vt ea ratione omnis iuſtæ calumniæ occaſio præuerteretur.

Natiuitatis myſterium eodem modo diſtingui poteſt cogitatione inter meditandum. Quis? primogenitus virginis. *Luca 2.* Quid? naſcitur de virgine; [Et peperit filium ſuum primogenitum. Vbi? in Bethlehem Iudæ. In ſtabulo : & reclinauit eum in præſepio, quia non erat ei locus in diuerſorio.] Quibus auxilijs? diuino auxilio: quo præſente, non alio opus fuit. Cur? ob Patris gloriam:ob id Angeli: [Gloria in altiſſimis Deo;] Et ob *Iſaia 9.* hominis ſummum bonum: nam[paruulus datus eſt nobis.] Quomodo? ſalua matris virginitate, ac ſine eiuſdem vel minimo doloris ſenſu. Quando? Intempeſtæ noctis ſilentio, media hyeme, &, [cum exijt edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis.] Atque hæc eſt ratio ſatis facilis, & accommodata ad contemplanda myſteria omnia vitæ, paſſionis, reſurrectionis, & Aſcenſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quod niſi breuitati ſtudendum eſſet, exemplis alijs adhuc oſtendi facile poſſet.

Tertiū præceptum. Tertium præceptum eſt. Actiones contrarias Chriſti,quamuis pugnare inter ſe videantur,eſſe nihilominus virtutis regulas, ſicut & alias; nullam enim actionem excepit ſanctus Baſilius; & *Lib. de vera religione, cap. 16.* vniuerſè ſanctus Auguſtinus affirmat, [totam Chriſti vitam diſciplinam morum fuiſſe. Ex omnibus igitur exempla virtutum à nobis colligenda ſunt: & quidem,vt ego arbitror,ex ſingulis omnia, ſi ij eſſemus, qui ea ſciremus eruere. Certè ex ſingulis aliqua Et hæc cura minimè negligenda eſt meditanti. [Ad ſanandum Reguli filium Dominus venire noluit,ſcribit S.Anſelmus,ne diuitias honoraſſe videretur:at ne conditio nem ſpreuiſſe ſeruilem, ad Centurionis famulum mox ire conſenſit.] Clamat in templo ex charitatis feruore, & ſalutis animarum zelo:& tamen prædictum de eo fuerat,& refertur in Euangelio;[non contendet, neque clamabit:] ad oſtendendam,videlicet, eius inſignem patientiam,& manſuetudinem. Arguit Petrū acriter,cum magiſtrum reuocat à mortis cogitatione:vt reprehenſionem acrē adhibendam ſciant Patres,cum filij grauiter labuntur,& impediunt diuinā gloriam,aut bonum publicum;præſertim ſi eam ij ferre poſſint,vt Petrus. Nec tamen quicquam loquitur aduerſus Thomam id ſimiliter optantem, verbiſque ſignificantē non obſcurè, vt doceat Rectores hominum diſſimulare in tempore errata ſibi ſubiectorum, vt alio tempore commodius corrigant.[Quæſitum dignum eſt, ait S.Chryſoſt. qua gratia adeò Chriſtus indignatus eſt, aduerſus vendentes,& ementes in templo,& maximè cum aliàs iniurijs, contumelijsq; affectus, Samaritanus,& dæmonium habens appellatus,nihil tale fecerit. Aedificationi Domin^s ſemper ſtuduit,æquiſſimè tulit irrogatas ſibi iniurias, &,cùm inferrentur,vel tacuit,vel ſimpliciter negauit. Templi violationem,vt qua diuinæ cęremoniæ polluebantur, tanquam iniuriam Patri factam, ſeuerè vindicauit; ſimulq; oſtendit,ſe non vt eas ſperneret,quod illi calumniabantur, curaſſe Sabbato infirmos. Aliquando,ait Beda, fugit,ne facerent eum regem; Paſſurus autem, patitur ſe regem vocari: docens. ſe non temporalis, ſed æterni regni regem, eoq; per contemptum mortis venire. Origenes quoque in ea verba : Ne ſcandalizemus eos,ſcribit:prohibet Dominus ſcandalum fieri hominibus, ne amplius peccent, ſiue vt ſaluentur; aliquando verò contemnit Phariſæorum ſcandalum : eſt enim cùm contemnendum eſt.] In quam ſententiam ſanctus Gregorius ſic ait: [Quantum ſine peccato

In Matth. cap. 8. *Ioan 7.* *Matth. 12.* *Matth. 16.* *Ioan. 11.* *Homil. 22. in Ioan.* *Marc. 11.* *Matth. 17.* *Homi. 7. in Ezechielē.*

cato possumus, scandalum proximorum vitare debemus; si autē de veritate scandalū sumitur, vtilius nasci permittitur, quàm veritas relinquatur.

Quartum præceptum. Quartum præceptum est S. Bonauenturæ, qui ait: [Actionum Christi sex esse genera, nec omnia à nobis imitanda. *Apol. pauperū prima. respōs. par. 2. art. 2.* Primum actionis genus spectat in Christo magnitudinem, & excellentiam potestatis eius; vt super aquas siccis pedibus ambulare, Elementa conuertere, *Primum genus.* panes multiplicare, seipsum transfigurare, & cætera miracula facere. 2. Secundum actionis genus refertur ad eius sapientiæ lucem, vt arcana cœlestia explicare, secreta cordium scrutari, futura prædicere. 3. Tertium genus arguit in Christo seueritatem iudicij, vt vendentes eijcere de templo, cathedras vendentium colūbas euertere, & dura increpatione ferire 4. Pontifices. Quartum est dignitatis officij Christi, vt sacramentum conficere sacratissimi corporis sui, manus imponere, 5. & relaxare peccata. Quintum verò pertinet ad condescensionē miseriæ nostræ, vt latere in persecutione, trepidare, & contristari in mortem, Patremque 6. rogare, vt transiret ab eo calix. Sextum denique refertur ad institutionem vitæ perfectæ, vt paupertatem, virginitatem sequi; Deo & hominibus seipsum subijcere, noctes in oratione peruigiles ducere, pro crucifigentibus exorare, & morti se summa charitate etiam pro inimicis offerre. Vera imitatio, qua Christo similes euadimus, non est posita in repræsentando in nobis Christum in actionibus potestatis, & excellētiæ singularis: nam hoc esset planè diabolicum, nisi contingat id ex singulari aliquo Dei dono. Seuerum esse, & actiones seueritatis ac dignitatis obire est Prælatorum, & Principum Ecclesiæ. Condescendere, quoad actiones externas, infirmorum est. Actiones igitur, quæ vitam ad virtutem, & perfectionem informāt, solæ sunt, quas propositas habere debemus ad imitandum. Hæc ex Sancto Bonauentura.

Eiusdem generis exempla virtutū, ex actionibus quibusdam personarum nonnullarum Euangelicarum, erga Christum Dominum.

CAPVT XIII.

EX actionibus etiam eorū, qui Christum viderūt, & cū eo egerunt, debent peti exempla virtutum inter orandum. In primis verò ex amore, quem erga eum habuerūt homines, discimus, quàm tūc amabilis fuerit Dominus; & multò magis nunc à nobis amandus sit.

De Apostolis scriptū est, eos aliquando tentatos à Domino, [num & ipsi vellent abire,] hoc est eius, disciplinam deserere; nomineque omnium respondisse Simonem Petrum: [Domine, ad quem *Ioan. 6.* ibimus? verba vitæ æternæ habes. Quanti amoris verbum? ait S. Chrysostomus, quo & patribus, & matribus, & omni- *Homil. 46. in eūd. loc. Ioan.* bus rebus Christus pretiosior ostenditur: quodque, qui ab eo discedunt, non habent amplius, quò confugiant.] Sed ne propterea, [ad quem ibimus,] dixisse viderentur, quod non haberent, qui se acciperent: subdit, [Verba vitæ æternæ habes:] quæ illi carnaliter, & secundum humanam rationem, & ij secundū spiritum, & fidem intellexerunt. Nec immeritò respōdet, & quasi fideiubet pro omnibus discipulis vnus Petrus, cū de Christi amore agitur: nam Christum amabat Petrus vehementissimè: [In omnibus locis, vt scribit sanctus Hieronymus, ar- *In cap. Matth. 24.* dentissimæ fidei inuenitur Petrus. Interrogatis discipulis quem hominem dicerent Iesum, Dei filium confitetur. Volentem ad passionem pergere, prohibet; & licet erret in sensu, in affectu tamen non errat, nolens eum mori, quem filiū Dei fuerat paulò antè confessus. In mōtem cum Saluatore inter primos primus ascendit; & in passione solus sequitur. Peccatum negationis, quod ex repentino descenderat timore, amoris statim abluit lachrymis. Post passionem verò, cum esset in lacu Genesareth, & piscaretur,

retur, & Dominus in littore staret, ille non patitur moras, sed accinctus ependyte suo statim præcipitatur in fluctus. Eodem igitur fidei ardore, quo semper, tunc quoque, cæteris tacentibus, credit se posse per voluntatem magistri, quod ille poterat per naturam: Iube me venire ad te super aquas.] Idem postea, explicans illa verba Petri: [Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Non est temeritas,] inquit S. Hieronymus, [neque mendaciũ, sed fides est Apostoli Petri, & ardens affectus erga Dominum Saluatorem,] de quo supra diximus. S. Chrysostomus quoque commemorans Petri factum in recusando primùm, deinde in admittendo, vt ei à Domino pedes abluerentur: [In recusando, inquit, vehemens Petrus, & in permittendo vehementior: vtrunque ex amore.]

Matth. 26.

Homil. 69. in Ioan.

Quanto verò amore Christi Domini arserit Maria Magdalena, notius est, quàm vt opus sit, id longa oratione prosequi. Incepit enim ab amore: [Remittũtur ei peccata multa, quoniã dilexit multum:] quos deinde progressus in eodem amore fecerit, testes sunt historiæ Euangelicæ omnes; illa autem inprimis, qua describitur, [Stans ad monumentum foris plorans: vbi describitur non solùm, vt aiunt Patres, sauciata, sed ebria Christi Domini amore sanctissimo, atque castissimo.]

Luc. 7.

Ioan. 20.

Verùm nõ modò adamarũt homines Christũ, sed eũ singulari etiã obseruantia reuerebantur, & colebant. De turbis scriptum est apud S. Marcum: [Confestim omnis populus vidẽs Iesum stupefactus est, & expauerunt, & accurrentes salutabant eum, siue quod reliquiæ splendoris in trãsfiguratione suscepti adhuc in frõte eius apparerent,] vt innuũt Theophylactus, & Euthymius, siue quod venerationem haberet Christi aspectus, quã decebat habere Dei filiũm carne indutum.

Marci 9.

Sed quãtæ auctoritatis apud omnes esset Christus, testantur, quæ fecit, & dixit in templo, quæ publicè, & priuatim cum ipsismet Synagogæ principibus: qui, vt ait S. Ioannes, [crediderũt in eum multi; quanquã eũ cõfiteri,] vtpote gloriæ hominũ amatores magis, quàm Dei, non ausi sint. Id certè in eius discipulis clarissimũ est: & vt alia omittã quàm plurima, cùm dixisset Dominus Apostolis: [Amẽ, amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me; aspiciebãt,] inquit idẽ S. Ioãnes, [discipuli ad inuicẽ, hæsitantes, de quo diceret.] Vbi scribit S. Chrysostomus: [Nullius sibi criminis conscij Apostoli quàm cõscientiæ suæ, Christi sentẽtiam veriorẽ duxerũt: ideò aspiciebãt inuicẽ discipuli.] Idem etiã cùm apparuisset Dominus in littore post resurrectionẽ, & accurrissent ad eũ discipuli, [nec auderent eũ interrogare,] animaduertit, eos solitã habuisse fiduciã: nec tamen ad eũ loqui ausos; sed, inquit, [silentio, metuq;, & reuerentia in eũ intenti discubuerunt.] Par amori, & reuerentiæ obsequium fuit Apostolorum in Christum: quod sæpe ostendunt; sed tunc maximè, cùm tam diligenter curant ei cibum, & tam amãter [rogant, vt manducet.] Et cum ingrediẽti cum humili illo triumpho Hierosolymam, propria sternunt vestimenta.

Ioan. 13.

Hom. 71. in Ioan.

Ioan. 21.

Hom. 86. in Ioan.

Ioan. 4.

Magna etiam vtilitas capi potest ex consideratione actionum ciuium, & cõsanguineorum Christi erga ipsum: illa videlicet, vt ex ijs intelligamus, verissimè à Christo dictũ: [Inimici hominis, domestici eius.] Nã primò quidẽ illi admirati sunt eius res gestas, & dicta, vt docet S. Matthæus, postea admirationem verterunt in probra, & contumelias, aliaq; facinora, quæ ne inimici quidẽ eius excogitarunt. Vocant fabrum: [Nonne hic est faber, filius Mariæ?] Scandalũ capiunt ex eius vitæ ratione: [Scandalizabantur in eo,] est apud S. Matthæum. Sed grauiora multò scribunt S. Marcus, & S. Lucas; Ille quidem:] Et cùm audissent sui, exierunt tenere eũ: dicebant enim, quia in furorẽ versus est. [Hic autem: Duxerunt eum super supercilium mõtis, super quẽ ciuitas eorum erat ædificata, vt præcipitarent eum.] Denique, vt qui non nisi terrena saperent, illi non nisi terrenorũ consiliorum auctores erant. Id quod solet caro, & sanguis cum viris religiosis: [Si hæc facis, aiunt, manifesta teipsum mundo:] hoc est, vt explicat sanctus Augustinus, [appare hominibus, vt laudari possis ab hominibus:] qui etiam asserit, [idcirco consanguineos eius in eum non credidisse, quia humanam requirebant gloriam.]

Matth. 10.

Matth. 13.

Marci 6.

Matth. 13.

Marci 3.

Luc. 4.

Ioan. 7.

Tract. 28. in Ioan.

R Quo

Quo loco prætermitti nō debet vsus, & consuetudinis, quæ inter Christum, & eius sanctissimam Matrem intercessit cō memoratio. Nam, vt certum est, Christum, cùm esset infans, et puer, adolescēs etiam, & iuuenis, matris imperio omnino subiectum fuisse, immò & ipsi Ioseph, quamdiu vixit, quia scriptum est:

Luc. 2. Et erat subditus illis: & tantum filiū, vt erat Christus, talem matrem, & matrem vicissim filium ardentissimè semper, con stantissimeq; dilexisse. Aliquā tamē mo uet admirationem aliquibus, quod Matrem nonnunquam minus hilarè accepisse videatur, & fortasse etiam durius. Hanc tollit admirationem S. Bernardus

Serm. 2. de mutat. aquæ in vinum. explicans illa verba: [Quid mihi & tibi est mulier? Quid tibi & illi, Domine? Nonne quod filio, & matri? quid ad illā pertinet, quæris, cùm sis benedictus fructus ventris eius immaculati? nonne ipsa est, quæ saluo pudore cōcepit, & sine cor ruptione te peperit? nonne ipsa est, in cuius vtero nouem mensibus moratus es, cuius virgineis vberibus lactatus es: cum qua iam duodecim annorū factus de Hierusalem descendisti, & eras subditus illi? nunc ergo Domine, quid molestus es illi, dicens: quid mihi, & tibi? multum per omnem modum. Sed manifestè iam video, quod non velut indignans, aut confundere volens Virginis Matris teneram verecundiam, dixeris: quid mihi, & tibi? cum venientibus ad te (iuxta Matris præceptum) ministris, nihil cunctatus facias, quod illa suggessit. Vt quid ergo, fratres, vt quid sic respōdeat prius? vtique propter nos; vt conuersos ad Dominum iam non solicitet carnalium cura parentum, & necessitudines illæ nō impediant spirituale exercitium. Quamdiu enim de mundo sumus, debitores nos cō stat esse parentibus: at postquam reliquimus nosmetipsos, multò magis ab eorū liberi sumus sollicitudine.] Et paulò pòst: [Optimè ergo nos docuit Dominus, ne soliciti simus super propinquis carnis nostræ, plusquam religio postulet; quando ipse Matri, & tali Matri respondit: Quid mihi, & tibi est mulier? sed & in alio loco, cùm suggereret ei quidam,

Marc. 3. quoniam foris staret cum fratribus Domini, quærens ei loqui, respondit: quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Vbi modò sunt, qui tam carnaliter, & inaniter super carnalibus propinquis suis solent esse soliciti, ac si adhuc viuerent ei ipsi cum eis?] Porrò hic considerandа simul est solicitudo, qua Christus moriturus afficiebatur ex solitudine Matris: id circo eam discipulo committit: quo loco sic S. Chrysostomus: [Cur non alius cuiuspiam mulieris meminit, cùm adessent? admonens quiddam amplius matribus tribuendum. Vt enim cum spiritualia impediunt parentes, ne cognoscendi quidem sunt; ita cùm nihil impediunt, meritò omnia his sunt tribuē da, & omnibus præferendi: quia genuerunt, quòd educarunt, quòd innumeras pro ipsis molestias subierunt.] *Ioan. 19. Hom. 84. in Ioan.*

De reliquis actionibus diuersarum personarum, quæ in Euangelio continentur.

CAPVT XIV.

ALIÆ adhuc supersunt actiones in Euangelio, hoc loco breuiter commemorandæ, eodem ferè ordine, in eundem finem, quo superiores. Videntur illæ sic numerari posse: Diuinæ, Hierarchicæ Angelicæ, Hierarchicæ Ecclesiasticæ, Politicæ, Ciuiles, OEconomicæ, Personales.

Diuinæ, Dei actiones propriæ sunt: et sunt aliæ internę, externę alię: ad intra, et ad extra dicuntur à Theologis. Internæ sunt generatio, qua Filius à Patre generatur; & spiratio, qua Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio. Ambæ in Euangelio continentur simul cum mysterio sanctissimæ Trinitatis personarū Patris, & Filij, & Spiritus sancti in vnius diuinę naturæ vnitate: quod propterea à S Hilario [sacramentum Euangelicum] appellatur: sæpeque mysterij huius, aut totius, aut partis in eo fit mentio. Vt, [In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Vnigenitus, qui est in sinu Patris. Tu es Filius meus dilectus. Vt Filius tuus clarificet te. Tu es Christus, Filius Dei viui. Spiritus, qui à Patre procedit: quem ego mittam vobis à Patre. Ego & Pater *Lib. 2. de Trin. Ioan. 1. Luc. 9. Matth. 16. Io. 10. et 15. Matth. 28.*

vnum

vnum sumus. Ad eum veniemus. Denique, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij,& Spiritus sancti.]

Cùm hæc in meditationem incidunt, exercere debemus fidei actum,quo credamus tantum sacramentum fide prompta & explicata,qualem Dominus exige
Ioan.14. bat,cùm diceret: [Non credis, quia ego in Patre,& Pater in me est?] Deinde intelligendum est hanc fidem esse fundamentum æternæ vitæ. Propterea enim
Ioan. 17. ait Dominus [Hæc est vita æterna,vt cognoscant te solum verum Deum, & quē misisti Iesum Christum. In qua idcirco, quantò magis proficimus, vt ait S. Augustinus,tantò magis viuere tendimus.]

Tract. 105 in Ioan. Ad hæc considerandum diligenter, tā tum bonum in nos deriuatum esse per
Ioan.1. Christum:[Ipse enim erat lux vera.] Et
Ioan.8. ipse de se ait [Ego sum lux mundi.]Per
Ioan. 17. spicuè autem ad hoc propositum scriptū
Libro 3. de Trin. est: [Vnigenitus qui est in sinu Patris,ipse enarrauit.]Et clarius adhuc: [Manifestaui nomen tuum hominibus:non,]inquit Sāctus Hilarius,[quod Deus est,sed
Hilar.ibid. quod Deus Pater est.]Et vt sciamus,quātum etiam hoc nomine Christo debeamus, huc retulit Dominus omnia miracula,quæ tam multa, & inaudita patrauit:[Factorum suorum,] ait S. Hilarius, [nobis exemplum posuit, vt per inenarrabilem gestorum suorum efficientiam, de virtute natiuitatis inenarrabilis doceremur:cùm aqua fit vinū: cùm quinque panibus saturatis quinque millibus virorum,excepto sexu, & ætate reliqua, replent fragmentis cophinos duodecim: cùm res cernitur,& nescitur; fit, & non intelligitur; ratio non apprehenditur, effectus ingeritur.] Sed in hac re quàm debita Christo gratia referenda, vt etiā in omnibus alijs,docet Beda in ea verba:
Ioan. 1. [Vnigenitus ipse enarrauit. Homo factus, inquit, enarrauit quid de veritate Trinitatis sentiendum, qualiter ad eius contemplationem properādum, quibus actibus perueniendum sit.] Enarrabit etiam, cùm electos ad claritatem suæ
Libro 5. de Trin. visionis inducet: Est enim, vt tradit S. Hilarius, [hoc sacramentum cœleste, quia in cœlis aperiendum nobis est, & demonstrandum facie ad faciem,nō tantum in ænigmate, & per fidem, vt in hac mortali vita.]

Occasio porrò obeundi prædicta mē tis munera, non rarò sese offert Euangelia meditanti, quando nimirum mentio fit Patris, nec additur noster, aut vester, aut quid simile, vel adiungitur meus: [Pater diligit filium. Quicunque fece- *Ioan. 3.*
rit voluntatem Patris mei.] Quam ob *Libro 9. de*
causam mysterium Trinitatis à S.Hilario *Trin.*
[sacramentum Paternum] dicitur:cùm filius nominatur eodem modo vel, natus, vel, vnigenitus, & ob id ab eodem
dicitur, [sacramentum Natiuitatis,] idē *Lib.8. & 9.*
mysterium; sicut &, [sacramentum exi- *de Trinit.*
tionis,]quia scriptum est: [Exiui à Pa- *Ioan. 16.*
tre, & veni in mundum:] huc referen- *Ioan. 1.*
dum est, quod dicitur de filio, quando *Ioan.6.*
describitur[in sinu Patris, videre Patrē, *Ioan. 10.*
viuere propter Patrem,missi à Patre,co *Ioan.17.*
gnitum esse à Patre, & vicissim se Patrē cognoscere, se vnum esse cum Patre,Patrem in ipso esse, & ipsum in Patre, Patrem, ante quàm mundus fieret, claritatem dedisse filio,] & similia complura: Cùm Verbum appellatur, aut [Dei sa- *Ioan 1.*
pientia.] Similiter,cùm exprimitur Spi- *Luc.7.et 11.*
ritus sancti nomen,de eo quippe sic scri *Libro 5. de*
bit sanctus Augustinus: [Spiritus san- *Trin.c.11.*
ctus ineffabilis est quædam Patris, Filijque communio: & ideò fortasse sic appellatur, quia Patri & Filio potest eadē appellatio conuenire:nam hoc ipse propriè dicitur, quod illi communiter. Et hæc Trinitas vnus Deus, solus bonus, magnus, æternus, omnipotens, ipse sibi vnitas, deitas, magnitudo, bonitas, omnipotentia.]

Iuuabit autem maximè ad prædicta, & similia vtiliter meditanda obseruare rationem, quam Christus Dominus secutus est in mysterio sanctissimæ Trinitatis commemorando: ab illo enim initium orationis facit: [Pater mi, si non *Matth.26.*
potest hic calix transire, nisi bibam il- *Ioan. 11.*
lum.Pater saluifica me ex hac hora.Cōfi *Matth.11.*
teor tibi Pater.] Idque summa cum re- *Ioan. 12.*
uerentia, & pietate: [Pater sancte, Pater iuste, Pater Domine cœli, & terræ] Summa item cum fiducia, & amore:
Pater mi. Pater ego sciebam, quia sem *Matth.26.*
per me audis.] Pietati & amori adiun- *Marci 14.*
git humilitatem, cuius impulsu orat aliquando, non solum genibus flexis, sed etiam prostratus humi; nec solum preces offerens, sed etiam supplicationes;

Hebr. 5. hoc est, humillimas orationes, vt notat
Luc. 22. Apostolus. In ipso orationis cursu, exituque vniuersam voluntatem suam paternæ committit, in ea prorsus conquiescens: [Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.] Vt autem se quàm gratissimum erga Patrem ostendat, omnia illi
Ioan. 14. accepta fert: Opera; [Pater, ait, in me manens, ipse facit opera.] Doctrinam; [Do-
Ioan. 6. ctrina mea non est mea. Vitam; Et ego viuo propter Patrem.] Iudicij auctorita-
Ioan. 5. tem, & potestatem; [Dedit ei iudicium facere.] Et quod magis mirãdum est, ob eandem causam in Patrem refert diuini
Ioan. 10. tatem suam; [Pater, quod dedit mihi, maius omnibus est.] Processionem quoque, & missionem Spiritus sancti; de quo
Io. 14. & 15 propterea ait, [qui à Patre procedit,
Homil. 79. in Ioan. quem mittet Pater in nomine meo.] Denique S. Chrysostomus, cùm exponeret
Ioan. 17. illa verba: [Dedisti ei potestatem omnis carnis, vt omne quod dedisti ei, det ei vitam æternam: Si hoc loco, ait, ad humani sermonis morem paulùm descendit, nõ admireris: facit enim, & dictarum causarum gratia, & vt semper de se magnificè dicere caueat.] Et paulò antè; [Dixi, & semper dico, excessus humilitatis seruis multum persuasit.] Quibus verbis hæc subest sententia. Christum Dominũ non solum humiliter de se locutum, vt patrẽ exaltaret, sed longè etiam cõmunes humilitatis limites egressum: ob quam ani
Luc. vlt. mi moderationẽ Spiritui sancto tribuit quoque [sanctificationem, & confirmationem] discipulorum, & ideò eum appellat [virtutem ex alto,] potestatem dimittẽdi peccata, quam dedit Apostolis,
Io. 14. et 20 [Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.] Eruditionem Apostolorum; [ille vos docebit omnia.]

Viciſsim, Pater Christũ maximè honorat, habetq; eum vt filium, vt delicias; ac velle se, vt à nobis audiatur, tanquã vnicus orbis terrarum magister, significat
Matth. 17. sæpe, sed tunc inprimis, cùm ait; [Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui, ipsum audite.] Et quanquã amoris diuini, hoc est, immensi & infiniti vi, nostriq; causa mandatũ filio dat Pater, vt crucis mortẽ obeat, cũ tamen, turbata anima, rogat eũ Christus, vt se clari
Ioan. 12. ficet, [venit vox de cœlo: Et clarificaui, & iterum clarificabo.] Per gloriam vide licet resurrectionis; propter quam sanctus Ioannes ait: [Vidimus gloriam eius, *Ioan. 1.*
gloriam quasi vnigeniti à Patre. Deniq; *Ioan. 5.*
Neq; enim, ait, Pater iudicat quenquã, sed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificent filium, sicut honorificant Patrem.]

Sequuntur externæ Dei actiones: hæ autem sic ad propositam meditandi institutionem numerari possunt, Creatio, Conseruatio, Prouidentia, siue gubernatio, Reuelatio, Sanctificatio, Tractio, Resuscitatio mortuorum, Renouatio mundi, Iudicium vltimum, Glorificatio. De quibus breuiter aliqua sunt sigillatim attingenda.

De actionibus Dei externis, quæ in Euangelijs continentur.

CAPVT XV.

CREATIO: Creationis rerum omnium meminit S. *Ioan. 1.*
Ioannes, & primò quidem omnia à Deo per verbum facta pronunciat: [Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil:] Deinde vt exponit Sanctus *Tract. 1. in*
Augustinus, [indicat rationem, qua *Ioan.*
Deus fabricatus est mundum. Quod factum est, in ipso vita erat. Nempe quia Dei sapientia, per quam facta sunt omnia, secundum artem continet omnia: quidquid factum est, vita in illo est. Et alibi: Omnia, inquit, priusquam *Lib. 5. super*
fierent, erant in notitia facientis, & *Gen. c. 15.*
vtique ibi meliora, vbi veriora, vbi æterna & incommutabilia.] Addit autem tertio loco Euangelista; [Et vita erat lux hominum:] non omnium rerum, sed hominum. [In mundo erat, & mundus per ipsum factus est; & mundus eum non cognouit:] quod sanè maximum fuit ingratitudinis scelus. In hac meditatione intelligendum est, inprimis vnumquemque hominem, creaturam esse à Deo factam ad imaginem sui conditoris, in templum sanctum ipsius: Ideoque debere nos adornare templum suum

suum Deo, in quod ingrediens libenter inhabitet, ne in illorum numero simus, quos reprehendit Euangelista, cùm addit: [In propria venit, & sui eum non receperunt.]

Ioan. 5. Lib. 4. de Gen. ad literam, c. 12. Conseruatio: Pater meus, inquit Dominus, [vsque modo operatur, & ego operor. Continuationem quandam,] ait Sanctus Augustinus, [operis eius, qua vniuersam creaturam continet, atq; administrat, ostendit. Creatoris namque potentia & omnipotentis, atque omnitenentis virtus, causa subsistendi est omni creaturæ: quæ virtus ab eis, quæ creata sunt regendis, si aliquando cessaret, simul & illorum cessaret species, omnisque natura concideret.] Quanta igitur humilitate viuendum est sub potenti hac, nobisque adeò necessaria ac per benigna manu Dei?

Matth. 6. Luca 12. Prouidentia: hanc explicat, & pro dignitate exaggerat Dominus apud S. Matthæum, & S. Lucam, cùm prohibet solicitudinem superuacaneam cibi, potus, indumentorum, & similium: quæ si attentè legantur, maximam vim habent ad excitandam & nutriendam in animo fiduciam ingentem in diuina prouidentia, cui minima quæque in rebus alijs omnibus, vt in plantulis, floribus, volucribus ita curæ sunt, vt nihil omnino illis accidat absque peculiari Dei nutu. [Quantò vos magis pluris estis illis?] dicit Dominus de hominibus, & ijs præsertim, qui discipuli eius sunt, aut discipulorum imitatores? Hos enim inprimis spectat oratio illa vniuersa, vt quos Dominus ab omnium mundanarum rerum amore longè disiunctos esse volebat.

Ioan. 15. Ioan. 1. Ephes. 5. Reuelatio: [Omnia quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis. Hæc est lux illa, quæ venit in mundum,] cuius filij nominantur Christiani ab Apostolo: ante quam in terris ignorantiæ tenebris latebant homines. Huic tantum debemus, quantum fidei, qua tam multa, eaque recondita præclaraq; mysteria nobis sunt diuinitùs reuelata, & qua iactum est fundamentum, & primus quasi factus, gradus hominibus ad cœlestem beatitudinem.

Matth. 16. Quam ob causam Dominus Petrum appellauit beatum. [Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est:] quo nomine non solum Patri debitores sumus eximiæ gratitudinis, & amoris, sed etiam filio; nam ipse enarrauit, & Spiritui sancto, qui Apostolis suggessit omnia, eosque [docuit omnem veritatem.] Denique, [hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille.] Ioan. 1. Ioan. 16. Ioan. 6.

Missio: [Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes: hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine. Missus est Angelus Gabriel à Deo ad Virginem. Quem Pater sanctificauit, & misit in mundum.] Ecce tibi tres missiones, quarum secunda præstat primæ, sed omnibus tertia; qua declarauit erga nos Deus immẽsi amoris vim. [Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.] Ioan. 1. Luca 1. Ioan. 10. Ioan. 3. Marc. 13.

Electio: [Propter electos, quos elegit, breuiauit dies. Tui erant, & mihi eos dedisti. Dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Ego scio, quos elegerim.] Ioan. 17.

Vocatio: [Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Ego elegi vos de mundo.] Quo loco & similibus, in mẽtem reuocandæ sunt parabolæ illæ grauissimæ, quibus Dominus ad persuadendum vigilantiam, timorem, humilitatem, constantiam, & virtutis omnis exercitationem perpetuam, clausulam illam adijcit: [Multi sunt vocati, pauci verò electi.] Ioan. 15. Matth. 20. & 22.

Sanctificatio: hæc multa insignia, maximaque Dei beneficia complectitur: Remissionem peccatorum; [Venit enim filius hominis quærere, & saluum facere quod perierat;] quare & ab Apostolo describitur; [Purgationem peccatorum faciẽs: [Gratiæ diuinæ donum;] De plenitudine eius nos omnes accepimus gratiam pro gratia:] Virtutes omnes, & dona spiritus; [Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ; hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erãt credentes in eum.] præsertim verò Ignẽ diuini amoris, de quo Dominus ait; [Ignem veni mittere in terram.] Matth. 18. Hebr. 1. Ioan. 1. Ioan. 7. Luca 12.

Adoptio: [Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius qui non ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, neq; ex volũtate viri, sed ex Deo nati sunt:] id quod instituit Dñs Ioan. 1.

sacramentum Baptismi, quod est regenerationis sacramentum, vt ipsemet explicauit Nicodemo. Hac Dei charitate, liberalitate, beneficentia, hac hominis dignitate, quid excellentius excogitari poterat?

Ioan. 6. Tractio: [Nemo potest venire ad *Tract. 26. in Ioan.* me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum;] quæ verba sic exponit Sanctus Augustinus: [Si quæ inter delicias, & voluptates terrenas reuelantur amantibus, trahunt; quoniam verum est, trahit sua quemque voluptas: non trahit reuelatus Christus à Patre? quid enim fortius desiderat anima, quàm veritatem? quo auidas fauces habere debet; vnde optare, vt sanum sit intus palatum vera iudicandi, nisi vt manducet, & bibat sapientiam, iustitiam, veritatem, æternitatem?] Et paulò pòst: [Videte, quomodo trahit Pater, docendo delectat, non necessitatem imponendo.] Quàm multa ab hominibus fiunt, Deo *Prouer. 21.* trahente & (vt ait Salomon) [Cor, quocunque vult, vertente,] quæ absque felici hac necessitate nunquam fierent: Quales sunt grauium tentationum insignes victoriæ, frugi, castæque vitæ institutio, religiosæ ac seuerioris electio disciplinæ, perseuerantia vsque in finem, fidei confessio cum mortis periculo.

Ioan 5. Reuocatio hominum mortuorum à morte; [Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui verò mala egerunt, in resurrectionem *Ioan 5.* iudicij. Et: [Sicut Pater suscitat mortuos, & viuificat, sic filius, quos vult, viuificat.]

Matth. 24. Renouatio mundi; [Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio.] Et: [Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.

De reliquis actionibus, quæ similiter in Euangelio describuntur.

CAPVT XVI.

ACTIONES Angelorũ hierarchicæ: purgat Zachariam S. Gabriel, cùm incredulitatis eius pœnã exigit dicens: [Eris tacẽs, *Luca 1.* & non poteris loqui vsque in diem, quo hæc fiant; eò quòd non credidisti verbis meis, quę implebuntur in tempore suo:] quo loca Glossa S. Chrysostomi sic habet, quasi dicat: [Cùm ostendero, quo dico, & noueris te iure punitum, tum de pœna eripiam.]

Illuminat Angelus Iosephum & Magos in somnis, cum eos edocet Dei voluntatem, & cùm beatissimam Virginem Mariam, filij Dei Incarnationem; vt S. *3. par. q. 30 artic. 2.* Thomas opinatur: quanquam alij existimant, Angelum Dei consilium proposuisse virgini, & Deum mentem virginis lumine diuino per seipsum illustrasse.

Perfecisse porrò videtur Angelus, id est, perficiendi munere functus, cũ perterritis custodibus sepulchri Domini, consolans sanctas fœminas dixit: [Noli- *Matth. 28.* te timere vos:] Sequitur enim; [Et exierunt citò de monumento cum timore, et gaudio magno:] vt nimirum intelligamus, initio quidem timuisse illas, pòst verò, [Charitate foras mittente timorem,] *1. Ioan. 4.* gaudio maximo fuisse perfusas. Quod etiam fecit Dominus, cum iisdem occurrentibus in via dicit, nolite timere: quo loco S. Hieronymus: [In veteri & nouo te- *Matth. 28.* stamento cùm augustior apparuerit visio, primùm timor pellitur, vt mente placida possint, quæ dicuntur audiri.] Denique S. Cyrillus verba illa Domini apud *Li. 2. in Ioã cap. 21.* S. Ioannem: [Videbitis cœlum apertum, *Ioan 1.* & Angelos Dei ascendentes, & descendentes supra filium hominis,] sic exponit, vt existimet, [non tam ad Christi personam, quàm ad vniuersam eius dispensationem pertinere.] Siquidem in Ecclesia administranda vtitur Deus Angelorum opera, adhibet eos custodes hominibus, ipsi Deo preces hominum offerunt, eosdem superiore lumine complent,

plent, & alia multa exercent, Dei iussu, officia pietatis, & charitatis, quibus se
Hebr. 1. ostendunt esse [administratores spiritus, in ministerium missos propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.]

Actiones Hierarchicæ Ecclesiasticæ sunt, prædicatio, sacramentorum administratio, & alia huiusmodi, quæ ad ordinum sacrorum & potestatis Ecclesiasticæ vniuersæ functiones spectant, de quibus superioribus capitibus nonnulla dicta sunt.

Lucæ 2. Actiones Politicæ. [Exijt edictum à
Li. 2. in Lucam. Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Aduertamus,] inquit S. Ambrosius, [hoc diuinum esse mysterium: quia dum professio sæcularis ostēditur, spiritualis impletur. Ortui ergo Christi Domini, Augusti Imperatoris
Matth. 2. inseruit edictum.] Actio huius generis alia est, cùm Herodes [congregans omnes Principes sacerdotum, & Scribas populi, sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur: at illi dixerunt ei, In Bethleem Iudæ:] quo loco apparet Augustum Christi Domini incunabula præparasse, Herodem, & Synagogam vniuersam Magos ad ea destinando, exornasse.

Ioan. 1. Politica etiam actio est, quando [miserunt Iudæi ab Hierosolymis sacerdotes, & Leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum: Tu quis es? malebant enim,] ait S. Chrysostomus, [Ioannem habere magistrum, quàm Christum, cùm ille de genere sacerdotali, & sanctitate illustris haberetur: hic autem genere humilis, victu, & vestimentis communibus vteretur.] Quare statim intelligitur verum
Ioan. 1. esse illud: [In propria venit, & sui eum
Ioan. 4. non receperunt. Cùm venissent ad illum Samaritani, rogauerunt eum, vt ibi maneret, & mansit ibi duos dies; & multò plures crediderunt in eum propter sermonem eius.] Ex ante dictis actionibus animaduertimus gentiles, & Samaritanos fauisse magis Christo, quàm Iudęos: hosque iam inde ab initio odio capitali Christum persecutos esse.

Sed insignis est politica illa actio, qua cogitur consilium principum Synagogę
Ioan. 11. in domo Caiphæ, diciturq; ibi: [Quid facimus, quia homo hic multa signa facit? & ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum.] Ab actione igitur politica deprauata, ortum habuit Christi mors. Est autem obseruandum, hanc fuisse deprauatam; quia posthabita omni religione, & pietate, Principes propriam secuti sunt vtilitatem; Venient (inquiunt) [Romani, & tollent locum nostrum, & gentem.] Hanc nunc appellant Status Rationem: nec tamen talis est omnis Status Ratio.

Actiones œconomicæ. Desponsatio *Matth. 1.*
virginis, actio œconomica fuit: hæc ad *Lucæ 1.*
bonam virginis, & filij eius famam conseruandam diuiniùs instituta est: & ideò virgini nulla cura fuit filij sui conceptionem indicare sponso: vt intelligamus, in ijs, quæ vocationis nostræ sunt, solutos nos, & quieto animo debere in Dei patris amantissimi prouidentia penitus cōquiescere: nec, si id fecerimus, falli nos vnquam.

Multæ aliæ œconomicæ actiones in Euangelijs tanguntur, ex quibus imitationis possunt exempla peti plurima. Pleræque certè Domini parabolæ œconomicæ sunt. In parabola seminantis:
[Terræ bonæ nomine fidelem, & deuotā *Matth. 13.*
conscientiam intelligi voluit, quæ fundamentum est virtutis œconomicæ: per fructum autem centesimum, æternitatis intentionem, ad quam actiones omnes referri vult Deus, significat:] sic habet Glossa. In parabola zizaniorum docet Christus prudentiam & tolerantiam domesticorum errantium; dissimulationē inquam, ad tempus; ne si intempestiuè corrigātur domesticorum vitia, deteriora fiant: paternam in filios, etiam rebelles, & perditos, charitatem admirabilem continet parabola filij prodigi. Similia possunt ex alijs multa colligi. Instituto nostro satis est rem indicasse.

Sunt etiam actiones eiusdem generis pleræq; Marthæ, & Magdalenæ, Zachæi, Simonis leprosi, Matthæi, & aliorū, qui Christum Dominum, & discipulos hospitio inuitarunt, vel receperunt: in quibus hospitalitatis laude excelluit Martha, quæ domum suam Christo Domino patere semper voluit.

Ad Oeconomiam pertinet amor Cēturionis adeò soliciti, & diligentis in salute serui procuranda. Gratitudo socrus *Lucæ 4.*
Petri, quæ febribus liberata Christi verbo, [Surgens continuò ministrabat illi.]

R 4 Patien-

Patientia mulieris Chananææ pro filia dæmoniaca deprecantis. Fraterna S.Andreæ charitas,qui fratrem Petrũ ad Christum ab se cognitum,vt ab eodem agnoscatur,adducit:Quale etiam fuit S.Ioannis studium discipulos ad Christum mittendi, & in eius tutelam, & disciplinam transferendi.

Sed inaudita prorsus,& singularis extitit obediẽtia œconomica filij Dei Christi Domini erga Matrem suam sanctissimam,per totos triginta annos, quibus *Luca 2.* subditus erat illi; hocq; inprimis tũc tẽporis professus est: & nihilominus cum duodecim esset annorum remansurus ipse in templo,ad quod cum matre & Ioseph ascenderat, nihil omnino curauit exquirere consilium eius:sed Matre incõsulta,& nesciente,remansit, rogatusque *Luca 2.* causam,tandem dixit: [An nesciebatis, quia in his,quæ Patris mei sunt, oportet me esse?]vt hoc præclarissimo exemplo discant liberi,alioquin parentibus in reliquis rebus omnibus obsequentes, se in ijs,quæ Dei sunt, minimè in eorum esse potestate:ijsque nec appellatis, posse e diuina consilia, viamque perfectionis sequi libertimè.

Historia autem Epulonis,& Lazari maximè facit,ad emendandos diuitũ hominum corruptos mores; & permouendos animos ad commiserationem pauperum & calamitosorum,qui ad emendicandam stipem,terunt limina potentiorum.

Personales actiones , vel naturales sunt,vel artificiosæ; bonæ item, vel malę. *Matth.8.* Naturales sunt illæ:[Occurrerunt ei duo habentes dæmonia;]quo loco meditans rem ad animæ vtilitatem cõuertat, opor- *Matth.12.* tet,vt hic;ò felicem occursum.Esuriunt discipuli:quid mirum,si esuriunt Dei serui? hoc est proprium Christi discipulorũ. Flebant & plangebant puellam mor- *Luca 8.* tuam domestici , qui Christum deridebant:fleant , qui Christo non adhærent , aut ab eo vitiosè viuendo, dissentiunt. Et idem in alijs.

Matth.4. Artificiosæ sunt actiones, [Retia reficere,& retia in mare mittere]piscãdi gratia.Ecce tibi duo hominũ genera,qui vocantur à Christo:aliqui, qui retia parãt, hoc est,instrumenta,quibus sibi comparent opes,honores,delicias; quales sunt Adolescentes,qui in scholis versantur; vt adiumentis doctrinæ sibi ad mundana lucra aditum aperiant:alij, qui iam occupantur mundanis negotijs,& in hoc mari magno sæculi piscationem exercent laboriosam,vel negotiando,vel cõsultoribus, ex legibus respondendo,& causas agendo.

Bonæ actiones sunt,Christum sequi, *Matth. 8. 11. & 17.* adorare,ad genua eius procumbere,mittere homines ad Christũ,vt eum sequantur, vocare per internunciũ, quod fecerunt duæ sorores,cùm miserũt, qui dicerent:[Ecce,quem amas, infirmatur.] Cla- *Ioan.11.* mare post Iesum,rogare Iesum,loqui cũ *Matth.15.* Iesu,& similes;ex quibus haud est difficile multa eruere documenta virtutum. Huc referuntur,quæ de sanctis viris, aut mulieribus,ad eorũ sanctitatem collaudandã in Euangelijs cõmemorantur.Vt de Beatissima Dei matre Maria,de S.Zacharia, & Elisabeth, de S.Ioanne Baptista,de S.Iosepho, S.Simeone , Anna vidua,Martha & Maria, Moyse & Elia,Apostolis omnibus,Nicodemo, altero Iosepho,& alijs:in vsum enim nostrũ, quæ de virtutibus eorũ dicuntur,conuertuntur facilè.Deniq; hi homines erant similes nobis passibiles; virtutẽ tamen coluerunt,perfectionemq; secuti sunt,& illustribus Dei donis sunt cumulati : nõ erit igitur erga nos abreuiata manus Domini,si nos erga Deum nos præstiterimus, quales se ipsi.

Actiones malæ, quę in Euangelio narrantur, peccata vel hominũ reproborũ sunt,vel sanctorum. Reproborum,vt Iudæ,Caiphæ,Pilati, Herodis vtriusque & similium;quæ idcirco referuntur,vt sciamus ea vituperanda,& fugiẽda esse,quę Scriptura sancta vituperat: Sanctorũ, vt Matthæi,Petri, Magdalenæ,Thomæ , de quibus S. August. [Cùm attendunt ma- *In Psal. 50.* gnum cecidisse,parui timeant.]Et alibi: [Quorundã sanè exempla,quos peccas- *De nat. & grat.c. 35.* se legimus,nõ ideò scripta dicit,qui sanũ sapit, vt ad desperationẽ nõ peccandi valeãt,& securitatẽ peccãdi nobis quodam modo præbere videãtur ; sed vt disceremus,vel pœnitendi humilitatẽ , vel etiã in talibus lapsibus nõ desperandã salutem.]Matthæus sanè & Magdalena exẽplo sunt peccatoribus ad magna etiam aspirãdi,cum Dei gratia.Petrus verò, et

Thomas

Thomas iam conuersis, vt nec feruori suo nimium credant,& de sñiæ obstinatione se deduci facilè sinant. Hæc de primi generis actionibus Christi, aliisque aliorum: nunc ad alterum genus accedamus.

De laboriosis actionibus, aut passionibus Christi Domini.

CAPVT XVII.

Ser. de quadruplici, deb. Ser. 43 in Cant.

HÆ laboriosæ Christi actiones numerantur à S. Bernardo duobus locis, Infantiles necessitates, labores in prædicando, fatigationes in discurrendo, tentationes in ieiunãdo, vigiliæ in orando, lachrymæ in compatiendo, insidiæ in colloquendo, pericula in falsis fratribus, conuitia, sputa, colaphi, flagella, spinæ, irrisiones, subsannationes, exprobationes, claui, & his similes.

In speculo, cap. 4. Infantiles necessitates, de his S. Anselmus sic scribit: [Et tu Domine vniuersorum, qui nullam habens indigentiam, inter ipsa natiuitatis tuæ initia non horruisti abiectissimæ paupertatis degustare incommoda. Vt enim ait scriptura, tibi, cũ nascereris, non erat locus in diuersorio; neq; cunabula, quæ teneritudinem tuam exciperent, habuisti: sed tu in vili præsepio sordentis stabuli, tu qui terrã palmo concludis, inuolutus panniculis reclinatus es: & hoc ipsum a brutis animalibus Mater tua mutuò accepit. Consolamini, consolamini, qui in sordibus paupertatis nutrimini. Non solùm autem illam infantiæ tuæ vexationem in teipso pertulisti, sed & mortem in pusillis tuis, quorum multa millia inter mammillas matrum prote, Herodis trucidauit immanitas.

Serm. 3. in nat. Domini. His doloribus mixtæ erant lachrymæ & vagitus. Si quidem canit Ecclesia: [Vagit infans inter arcta conditus præsepia. De quibus S. Bernardus: Age, inquit, pœnitentiam. Hoc tibi prædicat stabulum illud, hoc præsepe clamat: hoc lachrymę & vagitus euangelizant: plorat quippe Christus, sed non sicut cæteri solent: in aliis sensus, in Christo præualebat affectus: patiuntur illi, non agunt; nec ipsius adhuc vsum voluntatis habentes: Illi ex passione lugent; Christus ex compassione: illi iugũ graue, quod est super omnes filios Adæ; Christus filiorum Adæ peccata deplorat: & certè pro quibus nunc lachrymas fundit, postea fundet & sanguinem. Fratres, lachrymæ Christi mihi, & pudorem pariunt, & dolorem.] Et post illa quæ retulimus libro primo de lusu nostro & seria morte Filij Dei: [Pro nobis, ait, compatitur Filius Dei, & plorat, homo patitur, & ridebit?

Ad hoc caput reducenda est Circumcisio Domini, in qua & lachrymas denuò fundit, & sanguinem: eo cum dolore, videlicet, quem in ea corporis parte, ab infantulo tenerrimo & delicato necesse fuit sentiri: iisque se simul legis Mosaicę vinculis inseruit, quibus hominem propria peccata deuinxerant. Qua de re eleganter idem S. Bernardus: [Totus mihi datus, totus in meos vsus expensus est: ego enim audiens, quia transit ante carcerem filius magni Regis, cœpi altius gemere, & miserabilius exclamare, dicens: Fili Dei, miserere mei: at ille sicut benignissimus: Quis nam est, inquit, iste fletus & vlulatus, quem audio? & dicunt ei, ipse est Adam, proditor ille, quem pater vester trudi fecit in carcerem, donec cogitet, quibus eum suppliciis faciat interire. Quid ageret, cuius natura bonitas, cui proprium est misereri semper & parcere? descendit in carcerem, venit, vt educat vinctum de domo carceris. Et pòst: Ante paucos dies celebrauim⁹ Aduentum eius in carcerem huius mundi, id est, diem Natalis, hodie verò celebramus, quod catenas, & vincula nostra suscepit: hodie enim, qui peccatum non fecit, vt reos absolueret, innoxias manus eorum catenis inseruit: hodie sub lege factus est, qui legem dedit. *Ser. 3. in circumcis. Domini.*

Ad hunc eundem locum spectãt quæ laboriosè gessit, passusque Domin⁹ est, non solum cùm infans esset adhuc, sed adultus iam, & ætatis prouectæ, quando subiectus Matri, & Iosepho vixit priuat⁹, & incognitus hominibus, vt putabatur [fabri filius] imò, & [faber] appellat⁹ est: *Matth. 13.*

qua

Marci 6. qua de re sic sanctus Basilius: [Corporis *Const. mo-* verò cuiusmodi, ac quanta? qui prima *nast. c. 5.* sua ætate parentum suorum imperio esset subiectus, & labores corporis omnes æquo vnà cum ipsis animo illis obediẽs toleraret. Verisimile est enim, cùm homines illi essent, & iustitiæ & pietatis cultores, tenues tamen, neque necessarijs ad viuendum copijs satis instructi, quod ex præsepi potest intelligi, in quo venerabilis ille fotus est fœtus, solitos eos in assiduis corporis laboribus versari, & hac ratione quotidianum sibi victum quærere. Porrò Iesus, cùm ijs, vt diuinæ litteræ prædicant, esset subiectus, sine dubio *Luc. 2.* in perferendis etiam vnà cum ipsis laboribus, morigeram declarabat suam obedientiam.

De alijs autem Christi laboribus, sic idem addit: [Cæterùm, vbi pòst ætate progressus dominica iam, diuinaq; beneficia aperiret: discipulos deniq; eligeret, & de cœlesti regno promulgando cogitaret, non in angulo aliquo abiectus, & corporis viribus destituto aliorum indigebat ministerio; sed assiduè, nunc quidem itineribus faciendis, eadem continenter pedibus conficiendo, simulq; discipulis ministrando, vt ipse ait: Ego enim, in medio vestrum sum, sicut qui ministrat: Et item, sicut filius hominis non *Luc. 22.* venit, vt sibi ministraretur, sed vt mini- *Matth. 20.* straret, nunc discipulorum suorum pedes lauando; post doctrina eos & longioribus sermonibus instruendo, impigreq; ex locis alijs in alia se transferendo, saluti nostræ consulere non intermittebat. Semelq; tantummodo iumento, eoque ipso ad exiguum tempus vsus reperitur: neque id vt lassitudinem corporis leuaret, sed vt opere ipso propheticũ oraculum confirmaret. Et sanctus Ber- *Ser. 12. in* nardus: Sed dicit aliquis: Non valuit o- *Cant.* pus suum reparare creator absque ista difficultate? valuit; sed maluit cum iniuria sua, ne pessimum atque odiosissimum vitium ingratitudinis occasionem vltra reperiret in homine. Sanè multum fatigationis assumpsit, quo multæ dilectionis hominem debitorem teneret, commoueretque gratiarum actiones difficultas redemptionis, quem minus esse deuotum fecerat conditionis facilitas. Et paulò pòst: Luce clarius patet, quantum mo dò pro te ò homo dispendium fecit, de Domino seruus, de diuite pauper, Caro de verbo, de Dei filio hominis filius fieri non despexit. Memento iam te, etsi de nihilo factum, non tamen de nihilo redemptum. Sex diebus condidit omnia, & te inter omnia: at verò per totos triginta annos operatus est salutem tuam in medio terræ. O quantum laborauit, sustinens? Carnis necessitates, hostis tentationes, nonne sibi Crucis aggrauauit ignominia, mortis cumulauit horrore? Hæc meditamini, in his versamini, talibus odoramentis refouete viscera vestra quæ diu torsit odor molestior peccatorum.] Et alia quæ sequuntur.

Insidiæ in colloquendo, aliæque Christi Domini nostri actiones vsq; ad passionem. De consuetudine sermonis Iudæorum cum Christo, sic scriptum est apud *Luc. 11.* sanctum Lucam: [Cùm autem hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisæi, & Legisperiti grauiter insistere, & os eius opprimere de multis, insidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore eius, vt accusarent eum.] Interrogabant enim eum, vt colligit Theophylactus ex Euangelio, nunc de lege, vt arguerent eum, quasi blasphemum, nunc de Cæsare, vt accusarent eum, quasi hostem Cæsareæ maiestatis. Idque tanta importunitate, & barbarie, vt os eius opprimerent. Quare, compulsus aliquando est modestissimus Dominus, eos acriter corripere, dicens: [Vsquequo apud vos ero, & patiar vos?] qđ, *Glossa.* videlicet (vt notat sanct⁹ Chrysostom⁹) [grauior illi esset eorum conuersatio ipso crucis patibulo.] Quid igitur doloris, & tormẽti Christo attulisse putamus prauæ illius consuetudinis matrem nequissimam, vitam nimirum, Pharisæorũ, qua [nec ipsi introibant, vt dixit Dominus, *Luc. 11.* & intrare volentes prohibebant.] Certè admirandæ patientiæ fuisse Dominum, luce ipsa meridiana clarius est; qui eos nihilominus tam humaniter accipiebat, patienter audiebat, & docebat; nõnunq̃ etiam reprehensionibus quasi dormientes, & stupidos excutiebat: deniq; flebat *Luc. 19.* etiam præ nimio cordis mœrore super illos, quòd non cognouissent tempus visitationis, & pacis.

Eiusdem generis est tentatio, qua vsus est Satanas aduersus Dominum, cùm nõ

solum

solum permissus est ab eo secum cógredi,& omnes superbiæ,& fraudis suæ acu leos exerere, sed etiam tulit manibus ei se sublime ferri: vt intelligeremus habere nos Pontificem, [qui posset compati infirmitatibus nostris,tentatum per omnia:] q̃ maxima Domini Charitas & códescensio fuit: quanquam ad vtilitatem eorum,qui tentandi aliquando erant, seriem illam tentationum vniuersam Dominus direxit. Inde enim voluit, vt edisceremus naturalem ordinem tentationum diabolicarum. Primò enim Satanas: Licit concupiscentiam gulæ:deinde in monte (siquidem sequamur S. Anselmi expositionem,qui ex Euang. S Lucæ colligit, hanc tentationem fuisse secundam)concupiscentiam rerum externarum. Postremò bonæ vitæ superbiam in pinnaculo templi. Intelligeremus etiam,ex prima quidem diaboli fraudes. Christo enim non obtulit miraculū conuersionis lapidum in panes,eius vt famē reprimeret,sed irritaret: nam vt ait sanctus Anselmus,[viso cibo crescit,non sedatur fames.] Quare inuenta diaboli, etiamsi boni speciem habeant, irritamēta sunt maiorum malorum. Ex secunda verò,& tertia,diabolum in ipsamet tentatione,dummodo processus eius diligēter attendatur, seipsum prodere: Mitte, inquit, te deorsum: nec enim diabolus aliud suadere potest quàm præcipitium. [Si cadens,adoraueris me] Et quis casus grauior,quàm diabolo adhærere? deniq; ille verè cadit, qui auctorem consiliorū suorum diabolum sequitur.

Hebr. 4.

Primò.

Secundò.

In Matth.

Tertiò.

Huc etiam refertur penuria rerum terrenarum,& subsidiorum omnium humanarum, quibus plerunque destitui voluit Dominus ad extremæ voluntariæ paupertatis exemplum; caruit tecto lectoq; proprio:[Vulpes enim, ait, foueas habent, & volucres cœli nidos; filius autem hominis nō habet,vbi reclinet caput suū:] ab alieno autem exclusus est hospitio aliquando, non solum in Samaria, in qua peregrinus haberi voluit: sed etiam in Iudæa,atque in ipsa Hierosolymorum vrbe; eo videlicet tempore, quo in templo quotidianis concionibus in erudiendo populo desudabat egregiè [Et introiuit in Hierosolymam in templum (scriptum est apud sanctum Marcum) & circūspectis omnibus,cum iam vespera esset hora, exijt in Bethaniam: quo loco Beda, (circumspexit) an quis, inquit, eum hospitio susciperet: tanta enim fuit paupertatis,& ita nulli adulatus, vt in tanta vrbe nullum inueniret hospitium.] Neque mirum, nam is est, cui dum nasceretur; non fuit locus in diuersorio;& dum moreretur, proprijs exutus vestibus in alieno solo, & cruce sanctissimum spiritum cœlesti Patri commendans, corpus alieno sepulchro inferendum reliquit exanime: Et quanquam illi à pijs mulieribus ministratum aliquando fuit de facultatibus suis, id rogatu eius factum non est; & sæpenumerò ita vixit, vt in diem sequentem referuaret nihil. Certè cum ab eo tributum exigitur, tantæ fuit paupertatis,vt [vnde tributa pro se & Apostolo redderet, non haberet,]vt ait sanct' Hieronymus. Quod si obijcias, Iudas in loculis portabat pecuniam? nos respondebimus (subdit idem Hieronymus) rem pauperum in vsus suos conuertere, nefas putauit; nobisque idem tribuit exemplum.

Matth. 8.

Luc. 9.

Marci 11.

In Matth. cap. 17.

De reliquis Christi actionibus laboriosis, ijs præsertim, in quibus Passionis tempore versatus est.

CAPVT XVIII.

EX præscripta enumeratione Domini actionum, seu passionum potius, quæ cū acerbitate, & vexatione coniunctæ fuerunt, supersunt conuitia, sputa, colaphi, flagella, spinæ, irrisiones, subsannationes, exprobrationes, claui & crux ipsa: his quippe nominibus à sancto Bernardo eas recenseri perspicuum est. In his tria maximè cōsideranda videntur. Corporis, scilicet, detrimenta, animæ angores, honoris dāna: quanquam enim in horum plerisque honoris damna statim ac nominantur, apparent, quippe quæ vt Christum afficerent ignominia, sunt ab eius hostibus adinuenta, qualia sunt conuitia, sputa, irrisiones, subsānationes, exprobrationes: corporis item detrimenta illico cernuntur in alijs, colaphis, nimirum, flagellis, spinis,

spinis, clauis, cruce; sunt tamen in singulis omnia, eaque acerbissima, grauissima, maxima: ideoq; sunt hæc in singulis diligenter recognoscenda, meditationisque tempore attentè cogitanda. Iuuabunt autem meditantem ad illa tria in verbis historiæ Passionis Domini inuestiganda sequentes notæ plerisque verbis eiusdem historiæ præfixæ. Ex quibus C. Corporis detrimenta, A. animæ angores, H. Honoris damna significant. Et quia eodem verbo omnia simul tria aliquando continentur, aut certè duo, Nota 3. alicui verbo præfixa ibi haberi omnia indicat; duo verò quæ sint, bina eadem elementa variè coniuncta demonstrant. Exempli igitur causa, libet hic ex eadē historia, quæ ad hanc rem faciunt, Euangelij verba describere, notis ad prædictum modum adhibitis.

Matth. 26. Marc. 14. Cœpit ᵃ contristari, & ᵃ mœstus esse. Cœpit ᵃ pauere, & ᵃ tœdere. Tunc ait illis. ᵃ Tristis est anima mea ᵃ vsque ad mortem, & sustinete hic, & vigilate ᵃ mecum. Et progressus pusillum ᵃ procidit in ᵃ faciem suam, orans, & dicens: Pater ᵃ mi, si ᵃ possibile est, transeat à me calix ᵃ iste: veruntamen non sicut ego volo, sed *Luc. 22. Marc. 14.* sicut tu. Apparuit autem illi Angelus de cœlo ᵃ confortans eum, & factus in ᶜ ᵃ agonia ᵃ prolixius orabat, & factus est ᶜ ᵃ sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Venit hora, Ecce filius hominis tradetur in manus ʰ peccatorū. *Matth. 26. Marc. 14.* Surgite eamus: Ecce, qui me ʰ tradet, ᵃ prope est. Adhuc, eo loquente. Ecce Iudas ᵃ.ʰ. vnus de duodecim, & cum eo ʰ turba ʰ multa, cum ʰ gladijs, & ʰ fustib⁹, ʰ lignis ʰ laternis, ʰ facibus & ʰ armis. 3 *Ioan. 18. Matth. 26.* Manus 3 iniecerunt in Iesum, & 3 tenuerunt eum. Et in illa hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad ʰ latronē exijstis cum ʰ gladijs, & fustibus 3 comprehendere me. Tunc discipuli ᵃ.ʰ. omnes, ᵃ.ʰ relicto eo, ᵃ.ʰ. fugerunt. ʰ Cohors, ʰ Tribunus, & ʰ ministri ʰ Iudæorum 3 comprehenderunt Iesum, & 3 ligauerunt, & 3 *Ioan. 18.* adduxerunt eum ad ʰ Annam ʰ primū. Pontifex ʰ interrogauit Iesum de ʰ discipulis suis & de ʰ doctrina eius. Respondit ei Iesus; Ego palam locutus sum mundo, &c. Vnus ʰ assistens ʰ ministrorum dedit 3 alapam Iesu dicens: ʰ sic respondes Pontifici? Et ʰ misit eum Annas 3 ligatum ad ʰ Caipham ʰ Pontificem. Erat Si- *Luc. 22.* mon Petrus stans, & calefaciens se. Dixerunt ergo ei: nunquid tu ex discipulis ʰ eius es? ᵃ ʰ negauit ille, & dixit ᵃ non ʰ sum. Et statim gallus cantauit: & conuersus Dominus, ᵃ respexit Petrum: & recordatus est Petrus verbi Domini, & egressus foras, fleuit amarè. ʰ Principes autem sacerdotum, & ʰ omne Cōciliū quærebant ʰ falsum testimonium contra Iesum, vt eum ʰ morti traderent. Princeps *Matth. 26.* Sacerdotū dicebat; ʰ Adiuro te per Deū viuum, vt dicas ʰ mihi, si tu es Christus filius Dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti; Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua dicens, ᵃ.ʰ. blasphemauit: quid adhuc egemus ᵃ testibus? Ecce nunc audistis ʰ.ᵃ. blasphemiam, quid vo- *Matth. 26.* bis videtur? at illi: ʰ.ᵃ. reus est mortis. *Marc. 14.* Tunc ʰ.ᵃ. expuerunt in faciem eius, & ᶜ.ʰ.ᵃ colaphis eum ceciderunt: Et cœperunt quidam ʰ.ᵃ. conspuere eum, & ʰ.ᵃ. velare faciem eius, & ᵃ ʰ. colaphis eum cedere, & dicere ei: ʰ Prophetiza ʰ nobis, ʰ Chri- *Luc. 22.* ste, quis est, qui te percussit? Et ministri ᶜ ʰ alapis eum cedebant, ʰ ᵃ illudebant ei, 3 cedentes, & alia ʰ multa ᵃ ʰ. blasphemantes, dicebant in eum Et vt factus es dies, conuenerunt ʰ seniores plebis, & ʰ principes sacerdotum, & ʰ scribæ, & ʰ duxerūt illum in Concilium suum dicentes, Si tu es Christ⁹, dic nobis: & ait illis, Si vobis dixero, non credetis mihi. Et ʰ.ᶜ. vinctū ʰ adduxerunt eum, & ʰ tradiderunt ʰ Pōtio Pilato præsidi. Exiuit Pilatus ad eos *Matth. 27.* foras, & dixit, Quam ʰ accusationem affertis aduersus ʰ hominem hunc? & dixerunt: si non esset hic ʰ malefactor, non tibi tradidissemus eum. Cœperunt illum ʰ accusare, dicentes, hunc inuenim⁹ ʰ subuertentem gentē nostram, & ʰ prohibentem tributa dari Cæsari, & ʰ dicentem se Christum Regem esse. Introiuit iterum in prætorium Pilatus, & ʰ vocauit Iesum, &c. Et illi ʰ inualescebant, di- *Luc. 23.* centes; ʰ Commouit Populum, docens p vniuersam Iudæam, incipiens à Galilæa vsque huc. Pilatus ʰ remisit eum ad Herodem. ʰ Spreuit autem illum Herodes cum ʰ exercitu suo, & ʰ illusit illum ʰ indutum veste ʰ alba & ʰ remisit ad Pilatū. Pilatus ergo ʰ emendatum illum dimit- *Luc. 23.* tam. ʰ Exclamauit autem ʰ simul ʰ vniuersa turba: ʰ Tolle ʰ hunc, & dimitte nobis ʰ Bar-

[h] Barrabam, qui erat propter seditionem
quandam factam in Ciuitate, & homici-
dium, missus in carcerem. Erat autem
Barrabas [h] latro. Tunc 3 apprehendit
Ioan. 18. Pilatus Iesum, & 3 flagellauit. Tunc mi-
Ioan. 19. lites præsidis 3 suscipientes Iesum in præ
torium, congregauerunt ad [h] eum [h] vni-
uersam cohortem, & 3 exuentes eum, [h]
chlamidem coccineam circumdederunt
ei, & plectentes coronam de spinis, 3
posuerunt super 3 caput eius, & [a h] arun
dinem in dextera eius, & [h.a] genuflexo [h]
Matth. 27. illudebant ei; dicentes; Aue Rex Iudæo-
rum: & [a h] expuentes in eum, acceperũt
arundinem, & 3 percutiebant caput ei⁹:
Ioan. 19. & dabant illi 3 alapas. Exiuit iterum Pi
latus foras, & dicit eis: Ecce adduco [h]
vobis [a] eum foras. Exiuit ergo Ies⁹ por
tans 3 spineam coronam, & [h] purpureũ
vestimentum, & dicit eis: Ecce 3 homo.
Cùm ergo vidissent eum Pontifices, &
ministri, [h] clamabant; [h a] Crucifige, cru-
cifige eum. Dicit eis Pilatus: [h] Accipite
eum vos, & [h] crucifigite: ego enim non
inuenio in eo causam. Responderunt ei
Iudæi: Nos legem habemus, & secũdum
[h] legem debet [h] mori: quia filium Dei se
fecit, &c. Dicit ei Pilatus, mihi non [h] lo-
queris? nescis quia potestatem habeo [h]
crucifigere te, & potestatem habeo di-
mittere te? Respondit Iesus, non haberes
potestatem aduersum me vllam, nisi tibi
datum esset desuper: propterea qui me [h]
tradidit tibi, maius peccatum habet. Ex-
inde quærebat Pilatus dimittere eum.
Iudæi autem [h] clamabant, dicentes: Si
[h] hunc dimittis, non es amicus Cæsaris;
omnis enim qui se Regem facit, contra-
dicit Cæsari. Pilatus autem cùm audis-
set hos sermones, [h] adduxit [h] foras Iesũ,
& sedit pro tribunali in loco, qui dicitur
Lithostrotos, Hebraicè autem Gabbata.
Erat autem parasceue Paschæ hora qua-
si sexta, & dicit Iudæis: Ecce [h.a] Rex ve-
Matth. 27. ster, illi autem [h] clamabant: [h] tolle, [h] tol-
le, [h.a] crucifige eum. Dicit eis: Pilatus, Re
gem vestrum crucifigam? Responderunt
Pontifices, nõ habemus regem, nisi [h] Cæ
sarem. Videns autem Pilatus, quia nihil
proficeret; sed magis tumultus fieret, ac-
cepta aqua lauit manus corã populo di-
cens: Innocens ego sum à [h] sanguine iu-
sti huius: [h] Vos [h] videritis? Et respondens
vniuersus populus, dixit, [h] sanguis eius
super nos sit, & super filios nostros. Tũc
[h] dimisit illis [h] Barrabam, Iesum autem Luca 23.
tradidit [h.a] voluntati eorum, [h.a] vt cruci-
figeretur, & postquam [h] illuserunt ei, [c.h]
exuerunt eum clamydem, & induerunt Ioan. 19.
eum vestimentis eius, & [h] duxerunt eũ, Luca 23.
vt [h] crucifigerent. Ducebantur autem Luca 23.
cum [h] eo, & [h] duo [h] nequam, vt inter-
ficerentur: & 3 baiulans sibi [c] crucem,
exiuit in eum, qui dicitur Caluariæ loc⁹,
Hebraicè autem Golgotha. Sequebatur
autem illum multa [h] turba populi & mu Ioan. 19.
lierum, quæ [a h] plangebant, & [a h] lamen- Luca 23.
tabantur eum: & venerunt in locum, qui
dicitur Golgotha, & dederunt ei vinum
bibere cum [c h] felle mistum: & dabant ei Matth. 27.
3 mirrhatum vinum. Ibi 3 crucifixerunt Marc. 15.
eum, & [a h] latrones, vnum à [h] dextris & al Luca 23.
terum à [h] sinistris. Scripsit & titulum Pi- Ioan. 19.
latus, & posuit [h] super crucem, erat autẽ
scriptum: Iesus Nazarenus, Rex Iudæo-
rum. [h] Milites ergo cùm [h] crucifixissent
eum, [h] acceperunt vestimenta eius (&
fecerunt [h] quatuor partes, [h] vnicuiq; mi
liti partem) & tunicam. Iesus autem [a] di-
cebat: Pater dimitte eis, non enim sciũt, Luca 23.
quid faciunt: prætereuntes [h] blasphema-
bant eum, [h] mouentes capita sua, & dicẽ-
tes: [h.a] Vah, qui destruis templum Dei,
& in triduo reædificas illud: salua temet-
ipsum: si filius Dei es, descende de cruce.
Et [h] stabat populus [h] spectans. Similiter Matth. 27.
Principes sacerdotum [h] illudentes eum
cum [h] scribis, & [h] senioribus [a h] dicebãt,
Alios saluos fecit, seipsum non potest
saluum facere. Si Rex Israel est, descen- Marc. 15.
dat nunc de cruce, & credimus ei. Id ip-
sum, & latrones [h h] improperabant ei,
[a h] conuitiabantur ei. Vnus de his, qui Luca 23.
pendebant, latronibus, blasphe [a h] ma-
bat eum, dicens: Si tu es Christus, sal-
uum fac temetipsum, & nos. Respondẽs
autem alter increpabat eum dicens: Ne-
que tu times Deum, qui in eadem dam-
natione es, & nos quidem iustè: nam di-
gna factis recipimus, hic verò [h] nihil
mali gessit: & dicebat ad Iesum: Domi-
ne memento mei, cùm veneris in re-
gnum tuum. Et dixit illi Iesus: Amen
dico tibi, hodie mecum eris in paradi-
so. [a] Stabat autem [a] iuxta [a] crucem Ie-
su [a] mater eius, & [a] soror matris eius Ma
ria Cleophæ, & Maria Magdalene:
cùm vidisset ergo Iesus [a] Matrem, &
disci-

discipulum stantem, quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier, Ecce filius tuus; deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. A sexta autem hora, tenebræ factæ sunt, super vniuersam terram, vsq; ad horam nonam. Et obscuratus est Sol, & circa horam nonam; clamauit Iesus voce magna dicens: Eli, eli, lamasabatani, Deus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Postea sciens Iesus, quia iam omnia consummata sunt, vt consummaretur Scriptura, Sitio. Vas ergo, positum erat, aceto plenum; illi autem spongiam aceto plenam hyssopo circumponentes, obtulerunt ori eius, cũ ergo accepisset Iesus acetum, dixit; Consummatum est. Iesus autem iterũ clamans voce magna, ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum; & hæc dicens, expirauit, inclinato capite tradidit spiritum. Stabant autem & noti eius à longè. Ad Iesum autẽ cùm venissent, non fregerunt eius crura, sed vnus militum lancea latus eius aperuit. Ex Christi autem passione virtutes eruuntur omnes, maximè verò Heroicæ, vt antè ex S. Augustino adduximus, cap. 5 huius libri: hoc est, [insignis & planè miranda patientia, humilitas, charitas, &c.

Ioan. 19. *Matth. 27.* *Luca 23.* *Matth. 27.* *Ioan. 19.* *Matth. 27.* *Luca 23.*

De intellectus exercitatione circa Scripturæ sacræ verba, quæ meditationi subijciuntur.

CAPVT XIX.

VERBORVM diuinorũ meditationem nobis familiarem esse debere, docet exemplo suo Dauid, cùm scribit: [Lex tua, mandata tua, meditatio mea est. Et. Præuenerunt oculi mei ad tediluculo, vt meditarer eloquia tua:] Ad quam tem imprimis esse necessarium Dei supernaturale lumen, & auxilium, sacræ literæ Patresque testantur. Adfero S. Hieronymi verba: [Totum, ait, quod legimus in diuinis libris niter quidem, & fulget etiam in cortice, sed dulcius est in medulla: qui edere vult nucleum, frangat nucem: reuela, inquit Dauid, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua:] sunt igitur hic aliqua ex Patribus depromẽda, quæ ad fructum spiritualem ex verbo[r]ũ contemplatione colligendum, & vtilia sunt, & necessaria.

Psal. 118. *Epistola ad Paulinum.*

Ante omnia autem illud intelligendũ est, quod à sacris Scriptoribus passim traditur, perspicuè magis à sancto Eucherio sic ferè explicatur. [Quatuor sunt diuinarum expositionum genera, Historicum, Tropologicum, Allegoricum, & Anagogicum. Historica expositio est, quæ veritatem nobis factorum ac fidem relationis inculcat. Tropologica siue moralis expositio est, quæ ad vitæ emendationem mysticos intellectus refert. Allegorica expositio est, quæ gestorum narrationem, futurorum vmbram prætulisse demonstrat. Anagogica expositio est, quæ ad sacratiora cœlestium figurarum secreta perducit. Hæc ipsa subiectis explicantur exemplis. Aqua secundum historiam elementarem aquam significat, quæ terram alluit, & interluit, sicut in principio Geneseos: congregentur aquæ in locum vnum, & appareat arida. Tropologicè aqua tribulationes significat; Psalmus: Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigeriũ. Et in Isaia: Cùm transieris per aquam, tecum ero. Item sapientiam significat, dicente Salomone: Aqua profunda verba ex ore viri, & torrens redundans fons sapientiæ. Item hæreses eodem Salomone scribente: Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Item prosperitates apud Ioãnem dicentem: Omnis qui biberit ex hac aqua, sitiet iterum. Allegoricè aqua baptismum significat, de quo in Ezechielis volumine legitur: Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Anagogicè aqua exponitur de æterna beatitudine, sicut in Hieremia: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ. Et in Apocalysi: Deducet eos ad vitæ fontes aquarum. Item de Angelis in Psalmo canitur: Aquæ, quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini.] Hæc ex sancti Eucherij doctrina.

Eucher. lib. de spiritualibus formulis in præfatione. *Genes. 1.* *Psal. 65.* *Isai 43.* *Prouer. 18.* *Prouerb. 9.* *Ioan. 4.* *Ezech. 36.* *Hierem. 2.* *Apocal. 7.* *Psal. 148.*

Quod verò docet sanctus hic Doctor singulis in verbis contineri, potest etiam in coniunctis animaduerti, atq; adeò in membris periodi alicuius, & in vniuersa

aliqua

aliqua verborum comprehensione. Sufficiat ad id ostendendum, quod scribitur
Lib. 2. de Ser. Domini in mõte, cap. 6. à S. Augustino dum exponit illa verba Domini: [Fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra. Historicè enim indicat intelligi de Dei præceptorum obseruãtia, vt nempe hæc ita vigeat in hominibus in terra, sicut in angelis in cœlo.] Tropologicè verò, [vt quemadmodum spiritus non resistit Deo, ita & corpus nõ resistat spiritui vel animæ, q̃ nunc corporis infirmitate vexatur, & in carnalem consuetudinem prona est. Allegoricè autem, fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, sicut in ipso Domino nostro Iesu Christo, ita & in Ecclesia: tanquam in viro, qui Patris voluntatem impleuit, ita & in fœmina, quæ illi desponsata est. Anagogicè denique orandum, inquit, est, vt quẽadmodum corde condelectamur legi secundum interiorem hominem, ita etiam corporis immutatione facta per resurrectionem, huic nostræ delectationi nulla pars nostra terrenis doloribus, seu voluptatibus aduersetur.

In his quatuor Scripturæ diuinæ interpretationibus versatur vtiliter intellectus dum meditamur, quia ex vnaquaque erui potest, quod prosit animæ ad ædificationem. Allegoria quidem, & anagogia proficientium sunt potius & perfectorũ hominum, quàm incipientium, & eorũ magis qui contemplatrici viuendi rationi addicti sunt: [Quando videlicet, vt
Quæst. 12. ad Heluidiam. scribit S. Hieronymus, in spirituali theoria ad sublimiora transimus, terrena dimittimus, de futurorum beatitudine, & cœlestibus disputamus: vt præsentis vitę meditatio vmbra futuræ beatitudinis sit. Historia verò, & tropologia, vt quæ maximè spiritus vtilitati seruiũt, magis pro
Ibidem. priæ sunt meditantis: nam historia dum res gestas narrat, docet. Tropologia autem mores etiam ipsos informat, & vt idem sanctus Hieronymus est auctor, [ea quæ dicuntur, ad animæ emolumenta conuertit.] De his duabus pauca hic dicenda sunt, non quidem exquisitè, q̃d faciunt Theologi, sed adumbratè poti⁹, & quantum ad meditãdum cuilibet, vel leuiter sacris literis imbuto, sufficiat; & primum de historia.

Ad historiam pertinent verba: hæc apud S. Augustinum in Scripturis sacris duplicia esse perhibentur: [propria, & *Lib. 2. de doctri. Christiana, ca. 10.* translata] Propria dicuntur, cùm his rebus significandis adhibentur, propter quas sunt instituta, vt bos ad significandum pecus. Translata sunt, cùm & ipsæ res, quas proprijs verbis significamus, ad aliud aliquid significandum vsurpãtur; vt cùm per bouem intelligimus Euangelistam, quem significauit scriptura, interpretante Apostolo, dicens: [Bouem triturantem non infrænabis.

Circa verba propria multa dicit idem S. Augustinus obseruanda in interpretatione scripturæ, quæ suo tempore multiplex & varia circumferebatur: quibus nunc soluti sumus, modò vulgatam editionem à S. Romana Ecclesia approbatã sequamur: quanquam maximè intelligẽtiam iuuat cognitio Græcæ linguæ, qua scripta Euangelia primùm sũt; excepto Euangelio S. Matthęi, quod tamen licet Hebraicè scriptum sit ab ipso, Græcè prius versum est, quàm Latinè, & à Latinis ex Græcis acceptum: sicut etiã Euangelium S. Marci, quod primùm scriptum Latinè putant nobiles Scriptores: nos tamen illud à Græcis accepimus: huc quoque pertinent multi loquendi modi Hebræorum proprij, qui Euangelistis, vtpote Hebræis, aut Hebraicè doctis, familiares etiam sunt. *1. Corinth. 10.*

Exemplum sit ex Græcis verbis, quod *Matth. 6.* Dominus apud sanctum Matthæum docet: [Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciũt. Alludit enim ad tragœdiarum, & comœdiarum morem, quarum initio tubis canitur, vt populus admoneatur histrionẽ exire, oculosque & aures attendat: hoc enim loco quasi tragœdiam, aut comœdiam Pharisæorum Christus inducit: primùm enim nomen ipsum ὑποκριτὴς hypocrita quo vtitur, [histrionem] propriè significat, [qui persona cùm sit, aliã agit; vt etiam S. Augustinus adnotauit: deinde verbum θεαθῆναι vt spectemini, theatrale est, nam theatrum ipsum ab eodem ductum est verbo; & [tuba canere] proprium est etiam theatri: hæc omnia vt significet, nihil in hypocritis esse veræ solidæque virtutis: quicquid agunt, simulationem, laruam, tragœdiam, & comœ-

comœdiam esse, ideoque spectari velle; nos solidam debere sequi virtutem nec alios spectatores quàm Deum desiderare: hæc noster Ioannes Maldonatus in eũ locum.

Matth. 5. Quanquam coniuncta sunt hæc cum aliqua metaphora: illud simplex est, [Esto consentiens aduersario tuo.] Græcè *εὐνοῶν*, id est, beneuolus: quod Tertullianus vertit [beneuolentiam habeto.] *Lib. de patientia.* *Matth. 26.* Item illud: [Alij autem palmas in faciem eius dedere.] Græcè *οἱ δὲ ἐῤῥάπισαν*, fustibus aut bacillis ceciderunt, vel fortè crepidis, quibus Iudæi plurimùm vtebantur: *ῥαπὶς* enim, vnde verbum *ῥαπίζειν* ductum est, & virgam, aut fustem, & crepidam significat; & est verisimile, Iudæos, contumeliæ causa, crepidis faciem Christi cecidisse. Et apud S. Lucam vbi *Lucæ 23.* nos legimus: [Corripiam ergo illum:] Græcè legitur *παιδεύσας οὖν αὐτὸν*, hoc est, puerorum more flagris subijciam, tãquam hominem dignum scutica, aut pædagogi ferula, quod magis auget ludibrium, & despectum, quo Christus Pilato, & Iudæis fuit. Sed & quantam vim *Lucæ 22.* sanguinis Christus profuderit in horto illo Gethsemani, cum in agonia positus sanguinis guttas sudauit, ex Græco verbo intelligimus, quod est *θρόμβοι*, hoc est, crassiores guttæ.

Lucæ 1. Articulus etiam Græcus quibusdam nominibus præpositus magnam habet emphasim, vt cum beatissima Virgo de Deo loquens ait: [Quia fecit mihi magna, qui potens est, Græcè *ὁ δυνατὸς*, ille potens. Et: [Quia Propheta magnus *Lucæ 7.* surrexit in nobis.] Propheta ille magnus: & in parabola filij prodigi *τὴν στολὴν τὴν πρώτην*, illam stolam illam primam; & ibidem virtutum illum saginatum: & apud S. Ioannem: [Non erat ille lux,] *τὸ φῶς* lux illa. [Inuenimus] *τὸν μεσσίαν*, *Ioan. 7.* illum Messiã: & illud Pilati: [Tu es Rex:] *Lucæ 23.* *ὁ βασιλεὺς* ille rex [Iudæorum?] & idem alijs in locis. Sed quia hæc, non nisi Græcæ linguæ præsidio ex Euangelijs erui possunt, sat est hæc pauca attigisse.

Pauca etiam adfero de modis loquendi Hebræorum proprijs, qui tamen in Euangelijs passim occurrunt. Primùm enim Caro in scripturis, Hebræorũ more, pro homine ponitur. Vt, [verbum caro factum est. Non sunt duo, sed vna caro. Et: Non fieret salua omnis caro:] *Ioan. 1.* similiter anima pro vita: [Ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis. Et: *Matth. 19.* Qui inuenit animam suam, perdet eam.] *Matth. 6.* veritas pro iustitia; [Qui facit veritatẽ, *Matth. 10.* venit ad lucem. *Ioan. 3.*

Deinde in verbis etiam coniunctis aut pluribus, Hebraismi sunt in Euangelijs quàm plurimi; [vt filius gehennæ,] pro eo qui est gehenna dignus: quomodo dicimus etiam [filium mortis: filius hominis,] id est, homo; quo nomine se Christus Dominus appellat sæpe, nec eo vnquam appellatur ab alijs: vt intelligamus, se non honoris, sed abiectionis causa ita vocare. [Commendans nobis, *Lib. 2. de cõsensu Euãgel. cap. 1.* ait sanctus Augustinus, quid misericorditer dignatus sit esse pro nobis: filius pacis,] hoc est, pacis amicus, & dignus pace: [filius sapientiæ] pro sapiente: [filius sponsi,] pro sponsi amico. In oratione ipsa & partibus siue membris periodi alicuius. [Si te audierit. Qui vos audit;] hoc est, obedientem se præbuerit aut præbet. [Inuenisti gratiam apud Dominum,] pro obtinuisti: [Aue gratia plena, [pro valde gratiosa: [Magnificat anima mea Dominum, Et exultauit spiritus *Lucæ 1.* meus;] hoc est, anima, quanta quanta est. *Lucæ 1.*

Græcismus autem, & Hebraismus simul est in illis verbis quibus quærit Dominus ex discipulis: [Quem dicunt homines esse illum filium hominis?] hoc est, quem vulgarem, & plebeium, patũque nobilem reputant homines: [deceptio diuitiarum] apud sanctum Marcũ, hoc est, diuitiæ deceptrices: [Omnis igne salietur, & omnis victima sale salietur;] ac si diceret, sicut sine sale nulla hostia Deo accepta erat, sic sine tribulatione nemo Deo gratus. [Desiderio desideraui (ait Dominus) hoc pascha manducare vobiscum,] hoc est, ex animo, & summo cum desiderio desideraui; & sexcentæ aliæ sententiæ, quibus accõmodatè ad formam loquendi Hebræorum propriã plena sunt quatuor Euangelia; quæ vsu legendi, & studio adhibito, præsertim ad eos commentarios, qui historicum sensũ cum linguarum obseruatione tractant, facile cognoscitur. Inter hos excellunt scholia Vatabili, correcta tamẽ; cõmẽtaria Maldonati, & Emanuelis Sa. in eadẽ Euan-

Matth. 16. *Marc. 4.* *Marc. 9.* *Lucæ 22.*

Euangelia, & aliorum recentiorum scriptorum.

Illud hoc loco prætermittendum nõ est, meditationi subinde magnam lucẽ adferre interpretationẽ nominum Hebraicorũ, quæ in nostra editione Euãgelica retinentur. [Iesu] Saluatoris, [Mariæ] Dominę, aut illuminatricis, & patronæ; [Simonis,] obedientis; [Bethleem] domus panis; [Hierusalem] visionis pacis, & aliorum innumerabilium: quorũ explicationẽ tanti fecit S. Hieronymus, vt librum hac de interpretatione scripserit secutus Philonem, & Origenem. Et verò sancti Patres ad morum informationem huiusmodi interpretationẽ sæpe adhibentes, docent nos, qua vtilitate eadẽ in meditando vtamur. Legatur expositio S. Anselmi ad initium Euangelij secundùm Matthæum, in qua omnia illa nomina, quib9 texitur Saluatoris genealogia accommodatissimè ad morum institutionem persequitur, Latinè primũ vertens singula; vt intelligamus ex illo genealogiæ quasi sterili solo, vberẽ etiã frugem meditationis existere: quod etiã facit auctor commentariorum in S. Marcum, qui S. Hieronymo tribuuntur, cùm ad eum locum peruenit, in quo ab Euãgelista commemorantur omnium Apostolorum nomina. *Marc. 3.*

Vtile etiã est non ignorare alia quædã Hebræorum Grammaticorũ præcepta, quorum vsus frequens est in Euãgelijs: vt quod careãt superlatiuo, ideoq; eius loco vel positiuo vtantur, vt [mandatum magnum] pro maximum, vel repetitione aliqua eiusdem positiui, vt [Amen, amen dico vobis,] hoc est, verissimè assero: quod vnum tempus alius loco adhibent, vt; [Deposuit potentes de sede;] *Luca 1.*
pro deponet. [Soluite templũ hoc,] pro *Ioan. 2.*
soluetis: quod cum careant agnomine, eius vice ponunt filium cum patris nomine, vt [Bar Iona] filius Ionæ: & quia carent cõparatiuo, vtũtur aliquo verbo,
Matth. 18. quod eã vim sortitũ sit vt: [Expedit ei, vt
Matth. 18. suspẽdatur mola asinaria collo eius,] pro melius illi est: vel certè positiuo ipso: [Bonũ tibi est ad vitã ingredi debilem,] id est, melius est. Sed hæc ex multorum scriptorũ obseruationibus notiora sunt, quàm vt à me debeãt pluribus verbis explicari; & non admodũ meditationi necessaria sunt, quippe quæ nõ his hęreat, sed emolumenta animæ sectetur ex his, quæ meditanti vtcunq; manifesta sunt.

Vtilissima etiã est consideratio aduerbiorum quorundã, & similium particularum, quæ orationẽ Euangelicã ex varijs occasionibus ingrediũtur: quale est (ecce) quod rem nouã & inau ..tã sæpe significat: [Ecce Magi ab oriente venerunt:] *Matth. 2.*
vel consentientis, & optantis animũ: [Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum:] animi itẽ prõptitudinem: [Ecce nos reliquimus omnia. Continuò & statim,] aliquando & *Matth. 19.*
ipsa vim habent orandi oportunam, vt: [Illi continuò relictis retibus secuti sunt *Matth. 4.*
eum. Et continuò surgens ministrabat eis. [Idem dicendum de alijs aduerbijs *Luc. 4.*
temporis, vt: [Tollat crucem suã quotidie: Da nobis hodie; Oportet semper *Luc. 18.*
orare: Tunc discipuli omnes, relicto eo, *Matth. 26.*
fugerunt: Accipiet centies tantũ, nũc in *Marci 10.*
tempore hoc.] Eadem vis est in particula sic: *Matth. 4.*
[Sic, inquit Dominus, decet nos *Ioan. 3.*
implere omnẽ iustitiã: sic Deus dilexit mundũ, vt filiũ suum vnigenitum daret. *Matth. 15.*
In pronominibus etiam: Et ego dico tibi. *Matth. 5.*
Ego autẽ dico vobis. Quemadmodũ *Ioan. 13.*
ego feci vobis. Ego autem in medio vestrũm sum, sicut qui ministrat. In Epithe *Luc. 22.*
tis: Ignem æternum, panis viuus, pastor bonus, iugum suaue, onus leue.] Longum esset, singula persequi, ex his reliqua intelliguntur quæ in proprijs verbis, & nominibus posita sunt.

De translatis autẽ tam verbis, quàm alijs loquendi modis, sic scriptũ est a S. *Lib. 3. de doctr. Chr. &c. cap. 37.*
Augustino: [Sicut in verbis proprijs, vbi res, vt dicũtur intelligẽdæ sunt, sic in translatis, quæ faciunt tropicas locutiones, vbi aliud ex alio intelligendum est, non solũ admonẽdi sunt studiosi venerabiliũ litterarũ, vt in scripturis sanctis genera locutionum sciant, & quo modo apud eas aliquid dici soleat, vigilanter aduertant, memoriterq; retineant; verũ etiam, quod est præcipuum, & maximè necessarium, orent vt intelligant. In eis quippe litteris quarum studiosi sunt, legunt, *Iacob. 1.*
quoniam Dominus dat sapien- *Prouerb. 2.*
tiam, & à facie eius scientia, & intellectus: à quo & ipsum studium, si pietate præditum est, acceperunt:] quod quãtò magis præstandum sit ab orãte & meditante,

tante, nemo est, qui non intelligat.

Lib. 3. de do ctr. Christ. cap. 4. Deinde seruanda sunt alia præcepta, quæ in eandem rem idem sanctissimus Pater tradidit. Quorum primum est: *Primũ præceptum.* [Rarissimè, inquit, & difficillimè inueniri potest ambiguitas in proprijs verbis, quantum ad libros diuinarum scripturarum spectat, quam non aut circumstãtia ipsa sermonis quo cognoscitur scriptorum intentio, aut interpretum collatio, aut præcedentis linguæ soluat inspectio. Sed verborum translatorum ambiguitates, non mediocrem curam industriamque desiderant: nam principio cauendũ est, ne figuratam locutionem ad litterã accipias. *2. Cor. 3.* Ad hoc enim pertinet, quod ait Apostolus: Littera occidit, spiritus autem viuificat.

Secũdũ præceptum. Secundum præceptum est:] Huic, inquit, obseruationi adiungenda etiã illa *Cap. 10.* est, ne propriam, quasi figuratã, velimus accipere. Demõstrandus est igitur prius modus inueniendæ locutionis, propria ne an figurata sit: Et iste omnino modus est, vt quidquid in sermone diuino, neq; ad morum honestatem, neque ad fidei veritatem propriè referri potest, figuratum esse cognoscas. Morum honestas, ad diligendum Deum & proximum, fidei veritas ad cognoscendum Deum, & proximum pertinet. Spes autem sua cuique est in conscientia propria; quemadmodum se sentit ad dilectionem Dei, & *Cap. 15.* proximi, cognitionemq; proficere. Et infrà: Seruabitur ergo in locutionibus figuratis regula huiusmodi, vt tam diu versetur diligenti consideratione, quod legitur, donec ad regnum charitatis interpretatio perducatur. Si autem hoc iã propriè sonat, nulla putetur figurata locutio: si præceptiua locutio est, aut flagitium, aut facinus vetans, aut vtilitatem, & beneficentiam iubens, non est figurata: si autem flagitium, aut facinus videtur iubere, aut vtilitatem, & beneficen*Rom. 12.* tiam vetare, figurata est; Ait scriptura; Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi: hic nullo dubitante beneficentiam præcipit: sed quod sequitur, hoc enim faciens, carbones ignis cõgeres super caput eius: maleuolentiæ facinus putes iuberi; ne igitur dubitaueris figuratè dictum: & cùm possit dupliciter interpretari, vno modo ad nocendũ, altero ad præstandum, ad beneuolentiam te potius charitas reuocet, vt intelligas, carbones ignis esse, vrentes pœnitentiæ gemitus, quibus superbia sanatur eius, qui dolet se inimicum fuisse hominis, à quo eius miseriæ subuenitur. Item cùm *Ioan. 12.* ait Dominus, qui amat animam suã perdet eam; non vtilitatem vetare putandus est, qua debet quisq; cõseruare animam suam; sed figuratè dictũ, perdat animã, id est, perimat, atq; amittat vsum eius, quem nũc habet, peruersum scilicet atque præposterum, quo inclinatur temporalibus, vt æterna non quærat.

Ex quibus regulis non solùm facilè dignoscimus figuratas locutiones, aut verba esse manifesta illa: [Agnus Dei, sponsus, via, ostium, pastor bonus, lapis angularis,] & alia, quæ Christo tribuuntur, [sal terræ, lux mundi, filij sponsi, filij tonitrui,] quæ Apostolis; sed etiam abstrusiores illas; [Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Fidelis, inquit S. Am- *Matth. 8.* brosius, ab infideli communicatione se *Luc. 9.* cernitur. Qui non odit patrem suum, & *Luc. 14.* matrem, non potest meus esse discipulus: [quatenus nimirum Christo contra- *Matth. 5.* rius est pater, & mater: [si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proijce abs te: quo loco inquit S. Hieronymus, oculo & manu, affectus propinquorum intelligitur:] exponendæ sunt aliæ eodem modo.

Metaphora cẽsenda est, parabola, quã quam longior, & continuata; cuius frequens est in Euangelio vsus: erat enim loquendi modus [familiaris Syris & Palæstinis,] vt auctor est S. Hieronymus. Has S. Augustinus diuidit in duo gene- *Lib. 2. qq. Euangeli car. q. 45.* ra: [Parabolas, inquit, Dominus aut secundum similitudinẽ aliquam ponit; sicut de seruo illo, cui Dominus dimisit, *Matth. 18.* quod ratione reddita debere inuentus est, & ipse conseruo suo dilationem saltem dare noluit: & de fœneratore, qui cũ *Luc. 7.* duobus debitoribus donasset, quod debebat, ab eo plus dilectus, cui plus donauit: & de homine, qui habebat duos filios, maiorẽ in agro sibi proprinquantẽ, minorem autem in longinquo luxuriantem: de his in quantum similia sunt, ducitur intellectus eius rei, cui adhibentur ad mysterium insinuandæ, aut requirendæ veritatis. Aut ex ipsa dissimilitudine *Matth. 6.* aliquid

aliquid probat, veluti est illud; quod si fœnum agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quantò magis vos modicæ fidei? ad hoc genus pertinet etiam illud, quod de seruo ait, cui Dominus denunciauerat, vt à villicatu remoueretur: fraudem quippe ille fecit Domino suo, vt falsatis chirographis, debitoribus eius, quãtum commodum visum est, relaxaret: neque vllo modo nos Dominus, vt sibi fraudem faciamus, hortatur: sed si eum qui fraudando sibi prouidit in posterum, laudatum dicit à Domino, quantò maiore alacritate sibi prouidere debet in æternam vitam?

Luc. 16.

Quamuis autem in parabolis nõ omnia sint necessaria, vt aiunt Patres, sed pleraq; ad ornatum historicũ pertineãt; nihil tamen mysterio vacat; & nonnunquam ex clausula ipsa parabolæ, quæ sit mens Christi Domini in vniuersa illa metaphora facilè cognoscitur: vt cùm legimus: [Multi vocati, pauci electi: &c, qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.]

Tertiũ præceptum.

Deniq; vt quæ de verbis dicẽda sunt, breuiter concludantur, idem S. Augustinus sic præcipit: [Nihil in scripturæ verbis debemus inspicere, nisi loquentis voluntatem, cui debent verba seruire: nec mentitur quisquam, si alijs verbis dixerit, quid ille voluerit, cuius verba nõ dicit:] hæc siquidem vnica ratio est sensus historici in Euangelijs indagandi.

Lib. 2. de cõs. Euang. cap. 28.

Quomodo inter meditandum exercetur intellectus, in coniungendo sensu morali cum historico.

CAPVT XX.

In historia, inquit S. Hieronymus, spiritualem habeas intelligentiam, & in tropologica historiæ veritatem: [horum vtrunque altero indiget.] Intelligentiæ autem moralis inuestigandæ duplex est ratio, vna simplex & aperta, qualis est in illis historijs, quæ per se ad mores spectant: De quibus loquens S. Gregorius: [Virtutum opera, ex magna parte iuxta solius historiæ textũ tenemus; ne si hæc ad indaganda mysteria trahimus, veritatem fortasse operis vacuare videamur.] Quare quando historia apertam virtutis narrationem continet, ita in ea per se emicat virtus, & allicit, vt per mysticam expositionem non sint, vi meditationis, quasi ex silice excutiendæ nouæ virtutũ latentium scintillæ. Quis enim in cõcione illa Domini, in qua tã multis verbis persuadet, Christianam iustitiam Pharisaica longè superiorẽ esse debere, adhibeat mysticam interpretationem? Quis item ad recõditiorem intelligentiã trahat apertas eius reprehensiones, præcepta virtutum, ieiuniorũ obseruationes, eleemosynas, & alia multa misericordię opera, quæ in Euangelio continentur?

Lib. 12. in Ezech. cap. 41.
Prior ratio.
Lib. 20. moral. cap. 31.
Matth. 5.

Inter meditandum igitur ea, quæ virtutum, aut vitiorum historias exemplaue explicant, non sunt mysticè exponẽda, sed diligenter animo infigenda, vt in vsus proprios virtutes, vitia in exempla conuertantur. Hanc rationem perpetuò sequitur S. Basilius in suis moralibus: [Pœnitentiam, inquit, agentes debent amarè flere, & reliqua quæ sunt pœnitentiæ signa edere. Et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat: priusquã gallus cantet, ter me negabis; & egressus foras fleuit amarè.] In regulis item breuioribus, vt exempli causa: [Quomodo, inquit, alij alijs inter nos obedientiã præstabimus? tanquam serui, ait, aduersum Dominos, conuenienter illi præcepto Domini, Qui vult in vobis esse magnus, sit omnium vltimus & seruus omnium. Quibus verbis adiungit, quod nos efficacius etiam possit mouere: sicut filius hominis non venit vt ministraretur ei, sed vt ministraret: & consentaneum in modum etiam dicto illi Apostoli; per charitatem spiritus seruire inuicem.

Cap. 3.
Matth. 26.
Inter. 115.
Matth. 10.
Galat. 5.

Illud porrò in hoc expositionis genere meditanti propositum esse debet, virtutum exempla ad ea, quæ conditionis ipsius propria sunt accommodare. Exẽplum ex S. Anselmo petamus, sic enim scribit in ea Domini verba: [Expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundũ maris: sæculares homines dicuntur esse dediti rotæ huius mundi: iuxta illud; in circuitu impij ambulant: per molam ergo

In Matth. cap. 18.
Psal. 11.

asinariam, sæcularis vitæ circuitus, & labor exprimitur: & per profundum maris, extrema damnatio designatur: dicit ergo, melius esset alicui contemplatiuo, vt volueret molam asinorum, id est, seculаris esset, volens solicitudinem mundanorum, & per hoc demergeretur in profundum inferni, quàm esset contemplatiuus scandalizās fratres suos: lenior enim pœna esset sibi in inferno.] Idem in explicatione petitionis filiorum Zebedæi, sic scribit: [Patitur frequēter Dominus discipulos suos aliquid nō rectè aut dicere, aut agere, aut cogitare, vt ex illorum culpa inueniat occasiones docendi, & exponēdi regulam pietatis. Et paulò pòst: Isti ambitiosi, illi inuidiosi, vtrique tamen nobis profuerunt.] Sic meditetur vir religiosus, & ad hanc normam suam meditationem instituat etiā sæcularis, ea inuestigans, & cogitās, quæ generi vitæ ab se instituto conueniant. Idemq; de alijs humanæ vitæ conditionibus intelligendum: aliter enim meditatur matrimonio copulatus, solutus aliter: aliter paterfamilias, aliter filius: aliter princeps, aliter priuatus ciuis.

Matth. 20.

Altera ratio. Altera ratio moralis expositionis est, cùm ex historia planè perspecta, rebusque gestis pietatem eruimus, documentaq; virtutis, personas personis accommodantes, res rebus, verbis verba. Qua ratione in Euangelio Herodes, diabolus est: infans Christus, virtus enascens suis nondū firmata radicibus: satellites Herodis, occasiones oblatæ hominib⁹, nec dū in virtute corroboratis, vt ab ea deficiant, qui prorsus est interitus paruulorum; à quo tamen angelorum monitu, & custodia eripitur Christus, hoc est, Virginis filius; is nimirum, qui virginem vt parentem habet, colit, imitatur.

In Nahum cap. 1. Hanc sequuntur plerique omnes Patres; inprimis autem apud Græcos Origenes, & sanctus Cyrillus: apud Latinos verò sanctus Gregorius Papa. De ea sic sanctus Hieronymus: [Historia stricta est, & euagandi non habet facultatem. Tropologia libera, & his tantum legibus circumscripta, vt pietatem sequatur intelligentiæ, sermonisque contextum, nec in rebus multum inter se contrarijs violenta sit copulandis.] Atque hæc dicta sint de intellectus exercitatione: nūc de affectu, quæ restant, expediamus.

De exercitatione Voluntatis, & Affectus, orationis tempore.

CAPVT XXI.

NON meditamur, vt intelligamus, aut discamus solū, sed multò magis vt animo ac volūtate moueamur & afficiamur: [Et in meditatione mea, inquit Dauid, exardescet ignis.] Affici igitur erga bonū, proprius est orationis meditationisue scopus; ex quo oratio vim, naturam, definitionemque adepta est: idcirco enim dicitur à S. Augustino: [Ascensio animæ de terrestribus ad cœlestia: à S. Damasceno: Ascensio mentis in Deum: à S. Chrysostomo: Colloquium cum Deo: à S. Gregorio Nysseno: Conuersatio vel sermocinatio cum Deo. Quod quomodo fiat, vniuersè à S. Augustino explicat sic: Quid opus est ipsa oratione, si Deus iam nouit, quid nobis necessarium sit, nisi quia ipsa orationis intentio cor nostrum serenat, & purgat, capaciusq; efficit, ad excipienda diuina munera, quę spiritualiter nobis infunduntur. Et post pauca: Fit ergo in oratione conuersio cordis ad eū, qui semper dare paratus est, si nos capiamus, quod dederit: & in ipsa conuersione purgatio interioris oculi cum excluduntur ea, quæ temporaliter cupiebantur, vt acies cordis simplicis ferre possit simplicem lucem, diuinitus sine vllo occasu, aut immutatione fulgentem, nec solum ferre, sed etiam manere in illa, non tantum sine molestia, sed etiam cū ineffabili gaudio, quo verè, ac sinceriter beata vita perficitur.

Psal. 38. *Serm. de tēpore, c. 230.* *Lib. 3. c. 24.* *Homil. 30. in Gen.* *Lib. 2. de Ser. Dom. in mon. c. 3.*

Oratione igitur purgatur cor, illustratur, perficitur; hoc est, instituitur & iuuatur, vt ingrediatur, & teneat tres illas vias, quæ trito iam nomine appellantur purgatiua, illuminatiua, perfectiua siue vnitiua; commouendo nimirum, regendo, & promouendo affectus animi vnicuique viæ proprios & accommodatos.

Porrò verba scripturæ diuinæ & pœsertim

tim Euangelicæ, per se apta sunt ad mouendū hominis cor; sunt enim vt verba sponsæ, de quibus S. Bernardus scribens
Ser. 67. in Cant. ait: [Sunt deliciosa ad saporem; solida ad nutrimentum; efficacia ad medicinā. Ex eo enim, quod suauiter sonant, affectum mulcent, & de sensuum vbertate mentem impinguant, & nutriunt, & de altitudine mysteriorum, dū intellectū, quò plus exercent, plus terrēt, miro modo tumorem sanant inflantis scientiæ.] Est tamen præterea necessaria hominis industria, & exercitatio; qua vna, se, qua si verrere spiritum suum testatur Propheta. Vt enim Elisæi spiritus, non nisi ad psalterij concentum suscitatus est; sic humanum cor, non nisi industria meditationis afficitur, & concalescit.

Alij autem sunt affectus incipiētium, & in via purgatiua constitutorum, alij proficientium, & viæ illuminatiuæ: alij denique perfectorū, & viæ vnitiuæ. Affe-
Affectus primus. ctus incipientium statui accommodati, & quos orādo in seipsis excitare, vt plurimū, debent qui purgātur, hi ferè sunt, dolor de peccatis, siue detestatio peccatorum, timor iudicij Dei & iustitiæ eius, horror inferni, odium & contēptus sui, vilitatis suæ cognitio, & erubescentia.
2. Proficientium verò hi, virtutum amor, & desiderium eas acquirendi, humilitatis nimirum, patientiæ, castitatis, obediē-
3. tiæ, mansuetudinis, & similium. Perfectorum postremò hi, amor Dei, spiritualis voluptas, & exultatio in contemplatione ac memoria immensarum diuitiarum ac perfectionum Dei, eiusq; summæ, & inexplicabilis beatitudinis; desiderium vehemens sanctificationis nominis eius, aduentus regni eius, expletionis diuinæ voluntatis, sicut in cœlo & in terra, gratiarum actio pro tantis, & tam multis beneficijs à Deo acceptis, votum Deo placendi, & in rebus omnibus grati animi specimen illi exhibendi, admiratio maiestatis eius, adoratio, & cultus summæ ac præpotentis diuinitatis, spes & fiducia propensæ liberalitatis Dei, & infinitæ eius misericordiæ, laudatio & prædicatio ipsius: alij denique innumerabiles animi affectus, quos experientia potius, quàm doctrina cognosci, optandum est.

Lib. 1. c. 15. Incipientium sunt affectus illi, quos copiosè descripsimus libro primo: quod etiam allato exemplo Dauidis in Psalmis pœnitentiæ, & præsertim quinquagesimo, confirmauimus, nō repeto hic, quia inde peti possunt. Nec illustrius exemplar pœnitenti ad imitandum in oratione, proponi posse video, quàm Dauidem, sese in pœnitentiæ Psalmis meditandis tanta cum animi submissione, & contritione cordis exercentem.

Huc pertinent multa, quæ S. Ambrosius inculcat virgini lapsæ, & S. Chrysostomus Theodoro similiter lapso, & sanctus Anselmus in deploratione amissæ virginitatis: & exemplum in promptu est in Psalmo centesimo vigesimo nono. [De profundis.] Ecce cognitionem miseriarum quibus premitur: Ecce item submissionem animi magnam [Clamaui:] Ecce magnitudinem doloris, & contritionis; est enim clamor hic hominis grauitate peccatorum oppressi, & supra modum afflicti. [Ad te Domine:] ecce timorem serui erga Dominum. [Domine exaudi vocem meam: &, Fiant aures tuæ intendētes in vocem deprecationis meę:] ecce conuersionem cordis ad Dominum, & diuinæ gratiæ vehementem postulationem. [Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine, quis sustinebit?] ecce peccati & grauitatis eius cognitionem, & simul detestationem eiusdē. [Sustinuit anima mea in verbo eius, sperauit anima mea in Domino: Quia apud te propitiatio est:] Ecce spē venię, non ex operibus, quæ fecimus nos, sed ex vi gratiæ, & misericordię, quę in Deo est maxima: ecce etiam spem in Christi redemptoris meritis, si quidem [copiosa apud eum redemptio,] & alij multi affectus pœnitentiæ, quos habebat Dauid, cū in eiusmodi Psalmis versabatur.

Proficientiū verò, & perfectorū insignes affectus exprimit S. Augustinus in suis confessionibus multis in locis: quales illi sunt in quinto libro. [Accipe sacrificium confessionum mearū de manu *Cap. 1.* linguæ meæ, quam formasti, & excitasti, vt confiteatur nomini tuo, & sana omnia ossa mea, & dicent: Domine, quis similis tibi? sed te laudet anima mea, vt amet te, & confiteatur tibi miserationes tuas, vt laudet te. Et libro primo: Quis mihi dabit, acquiescere in te? *Cap. 34.*

quis mihi dabit, vt venias in cor meum, & inebries illud, vt obliuiscar mala mea, vt vnum bonum meum amplectar te? Quid mihi es? Miserere vt loquar. Quid tibi sum ipse, vt amari te iubeas à me, & nisi faciam, irascaris mihi, & mineris ingentes miserias: parua ne ipsa est miseria, si non amem te?] & alij similes, quos nobis attigisse satis est exempli causa.

In Euangelio multa est materia affectuum omnium, sicut in alijs plerisque Scripturis diuinis, & præsertim in Prophetis, maximè verò omnium in Psalmis. Et in Euangelio quidem ad cõmouendos animos incipientium accommodatissima est parabola de filio prodigo; historia publicani, & Pharisæi in templum ascendentiũ, & tam dissimili euentu vota sua promẽtiũ: conciones omnes Dñi, in quibus aut minas intentat, aut supplicia peccatoribus interminatur.

Matth. 20. & 23. Luca 14. & 18. Proficiẽtes verò, & perfectos excitat Dominus in parabolis, quarum est illa clausula: [Multi sunt vocati, pauci verò electi. Et illa: Qui se humiliat exaltabitur:] & in concionibus tam multis, quibus turbas aut discipulos docet mundi contemptum, & diuitiarum, suijpsius abnegationem, carnis mortificationem, paupertatem spiritus, castitatem, cordis puritatem, Dei solius timorem, & amorem, zelum salutis animarum; Denique quibus instruit ad omnem vitæ Christianæ, atque Euangelicæ perfectionẽ, præcipuè verò ad sui ipsiusmet vitæ, passionis, & mortis imitationem.

Vniuersè autem præcipiunt magistri doctrinæ spiritualis, vt quanto tempore affectus excitatus, quicunque sit ille, animum detinet afficiendo, tanto in eodem orantis animus perseueret, minimè interim solicitus quidnam meditandum supersit. Qua ex re obiter illud etiam intelligitur, quàm diuturna esse debeat meditatio cum affectu copulata, siue ille lenis sit, siue vehemens; & an laudabilis sit magis breuis, an longa oratio. Sic enim scribit S. Augustinus ad Probam: *Epist. 121.* [Aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus. Dicuntur fratres in Aegypto crebras quidem habere orationes, sed eas tamen breuissimas, & raptim quodãmodo iaculatas; ne illa vigilãter erecta, quæ oranti plurimũ necessaria est, per productiores moras euanescat, atq; hebetetur intentio. Ac per hoc etiã ipsi satis ostendunt, hanc intentionem sicut non est obtundenda, si perdurare non potest, ita si perdurauerit, non esse rumpendam.

Ex vno, & ex multis etiam simul conglobatis affectibus existit precatio ad Deum: de qua S. Augustinus, sic scribit: *Ibidem.* [Absit ab oratione multa locutio, sed nõ desit multa precatio, si feruens perseuerat intentio: nam multum loqui, est in orando rem necessariã superfluis agere verbis: multùm autẽ precari, est ad eũ, quem precamur, diuturna & pia cordis excitatione pulsare: nam plerũque hoc negotium plus gemitibus, quàm sermonibus agitur, plus fletu, quam affatu.

Precatio autem, quanquam toto meditationis tempore permisceri solet orationi, prout ab affectu suggeritur, propriè tamen clausula est meditationis, & totius huius exercitationis extrema periodus; & à quibusdam colloquiũ nominatur: in quo omnes neruos intẽdit mẽs, voluntas, affectus omnes tum orationibus, tum obsecrationibus, & postulationibus, vt vincant Deum, ad se trahant, eumq; ita teneãt, vt cum Iacob antiquo Patriarcha eum minimè dimittendum statuant, donec benedixerit illis.

Verùm tota hæc voluntatis affectio orationis tempore, non tam in præceptionibus posita est, quàm in magna erga Deum submissione, & reuerentia. Si quidem Dei donũ est, potius quàm hominis industria. [Ipse enim spiritus, vt ait Apostolus, postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, quia nimirũ eos ipsos gemitus nobis ingenerans, postulationes nostras quasi dictat, & informat. Denique Dauid auxilio Dei tribuit *Psal. 83.* [ascensionis cordis; sed in valle lachrymarum: quia vt ait sanctus Gregorius, *Lib. 30. moral. cap. 28.* quos exterius in fletu continet conuallis humilitatis, eos interius subleuat ascensus contemplationis.]

Quoniam tamen in recta prudentiq; exercitatione affectus, tota meditationis nostræ vis posita est, quomodo in ea gerere se debeat proficiens, breuiter est explicandum.

Pono igitur id, quod antè tetigi, duplices esse affectus animi, vehementes,

mentes, & mites.

Affectus vehementes. Affectus vehementes, si à Deo immittuntur, vt accidit, cùm ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ij humiliter admittendi sunt, & quandiu Deus dederit, diligenter conseruandi, & continuandi.

Sed hi siue diuinitùs, siue nostra etiā industria concurrente excitētur, diuturni esse non possunt: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animā, ne vim tantam, tantumq; pondus, quantum secum adferunt vehementes affectus, fragilis natura diu sine nouo Dei munere sustinet. Quam ob causam, ne videlicet capitis aut pectoris constitutio lædatur, cùm sponte commouentur à nobis, sunt quantocyus prudenti remissione eleuādi, & post etiam omnino deponendi.

Sūt nihilominus huiusmodi affectus vtiles & necessarij in plerisque vitæ spiritualis grauibus casibus, cùm videlicet agitur ad abolenda peccata præterita, de vehementissimo animi dolore concipiendo, qui contritio fit; præsertim cùm instituitur in eum finem totius anteactę *Isaia 38.* vitæ generalis confessio. Tunc enim sunt cum Propheta recogitandi anni in amaritudine animi. Deinde magnus voluntatis ardor asciscendus est, cùm pulsamur graui aliqua, periculosaque tentatione; qualis insurgit interdum contra fidem, continentiam, charitatem, vocationem: cùm item, deferuescente paulatim spiritu, in animi teporem miserè delapsos nos deprehendimus, ac de vita renouanda, feruoreq; spiritus resuscitādo seriò cogitamus: cùm denique ad diuinā gloriam illustrandā aliqua inesida via est, quā ijs difficultatibus obstructam cernimus, quæ nō sine magna animi cōtentione superari possunt. Ad hæc omnia prælstāda necessarius est magnus animi conatus ac vigor, cui coniunctus sit par, aut etiam maior animi affectus. Affectum hunc vehementem si Deus tunc commouet, vt is concitetur in nobis, magnoperè nobis elaborandum est; adhibita præsertim attenta consideratione, contentaq; precatione: ex his nempe duobus, tanquam ex cōflictu duorum corporum, exardescit hic ignis. Sed hunc longiusculæ meditationi, qua l.s est vnius horæ, aut etiam duarū, conuenire haud permittit hominis valetudo, & carnis infirmitas.

Quare meditationis de qua hic agimus maximè proprius est lenis affectus; *Affectus lenis.* quippe qui protrahi diutius potest, nec, dum protrahitur, capiti pectoriue noxius est: hunc si non gignit in animo Deus, facile eius adiuti gratia excitamus ipsi suprà explicata commentatione verborum, & actionum Euangelicarum, maximè verò personarum, Dei, aut sanctissimæ Trinitatis, Christi Domini, beatissimæ Virginis, & aliorum, quos suo loco numerauimus: id autem ferè sit, expleta ratiocinationis cuiusque periodo, non amplius ratiocinando, sed simpliciter apprehendendo personam, cuius illa sunt verba, actionesue; in conspectu eius nos ipsos sistendo, eam humiliter intuendo mentis & phantasiæ lumine, dulciterq; alloquendo, nō ore aut verbis, sed cordis affectibus.

Id porrò fieri duplici ratione potest: *Prior ratio.* prior est commotio affectus erga præsentem, verbi gratia, Dominum Christum reuerentiæ, timoris, admirationis, amoris; sed statim transcurrēdo ab vna ratiocinatione ad aliam, aut ad eandem etiam recurrendo; ex quo non magna capitur vtilitas: quod ea cōmotio ponticulus tantum sit, quo iungitur vtraque ratiocinatio, nec magnoperè animum afficiat.

Posterior est commotio alicuius affe- *Posterior.* ctus, aut eiusdem etiam, sed continuata, aut certè cum magna animi submissione multò maximè repetita, idque non modico tempore, sed quo longiore fieri potest. Hoc si bene fiat, vtilissimum est, & in eo positum est totum huius exercitationis momentum.

Hæc ipsa cœlestium est ciuium apud *Isaia 8.* Isaiam oratio, quia diuinæ Maiestatis admiratione suspensi, illi perpetuò canūt: [Sāctus, Sanctus, Sanctus:] proptereà- *Apocal. 4.* que apud S. Ioannem dicuntur requiem non habere, dum id dicunt, hoc est, nunquam intermittere orationem huiusmodi.

Verùm quoniam hic de nostra, hoc est, mortalium hominum oratione agitur, fuit hæc Dauidi familiarissima meditatio. Excitabat autem Dauid affectum in Deum, quem præsentem, dum psal-

1\. psalleret, intuebatur, dupliciter: vel simplici cóceptione alicuius eius attributi,
2\. actionisue; cuius repetitione eandē cótinuabat, aut refricabat animi motionē: vel si varias ac distinctas diuinas actiones meditaretur, tunc tamen nonnisi in vno eodemq; animi affectu commouēdo, augendoue persistebat.

Exēpla primi generis. Exempla primi generis sunt illa: [O Domine ego seruus tuus, ego seruus *Psal.115.* tuus:] affectus est dedicationis, & deuo- *Psal.56.& 117.* tionis [Paratum cor meum Deus, paratum cor meum;] dedicationis & prompti simul animi ad omnem Dei voluntatem obeundam. Desiderij diuinæ gratię *Psal.56.* fauorisque illa, [Miserere mei Deus, mi *Psal.66.* serere mei. Benedicat nos Deus, Deus noster, Benedicat nos Deus.] Præclara illa diuinæ spei & amoris; [Misericor- *Psal.143.* dia mea, & refugium meum, susceptor *Psal.17.* meus, & liberator meus, protector meus, & in ipso speraui. Diligam te Domine fortitudo mea. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. Deus adiutor meus, & sperabo in eum. Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus. Denique diuinę *Psal.46.* laudis; Psallite Deo nostro, psallite, psallite Regi nostro, psallite.]

Exēpla secundi generis. Alterius generis exempla sunt multa in Psalmis: omnia nimirum illa, in quibus variatis sententijs, quas Propheta contemplabatur, per quosdam intercalares versus, ad eundem redit affectum. Illustriora huius generis exempla sunt Psalmus centesimus trigesimus quintus; *Psal.135.* in quo ad illud: [Quoniam in æternum misericordia eius,] vigesies septies repetitū se mirabiliter excitat ad diuinæ misericordiæ miraculum prædicandum; & *Psal.150.* Psalmus vltimus, in cuius quinque solis versiculis, vndecies ad Dei laudes decātandas, prouocat.

Nec desunt in Ecclesiastico officio documenta, quibus ad tam vtiles repetitiones affectuum nos instituit per verborum repetitiones sancta mater Ecclesia. In sacrificij quidem missæ initio, cùm excitat ad insignem contritionem per illa; [Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.] Cùm deinde ad expetendam Dei misericordiam, nouem Kyrie eleison accumulat; & deinceps alia plura; adeò vt aliquo anni tempore solenni concentione diuini officij vndecies Alleluia, ad Dei laudes amplificandas, pronunciet vnius Antiphonæ spiritu.

Eandem rationem secuti sunt Patres *Lib.10.confess.cap.17.* in suis meditationibus. [Serò te amaui, ait sanctus Augustinus, pulchritudo tā antiqua, & noua, serò te amaui. Et co- *Cap.1.* gnoscam te cognitor meus, cognoscam te:] nimirum quod, vt arbitror, hæc recta certaq; via est ad eam cum Deo coniunctionem, & consuetudinem, quā scopum esse orationis & meditationis, Patres tradunt. [Cùm auida mente, ait sanctus Bernardus, versamus testimonia e- *Ser.in Cāt.32.* ius, & iudicia oris eius, sciamus pro certo adesse sponsum, & alloqui nos:] qua- *In Ps.131.* re Cassiodorus etiam obseruauit, tunc Dominum adfuisse præsentem templo Salomonis, illudq; sua gloria cópleuisse, quando repetitum illud carmē: [Quoniam in æternum misericordia eius,] toties vti diximus, decantatum tunc etiam est iussu Regis. Quod si vicissim loquimur nos cum Deo in secreto cordis per interna desideria, vt sanctus Gregorius *Lib.10.moral.cap.12.* scribit, quid hic ad diuinam familiaritatem amplius optari potest?

Nec via solum, sed compendium simul est ad veræ solidæque deuotionis habitum comparandum: hic enim nonnisi frequentatis actibus efficitur. Sic habet sanctus Bonauentura: [Si quis per *Lib. de mystica Theol. q.vlt.* viam purgatiuam benè præparatus sæpissimè hoc dictum corde frequentaret? O Domine, quando te diligam? quando te constringam? citiùs se sciret experimentaliter inflammari, quàm si de secretissimis cœlestibus, & [illegible], æterna generatione, vel processione millies cogitaret.

Hæc demum est stabilis animæ quies, & exultatio, de qua Dauid; [Sicut adipe *Psal.62.* & pinguedine repleatur anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum.] Siquidem, vt scriptum est apud B. P. Ignatium: [Non abundantia scientiæ, *Anno.2.ex prioribus.* sed sensus & gustus rerum interior, desiderium animæ explere solet.]

Veruntamen sunt in hac exercitatio- 1. ne hæc diligentissimè procuranda. Primum quidem, ne eam ingrediamur sine magna animi puritate, conscientiæque *Collat.10.cap.6.* candore: nam vt ait Cassianus: [Vna-

quæq;

quæque mens in oratione sua erigitur, aut formatur, secundum puritatis suæ meritum ac mensuram.] Et Vgo Victorinus auctor est, Deum, affectum suę dulcedinis non exhibere, nisi hominibus Ioanni Euangelistæ similibus, hoc est, mundis corde. Accedat deinde ad puritatem humilitas, & reuerentia maxima. [Loquar ad Dominum meum, cùm sim puluis, & cinis,] dicebat Abraham. Et S. Bernardus iubet, prius ad oscula pedum abijcere nos, quàm audeamus ad manus & os aspirare. Postremò non sistatur in gustu, sed gustus dirigatur ad opus: & pro occasione, deuotionis habitus oportunè ac promptè virtutum vsui seruiat: denique, vt eiusdem Sancti Patris verbis loquar: [Persistentibus nobis in oratione, pinguescat pectus, repleat viscera inundatio pietatis, & si sit qui premat, lac conceptæ dulcedinis vbertim fundere illa non tardabunt.]

Vgo declau stro animæ, cap. 10. 2. *Genes. 18.* *Ser. 3. & 4. in Cantic. 3.* *Serm. 9. in Cantic.*

De Impedimentis Contemplationis,

CAPVT XXII.

De contemplationis gradibus nihil hic dico: loc⁹ est in postremo libro: quod reliquum est ad hoc, vt ea, quæ de oratione inchoauimus, absoluantur, est explicatio impedimentorum, quibus orātis animus detineri solet, ne oret sicut oportet. Qua de re S. Bernardus: [In hoc arcanum, & in hoc sanctuarium Dei, si quem fortè vestrum aliqua hora sic rapi, & sic abscondi contigerit, vt minimè auocet, aut perturbet, vel sensus egens, vel cura pungens, vel culpa mordens, vel ea certè, quæ difficilius amouentur, irruētia imaginum corporearum phantasmata; poterit quidem hic, cùm ad nos redierit, gloriari, & dicere; Introduxit me Rex in cubiculum suum.] Quo loco Sanctus Bernardus quatuor impedimenta numerat, quæ S. Bonauentura quodam quasi commentario explanauit: refero breuiter, quæ ille copiosius, adiectis quibusdam.

Serm. 23. in Cantic. in fine. *Cantic. 1.* *In meditationibus vitæ Christi, cap. 56.*

Primū im- Primum impedimentum est [sensus egens:] est quippe anima ita corpori copulata, itaque viribus, & sensibus corporis vtitur administris, vt cùm laborāt hi, minimè apta sit ad contemplandū. Quare cum ægro corpore sumus, contemplationi non sumus idonei; nisi Deus, peculiari ope iuuet: nec cū fame, siti, aut alio corporis incōmodo cruciamur, & premimur. [In excelsis,] inquit S. Ambros. [infirmi esse non possunt.] *pedimētū.* *Lib. 5. in Lucam, c. 6.*

Secundum impedimentum est S. Bernardo: [Cura pungens,] hoc est, solicitudo rerum terrenarum: Cor enim, quod ijs tenetur, distrahitur ab illis, vt sese minimè colligat ad orandum. *Secundum.*

Tertium impedimētū, nominat idem [culpam mordentem.] Et quidem tam de curis, quàm de culpis vberius scribēs alibi sic ait: [Sunt tria, quæ oculum impediunt, tenebræ, humor concretus, puluis iniectus. Hæc ipsa sunt etiam quibus interior oculus impeditur, sed alia nomina sortiuntur; tenebræ scilicet peccatorum, recordatio eorundem peccatorum, cura terrenorum actuum. Primo illo morbo turbatum se plangebat propheta, cùm diceret: Dereliquit me virtus mea, & lumen oculorū meorum, & ipsum non est mecum: cum enim luce iustitiæ destituimur, nil aliud quàm peccatorum tenebras inuenimus. Item secūdo se grauari sentiebat, cùm dicebat: Conuersus sum in ærumna mea, dū configitur spina. Tertio occupari se conqueritur, cùm dicit: Quia cinerem tanquam panem manducabam: Cinerem scilicet actionis, pro pane cōtemplationis. Quicunque ergo mentis oculum diuinæ contemplationi vult intēdere, profectò necesse est, vt eum prius ab hoc triplici impedimēto studeat purgare. Quod si quis facere contendat, nouerit contra triplicem morbum, triplex quoque fore remedium: nam primus quidem per confessionem, secundus per orationem, tertius curatur per quietem.] His non valde dissimilia leguntur apud sanctum Gregorium in moralibus; præsertim [non refricandam esse memoriam peccatorum, tempore orationis illius, qua imprimis quæritur animæ cum Deo, per suauissimum ipsius amorem, coniunctio.] Et primo libro huius operis quædam huc pertinentia explicata sunt.

Tertium. *Ser. 5. de Assump. Virg.* *Prim⁹ morbus.* *Psalm. 37.* *Secundus.* *Psalm. 31.* *Tertius.* *Lib. 10. cap. 17. & 18.* *Cap. 14.*

Quartum

Quartum impedimentum. Quartum Impedimentum est multitudo phantasmatum irruentium: aduersus hoc multa scribunt Patres. Et primùm quidem Cassianus crebrò inculcat: [Quales orantes volumus inueniri, tales nos esse oportet ante tempus orandi; necesse est enim mentem in tempore supplicationis suæ de statu præcedenti formari. *Collat. 10. cap. 13.* Et sanctus Gregorius: Cùm se mens ad studium orationis erexerit, earum rerum imagines reuerberata patitur, quibus libenter priùs otiosa premebatur.] *Lib. 10. moral. c. 17.* Deinde monet idem Cassianus oratione ad Deum agendum pro oratione cótra eadem importuna phantasmata: *Collat. 10. cap. 9.* [Euagationibus animæ innumeris, ac diuersis, & instabilitate cordis exæstuo, nec cogitationũ dispersiones valeo coërcere, ipsamque orationem meam fundere absque interpellatione, atque phantasmate inanium figurarum, necessariò proclamabo: Deus in adiutoriũ meum intende, Domine ad adiuuandum me festina.] Sanctus Augustinus, cogitationem suscipere iubet præsentiæ Dei, corã quo stamus; præsertim autem benignitatis, & patientiæ, qua nos tolerat, dum in conspectum eius venimus, aut stamus, animo pleno occupatoque cogitationibus alienis, & ludictis: *In Ps. 25.* [Quoniam inueni Domine cor meum, vt oratem te: inuenire se dixit cor suum, quasi soleret ab eo fugere, & ille sequi quasi fugitiuum, & non posse comprehendere, & clamare ad Dominum; *2. Reg. 7.* quoniam Domine cor meum dereliquit me. *In Ps. 39.* Itaque fratres mei attendens quod hic ait: lætifica animam meam leuaui, quoniam suauis, & mitis es; videor mihi videre ad hoc dixisse mitem Deum, quia patitur ista nostra, & expectat tamen à nobis orationem, vt perficiat nos, & quando illi eam dederimus, accipit gratè, & exaudit, nec meminit tantas, quantas inconditè fundimus; & accipit vnam, quam vix inuenimus. Et paulò post: Et tolerat Deus tot corda precantium, & diuersas res cogitantium; omitto dicere, & noxias, & peruersas, & inimicas Deo. Quoniam tu suauis es Dñe, ac mitis es: toleras me, quia tu suauis es Domine, ac mitis.]

Nec parui pendendum est peccatum, quod in hoc per negligentiam committitur à nobis, quod accuratè ad scholasticam normam ex Patribus etiam explicat P. Gregorius Valentia in suo Theologico tomo tertio; *Disp. 6. q. 2. pũcto 3.* in quo similiter multa de virtutibus sapienter tractata inueniet proficiens: [Nam quę, vt ait Sanctus Cyprianus, segnitia est, alienari, & rapi ineptis cogitationibus, & profanis, cùm Dominum deprecaris, *De orat. Dom.* quasi sit aliud, quod magis debeas cogitare, quã quod cum Deo loqueris? quomodo te audiri à Deo postulas, cùm te ipse non audias? Vis esse Deũ memorem tui cùm rogas, quando tu ipse, memor tui non sis? Hoc est ab hoste in totum non cauere: hoc est, quando oras Deum, maiestatem Dei neglĩgẽtia orationis offendere: hoc est, vigilare oculis, & corde dormire.] S. Basilius eundem hunc locum tractat. *Const. mon. cap. 2.* Quanquam locus S. Bernardi accipi etiam potest de summo contemplationis genere; in quo asserunt viri sancti, mentem ita liberam esse à corpore, vt quasi extra corpus posita, spiritualiter, & sine corporis phantasmate intelligat. Sed de re hac in quinto libro.

De Pietate, & Obseruantia.

CAPVT XXIII.

Explicatis ijs, quæ pertinere visa sunt ad orationẽ, quæ magna pars est virtutis, quæ religio nominatur, ad reliquas præcipuas virtutes tractandas aggrediamur.

Sequitur religionem Pietas, quæ sic describitur à Cicerone: *Lib. 2. de inuent.* [Pietas est, per quam sanguine iunctis, patriæque beneuolis officium, & diligens tribuitur cultos. Explicat S. Thomas: *2. 2. q. 101. art. 1.* Ad religionem pertinet, cultum Deo exhibere; ad pietatem autem, parentibus, & patrię; quibus iunguntur consanguinei, & amici: ac sicut cultus nomine intelligitur honor, sic obsequium significat; vtrunque iubet pietas præstari ijs, quibus debetur à nobis.]

Pietati affinis est obseruãtia; per eam enim quasi per alteram pietatem, vt ait Tullius, [reueremur, & colimus ætate, aut sapientia, aut honore, aut dignitate aliqua antecedentes.] *Ibidem.*

Prim⁹ gradus. Primus gradus est, pietatis & obseruantiæ propositum; mouentia autem voluntatem

Primum incitamentũ. Primum est pietas innata nobis, nec nobis solùm, sed penè belluis ipsis: [Bestię, ait S. Chrysostomus, & mutæ pecudes pietatis iura conseruant, & quibus natura denegat rationem, nō tamen denegat pietatem.] Egregium exemplum pietatis huiuscemodi exaggerat S. Ambrosius in ciconijs, quæ artus patris plumis nudatos præ senectute fouent alarum suarum tegmine, & collatitio cibo pascunt famescentem, immo & fulcro alarum suarum subleuant debilem, & quasi reparādo, ad volandum exercent: hanc ob causam impij in parentes Iudæi, dicti sunt [genimina viperarum;] quoniam solæ viperæ nascendo matres occidunt. *Tom. 1. Ser. de Absalon patrem per sequente. Lib. 5. Hexameron, cap. 16. Matth. 23.*

Secundum incitamentum. Secundum mouens est vtilitas: nam magnū præmium proponitur pijs filijs in lege Moysis, nempe longitudo vitæ, & terrena felicitas: contrà, diræ, & maledicta in impios passim coniiciuntur, & apud Moysem, & apud Salomonem. Hoc ipsum de virtute obseruantiæ præceptum intelligitur ex sacris libris, & præsertim ex Apostolo, cuius ad Romanos hæc sunt verba: [Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; non enim est potestas nisi à Deo. Quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirūt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali.] Maximè verò exhibenda est obseruātia Principibus, & Dominis Ecclesiasticis: nam [qui bene præsunt presbyteri, ait Apostolus, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo, & doctrina.] Nec ab hoc numero senes, & maiores natu eximendi sunt, siquidem scriptum est: [Coram cano capite consurge, & honora personam senis; & time Dominum Deum tuum.] *Exod. 22. Deut. 5. Leu. 20. Deut. 21. Prouer. 20. 28. & 30. Rom. 13. 1. Tim. 5. Leuit. 19.*

Secundus gradus. Secūdus gradus pietatis, & obseruantiæ est, fortitudo. Dupliciter autem in hoc gradu se proficiens exercet, *Prior modus.* vno modo, cum tolerat æquo animo parentum, & maiorum siue incommoda, siue vitia, siue iniurias. Hoc enim quam difficile sit, indicant illa S. Ambrosij verba: Quis nostrum leuare ægrum non fastidiat patrem? quis fessum senem humeris imponat? Quis vt pius sit, non hoc seruulis mandat obsequium?] Ob eandem causam Salomon hac de re præscriptum singulare dat: [Fili suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius, & si defecerit sensu, veniā da, & ne spernas eum in virtute tua. Eleemosyna enim patris non erit in obliuione.] Clarissimum exemplum, & pijs filijs ad imitandum proponitur in libro Genesis, cùm duo filij Noë auersa facie, ne patrem nudum videant, deiecto de humeris pallio modestissimè cōtegunt. *Lib. 5. Hexameron. cap. 16. Eccles. 3. Genes. 9.*

Alter modus. Alter modus est priore superior, tantò scilicet, quantò in Deum pietas, superat pietatem in parentes. Cùm nimirum fortiter resistimus omnibus, etiam parentibus, qui nobis auctores sunt facinoris alicuius aduersus sanctam Dei legem, & voluntatem: quam actionem, vt egregiæ fortitudini adscribit scriptura diuina, sic magno præmio dignam censet apud Moysem illis verbis: [Qui dixit Patri suo & Matri suę (sermo est de Leui contra carnem & sanguinem pro lege Dei dimicante) Nescio vos, & fratribus suis, ignoro vos: & nescierunt filios suos: Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt. Benedic Domine fortitudini eius.] Maior quippe fortitudo fuit seipsos affectionēque naturæ vicisse, quàm ensem aduersus consanguineos & affines distrinxisse. Quæ res si laude digna habita est in veteri testamento, cū spiritus perfectionis angustissimus erat, quid dicendum de tēpore noui testamenti, in quo idem spiritus tam latè patet? certè à Domino in hanc sententiam multa dicta sunt, & inculcata: & S. Gregorius exponens illa verba: [Si quis venit ad me, & non odit Patrem & Matrem, ait; Parentes, quos aduersarios in via Dei patimur, odiendo, & fugiendo nescire debemus. Et S. Ambrosius: Necessitudini generis, diuinæ religionis pietas antefertur.] Denique & S. Hieronymus, & S. Bernardus, & omnes Christianæ perfectionis sectatores, multi sunt in prædicando, dictis, & exemplis confirmando hoc parētum contemptu, quando ita necesse est ad ingrediendam, aut prosequendam viam salutis ac perfectionis: & quod quoque allatum est, scitum est illud S. Chrysostomi: [Vt cùm spiritualia impediunt parentes, *Deut. 33. Luc. 14. Homil. 37. in Euang. In Luc. 9. & 12. Tom. 3.*

Hom.84.in 19. Ioan. rentes, ne cognoscendi quidem sunt, ita cùm nihil impediunt, meritò omnia his sunt tribuenda, & omnibus ipsi antefe- rendi.]

Ad hoc facit obseruantia & obedientia, quæ præstanda à nobis est [Dominis non tãtùm bonis & modestis, sed etiam discolis:] vt S. Petrus præcipit; & cùm *1.Pet.2.* Deus vtitur Assur furoris sui virga,] ad- *Isaia 10.* uersus scelera nostra.

Tertius gradus. Tertius gradus est voluptas, quæ percipitur ex pietatis & obseruantiæ actionibus repetitis. Hanc certè optasse in filiorum obedientia S. Paulum, ostenditur ex præcepto, quod imponit parenti- *Coloss.3.* bus, cùm ait: [Patres nolite ad indigna- *Hebr.13.* tionem prouocare filios vestros, vt non pusillo animo fiant. Et cùm affirmat, liberis non expedire,] si patres imperent cum gemitu, apertè significat, cupere se, vt filij [cum gaudio] pareant, vt prompto, & alacri obsequio lætitiam adferant imperantibus.

Porrò in animo magno, qualem nunc pingimus, magnas vires habet, & exercet pietas, efficitque vt intelligant homines, & velint, non solùm mortalis vitæ parẽtibus obsequi, sed multò etiam magis auctoribus, secundùm Deũ, vitæ nostræ spiritualis: quos propterea Patres spirituales nominamus: & vsq; eò progreditur hæc affectio, dum ad vitam ipsam profundendam pro spiritus parentibus, spirituales filios paratissimos reddit: hanc enim vicem hi debent illis: *Tom.5.ho. 14. De recipiendo Seuerino.* [Pater sum, inquit S. Chrysostomus, & pater nimis super filios tremens, ita vt sanguinem meũ pro vobis fundere paratus sim. Sed & vos eadem facite pro nobis: simili namque erga nos deuincti estis affectu. Nam & Paulum audite, qui dicit; salutate Priscillam, & Aqui- *Rom. 16.* lam adiutores meos in Christo, qui pro anima mea suas ceruices posuerunt: sicut enim pulchrum est, pastorẽ pro ouibus immolari; ita rursum pulchrum est, & oues à pastore nec morte seiungi.]

Lib. vno cõtra gent. tom. 5. Probat idem alibi (quæ causa est cur nos tantoperè eos diligere debeamus) Patres spirituales maiore nos amore prosequi, quàm naturales: Paulo ita attestan- *2.Cor.11.* te: Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Sed demus patres hucusque affectu accedere posse, nos spirituales patres maiore appetere, ostendemus: at hoc ipsum vnde? ab ijsdem visceribus, & Moysis verbis: ille verò quid dicit? si remittis eis peccatum, remitte: sin minus, & me ipsum ex libro quem scripsisti, dele. Nul- *Exod.32.* lus sanè est pater, cui alioqui bonis infinitis perfrui liberum sit, qui tamen malit vnà cum liberis suis pœnis affligi: at Apostolus, vt qui in gratię statu versatus fuerat, paterni huius affectus intentionem addidit, propter Christum: non enim Moysis exemplo cum illis pœnas dare malebat, sed vt alijs bene esset, sibi ipse excidium imprecabatur. Optarem ipse anathema esse à Christo pro cognatis meis patribus secundum carnẽ. Tan- *Rom. 9.* ta certè misericordia, & affectu, olim sanctorum animi abundabant. Quid mirum igitur si pro tanto patrum spiritualium amore par rependatur amor à filijs? & vitam tam liberaliter profundentibus vita reddatur alacriter?] Quod est maximum veræ pietatis indicium.

De obedientia.

CAPVT XXIIII.

Anctus Thomas sic obedientiam describit, vt sit *2.2.q.104. art.2.ad 3.* [Virtus, quæ propriam hominis voluntatem promptam reddit ad implẽdam voluntatem alterius, scilicet præcipientis:] quæ descriptio latissimè patet: Complectitur enim obediẽtiam, quam Deo, & quam hominibus præstamus. Et hominibus quidem, siue parentibus, siue principibus, immo & legibus debemus, & quam propter Deum, & tanquã Deo, spiritualibus patribus, & Maioribus exhibemus. Nobis hic tractandum est de ea præsertim obedientia, quam propter Deum hominibus præstat proficiens, & quam inter consilia Christi, tanquam perfectionis cumulum semper adnumerauit Ecclesia.

Huius primus gradus sit, propositum *Prim⁹ gradus.* obediendi. Ad quod mouent hominem multa. Primum, quod obedientia hæc *Primum incitamentũ.* magni sit apud Deum meriti: docent id Patres; imprimis sanctus Gregorius illis verbis: [Longè altioris est apud Deũ meriti,

Lib. 6. in 1. Reg. c. 2. meriti, propriam volũtatem alienæ semper voluntati subijcere, quàm magnis ieiunijs corpus atterere, aut per cõpunctionem se in secretiori sacrificio mactare: quia qui perfectè præceptoris sui voluntatem implere didicit, in cœlesti regno, & abstinentibus, & flentibus excellit. Et sancti Basilij illa sunt verba: *2. 2. q. 186. art. 5. ad 5.* Præmium obedientiæ magis debetur, quàm rectè facto cum continentia.] Et tradunt Theologi, præsertim Sanctus Thomas, actiones etiam parui momenti, si ex voto obedientiæ fiant, magni esse apud Deum meriti, & superare etiam aliquas alias per se ipsas excellentiores, sed sine obedientiæ voto editas: quia, ait: [Nihil maius potest homo Deo dare, quàm quod propriam volũtatem, propter ipsum, voluntati alterius subijciat.] Quare in collationibus Patrum dicitur deterrimum genus monachorum esse [*Cass. coll. 18. c. 17.* Sarabaitas, qui suas necessitates curãtes, absoluti à seniorũ iugo, habent libertatem agendi, quidquid libitũ fuerit, & tamen magis q̃ hi, qui in cœnobijs degũt, in operibus diebus ac noctibus cõsumuntur.]

Secundum incitamentum. Secundum mouens est, obedientiam præstantissimam esse virtutem: ea enim maximum bonũ, quod nobis est nostra voluntas, non solùm posthabemus, sed etiam propter Deum contẽnimus, Deoque litamus: quare [melior in scripturis *1. Reg. 15.* censetur, quàm victimæ; quia, vt exponit S. Gregorius, Per victimas aliena caro, per obedientiam propria voluntas mactatur.] *Lib. vlt. moral. c. 12.*

Tertium incitamentũ. Tertium mouens, obedientia tuta est, & recta ad virtutem via; vel quia præceptorum materia est virtus, & virtutis actio; vel quia ex, quæ per se ipsæ actiones virtutis non essent, quales sunt, quas appellant indifferẽtes, vt ambulare, dormire, si imperentur à maioribus, & ad Dei gloriam suscipiantur à nobis, obedientiæ vi rationem virtutis induũt. Partas virtutes tuetur eadem obedientia, vt propterea à sancto Gregorio scriptum *Lib. 35. moral. ca. 12.* sit; [Obedientia sola virtus est, quæ virtutes cæteras menti inserit, insertasque custodit. Et à sancto Augustino appellatur virtus, quæ in creatura rationali mater quodammodo est omnium, custosq; virtutum.] *Lib. 14. de ciuit. Dei, cap. 12.*

Quartũ incitamentũ. Quartum mouens est, obedientia victoriam parat aduersus dæmones & vitia: siquidem legimus: [Vir obediẽs loquetur victorias. *Prouer. 21.* Et sanctus Gregorius: *Lib. 4. Reg. cap. 4.* Victimæ sunt obsequia prudentiũ; quia cum hominibus pro Deo subijcimur, superbos spiritus superamus: cæteris quidem virtutibus dæmones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergo sunt, qui obediunt: quia dum voluntatem suam alijs perfectè subijciunt, ipsi lapsis per obedientiam Angelis dominantur.] S. Augustinus etiam, & *S. Augu. in Psal. 143.* S. Bernardus auctores sunt, libidinis vitium facilè superari ab eo, [qui suis maioribus bene didicit obtemperare.] *S. Bernard. Ser. 1. in festo omniũ Sanctorũ.*

Quintũ incitamentũ. Quintum mouens sit, Christi Domini exemplum, qui vt ait Apostolus: [Factus est obediens vsque ad mortẽ, mortem autẽ crucis.] *Philip. 3.* Et qui non solùm homo, sed Deus erat, ait Sanctus Bernardus, [pro obedientia nõ dubitauit mori. *De gradibus humil. capitu. 2.* Et alibi: Ne obedientiam perderet, perdidit vitam.]

Secundus gradus. Secundus obedientiæ gradus est fortitudo, de qua sic S. Basilius: [Sit tanta *C. 13. lib. ad milites templi.* animi firmitate, vt ad mortem vsq;, martyrum constantiam præ se ferat, cum diuinis pręceptis retinendis, tum obedientia aduersus magistros suos conseruanda:] *Const. monast. c. 20.* in vsu quippe obedientiæ, maximè oportet vt se animosè ac fortiter gerat proficiẽs aduersus multas & magnas difficultates, quæ se plerunque offerunt viam alioquin regiam & facilem ingredienti. Sunt autem potissimùm hæ.

Prima difficultas. Prima difficultas est penes rem, quæ imperatur: accidit enim aliquando, vt illa per se difficillima sit, & ita superet hominis vires, vt sit etiam impossibilis; & tamen adniti debet proficiens, vt, si quando huiusmodi res illi cõmittatur, eo sit animo, vt eam aggrediatur implere, quatenus potest; sic sanè scribit Cassianus de monachis Aegyptijs: [Vt, in- *Lib. 4. c. 10.* quit, nonnunquam etiam impossibilia sibimet imperata, ea fide ac deuotione suscipiant, vt virtute ac fine vlla cordis hæsitatione perficere ea, aut consummare nitantur, & nec impossibilitatem præcepti quidem, pro senioris sui reuerentia, metiantur.] Adfert deinde plura exempla, prȩsertim Ioãnis, dono prophetiæ postea insignis Abbatis, cui adolescẽti adhuc cũ Prȩpositus imposuisset, *Cap. 26.*

vt imma-

vt immane saxum aduolueret, confestim applicita nunc ceruice, nunc toto pectore, tanto nisu, atq; conatu prouoluere contendebat, vt sudore omnium membrorum, non solum totum infunderet vestimentum, sed etiam saxum ipsum suis ceruicibus humectaret, in hoc quoque parum metiens impossibilitatem præcepti.

Consimilis difficultas incidit, cùm iubet Præpositus aduersus valetudinem corporis aliquid, quod ita reuera sit, aut ita certè videatur: parendum enim etiam tunc est, & prorsus abijcienda sanitatis superflua cura. [Securè, inquit Climachus, maioribus credamus in domino, qui curam nostri susceperunt, etiamsi quædam imperent, quæ contraria, ac saluti nostræ videntur aduersantia: tunc enim, tunc fides ad illos nostra, veluti in fornace humilitatis comprobatur]

Grad. 4.

Quid, inquies, si aliquid iubeat, quod legi Dei, conscientiæq; repugnet? consentiunt Patres, præsertim S. Basilius, & S. Bernard. tunc minimè obtemperandum esse, cùm in mandato contineri peccatum perspicuè cernitur. [Quidquid, ait S. Bernardus, vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, haud secus omnino accipiendum est, quàm si præcipiat Deus:] quod si res dubia sit, nec vlla culpa manifesta sit in præcepto, tunc standum esse iudicio præcipientis, humilitas ratioque suadent. Et si quandoq; aliquid imperet Rector, quod præcipuè legi Dei contrarium videatur, illud quidem nos exequi minimè debemus propter antedictam rationem, sed nec tamen repentè Rectoris mentem apud nos redarguere. [Optimus, inquit Climachus, atque præclarus ad promptè obtemperãdum modus est, si semper ita tecum reputes: Tentat te pater.] Qua ex re illud etiam intelligitur, exẽpla quæ occurrunt nonnunquam in historiis sanctorũ Patrum, eorum, qui in huiusmodi rebus prõptè paruerunt, quale illud est apud Cassianum de Mutio monacho, puerum, de Abbatis mandato proijciẽte in fluuium, suspicienda esse, nullo modo imitanda, nisi quatenus referunt obediendi maximè prompta atque parata studia.

In cõst. monast. c. 25.

Tracta. de præcepto & dispensatio ne.

Grad. 4.

Lib. 4. cap. 27.

Secunda difficultas posita est in victoria affectuum, qui quasi arma capiunt contra mandatum, si, vt ferè fit, id ipsis aliquo modo repugnet. Hæc autem pugna, quia acerrima est, & in nobis ipsis, maximam etiam requirit animi vim, ac fortitudinẽ, qua omninò sedetur in executione præcepti. Quam ad rem maximè appositum est exemplum Abrahæ, de quo Sanctus Chrysostomus sic scribit: [Qui cùm iuberetur interficere filium, cogita, quàm multæ cogitationes tunc insurrexerunt in illum, & tamen subegit omnes, omnes illum metuebant, magis quàm reges metuunt satellites, omnesque solo oculorum intuitu compescuit, nec vlla illarum ausa est erumpere, sed submittebant vultus, ac veluti Imperatori cedebant vniuersæ, quamuis erant acerrimæ omnes, vehementerque perfractæ: neq; enim hastarũ cuspides æquè metuendæ sunt à multis subrectæ, atque naturæ cognati affectus. Vnde & magis poterant illius animum penetrare, quàm vlla cuspis acuta. Et paulò post: Nihil natura violentius: Etiamsi decem millia tyrannicidarum produxeris: contemplator rem ipsam. Natura prostrata erat humi cum armis suis, cùm vniuerso exercitu, atque ille stabat porrecta manu, non coronam tenente, sed ensem, quauis corona splendidiorem, & Angelorum populus applaudebat, & è cœlis Deus victorẽ pronunciabat.] Idem dicendum de alijs animi affectionibus, cum obedientiæ vi rationi fortiter subijciuntur. Siquidem idem S. Chrysostomus de eodẽ scribit: [Etiamsi maximum doloris sensum haberet in expellendo Ismaele & matre eius, & in occidendo Isaac, tamen propter obedientiam omnia tolerabat, sicut & ipse Isaac.]

Secũda dif ficultas.

Hom. 3. in 2. ad Cor.

Ho. 42. in Genes.

Tertia difficultas est, quæ oritur ex hominis obedientis voluntate, cuius vim superare & frangere, cupiditates coërcere, libertatem alteri obligare, obedientiæ proprium est: quod quàm difficile sit inchoare, quàm difficilius absoluere, nemo non videt. Violentiæ certè adscribitur à S. Basilio, cùm sic ait: [Violentorum est regnum cœlorum, & violenti rapiunt illud. Verba hæc Euangelij sunt. Violentiam appellauit assiduã, & acrem &c. corporis in laboribus fatigationẽ, quod nullius

Tertia difficultas.

In serm. de abdicatione rerum

Matth. 11.

nullius impulsu, suapte spõte Christi discipuli faciunt, cùm & voluntatem propriam, & corporis laxamentũ abnegant omne, & magistri sui præcepta omnia cõseruant. Quocirca si tibi in animo est rapere regnum Dei, violentiæ te dato, ceruices tuas Christi seruitutis iugo submittito, & eius loris collum tuum arctè circumquaque cohibeto. Et S. Gregorius, vt diximus, asserit: Ieiunijs & abstinentiæ præstare, voluntatẽ propriam alienæ semper subijcere.] Et alibi ait: Propriam voluntatem mactari per obedientiam.] Et natura ita comparatum est, vt nihil fetamus ægrius, quàm quod fit, aut est contra voluntatem; ita nobis bene volumus, nobisque blandimur.

In lib. 4. Reg. c. 2.

In lib. 35. mor. c. 12.

22. q. 186. artic. 8.

Denique S. Thomas latè probat [votum obedientiæ esse præcipuum inter tria religionis vota:] quia propria voluntas, quæ Deo, obedientiæ voto, offertur, maius bonũ est, quàm quodlibet aliud, quod illi per alia religionis vota exhibeamus. Est autem aliquando, vt quantumcumque initio nos Deo voluntariè sacrificauerimus per obedientię votum, in eoq; persoluendo postea toti simus, nimirum vt omnino obedire velimus; minus tamen arrideat, immò etiam displiceat, quod mandatur: quod etiam S. Thomas notauit. Et ideò quamquam verum est, vt idem ait, Vt quia necessitati aliqua faciendi, quæ secundum se non placent, per votum obedientiæ homo se subijcit propter Deum, ex hoc ipso, ea quæ facit, sint magis Deo accepta, etiãsi sint minora; quia nihil maius potest homo Deo dare, quàm quod propriam voluntatem, propter ipsum, voluntati alterius subijcit;] non ideò tamen eo ipso tempore, quo, quæ non placent, imperantur, non debet homo sibi magnam vim afferre, seque peruincere viriliter, & obedientiæ virtute suam voluntatẽ adigere ad id sequendum, quod, auctoritate iubentis nõ interposita, libenter asper naretur: quæ excellens est animi fortitudo: nam [melior est, ait Salomon, qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium: & Climachus hanc etiam ob causam appellat obedientiam perfectã, animæ abnegationem, mortẽ spontaneam, sepulchrum voluntatis.]

Ibid. ar. 5. ad 5.

Prouer. 16.

Grad. 4.

Quarta difficultas est penes rationẽ, & mentem: fieri enim potest, vt quamuis voluntate propensior quis sit ad obtemperandum, argumẽtis & rationibus inde retrahatur: quæ longe maxima est difficultas: Nam flectere voluntatẽ cum Dei gratia, in nostra est potestate; mentem etiã, cùm mouetur rationibus, quæ ex coniectura pendent: at cùm mens ita certa est, ac si oculis cerneret rem aliter se habere, quàm existimat ille, qui iubet, vel putat rem processuram melius, si diuersa aut etiam contraria ratione iubeatur, tunc difficillimum est, eam in iubentis sententiam traducere, & voluntatem ita fingere, & accommodare ad arbitriũ nutumque alterius, vt in eo penitus acquiescat: quare fortem oportet esse, admodumque virilem voluntatẽ, vt, si hoc accidat, mentem tunc ad se pertrahat, cogatq; secum vel inuitam sentire. Similiter ac in rebus fidei facere consueuimus; [In eius obsequium, vt ait Apostolus, intellectum captiuantes:] qui sensus est omnium sanctorum Patrum, qui de obediendi virtute præcepta tradiderũt.

2. Cor. 10.

Cõst. mon. cap. 20. & c. 23.

Sanctus Basilius: [Monachi, ait, libentissimè obtemperent suo præposito, nec ab eo eorum, quæ sibi imponũtur, rationem reposcant. Et alibi: Nihil omnino ipsorum iussa curiosius perscrutãdo, quando libera sunt à peccato. S. Hieronymus: Credas salutare quidquid Præpositus præceperit, nec de maiorum sententia iudices. Cassianus sic: Aegyptij monachi vniuersa complere, quæcunq; fuerint à Præposito suo præcepta, tanquam si à Deo sint cœlitùs edita sine vlla discussione festinant, vt nonnunquam etiam impossibilia. Et postea: Nihil discernens, nihil dijudicans ex ijs, quæ tibi fuerint imperata, sed cũ omni simplicitate ac fide obediẽtiam semper exhibeas. S. Gregorius: Vera obedientia nec Præpositorum intẽtionem discutit, nec præcepta discernit: nescit iudicare, quisquis perfectè didicit obedire. S. Bernardus: Imperfecti cordis, & infirmæ prorsus voluntatis indicium est, statuta seniorum studiosius discutere, hærere ad singula quæ iniungũtur, exigere de quibusque rationem, & malè suspicari de omni præcepto, cuius causa latuerit; nec vnquam libenter obedire, nisi cùm audire contigerit, quod fortè libuerit, aut

Epist. ad Rusticum.

lib. 4. c. 10.

Cap. 41.

Lib. 2. in 1. Reg cap. 2.

De præcepto & dispen. c. 13.

quod

quod nō aliter licere, seu expedire mon strauerit vel aperta ratio, vel indubitata authoritas.] Idem scripserunt alij viri docti, & sancti, qui postea secuti sunt, vt S. Bonauentura & Vmbertus magister Generalis Quintus Ordinis Prædicatorum. Hanc eandem obedientiam & docuerunt, & in vsum deduxerunt sanctissimi quique Patriarchæ, religionum fundatores, vt S. Benedictus, S. Franciscus, nec de S. Dominico & alijs dubitandum est. Hanc appellant multi obedientiam cęcam. Et Climachus imprimis: [Dominus, inquit, illuminat cœcos obedientium oculos ad contuendas magistri virtutes, idemque eos excęcat, ne defectus videant.] S. Bernardus deplorat eos, qui nolunt quasi cœci ad manum trahi cum Saulo, quod se existiment illuminatos, cùm non sit illis credita dispensatio, vt videant & prouideant his, qui apertos oculos habentes, nihil vident. Contrà, prædicat fœlicem cęcitatem eorū, quorum oculi in conuersione salubriter excęcantur, qui malè fuerant in præuarica tione illuminati. Immò idem S. Bernardus nominat hanc obedientiā [indiscre tā;] quia nescit discernere quid, vel quare præcipiatur. Hęc est illa [simplicitas,] quā S. Paulus laudat in obedientiæ exer citatione, scribēs Ephesijs, & Colossensibus. Hac sine dubio caruit Eua, cùm audiuit Satanam dicentem: [Cur præcepit vobis Dominus?] vt notant S. Bernar dus, & S. Chrysost. Deniq; hac excelluit Abraham, cùm iussus est exire de domo patris, nec tamen intellexit, ad quā mun di partem migraturus esset. [Nihil, ait S. Chrysostomus, in mentem suscipiendum censuit; sed sicut voluntarius seruus ad solum imperium obediuit, nihil curiosè quærens.]

In speculo disciplinæ, p. 2. c. 3.

In epist. de obedient.

Grad. 4.

In serm. de cōuersione S. Pauli.

Ad fratres de monte Dei.

Ephes. 6.

Coloss. 3.

Genes. 3.

Serm. de S. Andrea.

Homil. 16. in Genes.

Homil. 31. in Genes.

Tres igitur sunt, quasi partes obedien tiæ; executio externæ actionis; voluntas parata ad obediendum, vsuque interno libens præcepto consentiens; & animi, mentisq; iudicium idem prorsus cū eo, quod facit de re, quæ materia præcepti est, ille qui præcipit. Qui hanc nō tenet, vix, aut ne vix quidem, consistet in prioribus duabus. Siquidem voluntati facem præfert mens, vtraq; executionem imperat: sed quod maximè roborat obedientiam, eamq; quasi trabali clauo figit in animo proficientis, est votum de ea Deo factum, si cui hoc facere diuino beneficio detur, vt multis datur. Siquidē vt doctus quidā Theologus scribit: [Vouere nihil aliud, est, quàm immobilitare animum, ne possit retrogredi.]

Caietan. q. 186. art. 6.

Tertius obedientię gradus est delectatio. Sanctus Bernardus septem gradus statuit obedientiæ hisce nominibus distinctos: [Libenter, simpliciter, hilariter, velociter, viriliter, humiliter, & indesinenter. Quorum quatuor: Simpliciter, viriliter, humiliter, & indesinēter, ad fortitudinem obedientiæ pertinent: libenter, hilariter, velociter, ad delectationem. S. Basilius: Apostoli submissa mentis ceruice obedientiæ iugum subie runt, alacrique animo in pericula, in fora, in contumelias, in lapidationes, in ignominias, in cruces, in varias neces processere. Hanc obedientiam is, qui secundum Deum verè est monachus, Anti stiti suo præstet, oportet. Hunc gradum cùm tenet proficiens, suauissimè non in sua, sed in præpositi sui voluntate conquiescit: estque, vt ait Climachus, adeptus [securum portum, tutā nauigationem, confectum dormiendo iter:] hæc delectatio propria est obedientiæ perfectissimæ, eius, inquam, de qua Sanctus Bernardus: [Perfecta obedientia legem nescit, terminis non arctatur, neq; contenta angustijs professionis, largiori fertur voluntate in latitudinem charitatis, & ad omne quod iniungitur spontaneo vigore liberalis alacrisque, animi modum non considerans in infinitatem extenditur.]

Sec. secūda. Tertiꝰ gradus.

In serm. de obedientia virtute.

Cōst. mon. cap. 23.

Lib. de dispu. & præcept.

Indicia obedientiæ perfectæ, quamuis ex his quæ scripsimus, intelligi possunt, nihil tamen oberit, si hic breuiter attingantur. Primum sit exterior promptitudo. [Verus obediens, ait S. Bernardus, mandatum non procrastinat, sed parat aures auditui, linguam voci, manus operi, pedes itineri: & sic se totum intra se colligit, vt mandatum peragat imperantis.] Secundum indicium est, ex S. Gregorio, magna videlicet simplicitas animi. [Nescit enim, ait, iudicare, quisquis perfectè didicerit obedire.] Tertiū indicium est, præceptū Moysis allatum à S. Hieronymo ad hoc ipsum propositum; cùm nimirum interiorem obedien tiam

Primum indicium.

Ser. de virtute obed.

2.

Lib. 2. in 1. Reg. cap. 2.

3.

Epistola ad Rusticum. tiam externo silentio declaramus.[Audi Israël,& tace.] Quartum indiciũ est,in *Deut.6. 4.* rebus omnibus eadẽ imago, & similitudo sui ad exemplum corporis exanimis: *In vita ei⁹ cap.6.* vt aiebat S.Franciscus.[Tolle(scribit S. Bonauẽtura) corpus exanime,& vbi placuerit,pone: videbis non repugnare motum, nõ murmurare situm,non reclamare dimissum. Quod si statuatur in cathedra,non alta,sed ima respiciet;si collocetur in purpura, pallescet. Hic,ait,verus obediens est, qui,cur moueatur,non diiudicat;vbi locetur,non curat;vbi transmutetur,nõ instat: Euectus ad officium, solitam tenet humilitatem; plus honora*Const. monast.c.23.* tus,plus reputat se indignũ.] S.Basilius vtitur exemplo singulorum artis instrumentorum, quibus faber, & ædificator pro arbitrio vtitur suo: alijs alij, quibus significant perfectæ obedientiæ signum esse, nihil omnino quod suum sit, ad obediẹndum adferre: sed prorsus [vt iumentum fieri cum Propheta apud Deum,vt sit semper secum.]

Accedat tanquam cumulus, affectus ille,qui in sanctis viris obedientiæ cultoribus excellens fuit, vt non solùm omni animi submissione,& alacritate mandata maiorum acciperent, & exequerentur; Sed etiam, si ita ferret vel natura seniorum,vel monasterij consuetudo,& regulæ institutum; quotidianas contumelias,& conuitia,quibus eos inter imperandum consectabantur,æquo animo sustinerent, & quasi haberent in deli*Grad.4.* cijs: quod S. Damasceno, vt in eius vita testatur Ioannes Patriarcha,& Achatio monacho apud Climachum, & alijs familiarissimum fuit.

De Gratitudine.

CAPVT XXV.

Libro 2. de Inuent. Ppellant Latini gratitudinem gratiam: de qua sic Tullius.[Gratia est in qua amicitiarum, & officiorũ alterius memoria, & alterius remunerandi voluntas continetur.]

1\. Gratitudo alia est erga Deum, erga ho*Paradiso Animæ, c. 25.* mines alia. Prior sic describitur ab Alberto Magno: [Extollentia donorũ Dei in anima cum annihilatione sui,& debita cordis reuerẽtia.]sic magnificauit Dauid dona mandatorum Dei,dicens:[Dilexi mandata tua super aurum & topazion.] *Psal.118. 2.* posterior illa est,quam definitione sua nobis explicat Cicero.

Primus gratitudinis gradus fit, propo *Prim⁹ gradus.* situm præbẽdi se gratũ tam Deo, quàm hominibus. Inducunt autem ad gratitu- *Primũ incitamentum.* dinem ista:primum quod semen virtutis huius nobis est à natura inditum: quare *Lib.1.de beneficijs,c.3.* inquit Seneca:[Officia etiam feræ sentiunt: nec vllum tam immansuetum animal est,quod nõ cura mitiget, & in amorem sui vertat. Leonum ora à magistris impunè tractantur: Elephantorum feritatem vsque in seruile obsequium demeretur cibus.] Et S.Chrysostomus grati- *Homil.27. in Genes.* tudinem erga Deum colligit innatam hominibus esse, ex sacrificijs Abel & Noë, qui ea Deo sponte sua obtulerunt in actionem gratiarum, non ab aliquo alio homine edocti, sed solum à se ipsis commoniti. Conqueritur idem alibi de ho- *Ser.de gratijs reddendis, tom.5.* minibus in hæc verba:[Cùm cœli ipsi Dei gloriam prædicent: ipse verò,cuius ob gratiam sunt illi effecti,ita te geris,vt tui & fictor, & creator Deus propter te malè plerunque audiat?

Deinde ad gratitudinem inducit, ait *Secundum incitamentum. Ibidem.* Albertus, [consideratio dantis beneficium, qui est Deus omnipotentissimus, nobilissimus,amantissimus,fidelissimus, optimus, beatissimus, perfectissimus.] Item donorum magnitudo:non enim est tam paruum donum spirituale cum corporali à Deo fluens,in quo non sit inclusus immẽsus Deus cum omni diuina virtute. Numerat Seneca beneficia corpo- *Lib.4.de benef.cap. 5. & 6.* ris,luculenterque distinguit: [Vnde ista, quæ possides? quæ das? quæ negas? quæ seruas? quæ rapis? vnde hæc innumerabilia oculos,aures, & animum mulcentia?vnde illa luxuriam quoque instruens copia?neque enim necessitatibus nostris tantummodo prouisum est;vsque in delicias amamur:tot arbusta,non vno modo frugifera, tot herbæ salutares, tot varietates ciborum per totum annum digestæ, vt inerti quoque fortuita terræ alimenta præberent. Iam animalia omnis generis, alia in sicco solidoque, alia in humido innascentia, alia per sublime dimissa, vt omnis rerum naturæ pars tributum aliquod nobis conferret;

flumina hæc amœnissimis flexibus campos cingentia; illa præbitura commercijs viam vasto & nauigabili cursu vadentia; ex quibus quædam statis diebus mirabile incrementum trahunt, vt anhela & feruenti loca subiecta cœlo subita vis æstiui torrentis irriget. Quid medicatorum torrentium venæ? Quid in ipsis littoribus aquarum calentium exundatio? Te maxime Lari, teq; fluctibus, & fremitu assurgens Benace marino. Si pauca quis tibi donasset iugera, accepisse te diceres beneficium; immensa terrarum latè patentium spatia negas esse beneficium? Si pecuniam tibi aliquis donauerit, & arcā tuam (quoniam id tibi magnum videtur) impleuerit, beneficiū vocabis; tot metalla defodit, tot flumina emisit in aera, super quæ decurrunt sola aurum vehentia; argenti, æris, ferri immane pondus omnibus locis obrutum, cuius inuestigandi tibi facultatem dedit, ac latentium diuitiarum in summa terra signa disposuit, negas te accepisse beneficiū? Si domus tibi donetur, in qua marmoris aliquid resplendeat, & tectum nitidius auro, aut coloribus sparsum, nū mediocre munus vocabis? Ingens tibi domicilium, sine vllo incendij, aut ruinæ periculo struxit, in quo vides, non tenues crustas, & ipsa qua secantur lamina graciliores; sed integras lapidis pretiosissimi moles, sed totas variæ distinctæq; materiæ, cuius tu paruula frusta miraris: tectum verò aliter nocte, aliter interdiu fulgēs, negas te vllum munus accepisse? Et cùm ista quæ habes, magno æstimes; quod est ingrati animi, nulli debere te iudicas? Vnde tibi istum, quem trahis spiritum? Vnde istam per actus vitæ tuæ disponis, atq; ordinas lucem? Vnde sanguinem, cuius cursu vitalis continetur calor? Vnde ista palatum tuum saporibus exquisitis vltra satietatem lacessentia? Vnde hæc irritamenta iam lassæ voluptatis? Vnde ista quies, in qua putrescis, ac marces? Nonne si gratus es, dices, Deus nobis hæc otia fecit? Et paulò pòst: Ille tot artes, tot vocum varietates, tot sonos, alios spiritu nostro, alios externo cantus edituros commentus est: neq; enim nostra ista, quæ inuenimus, dixeris non magis, q̄ quod crescimus, q̄ quod ad cōstitutum tempus sua corpori officia respōdent: nūc puerilium dentium lapsus, nūc ad surgentem iam ætatem, & in robustiorem gradum transeuntem pubertas, & vltimus ille dies fugienti vitæ terminum ponens. Insita sunt nobis omnium ætatum, omniumq; artium semina, magister que ex occulto Deus producit ingenia.] Hæc ille.

Corporis humani fabricam suspicit Galen[9], & meritò; est enim admirabilis. Quod si ipsum receptaculum tale est, qualis erit animus corpori diuinitus infusus, vt in illo vigeat, sentiat, meminerit, intelligat, præuideat, velit, illud denique, tanquam præpositus moderetur, & moueat? at hoc quale Dei donum censendum est?

Sūt autem prædicta omnia veluti corporea beneficia homini ad vsum tributa. Quid dicemus de spiritualibus beneficijs? de Dei gratia, qua diuinę consortes naturæ efficimur, de virtutibus, de donis, & fructibus Spiritus sancti, de beatitudinibus, de diuinis instinctibus, de motionibus internis virtutum animæ de auxilio Dei ad omnes actiones, præsertim supernaturales, præsentaneo semper, sēper recenti ac nouo, de diuina prædestinatione, vocatione, iustificatione, de sacramentis, de administratione Ecclesiæ, & pricipib[9] Ecclesiasticis, de administratorijs spiritibus Angelorum, de Filij Dei incarnatione, vita, morte pro nobis obita, de eius regno ac diuitijs; de gloria cęli, de spe, & pignore æternæ vitæ, de sacrificio missę, de sacrosācta Eucharistia, qua Christus ipse continetur, an nō hæc est infinita materia diuinæ laudis, & perpetuæ, nec vnquam, si fieri posset, intermittendæ gratiarum actionis?

Tertio loco, inquit idem Albertus, [considerandus est affectus dantis Dei; nec enim hæc dimidiatò dat Deus, vel cum indignatione aliqua, vel vt absoluatur à nobis, sed ex omni desiderio diuino, ex tota delectatione, & bonitate sua. *Tertium incitamētū.*

Quarto loco consideranda est vtilitas donorum Dei: [Dat enim singula, ait idē, ad ipsum cognoscendum, amandū, fruendum, & ad nos beatificandum. *Quartum incitamentum.*

Quintò consideretur, quidnam præcipuè Deum moueat ad beneficia homini conferenda; nō timor mali, non spes boni, *Quintum incitamentum.*

ni, nō virtus hominis aliqua, sed sola immensa ipsius & infinita bonitas.

Sextum incitamētū. Sextò cogitemus, quàm indigni sim⁹, & immerentes, non solùm tantorum bonorum, sed etiam tantillæ lucis, cuius vsura fruimur.

Septimum incitamentum. Accedat postremò, & illa cogitatio, gratitudinem nobis esse vtilissimam, vt idem auctor scribit: [Quantò maior est in anima erga Deū grati animi affectio, tantò redditur idonea magis, & capax ad vberiorem Dei gratiam recipiēdam, & tantò amplius liberalissimus Deus, quasi cogitur ad largiendum. Est igitur vt ait sanctus Chrysostomus, gratitudo maxima vtilitas hominis, qua cognoscimus benefactorem, à quo propter hoc ipsum cumulatius bona recipiemus.] *Homil. 72. ad Pop. Ant.* Præterquam quòd est [maxima custos beneficiorum;] quorum recordatione vehementer inardescimus in amorem Dei, & obseruantiam diuinæ legis.

1. 2. Ad ostendendum autem gratum animum homini de nobis bene merenti, inducunt multa; inprimis iustitiæ lex, qua redditur vnicuique suum: deinde amicitiæ vis, qua beneficium beneficio compensandum est, vel certè grata voluntate, & memoria; siquidem, vt scribit Seneca: *Lib. 3. de benef. cap. 1.* [Ingratus est, qui beneficium accepisse se negat, quod accepit: Ingratus est, qui dissimulat: Ingratus, qui non reddit: Ingratissimus omnium, qui oblitus est: Illi enim si non soluunt, tamen debent; & extat apud illos vestigium certè meritorum intra malam conscientiam conclusorum: hic nunquam fieri gratus potest, cui totum beneficium elapsum est:] quare peccatum ingratitudinis magnū peccatum est: Vnde [Iudeos, ait S Chrysostomus, nihil æquè perdidit, atque ingratitudo. *Homil. 27. in 8. Matt.*

Secundus gradus. Secundus gradus est fortitudo: neque enim deest gratitudini suum robur, quo vti debeat aduersus pericula, & tentationes. Siquidem laboriosum non est homini agere Deo gratias, cùm illi cuncta prosperè, & ex sententia eueniunt: hoc faciunt libenter omnes; ethnici ipsi; at verò si contrà accidat, à rebus aduersis, & à calamitatibus ipsis occasionem accipere gratiarum actionis, hoc paucorum est; nec sine gratiæ supernaturalis ope fieri potest: at hoc ipsum efficit Christianæ gratitudinis virtus: [Gratias agere conuenit non diuites modò, sed & paupertate oppressos; (sic scribit sanctus Chrysostomus) non sanos, sed & ægrotantes; non eos, quibus prospera omnia, sed & eos, quibus aduersa contingunt: Deo enim tum gratias agere, cùm secundo cursu res feruntur, nihil mirum fuerint: at verò cùm ingenti suborta tempestate, iactataque vndique nauis periculum incurrerit, tum demum magna existit patientiæ æquanimitatisque probatio. *In epist. ad Roman. homil. 2.* Et alibi: Pro omnibus, quæ accidunt, oportet gratias agere, etiam si sit morbus, etiam si sit paupertas, etiam si rationem nescias, age gratias, hoc enim est reuera gratiarum actio. *Homil. 19. in epist. ad Eph.* Sin autem, cùm sis beneficijs affectus, opulentusque & locuples, resq; tuas bene geras, & omnia tibi prosperè succedant, agas gratias, nō est magnum, nec admirandum: quod quæritur autem est, vt gratias agat, qui est in afflictionibus: pro ipsa gehenna oportet Deo gratias agere, pro pœnis, & supplicijs, quæ sunt illic: ea enim res valde iuuat eos, qui animaduertunt, qđ ꝑ fræno, metus gehennæ imponaſ cordibus nostris. Addit paulò pòst. Cùm paupertate vel mo[r]bis premimur, cùm nobis insultabitur maledictis, & calumnijs, tunc intendamus gratiarum actionem, non verbis, neque linguis, sed rebus & factis, & cogitatione, & corde.

Ad hunc gradum pertinent beneficia collata in homines absentes, & à quibus remunerationem minimè expectemus vnquam: immò & in vita functos, cum pro illis oramus, eleemosynas largimur, legata soluimus, missas celebramus, & alia pietatis officia exercemus: [quibus, quasi beneficijs, vt S. Damascenus loquitur, mulū iuuantur animæ fidelium defunctorū: & in quibus elucescit gratitudo eorum, qui mortuis superstites sunt. *Ser. de defunctis.*

Tertius gradus. Tertius gradus gratitudinis est, delectatio; qualem fuisse in Dño nostro Iesu Christo auctor est S. Lucas: [In ipsa hora exultauit spiritu, & dixit, Confiteor tibi Pater cœli & terræ. *Luc. 10.* Talis ēt fuit in S. Paulo: Gratias, inquit, Deo super inenarrabili dono eius, *2. Cor. 9.* & gratias ago Deo meo in omni memoria vestri, semper in cunctis orationibus pro omnibus vobiscum gaudio deprecationem faciens.] *Philip. 1.* Illustris

est Dauid in huiusmodi affectionibus gaudij mixti cum actione gratiarum; præsertim in Psalmis illis: [Confitebor tibi Domine in toto corde meo, lætabor & exultabo in te. Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Bonum est confiteri Domino. Benedic anima mea Domino. Confitemini Domino. Benedictus Dominus Deus meus. Exaltabo te Deus meus Rex. Lauda anima mea Dominum.] Et reliquis vsque ad vltimum.

Psal. 9. & 110. 137. Psalm. 31. Psalm. 91. Psal. 102. & 103. 104. 105. 106. 117. 135. 143. 144. 145.

Prima lex. Lib. 2. de benef. c. 22. Quod verò attinet ad gratitudinem, quam ijs debemus, qui in nos benefici sunt, prima lex Senecæ est:] Hilares accipiamus, profitentes gaudium: nam qui gratè beneficium accepit, primam eius pensionem soluit. *2. Cap. 25.* Secunda lex est: Qui gratus futurus est, statim dum accepit, de reddendo cogitat. *3. Cap. 31.* Denique potest, vt idem ait, gratus etiam esse homo voluntate.

Indiciū primum. Cap. 25. Paradisi. Indicium gratitudinis erga Deum est, quod Albertus Magnus adfert: Cùm quis, inquit, pensatis singulis supra dictis, quæ valent ad gratitudinem, pro singulis donis paruis, & magnis, ex toto corde gratias agit, cùm eas reuerenter susceperit, & toto nisu, gratias ab amantissimo Domino reuerēter susceptas, impollutas conseruare contendit. Sicut ingratitudinis magnæ argumentum est, vel non cognoscere beneficia, nedum non conseruare; vel si cognoscas, nō iis vti ad eius gloriam, qui ea adeò amāter liberaliterq; largitus est.

2. Sed maximè arguit gratum animum annihilatio illa, quam idem Albertus in descriptione gratitudinis allata commemorat, [Qua se cognoscit, & profitetur homo indignum, non solùm magnis beneficiis Dei; Sed etiam, vt ait Iacob, seriò reputat minorem se cunctis eius miserationibus. *Genes. 32.*

3. Indicium etiam est gratitudinis erga Deum, videre nos Deum in reb⁹ paruis, & in beneficijs, quæ exigui momenti æstimantur, magnum & admirabilem: nec vnquam conqueri, quod non acceperimus alia, aut plura; sed ijs contentos esse, quibus à Deo donati sumus, ea augere cōsideratione, & verbis: nec finem vllum facere diuinam bonitatem commendādi. Legatur Seneca in capite vigesimo octauo, libri secundi de beneficijs; vbi ostendit, quāto in errore versentur ij, qui queruntur, quod non magnitudine corporis elephantos æquemus, velocitate ceruos, leuitate aues, impetu tauros: cùm potius gratias agere debeamus, quod quidquid nobis negatum est, dari non potuit: & quod nos charissimos habuerit Deus, & nos illi in delicijs fuisse (quæ verba sunt diuinæ sapientiæ apud Salomonem. [Et deliciæ meæ, esse cum filijs hominum) *Prouerb. 8.* & qui maximus tribui honos potuit, ab ipso proximos nos collocauisse. Qui sensus est Dauid in Psalmis: [Minuisti eum paulò minus ab Angelis; gloria & honore coronasti eum. *Psalm. 8.*

De Veritate seu Veracitate, ac Simplicitate.

CAPVT XXVI.

VERITAS seu veracitas, sic à S. Thoma describitur Aristotelis verbis, vt sit [virtus qua aliquis, & vita & sermone talem se demōstrat, qualis est; & non alia, quàm circa ipsum sint, nec maiora, nec minora.] *2.2.q.109. art.3.ad 3. Lib.4.Eth. cap.7.* Docet sanctus Doctor simplicitatem, & veritatem idem esse: quia eiusdem virtutis ope ostendimus, & quales simus vita & sermone, quod est veritatis; & abiecta omni simulatione, id nos animo req; intendere, quod ipsa specie ostentamus; quod est simplicitatis. *2.2.q.109. art.2.ad 4 & 111.art.3.ad 3.*

Virtuti veritatis contraria sunt vitia mendacium, simulatio, hypocrisis, & ironia; simplicitati, astutia, dolus, fraus: veritati affinis est humana fides; quæ est dictorum conuentorumque constantia.

Porrò veritatem hanc siue simplicitatem sanctus Gregorius appellat [puritatem cordis; alij, vt Apostolus, synceritatem;] *Lib.8.mor. cap.38.* Latini veracem hominem, [simplicem, & candidum] etiam nominarūt. Sed præclarè, vt omnia, Dominus candidum, & simplicem circumscribens, ait: [Ecce verè Israelita in quo dolus nō est: quo loco S. Augustinus: [Dolus, fraus est simulatio est; quādo aliquis aliud in corde tegit, & aliud loquitur, dolus est, & tanquam duo corda habet: vnum quasi *Ioan. 1. Tract.7.in Ioan.*

sinum cordis habet, vbi videt veritatem: & alterum sinum vbi concipit mẽdaciũ: & vt noueritis hunc esse dolum, dictum est in psalmis labia dolosa: quid est labia dolosa? sequitur; In corde, & corde locuti sunt mala. Quid est in corde, & corde, nisi duplici corde? & hoc nomine etiam vocatur in scripturis, scilicet duplici corde, & duplex animo. Nec vacat mysterio quod vir minimè dolosus dicatur verè Israelita; ab Israele, qui & Iacob; nam de Iacob scriptum est, Iacob autem vir simplex.

Genes.25. *Primus gradus.* *Primũ incitamẽtum.* Primus gradus veritatis, est propositũm huius virtutis habendæ, & retinendæ. Ad quod mouent ista. Primum, Deo ita placet veritas, vt [Deus veritatis] appelletur: & Christus Dominus seipsum [veritatem] appellat: & Spiritus sanctus, [Spũs est veritatis:] & vt intelligamus, Christum amare veritatem, non solum verborum, sed factorum etiam, dicitur apud sanctum Ioannem: [Veritatem per Christum factam esse:] & propter vllum incommodum, aut periculum, etiam vitæ, veritatem nunquam non annunciauit, hypocrisin detestans, & exterminãs omnem; semper palam præseferens, qđ occultè gerebat in animo: denique [nec inuentus est dolus in ore eius:] & eos discipulos instituit, qui vbique veritatem prædicarẽt, & se exhiberent præcones illius vocis; [Est veritas Christi in me, & est veritas in Iesu:] ac demum ad magistri exemplum vitam ipsam pro veritate profunderent. Contrà, Diabolus [in veritate non stetit; & mendax est, & pater mendacij, & cùm loquitur mendacium ex proprijs loquitur.

Psal.30. *Ioan.14.* *Ioan.1.* *1.Pet.2.* *2.Cor.11.* *Ephes.4.* *Ioan.8.*

Secundũ incitamẽtũ. Secundum: sicut [mendacium oris, abominatio est Domino,] vt ait Salomõ sic mendacium vitæ aut actionum: qualia sunt peccata omnia, quæ prædiximus aduersari veritati, & simplicitati; indiciũ etiam ea sunt, & argumentum æternæ reprobationis: [Non intrabit in eam, ait sanctus Ioannes, aliquod coinquinatũ, aut abominationem faciens, & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ. Et postea: Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruiẽtes, & omnis, qui amat, & facit mendacium.

Prou.12. *Apoc.21.* *Apoc.22.*

Quo loco apertè describit illud genus hominum, qui toti positi sunt in fallacijs fraudibusque struendis & in quidlibet aliud agendo potius, quàm vt veritatem dicant, aut candidè, & simpliciter se cum hominibus gerant; nihil aliena curantes incommoda, modò suis commodis consulant, votisque potiantur suis; quos aliqui [politicos] vocãt: quis enim neget hos esse, [qui amant, & faciunt mendacium?

Tertium; simulatio hominibus est execranda, & detestabilis, nec ante Deũ culpa caret. Exemplum scriptum legimus in historia Machabæorum, Eleazari optimi Israelitæ, hominisque nonagenarij: qui cùm duceretur ad mortem, quod nollet contra legem Dei comedere carnes suillas, quas illa vetabat, secretò rogatus ab amicis, vt comedẽs carnes, quibus vesci licebat, simularet tantisper se suillas esitare: [Cœpit, inquit scriptura, cogitare ætatis ac senectutis suæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis canitiẽ, atque à puero optimè conuersationis actus, & secundum sanctæ, & à Deo conditæ legis constituta, respondit citò dicens: præmitti se velle in infernum: non enim ætati nostræ, inquit, dignum est fingere, vt multi adolescentes arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transiisse ad vitam alienigenarum, & ipsi ꝓpter meam simulationem, & propter modicũ corruptibilis vitæ tempus decipiantur; & propter hoc maculam, atque execrationem senectuti meæ conquiram: nam, etsi in præsenti tempore supplicijs hominum eripiar, sed manum omnipotentis, nec viuus, nec defunctus effugiam.

Tertium incitamẽtũ. *Lib.2.c.6.*

Apostolus etiam acerrimè inuehitur in Cepham, quod simularet Legem Moysis, & alios exemplo induceret in eandem simulationem, ita vt affirmet, [se ei in faciem restitisse, quòd reprehensibilis esset:] quod peccatum tamen non maius erat, quàm veniale: vt intelligas, simulationem, etiam venialem, sicut & omne aliud mendacij genus, Christiano viro indignum esse, maximè verò proficiente.

Galat.2.

Omitto sexcenta exempla fraudis ac vitiorum aliorum, quæ veritati, de qua loquimur, repugnant, acriter in scripturis, seuereque vindicatorum: Ne lõgum faciam, certum illud est; Virum dolosum abomi-

Psalm. 5. abominabitur dominus, & dolosi non dimidiabunt dies suos. Et illud sancti Ambrosij: Turpis est omnis fraus; etiam in rebus vilibus: turpis est stateræ fallacia, & fraudulenta mensura: & si in foro execrabilis est, & in vsu commerciorum, potestne irreprensibilis videri inter officia virtutum? *Psalm. 54.* *Lib. 3. offic. cap. 9.*

Secundus gradus. Secundus gradus est, fortitudo: siquidem pro veritate ferenda multa sunt; & pro eius defensione certandum, etiam vsque ad mortem, ait enim Domin⁹: [Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cùm venerit in maiestate sua, & Patris & sanctorum Angelorum. Et Apostolus: Non erubesco Euangelium. Denique idem scribit: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: quod nimirum tunc necesse est fieri, cùm, vt ait S. Thomas, subtrahitur Deo debitus honor, & vtilitas proximis impendenda: videlicet si aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur, vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera, vel alij per eius taciturnitatem auerterentur à fide. *Luca 9.* *Rom. 1.* *Rom. 8.* *22. q. 3. Artic. 2.*

Deinde nobis inferamus vim oportet, cùm datur occasio opitulandi alijs nostro mendacio officioso, aut etiam iocoso: non enim fas est nostro malo cuiquam benefacere: nec audiendi illi sunt, qui aliquando mentiri ad aliorum vtilitatem licere nobis, affirmarunt: cùm [nõ sint facienda mala vt eueniant bona.] Quare communis est Theologorum sũmusque consensus, etiamsi cœlũ rueret, etiamsi præceps humanum genus vniuersum in interitum raperetur, & tanto malo vel mendaciunculo occurri posset, illo ipso mendaciunculo tanquam fulcimento tantam molem sustinere, ruinamque fulcire, minimè licere. Aliqua hac de re diximus capite octauo libri secundi.

Sed imminet proficienti difficultas maior cum mundo, hominumque mundanorum viuendi ratione. [Mundus enim totus, ait S. Ioannes, in maligno positus est; & non est, qui faciat bonum, Ait Dauid, sed omnis homo mendax:] mirum enim est, quàm sit mundus addictus ad quærenda, quæ sua sunt, & q̃ nihil aut parùm curet [quæ sunt Iesu Christi, & aliorum hominũ;] modò sibi suisque rebus benè consultum videat: quare totus factus, & coagmentatus est ex fallacijs, & fraudibus: & manu ferè tangitur, tutum neminem esse, nec etiam inter domesticos, & purum nihil iam esse, syncerum nihil; immò, quod sine lachrymis vix cogitari potest, hæc est hoc tempore, in clariore etiam, & honoratiore hominum parte, mundi sapientia, professio, disciplina: vt, si non possis aliter voti compos fieri, rem tuam aggrediaris, ac peragas eruditus ac munit⁹ artificio omnis simulationis, ad omnem astutiam, fallaciam, malitiam, calliditatem; ac quidlibet aliud, quàm quod es, præ te feras: nã si ingenuus ac simplex sis, hebes stultusque nominaberis. [Apud hypocritarum, ait sanctus Gregorius, sensum, simplicitas omnis in crimine est: apertas q̃ puritatem cordis, hebetudinem appellant. Sed rem vniuersam planius idem persequitur alibi in illa verba Iob: Deridetur iusti simplicitas; huius mundi sapientia, inquit, est, cor machinationibus tegere, sensum verbis velare: quæ falsa sunt, vera ostendere, quæ vera sunt, falsa demonstrare: hæc nimirum prudentia vsu à iuuenibus scitur, hæc à pueris pretio discitur, hanc qui sciunt, cæteros despiciendo superbiunt: hanc qui nesciunt, subiecti, & timidi in alijs mirantur; quia ab eis, hæc eadem duplicitas, æquitatis nomine palliata diligitur, dum mentis peruersitas, vrbanitas vocatur. Hæc sibi obsequentibus præcipit honorum culmina quærere, adepta temporalis gloriæ vanitate gaudere; irrogata ab alijs mala multiplicius reddere; cùm vires suppetunt, nullis resistentibus cedere; cùm virtutis possibilitas deest, quidquid explere per malitiam non valent, hoc in pacifica bonitate simulare. At contrà sapientia iustorum est, nil per ostensionem fingere; sensum verbis aperire; vera vti sunt, diligere; falsa deuitare; bona gratis exhibere; mala libètius tolerare, q̃ facere; nullam iniuriæ vltionem quærere; pro veritate contumeliam lucrum putare: sed hæc iustorũ simplicitas deridetur, quia ab huius mũdi sapiẽtibus, puritatis virtus fatuitas creditur. *1. Ioan. 5.* *Psal. 13.* *Psal. 115.* *Philip 2.* *Lib. 8. moral. c. 38.* *Lib. 10. moral. c. 27.* *Iob. 12.*

Armet igitur se proficiens contra hãc mundi perniciem, & quantus quantus est,

est, totus sit simplex, ac candidus: illudq; & secũ reputet assiduè, & multò magis ingenua viuendi ratione profiteatur ipse, & aliis inculcet; [Regulam iustitiæ (vt scribit sanctus Ambrosius) esse manifestam, quod à vero declinare virum nõ deceat bonum, nec damno iniusto afficere quemquam, nec doli aliquid adnectere, fraudisue componere? purum propterea ac syncerum oportere esse affectum, vt vnusquisque simplicem sermonem proferat, vas suum in sanctificatione possideat, nec fratrem suum circumscriptione verborum inducat.

Lib.3.offic. cap.11.

Cap.12.

Tertius gradus. Tertius gradus est, delectatio, quæ spõtè nascitur ex veritatis, & synceritatis exercitatione. Sanè voluptatem spiritualem consentaneam esse veritati, synceritatisque sociam, indicat Apostolus, cũ scribit: [Itaque epulemur non in fermento malitiæ, & nequitiæ, sed in azymis synceritatis, & veritatis:] ac sicut tormentum nullum maius est, quàm stimulis conscientiæ mendacis agitari; sic nulla maior voluptas, quàm quæ percipitur ex amica veritatis conscientia, & ex ingenuo ac candido vitæ instituto.

1.Corint.5

Indicium primum. Indicium virtutis huius est illud maximum, quod adfertur à sancto Ambrosio, cùm loquitur de Iosue, qui facilè fidem præstitit Gabaonitis: [Adeò, inquit, sancta erat illis temporibus fides, vt fallere aliquos posse non crederetur. Quis hoc reprehendat in Sanctis, qui cæteros de suo affectu æstimant? & quia ipsis amica est veritas, mentiri neminẽ putant, fallere quid sit, ignorant, libenter credunt, quod ipsi sunt, nec possunt suspectum habere, quod non sunt: hinc Salomon ait: Innocens credit omni verbo: non vituperanda facilitas, sed laudanda bonitas: hoc est innocentẽ esse: ignorare quod noceat, & si circumscribitur ab aliquo, de omnibus tamen bene iudicat, qui fidem esse in omnib⁹ arbitratur.

Lib.3.offic. cap.10.

Prou. 14.

Secundum indicium. Aliud indicium veræ simplicitatis est, rem vti est, simpliciter enũciare, nec amplificando, aut exaggerando, aut figuratè loquendo aliter, aut amplius, quã res sit, explicare. Et [sit sermo vester, est & non,] vt ait Dominus. Imò nec rem iure iurando vnquam affirmare, nisi vrgeat necessitas: dixi [amplius:] quia minus, quàm res est, de nobis ipsis nostrisq; laudibus dicere, etiam Aristoteles intellexit, virtuti veritatis consentaneum esse, nam de se amplè loqui, alijs molestũ est: minus autem quàm res est, dicere, consentaneum est decoro, & ab omni inuidia remotum.

Matth.5.

Lib.4.Eth. cap.7.

De amicitia & affabilitate siue comitate.

CAPVT XXVII.

AMOR cum beneuolẽtia erga alium aliquem coniunctus, amicitia est; quã sequitur eius, quem amamus mutuus amor in nos. Affabilitas autem, amicitia quædam est in verbis, corporis actione, & gestu posita, qua homo decenter se habet cum illis, quibuscum viuit, & consuescit: illa interior est, & in affectu sedem habens; hæc exterior est, & in conspectu; propriaque consuetudinis, quæ nobis cum alijs intercedit: prior non est virtus, sed vel virtutem consequitur, vel propter virtutem initur: posterior virtus est, hominem dirigens, vt in communi consuetudine, tam verbis, quàm factis hominum naturæ conuenienter se gerat: maximè verò interest proficientis vtranq; cognoscere, & quomodo se in vtraque gerat, intelligere.

Et quidem de amicitia S. Chrysostomus, & postea discipulus eius Cassianus differentias easdem, & species tradiderunt. [Aliæ enim, ait S. Chrysostomus, (vt omittamus turpes) sunt amicitiæ tẽporales, aliæ naturales, aliæ spirituales. Temporales oriuntur ex beneficio, ex cõmunicatione mensæ, aut peregrinationis, aut artificij eiusdem, aut ex vicinia eadem, aut ex huiusmodi rebus alijs. Naturales sunt, patris erga filium, filij erga patrem, fratris erga fratrem, nepotis erga auum, matris erga liberos, vxoris erga maritum: hæ illis vehementiores esse videntur: videntur, inquam, quia sæpenumero illis inferiores sunt: etenim alicubi visi sunt amici germaniùs affecti, quã fratres. Spiritualis verò amicitia omnes reliquas excellit, tanquam regina dominium suum habens, splendido habitu

Homil.1. epist.ad Coloss.Coll. 16.

habitu conspicua: nihil enim hic terrenum est, vnde ista nascatur, quemadmodum in alijs: non enim ex consuetudine nascitur, non ex beneficentia, non ex natura, non ex tempore, sed è supernis descendit, ex ipso cœlo. De eadem Cassianus: Hæc est amicitiæ fida indissolubilis que coniunctio, quæ sola virtutum paritate fundatur. Dominus enim inhabitare facit vnius moris in domo: & icciro in his tantùm indirupta potest dilectio permanere, in quibus vnum propositum ac voluntas, vnum velle ac nolle consistit.

Cap. 3. *Psal 67.*

Affabilitas verò, vt ait S. Thomas, [nõ est amicitia propriè loquendo, sed quædam eius similitudo; in quantum, inquit, aliquis decenter se habet ad illos, cũ quibus conuersatur:] tam in amicitia igitur, quàm in affabilitate considerari possunt proprij gradus.

22. q. 113. art. 1. ad 1.

Primus gradus. Primus gradus, amicitiæ & affabilitatis sit propositum. Ad amicitiam porrò spiritus inducunt ista. *Primum incitamentũ.* Primum charitatis lex, qua nos inuicem diligere debemus: hæc enim amicitia, charitas est, aut comes eius, & ministra: diligere autem iubemur maximè [domesticos fidei,] & eos qui nobis arctiore spiritus vinculo coniuncti sunt, quæ est amicitia spiritualis: Sic Christus Dominus dilexit Apostolos, & [amicos] nominauit: sic Apostoli discipulos, & auditores suos; [Salutate Epænetum dilectum mihi,] scribit Romanis Apostolus; & postea, [Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino:] quoties verò appellat eosdem charissimos? Illæ deinde voces, [viscera mea, desideratissimi, gaudium meum, corona mea,] nonne singularem amicitiam Pauli erga alumnos suos ostendunt? idẽ de alijs Apostolis dicimus.

Ioan. 15. *Rom. 16.*

Secundũ incitamẽtũ. Secundum est vtilitas: omnem enim vtilitatem, quæ percipitur ex amicitijs tẽporalibus, & naturalibus, & multò adhuc maiorem parit nobis, amicitia spiritus: communicat quippe nobiscum, amici terrenas facultates, opes, operam, consilium, voluntatem, animum; at quod lõgè amplius est, bona etiam spiritualia, orationes, pœnitentias, bonarum actionũ merita: nam [particeps, ait Dauid, sũ omniũ timentiũ te:] Et quod adhuc excellẽtius est, adfert secũ spiritualis amicitia in amore perseuerantiã; [Nihil enim, ait S. Chrysost. nihil est, inquã, adeò firmũ ac validũ, atq; spiritus vinculum:] quod ab alijs amicitijs optare potius possum, q̃ sperare: cuius rei causa est, quia aliæ amicitiæ nituntur rebus caducis, & fluxis, & vt ait S. Greg. Nazianzenus; [Rebus quæ euanescunt, vt veris flores:] amicitiæ verò Deo gratæ, quia rei certæ innituntur, firmæ sunt, & diuturnæ; quãtoq; maior pulchritudo ipsis obuersatur, nempe spiritus; tantò arctiùs, & secum, & inter se, cõiungunt earũdẽ rerũ amatores.

Psal. 118. *Homil. 1. in Epist. ad Coloss.* *Oratione in laudem S. Basilij.*

Tertium est dignitas amicitiæ spiritualis: est enim [ex ipso cœlo, teste S. Chrysostomo, non terrena:] vt amicitia mercenaria, & quæstuosa; & ea ipsa quoq;, quæ à natura inter consanguineos affinesq; conciliatur: ideoq; tanti fit à Deo, vt amore amicorũ fit etiam beneficus inimicis. [Dominus, ait, conuersus est ad pœnitentiam Iob, cùm oraret ille pro amicis. Et Christus: Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis; vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula: & S. August. in illa verba fine me, & conterã eos; quid, ait, aliud dicitur, nisi contererẽ eos, nisi diligerentur abs te?

Tertium incitamẽtũ ibidem. *Iob. 42.* *Luca 16.*

Affabilitatem verò multa cõmendãt; 1. Scriptura sacra inprimis: [Congregatio ni pauperum affabilem te facito] Et alibi precatur Salomon, non committi aliquando se animo irreuerenti, & infruni to.] Moyses quoque, si mysticam intelligentiam sequamur, hoc indicauit, cũ dixit: [Primogenitum asini mutabis oue.] 2. Deinde quia affabilitas magna pars est mansuetudinis, cuius proprium est [possidere terram:] amicitiæ quoque; vt propterea dixerit Aristoteles, [Vitio contrario sæpe dissolui amicitias, quas vinxerat affabilitas:] 3. imò est non exigui momenti ad salutem animarũ procurandã; docet enim hæc, [omnia omnibus fieri, vt omnes Christo lucrifiant:] quod fecit Dominus, & Apostoli. Denique vt scribit San. 4. Hieronymus: [Sancta rusticitas solùm sibi prodest.

Ecclesia. 5. *Ecclesi. 23.* *Exod. 13.* *Lib. 8. Eth. cap. 5.* *Epist. 103. ad Paulinum.*

Secundus gradus est fortitudo, qua maximè indiget amicitia spiritualis. *Secundus gradus.* Quia vt dicit S. Chrysostomus: [Quisnam est labor, absolutè diligere? nullus labor; germanè autem, & syncerè diligere, multus est labor:] oportet enim primò

mò nuncium remittere amoribus omnibus, qui spirituales non sunt, si vis spiritualiter, & syncerè diligere:quod quàm sit difficile,experimento quotidie discimus. Certè dominus,vt indicaret quantam vim adferre nobis ipsi deberemus, non solum in abijciendis terrenis rebus, sed etiam in posthabendis parentibus, & consanguineis,quorum nobis amorē inseruit natura,odij mentionem inijcit, & ait:[Si quis venit ad me, & non odit patrem suum,& matrem suam, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem, & animam suam, non potest meus esse discipulus.] Et postea: [Qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.]

Luca 14.

Deinde in ipsa cū spiritualibus hominibus consuetudine, maximè oportet proficientem præcauere, vt syncerè diligat;ne,dum se putat spiritualiter amicū amare,impingat in amorem carnis; qui se aliquando,nobis non animaduertentibus, velat nomine spiritualis amoris. Certè S.Basilius seuerè monet iuuenes monachos,vt in hac re sint quàm vigilātissimi. [Iuuenis, siue ætate, siue animo fueris, æqualium tuorum consuetudinē defugito,ab illisq; non secus,atq; ab ardētissima flamma procul abducito:quādo illorum opera vsus aduersarius, plerosq; olim incendio dedit, & sempiterno igni cremandos addixit: ac spiritualis primò charitatis vana quadā specie illectos, in teterrimam postea voraginē præcipites deturbauit: & qui ex medio pelago,sæuientibus vndiq; procellis tēpestateq; incolumes euaserant, eos iam intra portum securos, vnà cum ipsa naui vectoribusq; submersit.] Quæ causa S. Basilio fuit,vt postea in constitutionibus monasticis sanciuerit; [Ne in conuentu monachorum priuatæ coitiones,& sodalitates permittātur, nec singularis amor, sed æqualis in omnes ab omnibus ostendatur: Et multò magis ne cū mulieribus monachus temerè congrediatur, aut colloquia texat:]quod latissimè & elegantissimè probat.In quo etiam argumento feliciter versatus postea est S.Bonauentura,qui inter alia sic scripsit: [Nouerint spirituales, quod licet carnalis affectio sit omnibus periculosa,& damnosa,ipsis

Serm. de abdicatione rerum.

Lib. de instit. monachorum.

In cōst. monast. c. 4.

Opusculo de puritate conscientia. c. 14.

tamē magis est perniciosa maximè quādo cōuersantur cū persona, quæ spiritualis videtur: nā quamuis horū principiū videatur esse purū, frequens tamē familiaritas,domesticū est periculū,delectabile detrimentū, & malū occultū bono colore depictū.] Ad hoc idem pertinet, quod S.Hieronymus Nepotiano scribit: [Crebra munuscula, & sudariola, & fasciolas, & vestes ori applicitas,& oblatos,ac degustatos cibos,blandasq; & dulces litterulas, sanctus amor non habet.] Principio igitur ne in hæc retia incurramus,præuideamus diligenter:deinde in ipsis congressionibus, citò sagaciterq; odoremur, si quid subsit periculi; nosque ab huiusmodi amicis, si periculum deprehenditur, quantocyus viriliterque abstrahamus; quantumcunq; in ea re vtiliter collocari opera,nobis alioquin videri posset.

Epist. 2.

Sed eandem fortitudinem exigit à nobis spiritualis amicitia in alijs rebus: Si necesse est(ait S.Ambrosius) toleremus propter amicum etiam aspera, & vt in amici aduersis patientia & tolerantia necessaria,sic in prosperis authoritas congrua est;vt insolentiam extollentis se amici reprimat,& redarguat.] Sunt enim, vt idē paulò antè scripserat,[Bonæ correptiones,& meliores,quàm tacita amicitia: etsi lædi se putat amicus, tu tamen corripe: etsi amaritudo correptionis animum eius vulnerat,tu tamen corripere ne verearis: tolerabiliora enim sunt amici vulnera,quàm adulantium oscula: errantem igitur amicum corripe, innocentem ne deseras. Constans enim debet esse amicitia.]

Lib. 3. offic. c. 16.

Sed altius adhuc spectat fortitudo spiritus in amicitia Christiana. Optabā,ait S.Paulus,[anathema esse à Christo pro fratribus meis. Quis nā]dicit S.Chrysostomus[pater optauerit filij gratia in malis esse? Et iterum:desiderium habēs dissolui,& esse cum Christo, multò magis melius:permanere autem in carne,necessarium propter vos: quæ mater mallet ista dicere,vt quæ sua ipsius sunt, negligeret? & rursum audi ipsum dicentem: nos autem fratres desolati à vobis,ad tēpus horæ,aspectu non corde. Et hic quidē pater si cōtumelia fuerit affectus,amicitiā dirimit;illic verò nō itē,sed vsque,

Rom. 9.
Hom. 1. ad Coloss.
Philip. 1.
1. Thessa. 2.

ad lapidantes illos pertingit, beneficijs illos afficiens.] Et paulò post: [Neq; tempus, neque illata iniuria, neque infamia, neque rumor, neque aliud quidpiam audebit amicitiam spiritualem, neq; etiam poterit dissoluere: & vt rem istam cognoscas, lapidabatur Moyses, & tamen pro
Exod. 17. eis orabat. Quisnam pater hoc pro lapidante se filio fecisset? persequamur igitur istam amicitiam, quæ est ex spiritu; est enim valida & insolubilis.] Certè in his amicis, in quibus est tantum animi spiritusque robur, non defuturam fortitudinem ingentem dubitabit nemo; si quādo opus sit, se Apostolū gerere pro amicis, hoc est, vitam ipsam profundere in amici vtilitatem, quod fecisset Apostolus, si
2. Cor. 12. res postulasset: Impendam, inquit, [& superimpēdar ipse pro animabus vestris,]
Ioan. 15. et significauit Domin⁹ cùm dixit: [Maiorem dilectionem nemo habet, quàm vt animā suam ponat quis pro amicis suis.] Vel etiam seipsum hostibus tradere ad perpetuam seruitutem, vt amicos captiuos redimeret, aut liberaret; quod fecit Sanctus Paulinus Nolanus Episcopus.

Hæc eadem quæ de amicitiæ fortitudine dicta sunt, iuuabunt proficientem, vt affabilitatem etiam cum hominibus agrestibus, barbaris, contumeliosis, si quando in hos incurrat, tueatur, & seruet. Neque enim benignè comiterq; se gerere erga faciles ac suaues homines, magna virtus est. Virtus nec naufragio obruitur, nec incendio absumitur; tantū abest, vt verborum inclementium aura, de suo statu dimoueri possit.

Tertius gradus. Tertius gradus est delectatio: sūt quippe amicitiæ spirituales, fructus suauissi-
Philem. mi: Ego, inquit Apostolus, te fruar in Do-
1. Thessa. 2. mino. Et alibi: [Abundantius festinauimus faciem vestram videre cum multo desiderio, quoniam voluimus venire ad vos, Ego quidem Paulus semel & iterū, sed impediuit nos Satanas: quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum estis, in aduentu eius? vos enim estis gloria nostra, & gaudiū.
Lib. 3. off. c. 16. Amicitia,] inquit S. Ambrosius, [est solatium vitæ huius, vt habeas cui pectus aperias tuum, cum quo arcana participes, cui committas secretum pectoris, vt colloces tibi fidelem virum, qui in prosperis gratuletur tibi, in tristibus compatiatur, in persecutionibus adhortetur.] Quod S. Patris dictum existimo intelligi oportere secundum sententiam Cassiani, qui distinguit [charitatem siue] Διάθεσιν, [& affectionem siue] ἀγάπην; *Col. 16. c. 14* vt illa [omnibus exhibeatur, etiā inimicis; hæc autem paucis admodum, & his, qui vel paritate morum, vel virtutum societate connexi sunt.] Licet etiam ipsa diathesis multa in se differentia habere videatur: de his, inquam, loquitur Sanctus Ambrosius, nā addit postea: [Quid est enim amicus, nisi consors amoris; ad quem animum tuum adiungas, atque applices, vt vnum velis fieri ex duobus, cui te, tanquam alteri tibi, committas; à quo nihil timeas.]

Magna etiam voluptas percipitur ex affabilitate sermonis: quod Domino fatentur discipuli, cùm dicunt: [Ad quem *Ioan. 6.* ibimus? verba vitæ æternæ habes.] Et Sa- *Prouer. 15.* lomon ait: [Lingua placabilis, lignum vitæ.]

Primum indicium amicitiæ spiritua- *Primum indicium.* lis est, amare amicum in Domino, hoc est, propter Christum, nihilq; propter amicum velle, nisi quod Domino probatum esse intelligimus: Obsecrans, ait Apostolus, [si quomodo tandem aliquan- *Rom. 1.* do prosperum iter habeam, in voluntate *Homi. 2. in* Dei, veniendi ad vos. Vides,] ait S. Chry- *epist. Rom.* sostomus [& summo affectu desiderantem eos videre, nec sustinentem tamē id facere præter Dei placitum; sed habentē desiderium suum cum Dei timore coniunctum? amabat quidem illos, ad quos & sollicitè festinabat; sed tamen etiamsi amaret, præter Dei voluntatem videre eos nolebat; quæ ipsa demum germana est charitas.]

Secundum indicium est, illam veram *Secundū indicium.* esse amicitiam, quæ cum virtute & obsequio in Deum est: nam vt ait S. Ambrosius, [Virtus est amicitia: ea autem est cū *Ibidem.* virtute, quæ coniuncta est cum obseruatione diuinorum mandatorum.] Nā ait idem: [Qui facit mādatum Dei, amicus est; ille autem mandatum Dei curat, qui in amicitia purus est à peccato, nec in amicitia solùm, sed in vniuersa viuendi ratione. Est itaque,] ait S. Chrysostomus, *Hom. 31. in* [mendax omnis amicitia, quæ diuino nō *Matth.* ligatur timore.]

Ter-

Tertium indicium. Tertium indicium est, imperfecta, & aliqua reprehensione digna illa amicitia est, quæ commodo studet suo; nihil interim cogitans, aut rogans de Dei voluntate, aut aliorum hominum bono: idcirco enim ait S. Chrysostomus: [Acriter Dominus reprehendit Petrum, quod curiosè inquireret de statu Ioannis, cum quo vt amicus, diu viuere desiderabat, intempestiuum eius corrigens affectum: cùm enim essent orbis terrarum curam suscepturi, sortiri etiam eos oportebat diuersas mundi partes ac regiones, in quibus disseminarent verbum Dei ad salutem animarum, non autem tanto bono mundum priuare, propter diuturnũ indiuiduumq; conuictum.] *Ioan. vlt.*

Quartũ indicium. *De institu. monach.* Quartum indicium traditur à S. Basilio: Aequalis, inquit, [similisq; ab omnibus tenenda aduersus cunctos charitas est: vnicuiq; autẽ separatim pro cuiusq; decoro honos habendus: in his autem, quos hoc modo charitas coniunxerit ac copularit, ad maioris amoris cumulum conciliandum, nihilo plus momenti adfert naturalis sanguinis necessitudo: neque si aliquis quidem frater alicuius germanus sit, filiusue, aut filia, huic maiorẽ charitatem, quàm cæteris consanguinitatis vinculum conciliabit. Qui enim in rebus huiusmodi naturam sequitur, is planè declarat, se ipsum nondum ex toto à naturali defecisse affectu, sed adhuc regi carnis imperio.]

Signa autem deprauati spiritualis amoris, explicantur copiosè à S. Bonauentura in opere de processu religionis tractatu sexto, capite decimoquinto.

De Misericordia, Beneficentia, Liberalitate & Eleemosyna.

CAPVT XXVIII.

MISERICORDIA, beneficentia, liberalitas & eleemosyna virtutes & actiones sunt, inter se maximè coniungatæ, ideoque non sunt tractatione separandæ. Misericordia est, & passio sensus humani, & actio voluntatis: hæc virtus est, illam regens: [Seruit enim rationi,] vt sanctus Augustinus ait, [quando ita præbetur misericordia, vt conseruetur iustitia; siue cum indigenti tribuitur, siue cum ignoscitur pœnitenti.] Definitur à S. Gregorio Nysseno: [Voluntaria tristitia, quæ conflatur ob incommoda aliena.] *Lib. 9. de ciuit. Dei, c. 5.* *Lib. de beatitudinib.*

Beneficentia verò, est actio quædam externa charitatis & beneuolentiæ internæ, qua, secundum Apostolum, [Operari debemus bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei,] & ad alios quoscunque nobis aliquo vinculo colligatos: non est igitur virtus à charitate diuisa. *Galat. vlt.*

Liberalitas verò, vt scribit S. Thomas: [spectat bonum dupliciter; vno modo primò & per se; alio modo ex consequẽti: primò quidem & per se, tendit ad ordinandam propriam affectionem circa passionem pecuniarum, & vsum: quare (vt idem antea) propinqua materia liberalitatis, sunt interiores passiones, secundũ quas homo afficitur circa pecunias: & ideò ad liberalitatem pertinet præcipuè, vt homo, propter inordinatam affectionem ad pecuniam, non prohibeatur à quocunque debito vsu eius. Alio modo ex consequenti ordinatur liberalitas ad aliquod bonum, & secundum hoc ordinatur ad multa. Ex hoc enim quod homo non est amatiuus pecuniæ, sequitur, quod de facili vtatur ea, & ad seipsum, & ad vtilitatem aliorum, & ad honorem Dei.] *2. 2. q. 117. art. 6.* *Ar. 3. ad 3.*

Ad has virtutes pertinet Eleemosyna, vt actio earum celeberrima: Est enim, vt ait S. Chrysostomus, [eleemosyna, nõ dare opes, sed cum misericordia illas dare. Quid est,] ait Sanctus Augustinus, [facite eleemosynam? facite misericordiam.] *Homil. 13. in 2. Cor.* *Ser. 30. de verbis Domini.*

Primus gradus Primũ incitamentum. Primus gradus eius est, propositum miserendi, benefaciendi, & liberalitatẽ exercendi; ad quod innumera sunt, quæ mouent hominis animum. Primum misericordia (ait S. Ambrosius) [perfectos facit; quia imitatur perfectum patrem:] nihil tam commendat Christianam animam, quàm misericordia: & Dominus; [Estote ergo misericordes, sicut & pater vester misericors est; vt sitis filij patris vestri, qui in cœlis est; qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos, & iniustos.] Et Ecclesia prædicat, *Lib. 1. off. c. 11.*

dicat, nihil magis Dei omnipotentiam demonstrare, quàm misericordiam, qua hominibus benefacit; præsertim peccata condonando.

Secundum incitamentum. Secundum est Christi Domini exemplum, qui plenus miseratione pertrāsiit benefaciendo: qui & aliquando dixit, *Actor. 10.* [Si autem sciretis, quid est, misericordiā *Matth. 12.* volo, & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes.] Quare meritò *Oratione de pauperū amore.* S. Gregorius Nazianzenus: [Nihil tam diuinum homo habet, quàm de alijs bene mereri.] Et S. Chrysostomus auctor est: [Melius est artem dandi eleemosynā scire, quàm esse Regem, & diademate coronari.]

Tertiū incitamentum. Tertium est, misericordiam coniunctam cum beneficentia, plurimum valere *Homil. 33. ad populū.* ad peccatorum relaxationem. [Peccata tua eleemosynis redime,] dicit Da- *Daniel. 4.* niel: & Angelus apud Tobiam [Eleemo- *Tob. 12.* syna à morte liberat, & ipsa est, quæ pur- *Ecclef. 3.* gat peccata.] Quam rem patres vno ore, *Ser. 76. de tempore.* consensuque mirificè exaggerant. S. Augustinus appellat illam, [secundum ba- *Hom. 19. li. 50. homil.* ptismum:] quia scriptum est; [sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extin- *Hebr. 13.* guit peccatum:] & idem ait, eam esse [sacrificium Christiani;] quod sanè ex Apostolo acceptum est, cùm scribit; [Beneficentiæ, & communionis nolite obliuisci; talibus enim hostijs promeretur Deus:] quæ omnia sic intelligi oportere, *2.2.q.113. art.4. ad 1.* docet S. Thomas: Actus, inquit, [misericordiæ operatur circa peccatū per modum satisfactionis, & sic sequitur iustificationem: vel operatur per modum præparationis, in quantum misericordes misericordiam consequuntur, & sic etiā potest præcedere iustificationem; vel etiam concurrere ad iustificationem, simul cū virtutibus quibusdam, vt v.g. charitatis, secundùm quod misericordia includitur *1. Tim. 4.* in dilectione proximi.] Et quoniam S. Ambrosius laudans misericordiā dicit: [Omnem summam disciplinæ Christianæ in misericordia, & pietate esse; quam aliquis sequens, si lubricum carnis patitur, sine dubio vapulabit, sed non peri- *2.2.q.154. art.2. ad 5.* bit:] Idē S. Doctor alibi exponit, vt qui huiusmodi est, [liberetur à perditione æterna, in quātum disponitur per huiusmodi opera ad hoc, quod gratiam consequatur, per quam pœniteat; & in quantum per huiusmodi opera satisfacit de lubrico carnis commisso: non autem ita, quod si in eo perseueret vsque ad mortem, per pietatis opera liberetur.]

Solent etiam eleemosynæ, pijs & sanctis viris distributæ, conciliare nobis animos eorum, & prouocare ad exorādum Deum, vt propitius sit peccatis nostris; itaque impetrare aliquando peccatoribus donum pœnitentiæ, per quam etiā culpa remittatur: quem vnicum modū quibusdam esse ad salutem reliquum, colligit S. Augustinus ex illis Domini verbis: [Facite vobis amicos de mammona *Lib. 21. de ciuita. Dei, cap. 27.* iniquitatis; vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Est itaque,] inquit, [quidam vitæ modus, nec tā malæ, vt his, qui eam viuunt nihil prosit ad capessendum regnum cęlorum largitas eleemosynarum, quibus etiam iustorum sustentatur inopia, & fiant amici, qui in tabernacula æterna suscipiant; nec tam bonæ, vt ad tantam beatitudinem adipiscendam eis ipsa sufficiat, nisi eorum meritis, quos amicos fecerint, misericordiā consequantur.]

Quartum est, vtilem esse misericordiā *Luc. 16.* multis alijs nominibus: certè à S. Chryso- *Quartū incitamentū.* stomo vocatur [ars omniū artium quæstuosissima:] prodest ad æternam vitam, *Homil. 33. ad populū.* nam; [Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in sæculum sæculi:] pro- *Psal. 111.* dest in hac vita ad virtutem comparan- *Homil. 36. ad populū.* dam. Idem S. Chrysostomus: [Magnum est & pulchrum, & pretiosum, eleemosyna; donum est magnum, immò verò magnum bonum: si pecunias contemnere discamus, alia quoque discemus. Dans eleemosynas sicut oportet dare, discit aspernari diuitias; qui pecunias didicit aspernari, malorum radicem excidit: itaque non minus accipit, quàm præstat beneficium; non eo solùm quod retributio sit eleemosynæ reposita, verùm & quod anima fiat sapiens, alta &, diues: discit enim non admirari pecunias, neque aurum: hoc autem instructa mente, maximum in cœlum ascendendi principium accepit, & innumeras contentionis, litis, inuidiæ, ac tristitiæ sustulit occasiones.] Quid verò cōmodi adferat eleemosyna aut misericordia ijs, in quorū beneficiū exercetur, clarius est, quàm vt oporteat id à nobis pluribus verbis explicari.

Mouet

Quintũ incitamentũ. Mouet quintò ad misericordiã & beneficentiã natura: Habemus, ait S. Chrysostomus, [aliquid ad misericordiam inclinatum à natura: & propterea pro patientibus iniuriam indignamur; & iugulatos cernentes flectimur; & lugentes aliquos cum videmus, lachrymas impendimus: & super omnia discat homo, quoniam & hoc est homo: magnum enim, homo; & pretiosum, vir misericors: itaq; nisi hoc habeat, desiit esse homo. Discamus itaque misericordes esse, maximè quod nos multa indigemus misericordia.] *Homil. 33. ad populũ.*

Sextum incitamentũ. Accedit sextò, diuites, dispensatores esse bonorum à Deo constitutos potius quàm Dominos; quod idem S. Pater latè probat, & alij. *Homil. 34. ad populũ.*

Septimũ incitamentũ. Denique, præceptũ diuinũ est; &, vt ait S. Cyprianus, [Ita frequẽs inter Christi præcepta, vt nihil crebrius mandet, quàm vt insistamus eleemosynis dandis; nec terrenis possessionibus incubemus, sed cœlestes thesauros potius recondamus. Vendite, inquit, quæ possidetis, & date eleemosynã. Et iterũ: nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. Si vis perfectus esse, vade, & vende vniuersa, quæ habes, & da pauperibus. Et vendidit vniuersa quæ habuit, & emit eam. Denique Abrahæ filios dicit, quos iuuandis alendisque pauperibus operarios cernit.] *Ser. de eleemosyna. Luc. 12. Matth. 6. Matth. 19. Matth. 19. Matth. 13. Luc. 19.*

Dandum autem est de eo, quod superest: quod quomodo intelligendum sit, ad Theologum spectat exponere.

Secundus gradus. Secundus gradus est, fortitudo; quam inesse animæ liberalitati deditæ testatur S. Chrysostomus: [Anima quæ sic pascitur, omni superior est morbo, omni fame, omni intemperie, & ægritudine: nullus illam poterit rapere; sed sicut adamãtinum corpus nec ferrum cædere valet, nec aliud quidpiam, ita & animam ob eleemosynam confirmatam nihil tollere potest:] hoc autẽ duabus ex causis accidit: *Hom. 25. in Acta.*

Prima causa. Prior est Dei optimi maximi cura & protectio, quã eã à paupertate, à prædatoribus, & direptoribus, ab odio, ab inuidia, & ab alia quauis iniuria tutam illæsamq; seruat.

Secunda causa. Posterior est, ipsa liberalitatis vis atq; natura, quę corrigit affectionẽ erga diuitias immoderatã, redditque animũ hominis lõgè superiorẽ rebus facultatibusq; terrenis. Qua in re seipsum egregiè vincat homo necesse est: nec id cõsequitur liberalis, nisi abnegatione laboriosa atq; diuturna: [In hac eleemosynæ cõsuetudine nos ipsos cõstituamus,] ait S. Chrysostomus, [quot opus erat nobis laboribus, vt hoc remedium inueniretur?] ac si diceret magnis; quibus tamẽ perfungi deberemus, vt rem tantam assequeremur. *Homil. 36. ad populũ.*

Quid? quod beneficium dare, vt ait Seneca, [virtutis est: & turpissimum est, id causa vllius alterius rei, dare.] Ad hoc autem quis neget requiri abnegationem spei, & retributionis? loquimur autem de humana retributione: præterea permanere in dandis beneficijs, etiam ingratis, & id etiam quando malè cessit, & esse aduersus experimenta pertinaces, vt idem ait, liberalitatis est, & magnæ fortitudinis.] *Lib. 4. de benef. c. 3. Lib. 1. de benef. c. 1.*

At verò quàm magni animi & de seipso triumphantis est, versari assiduè inter pauperes, pannosos, ægrotos, carceribus, in xenodochijs, morientibus adsistere, sepulturæ mandare corpora mortuorũ? Quantæ patientiæ, & charitatis, à tyrannide infideliũ Turcarũ, & hæreticorũ redimere captiuos, peccãtes corrigere, ignorãtes docere, dubitantibus rectè cõsulere, pro incolumitate & salute aliorũ Deũ orare, afflictos cõsolari, iniurias illatas fortiter tolerare, ac condonare? Certè Apostolus sic loquitur: [Debemus nos firmiores imbecillitatem infirmorũ sustinere. Et: Induite vos sicut electi Dei sancti, & dilecti viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiã, supportantes inuicẽ, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquẽ habet querelam. Et: Corripite inquietos, cõsolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patiẽtes estote ad omnes] *Rom. 15. Colos. 3. 1. Thessa. 5.*

Tertius gradus. Tertius gradus est, delectatio: In omni dato, ait Salomon, [hilarem fac vultum tuum.] Et Dauid: [Iucundus homo, qui miseretur, & commodat.] Apostolus denique: [Hilarem datorem diligit Deus. Et: Qui miseretur in hilaritate.] *Eccl. 35. Psal. 111. 2. Cor. 9. Rom. 12.*

Primũ incitamentum. Hoc gaudiũ pariunt hæc; primum dicitur à S. Ambrosio: [Nonne te oportebat gratias agere Deo, exultare & lętari, quod nõ ipse mendicans alienas circuis fores, sed alij ante tuas ianuas sedẽt à te misericordiã postulãtes?] Deinde illud S. Gre- *Serm. 81.*

2. S. Gregorij Nazianzeni: [Beneficij gratia promptitudine, & celeritate congeminatur.] Sanè Seneca sic definit beneficium: [Beneuola actio tribuens gaudiũ, capiens que tribuendo; in id quod facit, prona & sponte parata.] Et postea docens quemadmodum dandum sit beneficium: Ante omnia, inquit, [libenter, citò, & sine vlla hæsitatione] Et S. Chrysostomus: [Eleemosynæ magnitudo, non in pecuniarum multitudine iudicatur, sed in dantium promptitudine: & propterea qui calicem aquæ frigidæ dederit, factus est acceptabilis; & quę duo minuta erogauit: vt discamus, quod Deus vbique mentem requirit Et Apostolus:

In oratione de pauperũ amore.
Lib. 1. de benef. c. 6.
Lib. 2. c. 1.
Homil. 34. ad Pop.
Luc. 12.
2. Cor 8.

3. si voluntas prompta est, accepta est secundum id quod habet.] Postremò illud S. Leonis Papæ: [Prompta ergo & facilis, dilectissimi, apud nos largitas esse debet: si credimus, sibi vnumquemque id præstare, quod indigentibus tribuit. Thesaurum enim suum condit in cœlo, qui Christum pascit in paupere.] Et verò quem non inflammet ad promptè alacriterque benefaciendum illud: [Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis?]

Ser. 1. de collectis.
Matth. 25.

Primũ indicium. Indicia liberalitatis perfectæ sunt multa: duo adfero: Vnum est, dati beneficij obliuisci, si fieri potest, aut saltem illud non commemorare: [Qui dedit beneficium,] ait Seneca, [taceat: narret, qui accepit.]

Lib. 2. de benef c. 11.

Secundum indicium. Alterum: Est magnæ christianæque liberalitatis, non solùm seipsum spoliare facu tatum suarum fructibus, sed etiam facultatibus ipsis propter Christum: nam in animi præparatione & promptitudine, aiunt Theologi, virtus hæc sana saluaque est tota, si desit tribuendi facultas, & nihil sibi, ad Christi imitationem, retinuisse, maxima liberalitas est: denique Hedibiæ scribit sanctus Hieronymus: [Vis esse perfecta, & in primo stare fastigio dignitatis? fac quod fecerunt Apostoli. Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere Saluatorem, & nudam solamq; crucem nuda sequaris, & sola.

Epist. 150. q. 1.

De Fortitudine.

CAPVT XXIX.

SANCTVS Augustinus sic definit fortitudinem, [qua omnia incommoda, & damna rerum, nõ in nostra potestate constitutarũ contemnimus.] Accuratius Theologi, [est virtus animi, qua labores, mortisq; pericula constanter suscipiuntur, & perferuntur] Fortitudinis proprium est timorem ex animo pellere, fiduciam animo largiri, hominem constantem in cõsilijs ritè susceptis, ad pericula etiã mortis promptum, ad mala quæque etiam grauissima toleranda paratum efficere. Eius duo sunt potissima officia. Primum & potius, sustinere aut pati: secundũ adire, aut aggredi.

Li. 1. de lib. arb. c. 3.

Primus gradus. Primus gradus est, propositum. Ad hoc inducunt multa: primũ quia virtus est ex Cardinalib⁹ vna, & cui meritò tertius debetur locus: siquidem cùm rationem prudentia moderetur, iustitia verò rationis ordinem ac regulam in res humanas inducat, & distribuat, ad fortitudinem & temperantiam pertinet tãtum bonum vbi semel introductum est, seruare & custodire. id pręstat temperantia, reprimens sensuum voluptates: fortitudo verò compescens timorem mortis, & roborans animum aduersus corporis dolores, quod sanè superat temperantię munus: nam timor mortis acrius multò pugnat contra rationẽ, quàm voluptas: & vt scribit S. Augustinus: [Nemo est qui non magis fugiat dolorem, quàm affectet voluptatem:] namq; videmus, & immanissimas bellias à maximis voluptatibus exterreri dolorum metu.

Primum incitamentũ.
Lib. 83. qq. q. 36.

Secundũ incitamentũ. Secundum, quia sacræ litterę ad fortitudinem nos inuitant. S. Petrus: [Timorem eorum ne timueritis, neq; conturbemini.] S. Paulus: [Fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles; abundantes in omni opere Domini semper. Dauid: [Viriliter agite, & confortetur cor vestrum.] Immò est Domini præceptum; [Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.]

1. Petr. 3.
1. Corin. 4.
Psal. 30.
Matth. 10.

Ter-

Tertium incitamentum. Tertium, quia fortitudinis vsus est magni apud Deum meriti. S. Petrus: [Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis, tristitias patiens iniustè; Quæ est enim gloria si peccantes, & colaphizati suffertis? sed si bene facientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. *1. Petr. 2.*

Quartum incitamentum. Quartum est, exẽplum Christi; propterea enim addit princeps Apostolorum; [In hoc vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius:] exempla autem fortitudinis edidit multa Dominus. Plurima autem passionis suæ tempore, vt cùm procedit obuiam inimicis eum ad necem quærentibus, cùm tacet dum vinculis constringitur, dum illuditur, dum cæditur, dum crucifigitur, immò & dũ clamans voce magna emittit spiritum.

Secundus gradus. Secundus gradus est, ipsa actionis fortitudinis vis, & firmitas: si quidem, vt ait Aristoteles: [Ad virtutem requiritur firmiter, & immobiliter operari:] quare fortitudo virtus est communis virtutibus omnibus; vt propterea à singulis suprà exegerimus secundo loco, in vnaquaque fortitudinis propriæ gradum: is etiã & multò magis in ipsa fortitudine reperitur; efficitque vt actio, cui alioquin per se id conuenit, accedente hac communi proprietate, virtutum omnium fortissima, robustissimaque reddatur, & penè dixerim, insuperabilis. S. Ambrosius: [Præclara, inquit, fortitudo illorum, qui per fidem magnitudine animi obstruxerunt leonum ora, extinxerunt virtutem ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes, qui non comitatu, & legionibus succincti communem cum multis victoriam, sed nuda virtute animi singularem de perfidis retulerunt triumphum. Quàm insuperabilis Daniel, qui circa latera sua rugientes nõ expauit leones? fremebant bestiæ, & ille epulabatur.] *Lib. 2. Eth. cap. 4.* *Lib. 1. offic. cap. 35.*

Huius autem præclarissimæ actionis partes exponunt Patres; præsertim verò S. Ambrosius, & S. Prosper: illius hæc sunt verba: [Non est mediocris, nec discreta à cæteris, animi fortitudo, quæ bellum cum vitiis gerat, sed quæ sola defendat ornamẽta virtutum omniũ, & indicia custodiat, & quæ inexpiabili prælio aduersus omnia vitia decernat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersus voluptates, dura aduersus illecebras, quibus aurem deferre nesciat, nec, vt dicitur, Aue dicat, pecuniã negligat, auaritiam fugiat, tanquam labem quandam, quæ virtutem effœminat. *Lib. 1. offic. cap. 39.* *Lib. 3. de vita cõtempl. cap. 20.*

Qua verò actio hæc vires humanas maximè superat, S. Prosper declarat, cui nam nitatur fortitudinis Christianæ vis; nempe, vni Deo: [Sed hæc, inquit, animi fortitudo, ab illo est nobis, cui cum Propheta cantamus: Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutem. Fortitudo nostra est, quia ita nos cõtra omnia vitia inuicta protectione corroborat, vt animum nostrum, nec blanda dissoluant, nec aduersa deijciant: & tunc laus nostra Dominus fit, si non nos de muneribus Dei, sed diuina in nobis cupiamus munera prædicare. Is ergo cui Dominus est animi fortitudo, nullis carnalibus desiderijs cedat, nullis voluptatibus acquiescat, ambitionem ac popularem gloriam vincat; non eum pecuniæ amor addicat, non acerbitas passionum, damnorumq; subijciat: sit illi Deus laus tota, perfecta gloria, delectatio pura, spes certa, securitas firma, possibilitas sana, sanitas incorrupta, vt ei, quidquid carnalibus placet, in hoc mundo displiceat; quidquid pretiosum videtur esse, vilescat: quidquid nitidum, futurorum cõtemplatione sordescat; nec ab his, quæ iam per gratiam elisit, se patiatur elidi: quia & turpius videtur animũ ab his vitijs vinci, quæ vicerat, & nihil eis profit aliqua superasse, si alicui quod neglexerit superare, subiaceat: quando non ille fortis haberi solet, qui in adeundis laboribus periculisque claruerit, aut frænandis voluptatibus ac domandis institerit; sed ille magnus, ille sublimis, ille potens atque dignus fortitudinis appellatione censendus est, qui nihil sibi vitij rebellare, aut dominari permiserit; modò absit ignauia, ne nos id desperemus posse, quod possumus: absit præsumptio vitiosa, ne nobis hoc, quod per Dei gratiam possumus, adscribamus: animi fortitudo tam desperandi ignauiam debet excutere, quàm iactantiæ contraire. *Isaia 12.*

Porrò ex duabus partibus fortitudinis,

nis, sustinere, inquam & aggredi, præcipuum est sustinere, vt ait Aristoteles. Cuius rei tres caussas reddit S. Thomas; Prima est, quia toleramus valentiorem nobis; inuadimus, quem falsè putamus fore debiliorem. Secunda est, quia ferendo, incumbentia iam mala sentimus; inuadendo, adhuc futura præuidemus. Tertia est, quia in puncto temporis inuadimus; non nisi aliquo temporis interuallo sustinemus. Certè non sine caussa vna ex beatitudinibus Christi Domini doctrina celebratis, est [pati persecutionem propter iustitiam:] & certum est, voluntatis & amoris proprij in patiēdo minimam aut nullam suspicionem subesse; maximam, in inuadendo: & quanquā contra omnia pericula armat fortem virum animi fortitudo, maximè tamē aduersus mortis pericula, & timores: quia enim timore mortis nullus vehementior, ad huius victoriam hominis animum in primis oportebat roborari virtute præstanti, qualis est fortitudo.

Lib. 3. Eth. c. 9. 22. q. 123. art. 6. *Prima caussa.* 2. 3.

Tertius gradus est, delectatio. S. Augustinus accommodans quatuor fluuijs paradisi quatuor cardinales virtutes; [Flumen quod alluit Aethiopiam calidam ac feruentem regionē, dicit significare [fortitudinem; calore actionis alacrem atq; impigram.] Certè si de fortitudine viri Christiani loquamur, vt loquimur, alacritatē illi etiā suā inesse negandū non est: quandoquidē ea ab eodē patre sic alibi describitur, vt sit [amor omnia propter Deū facilè perferens.] Quod si Aristoteles id negare videtur, loquitur de delectatione corporis, cuius expers sit vir fortis in medijs doloribus tormentorū, aut mortis positus, nō autem de delectatione animi, quæ magna percipitur ex ipsamet actione fortitudinis; cuius vi cognoscit vir fortis se dolores vitamq; cōtemnere propter virtutem: quod multò maximè proprium est Christianæ fortitudinis, qualis fuit illius viri fortissimi Eleazari, qui cum Deo agens: Diros, aiebat, [corporis sustineo dolores, secundū animam verò, propter timorem tuum, libenter hæc patior.] Immò auctor est S. Thomas, & testata res est apud historicos sacros, eo ipso tempore Dei gratiam aliquando adeò copiosam mentes martyrum perfundere, vt ne percipiatur quidem ab illis sensus doloris: quia dū corpore torquentur, animo sic abstrahūtur in Deum, vt omnem corporis vexationem, & afflictionem penè absorbeat diuina illa voluptas.

Tertius gradus. *Lib. 2. de Gen. cōtra Manich. c. 10.* *Li. 2. de moribus Eccl. cathol. c. 15* *Lib. 3. Eth. cap. 9.* *2. Mach. 6.* *22. q. 124. art. 8.*

Magnam sanè lætitiam adfert proficientis animo iniuriæ propter Christum tolerantia. Siquidem [ibant gaudentes Apostoli à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati:] nec non labores omnes ac cruciatus eiusdem nomine suscepti: Gaudeo, ait Apostolus, [in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea.]

Actor. 5. *Colos. 3.*

Oritur autem hoc spirituale gaudiū, in martyribus præsertim, vel ex magna spe maximi præmij, quod expectant. Siquidem [operatur probatio spem, spes autem non confundit:] vel ex contemplatione eorum, quæ Christus Dominus pro nobis acerbissima tulit, vt propterea S. Bernardus dixerit: [Martyrem tripudiare, & triumphare toto licet lacero corpore & rimante latera ferro, nec modò fortiter, sed & alacriter sacrum è carne sua circumspicere ebullire cruorem, quod tūc fit in tuto anima martyris, nempe in visceribus, & vulneribus Iesu:] vel deniq; quòd, vt dicebamus paulò antè, Deus supernaturali voluptate animum martyris ita replet, aut Angelum aliquē ad martyris solatium submittendo, aut etiam interdum seipsum coram martyre benignissimè sistendo, vt nedum dolorem sentiat martyr, sed præ Christi amore, & virtutis lætitia, vix apud se sit.

Rom. 5. 2. *Serm. 61. in Cantic.* 3.

Indicia fortitudinis sunt hæc: primū ita se habere ad passiones quæ illi sunt velut ministræ, vt eas prorsus habeat in potestate, nec tam ab illis incitetur, aut moueatur, quàm illas ipsa regat, & moderetur ad nutū: vtitur enim ira fortis in adeundis periculis, sed vt instrumento, & quasi mācipio, nō autē domino; nec ea turbatur eius ratio, sed inflammatur affectus. Atq; hic est ille sapiens, celebratus à Salomone, tanquā [melior viro forti, & qui animo suo dominetur:] adhibet etiam timorem vir fortis in sustinendo, & quasi præstolando, non sibi ab alio iniectum, sed quem sibi ipse prudenter incutit; vt eo ad cunctatio-

Indicium primum.

ctationem, qua seipsum ad patientiam instruit, vtiliter vtatur.

Lib. 1. c. 16. de ira. Nec audiendus Seneca, qui quod putaret, vtpotè Stoicus, omnes animi affectiones, etiam moderatas, morbos esse, scripsit [rationem hominis per se ipsam ad res gerendas satis esse; & stultum esse, hanc ab iracundia petere præsidium:] vt quid enim naturæ passiones inseruisset optimus artifex naturæ Deus, si nunquam non abuti illis oporteret? aut quę demum vis rationis humanæ foret, si earum motibus præesse posset nunquam? aut non eas, iniecto quasi frœno, ad arbitrium suum moderari, vtilitatemque conuertere? sapientius Dauid; [Irascimini & nolite peccare. *Psalm. 4.* Et: Non proponebam ante oculos meos rem iniustam, *Psal. 100.* & in matutino tamen interficiebam omnes peccatores terræ.] Et S. Iacobus, cũ præcipit, vt vir Christianus sit [tardus ad iram; *Iacobi 1.* hoc est, non præceps & ardens, ac sine ratione, sed tarditate considerationis irã sensim rationi subijciens, sicq; eam ad actiones virtutis adhibens.

Secundum indicium. Secundum indicium Christianæ fortitudinis est, martyrij pro Christo obeũdi desideriũ, si sese offerret occasio; aut verò eius ipsius occasionis incensa cupiditas; qualis fuit in beatis illis viris Francisco, & Antonio eius alumno; & multò antè in S. Andrea Apostolo; qui cùm venisset in conspectum crucis, quæ sibi ad vltimũ supplicium parata erat: [O crux, inquit, diu desiderata & iam cõcupiscẽti animo præparata.] Et in S. Ignatio, qui feras immanes, quibus ad deuorandum datus erat intuens; [Scio, inquit, quid mihi profit, iam incipio Christi discipulus esse.] Et in S. Laurentio, qui magistrum ad mortem rapi videns; [Quò, ait, sacerdos sine ministro properas?] est enim martyrium princeps actionum omnium, quæ à fortitudine promanant: quare ardens eius desiderium nõ potest in hominis animo procreari, nisi virtute incensæ fortitudinis ac feruidæ charitatis: sanè [hoc ipsum votũ, martyrium est] S. Chrysostomo. *Hom. in Ps. 96.*

Tertium indicium. Tertium indiciũ est, propensa voluntas ad imminentia pericula præmeditanda; & ea præcipuè, ad quæ propulsanda magna animi fortitudine opus est. Nam vt periculosum est cogitatione versare alia quæpiam vitia, quæ cum turpitudine aliqua aut voluptate noxia coniũcta sunt, propterea quòd illa ipsa cogitatio vix culpa caret, certè periculo proxima est: sic laudandi sunt illi, qui assidua vehementique pręmeditatione futurorum malorum, sese comparãt ad ea ferenda, cùm adueniunt: Siquidem fortitudo virtus est, quæ spontè si tempus ferat, hanc ipsam curam suscipit: nempe, vt scribit Sanctus Gregorius, [iacula quæ præuidentur, minus feriunt.] *Homil. 35. in Euang.*

Quartum indicium. Quartum fortitudinis indicium est, viriliter ferre, quæ repentè, & ex improuiso accidunt mala: nam vt ait Aristoteles; *Lib. 3. Eth. cap. 8.* [In repentinis periculis maximè apparet fortitudinis habitus:] perspicuum enim est, maximè roboratam in animo fortitudinem esse, cùm subitis calamitatibus minimè mouetur: præsertim cùm (vt ait ille:) [Omnia sublata videantur maiora; quia quanta sunt, quæ accidunt, considerandi spatium non datur.] *Cic. Tuscu. q. lib. 3.*

De Magnanimitate Christiana.

CAPVT XXX.

Agnanimitas est Aristoteli [virtus, quę versatur circa res magnas, quas comitatur honor magnus;] *Lib. 4. Eth. cap. 3.* quare de sentẽtia Aristotelis, magnanimus vir virtutisque spectat, & virtutis actionem insignem, & honorem, qui huiusmodi actioni debetur. S. Bonauentura sic scribit quodam loco: [Notandum, quod Philosophus dicit, quod magnanimus est in appetitu honoris: sed quidquid dicat ipse, hoc non docet veritas, nisi cùm honor est æternorum. *Lib. super Gen. de luminar. Eccles. Ser. 5.*] Rem hanc acutissimè, vt omnia, definiuit Sanctus Thomas, qui sic habet: *22. q. 129. art. 1. ad 3.* Qui contemnunt honores, vt pro eis adipiscendis nihil incõueniens faciãt, nec eos nimis appretientur, laudabiles sunt: si quis autẽ hoc modo contẽneret honores, quod non curaret facere ea, quæ sũt digna honore, hoc vituperabile esset: & hoc modo magnanimitas est circa honores; vt videlicet studeat facere ea, quæ sunt honore digna, nõ tamẽ sic, vt pro magno æstimet humanũ honorẽ.] Ex quibus verbis illud efficitur apertè, magnanimum occupari

V in ijs

in ijs rebus, quæ honore dignæ sunt, honorem autem per seipsum non quærere, immò nec humanum honorem magni facere: qua in re propriè magno animo est, hoc est, longè superiore humani honoris aura.

Alia etiam ratione à calumnia liberare sententiam Aristotelis nititur S. Thomas: [Magnanimus, inquit, intendit magnos honores, sicut quibus est dignus, vel etiã minores his, quibus est dignus: quia scilicet virtus non potest sufficienter honorari ab homine, cui debetur honor à Deo; & ideò non extollitur ex magnis honoribus, quia non reputat eos supra se, sed magis eos contemnit, & multò magis moderatos & paruos. Et similiter de honorationibus non frangitur, sed eas contemnit, vt potè quas reputat sibi indignè adferri:] Quo loco videtur eandem doctrinam tradere, quam S. Bonauentura, eum nimirum honorem expeti à magnanimo, quem virtuti tribuit Deus, etiamsi vulgaris, & vilis sit, qualis est humanus, quẽ magnanimus ad Christi normam institutus, non vult haberi sibi, nisi referatur ad eum, quem virtuti decernit Deus; hunc ille appellabat [honorem æternorum,] hoc est, ad futuram æternitatem suo iam modo pertinentẽ. Quare aliqui Theologi rectè dicunt, magnanimitatem per se non spectare nisi magna virtutũ omnia officia, actionesue, quamuis harum comes sit etiam magnus honor.

Artic. 2. ad 3.

Et sanè sancti Patres hanc magnanimitatem agnoscunt; non aliam, S. Gregorius. [Magnus est, qui æterna concupiscit; S. Hieronymus: Is verè & non ex parte perfectus est, qui & in eremo squalorem solitudinis, & in cęnobio infirmitates fratrum, æquali magnanimitate sustentat. S. Chrysostomus magnanimitatem, liberalitatẽ vocat: postea hoc idem nomen aliarum virtutũ officijs tribuens ait; qui ab innumeris capitur affectionibus, quomodo magnæ esset animæ? qui insumit vbi opus est, pecuniam, hic magnanimus est: magna enim reuera anima est, si affectioni non seruit, quæque nihil putet esse pecunias: dispensans igitur, vt oportet, magni animi frater est: ne magnanimum vocemus eum, qui simpliciter erogat, sed qui erogat, vt oportet;

Lib. 5. mor. cap. 34.
Lib. 1. in Lament. Hier. cap. 3.
Homil. 48. in Acta Apost.

quanta diues illa insumpsit, qui induebatur bissum & purpuram; sed non erat magnanimus; anima enim eius crudelitate vexabatur, & à varijs voluptatibus: magnanimus erat Abraham, in pauperibus suscipiẽdis multa insumẽs; & vbi oportebat, non solum in opibus, sed ne animæ quidem suæ parcebat:] & alia similia, quæ in eandem sententiam ibidem addit. S. Basilius: [Nos, inquit, neque diuitias, neque honores, neque regnum ipsum, neque quidquid mundanorum magnũ quispiam dixerit, magni æstimamus, sed vires omnes animi ad futuræ vitæ præparationem intendimus.]

Gen. 18.
Oratione ad Iuuenes.

Sit igitur primus gradus Christianæ magnanimitatis, honore humano contẽpto, velle, & audere magna ad Dei gloriam, & propter æternam felicitatem in omnium virtutum exercitatione: & quidem de posthabẽdo honore terreno sic habet S. Augustinus: [Quod si peruersitas sæculi admitteret, vt honoratiores essẽt quiq; meliores, nec sic pro magno haberi debuit honor humanus, quia nullius est ponderis fumus. Sed vtamur etiã in his rebus beneficio Domini Dei nostri: consideremus quanta contẽpserint, quæ pertulerint, quas cupiditates subegerint pro humana gloria, qui eam tanquam mercedem talium virtutum accipere meruerint, & valeat nobis etiam hoc ad opprimẽdam superbiam: vt cùm illa ciuitas, in qua nobis regnare permissum est, tantùm ab hac distet, quantũ distat cœlum à terra, à temporali lætitia vita æterna, ab inanibus laudibus solida gloria, à societate mortalium societas Angelorum, à lumine Solis & Lunæ, lumẽ eius qui fecit Solem & Lunam; nihil sibi magnum fecisse videantur tantę patriæ ciues, si pro illa adipiscenda fecerint boni operis aliquid, vel mala aliqua sustinuerint; cũ illi pro hac terrena iam adepta tanta fecerint, tãta perpessi sint.]

Prim⁹ gradus.
Lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 17.

Primum igitur, quod proficientem mouere debet ad audendum aggrediendúmque magna ad finem antedictum, est maximum præmium paratũ magnis actionibus: hoc autem non solum est æterna fælicitas, qua nihil secundùm Deum, maius excogitari potest; immò præ magnitudine, nec cogitari potest, quia [nec in cor hominis ascendit,] sed etiam

Primũ incitamentũ.

etiam ipsa ratio consequendæ beatitudinis, nempe celeriter, & expeditè absque graui dæmonum pugna in ipso mortis articulo: viris enim magnis appropinquante morte vix negotium facessit diabolus, quod eos lõgè superiores viribus esse animaduertit: sed nec eos diu ignis purgatorius detinet; quia magnis & assiduis magnarum virtutum officijs, magnisque pro Christo passionibus, quasi per ignem illis omnes peccatorum suorũ sordes ac vitia excocta iam sũt: quod tradit S. Greg. [Magna promisit, qui magna præcipiendo docuit: vt magnitudo muneris, ad fortitudinem incitaret laboris. Magnũ quippe est soli Domino seruire, videlicet instanter bona agere, bonis actibus reproba non miscere: sed ô quàm maximum, in huius vitæ transitu potestatem cruentorum spirituum non incurrere, nullas in via horribilitates cernere, contrarietates obiectionũ nullas inuenire, æternas pœnas euadere, liberatoris nostri præsidia sentire, momẽtaneam sæculi lucem perdere, sed repentè ineffabilem claritatem æternitatis inuenire. Audiant ergo, audiãt, qui de manu Philistijm liberari desiderant, Præparate corda vestra Dño, seruite illi soli.]

Lib. 3. in 1. Reg. c. 7.

Secundum incitamentum.

Secundum autẽ quod mouet ad magnas res ob Dei gloriam obeundas, est ipsemet Deus cui famulamur. Siquidem [magnus es tu, vt ait Propheta Ieremias; & Dauid: Magnus Dominus & laudabilis nimis Quis Deus magnus, sicut Deus noster?] Magnos igitur virtute, & sanctitate eos oportet esse, qui adeò magno Domino seruiunt. Nec solùm magnus Dominus; sed [magna virtus eius.] Nec est, qui iure dicere non possit; [Fecit mihi magna qui potens est.] Et vt omittamus alia; magna, in remissione peccatorum, qua [redimit de interitu vitam nostram:] magna in promissione præmij: nam [complacuit patri vestro dare vobis regnum:] magna, in assiduis magnisque gratiæ suæ subsidijs, quæ nobis submittit in rebus aduersis; [Magna enim est, ait Dauid, misericordia tua sup me:] magna in solatijs, quibus nos mulcet in rebus prosperis; scribit eñ idẽ; [Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Dñe, quam abscondisti timentibus te, perfecisti eis, qui sperant in te?]

Hier. 10. *Psalm. 47.* *Psalm. 76.* *Psal. 146.* *Psal. 102.* *Luc. 12.* *Psal. 85.* *Psal. 30.*

Tertium est, admirabilis benignitas Dei erga nos, non solùm parcendo, miserando, & subueniẽdo demõstrata, sed etiam dum tolerat nos, cùm in illũ peccando arrogantes sumus, dum ita se gerit dissimulãdo, & patienter ferẽdo, quæ in illum quotidie scelera committimus, ac si nihil ad ipsum illa pertineret iniuria, quæ tamẽ aduersus ipsum imprimis infertur: quippe [illi soli peccamus, & malum coram illo facimus:] dum denique expectans ad pœnitentiã, ita nos humanè & liberaliter tractat, ac si filij illi charissimi permansissemus semper: adde etiam si vis, honorificè sic agit nobiscũ Deus, vt scripserit Salomon: [Tu aũt dominator virtutis cũ tranqllitate iudicas, & cum magna reuerẽtia disponis nos.]

Tertium incitamentũ. *Psalm. 50.* *Sap. 12.*

Quartum est, quia homo creatus est propter Deum, tanquam propter finem: & hoc quid præclarius? quid excellentius? factusq; propterea est [ad imaginẽ & similitudinem Dei,] hoc est, vt ait S. August. [Dei capax:] non ascẽdit autem tam altè animus hominis, nisi Dei gratia, & virtutum magnarum auxilio subleuatus. His igitur informetur, has sibi cõparet necesse est; quod consequitur nunquam, nisi in vsu virtutũ spectet vniuscuiusq; summũ. Et sanè si in alijs rebus non contenti secũdis, optamus, & quærimus prima, cur non id faciamus etiam in ijs, quæ sola veraq; bona sunt, quales sunt animi virtutes?

Quartũ incitamentũ. *S. Aug. lib. 14. de Trin. cap. 8.*

Quintum est, consideratio diuinæ liberalitatis in homines; maximè autem Christi Domini: nam & pater [pro nobis omnibus tradidit illum, & ipse exinaniuit semetipsũ, pro nobis factus obediens vsque ad mortẽ crucis:] Ecclesiam locupletauit thesauris inexhaustis meritorum suorum: & abiturus in cœlum seipsum reliquit in hominis cibũ & potũ in sacrosancto diuinoq; illo inueto, Eucharistiæ inquã mysterio: hanc liberalitatem imitari quomodo possumus, nisi nosmetipsos totos illi consecrando, & conferendo quantum in nobis est roboris animi neruorumque ad eum, quàm proximè possumus, imitandum? certè inuitat ille nos, cùm ait; [Estote perfecti, & discite à me.]

Quintũ incitamentũ. *Matth. 5. & 11.*

Huc pertinet commemoratio dignitatis, quæ ex incarnatione Domini in ho-

Serm. de natiuit. mines deriuatur: [Agnosce, ait S. Leo, ô Christiane dignitatem tuam, & diuinæ consors factus naturæ, noli in veterem vilitatẽ degeneri cõuersatione redire.]

Secundus gradus. Sit secundus gradus huiusce magnanimitatis Christianæ quoddã quasi robur, & ardor animi optantis, & obeuntis indies maiora ad Dei gloriam, & hominum salutẽ. Cuius rei illustrissimum exemplũ est Apostoli Pauli historia, vitaque vniuersa notior est, quàm vt à me debeat explicari: legantur quæ ipse scribit, ad Corinthios præsertim; his cùm *2. Cor. 11. &c.* dixisset: [In carceribus abundantius, in plagis supra modũ, in mortibus frequenter, ac si nihil vel fecisset, vel dixisset, addit: Ego autem impendam, & superim- *Ibid. c. 12.* pendar ipse pro animabus vestris.] Verè *Homil. 48. in Acta.* ait S. Chrysost. [Magnæ animæ est suam despicere quietem, & curare alienam, qui nõ sibi ipsis sufficiunt solis; sed etiã alijs merito maiores sunt.]

Verùm hoc robur animi magnanimus habet etiam erga Deum, cum quo cõscientiæ puritate, & gratia eius nixus aliquando ita familiariter agit, audetq́; vt plus satis videri possit his, qui in hac virtute adhuc sunt inexercitati: tractat *Ser. 32. in Cant.* hunc locum S. Bernardus: [Iam verò magni patrisfamilias, seu regiæ maiestatis schema apparere existimo his, qui accedentes ad cor altum, de maiori spiritus libertate, & puritate conscientiæ magnanimiores facti, consueuerunt audere maiora, inquieti prorsus & curiosi secretiora penetrare, & apprehendere sublimiora, & tentare perfectiora non modò sensuum, sed & virtutum. Hi enim pro fidei magnitudine digni inueniuntur, qui inducantur in omnem plenitudinem: nec est quidquã in omnibus apothecis sapiẽtiæ, à quo Deus sciẽtiarum Dominus arcendos censeat cupidos veritatis, vanita- *Exod. 37.* tis non conscios: Talis erat Moyses, qui audebat dicere Deo: si inueni gratiam in oculis tuis, ostende mihi teipsum. Ta- *Ioan. 14.* lis Philippus, qui sibi & suis condiscipu- *Ioan. 20.* lis patrem postulabat ostendi. Talis & Thomas, qui nisi sua manu tangeret vulnus, & fossum latus, credere recusabat: pusilla fides, sed de magnitudine animi, *Psalm. 26.* miro modo descẽdens. Talis quoq; Dauid, qui & ipse dicebat Deo: Tibi dixit cor meũ, exquisiuit te facies mea, faciẽ tuam Domine requiram. Tales itaque *Deut. 11.* magna audent, quoniam magni sunt; & quæ audent, obtinent; iuxta verbum promissionis ad ipsos, quod, est istiusmodi: Quemcunque locum calcauerit pes vester, vester erit. Magna siquidem fides, magna meretur: & quatenus in bonis Domini fiduciæ pedem porrexeris, *Psal. 125.* eatenus possidebis. Et paulò post: Istiusmodi magnis spiritib. magnus occurrit sponsus, & magnificabit facere cũ eis.]

Sed non solùm erga Deum magnanimitas exercenda, nec solùm erga homines, eos liberaliter tractando; sed etiam inuictum se præbendo aduersus eas iniurias calamitatesque, quæ nobis ab hominibus impendent: ad quam rem plurimum iuuat proficiẽtem magnanimitas, magnanimitatem autem expectatio antequam accidant & animi immutabilitas ac æquabilitas eo ipso tempore, quo iam adsunt: explicat id Seneca elegãter: [Omnia, ait, leuiora accidunt expectan- *Lib. non cadere iniuriã in c. 19.* tibus, quò quisque honestior genere, fama, patrimonio est, hoc se fortius gerat: memor in prima acie altos ordines stare: contumelias, & verba probrosa, & ignominias, & cætera dehonestamenta, velut clamorem hostium ferat; & longinqua tela, & saxa sine vulnere circa galeas crepitantia: iniurias verò, vt vulnera alia armis, alia pectori infixa, non deiectus, ne motus quidem gradu sustineat: Etiamsi premeris, & infesta vi vrgeris, cedere turpe ẽ: assignatũ à natura locũ tuere. Quæris, quis hic sit loc⁹? Viri.]

Terti⁹ gradus. Tertius gradus est, gaudium magnanimi, etiã in ijs magnanimitatis officijs, quæ alioquin per se mœrorem parere solent; quale fuit in Apostolo Paulo, cum scriberet: [Quasi tristes, semper autem *2. Cor. 6.* gaudentes; sicut egentes, multos autem locupletantes; tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Os nostrum patet ad vos, ô Corinthij, cor nostrum dilatatum est. Multa (infrà) fiducia apud vos, *Cap. 7.* multa mihi gloriatio pro vobis: repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.]

Indicium primum. Indicia magnanimitatis Christianæ multa sunt. Primum fuga omnis arrogãtiæ, præsumptionis, ambitionis, inanis gloriæ: hæc enim vitia sunt, quæ nullo modo possunt cum virtute congruere.

Secundum

Indiciũ secundum. Secundum est, fuga honoris humani cuiuscunque, quãtum in nobis est; quod antiquissimum fuit viris sanctis, & perfectis in Euangelica perfectione. Exempla suppetunt innumera S. Syluestri, S. Gregorii, & aliorũ omnis generis, & status bonorum virorum. Immò docet S. Augustinus disertè: [Locus superior etsi ita teneatur & administretur, vt decet, tamen indecenter appetitur:] quid hic dicet magnanimus Aristotelicus? *Lib. 19. de ciu. Dei, c. 19.*

Indiciũ tertium. Tertium est, sola necessitate cogente adduci ad admittendos honores, etiam illos, quibus homo alioquin dignus est: sic habet idem S. August. [Quamobrem otium sãctum quærit charitas veritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum est veritati: si autem imponitur, suscipiẽda est propter necessitatẽ charitatis.]

Indicium quartum. Quartum signũ est, sub honoris, quasi sub oneris pondere gemere, si ad eũ aliquandò homo vel inuitus ascendat. S. Gregorius: [Quare data est misero lux? lux enim miseris datur, quando hi qui sublimia contẽplantes, esse se in hac peregrinatione miseros agnoscunt, claritatem trãsitoriæ prosperitatis accipiunt: & cùm valde defleant, quod tardè ad patriam redeunt, tolerare insuper honoris onera compelluntur. Et paulò post: Qui expectant mortem, & non venit; desiderant quippe mortificare se funditus, atque ab omni vita gloriæ temporalis extinguere, sed occultis sæpe Dei iudicijs vel præesse in regimine, vel occupari iniunctis honoribus compelluntur, atque inter hæc mortificationẽ plenissimam indesinenter expectant. Sed expectata mors non venit, quia eorum vsus temporali gloriæ etiam nolẽs viuit: quam tamen pro diuino amore tolerãt, & intus quidem seruant desiderium pietatis; foris tamen explent ministerium ordinis, quatenus nec à perfectione per intentionem recedant, nec dispositioni conditoris per superbiam contradicant. Idem sensus est S. Augustini & aliorum. *Lib. 5. mor. cap. 1.* *Cap. 2.*

Deniq; S Chrysostomus: Honor verus, virtus animi est: hic neque à Cæsaribus præstatur, nec adulatione conquiritur: neque pecunia præparatur: nihil fucati in se habet, nihil simulati, nihil occulti: huius honoris successor nullus est, accusator nullus, nullus ingratus; hic honor temporibus non mutatur, nec tyrannos patitur, nec picturam tabulæ metuit aliquando delendam.]

De Patientia.

CAPVT XXXI.

Sanctus Augustinus scribit: [Patiẽtia hominis est, qua mala æquo animo toleramus, ne animo iniquo bona deseramus, per quæ ad meliora perueniamus. Tullius autem: Patientia, est honestatis, & vtilitatis causa, voluntaria ac diuturna perpessio rerũ arduarum ac difficilium. S. Thomas sic exponit: Quod dicit (arduarũ) pertinet ad constantiam in bono: quod dicit (difficilium) pertinet ad grauitatem mali, quam propriè respicit patientia: quod verò additur (diuturna siue diutina) pertinet ad longanimitatem, secundum quod conuenit cum patientia.] *Lib. de patiẽtia, c. 2. Lib. 2. de Inuent. 2.2.q.136. art.5.ad 2.*

Materia patientiæ, vt docent Theologi, sunt mœrores, & tristitiæ; sicuti fortitudinis, timores; quibus ita repugnat patientia, vt efficiat, ne illis homo succumbat: tristitiæ autem materia virtutis huius censentur, quatenus à rebus aduersis quæ nobis accidunt, excitantur; quare etiam aduersus externa mala hominem patientia firmat.

Primus gradus. Primus patientiæ gradus est, propositum acquirendi patientiam. Primum autem quod ad patientiam appetẽdam inducit, est peccati periculum, quod tristitiæ plerunque inest: siquidem [tristitia sæculi mortem operatur, ait Apostolus: & Salomon, tristitiã longè expelle à te, multos enim occidit tristitia, & non est vtilitas in illa:] multa dicta sunt de mœroris malitia libro secundo. *Primũ incitamẽtum. 2. Cor. 7. Eccles. 30.*

Secundum incitamentum. Secundum est, patientia virtus diuina est, nam vt copiosè declarant S. Cyprianus & S. Augustinus: [Est, inquit ille, nobiscum Deo virtus ista communis. Inde patientia incipit, inde claritas eius, & dignitas caput sumit. Diligenda res homini, quæ Deo chara est: bonum quod amat, maiestas diuina cõmendat: probat autem id, quod Deus sustinet hominum *Oratione de patientia. Lib. de patientia.*

 scelera

scelera in contumeliã sui cõmissa, pluēs super iustos & iniustos; & solem suũ oriri faciēs super bonos & malos; quod cũ habeat in potestate vindictã, mauult diu tenere patientiam, vt vel serò, ad Dominum homines conuertantur: quod commemorans Apostolus ait; An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignorans quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?]

Rom. 2.

Tertium incitamentũ. Tertium est, Christi Domini exemplum, quod ille ibidem exaggerat meritissimò. [Mortalem se fieri patitur, Dominus baptizatur à seruo, diebus quadraginta ieiunat, esurit, cũ diabolo tentante congreditur, discipulis, non vt seruis præfuit, Iudam potuit longa patiētia sustinere.] Numerat deinde tolerantiã Iudaicæ incredulitatis, & rebellionis, probra, ludibria, sputamina, flagella, spinas, palmas, nuditatē, fel, inter facinorosos deputarionem, falsa testimonia, impium iudicium, silentium iudicati, qui nec loqueretur nec moueretur, nec maiestatē suam, sub ipsa saltem passione profiteretur, vt consummaretur in Christo plena, & perfecta patientia, & post ista interfectores etiã suos suscipit [Quid potest, ait, patientius, quid benignius dici? viuificatur Christi sanguine, etiam qui fudit sanguinē Christi: talis est Christi actanta patientia; quæ nisi talis actanta existeret, Paulum quoque Apostolum Ecclesia non haberet.]

Quartũ incitamentũ. Quartum est, quia patientia via est ad perfectionē, & magna prœmia. S. Chryſ. adfert exemplũ Abrahæ: [Cõsidera, inquit, quomodo paulatim multam præ se ferens patientiam (vtpotè viginti quatuor annis probatus) in fastigiũ virtutis progressus, ita illustris & spectabilis factus est, vt ex eo nati astris cœli adæquentur: fortasse si quis bene velit intueri, non solùm centuplũ accepit hic iustus, sed decies millies millecupla: qũ enim audis, quod omnes iusti ab illo tempore vsq; nunc, & vsq; ad consummationem mundi, opus orationis faciunt, vt in finum patriarchæ occurrant, quem alium hoc maiorem honorē commēdare quis poterit?] Alibi idem ostendit exēplo Ioseph ex carcere ad regnum euecti, [patientiam, hominem ab imo ad summum locum attollere.]

Ho: 40. in c. 17. Gen.

Homil. 64. in Gen.

Quintũ incitamentũ. Quintum est, quia [patientia opus perfectum habet,] vt ait Sanctus Iacobus; facitq; hominem sui ipsius dominum, ac regem: [Ipsa est, scribit S. Cyprianus, quæ irã temperat, quæ linguam refrænat, quæ mentem gubernat, pacem custodit, disciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium simultatis extinguit; facit humiles in prosperis, in aduersis fortes, contra iniurias & contumelias mites: docet delinquentibus citò ignoscere, si ipse delinquas, diu & multũ rogare, tentationes expugnat, persecutiones tolerat, passiones & martyria consummat.]

Sextum incitamentũ. Accedant exempla martyrum innumerabilium antiquorum, & recentiorũ: Dei & Domini nostri in scripturis præcepta patientiæ: [Patientes estote ad omnes; Patientia vobis necessaria est. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam.]

1. Theſſ. 5. Hebr. 12. Matth. 5.

Secundus gradus. Secundus patientiæ gradus est, fortitudo, maximè propria virtutis huius. Ideo S. Chryſ. [Est patientia scutum inexpugnabile, turris firma, magna omnia repellens: & quemadmodũ in abyssum maris scintilla delata huic quidem nihil obest, ipsa extinguitur; sic in animum tolerantem quidquid incidere, maximarum etiam rerum potest, facile quidem absumitur ipsũ, ille conturbabitur prorsus nihil: quando rebus omnibus solidior patientia est: exercitus, thesauros, equos, muros, arma & quodcunque tandem memores licet, æquè firmũ patientia nihil adduces: inijce mulctam, nihil hanc petram mouebis: contumelia pete, nondum turrim concussisti: plagas incute, nihildum adamantem illum perterruisti: longanimus idcirco etiam patiens vocatur, quia longum & ingētem animum habet.]

Hom. 35. in 1. ad Cor.

Hæc porro patiētiæ firmitas & immutabilitas in eo posita est, vt S. Thomas tradit, [vt propter tristitias, quæ extrinsecus ab alijs inferuntur, quantæcunque sint, homo non recedat à bono virtutis: quare hominem munit patientia aduersus paupertatis incommoda, aduersus morbos, & valetudinis damna, aduersus vulnera, tormenta, doloresq; corporis, aduersus contumelias, conuitia, probra, & cuius-

22. q. 136. art. 5. ad 2.

& cuiuscunque generis iniurias, aduersus infamiam, aduersus calamitates omnes, quæ domi, foris, pace, bello, liberis, parentibus, cōsanguineis, affinibus, amicis accidere possunt: idque illa vna ratione potissimùm, instituendo hominē, efficiendoque vt animosè repugnet tristitiæ cuicunque, ex quacunque causa exorta sit in animo, eum ita roborando, vt illam expellat omninò, quod est Salo-
Eccles. 30. monis præceptū: [Tristitiam longè expelle à te:] vel certè ita temperet primò, vt post paulatim eadem adiutrice, & procedente patientia, eam tollat, ac perimat. Denique ait Sanctus Grego-
Homil. 35. in Euang. rius; [Patientia, martyrium est in occulta cogitatione.]

Tertius gradus. Tertius gradus est, delectatio; similis illi, quam in fortitudine reperiri antè diximus: est enim patientia æmula fortitudinis: quāquam maior adhuc patientiæ voluptas inesse potest, quod sedem habeat, non vt illa in irascibili appetitu, sed in concupiscibili, qui parens est delectationis: adferunt hanc lætitiam multa.
Oritur primo. Primū est; pati, præsertim pro Christo,
Philip. 1. aut virtutis cuiuscunq; causa, donū Dei est. [Vobis donatum est pro Christo nō solùm vt in eum credatis, sed etiam vt pro illo patiamini,] ait Apostolus.

2. Secundum est, spes futuræ retributio-
2. Timot. 2. nis; nam [si sustinemus, & conregnabi-
Matth. 5. mus.] Quam ob causam Christus Dominus inter beatitudines collocat [patientiam] est autem beatitudinis huius, & alacriter pati, & optare etiam pro Christo, & veritate grauiora pati.

3. Tertium est; cui iucundum non sit habere Dominum, si non laboris & doloris, certaminis certè socium? siquidem
Psal. 90. scriptum est; [Cum ipso sum in tribulatione.] Dominum, inquā, propter ipsas afflictiones homini peccata condonantem: neque enim sine causa precatur Da-
Psalm. 24. uid: [Vide humilitatem meam, & labo-
Psal. 119. rem meum, & dimittte omnia peccata mea] Dominum vota precesque hominis afflicti gratiosè suscipientem. [Ad Dominum, inquit, cùm tribularer clamaui, & exaudiuit me.]

4. Quartum est, ipsamet consideratio v-
Epist. 86. tilitatis, quæ magna & multiplex ex calamitatibus deriuatur in homines. [Demetrius, inquit Seneca, vitam securā, & sine vllis fortunæ incursionibus mare mortuum vocat: nihil habere ad quod exciteris, ad quod te concites, cuius denunciatione atq; incursu fortem animi tui tentes, sed in otio inconcusso iacere, non est tranquillitas, sed malacia. Attalus item Stoicus; malo, inquit, fortuna me in castris suis, quàm in delicijs habeat. Torqueor, sed fortiter, bene est: occidor, sed fortiter, bene est. Idem alio
loco: Miserum te iudico, quod non fuisti miser: transisti sine aduersario vitam. *Lib. de Prouidentia.*
Certè Dauid huc spectat, cùm psallit: *Psal. 118.*
Bonū mihi, quia humiliasti me. Et Apo- *Rom. 5.*
stolus: Gloriamur in tribulationibus, scientes, quod tribulatio patiētiam operatur, patientia autem probationem.]

Indicia patientiæ multa sunt. Primum à S. Gregorio ponitur. [Ille verè perfectus est, qui erga imperfectionē proximi impatiens non est: nam qui alienam imperfectionem ferre nō valens patientiam deserit, ipse sibi testis est, quod perfectè necdum proficit.] *Primū indicium. Lib. 5. mor. cap. 15.*

Secundum indicium est apud eūdem S. Gregorium: [Per patientiam perfectè aduersarius vincitur, quando mens nostra & inter tentamenta eius ad delectationem, atque consensum non trahitur, & inter cōtumelias proximi custoditur ab odio, & inter flagella Dei compescitur à murmuratione.] *Secundum indicium. Homil. 35. in Euang.*

Tertium habetur apud eundem: [Patientia vera est, quæ & ipsum amat, quē portat: nam tolerare, sed odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris.] *Tertium indicium. Sup Ezech. Homil. 7.*

Quartum adfertur ab alijs: patientia perfecta est, cùm quis sustinet patienter iniurias, etiam cùm innocēs est: [Si benefaciētes, ait S. Petrus, patienter sufferetis, hæc est gratia apud Deum.] *Quartū indicium. 1. Pet. 2.*

Quintum signum. Verus patiens pro illata iniuria nunquam se excusat, rem totam Deo committens, qui suo tempore [reuelabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.] Exemplo Domini; qui, etiam prouocatus vt se excusaret, tacere maluit. *Quintū indicium. 1. Corin. 4.*

De Perseuerantia.

CAPVT XXXII.

22. q. 137. art. 4. DVplex est perseuerantia. Vna est; vt ait S. Thomas, [Ipse actus perseuerantiæ durans vsque ad mortem; & secundū hoc homo nō solùm indiget gratia habituali, sed etiā gratuito Dei auxilio, cōseruantis hominem in bono vsque ad finem vitæ: quia cùm liberum arbitrium de se sit vertibile, & hoc non tollatur ei per habitualem gratiam præsentis vitæ, non subest potestati liberi arbitrij, etiam per gratiā reparati, vt se immobiliter in bono statuat, licet sit in potestate eius, quod hoc eligat: plerunque enim cadit in nostra potestate electio, sed non executio:] & de hac perseuerantia nobis hic agendum non est, non enim propriè virtus est.

Lib. 2. de Inuent. lib. 83. qq. q. 31. Altera perseuerantia est habitus virtutis cuiuldā, quæ describitur à Tullio & à S. Augustino: [In ratione bene considerata stabilis & perpetua permāsio:] hæc est pars fortitudinis, in appetitu irascibili sedem habens; propterea quod fortitudinem imitatur in superanda difficultate diuturnitatis; quæ reperiri potest in quacunque virtutis actione, moderans timorem defatigationis, aut defectionis virium, quibus obnoxia potest esse actio virtutis longinquitate producta.

Prim⁹ gradus. Primus perseuerantiæ gradus est, voluntas perseuerandi in actione virtutis *Primum incitamentū.* inchoata, donec absoluatur tota. Primū ad id mouens est Scriptura diuina. [Cō*Isaia 35.* fortate, inquit Isaias, manus dissolutas, & genua debilia roborate. Dicite pusillanimis, confortamini, & nolite timere.]

Secundum incitamentum. Secundum est, Dei auxilium, quod nobis præsto est in difficultatibus vitæ, quæ cum virtute traducitur: sic enim ait idē: *Isaia 41.* [Ego Dominus Deus tuus, apprehendēs manum tuam, dicensq; tibi, Ne timeas. Ego adiuui te. Noli timere verbis Iacob; qui mortui estis ex Israel, Ego auxiliatus sum tibi, dicit Dominus, & Redemptor tuus sanctus Israel. Hoc idem spectat sæpe Dauid, cùm Deum vocat auxiliatorem, fortitudinem, refugium & susceptorem suum; cùm ait disertè; Quoniam tu mecum es: & Apostolus *Psalm. 22.* cùm Christi exemplum, & præsens auxilium præfatus esset, adiungit: [Propter quod remissas manus, & soluta ge- *Heb. 12.* nua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris: vt non claudicans quis erret; magis autem sanetur.]

Tertium, quia inconstantia in bene *Tertium incitamentū.* cœptis, est magnum & graue vitium. Dominus eos qui hoc vitio tenētur, ap- *Matth. 11.* pellat [arundines vento agitatas; Apo- *Galat. 3.* stolus stultos: Sic stulti estis, vt cum spi- *Eccles. 27.* ritu cœperitis, nunc carne consummemini? Idem Sapiens: Stultus, sicut Luna mutatur.]

Quartum est, laudatio perseuerantiæ *Quartū incitamentū.* habita à S. Bernardo: quæ quanquam pertineat ad perseuerantiam totius vitę, *Epist. 129.* attingit tamē etiam hanc virtutē quam tractamus: [Et nunc quid restat charissimi, nisi vt admoneamini de perseuerātia? quæ sola meretur viris gloriam, coronam virtutibus: prorsus absque perseuerantia, neque qui pugnat victoriam, neque palmam victor cōsequitur. Vigor virium, virtutum consummatio est; nutrix ad meritū, mediatrix ad præmium: soror est patientiæ, constantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum sanitatis. Tolle perseuerantiam, nec obsequium mercedē habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo.]

Secundus gradus. Secundus gradus est, firmitas voluntatis in persistendo in actione virtutis, *Primus aduersarius.* resistendoque ijs quæ aduersantur: sunt autem hæc. Primùm, Diabolus, qui [circuit quærens quem deuoret: Cui, ait S. *1. Petr. 5.* Petrus, resistite fortes in fide. Et Salo- *Eccles. 10.* mon: Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris:] cùm enim Diabolus impedire nō potuit, ne inchoaremus bonum, adnititur pro viribus, ne in eo perseueremus.

Secundum est, ipsamet temporis diu- 2. turnitas, quæ inanē timorem inijcit menti, de viriū corporis & animi firmitate, deque ipsa perseuerantia, propter virtutis asperitatem quandam, quam ipse sibi aliquando obijcit, qui in ea exercetur. Quæ tentatio est Incipientium; vt à nobis primo libro est explicatum; ita tamen, vt etiā proficientes percellat interdū. Hęc fugatur curatione cogitationis, & falsæ

& falsæ opinionis, quam tunc proficiēs concipit aliter, quàm res sit. [Homines enim, dicebat Epictetus, perturbantur non rebus, sed iis, quas de rebus habent opinionibus.] Excogitentur igitur rationes, quibus deponatur, aut minuatur mali futuri opinio; ea enim sublata, ruit timor: sunt autem hæ rationes.

In Enchirid. cap. 10.

Prima ratio. In Deo possumus omnia,] vt ait Apostolus; etiam transgredi muros difficultatum, alioquin insuperabilium; quod adfirmat Dauid, cùm ait: [In Deo meo transgrediar murum.]

Philip. 4. *Psal. 17.*

Secunda ratio. Veniant in mentem exempla tā multa, multorumq; hominum, qui virtutem coluerunt, & colunt cum perseuerantia; dicamusq; nobis ipsis, quod sibi S. Augustinus olim; Tu nō poteris, quod isti, & istæ? sufficiat diei malitia sua: vt quid enim est opus formidare ante tempus? Tibi præcipio (ait Seneca) ne sis miser ante tempus: cùm illa, quæ velut imminētia expauisti, fortasse nunquam ventura sint; certè nondum venerunt: quædam enim nos magis torquēt, quàm debeāt: quædam antè torquent, quàm debeant. Infirmi, & imbecillis animi est timere id, quod nondum accidit, vel longinquum est. Seneca alibi sic: Quemadmodum in corporibus futuri languoris signa præcurrunt, sic infirmus animus multùm antequàm opprimatur malis, quatitur.]

Lib. 8. confess. cap. 11. *Matth. 6.* *Epist. 13.* *Epist. 75.*

Tertia ratio. Denique donum Dei est, constātia in bonis actionibus vsque ad finem earum. Ad hanc me inuitat, qui eam mihi largiturus est: [In disciplina, inquit, perseuerate; tanquam filijs, vobis se offert Deus: miles Christi sum, in acie sto pro Christo, pergam igitur, vt ei placeam, cui me probaui.

Hebr. 12. *2. Timoth. 1.*

Tertius aduersarius. Tertius, aduersus quē nobis viriliter certandū est propter actionis bonæ perfectionem, est mundus; qui nos plerunq; territat suis laruis, exemplis auertit: recipiamus tunc nos intra nos ipsos, & exuamus mundum sua pompa, qua homines allicit, suo satellitio, quod cùm videmus, expauescimus: iubeamus [illegible] personam deponat, intuebimur pue[illegible] esse, quæ obijcit; ludicra, incerta, falsa quæ pollicetur; cùm eum sequimur, aberrare nos post alios, quærere aliena; cum virtuti operam damus, cùm duramus, nec cedimus difficultati, tunc nosipsos excolere, curare quæ nostra sunt; mercaturam magnam copiosamq; facere optimarum rerum, veræ felicitatis, regni cœlorum: denique quisque ita sibi à Deo cōmissus est, vt ipse de se Deo rationem redditurus sit; quidquid fecerint, dixerintue alij.

Tertius gradus. Tertius gradus est, perseuerantia cum gaudio: laborem quidem sequitur merces, defatigationem quies: laborantibus igitur, & defatigatis vnicum solatium spes est: & hoc ait Apostolus: [Probatio verò operatur spem.] Certè de virtutis consuetudine dicere meritò possumus, quod Salomon de sapientia; [Non habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiā, & gaudium. Et quod Apostolus de disciplina: In præsenti quidem videtur non esse gaudij, sed mœroris; postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ.]

Rom. 5. *Sap. 8.* *Hebr. 12.*

Indiciū animi perseueraturi in actione virtutis, est vehemens desideriū perficiendi; simile illi quod erat in Christo Domino. [Ignem, dicebat, veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur? baptismo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, vsquedum perficiatur?

Lucæ 12.

De Temperantia.

CAPVT XXXIII.

MVNVS temperantiæ, ait S. Augustinus, est in coërcēdis sedandisq; cupiditatibus, quibus inhiamus in ea, quæ nos auertunt à legibus Dei, & à fructu bonitatis eius.] Hæ autem cupiditates sunt passiones appetitus concupiscibilis, quæ versantur circa ea quæ corpus delectāt, secundum sensum tactus in vsu cibi, potus, & rerum venerearum: quapropter alibi idem sanctus Augustinus sic scribit: [Temperantia, est affectio coërcens & cohibens appetitum ab ijs rebus, quæ turpiter appetuntur.] Hæc vna est ex virtutibus cardinalibus, propterea quòd valde optabile & laudabile sit, magnique ab omnibus fiat, moderari

Lib. de moribus Eccles. c. 19. *Lib. 1. de lib. arb. c. 13.*

derari eas delectationes, à quibus, quòd nobis sint naturales, difficilius nos abstrahimus.

Primus gradus. Primus temperantiæ gradus est, voluntas regendi appetitum, rationeq́; moderandi antedictas voluptates. Ad quod multa sunt, quæ meritò hominem moueant.

Primũ incitamentum. Primum est quod voluptas, quæ mala est, vtpotè quæ sequitur actionem malam (de hac enim loquimur) est impedimentum, ne se Deus per verbũ suum, tam internum, quàm externum, immittat in animum hominis, eumque vt par esset, ad se trahat, atque conuertat. [Semen, inquit Dominus, est verbum Dei: quod autẽ in spinas cecidit, hi sunt qui audierunt, & à solicitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus vitæ euntes suffocātur, & non referunt fructum:] propterea apud Prophetam, anima voluptatibus diffluens, filia vaga nominatur [Vsquequò delicijs dissolueris filia vaga?] longè enim aberrat, vagaturque à Deo animus, qui delectationes sensuum immoderatè sequitur. *Luca 8.* *Hierem. 31*

Lib. de senectute. Immò gentiles ipsi, vt refert Cicero de Archita, auctores sunt; [Nihil Deum homini dedisse mente præstabilius: huic autem diuino muneri ac dono, nihil esse tam inimicum quàm voluptatem: neque enim libidine dominante, temperantiæ locum esse omnino; nec in voluptatis regno, virtutem posse consistere: quod quò magis intelligi posset, fingere animo aliquem iubebat, incitatum voluptate corporis, quanta posset percipi maxima, nemini censebat fore dubiũ, quin tamdiu dum ita gauderet, nihil agitare mente, nihil ratione, nihil cogitatione consequi posset: quocirca nihil esse tam detestabile, tamq́; pestiferum, quàm voluptatem: Siquidem ea, cùm maior est, atque longior, omne animi lumen extinguit:] atque hoc ipsum est, recipere non posse lumen diuinum, neque satus eius: hoc enim aures, ab affectionibus inanibus liberas, ac præparatas requirit.

Secũdũ incitamentũ. Secundum est, natura voluptatis; quę inanis, fluxa, momentanea est. S. Gregorius Nyssenus ostendit Salomonem de voluptate, quam impensè ex varijs rebus captauerat, pronunciasse illud: [Vanitas vanitatum.] Certè ipse idem alibi, [voluptatem vanam] appellat: & Apostolus huc spectat, cùm ponit nobis ob oculos figuram mundi fugacem. Et laudatur propterea dictũ Aristotelis illud; [Voluptates abeuntes cõsideremus: fessas, inquit ille, pœnitentiæq́; plenas animis nostris natura subiecit, quo minus cupidè repetātur:] adde, sed nec vnquā, vel leuiter appetantur. *Homil. 2. in Eccles.* *Ecclesiast. 1.* *Ecclesiast. 11.* *1. Corin. 7.* *Valerius Max. lib. 7. cap. 7.*

Tertiũ incitamentũ. Tertium est, quod ipso momento tēporis, quo suis illecebris hominem voluptas irretiuerit, tanto cũ, veneno dicāne, an vi suauitatis suæ animum capit, vt illi planè dominetur: quare blandissima Domina appellatur à quodam, & à S. Iacobo dicitur [concupiscentia hominem illicere & abstrahere,] & prohibet Apostolus; [Ne concupiscentia dominetur in nobis:] aut quod perinde est, [ne regnet peccatum in nostro mortali corpore.] *Iacob. 1.*

Quartũ incitamentũ. Quartum. Valde indigna res est Christiano homine vita intemperās: & quādoquidem de cœlo ea lux descẽdit, quę tenebras ignorantiæ præteritæ iam pridem dispulit, [sicut in die. Præcipit Apostolus, vt honestè ambulemus, nõ in comessationibus & impudicitijs, sed induamus Dominum Iesum Christũ, & carnis curam ne fecerimus in desiderijs [Deliciæ nobis in cœlis paratæ sunt, hic tanquam aduenæ & peregrini, iubemur à S. Petro abstinere à carnalib⁹ desiderijs, quæ militant aduersus animam:] hic igitur militamus, vt in cœlo coronemur: vt propterea moneat idẽ S. Paulus: [Omnis, qui in agone cõtendit, ab omnibus se abstinet; & illi quidem, vt corruptibilem coronam accipiāt, nos autem incorruptam. *Rom. 13.* *1. Petr. 2.* *1. Corin. 9.*

Quintũ incitamentũ. Quintum, admirabiles sunt tẽperātię fructus, quos in eius laudibus numerant Philosophi, & S. Patres: satis erit hoc loco vnus S. Prosper. [Temperantia, inquit, temperantem facit, abstinentẽ, parcum, sobrium, moderatum, pudicũ, tacitum, serium, verecundum. Hæc virtus si in animo habitat, cupiditates frænat, affectus tẽperat, desideria sancta multiplicat, vitiosa castigat, omnia intra nos cõfusa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes prauas remouet, inserit sanctas, ignem libidinosæ voluptatis extinguit, animi teporem desiderio futurę remunerationis accendit, mentem tacita tran- *Lib. 3. de vita cõtempl. cap. 19.*

tranquillitate componit, & totam semper ab omni vitiorũ tẽpestate defendit, Sextũ incitamentum. Sextum, sit exemplum Christi Domini, & Sanctorum, tam veteris quàm noui testamenti; in quorum vita ad Christi imitationem conformata, tanquã in præclarissimo speculo, cernitur omnis temperantia, & honestas.

Secundus gradus. Secundus gradus est, pugna aduersus tyrannidem voluptatum; quæ sanè velut immanes quædam belluæ, animũ hominis rationemq; suffocant, si in tempore non occurratur illis: hoc est initio: scribit Seneca: [Facilius est initia affectuum prohibere, quàm impetũ regere.] Ideoque cupiditates appellantur, vt sunt plerunque effrænatæ, indomitæ, furiosæ, præcipites. S. Hieronymus comparat temperantiam circũcisioni: vt intelligamus ea[quasi gladio, debere nos iugulum voluptatis petere.] S. Paulus postquã Thessalonicenses hortatus esset, vt temperantiæ operam darent, addidit: [Nos autẽ, qui diei sumus, sobrij simus, induti loricam fidei, & charitatis; & galeam, spem salutis.] Vt videlicet nos instrueret armis illis, quibus sustinendi sunt voluptatum impetus atque frangendi: nempe fide, charitate, spe cæterisq; virtutibus; in primis autem cardinalibus quatuor, quę trium theologicarum comites sunt, & donis septem Spiritus sancti, quæ sunt earum soboles. Sic S. Gregorius cùm dixisset; [Ventus vehemens quatuor angulos domus concutit, dum fortis tẽtatio, occultis motibus quatuor virtutes quatit; addit, Donum spiritus, quod in subiecta mente ante alia prudentiam, temperantiam, fortitudinem, iustitiam format, eandem mentem, vt contra singula quæque tentamenta erudiat, in septem[mox virtutibus temperat.]

Epist. 86. In Ezech. cap. 44. 1. Thess. 5. Lib. 2. mor. cap. 36.

Est autem tẽperantiæ Christianæ charitati innixæ propria, altitudo quædam animi, qua similiter S. Paulo, voluptates terrenasq; delicias [arbitratur vt stercora. Temperantia, inquit S. Ambrosius, [sacratæ vinculo charitatis, mysteriorũque contemplatione cęlestium negligit corporis voluptates.] Exẽpla huius magnanimitatis non desunt in sacris historijs; præsertim sanctorum martyrum & virginum. Hæc autem ex viua fide pendet; siquidem [fidei donum electum] promittitur temperantibus.

Philip. 3. Lib. 3. de Virginib. Sap. 3.

Tertius gradus. Tertius gradus est, voluptas spiritualis, quæ carnalem contemnentibus, etiã in hac vita à Deo conceditur. [Vincenti enim datur manna absconditum] & Dei amor; qui amori carnis in animo tẽperantis succedit; & vt voluptatem malam trudit, sic pro ea subijcit spiritus suauitatem quãdam, quæ sui victoriam, quasi quædam palma subsequitur: sed nõ exiguam lætitiam adfert tẽperanti ipsa temperantiæ pulchritudo, qua inprimis pulcher efficitur virtutis amator: temperãtiæ enim est, proportione quadã partes animi affectusq; inter se temperare, & hominem, voluptate reiecta, turpitudinis nota liberare: quæ propriè pulchritudo animi est, admirabilem sui amorem excitans, cùm animo cernitur; vt re vera cernitur ab his, qui temperatè viuũt: vt propterea dixerit Sapiẽs: [Quàm pulchra est casta generatio, cum claritate?] Et Cicero, temperantiam, [ornatum vitæ] censuerit esse; & in qua positum est maximè illud [decorum, & honestum,] quod tantoperè hominem decet.

Apoc. 2. Sap. 4.

Indicia temperantiæ, externa quidẽ, sunt modestia, morum grauitas considератus sermo, silentium, vigiliæ, opera denique pœnitentiæ. Internum verò signũ inprimis est dominium cogitationum, & tentationum carnis: quod deprehenditur, cùm illæ insurgunt quidem, fortasse; sed non afficiunt mentem. [Non liberè contradicentes, vt dicit S. Augustinus, eundo obuiam, sed veluti à dorso mussitantes, & discedentem quasi furtim vellicantes.

Lib. 8. Confess. cap. 11.

De Abstinentia, Sobrietate, & Ieiunio.

CAPVT XXXIIII.

SANCTVS Ambrosius de Tẽperantia scribens ait; [Eam passionum restinguere ardorem, & primùm sobrietate, & moderatione animum temperate, mentem informare, deinde etiã delitiarum abstinentia, restinguere habenas corporalis fœlicitatis.] quare abstinentia & sobrietas partes sunt temperantiæ.

Lib. 1. de Iacob. & c. c. 2

Est

2.2.q.146. art.1. Est autem Abstinentia à S.Thoma descripta.[Virtus, qua homo à cibis abstinet, prout oportet, pro congruentia hominum, cũ quibus viuit, & personæ suæ, & pro valetudinis suæ necessitate: [& hæc est illa abstinentia, quam quia ratio moderatur, S.Petrus iubet, vt[in scientia
2.Pet.1. ministretur.] Sobrietas autem apud eũ-
2.2.q.149. art.1. dem S.Thomam:[Virtus est, quæ moderatur potum, non quemcunque, sed eius rei, quæ sua fumositate nata est caput conturbare; sicut vinum, & omne quod
2.2.q.147. art.1.& 2. inebriare potest. Ieiunium verò est insignis abstinentiæ actus, vt idẽ est auctor, ordinatus ad bonum honestum, nimitũ ad concupiscentias carnis reprimendas, mentem, ad contemplãdas res cœlestes subleuandam, & satisfaciendũ pro peccatis.] Et hoc est duplex, naturale, & Ecclesiasticum. Naturale est, quod quisque naturæ legis instinctu sponte suscipit, quatenus sibi opus esse, intelligit ad ante dictum finem consequendũ. Ecclesiasticum est cùm abstinemus à cibis certis temporibus, & certa ratione, iuxta Ecclesiæ morem, atque præscriptũ. Quare Ecclesiasticum Ieiunium est simul abstinentiæ & obedientiæ officium. Sunt autẽ tria hæc ita inter se coniuncta, vt à nobis non debeant tractatione separari.

Primus gradus. Primus igitur gradus est, propositum abstinentiæ, sobrietatis & ieiunij. Non hic loquimur de ijs, pro vt imperantur ab Ecclesia, aut instituti proprij disciplina; qua ratione ad obedientiam pertinent; sed prout actiones sunt virtutis laudabiles.

Primũ incitamentum. Ad id inducunt primùm, scripturæ antiquæ, & nouæ; in quibus astinentia, sobrietas, ieiunium magnoperè commen-
Eccles.31. dantur. Salomon: [Vtere quasi frugi his, quæ tibi apponuntur, vt non cum man-
Eccles.10. ducas multum, odio habearis. Et alibi: Beata terra, cuius principes comedunt in tempore suo, ad reficiendum & non ad luxuriam. Qui autem abstinens est,
Eccles.31. adijciet vitam. Item: Exultatio animæ, & cordis, vinum moderatè potatum. Sanitas est animæ & corpori, sobrius potus. Et Apostolus: Nolite inebriari vino,
Ephes.5. in quo est luxuria. S.Petrus: Sobrij estote, & vigilate Denique: Sanctificate ieiu
1.Pet.5. nium. Et apud Apostolum: Exhibeamus
Ioel.2. nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in ieiunijs, in vigilijs, in castitate. 2.Cor.6.

Secundum, sint mala, quę ex vitijs his virtutibus contrarijs oriuntur. Dominus ait: [Ne grauentur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ Et ille qui epulabatur quotidie splendidè, dicitur ab eodem mortuus, in inferno sepultus: Et Salomon, vinum multum potatum, ait facere irritationem, irã, vulnera, apostatare sapientes, & ruinas multas: & propter crapulam, ex qua morbi existunt multi, obijsse multos.] Sanè cũ Christus Dominus asserit [grauari corda crapula, & ebrietate,] simul indicat his vitijs mentem & animum obrui, ita que ventri obedientem reddi, vt de superis ac cœlestibus rebus, de virtutum officijs, cogitare parùm, aut nihil possit. Secundum incitamentum. Luc.21. Luc.16. Eccles.31. Eccles.19. Luc.21.

Tertium, sint effectus præstantes ieiunij. Breuiter de his sanctus Ambrosius: [Quid est ieiunium nisi substantia, & imago cœlestis? ieiunium refectio animæ, cibus mentis est. Ieiunium, vita est Angelorum; ieiunium, culpæ mors; excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiæ, fundamentum est castitatis: hoc ad Deum gradu citius peruenitur.] Tertiũ incitamẽtum. Lib. de Helia & ieiunio, cap.3.

Quartum, sit exemplum Christi Domini, qui abstinentiam, & sobrietatem perpetuò coluit: sed & [ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus] non manducans, neque bibens. Exẽplũ item S.Ioannis Baptistæ, Apostolorum & omnium omnino sanctorum virorũ, quicunque ante Christum, & multò maximè post Christi aduẽtum, in Christiana philosophia excelluerunt. Quartum incitamentum. Matth.4.

Secundus gradus, est fortitudo, quæ non exigua ad harum virtutum actiones necessaria est. Primùm enim nobis certamen est cum nobisipsis; corpore, inquam, & appetitu nostro, quę vincere, vt difficile, sic gloriosum est: deinde cũ diabolo; qui carnis nostræ causam, interna tentatione, quasi iustum patrocinium, arripit [Quid facis, quia ieiunas? (ex S.Augustino) defraudas animã tuã, non ei das, quod delectat, tibi ipsi ingeris pœnam? tuus ipse tortor & cruciator existis. Deo ergo placet, quod te crucias? ergo crudelis est, qui delectatur pœnis tuis. Secundus gradus. 1. 2. Tract. de vtilitate ieiunij.

Duplex

Prima responsio. Duplex est responsio: prior est ex eodem S. Augustino:] Responde, ait, huic tentationi, excrutio me planè, vt ille parcat; do de me pœnas, vt ille subueniat, vt placeam oculis eius, vt delectem suauitatem eius: nam & victima excruciatur, vt in aram imponatur: minùs premet mentem meam caro mea: & tali dissuasori, malo seruo, ventri, responde per hanc similitudinem, & dic: si iumento fortè insideres, si equo vtereris, qui te gestando posset præcipitare, nonne vt securus iter ageres, cibaria ferocienti subtraheres, & fame domares, quem fræno non posses? caro mea, iumentum meum est: iter ago in Hierusalem, plerunq; me rapit, & de via conatur excludere. Via mea Christus est: ita exultantem nō cohibebo ieiunio? Si quis hoc sapit, etiam ipso experimento probat, quàm vtiliter ieiunetur. Posterior respōsio est S. Chrysostomi: Si diligenter, ait, scrutari volueries; inuenies ieiunio corpora roborari validius. Et si meum respuis sermonem, medicorum te doceat disciplina: qui par citatem, salutis nominant matrem: nam pedum dolores, capitis vertiginem, subitaneas mortes, & cætera quibus febris atque languores corporis comparātur, ex luxurijs atque voluptatibus aiunt generari; & tanquā de fonte noxios riuos, ad corporum læsionem, & ad animarū perturbationem commeare testantur.

Secūda responsio. Homil. de Iona Prophet.

Lib. 3. Eth. cap. 12. Quare præclara est Aristotelis sententia: [Quod turpia appetit, incrementūque magnum accipit, castigandum est, ac temperandum. Huiusmodi maximè est cupiditas, & puer.]

Hęc autē pugna ieiunij cōtra corpus, propriè pertinet ad fomitem, qui nobis est à natura insitus: corp⁹ igitur ita coërcendum, vt negotium rationi vel nullū, vel paruum faceslat: quod similitudine apta declarat S. Basilius: [Quemadmodum, inquit, vermes, qui in puerorū intestinis germinant, pharmacis quibusdam vehementer acribus, & amaris excutiuntur; ita peccatum in intimis secessibus habitans, extinguit enecatque, simulatque in animam superuenerit ieiunium; & hoc ipsum, suo dignū nomine, quod media purget animæ viscera, enecat, inquit, cohibendo, & comprimendo: quia nimirum, vt ait S. Athanasius, efficit, ne insurgant in nos concupiscentiæ. Idem S. Basilius: Sicut, ait, athleta oleo roboratur, sic ieiunio animus ieiunantis,] præsertim si continuetur: ideò enim sanctus Maximus Taurinensis ieiunia continuata comparat castris: & addit; [Murus igitur quidam est Christiano ieiunium, inexpugnabilis diabolo, intransgressibilis inimico. Quis enim vnquam Christianorum ieiunauit, & captus est?]

Homil. 1. de laudibus Ieiunij.

Serm. 1. de Ieiunio. Homil. 2. Homil. 25.

Sed hæc ostendunt ieiunia arma esse, quibus tegimur ad resistendum diabolo, & repellendum à nobis hostem: at sanctus Leo auctor est, eadem prodesse nobis [ad eundem prosternendum, & elidendum: & Dominus: Hoc genus dæmoniorum non eijcitur nisi in oratione, & ieiunio.

Ser. 4. de ieiunio decimi mensis. Matth. 17.

Tertius gradus. Tertius gradus est, delectatio, quæ pcipitur ex ieiunio: vt enim oneratur animus obruiturq; crapula, sic alleuatur abstinentia, & ieiunio: magnus etiā voluptatis fructus capitur ex sanitate, aut sanitatis diuturnitate: vtraq; autem ex ieiunio nascitur. [Interroga medicos, ait S. Basilius, ac dicent tibi, nihil esse periculosius habitudine corporis extremè bona. Eoque, qui peritissimi sunt artis p ieiuniū detrahunt redundantiam, ne vis naturæ pondere corpulentiæ fracta succumbat.] Augent hanc lætitiā virtutes eximię, & multæ, quas ieiuniū corporis, ingenerat animo: sic scribit S. Ambrosius: [Vt Esaias spiritu diuino locut⁹ est; ossa tua pinguescēt, & eris sicut hortus ebrius: pinguescit igitur anima tua, virtutesq; et⁹ spirituali adipe ieiunij, & fructus tui multiplicantur vbertate mentis tuæ: vt sit in te sobria ebrietas, sicut est illud poculū, de quo ait propheta; & poculū tuū inebriās, quàm præclarum est.

Homil. 2. de ieiun. Epist. 82. Isaia 58. Psal. 22.

Indiciū primum. Indicia virtutū harum sunt, primùm, firma, stabilis, constans viuendi regula, quæ violetur nunquam, nisi charitas vrgeat: ad quod plurimùm iuuant regulæ B. P. Ignatij, de victu temperando. Secūdum, nunquam ad mēsam sine fame accedere, nec fame planè depulsa ab ea recedere. Vide Cassianum libro quinto. Tertiū, non alia condimenta curare magis, quàm famem ipsam. Quartum est, nihil solicitari cogitationibus cibi potusue, ac multò minus de ijs miscere sermonem.
2.
3.
4.

De

De Continentia, Castitate, & Virginitate.

CAPVT XXXV.

Lib. 7. Eth. QVAMVIS Aristoteles opinetur, continentiā, nō ram esse virtutem, quàm viam ad virtutem; proptérea quòd existimet eius officium esse, resistere concupiscentijs prauis, cùm vehementes sunt; quas abesse à virtute prædito oporteret; nihilominus aliqui Theologi eam inter virtutes collocant, quòd hoc nomen tribuendū censent cuicunque principio actionis laudabilis: qualis est continentia: cuius est officium, cohibere hominem nō solùm ab impetu, sed, quantum potest, ab omni motu turpis delectationis: quare ab Apostolo iungit castitati, & ab alijs existimatur æquè latè patere, ac temperantia, eandemq; materiam habere. Nos hic de ea loquimur, vt est quædam castitatis, & Virginitatis communis ratio. *Galat. 5.*

2. 2. q. 151. art. 1. ad 1. Est autem castitas S. Thomæ, [virtus, qua homo secundum iudiciū rationis, & electionem voluntatis moderatè vtitur corporis membris:] cui adiuncta est pudicitia, quæ, re ipsa, eadem est ac castitas; quamuis propriè externas actiones hominis ad honesti normā dirigat. Virginitas verò à S. Augustino describitur [in carne corruptibili, incorruptionis perpetua meditatio:] per meditationem intelligitur propositum, in quo perpetuò Virgo perseuerat: huic adiungitur proxima viduarum continentia. *Lib. de Virg. cap. 13.*

Castitatis lege tenentur omnes; suo etiam modo ij, qui matrimonio iuncti sunt; ita nimirum, vt mutuam fidem ne fallant, & in coniugij officijs modestiæ fines non transiliant.

Primus gradus. Primus gradus sit, propositum castitatis: ad quod mouent multa. Primum, non est impuris hominibus aditus in cœlum. [Hoc scitote, inquit Apostolus, intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est Idolorum seruitus, non habet hæreditatem in regno Christi, & Dei:] quod intelligitur de ijs etiam, qui animo solum impudici sunt, siue cupiditate, siue deliberato consensu ad carnis delectationes. Sanctissima enim Christi sententia est; [Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mœchatus est eam in corde suo.] *Primū incitamentum. Ad Castitatem. Ephes. 5. Matth. 5.*

Secūdū incitamentū. Secundum est, multò maximè Christianis hominibus fugienda est omnis impuritas: quia per baptismum corpora nostra, membra Christi mystica effecta cùm sint, redundat culpæ huius iniuria in Christum ipsum; quod Apostolus considerandum ptoponit, cùm dicit; [Nescitis, quoniam corpora vestra, membra sunt Christi?] quare alibi ad sanctitatem gratiæ habitantis in viris bonis prouocans, idem Apostolus, ait; [Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet Sanctos, aut turpitudo. *1. Cor. 6. Ephes. 5.*

Tertiū incitamentū. Tertium, castitas non est obscurum indicium prædestinationis. Siquidem prædestinati in scripturis] vasa honoris appellantur. Ait autem Apostolus: [Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrūm vas suum possidere in sanctificatione, & honore.] Huc pertinent quæ diximus aduersus luxuriam in secundo libro. *1. Thess. 4.*

Ad Virginitatē, Incitamentum primum. Ad propositum porrò Virginitatis aut castitatis perpetuæ, innumera sunt quæ mouent. Primum, eius præstantia tanta, vt vitæ propriæ à multis anteposita sit: quot enim ne perderent castitatem, vitam profuderunt, vel ablatam vi ab alijs, vel (nec sine diuino instinctu) sponte abiectam? plenæ sunt historiæ nostræ: legatur sancti Ambrosij liber tertius de Virginibus; & octauus liber historiæ Eusebij Cæsariensis. Quanti etiam fiat ab hominibus generis propagatio, nemo est, qui ignoret: huic autem tanto bono prætulerunt, non vulgares solùm, & pauperes homines castitatem, sed diuites multi ac præpotentes, Duces, Reges, Imperatores ipsi: gloriosiorem reputantes mortem post cœlibem vitam, immortalitate; quā ex liberis regnorum hæredibus, ex honesto matrimonio susceptis, facilè consequi potuissent. *Cap. 4.*

Secundū in[citamentum]. Secundum est, castitatis pulchritudo: est

citamentū. est enim vt ſcripſit S. Sulpitius: [Beata *Dialog.2.* ſpecies eius,& Deo digna.] Et apud Sa- *Sap.4.* lomonem legimus: [O quàm pulchra *Lib. de vir-ginit.* eſt caſta generatio cum claritate.] Hac, ait S.Gregorius Nyſſenus, [reſtaurari,ac reſtitui deprauatam imaginem Dei in nobis:] ob hāc vnam maximè ſancti Patres, Chryſoſtomus, Nazianzenus, Baſilius, Ambroſius, & alij vitam caſtorum hominum prædicant[vitam eſſe Angelorum:]nec obſcurè id à Domino ſigni- *Matth.22.* ficatur, cùm ait; [Neque nubent neque nubentur,ſed erunt ſicut Angeli Dei in cœlo.]

Tertium in citamētū. Tertium eſt, vtilitas. Siquidem ab infinitis propemodum malis nos liberat
1. caſtitas. Attingit aliqua S.Paulus, vt il- *1.Corin.7.* la:[Volo, vos ſine ſolicitudine eſſe. Tribulationem tamen carnis habebunt huiuſmodi. Et diuiſus eſt. Cogitat quæ ſunt mundi.] Plura, hæc explicans, recenſet *Lib. de virgin.* S. Chryſoſtomus: auget nos innumeris bonis: eſt enim caſtitas radix ſapientiæ
2. Salomoni: quare ſapientiſſimi quique, *Sap.3.* caſtiſſimi; Hieremias, Daniel, qui etiam virgines perſeuerarunt: Apoſtoli, Sancti quique noui teſtamenti, quò doctrina
3. præſtantiores, eò & caſtitate. Confert robur corporis, & animi. [Confirmatum eſt cor tuum, eò quod caſtitatem *Iudith. 15.* amaueris,]dictum eſt Iudith; ſed cumu-
4. lat animum cœleſti gratia præclariſque donis Dei.

Eccleſ.29. Quare pretioſa res eſt caſtitas. [Omnis ponderatio, ait Salomon, non eſt digna continentis animæ:]eoq; pretioſior Virginitas, quòd ſi ſemel amittatur, recuperari nunquam poteſt: certè à ſanctis *Homil. 23. in Num.* Patribus[ſacrificium appellatur, quo nihil Deo gratius, nihilq; magis ad eū no- *Lib. 2. de virginibus.* bis conciliandum aptius: ſic ab Origine, ſic à S. Ambroſio propterea ſcriptū *Prouer.22.* eſt; Qui diligit cordis munditiem, habebit amicum regem.]

Quartū incitamentū. Quartū eſt, exemplum Chriſti Domini, qui virgo ex virgine procreatus, primus virginibus,& caſtis hominibus virginitatis perpetuæ ſignum erexit; quare qui caſtitatē ſectātur, nomē Chriſto matriq; eius ſanctiſſimæ dant:hos duces ad ampliſſimam gloriā, hos anteſignanos habent:cōmilitones autem, Sanctos omnes; illos autem inprimis, qui, ne caſtitatem desererent, vitam deſeruerunt.

Quintum eſt, præmium; quod caſtis *Quintū incitamētū.* quidem omnibus paratum in cœlo eſt maximum, Virginibus autem multò maximum: hi enim [quod virgines ſint, ſe- *Apocal.14.* quuntur agnum quocunque ierit: & canunt canticum agni. Denique dicebat Dominus; Qui poteſt capere capiat: pro- *Matth.19.* ponens, vt ait S.Hieronymus, Agonothetis præmium, inuitans ad curſum, te- *Lib. 1. aduer. Iouinianum.* nensq; in manu virginitatis brauium, oſtendit puriſſimum fontem, & clamitat; Qui ſitit, veniat,& bibat.]

Secundus gradus caſtitatis & virginitatis, eſt fortitudo, quæ huic ſtatui ma- *Secundus gradus.* gna à Deo conceditur;vt Iudith indicatum eſſe,ſuprà diximus; & perſpicuum *Epiſt. ad Demetr.* eſt ex martyrum, & virginum paſſionibus:propter quā cauſam virginitas[mar- *Lib. 1. de virginib.* tyrio comparatur] à S.Hieronymo, & à *Serm.30.in Cantic.* S. Ambroſio, S. Bernardo & alijs, nō tàm quod in martyribus reperiatur, quàm, vt opinatur S. Ambroſi.[quod ipſa martyres faciat:] Facit verò fortitudinem, quæ martyrij parens eſt, augendo maximè, & roborando: eò adhuc martyrio laudabilior, quòd non breue, ſed longū, diuturnumq; martyrium cùm ſit, continuam quaſi mortem carni adfert: quod quàm magnam grauemq; moleſtiā exhibeat homini, nemo non intelligit ex naturali appetitu,& propenſione omnium hominum ad illas voluptates, quæ etiam nonnunquam malæ non ſunt; ſed neceſſariæ coniugibus ad filios procreādos. Sed de fortitudine caſtitatis præclarè S. *Lib. 1. in Iouin.* Hieronymus. [Grandis fidei eſt, grādiſque virtutis, Dei templum eſſe puriſſimum, totum ſe holocauſtum offerre Domino; & iuxta eundem Apoſtolum, ſan- *1. Corin.7.* ctum eſſe corpore & ſpiritu. Hi ſunt Eunuchi, qui ſe lignum aridum ob ſterilitatem putantes, audiunt per Eſaiā, quod *Iſaia 56.* pro filijs, & filiabus locum habeant in cœlis paratum. Horū typus eſt Abimelech Eunuchus in Hieremia,& Spado il- *Hierem.38* le reginæ Cādaces in Actis Apoſtolorū, *Actor.8.* qui ob robur fidei, viri nomē obtinuit.]

Tertius gradus eſt, ſpiritualis delectatio: ob hanc ait S.Thomas, [caſtitatem, *Tertius gradus.* & continentiam]numerari ab Apoſtolo [in fructibus Spiritus ſancti:] fructus enim diuinus adnaſcitur in virtute ſibi cognata, & animum proficientis in virtutis vſu mira ſuauitate complet; quod experi-

experimento quotidiano probant homines puri ac casti:nã, vt ait S. Cyprianus; *Lib. de bono pudic.* [Voluptatem vicisse, voluptas est maxima; & nulla maior victoria, quàm quæ de cupiditatibus refertur].

Collat. 12. cap. 7. Castitatis indicia peti possunt, ex illis sex gradibus castitatis, quos numerat Cassianus; de quibus sententiam meam secundo libro explicaui: sunt autem hi:
1. Primus, non impugnari carnaliter in vi-
2. gilia: Secundus, non immorari cogita-
3. tionibus voluptarijs: Tertius, non moueri, etiã tenuiter, aspectu fœmineo: Quar
4. tus, non perferre in vigilia vel simplicẽ
5. motũ carnis: Quintus, cùm necessaria cogitatio suscipitur humanæ generationis, nihil magis moueri, quàm si de lapi-
6. dibus cogitares: Sextus, nõ illudi etiam per somniũ, obscœnis phantasmatibus.

De Mansuetudine.

CAPVT XXXVI.

SANCTVS Thomas, [Mãsuetudo, inquit, est, quæ secundum rationem rectã moderatur iras,] vt dicitur in *Lib. 4. c. 5.* libro quarto Ethicorum.

Primus gradus. Primus gradus mansuetudinis est, voluntas eam habendi: ad quam inducunt; *Primũ incitamentum.* primùm, ipsa hominum natura communis [Magna (inquit Seneca) laus est, si homo mansuetus homini est: omne quod *Epist. 95.* vides, quo humana diuinaque conclusa sunt, vnum est: membra sumus corporis magni. Natura nos cognatos edidit, cùm ex eisdem, & in eadem gigneret: hæc nobis amorem indidit mutuũ, & sociabiles fecit: illa æquum iustumque composuit: ex illius constitutione miserius est nocere, quàm lædi: ex illius imperio paratę sunt iuuantis manus. Iste versus & in pectore & in ore sit, Homo sum, humani nihil à me alienum puto. Habeamus in commune, quod nati sumus: societas nostra lapidum fornicationi simillima est; quæ casura, nisi inuicem obstarent, hoc ipso sustinetur.

Secundũ incitamentũ. Secundum, mansuetudo pacem animo conciliat. Sanctus Chrysostomus; *Homil. 34. Genes. 13.* [Nihil animum ita in tranquillitate, & quiete esse facit, vt mansuetudo & modestia; hæc omni diademate & gloria cõducibilior. Quid enim beatius, quàm intestino liberari bello? nam quamuis plurima pace ex cura externa fruamur, si intra nos cogitationum nascatur tempestas, tumultus, seditio, nihil externa pax nobis proderit: sicut & nihil miserabilius est ciuitate, quæ licet præsidijs & muris bene sit munita, intus tamen ciues foueat proditores. Hoc igitur obsecro, vt ante omnia nobis sit curæ, quomodo animam à turbulentia vindicemus, & in tranquillo statu educamus, & ab omni liberemus amaritudine; quò & ipsi multa fruamur quiete, & ijs, qui familiaritatem nobiscum habent, simus blandi: hoc enim certissimum signum, quo internoscitur vir ratione præditus, si mansuetus fuerit, si lenis, si mitis, si modestus, & quietus, si non quasi seruus ducatur & trahatur aut ab ira, aut ab alijs affectionibus; sed ratione vincat internos illos incompositos motus, nobilemq; suam generositatem seruet, ne in brutorum ferociam negligentia degeneret.

Tertium est; amor aliorum hominum erga mansuetum. Idem alibi: *Tertiũ incitamentum. Homil. de mansuetudine.* [Mitis, orphanorum pater est, viduarum præses, paupertatis procurator, iniuria affectorum adiutor, semper strenuè agit, quod iustum est. Mitis, pater reuerendus pueris, & obseruandus Dominus est seruis: nihil enim ita conciliat Domino familiares, vt quod illum vident tranquillum se offerre, & mansuetudine iucundum: nam & talem maioris faciunt, habentque pro patre, non pro Domino: gratus, & amabilis est videntibus; gratus item & his, quibus tantum nomine notus est; neque facilè vllum inuenies, qui audiẽs laudari hominem mansuetum, illum videre, & exosculari non desideret; & non habeat in aliquanta lucri parte, eius amicitia posse diu frui.

Quartũ incitamentũ. Quartum; non solùm ab hominibus mansuetus amatur, sed Deo etiam gratissimus est; [Suscipiens,] ait Dauid, *Psal. 146.* [mansuetos Dominus:] horum audit orationes; [humilium,] ait Iudith, *Iudith. 9.* [& mansuetorum semper tibi placuit deprecatio: [ad hos filium certa ratione destinauit;] Ad annunciandum, *Isaia 61.* ait, mansuetis misit me: [his gratiam suam

Prouerb. 3. suam largitur; Mansuetis, ait Salomon, dabit gratiam: hos dirigit in actionibus, & negotijs quasi consiliarius; [Diriget mansuetos in iudicio; docebit mites vias suas:] adeò vt scripserit S. Chrysostomus; [Deus non ita diligit homines propter virginitatem, ieiunium, contemptū diuitiarum, hilarem eleemosynarum largitionem, vt propter mites beneq; compositos mores.]

Psal. 24.

Quintū incitamentū. Quintum; magna vis est mansuetudinis; nam non solum hominem amabilē facit, sed inimicum multò felicius superat, quàm iracundia; nempe ad pœnitentiam fletumq; conuertens. Sic Apostolus commemorans illud Salomonis dictū; [Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius:] per carbones ignis, vt exponit S. Augustinus significat [vrentes pœnitentiæ gemitus, quibus superbia sanatur eius, qui dolet se inimicum fuisse hominis, à quo eius miseriæ subuenitur.]

Prouer. 12.

Li. 3. de doctr. Christ. c. 16.

Sextum incitamentū. Sextum est exemplum, nam vt ait S. Chrysostomus: [Vt hi qui laborant oculis, colorem aliquem suauem frequenter intuendo, nonnullum morbi capiunt leuamen; sic is, qui hominum mansuetorū imaginem præ oculis habet, si in ea assiduè defigat oculos, etiamsi millies obtūdat ira, mentis oculum perturbans, perfectam sanitatem, puramque philosophiā, ac tranquillitatem animi consequetur.]

Homi. 3. de Dauid & Saul.

Post mediū c. 12. Porrò exempla mansuetorum Ethnicorum multa scribit Plutarchus libro de ira cohibenda, & Seneca libro tertio de ira. Nostrorum autem exemplis abundat scriptura diuina, Moysis erga populum illum duræ ceruicis; Iacob erga Esau; Ioseph erga fratres; Dauidis in primis, erga Saulem, & alios. Sed nullum est illustrius exemplo Domini nostri Iesu Christi in omni vita; maximè verò passionis tempore. [Cùm enim malediceretur, non maledicebat, cùm pateretur nō comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniustè. Et apud Isaiam: Tanquam agnus coram tondente se, obmutuit, & non aperuit os suum.] Denique virtutes omnes in Christo illustrissimiæ fuerunt, & imitatione dignissimæ: aliquid tamen eximium habuit inter illas admirabilis eius mansuetudo: nam propterea dixit Apostolus; [Obsecro vos per mansuetudinem, & modestiam Christi. Et ipse Dominus: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris.] Huc etiam pertinet descriptio Isaiæ, repetita apud S. Matthæum; [Non contendet, neq; clamabit, neq; audiet aliquis in plateis vocē eius, arundinem quassatam non confringet, linum fumigans non extinguet.]

Exo. 15. & 19.

1. Petr. 2.

Isaiæ 53.

2. Cor. 10.

Matth. 11.

Facit etiam ad iram detestandam, & excolendam mansuetudinem, ipsius iræ turpitudinis consideratio; quam attigimus libro secundo, & Scriptores tā profani quàm sacri latè persequuntur; Cicero, Seneca, Plutarchus, S. Basilius, S Gregorius Magnus, S. Ambrosius.

Isaiæ 42. Matth. 12. Tuscul. 4. Lib. de ira. Homil. de ira. Homil. 29. ad populū et 30. et 31. Lib. 5. mor. c. 30. 31. & 33. Lib. 8. epist. 51. Lib. 1. offic. c. 21.

* Secundus gradus mansuetudinis est, fortitudo: nam ira, ferox est bellua, tam tua, quàm alterius qui in te debacchatur. [Nihil iracūdo homine,] ait * Sanctus Chrysostomus, [infestius. Feræ potius, quā m iracundo homini cohabitandum est; nam illa cùm semel mansuefacta fuerit, suam seruat legem: hunc autem quotiescunque mitigaueris, rursus efferatur: sicut enim dies clara &, serena, & hyems multæ plena tristitiæ, itidem & irascentis animus, & mansueti. Quis tortor ita laniare latera poterit? quæ ignita tela corpus ita perforare? quis furor ex naturalibus sensibus ita excedere facit, sicut furor, & iræ consternatio? ebrietas quædam est ira: immò verò difficilior ebrietate, & dæmone miserabilior.] Quæ omnia his, quæ in sacris litteris de ira scripta sunt, valde consentanea sunt. Melius est (inquit Salomon) [habitare in terra deserta, quàm cum muliere rixosa, & iracunda.] Et propterea alibi: Noli, ait, [esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso; ne fortè discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ.]

** Secundus gradus.*

** Hom. 29. ad populū.*

Prouer. 21.

Prouer. 22.

Quomodo autem fortitudo mansuetudinis aduersus iram exerceri debeat, docet Sanctus Gregorius. [Duobus modis fracta possidere animum ira desuescit: Primus quippe est, vt mens sollicita antequam agere quodlibet incipiat, omnes sibi quas pati potest, contumelias proponat; quatenus redemptoris sui probra cogitās ad aduersa se pparet:

Li. 5. mora. cap. 31.

Primus modus.

X quæ

quæ nimirum venientia tantò fortius excipit, quantò se cautius ex præscientia armauit. Et post pauca: Secundus autem seruandæ mansuetudinis modus est, vt cùm alienos excessus adspicimus, nostra, quibus in alijs excessimus, delicta cogitemus: considerata quippe infirmitas propria, mala nobis excusat aliena.

Secundus modus.

Serm. 13 in Psal. Qui habitat.

S. Bernardus etiam auctor est; Ex consideratione iniquitatis propriæ, & ex dolore qui ob culpam in Deum commissam concipitur, oriri non solum mansuetudinem, cui draconis flatus non noceat, sed etiam magnanimitatem, quam rugitus leonis non terreat.]

Tertius gradus.

Lib. 1. off. c. 21.

Tertius mansuetudinis gradus est, delectatio; hæc percipitur in vsu mansuetudinis inueteratæ; quæ habitus virtutis huius est: quem requirit inprimis S. Ambrosius cùm disputat contra iram. Primum, inquit, [est, si fieri potest, vt morũ tranquillitas, vsu quodam affectionis proposito, in naturam vertatur:] habitus autem delectationem habet: præsertim verò mansuetudo: quæ inimica omnis perturbationis, pacis autem conciliatrix cùm sit, mirabilem voluptatem animo adfert. Magnæ etiam lætitiæ est amari ab hominibus amore gratuito, & liberali: hunc autem propria ratione captat mansuetudo: quare dicebat Dominus:

Matth. 5.

[Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram:] gaudium hoc, ab Apostolo inter fructus spiritus adnumeratũ, mansuetudo nominatur; hoc est, delectatio, quam vsu mansuetudinis consequitur proficiens.

Galat. 5.

Primũ indicium.

Indicia mansuetudinis sunt, actiones virtutis mansuetudini affinis; qualis est humilitas; quas propter affinitatem sæpe scriptura diuina simul iungit: sicut etiam patientiam: quare amans patientiæ, & humilitatis cultor, ferè semper lenis, & mitis est. Indicium etiam mansuetudinis est, interna quies: siquidem Dominus ait; [Inuenietis requiem animabus vestris.]

2.

Matth. 11.

De Modestia.

CAPVT XXXVII.

MODESTIA, quæ latè accepta, moderatio est cupiditatum rationi obediẽs, propriè virtus est, vt S. Thomas docet, [quæ in rebus mediocribus ac minimis modum ponit:] iungitur autem temperantiæ, quæ per se passionum vehemẽtium moderatrix est; sicut modestia aliarum motionum animi, actionumq; corporis externarum.

22. q. 160 artic. 1.

Andronicus quidam tres partes modestiæ statuebat, vt refert S. Thomas, ornationem, ad quam pertinet ordinem constituere in agendis rebus; quid scilicet sit obeundum, quid omittendum, & qua ratione: ornatum, quo homo agit, quod agit, vt decet: & austeritatem, qua in alloquijs & congressibus requisita maturitas retinetur.

22. q. 143. artic. 1.

Primus modestiæ gradus est, voluntas eam habendi: ad quam mouent; Primũ, quòd in diuinis libris incõpositæ actiones, ac mores vituperantur, & peccati damnantur. Pro eo quod (scribit Esaias) [eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerũt collo extento, & nutibus oculorũ ibant, & plaudebant, & ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant, decaluabit Deus verticem filiarũ Sion.] Salomon etiam, Apostatam hominem, hoc est, perduellem, & perditum, dicit [annuere oculis, terere pede, digito loqui:] quo etiam loco [oculos sublimes se detestari] confirmat. Idem sæpe prudenter carpit tanquam stultos, homines nimio risui deditos, eosque, quorum oculos ait, non præcedere gressus, sed auolare in fines terræ. Idem quàmplurima præcepta tradit humanæ consuetudinis, & amicitię ad modestiam pertinentia in congressibus, in colloquijs, in conuiuijs, in itinere, in commercio, domi & foris, coram Regibus, cum ciuibus, cum magistratum gerentibus, cum priuatis hominibus, in communi & priuata lætitia, luctuue, cum parentibus, cum liberis, cum vxore, cum seruis, quæ longum planè esset enumerare.

Primus gradus.

Primũ incitamentum.

Isaia 3.

Prouerb. 6.

Eccl. 7.

Eccl. 19. & 21.

Prouerb. 4. & 17.

Contrà verò, Scriptura sacra modestiam mirificè commendat; coniungit vide-

Prouer. 22. videlicet, timori diuino. Finis, inquit, [modestiæ, timor Domini. Cum modestia, & timore, ait Sanctus Petrus, conscientiam habentes bonam.] Et Sanctus Paulus æquè vult nos modestia ornatos, &, vt ille ait, [indutos, ac patientia & humilitate:] & vehementer quidem vult gaudere nos, sed addit [modestia vestra nota sit omnibus hominibus.] S. Ambrosius cum dixisset, etiam dum Deo preces fundimus, modestos nos esse debere, qualis erat ille publicanus, qui [non audebat oculos in cœlum attollere; addit, ideoque oremus in incorruptione quieti, & modesti spiritus, qui est ante Deum locuples, vt ait Petrus.] Magna igitur modestia, quæ cùm sit etiam sui iuris remissior, nihil sibi vsurpans, nihil vendicans, & quodammodo intra vires suas contractior, diues est apud Deum, apud quem nemo diues. Diues est modestia, quia portio Dei est.

2. Petr. 3. *Coloss. 3.* *Philip. 4.* *Lib. 1. off. c. 18.* *1. Petr. 3.*

Secundum incitamentum. Secundum est, exemplum [modestiæ Christi Domini; [quam prædicat Apostolus; per eam Corinthios obtestans: & eadem testata est, ac manifesta in vniuerso Euangelio. Exemplum item modestię sanctissimæ Dei matris: de qua sic idem S. Ambrosius;] Bonus regendæ castitatis comes est, pudor; qui si se ptendat ad ea, quæ prima pericula sunt, pudicitiam temerari non sinat. Hic primus in ipso cognitionis ingressu, Domini matrem cõmendat legentibus; & tanquam testis locuples, dignam, quæ ad tale munus eligeretur astruit; quod in cubiculo, quod sola, quod salutata ab Angelo, tacet & mota est in introitu eius; quod ad virilis sexus speciem peregrinam, turbatur aspectus Virginis. Itaque quamuis esset humilis, præ verecundia tamen non resalutauit. [Narrat S. Gregorius, Virginẽ adolescentulam, maturam, vt ita dicam, cœlo, non antè ad cœlestes nuptias admissam à diuino sponso, quàm leuitatem vanitatemq; morum per modestiam exuisset: Tantùm Deo displicet vanitas, & immodestia.

2. Cor. 10. *Ibidem.* *Lib. 4. Dialog. c. 17.*

Tertium incitamentũ. Tertium est: quoniam sicut [corrumpunt bonos mores colloquia praua;] sic deprauatæ, ac incompositæ actiones hominis externę pernicies sunt & pestis virtutum animi: seruit enim corpori nullo negotio animus, & sese ad illius mores facillimè conformat, ac fingit. Studeamus modestiæ, ait Sanctus Basilius; [nã studijs, & exercitijs assimilatur anima; & qualia facit, talis formatur, & figuratur.]

1. Cor. 15. *Ser. de Humil.*

Secundus gradus. Secundus gradus est, fortitudo modestiæ: nam vt ait S. Gregorius: [Intus est custodia, quæ composita seruat exterius membra: qui ergo statum mentis perdidit, foris in inconstantia motionis fluit; atq; exteriori mobilitate indicat, quod nulla interius radice subsistat.] Et S. Basilius: [In immanes cachinnos prorumpere, & corpore contra animi voluntatem subsultare, nequaquam est eius, qui animo composito sit, aut planè probo, & compote suiipsius.] Quare tantam fortitudinem à nobis exigit modestiæ virtus, quanta necessaria est ad motus inter nos componendos, animumq; in officio rationis continendum: tantoque maior vis initio afferenda est animo nondum domito, quantò maiora mala ex passionibus in naturæ corruptæ gremio educatis, tempore procedente, deriuantur in vniuersam hominum vitam. Sanè hanc vnam ob causam, vt arbitror, sanctissimi, & sapientissimi viri Ambrosius, & Gregorius Nazianzenus diuinarunt exitiales & notabiles exitus; ille, duorum clericorum; quorum vnius gestus plurimùm dedeceret; alterius insolentis incessus, quodam verbere oculos eius feriret: hic Iuliani impijssimi Imperatoris Apostatæ; ex ceruice, nimirum, eius non stata, ex humeris subsultãtibus, & ad ęquilibrium subinde agitatis, ex oculo insolenti & vago, furioseq; intuente, ex pedibus instabilibus, & titubantibus, ex naso contumeliam, & contemptum spirante, ex risu petulanti, & effrænato, ex nutibus, & renutibus temerarijs, ex sermone hærente, spirituq; conciso, ex interrogationibus stultis, & præcipitatis, ex respõsionibus nihilò melioribus, alijs in alias insultantibus, nec grauibus, nec constantibus, nec disciplinæ ordine progredientibus. Hæc, inquit, [vt conspexi, statim sum prolocutus amicis; Quale malum Romanorum terra nutrit?]

3. p. past. c. 24. *Reg. fus. disp. Inter. 17.* *Li. 1. off. c. 18* *Oratione 1. cont. Iul.*

Talẽ animũ, qui natura aut educatione for itus est, si eũ domat, & ad rectæ rationis normam dirigit, vt se deinceps ad modestiã effingere facilè posse sperare

debet; sic dũ in id incũbit, fortissim⁹ est.

Quanquam aliam etiã ob causam robore animi præditum esse oportet modestiæ studiosum: siquidẽ Christiana modestia seuerior est, quàm gentilis: quod quanquam ex antedictis cernitur, explicatè etiã dicitur à S Ambrosio: Multa, inquit, [præterea de ratione dicendi dãt præcepta sæculares viri, quæ nobis prætereunda arbitror, vt de iocandi disciplina. Nam licet interdum honesta ioca ac suauia sint, tamen ab Ecclesiastica abhorrent regula: quoniam quæ in scripturis sanctis non reperimus, ea quemadmodum vsurpare possumus? Cauendum est etiam in fabulis, ne inflectant grauitatẽ seuerioris propositi. Veh vobis qui ridetis, quia flebitis, ait Dominus: & nos ridendi materiam hic requirimus, vt hic ridentes, illic fleamus? Non solum profusos, sed omnes etiam iocos declinandos arbitror; plenum tamen suauitatis sermonem esse, non indecorum. Nam de voce quid loquar, quam simplicem, & puram esse satis arbitror? canorã autem esse naturæ est, non industriæ: sit sanè distincta pronunciationis modo, & plena succi virilis, vt agrestem, & subrusticum fugiat sonum, non vt rithmum affectet scenicum, sed mysticum seruet.] Quo loco non prohibet S. Ambrosius omnem vrbanitatem, aut etiam in verbis, & factis gratiam, quam appellant Eutrapeliam; sed eam solùm, quam cùm S. Paulus appellasset Eutrapeliam (quandoq; enim & vitij & virtutis idem est nomẽ) noster interpres in epistola eius ad Ephesios vertit scurrilitatem: alioquin certè Eutrapelia Aristoteli, & S. Thomæ [virtus est, à bona conuersione dicta; quia scilicet, qui ea præditus est, bene conuerti t aliqua dicta vel facta in solatium honestum eorum, qui adsunt·] vel vt idẽ S. Thomas exponit, S. Ambrosius, non ab hominum consuetudine iocos remouet; sed, à sacra doctrina; cuius propriũ est, vt dicitur in prouerbijs, de magnis rebus loqui. Vtut sit, Christiana modestia grauis est, matura, ac seueritatis potius amica, quàm leuitatis aut vanitatis cuiuscunq;. Quare postulat animũ nõ solùm cõpotẽ sui, sed planè sibi dominãtẽ.

Lib. 1. off. c. 23.

Luc. 6.

Cap. 5.

Lib. 4. c. 8. 2. 2 q. 168. art. 2.

Prouerb. 8.

Tertius gradus.

Tertius gradus modestiæ est, delectatio in vsu eius: nec est difficile cogitare lætitiæ ac voluptatis plenam esse modestiã: alioquin magno illi & repetito gaudio nõ adiũxisset Apostolus, [modestia vestra nota sit omnibus hominibus.] S. Prosper cùm multa dixisset de laude tẽperantiæ, & modestiæ, cõcludit: [Ac per hoc ipsius temperãtiæ est, quod non solùm tẽperãtes in oĩum mẽbrorũ officijs sumus; sed ẽt qđ oĩa libenter, q̃ nos moderatos, ac sobrios faciũt, obseruamus.]

Philip. 4.

Li. 3. de vita Contempl. c. 19.

Non haberi suspicionẽ de nobis, etiã in ipsa occasione turpitudinis, indicium est modestiȩ. Illustre est Nebridij exemplum apud S. Hieronymum.

Epist. ad Saluinam.

De Humilitate.

CAPVT XXXVIII.

A QVIBVSDAM Theologis sic describitur humilitas; ex S. Augustini sententia: [Humilitas est, ex intuitu propriȩ conditionis, & sui conditoris, voluntaria mentis inclinatio in suo imo ordinabili ad suũ conditorem. [S. Thomas Humilitatis essentiam sic declarat: [Humilitas essentialiter in appetitu cõsistit; secundum quod aliquis refrænat impetum animi sui, ne inordinatè tendat in magna; sed regulã habet in cognitione; vt scilicet aliquis nõ se existimet supra id esse, quod est: & vtriusq; principiũ, & radix, est reuerẽtia, quã quis habet ad Deũ: ex interiori autẽ dispositione humilitatis, procedũt quædã exteriora signa in verbis & factis, & gestibus; quibus id quod interius latet, manifestatur; sicut & in cæteris virtutibus accidit.]

Peraldus tomo 1. p. 4. c. 1.

2. 2. q. 161. art. 6.

Ex quibus illud est inprimis intelligẽdũ, propriã humilitatis actionẽ esse subiectionẽ, & reuerentiã erga Deũ omnipotentẽ: quod etiã in scripturis sacris explicatur. Humiliamini, ait S. Petrus, [sub potenti manu Dei.] Et Dauid: [Veruntamen Deo subiecta erit anima mea, quoniã ab ipso patiẽtia mea. Quia ipse Deus meus, & Saluator meus.] Quo loco aperitur simul ratio, ob quã Deo hominẽ humilitas subijcit: q a, nimirũ, De⁹ est; hoc est, omnipotẽs, & Dñs & Saluator. S. Iacobus etiã cùm dixisset: [Deus superbis resistit, humilib⁹ aũt dat gratiã;] adiũgit, [subditi

1. Pet. 5.

Psal. 61.

Iacob. 4.

subditi ergo estote Deo; [ac si diceret, hoc nempe est, humilem esse.

Quod si hominibus nos subijcimus per humilitatem, ideo vt, quia vt S. Thomas docet: [Cùm in homine duo possint considerari, id quod est Dei, id est, dona Dei; & id quod hominis est, hoc est, defectus; quilibet homo secundũ id, quod suum est, debet se cuilibet proximo subijcere; quantum ad id, quod est Dei in ipso:] qua in re Deum in homine agnoscit, & quasi reueretur sese illi submittẽdo: quod expressit S. Petrus, cùm dixit; [Subiecti estote omni humanæ creaturæ, propter Deum.]

2.2.q.161. art.3.

1. Pet. 2.

Primus gradus. Primus gradus Humilitatis (si sequamur ordinem institutum in explicatione aliarum virtutum) est, velle omnino humilẽ esse, hoc est, ex animo sese Deo prorsus submittere, tanquam Deo & Domino, & hominibus omnibus eadem ratione propter Deum.

Primũ incitamentum. Ad hoc propositum multa mouẽt hominem Christianum, & præsertim proficientem: Primum; Virtus Humilitatis: Virtus est Christi, & Christianorũ propria, à philosophis nec recepta, nec agnita: nam etsi Aristoteles [eum, qui tendit in parua secundum modum suum, temperatum, non magnanimum] esse nominandum, dicat; quem aliqui Theologi aiunt, à nobis posse vocari humilem; vim tamen, & amplitudinem Humilitatis Christianæ, nec ipse intellexit, nec alius Gentilis quisquam diuinauit: Deus Deus ipse de humilitate doctrinam tradidit in scripturis antiquis: & antiquorũ patrum confirmauit exemplis; Abrahæ, Dauidis, Danielis, & aliorum: Magister autem & propagator eius Christus est: qui propterea dicitur à sanctis Patribus præsertim à S. Augustino; [Primus docuisse Humilitatem, & Doctor Humilitatis Christus:] docuit autem non magis verbo, quàm exemplo: & verbo quidem ita eam, & tam sæpe commendat; exemplis explicat, & parabolis; ita rebus omnibus & actionibus à nobis adhibendã censet, vt dixerit idem S. Augustinus: [Humilitas, penè tota disciplina Christiana est. Et alibi: Sicut Demosthenes interrogatus, quid primùm obseruari deberet in præceptis eloquentiæ, quid secundò, quid tertiò, semper respondit pronunciationem; sic inquit, si interrogares, & quoties interrogares de præceptis Christianæ religionis, nihil me aliud respondere, nisi Humilitatem, liberet.] Exempla autem Humilitatis Christi tam multa sunt, & tam illustria, vt superfluum sit, ea nunc commemorare. Certum est, Christum humiliasse se, vt ait idem, vt nos humilitatem doceret. Nec obscurè id significat, cùm ait: [Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.] Et iterum: [Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.] Monstro igitur simile est caput humile, & membrum superbum; & , nolle humilem esse hominem, si dignatus est fieri humilis Deus. His similia scribunt Patres; præsertim idem Sanctus Augustinus alibi.

Lib.4. Eth. cap.5.

S.Tho.2.2. q.161.ar.4

Lib. de S. Virg.c.31.

Ibid.c.3.

Epist.56. ad Diosco.

Matth.11.

Ioan.13.

Ser.49. de verbis Domini, & tract.in Io. 25.

Secundum: Res Deo gratissima Humilitas est; adeò, vt cùm ipse in natura diuina humilis esse non posset (cui enim se Deus subijceret?) humiliauerit se, vt ait Apostolus, [formam serui accipiens, & exinaniuerit se,] factus videlicet homo: quare charissimi Deo sunt, humiles; quippe super humiles requiescit, vt ait Propheta; [& humilium orationes exaudit, & humilia respicit in cœlo & in terra:] & nihil cùm oderit magis quàm peccatum, & peccatores; non alijs hostijs placatur, quàm corde contrito, & humiliato: Sacrificium Deo, ait Dauid, [spiritus cõtribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies.] Immò ait S. Chrysostomus: [Sacrificium maximum Humilitas est; qui enim peccando se Deo subducit, eidem se per Humilitatem subijcit, cùm conuertitur ad pœnitentiam.]

Secundũ incitamentũ.

Philip. 3.

Isaia 57.

Psal. 101.

Psal. 112.

Psal. 50.

Tom.1. homil. 2. In Psal. 50

Tertium incitamentũ. Tertium. Humilitas, bona adfert secum multa, & magna: declarant id Patres multis locis copiosè; maximè omnium sanctus Chrysostomus; is primò asserit humilitate fugari inanem gloriam, pugnas, lites, odia, contentiones, tepiditatem, inuidentiam, zelum & reliquam vitiorum turbam. Deinde sæpe docet, Humilitatem fundamentum esse omnium bonorum: probat autem, quia superbia contrà causa est omnium malorum: & quia quidquid in spirituali ædificio superextruitur sine humi-

Tom.4. Hom.5. au Phil. & tom.1. Homil. de verbis Dauid. Quis sum ego. Hom.15.in Matth. Tom.2.

humilitate, nec solidum est, & citò ruit: nam siue orationem, inquit, [siue ieiunium, siue misericordiam, siue pudicitiã, siue aliud quid bonorum absq; humilitate congreges, statim cuncta diffluũt:] quod Pharisæo legimus accidisse: & hanc ob causam scribit idem, inter beatitudines Euangelicas, tanquam fundamentum reliquarum, primã à Domino positam paupertatem spiritus, quæ humilitas est: cuius rei hæc ratio est, quod cùm à Deo sit omne datũ optimũ, & omne donũ perfectũ, quales sunt virtutes & dona sancti Spiritus; nec is gratiam suã libenter collocet, nisi in animo humili, ac demisso, nec nisi humiles homines ad progressus in virtute faciendos adiuuet; necesse est fateri, secundùm Dei gratiã, initia & incrementa virtutum, Humilitatis esse sobolem. Quare idem S. Chrysostomus alibi sic: [Nihil conferendum Humilitatis virtuti: ipsa enim mater est, ac radix, & altrix, & fulcimentum, & vinculum bonorum.]

Luc. 18.

Hom. 30. in Acta.

Tom. 3.

Huc pertinet quod S. Augustinus fusè explicat: [Si velimus peruenire ad fastigium charitatis, prius cogitandum de fundamento humilitatis:] Et quod S. Basilius dixit: [Humilitas est tutissimus Virtutum omnium thesaurus.]

Ser. 10. de verbis Domini.

Cõst. mona. c. 17.

Quartum: pretiosa dona Dei multa Deo grata non sunt fine Humilitatis ornamento. Exemplum vnum instar omniũ, sit Virginitas: de qua S. Augustinus sic scripsit; [Quia perpetua continentia, maximeq; Virginitas magnum bonũ est in sanctis Dei, vigilantissimè cauendum est, ne superbia corrumpatur:] quo loco præclarè pergit in adhortandis cõtinentibus, & Virginibus, vt summo studio humilitatem perfectam colant. Audet aliquid amplius S. Bernardus: [Laudabilis Virginitas, sed magis necessaria Humilitas: illa consulitur, ista præcipitur: sine humilitate, audeo dicere, nec Virginitas Mariæ placuisset. Et postea: Etsi placuit ex Virginitate, tamen ex humilitate concepit.]

Quartũ incitamentũ.

Lib. de Virgin. c. 33.

Hom. 1. super missus est.

Secundus gradus Humilitatis est, fortitudo; roborat enim animum Humilitas aduersus incommoda, & calamitates præsentis vitę; quarũ impatiẽtissimi sunt superbi, & arrogantes; vtpotè sui amantes, & delicatè viuentes: exemplũ imbecillitatis huiusmodi sit vnus Antiochus; quem legimus animo prorsus perturbato, & abiecto, concidere solitũ cùm res bellicæ non succederent ex sententia. Contrà animo magno stabiliq; perstitisse Iob, acceptis acerbissimis illis nuncijs prædationis bonorum omnium, incendiorum, mortis etiam charissimorum liberorum: nempe superbissimus ille, hic humillimus: hanc ob causam scripsit S. Chrysostomus: [Nihil Humilitate potẽtius: fortior est petra, solidior adamante, et in maiorem securitatem nos collocat, quàm queant vel turres, vel vrbes, vel muri, omnibusq; diaboli machinamentis sublimior facta, contingere volentibus insuperabiles facit. Nil magis odit dæmon quam humilem, & Dei amantem,] vt dicebat S. Antonius: quod adeò verum est, vt cùm ad tẽtandum accedit, si in hominem verè humilem incidat, statim fractus procul abeat; non nisi longo temporis interuallo rediturus. De Iob certè scribit S. Gregorius: [Superbum hostem humilitate percussit, crudelem patientia strauit.]

Secundus gradus.

Lib. 1. Machab. c. 6.

Tom. 4. Homil. 21. in Acta Apost.

Lib. 2. moral. c. 19.

Hæc porrò fortitudo Humilitatis nititur, vt opinor, magnæ cuidam fiduciæ, quam de diuina virtute sibi pollicetur humilis, cùm se totũ Deo submittit, ac tradit. Agit hoc, ait S. Bernardus, [in cordibus electorum gratiæ prærogatiua diuinæ, vt eos nec Humilitas pusillanimes faciat, nec magnanimitas arrogãtes, magis autem cooperentur sibi, vt nõ solùm nulla ex magnanimitate subintret elatio, sed hinc maximè prouehatur humilitas, vt inueniantur eò amplius timorati, & largitori munerum non inueniãtur ingrati; ac vicissim, ex occasione Humilitatis, pusillanimitas nulla surrepat: Sed quo minus de sua quisq; vel in minimis præsumere consueuit, eò amplius etiam in magnis quibusque de diuina virtute confidat.]

De Maria Virgine de verbis Apoc.

Est autem fortitudo maximè necessaria in vsu humilitatis; quia quamuis humilis oculos mentis defixos habeat in culpas, & errata sua potissimum; non est tamen ignarus bonorum suorum, etsi ea dona Dei esse sciat: quare, vt subtiliori superbię, quę inde suboriri solet, repugnet, & se in humilitate contineat, quæ non parua sui ipsius est victoria, illi magno-

magnoperè laborandum est: rectè enim scriptum est apud S. Gregorium: [Qui magna agit, quamuis de se humilia sentiat, scit tamen magna esse, quæ agit: nam si magna esse nescit, ea proculdubio minimè custodit. Dum ergo bona nostra opera scire necesse est, vt custodiamus; ex ipsa eorum scientia, elationis aditus panditur.]

Lib. 26. moral. c. 37.

Deinde requiritur ad humilitatē fortitudo animi: quia Christiana Humilitas non est contenta quacunq; demissione sui, sed summā exigit ab homine, eamq; voluntariam abiectionem; non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus: qua in re gradus multi numerantur à Patribus. Et quia latiùs patent gradus duodecim Humilitatis à S. Benedicto sapientissimè traditi, nec omnes ad vnam hanc deiectionem, qua se spontè cōtemnit Humilis, pertinent; sat est si recenseamus hoc loco gradus septem, quos ad hoc propositum excogitauit S. Anselmus: quorum [primus est, contemptibilem se esse cognoscere: Secūdus, de hoc dolere: Tertius, hoc confiteri: Quartus, hoc aliis persuadere tempore, & loco: Quintus, patienter sustinere dum id ab alijs dicitur: Sextus, æquo animo ferre se contemptibiliter tractari: Septimus, hoc ipsum gratum habere, appetere & amare:] annon magna virtus magnumque robur animo insit, oportet, vt hos gradus ascendat? cum enim Humilitatis demissio, sit voluntatis actio, qua sponte se submittit homo Deo, & voluntati eius; sit verò voluntas Dei, sanctificatio & perfectio nostra, perspicuū est, subiectionem hanc nostrimet sub Dei voluntatem, tam multa, tam grauia à nobis exigentem, vt perfectionem Christianam assequamur, non tam facilem descēsum esse, vt opinari posset inexercitatus huius disciplinæ tyro; quam vim magnam potius quæ voluntati adfertur, vt contra naturalem propensionem sese iniurijs, opprobrijs, contemptui, totam deuoueat propter Deum, si quando diuinæ gloriæ causa id postulet, & propriæ salutis occasio.

In Regula cap. 7.

Lib. de similit. c. 10. et deinceps.

Considerandum verò hic est, supremum, aut supremo proximum Humilitatis Euangelicæ gradum esse, tolerantiam iniuriarum ad Christi Domini imitationem; quem certum est præclarum admodum & admirandū rei huius exemplum reliquisse nobis, vt eum sequeremur: quas enim contumelias Dominus nostri causa non pertulit? quod si [prædestinati sumus conformes fieri imagini filij Dei, & ipse passus est pro nobis, vt sequamur vestigia eius,] quis non intelligit, nos illi similes esse oportere sicuti in reliquis virtutibus omnibus, sic etiam in humilitate illa, qua patienter sustineamus, sicut ipse, iniustè nos & iniuriosè tractari? Certè hoc spectabat ipse, cùm dicebat Apostolis: [Beati qui persecutionem patiuntur, propter iustitiā;] cùm Apostolos se mittere fatebatur [tanquā agnos inter lupos;] cùm Beatos repetebat esse, [cùm maledicerent illis homines;] cum animabat ad eiusmodi gloriosam infamiam exemplo suo; [Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domesticos eius?] ergo si verum est, vt ait S. Augustinus; [Quia caput est humile, membrum superbum esse non debere, quia caput opprobrijs onustum, & saturatum est,] vt Scriptura loquitur, nequaquam fas est, vt membra alio nutriantur cibo, aut indumento contegantur alio, quàm iniurijs, quibus opertum caput intuentur.

Rom. 8.
1. Petr. 2.
Matth. 5.
Luca 10.
Matth. 5.
Matth. 10.
Ibidem.
Threnor. 3.

Altissimus sanè Humilitatis gradus, quem exemplis suis olim Ioseph, Dauid, & alij antiqui Patres commendarunt; illustrauit autem maximè Dominus; & post eū Apostoli, & omnes alii qui deinceps secuti sunt Christianæ philosophię Sectatores. Si enim, vt ait S. Chrysostomus, [nihil sic est amicum Deo, quàm si quis minimis se annumeret, estque id caput totius philosophiæ, atq; fastigium,] quid dicendum est de eo, qui non solùm se in minimis ponit, sed nihili etiam facit & æstimat; & præterea animo forti, & magno tolerat rem omnium ad patiendum difficillimam, immeritò se male verbis accipi, sibi imponi iniurias, ignominias, probra, dedecora? quod quanquam verissimum est, nobilior tamen adhuc Humilitatis gradus superest, nunc explicandus.

Tom. 2. Homi. 3. in Matth.

Tertius igitur gradus Humilitatis, omniumque maximus est ille, quem postremo loco posuit sanctus Anselmus, appetere iniurias, & reliquam seriem malorū dete-

Tertius gradus.

deteſtabilium, bonumque nomen hominis dedecorantium, gaudereque propter Christum, cùm inferuntur. In hoc erat Dux noster Christus, cùm ſtabulum naſciturus elegit; cùm vitam humilem, & abiectam ſponte traduxit; cum faber nominari maluit, quàm creator & Dominus; cùm ſe filium hominis, hoc eſt, terræ filium nuncupauit; cùm aiebat coarctari ſe, hoc eſt, præ deſiderio non poſſe ſe diutius ferre tam longam moram temporis paſſioni ac morti ignominioſiſſimæ dedicati; cùm obuiàm procedit hoſtibus, manus ſibi tāquam latroni mox iniecturis; cùm adeò æquabiliter, ac ſedato animo tolerat funes, vincula, alapas, colaphos, ſputa, blaſphemias, conuitia, flagella, ſpinas, vexationes innumeras, toto corpore lacerationes, raptationes per plateas, vias, & compita ad Pontifices, ad Præſidem, ad Regem, ad mortem, crucem denique, ipſam videlicet ignominiam, infamiam, & probrum, & ſi quid eſſe poteſt ignominia ignominioſius, probro probroſius: talis erat crux ea tempeſtate, qua Christus eam pro hominibus ſubiit adeò libenter, vt

Hebr. 12. dicat Apoſtolus: [Propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta.]

In hoc eodem gradu, pro mēſura gratiæ Dei fuerunt Apoſtoli, cùm [ibant

Actor. 5. gaudentes à conſpectu concilij, quoniā digni habiti erant pro nomine eius con-

Galat. 6. tumeliam pati.] Hunc attigerat Apoſtolus, cùm [gloriabatur in cruce; cùm ſe mundo crucifixum] gaudebat. Ad hunc eundem hortabatur idem, cùm dixit;

2. Corint. 6. [Exhibeamus nos vt Dei miniſtros in multa patientia; & poſt, in ſuauitate; poſt, per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam:] quibus locis ſimul aperitur ratio, cur ignominia ſit appetenda, nempe Christi amor, & ſtudium imitationis eius: ſed ponit etiam aliam cauſam S. Paulus, nempe æternæ fe-

Hebr. 13. licitatis & gloriæ præmium. Exeamus,

Hebr. 11. inquit, [ad eum extra caſtra, improperium Christi portantes; non enim habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus: & myſtico exemplo allato ſcribit; Moyſes grandis factus, negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligēs affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatē, maiores diuitias æſtimans theſauro Aegyptiorum, improperium Christi: aſpiciebat enim in remunerationem. Improperium Christi,] ait ſanctus Chryſoſto-

mus, [petra enim erat Christus; & quia *Tom. 4.*

ſuſtinuit talia, quale Christus ſuſtinuit *Homil. 26.*

improperium, nimirum à ſuis, & propter *in Epiſt. ad*

ſimilem cauſam: pro Christo enim improperium ſuſtinere, maius bonum pu- *Hebr.* *1. Cor. 10.*

tauit, quàm in delicijs eſſe: magnum ergo bonum eſt afflictio, ad quam ex faſtigio regali ſeipſum proiecit. Hæc enim faciebat, magna quædam proſpiciens.]

Cæterùm hæc noſtri met abiectio, & culpa noſtra carere debet, & aliorum, quantum in nobis eſt: nec enim appetere nobis licet alieno malo bonum noſtrum: nulla autem noſtra culpa accidit, cùm nos iuſtam occaſionem præbemus nullam, cur in nos incurrant ignominiæ, & probra, quidquid, ipſis ita volētibus, in hac re peccent alij: hac lege ſi expetatur ignominia propter Christum, & æternam gloriam, virtus eſt Humilitatis multò maxima.

Humilitatis indicia recenſentur à Pa- *Li. 4. Inſtit.*

tribus: Caſſianus ſic habet; [Humilitas *cap. 39.*

his indicijs comprobatur. Primo, ſi homo mortificatas in ſe habeat omnes vo- *Indicium primum.*

luntates. Secundò, ſi non ſolum actuum *2.*

ſuorum, verùm etiam cogitationum nihil ſuum cælauerit ſeniorem. Tertiò, ſi *3.*

nihil ſuæ diſcretioni, ſed iudicio eius vniuerſa committat, ac monita eius ſitiens libenter auſcultet. Quartò, ſi in omni- *4.*

bus ſeruet obedientiam, manſuetudinē, & patientiæ conſtantiam.] Sanctus Ber- *Serm. de B.*

nardus quoq; auctor eſt, manſuetudinē, *Maria: ſignum Magnum.*

& humilitatem, eſſe veluti ſorores collactaneas. [Quintò, ſi non ſolum iniuriam inferat nulli, ſed ne ab alio quidem ſibi- *5.*

met irrogatam doleat, atque triſtetur. Sextò, ſi nihil agat, nihil præſumat, quod *6.*

non vel communis regula, vel maiorum cohortentur exempla. Septimò, ſi om- *7.*

ni vilitate contentus ſit, & ad omnia ſe quæ ſibi præbentur, velut operarium malum, iudicarit indignum. Octauò, *8.*

ſi ſemetipſum cunctis inferiorem, non ſuperficie pronunciet labiorum, ſed intimo cordis credat affectu. Nonò, ſi lin- *9.*

guam cohibeat, vel non ſit clamoſus in

voce.

10. Voce. Decimò, si non sit facilis ac promptus in risu.

Aliud indicium primum. In Psal. 33. Quod si hæc cuipiam fortasse recondira videantur, nec communia omnib⁹, obseruet is seipsum, examinetq; ad alia indicia. Primum est. S. Augustini. [Quid est esse humilem? nolle laudari.

Indicium secundum. Homil. 20. lib. 50. homil. Secundum, est eiusdem; [Humilitas in Scripturis sancta probatur infantia: hæc est sancta simplicitas, verbis, & moribus exhibita, neque enim recta, aut obscura potest esse humilitas solida.

Indicium tertium. Lib. 22. moral. cap. 5. Tertium, S. Gregorij. [Si cor veraciter humile est, bona, quæ de se audit, aut minimè recognoscit, & quia falsa dicuntur, metuit; aut certè si adesse ea sibi veraciter scit, eo ipso formidat, ne ab æterna Dei retributione sint perdita, quo hęc considerat hominibus diuulgata: pauetque vehemēter, ne spes futuri muneris, in mercedem permutetur transitorij fauoris.

Indicium quartum. Lib. 34. moral. c. 17. Psal. 130. Prouerb. 9. Quartum, est eiusdem; [Hoc autem esse proprium specimen electorum solet, quòd de se semper sentiunt infra quàm sunt: hinc namque à Dauid dicitur; si nō humiliter sentiebam, sed exaltaui animā meam: hinc Salomon ad sapientiā paruulos vocat:] & plura, quæ adiungit sanctus Pater.

Indicium quintum. Homil. 10. sup Ezech. Quintum, apud eūdem; [Necesse est, inquit, patres charissimi, vt in vobis hoc semper debeatis aspicere, quod minus habetis: in proximis verò, hoc quod vobis amplius acceperunt.

Indicium sextum. Lib. 22. moral. c. 14. Sextum, similiter ex S. Gregorio habetur, nimirum; [Humilitatis indicium est, peccatum suum accusare, & accusantibus non negare.

Indicium septimum. Lib. 2. in 1. Reg. cap. 3. & 4. Septimum, apud eundem; [Vera humilitas, obedientiæ bonū in maioris imperia consequenda comitatur: & verè humilis sese ad emendationem culpæ, pro qua arguitur, offert:] cui consentaneum est, quod alibi tradit; [Humilem patienter, se corrigentem audire, & humiliter correctionem admittere.

Indicium octauum. Serm. 13. in Cant. Octauum, ex S. Bernardo adfertur; [Magna, & rara profectò virtus est, vt magna licet operantem magnum te nescias; & manifestam omnibus tuam, te solum latere sanctitatem: mirabilem te apparere, & contemptibilem reputare: hoc ego ipsis virtutibus mirabilius iudico.

Indicium nonum. Tom. 4. Homil. 1. in 1. ad Cor. Tom. 1. Hom. 12 in Gen. Tom. 1. homil. verbis Dauid. Nonum, S. Chrysostomus (ne hoc etiam omittatur) [humilis euadit, ait, qui humana contemnit, qui suæ constitutionis initia considerat;] adde tu, & progressiones & peccata. Item [qui se cognoscit:] cognitionis autem sui gradus duodecim numerat alibi idem Pater: [qui Deum agnoscit.] Denique humilibus exercitationibus acquiritur, cōseruatur, & cognoscitur humilitas.

Qui sum ego. Tom. 1. in Ps. 115. Tom. 5. homil. 58. de vita mona. Et vt colophonem huic tractationi addamus; si me mea non fallit opinio, perfectissimæ Humilitatis signum est, non solùm benefacere ijs, qui oderunt nos, & orare pro persequentibus nos, sed etiam occasiones captare bene merendi de ijs, quos certò scim⁹ vitæ ac nomini nostro, per summam iniuriam, insidiari. Exemplum dedit nobis Christus in ea ratione, quam secutus est, agendi cum discipulo proditore suæ salutis & famæ, eo ipso tēpore, quo ille dolos struebat, & tanto flagitio totus incumbebat; vt hoc quoque, ait S. Augustinus, [Ad maximum cumulum Humilitatis accederet, quod etiam illi non dedignatus est pedes lauare, cuius manus iam præuidebat in scelere, immò & osculari, & ex animo eum reuocā di à facinore, amicum vocare, humanissimeque commonefacere. *Tract. 55. in Ioan.*

Vsus Exempla, ad ea quæ tertio & quarto libro continentur accommodata.

CAPVT XXXIX.

MEDITATIONES de singulis virtutibus, tam in libro quarto, quàm in tertio formentur è singulis capitibus, quæ de singulis virtutibus sunt; singulæ in quatuor puncta distinctæ.

Primum Punctum, est virtutis illius natura, proprietates & vires, quæ initio cuiusque capitis explicantur.

Secundum Punctum, est propositum acquirendæ eius virtutis; attentè recogitando illa, quæ ad eam hominem mouere debent.

Tertium

Tertium Punctum, est Fortitudo aduersus tentationes, quæ progressum, & exercitationem illius virtutis impediût.

Quartum Punctum, est Delectatio in vsu illius virtutis.

Sequatur deinde Examen; quoad indicia illa, quæ post vnamquamque virtutis cuiusque explicationem afferuntur: seipsum quisque diligenter exploret, quo scilicet modo se habeat in illa virtute; progrediaturne in ea an non; quem denique gradum illius attigerit.

Materia etiam Examinis, & quidem locuples est tractatio vniuersa de spirituũ discretione, à capite decimo, vsque ad vigesimum tertij libri: nec minus locuples est explicatio de oratione, quæ est initio quarti libri; præsertim quæ de ea traduntur capite secundo, tertio, quarto, quinto, & postea vigesimo, vigesimo primo, & vigesimo secundo; Quæ autem inter hæc capita sunt interiecta, materia sunt meditationis totius pænè Euangelicæ historiæ, cui nullus hic ordo præscribitur; quòd id ab alijs diligenter præstitum sit.

DE

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER QVINTVS.

QVO EA TRADVNTVR, quæ statui Perfectorum conueniunt.

Quis sit Perfectus Vir, & quo ordine, quæ ad id pertinent, explicanda sint.

CAPVT I.

PERFECTIO hominis est, Deo coniungi: coniunctio autem charitate conciliatur. Quare perfectio in charitate posita est [super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis,] ait Apostol°. *Col.3.* Cùm enim res quælibet tunc perfecta censeatur, cum suo copulatur fini; finis autem hominis Deus sit, perfici tum demum hominem necesse est, cùm perfectè Deo adhæret. Deus verò, vt scribit
1.Ioan.4. Sanctus Ioannes, [charitas est; & qui
Libr.1.de manet in charitate, in Deo manet, &
doct.Chris. Deus in eo.
cap.22. His consentanea sunt, quæ Patres tradunt. S. Augustinus: [Tunc quippe, ait, optimus est homo, cum tota vita sua pergit in incommutabilem vitam, & toto
Cap.20. affectu inhæret illi. Et libro primo confessionum: Bonus est qui fecit me, & ipse est bonum meum. Et alibi: Viuit anima mea de te.] S Gregorius etiam cùm dixisset, [omne mandatum de sola dilectione esse; concludit, omnia præcepta esse vnum in radice dilectionis:] quod est idem vt sentit S. Chrysostomus, ac illud, quod S. Paulus asserit, [charitatem esse vinculum perfectionis: non dixit, inquit, vertex, sed quod magis est, quæ vinculum est: necessariū magis est hoc, quàm illud: nam vertex quidem perfectionis est auctio, & intentio: Vinculum verò conseruatio eorum est, quæ perfectionem efficiunt tanquam radix.
Lib.10.confess.c.20. *Homil.27.in Euange.* *Homil.7.ad Coloss.*

Charitatis autem perfectæ nomine, intelligitur amor Dei, & amor proximi tantùm perfectus, quantùm, in hac vita dum sumus, esse potest. Qua de re sic S. Thomas: [In hac vita haberi potest perfectio charitatis dupliciter: vno modo, in quantum ab affectu hominis excluditur omne illud, quod contrariatur charitati, sicut est peccatum mortale; & sine tali perfectione charitas esse nō potest: vnde est de necessitate salutis. Alio modo, in quantum ab affectu hominis excluditur, non solùm illud, quod est charitati contrarium; sed etiam omne illud, quod impedit, ne affectus mentis totali-
2.2.q.184.art.2. *Primo modo.* *Secūdo modo.*

Tertium Punctum, est Fortitudo aduersus tentationes, quæ progressum, & exercitationem illius virtutis impediūt.

Quartum Punctum, est Delectatio in vsu illius virtutis.

Sequatur deinde Examen; quoad indicia illa, quæ post vnamquamque virtutis cuiusque explicationem afferuntur: seipsum quisque diligenter exploret, quo scilicet modo se habeat in illa virtute; progrediaturne in ea an non; quem denique gradum illius attigerit.

Materia etiam Examinis, & quidem locuples est tractatio vniuersa de spirituū discretione, à capite decimo, vsque ad vigesimum tertij libri: nec minus locuples est explicatio de oratione, quæ est initio quarti libri; præsertim quæ de ea traduntur capite secundo, tertio, quarto, quinto, & postea vigesimo, vigesimo primo, & vigesimo secundo; Quæ autem inter hæc capita sunt interiecta, materia sunt meditationis totius pænè Euangelicæ historiæ, cui nullus hic ordo præscribitur; quòd id ab alijs diligenter præstitum sit.

DE

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER QVINTVS.

QVO EA TRADVNTVR, quæ statui Perfectorum conueniunt.

Quis sit Perfectus Vir, & quo ordine, quæ ad id pertinent, explicanda sint.

CAPVT I.

ERFECTIO hominis est, Deo coniungi: coniunctio autem charitate conciliatur. Quare perfectio in charitate posita est *Col.3.* [super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis,] ait Apostol⁹. Cùm enim res quælibet tunc perfecta censeatur, cum suo copulatur fini; finis autem hominis Deus sit, perfici tum demum hominem necesse est, cùm perfectè Deo adhæret. Deus verò, vt scribit *1.Ioan.4.* Sanctus Ioannes, [charitas est; & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

Libr.1.de doct.Chris. cap.22. His consentanea sunt, quæ Patres tradunt. S. Augustinus: [Tunc quippe, ait, optimus est homo, cum tota vita sua pergit in incommutabilem vitam, & toto *Cap.20.* affectu inhæret illi. Et libro primo confessionum: Bonus est qui fecit me, & ipse est bonum meum. Et alibi: Viuit anima mea de te.] *Lib.10.confess.c.20.* S Gregorius etiam cùm dixisset, [omne mandatum de sola dilectione esse; concludit, omnia præcepta esse vnum in radice dilectionis:] *Homil.27. in Euange.* quod est idem vt sentit S. Chrysostomus, *Homil.7. ad Coloss.* ac illud, quod S. Paulus asserit, [charitatem esse vinculum perfectionis: non dixit, inquit, vertex, sed quod magis est, quæ vinculum est: necessariũ magis est hoc, quàm illud: nam vertex quidem perfectionis est auctio, & intentio: Vinculum verò conseruatio eorum est, quæ perfectionem efficiunt tanquam radix.

Charitatis autem perfectæ nomine, intelligitur amor Dei, & amor proximi tantùm perfectus, quantùm, in hac vita dum sumus, esse potest. Qua de re sic *2.2.q.184. art.2.* S.Thomas: [In hac vita haberi potest perfectio charitatis dupliciter: vno modo, *Primo modo.* in quantum ab affectu hominis excluditur omne illud, quod contrariatur charitati, sicut est peccatum mortale: & sine tali perfectione charitas esse nõ potest: vnde est de necessitate salutis. Alio modo, *Secũdo modo.* in quantum ab affectu hominis excluditur, non solùm illud, quod est charitati contrarium; sed etiam omne illud, quod impedit, ne affectus mentis totali-

totaliter dirigatur ad Deum: sine qua perfectione charitas esse potest;] putà in Incipientibus & Proficientibus. Et paulò post: [Potest & circa dilectionem proximi duplex perfectio attendi, sicut, & circa dilectionem Dei: Vna quidem sine qua charitas esse non potest, vt scilicet homo nihil habeat in affectu, quod sit contrarium dilectioni proximi: Alia autem sine qua charitas inueniri potest; quæ quidem attẽditur tripliciter, primò quidem secũdum extensionem dilectionis; vt scilicet aliquis non solùm diligat amicos, & notos; sed etiam extraneos, & vlteriùs, inimicos. Hoc enim vt dicit S. Augustinus in Enchiridio, est perfectorum filiorum Dei. Secundò secundùm intentionem, quæ ostenditur ex his, quæ homo propter proximum contemnit; vt scilicet homo contemnat non solum exteriora bona propter proximum, sed etiam afflictiones corporales, & vlteriùs, mortem: secundùm illud Ioannis decimo quinto; Maiorem dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Tertiò quantum ad effectum dilectionis; vt scilicet homo pro proximis impendat, non solum temporalia beneficia, sed etiam spiritualia, & vlteriùs, seipsum: secundum illud Apostoli secunda ad Corinthios secundo Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris.

Ad tertiũ. Prima perfectio. Secunda perfectio. 1. Cap. 73. 2. 3.

Ex quibus intelligitur, perfectum Virum, qualem hic requirimus, non esse eũ qui in charitate est solùm, & qui extra peccati mortalis culpam est; sed eum qui simul in charitate cùm sit, & ideò nullius peccati mortalis reus, procul etiam est ab omni impedimento, quo retardari potest eius affectus, ne omnino dirigatur in Deum: in Deum autem dirigitur etiam tunc, cùm diligitur proximus propter Deum, etsi sit inimicus. Ille enim, ait S. Gregorius, veraciter, hoc est, perfectè, charitatem habet, qui, & amicum diligit in Deo, & inimicum diligit propter Deum.

Homil. 27. in Euang.

Ratio amoris huius ea videlicet, quæ hominem ad amandum Deum mouere debet, [Deus est,] inquit S. Bernardus: quod copiosius explicat Cassianus: [Nõ aliter, ait, ad illam veram perfectionem ascendere poterimus, nisi quemadmodũ nullius alterius rei, nisi nostræ salutis gratia prior nos ille dilexit; ita eum nos quoque nullius alterius rei, nisi sui tantum amoris dilexerimus obtentu. Quãobrem studendum nobis est, vt de timore ad spem, de spe ad charitatem Dei, vel ipsarum virtutum amorem perfecto mẽtis conscendamus ardore.

Coll. 11. cap. 8.

Neque verò perfectio ita in vna charitate consistit, vt ad eam aliæ etiam virtutes non pertineant; quandoquidẽ scriptum est; [Charitas patiens est, benigna est.] Et S. Chrysostom[9] disertè affirmat, [Virtutes in radice charitatis, perfectionem efficere.] Sed aliud est, aliquid maximè perfectionẽ efficere, siue quod aiunt, essentialiter; aliud proximè, siue quod aiunt, accidentaliter: ipsa enim charitatis affectio qua Deo coniungimur, propriè perfectio est; hoc est, vis ipsa, & ratio perfectionis: aliæ autem virtutes, charitatis, & perfectionis administræ: propterea idem S. Chrysostomus alibi; [Virtutis principium & finis est, dilectio. Hanc habet radicem, hanc materiam, hunc verticem: si itaque illa principium est ac plenitudo, quid illi poterit adæquari?] Et S. etiam Gregorius Nyssenus, cùm ad vitã perfectam indagandam de cæteris Moysis virtutibus disseruisset, tanquam ad eã propria ratione spectantibus, concludit tãdem, [perfectionem humanæ vitæ positam esse in eo, vt à Deo cognoscamur, & amici Dei efficiamur.] Sunt autem aliæ virtutes perfectionis administræ, tũ actionum internarum exercitatione, tũ externarum; præsertim earũ, quæ in edomandis passionibus, corporeq; rationi subijciendo occupantur.

1. Cor. 13. Homil. 7. ad Coloss. Homil. 23. ad Rom. Lib. de vita Moysis.

1. Igitur summa perfectionis euangelicæ consistit in duobus; initiò quidem in optimo, maximoque omnium virtutum vsu, remouendisque impedimentis omnibus non solùm oppositis perfectioni, sed etiam eam aliquo modo remorantibus: Deinde, in ipso diuini amoris, & 2. charitatis affectu, cum Deoque summa, quantum possibile est, coniunctione.

Quare ordo tractationis de pfectione, postquam de abnegatione & virtutibus suprà disseruimus, postulat, vt de ratione quam remouendis eius impedimentis aptam Dominus tradidit, agatur, deinde quomodo

Propositio, & ordo tractandorum in hoc lib.

quomodo aliæ virtutes sint instrumenta, & adminicula ad perfectionem adipiscendam: postea verò de ipso charitatis affectu.

Quibus rationibus, & virtutibus, ex Domini & Euangelij Doctrina, tollantur impedimenta proxima perfectionis.

CAPVT II.

IMPEDIMENTA perfectionis non obscura sunt, & explicantur à S. Patribus, & à Theologis: & quidem, vt nihil amplius dicamus de remotioribus, ad quæ superanda instituitur totus secūdus liber operis huius, impedimēta proxima perfectionis, sunt affectiones hominis ad res temporales, vt S. Augustinus docet: [Venenum, inquit, charitatis est, spes adipiscendarum aut retinendarū rerum temporalium: Augmentum eius est, cupiditatis diminutio: perfectio verò, nulla cupiditas. *Lib. 83. qq. q. 36.*

Cupiditas hæc triplex est: Prima boni cuiuslibet externi: Secunda boni corporis proprij: Tertia boni propriæ libertatis, & voluntatis. Has cupiditates, qui planè vicerit, nullum habet impedimentum, quo detineri possit, ne toto affectu rapiatur in Deum. Has autē oportere domuisse eum, qui ad perfectionem aspirat, ex his, quæ dicta sunt, perspicuū est; & breuiter etiam nunc est ostendendum; multa in pauca, & quasi in vnū colligendo, & ad id quod proximè ad perfectionem iuuat accommodando.

Primum genus cupiditatum. Quod ad primam attinet, certum est res temporales re ipsa abiiciendas esse ei, qui in statu legis Euangelicę perfect⁹ esse cupit. Etenim dicitur à Domino; [Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes & da pauperibus & hēbis Thesaurū in cœlis; & veni, sequere me.] Quo loco dicunt Patres ad vnum oēs, [poni fundamentum primum, primumq; gradum,] vt ait sanctus Thomas, [ad acquirendam perfectionem charitatis; quæ est voluntaria paupertas; hæc enim inchoat perfectionem, & accingit hominē, vt loquitur S. Greg. ad culmen perfectionis. *Matth. 19.* *Primus gradus.* *Lib. 2. mor. cap. 27.*

Proximus gradus perfectionis huius est, exuere, secundùm abiectionem, facultatum terrenarum, affectionem animi omnem ad easdem: contemnuntur enim opes, vt affectus deponatur: quippe [diuitiæ,] vt idem testatur, [veluti spinæ animum hominis timoribus, sollicitudinibus, angoribus mirificè pungunt, vexant, cruentant;] cùm enim totum amorem hominis diuitis in seipsas conuertant, dum possidentur; dum dimittūtur ab eo, [quasi eius membra præciduntur,] ait sanctus Augustinus: quæ præcisio sine dubio [gladius ille est, quem venit Dominus mittere in terram:] quo non solum facultates nostræ diuellantur à nobis; sed magis etiam frangantur & concidantur affectus, quibus illis arctissimè colligabamur: hic autem est, vt dicebamus, alter & quidem altior paupertatis & perfectionis gradus: [Non enim, vt ait Cassianus, perfectio statim nuditate, aut priuatione omnium facultatum, seu dignitatum abiectione cōtingit; sed cordis puritate, hoc est, corde intacto à cunctis perturbationibus. *Secundus gradus.* *Epist. 34.* *Col. 1. c. 6.*

Magna porrò fit accessio perfectionis ad duas superiores, si paupertati voluntariæ addatur perpetuitas: hæc enim non modò diuitiarum amorem compescit, sed omnem spem earundem repetendarum prorsus extinguit. *Tertius gradus.*

Accedit tanquam cumulus, quartus gradus; si voueris Deo, te perpetuò ad eius gloriam pauperem futurum: quod fecisse Apostolos sanctus Augustinus colligit ex illis sancti Petri verbis: [Ecce nos reliquimus omnia;] & plerosque ex primis illis Christianis Apostolorum Discipulis factitasse, testantur Patres multi; in primis sanctus Hieronymus, sanct⁹ Augustinus, sanct⁹ Gregorius, sanctus Chrysostomus: ex quib⁹ fontibus deinde religiosa paupertas emanauit vniuersa. *Quartus gradus.* *Lib. 17. de ciuita. Dei, c. 4. Epist. ad Demet.* *Ser. 27. de ver. Apost.* *Lib. 1. epist. 33. S. Chrysost.* *Actor. 5.*

Quod si obiicias Patres testamenti veteris sanctos perfectosque fuisse multos, & nihilominus diuites: respondere expeditius possumus, nos hic tractare perfectionem Euangelicam, non veterem: quia tamen perfectio eadem est re ipsa, dicamus patres illos, pauperes affectu, spirituque fuisse; sicut, & habitu continentes: &, vt ait S. Augustinus, *Lib. de bono cōiugal. c. 22.*

propter

[propter temporis differentiam non fecisse eos, quod nos Euangelij tempore facere profitemur;] qui etiam & illud addit; [Quod ego nunc ago, melius illi egissent, si tunc agendum esset: Quod autem illi egerunt, sic ego non agerem, etsi nũc agendum esset.

Etsi Episcopi, quorum status perfectionis est, opulenti plerique sunt, vel ideò est, quia perfectio consistit propriè in charitate, [paupertas] autem, vt S. Thomas loquitur, [non tam perfectio cẽsenda est, quàm via ad perfectionem:] Quare qui iam statum perfectionis conscenderunt, non est quod de via adeò sint solliciti, sicut qui adhuc in via sunt; quales sunt Religiosi: vel ideò est, quia Episcopi dispensatores ecclesiasticorum bonorum à Deo constituti sunt. [Quisquis, inquit S. Prosper, omnibus quæ habuit dimissis aut venditis, fit rei suæ contẽptor, cùm præpositus fuerit factus Ecclesiæ, omnium, quæ habet Ecclesia, efficitur dispensator:] adfertque exemplum sancti Paulini, & S. Hilarij Episcoporum.

1. Opusc. 18. cap. 7.

2. Lib. 2. de vita contempla. c. 9.

Altera cupiditas est, boni proprij corporis; hanc ad duo capita reuocat S. Thomas: primum continet affectiones erga sanguine iunctos, quicunque illi sint; Dominus enim dicit: [Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrẽ, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores; adhuc autem, & animam suam, non potest meus esse discipulus:] Rem hanc fusè persequitur S. Gregorius, qui postquã dixisset, aliquos contemptis terrenis facultatibus, adhuc tamen in suorum affectionibus, tanquam in visco inhærescere, addit: [Extra cognatos quisq; ac pròximos debet fieri, si vult parenti omniũ verius iungi: quatenus eosdem, quos propter Deum viriliter negligit, tantò solidius diligat, quantò in eis affectum solubilem copulæ carnalis ignorat. Debemus quidem & temporaliter his, quibus vicinius iungimur, plus cæteris prodesse, quia & flamma admotis rebus incendium porrigit, sed hoc ipsum prius vbi nascitur, incendit. Debemus copulam terrenæ cognationis agnoscere, sed tamen hanc, cum cursum mentis præpedit, ignorare; quatenus fidelis animus diuino studio accensus, nec ea quæ sibi sunt in infimis coniuncta despiciat, & hæc apud semetipsum rectè ordinans summorum amore transcendat. Et paulò pòst: Neque enim sancti viri ad impendenda necessaria propinquos carnis non diligunt, sed amore spiritualium ipsam in se dilectionem vincunt: quatenus sic eam discretionis moderamine temperent, vt per hanc in pauco saltem, ac minimo à recto itinere non declinent.] Eadem est sententia aliorum sanctorum Patrum, Hieronymi, Augustini, Bernardi, & reliquorum, quos operæpretium non est hic recensere, vt breuitati necessariæ consulatur.

Secundum genus. Primũ caput Opusc. 18. cap. 8. Luc. 14.

Lib. 7. mor. cap. 17. & 18.

Huc spectat affectio terrena erga amicos: de hac enim idem dicendum est, qđ de amore carnis erga consanguineos, affinesque. De quo vniuerso genere sanctus Bernardus egregiè scripsit: [Est, inquit, affectio, quam caro gignit; est, quã ratio regit; & est quam condit sapiẽtia: prima est, quam Apostolus legi Dei dicit non esse subiectam, nec esse posse: Secunda quam perhibet è regione consentientem legi Dei, quoniam bona est: Nec dubium distare inter se contentiosam, & consentaneam. Longè verò tertia ab vtroq; distat, quæ & gustat, & sapit quoniam suauis est Dominus, primam elimi nans, secundam remunerans: nam prima quidem dulcis, sed turpis: secunda sicca, sed fortis: vltima pinguis, & suauis est.

Ser. 50. in Cant. Prima affectio. Rom. 8. 2. 3.

Aliæ autem cupiditates, quæ secundo capite continentur, sunt voluptatum corporis & sensus, etiam si hæ legitimæ nuptiales sue sint: [Innupta enim & Virgo, cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta corpore, & spiritu. De arce mentis nihil est, ait S. Augustinus, quod hominem magis deijciat.] Quare Dominus laudat Eunuchos voluntarios, [Qui seipsos castrauerunt propter Regnum cœlorum.] Ad quem locum S. Hieronymus: [Grandis fidei est, grandisque virtutis Dei templum esse purissimum: totum se holocaustum offerre Domino, & iuxta Apostolum, esse sanctum corpore, & spiritu: Hi sunt Eunuchi, qui se lignum aridum ob sterilitatem putantes, audiunt per Esaiam, quod pro filijs & filiabus, locum habeant in cœlis paratum. Ad hos Clemẽs successor Apostoli Petri scribit epistolas, & deinceps multi Apostolici & Martyres,

Secundum caput. 1. Cor. 7. Sol. ca. 10. Matth. 19. Lib. 1. contra Iouin. Isaia 56.

tyres, & illustres tam sanctitate, quàm eloquentia viri; quos ex proprijs scriptis nosse perfacile est.

Primus gradus. Primus igitur gradus in victoria cupiditatum harum est, nuncium remittere consanguineis; [Exire, inquam, de domo & de cognatione sua:] nec non vxori, saltem ducendæ. *Genes. 12.*

2. Secundus gradus est exuere affectiones animi, quibus parentibus, fratribus, amicisque colligamur: maximè verò ijs, quæ voluptariæ sunt, & ad libidinem pronæ; colereque perfectam corporis, & animi castitatem.

3. Tertius gradus est perpetuitas vitæ integrè, & castè traductæ.

4. Quartus est, votum de hac ipsa re: quale votum primam emisisse beatissimam Virginem, testantur Patres. S. Augustinus, S. Gregorius Nyssenus Beda, S. Anselmus, & S. Bernardus: Idem fecisse Apostolos auctor est S. Epiphani[9], aliosque qui posteà vitam monasticam, & religiosam secati sunt. *Lib. de Virgi. cap. 4. Oratione de Natiui. Dom. In capit. 1. Luc. lib. de excel Virg. Serm. 4. de Annunc. Heresi 58.*

Tertium genus Ser. 71 in Cant. Tertium cupiditatis genus est vt diximus, propriæ libertatis & voluntatis: nam, vt inquit S. Bernardus, [nihil omni no quod propria inquinatum sit voluntate gustabit is, qui pascitur inter lilia.] Et Cassianus scribit: [Posse ascendere ad summa perfectionis culmina eũ, qui primitus edoctus fuerit suas vincere voluntates: & seniores tradidisse, Monachum nec posse voluptatem concupiscentiæ suæ refrænare, nec extinguere vllatenus vel iram, vel tristitiam, vel spiritum fornicationis, sed nec humilitatem cordis veram, nec cum fratribus vnitatẽ perpetuam, nec firmam diuturnamque posse retinere concordiam, sed nec in cœnobio quidem diutius perdurare eum, qui prius voluntates suas non didicerit superare. *Lib. 4. de institu. c. 6.*

Propria voluntas coercetur obedientia Deo præstita, & homini pꝑter Deũ: de qua Dominus ait; [Qui vos audit me audit,] & de se ipso dicit ipse; [Non vt faciam voluntatem meam. Et Apostolus: Factus obediens vsque ad mortem. *Luc. 10. Ioan. 6. Philip. 2.*

Primus obedientiæ gradus est, subijcere se homini propter Deum: Secundus est, eidem voluntatem sententiamque; animi omnem regendam committere. Tertius est, id vsque ad mortem præstare. Quartus, ad obedientiam voto se obligare: quod faciunt Religiosi; & fecerunt olim religiosę vitæ Institutores omnes, & propagatores: qui, vt Sanctus Augustinus scribit, [vitam suam Deo deuouerunt: aut vt sanctus Basilius loquitur, se ipsos Deo deuouerunt & consecrauerunt.

Honor quid impedimenti adferat Perfectioni.

CAPVT III.

IN bonis externis numerãtur Honores, præsertim mundani, qui tamen paupertate nõ abijciuntur, sicut reliqua eiusdem generis bona: & aliqui honores sunt, qui perfectis viris aliquando deferuntur, immò etiam ab ipsis accipiuntur ad Dei gloriam, & salutem animarum. Quare dubitari meritò potest, num honor, & quis honor, si quis est, perfectioni sit impedimento.

S. Thomas sic habet: [Honori qui Deo & Sanctis omnibus exhibetur propter virtutem, vt dicitur in Psalmo; Mihi autem honorificati sunt amici tui Deus, abrenunciare non competit religiosis, qui ad perfectionem virtutis tendunt. Honori autem qui exhibetur exteriori excellentiæ, abrenunciant ex hoc ipso, quòd secularem vitam derelinquunt. *22. q. 186. art. 7. ad 4. Psal. 138.*

Duo igitur sunt honoris genera; primum est, quod virtuti debetur: secundũ, quod habetur hominibus, non ratione virtutis, sed alia quacunque ex causa, nobilitate, nimirum, gentis, aut Patriæ, opibus, potestate & huiusmodi rebus alijs: primus honor est virtutis; secundus honor est mundi, siue sæculi.

Honorem mundanum repugnare perfectioni Euangelicæ, perspicuum est: id siquidem & verbo, & exemplo suo nobis confirmat Dominus, cùm facta contentione inter discipulos, quis eorum videretur esse maior, dixit: [Reges gẽtium dominantur eorum, & qui potestatẽ habent super eos, benefici vocãtur.] (Euergetes Græcè, qui erat titulus, ea tempestate principes delectans, sicut nostra hac, Celsitudo) vos autem, autem non sic, *Primus honor. Luca 22.*

sed

sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat:] & protrita sunt in Euangelio monita, quibus Christus Dominus discipulos suos, eorumque sectatores, 1. nis est, tam admodũ grauiter instruit ad omnem abiectionem & humilitatem. Certè Christi imitator Paulus se pergere per fatetur ad perfectissimam charitatem [per infamiam & bonam famam.] Se nihil vile existimare, quod cum salute animarũ Christique gloria coniunctum sit, etiamsi propterea necesse sit, esse se spectaculo atque ludibrio hominibus, omniumq; vt ait, [peripsema] hoc est, sordes, & fœcem populi. Quare prædicabat: [Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.] Quamobrem qui postea mundo renunciarunt, vt Christum sequerentur, simul etiam honoribus se abdicarunt; vitamque instituerunt remotissimam ab omni mundana pompa, atque splendore: quod non obscurè docet sanctus Basilius, cùm de renunciatione scribit, & posteà cum nouitio probando leges dat; [Num, inquit, paratus sit libenter ad omne humilitatis genus descendere, missa omni verecundia; ita videlicet, vt sordidissima quæque artificia suscipere non recuset. Et paulò pòst: Maximè autem ei, qui à splendido aliquo vitæ genere, ad imitandum modestissimæ humilitatis Domini nostri Iesu Christi exemplum festinat, munera quædam præscribi debent, de numero eorum, quæ illi sordida existimant, qui in ciuili vita versantur: obseruandumque, num in ijs cum omni animi alacritate non erubescentem & inconfusibilem se Deo operarium exhibeat.

Opusc. 18. cap. 7.

2. Corint. 6.

1. Corint. 4

Galat. 6.

Reg. fusius disput. inter 8.

Inter. 10.

Lib. 4. cap. 29.

Ad quam doctrinam illustrandam adfert Cassianus exemplum nobilissimi cuiusdam viri, [& summæ,] vt ait, familiæ,] res viles iussu Abbatis vt venderet, circumferentis: ad cuius narrationis calcẽ, hæc habet: [Nequaquam perterritus tã vilis, & tam insueti officij nouitate; nec considerans indignitatem rei, natalium que splendorem, ac venditionis iniuriã, dum illam Christi humilitatem, quæ est vera nobilitas, per obedientiæ gratiam desiderat obtinere:] hanc porrò humilitatem ipse tradit fundari in expoliatione omnium facultatum, & nuditate, in perfectaque abrenunciatione, qua deinde se subijciat homo obedientiæ, ita vt nulla in eo viuat voluntas, præter Abbatis mandatum. [Quod, inquit, non aliter obseruari potest, nisi quis non solùm se mortuum huic mundo, verumetiam insipientem iudicarit, ac stultum; vniuersa quæ sibi fuerint imperata, sine vlla discussione perficiens, sacrosancta ea credens, ac diuinitùs promulgata.

Lib. 12. cap. 32.

Hoc idem renunciationis genus, nempe honoris mundani, explicauit quoque sanctus Gregorius, attexens etiam tentationem, qua huiusmodi homines post renunciationem vexari aliquando solent, remediumque curationis: [Alius, inquit contempta mundi superbia, honores, atque dignitates huius sæculi decreuit vitare, vltimum appetit inter homines locum tenere, vt tantò excelsior inueniatur in permanenti gloria, quantò humilior aspicitur in transeunte vita: is fortasse cùm subitò se à proximo despici agnoscit, dedignatur cur despicitur: vult quidem in loco humili, sed tamen attẽdi cõtemptibilis non vult; hunc iam deuotio eleuat, sed adhuc infirmitas grauat: iam ergo pro deuotione holocaustum est, sed adhuc ex infirmitate inquinatũ. Hi itaque qui in eis, quæ optimè deuouerunt, aliqua infirmitate, sui culpa, tangũtur, cùm per verba doctorum dicta Patrum intelligunt, & in quanta culpa iaceant agnoscunt, seque ipsos pœnitentiæ lamentis afficiunt, holocaustum in ostio portarum lauant.] Hæc sanctus Gregorius.

Homil. 20. in Ezech.

Sed quid est quod rem, ex se certissimam, hisce rationibus vltra confirmemus? Quid enim certius quàm Christũ Dominum, in cuius imitatione & similitudine omnis Christiana perfectio consistit, processisse obuiam, non inimicis modò, sed simul etiam iniurijs, ludibrijs, blasphemijs, execrationibus, diris, quibus eum aduersarij atrocissimè, quantum in ipsis fuit, contaminarunt? An non, vt diximus in capite de humilitate, [dedit percutienti se, maxillam? an non saturatus est opprobrijs? annon cùm pateretur, nõ comminabatur? tradebat autem iudicanti se iniustè? annon coarctabatur, donec bapti-

baptizaretur sanguine,] quem non minus ignominiosè exorbuerunt Iudæi, quàm ille copiosè pro bonis gloriosèq; profudit: Mortem crucis oppetês simul acerbissimam, simul plenissimam contumelijs?

Eodem in loco reponimus beatissimã Dei matrem: quam quis dubitat, quin, cùm cruci assisteret,[Christum]amantissimum filium non[indueriti] hoc est, eius crucis, & mortis ignominiam nõ ita libenter adamauerit, amplexataque sit, ac si[Christo confixa esset cruci?]Certè iam inde ab initio, Christi spiritu imbuta,& educata[prætulit virginitatem,] vt S.Bernardus scribit,opprobrio sterilitatis; quia vnctio docebat eam de omnibus,ac sermo Dei viuus,& efficax anteil li factus est magister, quàm filius: prius instruxit mẽtem, quàm induit carnem:] ob quam causam cùm suspicionem criminis facilè dimouere posset, cùm occultè dimitteretur à Ioseph, ne suspiriũ quidem ad sui defensionem emisit.

Homil. 3. super Missus est.

Denique vox illa Apostolica, perfectorum Christi militum vox est:]Placeo mihi in contumelijs, in angustijs pro Christo]Ergo procul est à Christi ignominiosæ gloriæ amatoribus, mundani honoris appetentia: & luce clarius est, nihil Christianæ perfectioni repugnare magis, q̃ superbiam; sine qua honor huiusmodi nec desiderari,nec quæri potest.

2. Corinth. 12.

Ad extremum,qui renunciat vitæ mũdanæ, ac dignitati quæ eam sequi solet, vel propter magnitudinem opum, vel ob aliam quamcunq; similem causam, abijcit sine dubio omnem spem mundani honoris;ad eumq; sibi omnem aditũ, & intercludit,& interdicit.

Honor virtutis ab alijs sanctus appellatur: complectitur autem quoslibet honores,& titulos,qui virtuti dantur ab hominibus: inter quos principem locum obtinet Ecclesiastica dignitas, siue sit sæcularis,siue regularis. In hoc autem quærendo ambitiosum esse, apertum flagitium est; non solùm perfectis viris, sed Christianis omnibus interdictum. Sicut autem perfectioni non repugnat ita viuere,itaque se in rebus omnibus gerere, vt vitam ex virtute traductam laus possit comitari, honorque virtuti debitus tribui;sic,qui perfectionem sectatur, ita in virtutum omnium exercitatione versari debet,vt ne minimam quidem cogitationem fluxi atque caduci honoris,q̃ uis iustè virtuti debiti,suscipiat: neque enim alium honorem amare, aut appetere potest perfectus, quàm æternum; vt ex his,quæ diximus libro quarto,capite trigesimo perspicuum est. Nec qui renunciat mundanis rebus,sancto huic honori etiam renunciat: tum quia non est in eius potestate,sed in honorante; tum quia simul nuncium remitteret virtutũ actionibus,quæ per sese maximè laudabiles sunt,etiamsi à nemine honorẽtur, aut celebrentur: modò se attentè circũspiciat proficiens,nec vlla vnquam specie honoris obiecta, sibi non solùm aciẽ mentis præstringi sinat; sed nec ad rem vel minimam, honoris causa inchoandam,moueri.

Secundus honor.

Cæterùm spiritus perfectionis Euangelicæ hominem ad Christi humilitatẽ totis viribus amplectendam incitat, & impellit. Quare vt Christus se occultauit,& remouit ab oculis eorum, qui eũ Regem creare deliberauerant, sic qui Christum, ex animo sequuntur,non solùm honores non appetunt nondum sibi constitutos, sed delatos recusant & respuunt, & ne ad eos contra voluntatem ascendere cogantur, fugam arripiunt,latebras quærunt, sibi etiam aliqui membrum aliquod corporis amputant:quod de S.Marco Euangelista dicitur,& certũ est de Ammonio Monacho,qui sibi cum præscidisset auriculam, interminatus est se etiam linguam incisurum si vrgere p gerent illi, qui hominem ad Episcopatũ importunè vocabant. Admiranda sanè facinora,&[solo diuino instinctu,]vt S. Thomas asserit,[excusanda.]Imitãda exẽpla priora,quæ multa,& illustria sũt, in historijs Sãctorũ,Syluestri,Gregorij, Ambrosij, Augustini, Felicis Martyris, Bernardi Abbatis, Thomæ Aquinatis, Bernardini Senensis,& aliorum multorum; quæ operæpretium non est enumerare,quia notissima sunt.

Pallad. Sect. 11. Niceph.lib.11 cap.37.

22. q.185. art.2.ad 3.

Eodem impulsi spiritu aliqui honores iam adeptos magno animo,& nouo exẽplo abiecerunt perfectionis amore: vt Episcopatum Constantinopolitanum Nazianzenus,& summum Pontificatum S.Cælestinus.

detestabilium, bonumque nomen hominis dedecorantium, gaudereque propter Christum, cùm inferuntur. In hoc erat Dux noster Christus, cùm stabulum nasciturus elegit; cùm vitam humilem, & abiectam spontè traduxit; cum faber nominari maluit, quàm creator & Dominus; cùm se filium hominis, hoc est, terræ filium nuncupauit; cùm aiebat coarctari se, hoc est, præ desiderio non posse se diutius ferre tam longam moram temporis passioni ac morti ignominiosissimæ dedicati; cùm obuiàm procedit hostibus, manus sibi tãquam latroni mox iniecturis; cùm adeò æquabiliter, ac sedato animo tolerat funes, vincula, alapas, colaphos, sputa, blasphemias, conuitia, flagella, spinas, vexationes innumeras, toto corpore lacerationes, raptationes per plateas, vias, & compita ad Pontifices, ad Præsidem, ad Regem, ad mortem, crucem denique, ipsam videlicet ignominiam, infamiam, & probrum, & si quid esse potest ignominia ignominiosius, probro probrosius: talis erat crux ea tempestate, qua Christus eam pro hominibus subiit adeò libenter, vt
Hebr. 12. dicat Apostolus: [Proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta.]

In hoc eodem gradu, pro mẽsura gra-
Actor. 5. tiæ Dei fuerunt Apostoli, cùm [ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniã digni habiti erant pro nomine eius con-
Galat. 6. tumeliam pati.] Hunc attigerat Apostolus, cùm [gloriabatur in cruce; cùm se mundo crucifixum] gaudebat. Ad hunc eundem hortabatur idem, cùm dixit;
2. Corint. 6. [Exhibeamus nos vt Dei ministros in multa patientia; & post, in suauitate; post, per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam:] quibus locis simul aperitur ratio, cur ignominia sit appetenda, nempe Christi amor, & studium imitationis eius: sed ponit etiam aliam causam S. Paulus, nempe æternæ fe-
Hebr. 13. licitatis & gloriæ præmium. Exeamus,
Hebr. 11. inquit, [ad eum extra castra, improperium Christi portantes: non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus: & mystico exemplo allato scribit; Moyses grandis factus, negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligẽs affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatẽ, maiores diuitias æstimans thesauro Aegyptiorum, improperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem. Improperium Christi,] ait sanctus Chrysostomus, [petra enim erat Christus; & quia *Tom. 4.* sustinuit talia, quale Christus sustinuit *Homil. 26.* improperium, nimirum à suis, & propter *in Epist. ad* similem causam: pro Christo enim im- *Hebr.* properium sustinere, maius bonum pu- *1. Cor. 10.* tauit, quàm in delicijs esse: magnum ergo bonum est afflictio, ad quam ex fastigio regali seipsum proiecit. Hæc enim faciebat, magna quædam prospiciens.]

Cæterùm hæc nostrimet abiectio, & culpa nostra carere debet, & aliorum, quantum in nobis est: nec enim appetere nobis licet alieno malo bonum nostrum: nulla autem nostra culpa accidit, cùm nos iustam occasionem præbemus nullam, cur in nos incurrant ignominię, & probra, quidquid, ipsis ita volẽtibus, in hac re peccent alij: hac lege si expetatur ignominia propter Christum, & ęternam gloriam, virtus est Humilitatis multò maxima.

Humilitatis indicia recensentur à Pa- *Li. 4. Instit.* tribus: Cassianus sic habet; [Humilitas *cap. 39.* his indicijs comprobatur. Primo, si ho- *Indicium* mo mortificatas in se habeat omnes vo- *primum.* luntates. Secundò, si non solum actuum *2.* suorum, verùm etiam cogitationum nihil suum cælauerit seniorem. Tertiò, si *3.* nihil suæ discretioni, sed iudicio eius vniuersa committat, ac monita eius sitiens libenter auscultet. Quartò, si in omni- *4.* bus seruet obedientiam, mansuetudinẽ, & patientiæ constantiam.] Sanctus Ber- *Serm. de B.* nardus quoq; auctor est, mansuetudinẽ, *Maria: si-* & humilitatem, esse veluti sorores colla- *gnum Ma-* ctaneas. [Quintò, si non solum iniuriam *gnum.* inferat nulli, sed ne ab alio quidem sibi- *5.* met irrogatam doleat, atque tristetur. Sextò, si nihil agat, nihil præsumat, quod *6.* non vel communis regula, vel maiorum cohortentur exempla. Septimò, si om- *7.* ni vilitate contentus sit, & ad omnia se quæ sibi præbentur, velut operarium malum, iudicarit indignum. Octauò, *8.* si semetipsum cunctis inferiorem, non superficie pronunciet labiorum, sed intimo cordis credat affectu. Nonò, si lin- *9.* guam cohibeat, vel non sit clamosus in voce.

10. voce. Decimò, si non sit facilis ac promptus in risu.

Aliud indicium primum. Quod si hæc cuipiam fortasse recondita videantur, nec communia omnib⁹, obseruet is seipsum, examineto; ad alia indicia. Primum est. S. Augustini. [Quid est esse humilem? nolle laudari.

In Psal. 33

Indicium secundum. Secundum, est eiusdem; [Humilitas in Scripturis sancta probatur infantia: hæc est sancta simplicitas, verbis, & moribus exhibita, neque enim tecta, aut obscura potest esse humilitas solida.

Homil. 20. lib. 50. homil.

Indicium tertium. Tertium, S. Gregorij. [Si cor veraciter humile est, bona, quæ de se audit, aut minimè recognoscit, & quia falsa dicuntur, metuit; aut certè si adesse ea sibi veraciter scit, eo ipso formidat, ne ab æterna Dei retributione sint perdita, quo hęc considerat hominibus diuulgata: pauetque vehemēter, ne spes futuri muneris, in mercedem permutetur transitorij fauoris.

Lib. 22. moral. cap. 5.

Indicium quartum. Quartum, est eiusdem; [Hoc autem esse proprium specimen electorum solet, quòd de se semper sentiunt infra quàm sunt: hinc namque à Dauid dicitur; si nō humiliter sentiebam, sed exaltaui animā meam: hinc Salomon ad sapientiā paruulos vocat:] & plura, quæ adiungit sanctus Pater.

Lib. 34. moral. c. 17. Psal. 130. Prouerb. 9.

Indicium quintum. Quintum, apud eūdem; [Necesse est, inquit, patres charissimi, vt in vobis hoc semper debeatis aspicere, quod minus habetis: in proximis verò, hoc quod vobis amplius acceperunt.

Homil. 10. sup Ezech.

Indicium sextum. Sextum, similiter ex S. Gregorio habetur, nimirum; [Humilitatis indicium est, peccatum suum accusare, & accusantibus non negare.

Lib. 22. moral. c. 14.

Indicium septimum. Septimum, apud eundem; [Vera humilitas, obedientiæ bonū in maioris imperia consequenda comitatur: & verè humilis sese ad emendationem culpæ, pro qua arguitur, offert:] cui consentaneum est, quod alibi tradit; [Humilem patienter, se corrigentem audire, & humiliter correctionem admittere.

Lib. 2. in 1. Reg. cap. 3. & 4.

Indicium octauum. Octauum, ex S. Bernardo adfertur; [Magna, & rara profectò virtus est, vt magna licet operantem magnum te nescias; & manifestam omnibus tuam, te solum latere sanctitatem: mirabilem te apparere, & contemptibilem reputare: hoc ego ipsis virtutibus mirabilius iudico.

Serm. 13. in Cant.

Indicium nonum. Nonum, S. Chrysostomus (ne hoc etiam omittatur) [humilis euadit, ait, qui humana contemnit, qui suæ constitutionis initia considerat;] adde tu, & progressiones & peccata. Item [qui se cognoscit:] cognitionis autem sui gradus duodecim numerat alibi idem Pater: [qui Deum agnoscit.] Denique humilibus exercitationibus acquiritur, cōseruatur, & cognoscitur humilitas.

Tom. 4. Homil. 1. in 1. ad Cor. Tom. 1. Hom. 12 in Gen. Tom. 1. homil. verbis Dauid.

Et vt colophonem huic tractationi addamus; si me mea non fallit opinio, perfectissimæ Humilitatis signum est, non solùm benefacere ijs, qui oderunt nos, & orare pro persequentibus nos, sed etiam occasiones captare bene merendi de ijs, quos certò scim⁹ vitæ ac nomini nostro, per summam iniuriam, insidiati. Exemplum dedit nobis Christus in ea ratione, quam secutus est, agendi cum discipulo proditore suæ salutis & famæ, eo ipso tēpore, quo ille dolos struebat, & tanto flagitio totus incumbebat; vt hoc quoque, ait S. Augustinus, [Ad maximum cumulum Humilitatis accederet, quod etiam illi non dedignatus est pedes lauare, cuius manus iam præuidebat in scelere, immò & osculari, & ex animo eum reuocā di à facinore, amicum vocare, humanissimeque commonefacere.

Qui sum ego. Tom. 1. in Ps. 115. Tom. 5. homil. 58. de vita mona.

Tract. 55. in Ioan.

Vsus Exempla, ad ea quæ tertio & quarto libro continentur accommodata.

CAPVT XXXIX.

MEDITATIONES de singulis virtutibus, tam in libro quarto, quàm in tertio formentur è singulis capitibus, quæ de singulis virtutibus sunt; singulæ in quatuor puncta distinctæ.

Primum Punctum, est virtutis illius natura, proprietates & vires, quæ initio cuiusque capitis explicantur.

Secundum Punctum, est propositum acquirendæ eius virtutis; attentè recogitando illa, quæ ad eam hominem mouere debent.

Tertium

Tertium Punctum, est Fortitudo aduersus tentationes, quæ progressum, & exercitationem illius virtutis impediũt.

Quartum Punctum, est Delectatio in vsu illius virtutis.

Sequatur deinde Examen; quoad indicia illa, quæ post vnamquamque virtutis cuiusque explicationem afferuntur: seipsum quisque diligenter exploret, quo scilicet modo se habeat in illa virtute; progrediaturne in ea an non; quem deni que gradum illius attigerit.

Materia etiam Examinis, & quidem locuples est tractatio vniuersa de spirituũ discretione, à capite decimo, vsque ad vigesimum tertij libri: nec minus locuples est explicatio de oratione, quæ est initio quarti libri; præsertim quæ de ea traduntur capite secundo, tertio, quarto, quinto, & postea vigesimo, vigesimo primo, & vigesimo secundo; Quæ autem inter hæc capita sunt interiecta, materia sunt meditationis totius penè Euangelicæ historiæ, cui nullus hic ordo præscribitur; quòd id ab alijs diligenter præstitum sit.

D E

DE DISCIPLINA CHRISTIANAE PERFECTIONIS

LIBER QVINTVS.

QVO EA TRADVNTVR, quæ ſtatui Perfectorum conueniunt.

Quis ſit Perfectus Vir, & quo ordine, quæ ad id pertinent, explicanda ſint.

CAPVT I.

ERFECTIO hominis eſt, Deo coniungi: coniunctio autem charitate conciliatur. Quare perfectio in charitate poſita eſt [ſuper omnia autem hæc charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis,] ait Apoſtol⁹. *Col.3.* Cùm enim res quælibet tunc perfecta cenſeatur, cum ſuo copulatur fini; finis autem hominis Deus ſit, perfici tum demum hominem neceſſe eſt, cùm perfectè Deo adhæret. Deus verò, vt ſcribit Sanctus Ioannes, [charitas eſt; & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. *1.Ioan.4.*

His conſentanea ſunt, quæ Patres tradunt. S. Auguſtinus: [Tunc quippe, ait, optimus eſt homo, cum tota vita ſua per git in incommutabilem vitam, & toto affectu inhæret illi. Et libro primo confeſſionum: Bonus eſt qui fecit me, & ipſe eſt bonum meum. Et alibi: Viuit anima mea de te.] *Libr.1.de doct.Chriſ. cap.22.* *Cap.20.* *Lib.10.con feſſ.c.20.* S Gregorius etiam cùm dixiſſet, [omne mandatum de ſola dilectione eſſe; concludit, omnia præcepta eſſe vnum in radice dilectionis:] *Homil.27. in Euange.* quod eſt idem vt ſentit S. Chryſoſtomus, ac illud, quod S. Paulus aſſerit, [charitatem eſſe vinculum perfectionis: non dixit, inquit, vertex, ſed quod magis eſt, quæ vinculum eſt: neceſſariũ magis eſt hoc, quàm illud: nam vertex quidem perfectionis eſt auctio, & intentio: Vinculum verò conſeruatio eorum eſt, quæ perfectionem efficiunt tanquam radix. *Homil.7. ad Coloſſ.*

Charitatis autem perfectæ nomine, intelligitur amor Dei, & amor proximi tantùm perfectus, quantùm, in hac vita dum ſumus, eſſe poteſt. Qua de re ſic S.Thomas: [In hac vita haberi poteſt perfectio charitatis dupliciter: vno modo, in quantum ab affectu hominis excluditur omne illud, quod contrariatur charitati, ſicut eſt peccatum mortale: & ſine tali perfectione charitas eſſe nõ poteſt: vnde eſt de neceſſitate ſalutis. Alio modo, in quantum ab affectu hominis excluditur, non ſolùm illud, quod eſt charitati contrarium; ſed etiam omne illud, quod impedit, ne affectus mentis *2.2.q.184. art.2.* *Primo modo.* *Secũdo modo.*

totali-

totaliter dirigatur ad Deum: sine qua perfectione charitas esse potest;] putà in Incipientibus & Proficientibus. Et paulò pòst: [Potest & circa dilectionem proximi duplex perfectio attendi, sicut, & circa dilectionem Dei: Vna quidem sine qua charitas esse non potest, vt scilicet homo nihil habeat in affectu, quod sit contrarium dilectioni proximi: Alia autem sine qua charitas inueniri potest; quæ quidem attēditur tripliciter, primò quidem secūdum extensionem dilectionis; vt scilicet aliquis non solùm diligat amicos, & notos; sed etiam extraneos, & vlteriùs, inimicos. Hoc enim vt dicit S. Augustinus in Enchiridio, est perfectorum filiorum Dei. Secundò secundùm intentionem, quæ ostenditur ex his, quæ homo propter proximum contemnit; vt scilicet homo contemnat non solum exteriora bona propter proximum, sed etiam afflictiones corporales, & vlteriùs, mortem: secundùm illud Ioannis decimo quinto; Maiorem dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Tertiò quantum ad effectum dilectionis; vt scilicet homo pro proximis impendat, non solum temporalia beneficia, sed etiam spiritualia, & vlteriùs, seipsum: secundum illud Apostoli secunda ad Corinthios secundo Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris.

Ad tertiū. Prima perfectio. Secunda perfectio. 1. Cap. 73. 2. 3.

Ex quibus intelligitur, perfectum Virum, qualem hic requirimus, non esse eū qui in charitate est solùm, & qui extra peccati mortalis culpam est; sed eum qui simul in charitate cùm sit, & ideò nulli⁹ peccati mortalis reus, procul etiam est ab omni impedimento, quo retardari potest eius affectus, ne omnino dirigatur in Deum: in Deum autem dirigitur etiam tunc, cùm diligitur proximus propter Deum, etsi sit inimicus. Ille enim, ait S. Gregorius, veraciter, hoc est, perfectè, charitatem habet, qui, & amicum diligit in Deo, & inimicum diligit propter Deum.

Homil. 27. in Euang.

Ratio amoris huius ea videlicet, quæ hominem ad amandum Deum mouere debet, [Deus est,] inquit S. Bernardus: quod copiosius explicat Cassianus: [Nō aliter, ait, ad illam veram perfectionem ascendere poterimus, nisi quēmadmodū nullius alterius rei, nisi nostræ salutis gratia prior nos ille dilexit; ita eum nos quoque nullius alterius rei, nisi sui tantum amoris dilexerimus obtentu. Quāobrem studendum nobis est, vt de timore ad spem, de spe ad charitatem Dei, vel ipsarum virtutum amorem perfecto mētis conscendamus ardore.

Coll. 11. capit. 8.

Neque verò perfectio ita in vna charitate consistit, vt ad eam aliæ etiam virtutes non pertineant; quandoquidē scriptum est; [Charitas patiens est, benigna est.] Et S. Chrysostom⁹ disertè affirmat, [Virtutes in radice charitatis, perfectionem efficere.] Sed aliud est, aliquid maximè perfectionē efficere, siue quod aiunt, essentialiter; aliud proximè, siue quod aiunt, accidentaliter: ipsa enim charitatis affectio qua Deo coniungimur, propriè perfectio est; hoc est, vis ipsa, & ratio perfectionis: aliæ autem virtutes, charitatis, & perfectionis administræ: propterea idem S. Chrysostomus alibi; [Virtutis principium & finis est, dilectio. Hanc habet radicem, hanc materiam, hunc verticem: si itaque illa principium est ac plenitudo, quid illi poterit adæquari?] Et S. etiam Gregorius Nyssenus, cùm ad vitā perfectam indagandam de cæteris Moysis virtutibus disseruisset, tanquam ad eā propria ratione spectantibus, concludit tādem, [perfectionem humanæ vitæ positam esse in eo, vt à Deo cognoscamur, & amici Dei efficiamur.] Sunt autem aliæ virtutes perfectionis administræ, tū actionum internarum exercitatione, tū externarum; præsertim earū, quæ in edomandis passionibus, corporeq; rationi subijciendo occupantur.

1. Cor. 13. Homil. 7. ad Colossi. Homil. 23. ad Rom. Lib. de vita Moysis.

Igitur summa perfectionis euangelicæ consistit in duobus; initiò quidem in optimo, maximoque omnium virtutum vsu, remouendisque impedimentis omnibus non solùm oppositis perfectioni, sed etiam eam aliquo modo remorantibus: Deinde, in ipso diuini amoris, & charitatis affectu, cum Deoque summa, quantum possibile est, coniunctione. 1. 2.

Quare ordo tractationis de pfectione, postquam de abnegatione & virtutibus suprà disseruimus, postulat, vt de ratione quam remouendis eius impedimentis aptam Dominus tradidit, agatur, deinde

Propositio, & ordo tractandorum in hoc lib.

quomodo

quomodo aliæ virtutes sint instrumenta, & adminicula ad perfectionem adipiscendam: postea verò de ipso charitatis affectu.

Quibus rationibus, & virtutibus, ex Domini & Euangelij Doctrina, tollantur impedimenta proxima perfectionis.

CAPVT II.

MPEDIMENTA perfectionis non obscura sunt, & explicantur à S. Patribus, & à Theologis: & quidem, vt nihil amplius dicamus de remotioribus, ad quæ superanda instituitur totus secũdus liber operis huius, impedimẽta proxima perfectionis, sunt affectiones hominis ad res temporales, vt S. Augustinus docet: [Venenum, inquit, charitatis est, spes adipiscendarum aut retinendarũ rerum temporalium: Augmentum eius est, cupiditatis diminutio: perfectio verò, nulla cupiditas. *Lib. 83. qq. q. 36.*

Cupiditas hæc triplex est: Prima boni cuiuslibet externi: Secunda boni corporis proprij: Tertia boni propriæ libertatis, & voluntatis. Has cupiditates, qui planè vicerit, nullum habet impedimentum, quo detineri possit, ne toto affectu rapiatur in Deum. Has autẽ oportere domuisse eum, qui ad perfectionem aspirat, ex his, quæ dicta sunt, perspicuũ est; & breuiter etiam nunc est ostendendum; multa in pauca, & quasi in vnũ colligendo, & ad id quod proximè ad perfectionem iuuat accommodando.

Primum genus cupiditatum. Quod ad primam attinet, certum est res temporales re ipsa abiiciendas esse ei, qui in statu legis Euangelicę perfect⁹ esse cupit. Etenim dicitur a Domino; [Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes & da paupibus & hẽbis Thesaurũ in cœlis; & veni, sequere me.] Quo loco dicunt Patres ad vnum oẽs, [poni fundamentum primum, primumq́; gradum,] vt ait sanctus Thomas, [ad acquirendam perfectionem charitatis; quæ est voluntaria paupertas; hæc enim inchoat perfectionem, & accingit hominẽ, vt loquitur S. Greg. ad culmen perfectionis. *Matth. 19.* *Primus gradus.* *Lib. 2. mor. cap. 27.*

Proximus gradus perfectionis huius est, exuere, secundùm abiectionem, facultatum terrenarum, affectionem animi omnem ad easdem: contemnuntur enim opes, vt affectus deponatur: quippe [diuitiæ,] vt idem testatur, [veluti spinæ animum hominis timoribus, sollicitudinibus, angoribus mirificè pungunt, vexant, cruentant;] cùm enim totum amorem hominis diuitis in seipsas conuertant, dum possidentur; dum dimittũtur ab eo, [quasi eius membra præcidũtur,] ait sanctus Augustinus: quæ præcisio sine dubio [gladius ille est, quem venit Dominus mittere in terram:] quo non solum facultates nostræ diuellantur à nobis; sed magis etiam frangantur & concidantur affectus, quibus illis arctissimè colligabamur: hic autem est, vt dicebamus, alter & quidem altior paupertatis & perfectionis gradus: [Non enim, vt ait Cassianus, perfectio statim nuditate, aut priuatione omnium facultatum, seu dignitatum abiectione cõtingit; sed cordis puritate, hoc est, corde intacto à cunctis perturbationibus. *Secundus gradus.* *Epist. 34.* *Col. 1. c. 6.*

Magna porrò fit accessio perfectionis ad duas superiores, si paupertati voluntariæ addatur perpetuitas; hæc enim non modò diuitiarum amorem compescit, sed omnem spem earundem repetendarum prorsus extinguit. *Tertius gradus.*

Accedit tanquam cumulus, quartus gradus; si voueris Deo, te perpetuò ad eius gloriam pauperem futurum: quod fecisse Apostolos sanctus Augustinus colligit ex illis sancti Petri verbis: [Ecce nos reliquimus omnia;] & plerosque ex primis illis Christianis Apostolorum Discipulis factitasse, testantur Patres multi; in primis sanctus Hieronymus, sanctus Augustinus, sanct⁹ Gregorius, sanctus Chrysostomus: ex quib⁹ fontibus deinde religiosa paupertas emanauit vniuersa. *Quartus gradus.* *Lib. 17. de ciuita. Dei, c. 4. Epistō. ad Demet. Ser. 27. de ver. Apost. Lib. 1. epist. 33. S. Chrysost. Actor. 5.*

Quod si obiicias Patres testamenti veteris sanctos perfectósque fuisse multos, & nihilominus diuites: responderé expeditius possumus, nos hic tractare perfectionem Euangelicam, non veterem: quia tamen perfectio eadem est re ipsa, dicamus patres illos, pauperes affectu, spirituque fuisse; sicut, & habitu continentes; &, vt ait S. Augustinus, *Lib. de bono cõiugal. c. 22.*

propter

[propter temporis differentiam non fecisse eos, quod nos Euangelij tempore facere profitemur;] qui etiam & illud addit;[Quod ego nunc ago, melius illi egissent, si tunc agendum esset: Quod autem illi egerunt, sic ego non agerem, etsi nūc agendum esset.

Etsi Episcopi, quorum status perfectionis est, opulenti plerique sunt, vel ideò est, quia perfectio consistit propriè in charitate,[paupertas] autem, vt S.Thomas loquitur,[non tam perfectio cēsenda est, quàm via ad perfectionem:] Quare qui iam statum perfectionis conscenderunt, non est quod de via adeò sint solliciti, sicut qui adhuc in via sunt; quales sunt Religiosi: vel ideò est, quia Episcopi dispensatores ecclesiasticorum bonorum à Deo constituti sunt.[Quisquis, inquit S. Prosper, omnibus quæ habuit dimissis aut venditis, fit rei suæ contēptor, cùm præpositus fuerit factus Ecclesiæ, omnium, quæ habet Ecclesia, efficitur dispensator:] affertque exemplum sancti Paulini,& S.Hilarij Episcoporum.

1. Opusc. 18. cap. 7.

2. Lib. 2. de vita contempla. c. 9.

Secundum genus. Primū caput Opusc. 18. cap. 8. Altera cupiditas est, boni proprij corporis; hanc ad duo capita reuocat S.Thomas: primum continet affectiones erga sanguine iunctos, quicunque illi sint; Dominus enim dicit: [Si quis venit ad me,& non odit patrem suum, & matrē, & vxorem,& filios,& fratres,& sorores; adhuc autem,& animam suam, non potest meus esse discipulus:] Rem hanc fusè persequitur S.Gregorius, qui postquā dixisset, aliquos contemptis terrenis facultatibus, adhuc tamen in suorum affectionibus, tanquam in visco inhærescere, addit:[Extra cognatos quisq; ac proximos debet fieri, si vult parenti omniū verius iungi: quatenus eosdem, quos propter Deum viriliter negligit, tantò solidius diligat, quantò in eis affectum solubilem copulæ carnalis ignorat. Debemus quidem & temporaliter his, quibus vicinius iungimur, plus cæteris prodesse, quia & flamma admotis rebus incendium porrigit, sed hoc ipsum prius vbi nascitur, incendit. Debemus copulam terrenæ cognationis agnoscere, sed tamen hanc, cum cursum mentis præpedit, ignorare; quatenus fidelis animus diuino studio accensus, nec ea quæ sibi sunt in infimis coniuncta despiciat, & hæc apud semetipsum rectè ordinans summorum amore transcendat. Et paulò pòst: Neque enim sancti viri ad impendenda necessaria propinquos carnis non diligunt, sed amore spiritualium ipsam in se dilectionem vincunt: quatenus sic eam discretionis moderamine temperent, vt per hanc in pauco saltem, ac minimo à recto itinere non declinent.] Eadem est sententia aliorum sanctorum Patrum, Hieronymi, Augustini, Bernardi,& reliquorum, quos operæpretium non est hic recensere, vt breuitati necessariæ consulatur.

Luc. 14.

Lib. 7. mor. cap. 17. & 18.

Huc spectat affectio terrena erga amicos: de hac enim idem dicendum est, qđ de amore carnis erga consanguineos, affinesque. De quo vniuerso genere sanctus Bernardus egregiè scripsit:[Est, inquit, affectio, quam caro gignit; est, quā ratio regit; & est quam condit sapiētia: prima est, quam Apostolus legi Dei dicit non esse subiectam, nec esse posse: Secunda quam perhibet è regione consentientem legi Dei, quoniam bona est: Nec dubium distare inter se contentiosam, & consentaneam. Longè verò tertia ab vtroq; distat, quæ & gustat, & sapit quoniam suauis est Dominus, primam eliminans, secundam remunerans: nam prima quidem dulcis, sed turpis: secunda sicca, sed fortis: vltima pinguis, & suauis est.

Ser. 50. in Cant. Prima affectio. Rom. 8.

2.

3.

Aliæ autem cupiditates, quæ secundo capite continentur, sunt voluptatum corporis & sensus, etiam si hæ legitimæ nuptiales sint: [Innupta enim & Virgo, cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta corpore, & spiritu. De arce mentis nihil est, ait S. Augustinus, quod hominem magis deijciat.] Quare Dominus laudat Eunuchos voluntarios,[Qui seipsos castrauerunt propter Regnum cœlorum.] Ad quem locum S.Hieronymus:[Grandis fidei est, grandisque virtutis Dei templum esse purissimum: totum se holocaustum offerre Domino,& iuxta Apostolum, esse sanctum corpore, & spiritu: Hi sunt Eunuchi, qui se lignum aridum ob sterilitatem putantes, audiunt per Esaiam, quod pro filijs & filiabus, locum habeant in cœlis paratum. Ad hos Clemēs successor Apostoli Petri scribit epistolas,& deinceps multi Apostolici & Martyres,

Secundum caput.

1. Cor. 7.

Sol. ca. 10.

Matth. 19.

Lib. 1. contra Iouin.

Isaia 56.

tyres, & illustres tam sanctitate, quàm eloquentia viri; quos ex proprijs scriptis nosse perfacilè est.

Primus gradus. Primus igitur gradus in victoria cupiditatum harum est, nuncium remittere consanguineis; [Exire, inquam, de domo & de cognatione sua:] nec non vxori, saltem ducendæ. *Genes. 12. 2.*

Secundus gradus est exuere affectiones animi, quibus parentibus, fratribus, amicisque colligamur: maximè verò ijs, quæ voluptariæ sunt, & ad libidinem pronæ; colereque perfectam corporis, & animi castitatem.

3. Tertius gradus est perpetuitas vitæ integrè, & castè traductæ.

4. Quartus est, votum de hac ipsa re: qua le votum primam emisisse beatissimam Virginem, testantur Patres. S. Augustinus, S. Gregorius Nyssenus Beda, S. Anselmus, & S. Bernardus: Idem fecisse Apostolos auctor est S. Epiphani, aliosque qui posteà vitam monasticam, & religiosam sectati sunt. *Lib. de Virgi. cap. 4. Oratione de Natiui. Dom. In capit. 1. Luc. lib. de excel Virg. Serm. 4. de Annunc. Haresi 58.*

Tertium genus Ser. 71 in Cant. Lib. 4. de instit. c. 6. Tertium cupiditatis genus est vt diximus, propriæ libertatis & voluntatis: nam, vt inquit S. Bernardus, [nihil omni no quod propria inquinatum sit voluntate gustabit is, qui pascitur inter lilia.] Et Cassianus scribit: [Posse ascendere ad summa perfectionis culmina eũ, qui primitus edoctus fuerit suas vincere voluntates: & seniores tradidisse, Monachum nec posse voluptatem concupiscentiæ suæ refrenare, nec extinguere vllatenus vel iram, vel tristitiam, vel spiritum fornicationis, sed nec humilitatem cordis veram, nec cum fratribus vnitatẽ perpetuam, nec firmam diuturnamque posse retinere concordiam, sed nec in cœnobio quidem diutius perdurare eum, qui prius voluntates suas non didicerit superare.

Propria voluntas coercetur obedientia Deo præstita, & homini pпpter Deũ: de qua Dominus ait; [Qui vos audit me audit,] & de se ipso dicit ipse; [Non vt faciam voluntatem meam. Et Apostolus: Factus obediens vsque ad mortem. *Luc. 10. Ioan. 6. Philip. 2.*

Primus obedientiæ gradus est, subijcere se homini propter Deum: Secundus est, eidem voluntatem sententiamq; animi omnem regendam committere. Tertius est, id vsque ad mortem præstare. Quartus, ad obedientiam voto se obligare: quod faciunt Religiosi; & fecerunt olim religiosę vitæ Institutores omnes, & propagatores: qui, vt Sanctus Augustinus scribit, [vitam suam Deo deuouerunt: aut vt sanctus Basilius loquitur, se ipsos Deo deuouerunt & consecrauerunt.

Honor quid impedimenti adferat Perfectioni.

CAPVT III.

In bonis externis numerātur Honores, præsertim mundani, qui tamen paupertate nõ abijciuntur, sicut reliqua eiusdem generis bona: & aliqui honores sunt, qui perfectis viris aliquando deferuntur, immò etiam ab ipsis accipiuntur ad Dei gloriam, & salutem animarum. Quare dubitari meritò potest, num honor, & quis honor, si quis est, perfectioni sit impedimento.

S. Thomas sic habet: [Honori qui Deo & Sanctis omnibus exhibetur propter virtutem, vt dicitur in Psalmo; Mihi autem honorificati sunt amici tui Deus, abrenunciare non competit religiosis, qui ad perfectionem virtutis tendunt. Honori autem qui exhibetur exteriori excellentiæ, abrenunciant ex hoc ipso, quòd secularem vitam derelinquunt. *22. q. 186. art. 7. ad 4. Psal. 138.*

Duo igitur sunt honoris genera; primum est, quod virtuti debetur: secundũ, quod habetur hominibus, non ratione virtutis, sed alia quacunque ex causa, nobilitate, nimirum, gentis, aut Patriæ, opibus, potestate & huiusmodi rebus alijs: primus honor est virtutis; secundus honor est mundi, siue sæculi.

Primus honor. Honorem mundanum repugnare perfectioni Euangelicæ, perspicuum est: id siquidem & verbo, & exemplo suo nobis confirmat Dominus, cùm facta contentione inter discipulos, quis eorum videretur esse maior, dixit: [Reges gẽtium dominantur eorum, & qui potestatẽ habent super eos, benefici vocãtur.] (Euergetes Græcè, qui erat titulus, ea tempestate principes delectans, sicut nostra hac, Celsitudo) vos autem, autem nõn sic, *Luca 22.*

sed

sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat:] & protrita sunt in Euangelio monita, quibus Christus Dominus discipulos suos, eorumque sectatores, ...sim admodũ grauiter instruit ad omnem abiectionem & humilitatem. Certè Christi imitator Paulus se peigere profitetur ad perfectissimam charitatem [p... infamiam & bonam famam.] Se nihil vile existimare, quod cum salute animarũ Christique gloria cõiunctum sit, etiamsi propterea necesse sit, esse se spectaculo atque ludibrio hominibus, omniumq;, vt ait, [peripsema] hoc est, fordes, & fœcem populi. Quare prædicabat: [Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.] Quamobrem qui postea mundo renunciarunt, vt Christum sequerentur, simul etiam honoribus se abdicarunt; vitamque instituerunt remotissimam ab omni mundana pompa, atque splendore: quod non obscurè docet sanctus Basilius, cùm de renunciatione scribit, & posteà cum nouitio probando leges dat; [Num, inquit, paratus sit libenter ad omne humilitatis genus descendere, missa omni verecundia; ita videlicet, vt sordidissima quæque artificia suscipere non recuset. Et paulò pòst: Maximè autem ei, qui à splendido aliquo vitæ genere, ad imitandum modestissimæ humilitatis Domini nostri Iesu Christi exemplum festinat, munera quædam præscribi debent, de numero eorum, quæ illi sordida existimant, qui in ciuili vita versantur: obseruandumque, num in ijs cum omni animi alacritate non erubescentem & inconfusibilem se Deo operarium exhibeat.

...rint. 6 *1. Corint. 4* *Galat. 6.* *Reg. fusius disput. inter 8.* *Inter. 10.*

Ad quam doctrinam illustrandam adfert Cassianus exemplum nobilissimi cuiusdam viri, [& summæ,] vt ait, familiæ,] res viles iussu Abbatis vt venderet, circumferentis: ad cuius narrationis calcẽ, hæc habet: [Nequaquam perterritus tã vilis, & tam insueti officij nouitate; nec considerans indignitatem rei, nataliumque splendorem, ac venditionis iniuriã, dum illam Christi humilitatem, quæ est vera nobilitas, per obedientiæ gratiam desiderat obtinere:] hanc porrò humilitatem ipse tradit fundari in expoliatione omnium facultatum, & nuditate, in perfectaque abrenunciatione, qua deinde se subijciat homo obedientiæ, ita vt nulla in eo viuat voluntas, præter Abbatis mandatum. [Quod, inquit, non aliter obseruari potest, nisi quis non solùm se mortuum huic mundo, verumetiam insipientem iudicarit, ac stultum; vniuersa quæ sibi fuerint imperata, sine vlla discussione perficiens, sacrosancta ea credens, ac diuinitùs promulgata.

Lib. 4. cap. 29. *Lib. 12. cap. 32.*

Hoc idem renunciationis genus, nempe honoris mundani, explicauit quoque sanctus Gregorius, attexens etiam tentationem, qua huiusmodi homines post renunciationem vexari aliquando solent, remediumque curationis: [Alius, inquit contempta mundi superbia, honores, atque dignitates huius sæculi decreuit vitare, vltimum appetit inter homines locum tenere, vt tantò excelsior inueniatur in permanenti gloria, quantò humilior aspicitur in transeunte vita: is fortasse cùm subitò se à proximo despici agnoscit, dedignatur cur despicitur: vult quidem in loco humili, sed tamen attẽdi cõtemptibilis non vult; hunc iam deuotio eleuat, sed adhuc infirmitas grauat: iam ergo pro deuotione holocaustum est, sed adhuc ex infirmitate inquinatũ. Hi itaque qui in eis, quæ optimè deuouerunt, aliqua infirmitate, sui culpa, tangũtur, cùm per verba doctorum dicta Patrum intelligunt, & in quanta culpa iaceant agnoscunt, seque ipsos pœnitentiæ lamentis afficiunt, holocaustum in ostio portarum lauant.] Hæc sanctus Gregorius.

Homil. 18. in Ezech.

Sed quid est quod rem, ex se certissimam, hisce rationibus vltra confirmemus? Quid enim certius quàm Christũ Dominum, in cuius imitatione & similitudine omnis Christiana perfectio consistit, processisse obuiam, non inimicis modò, sed simul etiam iniurijs, ludibrijs, blasphemijs, execrationibus, diris, quib⁹ eum aduersarij atrocissimè, quantum in ipsis fuit, contaminarunt? An non, vt diximus in capite de humilitate, [dedit percutienti se, maxillam? an non saturatus est opprobrijs? annon cùm pateretur, nõ comminabatur? tradebat autem iudicanti se iniustè? annon coarctabatur, donec bapti-

baptizaretur sanguine,] quem non minus ignominiosè exorbuerunt Iudæi, quàm ille copiosè pro bonis gloriosèq; profudit: Mortem crucis oppetẽs simul acerbissimam, simul plenissimam contumelijs?

Eodem in loco reponimus beatissimã Dei matrem: quam quis dubitat, quin, cùm cruci assisteret, [Christum] amantissimum filium non [induerit;] hoc est, eius crucis, & mortis ignominiam nõ ita libenter adamauerit, amplexataque sit, ac si [Christo confixa esset cruci?] Certè iam inde ab initio, Christi spiritu imbuta, & educata [prætulit virginitatem,] vt S. Bernardus scribit, opprobrio sterilitatis; quia vnctio docebat eam de omnibus, ac sermo Dei viuus, & efficax antè illi factus est magister, quàm filius: prius instruxit mẽtem, quàm induit carnem:] ob quam causam cùm suspicionem criminis facilè dimouere posset, cùm occultè dimitteretur à Ioseph, ne suspiriũ quidem ad sui defensionem emisit.

Homil. 3. super Missus est.

Denique vox illa Apostolica, perfectorum Christi militum vox est:]Placeo mihi in contumelijs, in angustijs pro Christo]Ergo procul est à Christi ignominiosæ gloriæ amatoribus, mundani honoris appetentia: & luce clarius est, nihil Christianæ perfectioni repugnare magis, q̃ superbiam; sine qua honor huiusmodi nec desiderari, nec quæri potest.

2. Corinth. 12.

Ad extremum, qui renunciat vitæ mũdanæ, ac dignitati quæ eam sequi solet, vel propter magnitudinem opum, vel ob aliam quamcunq; similem causam, abijcit sine dubio omnem spem mundani honoris; ad eumq; sibi omnem aditũ, & intercludit, & interdicit.

Secundus honor.

Honor virtutis ab alijs sanctus appellatur: complectitur autem quoslibet honores, & titulos, qui virtuti dantur ab hominibus: inter quos principem locum obtinet Ecclesiastica dignitas, siue sit sæcularis, siue regularis. In hoc autem quærendo ambitiosum esse, apertum flagitium est; non solùm perfectis viris, sed Christianis omnibus interdictum. Sicut autem perfectioni non repugnat ita viuere, itaque se in rebus omnibus gerere, vt vitam ex virtute traductam laus possit comitari, honorque virtuti debitus tribui; sic, qui perfectionem sectatur, ita in virtutum omnium exercitatione versari debet, vt ne minimam quidem cogitationem fluxi atque caduci honoris, q̃uis iustè virtuti debiti, suscipiat: neque enim alium honorem amare, aut appetere potest perfectus, quàm æternum; vt ex his, quæ diximus libro quarto, capite trigesimo perspicuum est. Nec qui renunciat mundanis rebus, sancto huic honori etiam renunciat: tum quia non est in eius potestate, sed in honorante; tum quia simul nuncium remitteret virtutũ actionibus, quæ per sese maximè laudabiles sunt, etiamsi à nemine honorẽtur, aut celebrentur: modò se attentè circũspiciat proficiens, nec vlla vnquam specie honoris obiecta, sibi non solùm aciẽ mentis præstringit sinat; sed nec ad rem vel minimam, honoris causa inchoandam, moueri.

Cæterùm spiritus perfectionis Euangelicæ hominem ad Christi humilitatẽ totis viribus amplectendam incitat, & impellit. Quare vt Christus se occultauit, & remouit ab oculis eorum, qui eũ Regem creare deliberauerant, sic qui Christum, ex animo sequuntur, non solùm honores non appetunt nondum sibi constitutos, sed delatos recusant & respuunt, & ne ad eos contra voluntatem ascendere cogantur, fugam arripiunt, latebras quærunt, sibi etiam aliqui membrum aliquod corporis amputant: quod de S. Marco Euangelista dicitur, & certũ est de Ammonio Monacho, qui sibi cum præscidisset auriculam, interminatus est se etiam linguam incisurum si vrgere pergerent illi, qui hominem ad Episcopatũ importunè vocabant. Admiranda sanè facinora, & [solo diuino instinctu,] vt S. Thomas asserit, [excusanda.] Imitãda exẽpla priora, quæ multa, & illustria sũt, in historijs Sãctorũ, Syluestri, Gregorij, Ambrosij, Augustini, Felicis Martyris, Bernardi Abbatis, Thomæ Aquinatis, Bernardini Senensis, & aliorum multorum; quæ operæpretium non est enumerare, quia notissima sunt.

Pallad. Sect. 11. Niceph. lib. 11 cap. 37.

22. q. 185. art. 2. ad 3.

Eodem impulsi spiritu aliqui honores iam adeptos magno animo, & nouo exẽplo abiecerunt perfectionis amore: vt Episcopatum Constantinopolitanum Nazianzenus, & summum Pontificatum S. Cælestinus.

Quare vt benè faciunt illi, qui à Deo per Maiores vocati tanquam Aaron, honores qui sibi mandantur, accipiunt ad Dei gloriam, & animarum vtilitatē; sic laudandi illi sunt maximè, qui humilitatis Christi amore succēsi, se totos demittunt, abijciunt, honores non quærunt, & verò etiam contemnunt; idq; toto vitæ suæ tēpore profitentur, & nisi ad honorarios titulos adigantur præcipientis authoritate, ad idem se voti perpetui nexu obligatos volunt: qua in re præclarā habemus S. Thomæ doctrinam, qui sic scribit; [Accipere Episcopatum non est de
22.q.185. art.2.ad 3. necessitate salutis, sed fit necessarium ex superioris præcepto. His autem quæ sic sunt necessaria ad salutem, potest aliquis impedimentum licitè apponere, antequam fiat præceptum. Et paulò pōst: Qui votum emittit de non suscipiendo Episcopatum, si per hoc intendat se obligare ad hoc, quod nec per obedientiam Prælati supioris accipiat, illicitè vouet: si autem intendit, ad hoc se obligare, vt quantum est de se, Episcopatum nō quærat, nec suscipiat, nisi imminente necessitate, licitum est votum; quia vouet se facturum id, quod hominem facere decet. Quod S. Doctor affirmat de Episcopatu, sine dubio dici potest de quocunq; alio honoris gradu, etiam regulari.

Quod si quæratur, an præcipienti in re hac repugnandum sit: nemo dubitat, quin liceat anhelāti ad humilitatis Christi perfectionem se ipsum planè explicare præcipienti, non tam repugnantis specie, quàm aperientis quid sit in homine; idque quantum, & quatenus necesse esse corā Domino iudicetur: deniq; quidlibet faciendum esse, vt procul ab honoris nomine in humilitate nos contineamus, dummodo peccatum pertinaciæ (quod sine magna obediētiæ iniuria nō incurritur) omninò vitetur: quæ regula à S. Greg. olim præscripta est in hæc verba; [Tunc ante Dei oculos vera est humilitas, cum ad respuendum hoc, quod vtiliter subire præcipitur, pertinax non est.
Pastor.P.P. cap.6.

Quæ externæ virtutum actiones conducant ad perfectionem acquirendam, & quomodo.

CAPVT IV.

ACTIONES virtutum ad charitatem, tanquam finē referuntur: & sunt in vnaquaque virtute duplices, internæ, & externæ, quæ omnes charitati inseruiunt: externæ quidem, quia quamuis perfectio in animo sit, externa tamen actio excitat plerunq; animum ad agendum; & honestissima voluptate, quæ ex ipsa actione à proficiēte percipitur, vegetat vim facultatis internæ, actum virtutis producentis: [Ex Lib.1.dial. cap.4. subsequenti enim opere,] ait S. Gregorius, [etiam dona succrescunt.] Qua ratione roboratur & crescit charitas.

Quænam verò sint externæ actiones, quæ ad perfectionem potissimùm iuuandam diuinitùs sint institutæ, nō est quod aliunde quàm ex sacris Scripturis, ac Patribus exquiramus. Est autem scriptum apud Tobiam, Angelum de cœlo demis- Tob.12. sum sic docuisse: [Bona est oratio cum ieiunio, & eleemosyna:] quo loco non solum eleemosynæ corporalis mentio fit, sed etiam spiritualis: siquidem ibi commendatur ab Angelo illa misericordia, quam vtiliter erga suos tribules exercue- Tob.1. rat Tobias: quem certum est monita salutis solitum dare illis, non solum corporibus consulere.

Perfectum virum fuisse Tobiam nemo dubitat: sed nec dubitandum est, eū non nisi adminiculis harum actionum, ad perfectionem ascendisse. Etenim de Serm. 1. de ieiunio.7. mensis. his loquens S. Leo sic scribit: [Hæc triplex obseruantia, dilectissimi, omnium virtutum comprehendit effectus: Hæc Serm.43. ad imaginem, & similitudinem Dei peruenit, vt à spiritu sancto inseparabiles faciat. Et S. Chrysologus; Hæc, inquit, vitia extinguunt, virtutes ista succendūt hæc reddunt casta corpora, corda pura, hæc pacem membris, mentibus dāt quietem, humanos ista sensus scholam faciūt disciplinæ: per hæc in templum Dei pectora humana consurgunt, hęc hominē præstant Angelum, homini Deitatis deferunt

ferunt hæc honorem. Hinc est quod fit horum suffragio Moyses Deus, per hæc Helias nescit mortem, relinquit terras, cœlos intrat, commoratur Angelis, conuiuit Deo, & terrenus hospes supernas obtinet mansiones: per ista, Ioannes fit Angelus in carne, cœlestis in terra, & auditu, visu, tactu, totam solus capit, tenet, complectitur Trinitatem:] similia scribunt alij.

Ex his portò intelligimus, quas ob caussas hæ actiones tres ad perfectionẽ consequendam præstent alijs; tum quia omnium virtutum effectus comprehendant, nec sine virtutum omnium præsidio exerceantur: tum verò quia animum hominis optimè præparent ad diuinam perfectionem accipiendam: mortificant enim passiones, & vitiosos habitus euellunt. Quod significat sanctus Vir illis verbis; [Vitia extinguunt, adferunt corpori & animo puritatem: Reddunt, inquit, casta corpora, & corda pura.

De ieiunio autem vniuersaque corporis castigatione, multa ad rem præsentẽ pertinentia scripta sunt libro secundo, capite duodecimo: & libro quarto, capite trigesimo quarto: ad quæ lectorem remitto: quem etiam hortor, vt animum seriò aduertat ad eam sententiam Seraphini Firmani, quam retulimus libro tertio, capite decimo nono; & continetur regula eius decima quarta.

Quantoperè conducat ad veram abnegationem animi morborumque eius, pietatis tàm spiritualis, quàm corporalis exercitatio, explicatum etiam à nobis libro quarto, capite vigesimo octauo.

Libr. de cura pro mor. cap. 1. Quare superest vt de externa orantis Deũ actione ponamus S. Augustini verba, quibus quantum profit internis orantis motibus, sic ostendit: [Orantes de mẽbris sui corporis faciunt, quod supplicantibus congruit, cùm genua figunt, cũ extendunt manus, vel etiam prosternũtur solo, & si quid aliud visibiliter faciunt; quamuis eorum inuisibilis voluntas, & cordis intentio Deo nota sit, nec ille indigeat his indicijs, vt ei humanus pandatur animus: sed his magis seipsum excitat homo ad orandum, gemendumq; humilius atq; feruentius: & nescio quomodo cùm hi motus corporis fieri, nisi motu animi præcedente non possint, eisdẽque rursus exterius visibiliter factis, ille interior inuisibilis, qui eos fecit, augetur: ac per hoc cordis affectus, qui, vt fierẽt ista, præcessit; quia facta sunt, crescit.

Ad has tres externas actiones aliæ reuocantur omnes, quæ innumeræ planè sunt, vtilissimæque motionibus animi, quas virtus excitat: immò ad hoc ipsum instituti simul sunt sacrarum cæremoniarum ritus: qui propterea diligentissimè seruandi, & obeundi sunt à proficiẽte: maximè verò ij qui ad sacrosanctum Missæ sacrificium spectant, & ad canonicas horas; aliasque religiosas cæremonias; quibus tenentur, qui ad instituta religionum vocati sunt: sed maius momẽtum ad perfectionem, est in actionibus internis virtutum, de quibus deinceps agendum breuiter est.

Quomodo internis virtutum actibus præparetur animus ad Charitatem.

CAPVT V.

IN charitate, in qua consistit Christiana perfectio, considerandi sunt habitus ipse infusus, & actus vi eius ab animo productus: actus perfectior est, quã habitus: siquidem vt ait S. Thomas, [Melius est bene agere, quàm posse bene agere;] & habitus finis est actus: quare æterna beatitudo, quæ maxima est hominis perfectio, actus est: eò igitur maior est perfectio hominis, quò vehementior in eo est charitatis actus. *1. 2. q. 71. art. 3.*

Augetur autem charitatis actus, non solùm habitu charitatis, sed etiam virtutibus acquisitis, tum quia hæ comprimũt hominis prauas inclinationes & passiones, eneruantque, ac tollunt vitiosos habitus, quibus animus in plura distractus studia retardatur, ne totus toto conatu per actum Charitatis feratur in Deum: [Vno,] vt ait S. Hieronymus, [ædificante in nobis, & alio destruente.] Tũ quia virtutes eædem animum incitant ad ea consectanda bona, quæ consonant Charitati; & quibusdam quasi igniculis appositis charitatem incendunt, cum Deoque animum coniungunt: ob id Apostolus;

[Spiritu ambulate,] ait, hoc est, vt exponit sanctus Hieronymus, [spiritualibus actibus,] quos describit infrà, cùm eos numerat, & [fructus spiritus] vocat: vbi etiam addit; [Cùm enim anima carnalia cogitat, caro dicitur; quando verò spiritualia, vnus cum Deo fit spiritus,] per charitatem, nimirum, hisce spiritualibus actibus auctam.

n Gala. 5.

Et quanquam virtutum omnium interni actus ad hunc modum charitatem augent, crescit nihilominus eadem charitas actibus earum virtutum; quæ acquisitæ cùm sint, similes sunt Theologicis; vtpotè procreatæ ex earum actibus, iisque omnino similes: quamuis nō pares; cùm sint hæ naturales, illæ supernaturales: fieri enim non potest, vt qui exercet fidem, spem, & charitatem erga Deum, iis ipsis actionibus, qua ratione sunt ab homine productæ, non acquirat habilitatem, & facilitatem animi maiorem ad easdem promptissimè repetendas. Hæc habilitas habitus est, & Virtus, vt ita dicam, Theologica, sed acquisita, non tamen sine auxilio supernaturali Dei. Vsus certè eius, tanquam charitati propinquæ, ad charitatis incrementum maximè facit: propterea quòd Theologicæ virtutes, cum supernaturales sint, hoc est, diuini cuiusdam generis & ordinis, non frangunt directò vires habituum vitiosorum, qui etiam homini Dei amico inesse plerumque solent; sicut nec reliquarum naturalium propensionum de prauatos motus, sed subleuant hominis animum, viresq; naturæ ad actiones illas nobilissimas, longeq; naturam hominis superantes edendas; relicta in homine difficultate naturali, ad eas reuocandas cum velit.

Hæc difficultas mollitur primùm paulatim, deinde verò extinguitur præsidio & ope aliarum virtutum, quæ exercitatione Theologicarum in homine progignuntur. Quare sapienter S. Thomas: [Habitus, inquit, moralium virtutum in fusarum (quod idem de Theologicis infusis intelligitur) patiuntur interdū difficultatem in operando, propter aliquas dispositiones contrarias ex præcedentibus actibus relictas; quæ quidem difficultas non ita accidit in virtutibus moralibus acquisitis, (sicut nec in Theologicis acquisitis) quia per exercitium actus quo acquiruntur, tolluntur etiam cōtrariæ dispositiones.

1.2. q. 65 art. 3. ad 2

Ecce igitur tibi, quàm necessaria sit ad perfectionem acquirendam nostrimet abnegatio continua, qua frangantur prauæ inclinationes naturæ, passiones sedentur, vitiosi habitus abradantur, peruincaturque difficultas, quam tantæ rei nos ipsi ex naturæ corruptione adferimus: quantum item momentum ad perfectionem positum sit, in frequenti diuturnoque vsu virtutum omnium, in obstinata, vt ita dicam, voluntate perfectionis culmen, Deo iuuante, conscendendi. Abnegatio enim vitia impugnat; eadem iterata, & continuata etiam expugnat: dumque id præstat, simul interiorem hominem virtutum actibus excolit, eorum habitibus complet, & ornat contemptu mundi suique ipsius, paupertate, castitate, humilitate, obedientia, à rebus creatis omnibus ita animum abalienans, vt eum in Dei amorem, & charitatem protinus rapiat: quod, quanquam aliis verbis, non obscurè docuerat Cassianus: [Accipe paucis ordinem ad summā perfectionem. Principium nostræ salutis sapientiæque secundum scripturas, timor Domini est: De timore Domini nascitur compunctio salutaris: De compunctione cordis procedit abrenunciatio, id est, nuditas, & contemptus omnium facultatum: De nuditate Humilitas procreatur: De Humilitate mortificatio voluntatum generatur: Mortificatione voluntatum extirpantur, atq; marcescunt vitia vniuersa: Expulsione vitiorum virtutes fructificāt, atq; succrescūt: pullulatione virtutum Puritas cordis acquiritur: Puritate cordis, Apostolicæ charitatis perfectio possidetur.] Frequēs igitur, & assiduus abnegationis, virtutūque vsus, certa via est ad augēdā charitatē.

Lib. 4. Inst. cap. 43.

Est autem hoc loco diligentissimè obseruandum, id quod etiam secūdo libro monuimus: [Duplici, vt Cassianus scribit, nobis labore sudandum in expellendis vitiis, quàm in virtutibus acquirēdis. Et hoc, inquit, non nostra capimus coniectura, sed illius sententia perdocemur, qui solus opificii sui vires, rationemque cognouit. Ecce, inquit, constitui te hodie super regna, vt euellas, & destruas, & disperdas,

Col. 14. c. 3.

Hierem. 1.

ſperdas,& diſſipes,& ædifices,& plãtes. In expulſione enim noxiarum rerũ quatuor eſſe neceſſaria deſignauit: id eſt, euellere, deſtruere, diſperdere, diſſipare: in perficiẽdis verò virtutibus,& his, quæ ad iuſtitiam pertinent acquirendis, ædificare tantummodo atque plantare: Vnde liquidò patet, difficilius euelli ac deſtrui corporis animæq; paſſiones, quàm ſpirituales extrui, ædificariq; virtutes.

Vberior quædam & ſubtilior explicatio Abnegationis præparantis ad perfectionem.

CAPVT VI.

SED præter mortificationem paſſionum, maximè ad perfectionem neceſſaria occultior quædam difficiliorq; propriæ voluntatis & amoris abnegatio, eaq; cõtinua: non ſolùm initio exercitationis huius, ſed etiam & multò maximè in progreſſu ipſo,& complemento: quæ quidem abnegatio ex Dei omnipotentis Maieſtatis, poteſtatis, charitatis, voluntatiſq; cognitione profecta, ita hominẽ Deo ſubmittat, ac propriæ ſui ipſius deſpiciẽtiæ amantem faciat, vt nihil magis optet, nihil curet magis, quàm aſſiduè frangi voluntates ſuas, ita que concuti amorẽ proprium, vt ſi fieri poſſit, conuellatur omnino. Qui actus eſt multò maximæ in Deum charitatis. Idego ſic explico ex doctorum piorumq; hominum, qui currunt virtutis & perfectionis ſtadium, diſciplina & experimentis.

Certum eſt, nos noſtri iuris nec eſſe, ſed Dei;& voluntatem noſtram, quantũcunque ſit in hominis poteſtate, diuini & ipſam iuris eſſe; & à nobis in vnius Dei voluntatis deditionem omninò redigendam: vt Deus ea, totiſque nobis vtatur, noſque verſet, quomodo ei placuerit.

Quæſtio. Quæri igitur poteſt, vtrum expediat, vt Deus regendæ voluntatis Dux conſolationibus an afflictionibus adhibitis eam dirigat ad perfectionem amoris ſui.

Reſpondetur. Et reſpondetur de ſententia Patrum, quos adduximus ſecundo libro, cùm ageremus de Abnegatione, ſatius eſſe, vt voluntatem Deus ad ſe trahat per ea, quæ contra voluntatem ſunt, quàm per ea, quæ voluntatem alliciunt, mulcentque, & ſi ſanctiſſima illa ſint, nec à nobis expetita propter nos, ſed propter Deum ſolum; ſiue externa bona malauè ſint, qualis eſt infamia, ignominia, paupertas, contemptus, & alia huiuſmodi: ſiue interna; multoque id magis ſi interna ſint: quales ſunt deſolationes, derelictiones, tentationes grauiores, anguſtiæ cordis, tenebræ mentis, anxietates, perturbationes animi,& id genus alia, quæ vitam acerbam faciunt: in his verſari nos, & his exagitari quietem voluntatis noſtræ, melius multò eſt, quàm frui contrarijs bonis: Quamobrem proficiens non ſe comparat ad quietem, aut tranquillitatem, ſed ad omnia potius genera afflictionum internarum: in vnaque Dei voluntate, pacem, quietemque collocat ſuam; quantumuis magnis perturbationum fluctibus interius ſe iactandũ præuideat.

Huius autem aſſertionis hæc eſt cauſa; quòd meriti apud Deum ratio, poſita eſt maximè in abnegatione, tum exiſtimationis, tum amoris proprij: ad quorum vtrunque abnegandum, faciunt magis res aduerſæ, quam ſecundæ; ſiue extrinſecus accedant, ſiue exoriantur in animo.

Ad exiſtimationem propriam comprimendam, eſt neceſſaria propriæ vilitatis cognitio: quæ, quamuis per mentis illuſtrationem obtineatur à Deo, & ab eo beatis mentibus concedatur, Viatorum tamen naturæ accommodatius eſt, eam experimento nanciſci. Deus itaque, qui naturam non deſtruit, ſed perficit, vult à nobis cognoſci vilitatem noſtram ipſo vſu, & experientia: dum experimur, ſcilicet, in nobis voluntatem repugnacem, & minimè quietam; vt perſpicuè cernamus, quid ex nobis ſit in nobis,& quid in nos ex Deo promanet: ex nobis quippe eſt, ſentire motus illos turbidos, contrarios rationi: ex Deo autem, ijs non conſentire: ex nobis eſt, caligo mentis, ſiccitas cordis, afflictio: ex Deo, contraria dona, quibus illa, tanquam à ventis nubes, diſpelluntur. Neque id iniuſtè vult Deus;

ij enim sumus, qui ob commissa facinora digni sumus, in quos calicis, qui in manu Domini est, vniuersa amaritudo, & ira delapsa, nos obruat; cuius tamen vix minimã guttam nobis aspergit De⁹, cum nos affligi permittit: vt qui eam refugit, iniustè admodum à Dei iustitia se subtrahat, præ amore sui immoderato: ij sumus, quos, quanquam sibi Deus reconciliauit per sanguinem filij sui, & condonato adulterio, secum iterum copulauit vt sponsas; velit tamẽ patrati sceleris extare animis corporibusq; nostris inustas perpetuò notas vexationum, & calamitatum: vt intelligamus, aliter nobiscum agi, quàm si incorrupti integriq; vixissemus semper: iisque malis à Deo nos affici, vt super nos recognoscamus manum Domini, qua veluti de cœlo percutimur, cruciamurque, (quamuis infinitè minus q̃ par est) indeq; exurgam⁹ ad maiorem reuerentiam erga Dei maiestatem, timoremque maiorem; ac in bonam partẽ accipiamus eius etiam verbera atque flagella; quando ab eius infinita misericordia proficiscuntur omnia. Deniq; sicut temporanea, ac terrena prosperitas sic spiritualis, hominis mẽtem occæcat; multoq; magis hæc, q̃ illa; quia irrepit, nocetq; occultius; &, cùm sit nobilioris generis, animum magis turgescentẽ reddit, & immemorem sui nihili, veterũq; delictorum; ideoque lucifero propiorẽ: Hæc ad configendam existimationem propriam.

Ad suffringendos autem amoris proprij neruos, eundemq; ex animo conuellendum, valent illæ eędem desolationes, & miseriæ: cùm enim ipso experimento compertum nobis est, ex nobis existere adeò prauas propensiones, & corruptelas, concitamur in nostrimet odium, cõtemptum, nauseam, indignationem, persecutionem, in nosq. conuitia iactamus, & exprobramus nobis nostra dedecora. Deinde illa voluptas, quæ ex spiritus dulcedine fluit, qua nobis ipsis maximè placere solemus, magis nutrit amorẽ nostri quàm illecebræ rerum mundanarũ: est quippe idem in diuersa materia vitium; idq; accidit, cum Dei dona magis, quàm Deum ipsum quærimus; eiusque propterea mercenarij serui sumus. Idcirco in cor hominis amarissima quæque congerit Deus, vt ita hominem probet; assuefaciatque diligere Deum, propter Deũ, non semet propter se ipsum: id enim adeò præposterum est, adeoque Deo displicet, vt interdum permittat nos incidere in graues tentationes, ac turpiter labi: tum, vt ex illa manifesta turpitudine cognoscamus occultam offensam, in qua sumus apud ipsum; tum vt vel sic ablactemur à lacte nostræ cupiditatis, & voluntatis.

Quare quamuis debemus peccata, in quæ incurrimus, quatenus Deo aduersantur, & quia peccata sunt, immortali odio prosequi, quatenus tamen apta sunt nos demittere, nobis alijsq; viles efficere, nostram denique erga nos ipsos affectionẽ retundere, patienter ferenda sunt; cũ ex illis hoc tantum bonum, tanquam è tenebris lucem, Deus educat. Imò actum ipsum bonum, si, quia nobis placet, blanditurq; naturæ & existimationi proprię, à nobis expetitur, non dicam à Deo ab alienare, dicam tamen, nõ copulare nos cum illo.

Accedit, ꝙ quandiu vas humani cordis nõ planè purgatur à fæce amoris huius, Dei donis plusquam par est inhærẽtis, & Deum ad æmulationem prouocãtis; non expedit nobis, Dei dona quædã, qualia sunt interna solatia, immunitas à tentatione, illustrationes mentis & similia, augeri in nobis: eo enim illa veluti sordidata Deo malè olent, & homo ijs locupletatus, tanquam nobilioribus phaleris conuestitus equus, aduersus dominũ calcitrat: dometur ergo prius, & vexationibus subactus intelligat, non alia ratione, vlla Dei dona à viro perfecto expetę da esse; nisi quia, & quatenus Deus vult; illaque sic nos Deo coniungere, promptosque efficere ad Deo seruiendum, illique per amorem inhærendum.

Summa igitur ope nitatur proficiens ad eam indifferentiam peruenire, qua non magis velit huiusmodi dona, quæ cũ honesta etiam voluptate, q̃ ea, quę cum afflictione animi diuinitus immissa, sunt coniuncta: optet potius hæc, quàm illa: tum quod sint à suspicione amoris priuati remotiora, tum quia opera, quæ Deo per ista præstatur, gratuita omninò est, nulloque planè modo mercenaria; tum quia voluptaria, & mollis via diaboli est;

est; vt docuimus libro secundo, capite tri gesimoquinto: contrà, via Dei, grauis, & seuera; tum denique, quia cum illa, quasi mercede seruire Deo facile quidē est, sed inordinatum quid, obliquum, im purum; addo imperfectum, & quasi mōstruosum: quoniam qui huiusmodi est, partem dat sui Deo, reliquam sibi retinet; nondumque holocaustum est, nec aurum obcysum, perfectè excoctū: duobus seruit Dominis; in vtramq; partem claudicat; Samaritanus potius, q̄ Israelita; qui Deo litat, & idolo: similis ex parte Racheli, quæ in terram promissionis commigrans, secum simul idola paterna transportat: atque vt Rachelem, propter idola, secutæ sunt vexationes; sic proficiens, donec se penitus exuat his amoris proprij delicijs, perpetua tempestate diuersarum perturbationum se quatiendū intelligat.

Matth. 6. *3. Reg. 18.* *4. Reg. 17.* *Genes. 31.*

Quamuis autem illustrationibus, & consolationibus internis promptior eua dat homo, ad Deo seruiendum, illumque amādum, qua ratione illæ, vt diximus in secundo libro, expeti possunt, & verò etiam magni faciendæ sunt; perfecto tamen viro satius est posse, & velle seruire Deo sine promptitudine, quæ inde proueniat; potiùs cum interna contraria repugnantia, & difficultate.

Prior error.

Deponendus propterea falsæ opinionis error duplex: vnus est meritū apud Deum consistere in illa facilitate voluntatis, cum sub ea plerumque lateat pernicies meriti, vis amoris proprij multa, cuius expers est contraria difficultas; quæ idcirco magna seges est magnorum meritorum. Quare Deus amantissimus, & qui tam benè nobis vult, excitat nos, deducit, trahitq; ad sese per mille salebras afflictionum, & difficultatum, nec patitur amicos suos diu esse sedatos: & qui in cœlis apud se filios, & administros habet sibi summa voluptate coniunctissimos, quos perpetuò beata illa, & inexhausta lætitia perfundit, exigit à nobis in terris obsequia, perfecta quidem, illique perquàm gratissima, plena tamen perturbationis, & doloris: perinde quasi fortunatissimus Rex quispiam, qui quāquam innumeros habet corporis stipatores, ministrosq; suorum studiorum ad nutū paratissimos, illiq; ad omnem volutatē promptissimos, gratissimosque; oblectat tamen sese pusionis alicuius, aut distorti hominis lentis frigidisq; obsequijs: ob hanc scilicet caussam tantoperè laudatur à Domino vidua Euangelica, quæ duo minuta æris solùm misit in Gazophylacium.

Alter error.

Alter error corrigendus est proficienti, quo plerumq; fingimus animo, quærimusque nobis quietem quandam internam externamq;, qua abiectis curis, restinctisque perturbationum motibus, Deo tranquillè placideq; seruiamus illumq; perfectè diligamus: contrà quàm res habeat, &, vt ex antedictis intelligitur, contrà quàm velit Deus; qui vix, dū hic viuunt, tranquillat plenè animos amicorum suorum: ita potestatis suæ vim nobis manifestam faciens, qua nauiculā nostram inter tot procellas calamitatū tutò in portum valet deducere: simul, q̄ a magnus potensq; est, nos itidem ad magna arduaque obeunda præparans: præsertim cum iteratis conflictationibus internis virtutis habitus confirmetur: [Virtus enim in infirmitate perficitur:] iisdēque merces æterna, quæ non habitibus, sed actibus est debita, plurimum augeatur, & amplificetur: & hæc de subtiliore, occultioreque abnegatione dicta sunt breuiter.

2. Cor. 12.

De duobus proximis, & maximis adminiculis perfectionis, Oratione & Contemplatione.

CAPVT VII.

DVO super sunt adminicula Perfectionis, & quidem omnium maxima & proxima: vnū est oratio ad Deū; alterum est Contemplatio rerum earum, quibus Perfectio ipsa perficitur. Et vt à primo ordiamur, illud certum est, Charitatem donum Dei esse. [Charitas Dei, ait Apostolus, diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctū, qui datus est nobis. Et S. Ioannes: Charitas ex Deo est. Et S. Augustinus: In gratia est Spiritus viuificans: vnde est in hominibus charitas Dei, & Proximi, nisi ex ipso Deo?] Quod de charitate asseri-

Rom. 5. *1. Ioan. 4.* *De gratia & lib. arbitri. cap. 18.*

tur, dicendum similiter est de omnibus alijs donis, ad perfectionem pertinentibus; deque ipso eorum incremento: quia vt ait S. Iacob'; [Omne datum optimũ, & omne donum perfectum, desursũ est, descendens à Patre luminum.

Iacob. 1.

Quod cum ita sit, facilè intelligitur, quàm sit proficienti necessaria oratio, vt perfectionẽ charitatis obtineat à Deo. [Cui, inquit S. Augustinus, donatur à Deo charitas Dei, & propter Deum charitas proximi, profectò instanter orare debet, quò tantum sibi augeatur hoc donum, vt non solùm præ illo contemnat delectationes cæteras, sed etiam quaslibet perferat passiones:] quod quàm studiosè ac frequenter faceret, idem met testatur in suis Confessionibus crebrò; [Quis mihi, ait, det, acquiescere in te? Quis mihi dabit vt venias in cor meum, & inebries illud, & obliuiscar mala mea, & vnum bonum meum amplectar te?

In Psalmorum 118. Concione 17.

Lib. 1. Confess. cap. 5.

Et alio loco: Hei mihi quàm excelsus es in profundis; nusquam recedis, & vix redimus ad te. Age Domine, & fac; excita, & reuoca nos; accende, & rape; flagra, & dulcesce: iam amemus & curramus. Denique alibi: Da mihi te Deus meus, redde mihi te. En amo, & si parum est, amen validius. Non possum metiri, vt sciam quantum desit mihi amoris ad id, quod satis est; vt currat vita mea in amplexus tuos; nec auertatur, donec abscondatur in abscondito vultus tui. Hoc tantum scio, quod mihi malè est præter te, non solùm extra me, sed & in me ipso: & omnis mihi copia, quæ Deus meus non est, egestas est.

Lib. 8. Confess. cap. 3. & 4.

Lib. 3. c. 8.

Nec solum ad incrementum charitatis nobis est oratio necessaria, sed etiam ad impetrandum tam multa Dei auxilia, quæ ad exercendas virtutes tam multas, tam magnas, ad vincendas tentationes, ad mortificandos prauos affectus & habitus; ad progrediendum in via perfectionis, ad perseuerandum in sancto proposito, nobis maximè opus sunt. Nam, vt ait S. Augustinus: [Sicut oculus corporis, etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adiutus non potest cernere; sic homo etiam perfectissimè iustificatus, nisi æternæ luce iustitiæ diuinitùs adiuuetur, rectè nõ potest viuere. Nisi Dominus, ait Dauid, custodierit ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.] Ad quam rem faciunt adeò varij & oportuni Psalmorũ affectus; quibus, vt in rebus, actionibus, occasionibusq; omnibus adsit nobis Dominus, postulamus.

Lib. de Natura & Gratia, cap. 26.

Psal. 126.

Adminiculum alterum, cõtemplatio est, vt dicebamus. Nomine autem contẽplationis hoc loco intelligitur attenta consideratio rerum spiritualium, tam diuinarum, quàm humanarum: huic enim qui vacat, vt debet, mirum est quàm magnos in virtutibus, charitate præsertim, progressus faciat. Qua de re sic S. Basilius; cùm enim de perfecta renunciatione facienda disseruisset; [Hæc, ait, vbi præstiterimus, omni custodia custodiendum fuerit cor nostrum: neque patiendum, vt assidua de Deo cogitatio ex animis nostris elabatur, neue eorum, quæ mirabiliter ab eo facta sunt, memoria cõtaminetur per futiles & euanidas cogitationes: contràque illud agẽdum assiduè; vt ex purissima ac perpetua recordatione impressam in animis nostris piam de Deo cogitationem, veluti indelebile aliquod signum circumferamus. Siquidem hæc est ratio, per quam erga Deum acquiri charitas consueuit: quæ simul cùm ad conficienda Dei mandata nos excitet: tum vicissim quoq; ab ijsdem ipsa ad perpetuitatem stabilis conseruetur.

Basil. in Reg. fus. disput. c. 5.

Contemplatio porrò, quamquam industriam nostram requirit, donum tamẽ est gratuitum diuinæ misericordiæ. Dei enim est, [qui illuminat tenebras nostras vt ait Dauid; qui illucet in cordibus nostris.] vt Apostolus scribit: quare & [lux, & illuminatio nostra] dicitur.

Psal. 17. 2. Corin. 4.

Contemplatio igitur, & oratio simul misceantur, & temperentur, oportet; ita, vix vt discerni possit vtra sit, ad eum modum, quem aliquando legimus apud Patres: [Coruscasti, (inquit S. Augustinus) splenduisti, & fugasti cæcitatem meam: Flagrasti, & duxi spiritum, & anhelo tibi: Gustaui, & esurio, & sitio: Tetigisti me, & exarsi in pacẽ tuam.] Et post pauca: [Hei mihi Domine, miserere mei.] Colligatio igitur summa est inter hæc tria, Orationem, Contemplationẽ, Amorem; vt nisi simul de Contemplatione, vix quicquam possit de Amore dici.

August. lib. 10. Cõfess. cap. 1.

Qua

Qua via Diuinus Amor deinceps indagandus eſt; ex Cantico Canticorum Salomonis.

CAPVT VIII.

DIVINI Amoris naturā, vires, & gradus in Cantico Canticorum à Salomone Spiritus ſancti inſtinctu deſcribi, & celebrari, certum eſt apud omnes: cui conſentaneum eſt illud, quod à Caſſiano ſcribitur, cùm de triplici Abrenunciationum genere loquitur. *Caſſia. coll. 3.c.6.* Tribus, ait, [abrenunciationibus propriè tres libri Salomonis aptantur. Nam Prouerbia primæ abrenunciationi conueniunt, quibus concupiſcentiæ carnalium rerum, ac terrena vitia reſecantur. Secundæ abrenunciationi Eccleſiaſtes, vbi vniuerſa quæ aguntur ſub ſole, Vanitas pronuntiantur. Tertiæ Canticum Canticorum, in quo mens viſibilia cuncta tranſcendens, verbo iam Dei, cœleſtium rerum contemplatione, coniungitur.]

Pro certo etiam habetur à plerîſque omnibus, Sponſi, & Sponſæ nominibus intelligi à Salomone Deum aut Chriſtum, & animam hominis, Dei amici. Hanc autem imperfectam initio in amore, deinceps proficientem, & perfectam. *Amb. li. 2. de virginibus.* Sic S. Ambroſius; [Debuimus, inquit, in nuptijs ſponſæ, crines calamiſtris quibuſdam, ſaltem orationis, ornare; ne ſe priùs Dominico iugo timefacta ſubduceret, quàm vocata inclinaret. Sic equorū vis, plauſæ ſonitum diſcit amare ceruicis, ne recuſet iugum. Hoc nos magiſterium non inuenimus, ſed accepimus. *Cantic. 1.* Sic inſtituit myſtici carminis doctrina cœleſtis: Oſculetur me oſculo oris ſui. Totus iſte deliciarum locus ludum ſonat, plauſum excitat, amorem prouocat. Ideò, inquit, adoleſcentulæ dilexerunt te, & attraxerunt te retrò. In odorem vnguentorum tuorum curremus. Induxit me rex in tabernaculum ſuum. Ab oſculis cœpit, vt ad tabernaculum perueniret. Atque illa tam patiens duri laboris exercitatæque virtutis, vt aperiat manu clauſtra, in agrum exeat, in caſtellis maneat; in principio tamen poſt odorem currit vnguenti: mox cùm in tabernaculum venerit, vnguentum mutatura caſtellis.] Origenes idem antè dixerat de ſponſæ curſu loquens: *Origenes Hom. 1. in Cantica.* [Currit modò, quia adhuc curſu indiget, & profectu] Et alio loco: *Hom. 2.* [Hæc ipſa quæ nunc nigra, in fine Cantici huius dealbata memoratur aſcendere.]

Dubitationem denique non habet, hunc profectum Sponſæ conſiſtere in renunciatione rerum terrenarum, contemptu ſui, abnegatione paſſionum, vitiorum expulſione, virtutum denique exercitatione continua, quibus gradum ſibi faciat anima ad contemplationem, & amorem Dei. Sed poteſt (ſcribit Sanctus Ambroſius) *Amb. li. de Iſaac c.4.* hoc (nimirum, [Oſculetur me oſculis oris ſui) ad animam deputari, quæ paſſiones corporis ſubigit, & ad virtutum officia conuertit, repugnanteſque motus ſibi obedientes efficit. Hęc igitur anima eleuans ſe à corpore, abdicatis luxuria atque delitijs, voluptatibuſque carnalibus, exuta quoque ſolicitudine ſæcularium vanitatum, iamdudum infuſionem ſibi diuinæ præſentiæ, & gratiam verbi ſalutaris exoptat, cùm moras eius ferre non poſſit, quaſi vulnerata charitate, conuerſa ad Patrem vrget vt mittat ſibi Deum Verbum dicens: Oſculetur me oſculis oris ſui.] Sanctus Bernardus idem docet, initio Canticorum, *S. Bernardus Ser. 28. in Cantic.* deſcribi Sponſam, etſi perfectam & ardentem amore; etſi oſculis Sponſi inhiantem, ſolicitam tamen adhuc, & anxia cura diſtentam [ſuper cuſtodia gregum ſuorum,] hoc eſt, mortificatione ſuarum paſſionum, dum ſibi illas ſtudet ſubijcere.

Sed nec in contemplatione, & amore perpetuò ſiſtit ſponſa: vocatur enim à contemplando ſponſo ad quærendas animas, earumque procurandam ſalutem; amore videlicet impellente, ac propè cogente: *Cantic. 2.* [Surge amica mea, ſponſa mea, & veni. Commendat, inquit *S. Bernard. Ser. 61. in Cantic.* Sanctus Bernardus, [ſponſus multam dilectionem ſuam, iterando amoris voces: nam iteratio, affectionis expreſſio eſt: & quod rurſum ad laborem vinearum ſolicitat dilectam, oſtendit, quàm ſit de animarum ſalute ſolicitus: nam vineas animas eſſe, iam audiſtis.

Pro-

Idē Ser. 52. in Cant. Propterea idē de se alibi: [Patiēter auellor ab infœcundę Rachelis amplexibus, vt de Lia mihi exuberent fructus profectuum vestrorum. Minimè pigebit me intermissæ quietis pro cura sermonis, cùm videro in vobis germinasse semen meum, atq; ex eo augeri incrementa frugum iustitiæ vestræ. Charitas enim, quæ non quærit quæ sua sunt, id mihi iamdudum facilè persuasit, nil scilicet desiderabilium meorum vestris præferre vtilitatibus.]

Status quatuor Animæ Deum diligentis, ex Cantico Canticorum, & sanctis Patribus.

CAPVT IX.

HIS quasi fundamentis positis, accedendum tandē est ad ipsius charitatis indagationem, videndumque quo modo vis, & partes eius possint à nobis expeditè percipi ex his, quæ in Cantico Canticorum à Salomone traduntur, & à sanctis Patribus explicantur.

Igitur, quatuor omnino sunt perfectissimi amoris & excellentissimæ charitatis status animæ Deum singulariter diligentis, qui in eo libro describuntur verbis ab humano amore artificiosissimè translatis. Hi autem tanquam dies quidā noctibus, quietibus, vigilijsque distinguūtur. Quiete quippe contemplationem, actionē vigilia significare mos Scripturarum sanctarum est: vt scribunt Patres in illa Genesis verba: [Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam,] S. Ambrosius nimirum, S. Gregorius, & Sanctus Chrysostomus Immò S. Hieronymus auctor est, versionem aliam habere: [Immisit Deus ecstasin super Adā.] Et hoc ipsum dormire, & somnum capere, quod aliquando ponitur in Canticis, contemplationem Dei esse, qua anima in amore Dei suauissimè conquiescit, testantur S. Gregorius Nyssenus, S. Bernardus, Rupertus Abbas, & alij: sicut & dormientem excitare sponsam, esse, eam ad animas lucrandas inuitare.

Genes. 2. Ambr. li. 2. de Iacob. Li. 1. Reg 3 Lib. 4. moral. c. 30. Lib. 23. moral. c. 20. Chrysost. in c. 38. Gen. Apud Theodo. lib. 3. in Cant. S. Bernardus in ser. 52. & 57. Rupert. lib. 5. 6. & 7.

Primus status amoris, est actuosę vitæ; in quo anima affectibus nondū edomitis Deum quidem odoratur, & quasi degustat, currens in odorem vnguentorum eius, non eo tamen ad arbitrium & voluptatem suam fruitur. Et mirabar, inquit S. Augustinus, [quod iam te amabam, & insistebam frui Deo meo, sed rapiebar à te decore tuo, moxq; diripiebar abs te pondere meo, & ruebam in ista cum gemitu, & pondus hoc, consuetudo carnalis.] Et infrà:] Aciem figere non valui, & repercussa infirmitate redditus solitis, non mecum ferebam nisi amantem memoriam, & quasi olfacta desiderantem, quæ comedere nondum possem.]

S. Bernar Serm. 52. in Cāt. Primus status. Aug. lib. 7. Confess. c. 17.

Secundus status, est vitæ contemplatricis: In hoc collocatur anima, facto sibi ad eum gradu vitiosorum habituū demolitione, passionum propriarum compressione, & perfecta rerum omniū suiq; abnegatione: & in eo constituta, non solùm sicut in priore statu Deum aliquando complectitur contemplationis & amoris actu, sed eodem continuato aliquandiu ipsum contemplans amansque pœnè possidet magna mentis tranquillitate: fitq; suauissimus lectus pacifici Salomonis, & quasi nuptiale ferculū, in quo sponsus requiescit, ac vehitur, animam in se quiescentem fouens. Hunc quoque statum optasse S. Augustinum, intelligimus vel ex eo loco Confessionum, qui sic habet: [Noli esse vana anima mea, & obsurdescere in aure cordis tumul u vanitatis tuæ: audi & tu, Verbum ipsum clamat, vt redeas; & ibi est locus quietis imperturbabilis, vbi non deseritur amor, si ipse non deserat. Ecce illa discedunt, vt alia succedant, & omnibus suis partibus cōstet infima vniuersitas. Nunquid ego aliquò discedo, ait Verbum Dei? ibi fige mansionem tuam, ibi commenda quidquid inde habes anima mea, saltem fatigata fallacijs: veritati commenda quidquid tibi est à veritate, & non perdes aliquid, & reflorescent putrida tua, & sanabuntur omnes languores tui, & fluxa tua reformabūtur, & renouabuntur, & constringentur ad te, & nō te deponent quò descendūt; sed stabunt tecū, & permanebunt ad semper stantē ac permanentem Deum: vt quid peruersa sequeris carnem tuam? ipsa te sequatur conuersa.]

Secūdus status. Aug. lib. 4. Conf. c. 11.

Tertius

Tertius status. Tertius status, conflatur ex actione & contemplatione. In eo anima, sic iubente sponso, à contemplatione diuulsa, se conijcit in turbam & gregem Pastoris illius, qui propter nimiam charitatẽ, qua dilexit nos, è sinu Patris in terras descendit, quæsiturus magnis laboribus, & proprio sanguine redempturus ouiculas, quæ perierant: procellam nullam acerbissimorum temporum, periculum nullum, pœnamue subterfugiens, aut dedecus, dum illas recuperaret. Hunc affectũ sponsę exprimit ex Canticis S. Ambrosius in hunc modum: *Ambr. lib. de Isaac & Anima, c. 8. Cantic. 7.* [Veni frater meus, exeamus in agrum, requiescamus in castellis. Supra ad hortum inuitabat; hic ad agrum habentem, non solùm florum gratiam, sed etiam triticum & hordeum, hoc est, solidiorum firmamenta virtutũ, vt fructus eius aspiciat. Requiescamus, inquit, in castellis. *Genes. 3.* Ad quæ Adam, cùm de Paradiso eiectus esset, fuerat relegatus, in his requiescebat, sed terram operabatur. Qua autem ratione exire in agrũ vellet, intellectus manifestus est, vt quasi bonus Pastor pascat gregem suum, lassos alleuet, reuocet errantes. *Psal. 18.* Nam etsi ista anima noua & vetera seruauit, tamẽ sunt adhuc velut agni, qui lactis succo nutriendi sunt. Ergo quasi perfecta nõ pro se, sed pro alijs interuenit, vt de sinu Patris exeat, vt procedat foras tanquam sponsus procedens de thalamo suo: egrediens currat viam, vt infirmos lucretur.] *Aug. li. 11. Confess. c. 2.* Hunc statũ tenebat S. Augustinus, cùm in oratione cum Deo agebat sic: [Domine Deus meus intende orationi meæ, & misericordia tua exaudiat desiderium meum: quoniam non mihi soli æstuat, sed vsui vult esse fraternæ charitati: & vides in corde meo, quia sic est, vt sacrificem tibi famulatum cogitationis & linguæ meæ, & da quod offeram tibi.] Et paulò pòst: [Da quod amo: Amo enim, & hoc tu dedisti.]

Quartus status. Quartus status est, cùm anima vitã suprahumanam ac pœnè diuinam supradictis longè superiorem inexplebili desiderio appetens, tanto flagrat diuini amoris incendio, tantaque veluti zelotypia æstuat, vt manere in carne, mors illi sit, & peregrinari à Domino alter quasi infernus illi videatur, soleturq; propterea exilium suum, ac perferat vno studio laboreq; animarum lucrandarum dilectissimo sponso. De qua re sic S. Gregorius: *S. Greg. lib. 2. super Ezech. Homil. 15.* [Qui sunt in sancta Ecclesia thalami, nisi eorum corda, in quibus animæ per amorem sponso inuisibili iunguntur, vt eius desiderio mens ardeat, nulla iam quæ in mundo sunt concupiscat, præsentis vitæ longitudinem, pœnam deputet, exire se stinet, & amoris amplexu in cœlestis sponsi visione requiescere? Mens itaque, quæ iam talis est, nullam præsentis sæculi consolationem recipit, sed ad illã quã diligit, medullitus suspirat, feruet, anhelat, anxiatur. Vilis fit ipsa salus sui corporis, quia transfixa est vulnere amoris. *Cantic. 2.* Vnde & in Canticis dicitur: Vulnerata charitate ego sum: mala autem salus est cordis, quæ dolorem huius vulneris nescit: cùm verò anhelare iam cœlesti desiderio, & sentire vulnus amoris cœperit, fit anima salubrior ex vulnere, quę prius ægrotabat ex salute. Menti autem sponsum suum fortiter amanti, de amore vitæ præsentis vna solet esse consolatio si per hoc, quod ipsa ab eius visione differtur, aliorum animę eius verbo proficiãt, & ad cœlestem sponsum amoris facibus inardescant. Mœret, quia differri se conspicit. Triste est ei omne quod aspicit, quia illum adhuc non videt, quem videre concupiscit. Sed est, vt dixi, non parua cõsolatio; si feruens anima differtur, & per eam multæ colliguntur, vt tardè eum cum multis videat, quem sola videre citiùs volebat.] Hæc S. Gregorius, qui & plura ibidem in eandem sententiam præclarè scribit. 1.

Hæc, quanquam obscurè, significãtur in Canticis. Primum statum obtinet spõsa, quando post somnum inter læuam & dexteram sponsi in secundo capite suscitatur illis verbis: [Surge amica mea, speciosa mea, & veni.] 2.

In secundum statum intelligitur peruenisse, quando somno repetito, ad nouum charitatis gradum iterum excitata, in tertio capite cum summa adolescentularum animarum admiratione audit sponsa: [Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij.]

In

3. In tertio statu est eadem, quando tertiò dormiens, denuò experrecta, in quinto capite de seipsa dicit: [Surrexi, vt aperirem dilecto meo.]

4. In quarto denique statu, collocatur sponsa, quando ei post quartam quietē, ad quartum perfectissimæ charitatis gradum suscitatæ, in octauo capite dicitur: [Quæ est ista quæ ascendit de deserto delicijs affluens, innixa super dilectum suum?]

Primus status, ni fallor, in toto primo & secundo: Secundus in tertio & quarto: Tertius, in quinto, sexto, & septimo; Quartus, in octauo capite Canticorum describuntur, & cantuntur.

Sed iam res appetit, vt breuem paraphrasim proponamus vniuersi Cantici Canticorum, qua perspicuè appareat tota illa narrationis series; & hi amoris diuini gradus quatuor distinctiùs explicentur.

Aperitur primus amoris diuini gradus, siue Primus Spōsæ Status, qui in primo & secundo Canticorum capite continetur.

CAPVT X.

" C. primū Canticorū. ¶ *Osculetur me osculo oris sui: quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.*

ANIMA, Sponsa Christi Domini fieri percupida, à Christo flagitat osculum spirituale; perfectum, nimirum sensum, & gustum dulcedinis, amorisque illius, qui ex contemplatione, arctissimaque cum illo coniunctione percipitur. Amores enim, dulcedinesque eius, quodlibet terreni amoris humanique solatij vinum longè superare certissimum est.

" ¶ *Oleum effusum nomen tuum: Ideò adolescentulæ dilexerunt te.*

Odorem bonitatis sponsi, nomen, existimationemque eius fama celebratum, instar alicuius suauissimi vnguenti, aut olei aromatici effusi fragrantiæ, se, ac cęteras animas dulcedinis eius adhuc expettes, inuitare, & ad sponsum maximè allicere.

¶ *Trahe me post te; curremus in odorem vnguentorum tuorum. Introduxit me rex in cellaria sua: exultabimus, & lætabimur in te, memores vberum tuorum super vinum: recti diligunt te.* "

Proinde sponsum rogat, vt se simul cum cæteris hac odoris illecebra trahat, & capiat: vt sic post illum currendo, in cellaria eius abdita penetrare, ibique cum cæteris exultare, lætari, dulcedines eius super cuiuscunque humanæ consolationis vinum commemorare, & celebrare possit, ad bonos omnes diuini amoris facibus inflammandos.

¶ *Nigra sum, sed formosa, filiæ Ierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Nolite me considerare quod fusca sim, quia decolorauit me sol. Filij matris meæ pugnauerunt contra me, posuerunt me custodem in vineis; vineam meam non custodiui.* "

Verùm quoniam alicui fortasse anima, adhuc mortali, & crasso cōclusa corpore, videri posset minus idonea ac digna ad tantam cum cœlesti sponso familiaritatem ineundam, ait eadem, se quidem, corpore, quod corrumpitur, aggrauante nigram esse & deformatam: sed nigrorem hunc sibi esse extrinsecus allapsum ab æstu passionum sensus quasi à sole; vt sub eo desudantibus accidit: intus tamen se formosam esse, vtpotè insignitam Dei similitudine, capacemque diuinæ contemplationis & luminis. Non diffiteri se tamen, filios matris, hoc est, sensus, quos secum eduxit ex vtero carnalis parentis, aduersum se quasi arma sumpsisse, adeoque inualuisse, vt eam addixerint custodiæ ac curæ rerum terrenarum, quasi vinearum extranearū; itaque distraxisse, vt vineam animæ propriam penè videretur neglexisse.

Indica

,, ¶ *Indica mihi, quem diligit anima*
,, *mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie,*
,, *ne vagari incipiam post greges soda-*
,, *lium tuorum.*

Idcirco obnixè rogat sponsa à sponso edoceri, quomodo ipsum possit per contemplationem inuenire, eoque inuento, sub vmbra eius requiescere, ac cubare tuta à meridiano calore passionum sensus, vicissimque ab ipso pasci suaui contemplationis & amoris pastu: ne fortè deficiente intimæ ac spiritualis dulcedinis gustu, extra se per sensus externos posita vagari incipiens per imitationem, post exempla brutorum & sibi similium animalium, Mundo, Diabolo, & Carni seruiat, extraneumque cibum seducta foris quærat.

,, ¶ *Si ignoras te, ò pulcherrima in-*
,, *ter mulieres, egredere, & abi post ve*
,, *stigia gregum tuorum, & pasce hæ-*
,, *dos tuos iuxta tabernacula pastorum.*
,, *Equitatui meo in curribus Pharaonis*
,, *assimilaui te amica mea. Pulchræ sunt*
,, *genæ tuæ sicut turturis: collum tuum*
,, *sicut monilia. Murenulas aureas fa-*
,, *ciemus tibi, vermiculatas argento.*
,, *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus*
,, *mea dedit odorem suum.*

Annuit sponsus optatis sponsæ, eique viam ostendit inueniendi sponsum contemplatione: iubet enim vt si se pulchritudinemque suam planè velit intueri, mente quasi è corpore excedat, ascendensque ex his quæ videntur, ad ea, quæ non videntur, corporearum imaginum vestigia persequatur. Quam ob causam hunc animæ ad contemplandum egressum collaudans, sponsam ait, esse per similem populo Israelitico ex Aegypto per rubrum mare in oppositum continentem penetranti, nullo suo aut damno, aut incommodo, extincto interim in

Exod. 14. eodem gurgite Pharaonis milite vniuerso cum curribus & equitatu, reliquoq; apparatu bellico: triumphantibus Hebræis, & locupletatis infinita supellectili, veste, argento, aliaque multa Aegyptiaca præda, ex qua ad filias magnificè ornandas subsidia sibi comparauerat. Sponsam quippe genas & faciem mentis, quam inter contemplandum ad sponsum conuertit, quamplurimis speciebus ab his, quæ sub sensum cadunt, acceptis, quasi quibusdam spolijs, aut mundo muliebri Aegyptijs erepto ornatam cultamque habere. Ascensionem item ipsam mentis, qua veluti collum cum capite sponsa cum sponso coniungitur, ex rerum creatarum formis, quibus sibi ad creatorem sponsum gradum facit, quasi torquibus aureis vestiri ac cingi. Decumbens igitur acquiescens sponsus rex in lecto æternæ suæ beatitudinis sponsam ad se iamiam meditando & contemplando ascendentem commendans, affirmat similem esse Nardo, quippe quę humilis quidē sit, vt adhuc in terra constituta, suauitatem tamen odoris ex se ipsa afflet talem, vt ad odoratum sponsi recreandum sufficiat.

¶ *Fasciculus myrrhæ dilectus meus* ,,
mihi, inter vbera mea commorabitur. ,,
Botrus cypri dilectus meus mihi, in vi- ,,
neis Engaddi. Ecce tu pulchra es ami- ,,
ca mea, ecce tu pulchra es, oculi tui ,,
columbarum. Ecce tu pulcher es di- ,,
lecte mi, & decorus. Lectulus noster ,,
floridus; tigna domorum nostrarum ,,
cedrina, laquearia nostra cypres- ,,
sina. ,,

Coniuncta sponsa sponso, contemplationisque & amoris actibus quasi quibusdam brachijs sponsum complexa, dulcissimis verbis ipsum alloquitur. Comparatq; primo fragrantissimæ myrrhę fasciculo inter vbera sua commoranti: qua similitudine constituit sibi ante mentis oculos humanitatem sponsi passionis suæ amaritudine multa confectã, in eiusque meditationem toto pectore incumbit. Deinde similem illum dicit botro Cypri, quæ arbor est suauissimi odoris in Engaddi prope mare mortuum, vt indicet teneri se simul contemplatione & amore beatissimæ Diuinitatis sponsi; tantaque se suauitate cõpleri

pleri

pleri consideratione suauissimi amoris diuini, quanto vulneratur dolore cogitatione Humanitatis, doloribus mortique obnoxiæ. In qua contemplatione occupatam sponsam sponsus vicissim complectens, laudat eius pulchritudinem repetita laudatione, eamq; sibi ab eadem liberalissimè reddi intelligit, tandemque inuitari se ad sese demittendū, collocandumque in lectulo siue refertum floribus, siue vmbrosum, positum in domo cedrina atque cypressina, hoc est, in interiore parte animæ solidis virtutibus firmatæ, quod non audeat ad eum in sua maiestate regnantem accedere.

cap. 2. Cāt. ¶ *Ego flos campi, & lilium con-*
» *uallium. Sicut lilium inter spinas, sic*
» *amica mea inter filias. Sicut malus*
» *inter ligna syluarum, sic dilectus meus*
» *inter filios. Sub vmbra illius, quem desi*
» *deraueram, sedi; & fructus eius dul-*
» *cis gutturi meo. Introduxit me rex in*
» *cellam vinariam, ordinauit in me cha-*
» *ritatem. Fulcite me floribus, stipate*
» *me malis, quia amore langueo. Læua*
» *eius sub capite meo, & dextera illius*
» *amplexabitur me.*

Respondet sponsæ votis humanissimus sponsus, seque tanquam lilium vallium, & florem campestrem in humili cordis sponsæ cubili collocat, vbi se mutuis iterum colloquijs oblectant. Sponsus enim sponsam similem sibi videri dicit rosæ inter spinas emicanti: sponsa verò sponsum malo arbori inter steriles syluas fructus multos afferenti. Inter quæ verba sensim sponsus illapsus ad sponsæ animum, sensus eius planè occupat, & ecstasi quadam ligat, ac suspendit, eiusque terrenos affectus refrigerans cor eius & spiritum, sibi in amore copulat, atque quiescenti sub vmbra sua veluti sub arbore obumbrante, amoris sui suauissima oscula tanquam dulcissima poma degustanda præbet. Vnde sponsa dulcedine & amore sponsi ebria facta, & in cellam eius vinariam ad diuini amoris vinum hauriendum, quodammodo intro ducta, vehementissimo illius feruore omnem ordinem seriemq; amādi superante capitur, eoque quasi charitatis vexillo super cordis arcem posito, occupatur tanto castissimæ voluptatis sensu, vt ne præ magnitudine eius deficiat verita, postulet se diuinarum consolationum osculis, quasi florum, pomorumque odore foueri, sustentarique: quibus recreata in vita quadam, inter præsentem atque futuram media, quasi inter læuam & dexteram sponsi, ex mentis excessu constituta, inter eius charitatis amplexus suauissimo contemplationis somno consopitur.

¶ *Adiuro vos filiæ Ierusalem per* »
capreas ceruosq; camporum, ne suscite »
tis, neque euigilare faciatis dilectam, »
quoadusque ipsa velit. »

Venatorum iuramento venator animarum sponsus adiurat res omnes creatas, maximè verò homines & Angelos, ciues videlicet vtriusque Hierusalem, ne excitent à tam suaui somno sponsam. Custos quippe eius factus, contemplatione, amoreque illius oblectatus, quietem tantam incursu rerum alienarū perturbari nullo pacto vult, [quoadusque ipsa velit:] hoc est, ipsa sua voluntate se ipsam ab sponsi amplexu diuellat.

¶ *Vox dilecti mei, ecce iste venit sa* »
liens in montibus, transiliens colles: »
similis est dilectus meus capreæ, hin- »
nuloque ceruorum: En ipse stat post »
parietem nostrum, respiciens per fene- »
stras, prospiciens per cancellos. »

Hoc diuino sopita somno sponsa, mū do quidem dormit, sed peruigilat Dilecto, eius secreta, & intima voce commonita: ac mirabili viso ostendi sibi indicat vniuersæ contemplationis progressus & gradus. Cernit enim ad se accedentem sponsum instar capreæ hinnulique ceruorum mira velocitate, & incitatissimo cursu cœlorum montes collesq; transilire: nec se summam eius excellentiam clara mentis comprehensione posse percipere, quòd, vt opinor, corporis ergastulo impediatur: posse tantùm eum, quasi post corporis parietem delitescen-

tescentem, per rimas, fenestras, cancellosq; , vt per speculum in ænigmate, subauscultare & attendere potius, quàm videre perspicuè.

,, ¶ *En dilectus meus loquitur mihi:* ,, *surge, propera amica mea, columba* ,, *mea, formosa mea, & veni. Iam enim* ,, *hyems transit, imber abijt, & recessit. Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit: vox* ,, *turturis audita est in terra nostra: ficus protulit grossos suos: vineæ florentes dederunt odorem suum. Surge* ,, *amica mea, speciosa mea, & veni:* ,, *columba mea in foraminibus petræ, in* ,, *cauerna maceriæ, ostende mihi faciem* ,, *tuam, sonet vox tua in auribus meis;* ,, *vox enim tua dulcis, & facies tua decora.*

Eodem arcano viso sponsa intuetur sponsum inuitantem, & allicientem se ad primum contemplationis, & sanctæ charitatis gradum. Allectat primum lenissimis, amantissimisque, mirabilemque amorem excitantibus verbis. Deinde ait, sublatam esse temporis inclementiam omnem, hoc est, omnia contemplationis impedimenta remota. Verni temporis adesse suauitatem hoc est, omnia præsidia contemplationis. Quinque internis Animæ sensibus pastum paratum esse proprium singulis: oculis flores, cantum auribus, gustui epulas, suaueolentes vineas olfactui: quæ sunt spirituales deliciæ, ac dona, quibus præparatur animus ad amoris tactum, & coniunctionem, quæ cum Deo fit; aditum ad eam aperiente Christi Domini Humanitate, vulnerum eius intima meditatione, dolorisque &, amoris plena commiseratione. Quo loco anima, optata sua omnia, vniuersamque conscientiæ suæ faciem summo cum gaudio ob oculos sponsi proponit.

,, ¶ *Capite nobis vulpes paruulas,* ,, *quæ demoliuntur vineas: nam vinea* ,, *nostra floruit. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, do-* ,, *nec aspiret dies, & inclinentur vmbræ.* ,,

Pergit per idem visum sponsa videre sponsum Angelis imperantem, vt suis custodijs defendant sponsam ab astutijs Dæmonum; qui instar vulpecularum, virtutes veluti florescentes, vineas demoliri conantur: vt tutò, diuque possit sponsi conuictu frui. Quandoquidem ille adeò libenter vnà cum ea moratur, ac si inter lilia ambularet: idque quandiu eam obumbrat sponsus, illique dies contemplationis lucescit.

¶ *Reuertere, similis esto dilecte mi,* ,, *capreæ, hinnuloq; ceruorum super mon* ,, *tes Bether.* ,,

Quo tempore, quandoquidem illa propter corporis imbecillitatem, præsentiam tanti solis diutius ferre non potest, rogat sponsum vt more capreæ hinnulique ceruorum velocissimè reuertatur [super montes diuisionis,] hoc est, cœlos, qui diuidunt mortales ab immortalibus.

Secundi Diuini Amoris gradus, siue secundi Sponsæ Status, qui in tertio et quarto capite Canticorum describitur, breuis explicatio.

CAPVT XI.

¶ *In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea: quæsiui* ,, *illum, & non inueni: surgam, & cir* ,, *cuibo ciuitatem, per vicos & plateas* ,, *quæram quem diligit anima mea: quæsiui illum, & non inueni. Inuenerunt* ,, *me vigiles, qui custodiunt ciuitatem:* ,, *num quem diligit anima mea, vidistis?* ,, Cāt.c.3.

IN primo amoris statu sponsa contemplationis actu sponsum assecuta, ad seipsam æstu passionum suarum, naturæque fragilis conditione reuocata, dum in

in actione vtiliter exercetur, memoria prioris contemplationis illecta, subinde ad sponsi præsentiam aspirat, quæritque illum in lectulo humanæ rationis naturalibus tenebris obuolutæ: nec inuenit, quia tenebræ eum non comprehenderunt: & multò minus, dum vitæ necessitatibus seruiens in eius commodis quęrendis, quasi in lectulo conquiescit. Quærit in exercitatione vitæ actuosæ, ciuilis, œconomicæ, ethicæ, quæ passiones ipsas in primis rationi subijcit: nec etiam inuenit. Quærit tertiò rem Christianam gerendo, animarum nimirum curam, qua custodibus vigilantibus sociatur: nec tamen inuenit: quòd nulla prædictarum actionum, contemplatio sit.

„ ¶ *Paululum cùm pertransissem „ eos, inueni quem diligit anima mea: „ tenui eum, nec dimittam, donec intro „ ducam illum in domum matris meæ, „ & in cubiculum genitricis meæ.*

Actionis & mortificationis præsidijs adiutæ sponsæ minimum laborandum est, præsertim sponsi desiderio iam æstuanti, vt exurgat, erigatque se ad contemplandum sponsum, comparandumque ex multis contemplationibus contemplationis habitum, quo non iā transitione sponsum cernat, sed diuturna crebraque contemplatione ac charitate sic possideat, vt quamuis mole corporis impedita, ab eo abesse aliquando cogatur, integrum tamen illi sit, ad eum redire, cùm velit, eumque apud se retinere, donec introducat illum in lectum & cubiculum matris, hoc est, ad quiescendum in cordibus etiam mundanorum hominum, à quibus progenita est.

„ ¶ *Adiuro vos filiæ Ierusalem per „ capreas, ceruosq́, camporum, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, „ donec ipsa velit.*

Ergo dormit secundò sponsa; arctiore sanè somno consopita in hoc secundo amoris gradu, quàm fuerat in primo. Quippe habitu contemplationis donata à sponso, qui propterea noua adiuratione ab ea euagationes omnes, quasi muscas abigit, & occasiones earum præcidit.

¶ *Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij?* „

Indicant hæc verba, quàm recta via pergat ad sponsum anima, quæ secundum amoris gradum tenet, quantumque, cùm hoc iter ingreditur, deferatur à rebus humanis, alijsque contemplationis impedimentis: sed & hunc ingressum anteuertisse mortificationis myrrham, thus orationis, omnium denique virtutum suauitates.

¶ *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel: omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: vniuscuiusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani: & columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: media charitate constrauit propter filias Ierusalem. Egredimini, & videte filiæ Sion Regẽ Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.* „

Mutuus sponsi amor in sponsam: sicut enim dulci amoris somno consopitur in eo sponsa, sic vicissim ipse in ea quasi in lectulo conquiescit. Dicitur autem lectulus septus custodijs Heroum sexaginta, promptissimorum ad pugnam; propterea quòd diuinum hunc somnum vt conciliat Deus per verbum diuinum, supernaturalesque illustrationes, sic nutrit, fouet, tuetur eiusdẽ diuini verbi vi, prædicatorumque eius præsidio aduersus Diaboli fraudes, mundique tenebricosas acies. Sponso simul, instar vmbraculi, siue tentorij est

somnus

somnus sponsæ, quo seipsum mirificè recreat: quòd id fit de lignis Libani, virtutibus nempe solidioribus compactū; quod habeat columnas argenteas, diuinæ doctrinæ firmitatem & perspicuitatem; quòd operiatur purpura, sanguine nimirum Christi Saluatoris; quòd auro sternatur; siquidem partem mediam charitate constrauit amore animarum pacificarum. Hoc ipsum vmbraculum, ferculum pompæ sponso est, quo vehitur quasi triumphans, conspicique in eo vult ab animabus sanctis; quas idcirco inuitat ad egrediendum à terrenis occupationibus, ad videndnm eum in suo ferculo deportatum, coronatum sponsæ amore corona humanitatis, qua circum datus est in die desponsationis seu incarnationis: eodem enim in somno anima per Christi humanitatis ostium contemplatione ingreditur, & egreditur, & pascua amoris inuenit.

Cāt. cap. 4. ¶ *Quàm pulchra es amica mea,*
" *quàm pulchra es? Oculi tui colum-*
" *barum, absque eo quod intrinsecus la-*
" *tet. Capilli tui sicut greges caprarum,*
" *quæ ascenderunt de monte Galaad.*
" *Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ*
" *ascenderunt de lauacro, omnes gemel-*
" *lis fœtibus, & sterilis non est inter eas.*
" *Sicut vitta coccinea, labia tua; & elo*
" *quium tuum, dulce. Sicut fragmē mali*
" *punici, ita genæ tuæ, absque eo quod*
" *intrinsecus latet. Sicut turris Dauid*
" *collum tuum, quæ ædificata est cum*
" *propugnaculis: mille clypei pendent*
" *ex ea, omnis armatura fortium. Duo*
" *vbera tua sicut duo hinnuli capreæ ge*
" *melli, qui pascuntur in lilijs.*

Secundi sponsæ status proprietates ac vires numerans sponsus, animæ contemplantis pulchritudinem formamque describit, adhibitis varijs elegantibusque comparationibus. Comparat vim animæ ac spiritus, qua sponsa à Deo vocata in puncto temporis rapitur in ipsum, & nulla re interposita, scintillantes mentis oculos defigit in sponsum, amabilissimis columbarum oculis, miri, intusque latentis candoris indicibus. Cogitatus verò spirituales, & subtilissima consilia, quibus anima vtitur, vt se ad eundem sponsum contemplandum erigat, crinibus pulcherrimis ex capite super frontem dependentibus, & pilo caprarum candidarum, quæ se quasi spectandas proponunt in monte Galaad, eum ornantes sua præsentia atque albore. Meditationem sponsæ; quæ res diuinas degustans, eas deinde accuratius remandit, dentibus ouium concinnè detonsarum, & è lauacro hilariter exeuntium, quæ tamen gemellis fœtibus sint fœcundæ: Propterea quod meditatur res diuinas sponsa, non vt meditationi insistat solùm, sed vt ex ea vberes sanctarum actionum fructus capiat, exerceatque fidem, quæ per dilectionem operatur. Ardentem sponsæ orationem, qua in Dei laudem prædictis tribus rationibus incitata prorumpit, labris ad fili coccinei similitudinem rubris, quibus locutio eius redditur gratiosa. Conuersionem faciei sponsæ ad sponsum, magna erga eum reuerentia rubore quodam mista, qua indicatur amabilissimus, ac inprimis ingenuus animæ sanctæ pudor, malorum punicorum acinis fragmine quopiam diffracto apparentibus. Mentis sponsæ in Deum erectionem, recto cuipiam collo, & turri Dauid admirabili arte constructæ, ac munitissimæ. Spiritualem deniquè gustum, vbertatem diuini Spiritus, saturitatem animæ ex sponsi, quantumcunque ænigmatico conspectu, quæ inter contemplandum tum affectu, tum mente à sponsa percipitur, vberibus duobus, instar duorum hinnulorum capreæ rotundorum, amoris, intelligentiæque lacte plenissimis.

¶ *Donec aspiret dies, & inclinen-* "
tur vmbræ, vadam ad montem myr- "
rhæ, & ad collem thuris. "

Quamuis anima contēplationis habitū sit adepta, corpore tamen inclusa, corpori vt seruiat, à contemplationis actu aliquādo cesset, necesse est: tumq; ea ratione à sponso deseritur. Idcirco enim dicit: Dum flagrantissimus est æstus, &

fugiunt vmbræ, hoc est, eo ipso tẽpore, quo adhuc vis diuinæ charitatis sponsã inflãmat, & fugatis tenebris illustrat mẽtem eius, vel dum illa tantisper redit ad humanum diem, siue vmbrã noctis, fecedam, inquit sponsus, ad tempus, in cęlos omni odorum suauitate abundantes.

,, ¶ *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonũ, de montibus pardorũ. Vulnerasti cor meũ, soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ, soror mea sponsa? pulchriora sunt vbera tua vino, & odor vnguentorum tuorum super omnia aromata. Fauus distillans labia tua sponsa; mel & lac sub lingua tua; & odor vestimentorum tuorum, sicut odor thuris. Hortus cõclusus soror mea sponsa: hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cũ pomorum fructibus. Cypri cum nardo, nardus, & crocus, fistula & cinnamomum cum vniuersis lignis Libani; myrrha & aloe cum omnibus primis vnguentis. Fons hortorum: puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.*

Spõsus, ac si sponsę absentiã diu ferre nõ posset, paruo interuallo ad eã reuertitur: eiusq; puritate ac forma collaudata, postulat vt eodẽ mentis candore ac robore ad ipsum redeat, alliciens eã amantissima inuitatione, eaq; repetita, præsenti ac præstanti amoris præmio, adducto ante eius oculos horrore mũdi, ad quẽ est regressa, vtpotè difficultatibus pleni, & qui receptaculũ etiã sit leonum atque pardorũ, hominũ, nimirum, vi, & arte à solitudinis quiete animã reuocantium: Inprimis autẽ quòd corde ab ea vulneratus sit, quasi sagitta, vno contẽplationis eius oculo, ligatusq; ab eadem vno recti amoris eius vinculo, quasi vno crine colli: quòd castissimi eius amores, sua uitatesque, quas expertus est, eam spiritualiter amando, superent omnia terrena solatia, illa quoque, quæ vel odorum fragrantia homines mulcent ac tenent, vel suæ dulcedinis vi etiam inebriant. Osculum eius, siue coniunctionẽ ipsam charitatis, fauũ esse, ex quo distillat mel & lac in ore spõsæ, hoc est, in ipso eius amoris spiritualis actu, exitũ de corpore, veluti de indumento ad contemplationem sponsi, odorẽ esse suauissimũ: statum denique sponsæ contemplantis solutum omnino & vacuum rerum creatarũ cura & cogitatione, vt soli spõso vacet, hortum esse cõclusum omni pretiosorũ fructuũ vbertate conspicuum; fontem obsignatũ, qui quò magis impeditur, ne effluat ad iuuandos alios, eò maiore impetu ad internarum animæ facultatum hortos irrigandos, relabitur.

Tertius amoris gradus, siue tertius Spõsæ Status, qui in quinto, sexto, & septimo Canticorum capite describitur.

CAPVT XII.

Cantic. 5.

¶ *Surge Aquilo, & veni Auster, & perfla hortum meum, & fluent aromata illius.* ,,

TRANSITIO est ad tertium amoris statum, ad quẽ sponsam præparat sponsus, oratione conuersa ad Aquilonem & Austrum. Aquiloni imperat, vt maturet fugam, volens sponsam ab eo somno excitare, quo tota in vnius sponsi contemplatione defixa, & in eius solius amore conquiescẽs, frigefacta & penè mortua externis actionibus cernitur: contrà, Austrum inuitat, vt calore suo virtutum sponsæ, charitatis præsertim, aromata liquefaciat, vt dilapsus eorum odor latè diffundatur in salutem animarum.

¶ *Veniat dilectus meus in hortum suũ, & comedat fructũ pomorũ suorũ.* ,,

Flare

Flare Austrum feruentioris charitatis ad salutem animarum quęrendam, idem esse ac fluere ad consolationem proprij augendam opinata sponsa, rogat sponsum, vt hortum sui cordis inuisat, hoc est, nouo amoris additamento cumulet, quo vicissim ipse suauitate eius, quasi recentibus pomis pascatur.

,, ¶ *Veni in hortum meum soror mea*
,, *sponsa: messui myrrham meam cũ aro*
,, *matibus meis: comedi fauum cum mel-*
,, *le meo: bibi vinum meum cum lacte*
,, *meo. Comedite amici, & bibite, & ine*
,, *briamini charissimi.*

Se iam hoc functum munere respondet sponsus: ac hortũ cordis ingressum charitatis eius dulcedine saturatum sæpius esse: nunc velle se, vt fructus amoris sui proponat etiam alijs, & eos consuetudine ac prædicatione sua in amicos homines charissimosq; deriuet.

,, ¶ *Ego dormio, & cor meum vigi-*
,, *lat: vox dilecti mei pulsãtis: Aperi mi*
,, *hi soror mea, amica mea, colũba mea,*
,, *immaculata mea: quia caput meũ ple-*
,, *num est rore, & cincinni mei guttis*
,, *noctium.*

Sponsa adhuc secundo contẽplationis somno detenta corporis sensibus, Deo tamen animo vigilante, sponsus queritur, se quasi in viam eiectum extra domum, hoc est, extra multorum corda manere, & in cæcitatis eorum tenebricosis noctibus rore quodam frigoreque nocturno madentem comam, & rorãtes cincinnorum fimbrias gerere: quòd cęlestis sapientia, quæ à Deo tanquã à capite fluit, eiusq; admirabilis pulchritudo quasi frigeat, & obscurata delitescat, penuria eorũ hominũ, quorum est eam exemplo verboq; illustrare. Obnixè igitur & amãtissimè obsecrat spõsam, vt sibi aditum aperiat in hominum animos.

,, ¶ *Expoliaui me tunica mea, quo-*
,, *modo induar illa? laui pedes meos, quo*
,, *modo inquinabo illos? Dilectus meus*
,, *misit manum suam per foramen, &*
,, *venter meus intremuit ad tactum eius.*
,, *Surrexi, vt aperirem dilecto meo: ma-*
nus mea stillauerunt myrrham, & di- ,,
giti mei pleni myrrha probatissima. ,,

Recusat spõsa, quę corpus, mẽte ex eo excedẽdo, quodãmodo exuerat, illud iterũ induere, dũ restituitur corporis actionibus, & q̃ liberãdo affectus oĩ ab administione terrena, quasi pedes animi abluerat, illos iterũ inquinare sordibus humanæ cõsuetudinis, cũ hominibus agẽdo. Ab hac sentẽtia deducitur à spõso instinctu quodã occultiore, quo is viscera misericordiæ eius ad cõmiserandos humanos casus flectit. Quare vehementi miserationis affectu experrecta sponsa, tertium statum amoris ingreditur, surgitq; à contemplatione, vt in hominum corda sponso aditum patefaciat actionibus & prædicationibus pœnitẽtiæ, quæ myrrha est, eaq; probatissima.

¶ *Pessulum ostij mei aperui dilecto* ,,
meo; at ille declinauerat, atque transie ,,
rat. Anima mea liquefacta est, vt lo- ,,
cutus est. Quæsiui & non inueni illũ: ,,
vocaui, & non respondit mihi. Inuene ,,
runt me custodes, qui circumeunt ciui- ,,
tatem: percusserunt me, & vulnera- ,,
uerunt me: tulerunt pallium meum ,,
mihi custodes murorum. ,,

Statuit spõsa intermittere cõtẽplationis actũ, & impedimentũ hoc salutis hominũ, quasi pessulũ tollere. Vacat ergo aperiẽdo ostio salutis animarũ. Sed interim abisse spõsum animaduertẽs eius absentiã deplorat. Cõmemorat vim suauitatis eius, eã videlicet, qua intus cõmota sunt viscera eius ad cõmiserationẽ aliorũ, quærit illũ, & vocat, nec ille se restituit. Quin inuentã se dicit, in animabus scilicet, quas spõso acquisiuerat, à custodibus lustrãtibus ciuitatẽ, hoc est, à Rectoribus mundi, & tenebrarum, qui circumeunt [quærentes quem deuorent;] qui percusserũt eã, colaphizantes eã stimulis carnis, & grauibus tẽtationibus; & vulnerauerunt, allicientes ad peccati cõsensum: Denique expoliauerunt eam pallio suo, hoc est, Christo, quo animas illas laboriosis suis actionibus induerat.

¶ *Adiuro vos filiæ Ierusalem, si inue-* ,,
neritis dilectum meum, vt nũcietis ei, ,,

,, *quia amore langueo. Qualis est Dilectus tuus ex dilecto, ò pulcherrima mulierum; qualis est Dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos?*

Adiurat sponsa adolescentulas perfectionis studiosas, vt quādo ab se discessit spōsus, significent illi, si fortè occurrant, se præ nimio eius amore deficere. Supplicibus hisce verbis excitatæ Adolescētulæ, pulchritudinē sponsæ, quam antè nō agnouerant, prædicantes rogant eā obnixè, vt quoniam tā grauiter ipsas adiurauit, edisserat, qualis tādē sit ille spōsus, quē præ alijs & amat, & amabilē pdicat.

,, ¶ *Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Caput eius aurum optimum: Comæ eius sicut Elatæ palmarum, nigræ quasi coruus. Oculi eius sicut colūba super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluenta plenissima. Genæ illius sicut areolæ aromatū consitæ à pigmentarijs. Labia eius lilia distillantia myrrham primā. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Venter eius eburneus, distinctus sapphiris. Crura illius, columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Species eius vt Libani, electus vt cedri. Guttur illius suauissimū, & totus desiderabilis. Talis est Dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Ierusalem.*

Satisfacit Adolescentularum postulationi sponsa, pingitq; diuinis coloribus sponsum. Ex albo & rubro mixtus color diuinæ humanæque naturæ societas & complexus est, quo antesignanus est omnium prædestinatorum Christus: Aureū caput, gratia & charitas fons reliquarū virtutum eius. Capillus pulcher & bene pexus ad similitudinem multiplicis fili, quod ex palmæ theca primum erūpens nigticanti colore splendescit, cogitationes eius sunt atque consilia euigilatissima, saluberrima, & quæ sua specie alliciant intuentes, nigroreq; dissipatas oculorū vires & intentionē cogāt in vnum spōsum. Mansuetudo spōsi est columbæ oculus, & qui eum ambit quasi purpureus orbis, ignea amoris eius vis: siue dona ipsa Spiritus sancti, quæ Christo insunt tanquā fonti, & ex eo vt flumina in homines influunt. Genæ eius areolæ diuersorum florum, cōspiratione pulcherrimæ virtutes sūt in Christi externa specie, quasi in vno cōspectu positæ ad cōciliandū amorem, modestia, verecūdia, ingenuitas, probitas. Labia distillantia myrrhā, diuina Christi est eloquētia, & dicēdi vis maxima: lilia autē, nēpe purpurea, propter amantissima, amabilissimaq; eius verba. Manus teretes, & ornatæ hyacinthis actiones perfectissimæ, & infinito pretio pretiosissimæ. Vēter eburneus, siue ebur intelligens, sapphiris distinctus, cor affectionū Christi sedes, eas ita tēperās, vt omnino rationi subijciat, efficiatq; omni pdicatione dignissimas. Fortitudo autē, qua nos quoque fortes Christus reddit eius maximo amore nixa, sine dubio crura & columnæ marmoreæ sunt, fundatæ super aureas bases. Vt autem explicet admirabilem Christi excellentiā, qua Angelos ipsos longè superat, cedro altissimæ super altissimū Libanum sitæ similem dicit. Denique guttur eius suauissimum, vox Christi est, qua animā intus alloquens sensim in cor eius illabitur tanta suauitatis affluentia, vt ea eius amore incēsa clamet: [Totus est desiderabilis. Vel, Tot⁹ desideria. Talis est Dilectus meus, & ipse est amicus meus. Vel, Talis est Amor me⁹, filiæ Hierusalē.

¶ *Quo abijt Dilectus tuus ò pulcherrima mulierum? quo declinauit Dilectus, & quæremus eum tecum?* ,,

Verbis spōsæ de sponso adeò eleganter suauiterque colloquentis, ita captæ atque incensæ sunt sponsi amore fideles animæ, vt solicitè quærant ex ea, vt edisserat, quonam ille diuerterit: se enim solicitudinis eū quærendi socias esse velle.

¶ *Dilectus meus descendit in hortū suum ad areolam aromatum, vt pascatur in lilijs, & lilia colligat. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.* ,, Ca. 6. Cāt.

Quibus illicò respondet spōsa, se adhuc inter homines ad eorū salutē commorante,

morante, ad cordis sui hortulũ spõsum esse reuersum; ac se, rationem adinuenisse, qua etiam inter hominum turbas ipsa sponso, & sibi vicissim spõsus mutuo posset amore cõiungi. In hoc enim amoris statu, quamuis initio, cum à contemplatione disceditur, internum illud diuinæ præsentiæ solatium, æstusq; amoris deferuescat; progressu tamen temporis ac laboris propter sponsum suscepti, inuenit facilè anima, etiã inter homines, tempus vacandi Deo, eoque summa cũ animi suauitate perfruendi.

¶ *Pulchra es amica mea, suauis & decora sicut Ierusalem; terribilis, vt castrorum acies ordinata.*

In hoc statu spõsus laudat fidelẽ animã, dicitq; ipsam adeò pulchrã nobilẽque esse ac Thersa & Hierusalẽ Regum Israël & Iuda regias principesq; ciuitates: eiusq; oculorũ coniectũ adeò vehementẽ esse atq; violentũ, vt eorũ acies ei ita formidolosa sit, ac acies militũ ad dimicandũ instructa. Proinde sequitur:

¶ *Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt.*

Hoc est, deiice paululũ oculos tuos à me: eorũ enim acerrimam vim ferre nõ valens, ab ea, in cuius, ait, vultu alioquin oculi mei habitant, oculos abstinere cõpellor, tantisper dum respiro.

¶ *Capilli tui, sicut grex caprarum, quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui, sicut grex ouium, quæ ascenderunt de lauacro; omnes gemellis fetibus, & sterilis non est in eis. Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ, absque occultis tuis.*

Laudat spõsam similiter ad laudationẽ primi status pulchritudine, vt oculorum, sic capillorũ, dentium, genarũ: quæ quid significent, capite secũdo exposuimus, & in calce huius adhuc dicemus.

¶ *Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus. Vna est colũba mea, perfecta mea: vna est matris suæ, electa genetrici suæ.*

Sermonem paucis concludens, affirmat, animas in secundo cõtẽplationis statu esse veluti reginas, vxoresq; multas: in primo verò statu qui actuosus est, tanquã concubinas plures: Incipientes, quæ quasi adolescentulæ, ad nullum adhuc perfectionis statum peruenerunt, ad perfectionem tamen aspirare cœperunt, innumerabiles esse. Animã autem, quæ tertium hunc statum ex actione & contemplatione cõflatum, tenet, vnam esse veluti columbam, pulcherrimam, perfectissimam, vniceq; à se dilectam.

¶ *Viderunt eam filiæ, & beatissimam prædicauerunt: reginæ, & concubinæ, & laudauerunt eam.*

Prærogatiuam & excellentiam sponsæ agnitam esse ait atque laudatam ab alijs animabus, quæ multis rebus ea inferiores sunt.

¶ *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Descendi in hortum nucum, vt viderem poma conuallium, & inspicerem si floruisset vinea, & germinassent mala punica. Nesciuit anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab. Reuertere, reuertere Sulamitis; reuertere, reuertere, vt intueamur te.*

Propter dignitatẽ autẽ, qua spõsa eminet inter alias animas, affirmat spõsus, illã, sicut Auroræ stellã inter alias stellas emicare. Et quidẽ ob actionis pfectionẽ qua pdita est, extare inter eas, sicut lunã; At propter cõtẽplationis lucẽ, instar solis, maximo fulgore cõpleri. Propter vitã denique, quæ ex vtroq; gradu cõstat, similẽ esse dicit militiæ castrorũ, nimirũ cœlestis exercitus, q̃ innumeris radijs, quasi tot amoris iaculis sponso traiecto terrorẽ iniecerit. Idq; ex eo confirmat, quod cùm aliquando ad spõsam, tãquã ad hortũ nucũ pomorumq;, animi gratia, diuertisset spõsus, statum ac in eã oculos intendit, ita eius aspectu ardentem amorẽ spirante perculsus, & consternatus animo est, ac si in expeditissimas nobilissimi exercitus ĩ ipsũ irruẽtis quadrigas & acies ex inopinato incidisset. Id

porrò intelligens sponsa declinat ad tẽpus sponsi præsentiam: quod ille minimè ferens, terq; quaterq; eam ad se suauissimè reuocat.

Ca. 7. Cãt. ¶ *Quid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum? Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia Principis? Iunctura fœmorum tuorũ, sicut monilia, quæ fabricata sunt manu artificis. Vmbilicus tuus, crater tornatilis, nunquã indigens poculis. Venter tuus, sicut aceruus tritici, vallatus lilijs. Duo vbera tua, sicut duo hinnuli gemelli capreæ. Collum tuum, sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscinæ in Hesebõ, quæ sunt in porta filiæ multitudinis. Nasus tuus, sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum. Caput tuum, vt Carmelus; & comæ capitis tui sicut purpura Regis vincta canalibus. Quàm pulchra es, & quam decora charissima in delicijs. Statura tua assimilata est palmæ, & vbera tua botris. Dixi, ascẽdam in palmam, & apprehendam fructus eius, & erunt vbera tua, sicut botri vineæ, & odor oris tui sicut malorum: Guttur tuũ sicut vinum optimũ, dignũ dilecto meo ad potandũ, labijsq; & dentibus illius ad ruminandum.*

Spõsa reuertẽte, mirificè illius aspectu delectatus spõsus, pulchritudinẽ perfectionis, quã in hoc gradu tertio obtinet à pedibus ad caput vsq; (nõ sine magno mystici cuiusdã ordinis Sacramẽto) miris quibusdã laudibus præconijsq; extollit, suas in ea delicias omnes positas affirmãs; seq; eius virtutibus admirabilibus, clarissimisq; inter se cõcinẽtibus captũ. Pedes, gressusq; officia sunt virtutũ externa, quibus virtutes internæ nituntur, præcipuè verò humilitas, lenitas, mãsuetudo, quæ perfectã animã amabilẽ reddũt, & principis filiæ nomine, hoc est, animo excelso ac generoso dignã. Iuncturæ fęmorum sicut monilia, fortitudo Christiana est, instar artificiati monilis teres atq; perfecta. Vmbilicus & vẽter, tẽperãtia: Vbera, Iustitia, liberalitas. Collũ & oculi, oratio, & cõtẽplatio amoris plenissima: Nasus, grauitas, & prudẽtia: Caput, gratia, & charitas. Capilli purpurei, cogitationes sũt, amoris, à quo deriuãtur, colore suffusæ. Admiratus proptere a spõsus tantã pulchritudinẽ, sponsam sibi in sancto amore ac in delicijs esse cõmemorat: simulq; structurã virtutum antedictarũ adeò excelsam esse, & altã, vt sibi etiã cũ labore multo tanquam in procerã palmã ascendendũ in eam omnino sit, ad colligẽdos gustãdosq; suauissimos earum fructus. Deniq; sermones spõsæ de rebus spiritualibus ac diuinis vberrimos esse, dulcissimos, efficacissimos, nec dignos solùm qui summa gratia à spõso excipiãtur, sed etiã quos ille assiduè animo repetat, ac ruminetur.

¶ *Ego Dilecto meo, & ad me conuersio eius: veni Dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis. Mane surgamus ad vineas: Videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt: si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi vbera mea. Mandragoræ dederunt odorem. In portis nostris omnia poma: noua, & vetera, Dilecte mi, seruaui tibi.*

Sponsa statim Dilecto in amore respõdens, se totã, & quæ sua sunt omnia, cũ summa animi submissione, spõso cõmittit; inuitans eum ad solitudinẽ cordis sui, vt in ea tempestiuè, hoc est, oportunè, & magna cũ vigilantia, simul cum sponsa collustret vineam animæ, nũ flores bonorũ desideriorum fructus edant actionum sanctarum; nũ magna sit spes, vt esse debet, maioris in dies progressionis in via perfectionis: quomodo crescant amor Dei, & proximi, duo vbera sponsæ, quibus suauissimè pascitur sponsus: an latè fundatur euangelicæ castitatis odor. Hæc omnia, ait sponsa, domi nostræ tibi cõdita seruo, ò sponse; [Noua,] inquam, [& vetera,] hoc est, Quidquid mihi nouis gratiæ muneribus abs te donatum est, & deinceps quotidie datur; & quidquid itẽ, antiquo tuo beneficio, abs te mihi insitum fuerat à natura.

Quarti

Quarti Amoris gradus, siue quarti sponsæ status; qui in octauo Canticorum capite describitur, explicatio.

CAPVT XIII.

Ca. 8. Cāt. ¶ *Quis mihi det te fratrem meum, sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer te, & me iā nemo despiciat? Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ: ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum meorum. Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Adiuro vos filiæ Ierusalem, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.*

SPONSA à tertio amoris & perfectionis statu, ad quartū statū, summumq; charitatis gradū contendit; vt sicut ante in tertio à Dei contēplatione, misera tione cōpulsa, ad subleuandos homines descenderat: sic nunc ab hominū salute procurata, ad Deū iterum contēplandū, amoreq; possidendū reuertatur. Siquidē in Canticis vterq; progressus cōtinetur: ille nimirū, quo anima rectà ad Deū proficiscitur, Deoq; se iungit, & is, quo cū eadē à Deo ad homines deflexisset, rursus ab hominibus redit ad Deū. Primus est veluti motus rectus, quo anima Deū diligens ad Deū ascendit vi contemplationis: Secūdus est quasi circulus, cuius exordium Deus est: Dei enim amore excurrit ab eo anima ad homines: terminus Deus idem, ad quem eiusdem amoris vi recurrit ab hominibus. Primus perficitur duobus prioribus amoris, & perfectionis gradibus; Secundus, posterioribus duobus: Initium prioris progressionis, primus gradus est; finis secundus: posterioris initium, tertius est; quartus, finis.

Primus progressus. *Secundus progressus.*

Sponsa igitur in tertio gradu posita, post multos exantlatos labores in ope hominibus ferenda, postq; vberes fructus ex ea exercitatione collectos, ad quartū amoris gradum, æternam inquā remunerationem & requiem expetendam, accenditur. Libertatē nāq; filiorū Dei ardentissimè appetens, simulq; vinculis carnis exolui, & esse cum Christo, non amplius inuitat ad amplexus, vt sub vmbris occultatum, aut quasi præ pudore velatum sponsum, sed omni suspicionis timore sublato palàm, & corā Angelis Dei, castissimè vt fratrem amplecti, osculariq́ue percupit, asserens tunc sibi beati cōplexus & amoris vinculis tenēdum eum ac fruendū, introducēdumq; in sanctam domum cœlestis Hierusalē matris nostræ: ibiq; hausturam se ex eo rectam rationem illum perfectè amādi, amoribusq; illius inseruiendi, vicissimque illi amorem suum, quasi præstātissimi vini, & iucundissimæ potionis poculū propinaturā: quæ sunt ipsa vbera matris à sponso sugenda. Ad hanc igitur libertatis spem exardescens sponsa, caput mentis tollens super sinistram manū vitæ præsentis, & propinquam iamiam æternæ vitæ dexteram arripiens, quasi inter sponsi amplexus placidissimè conquiescit; vt propterea res creatas, aut alias animas adiuret sponsus, ne eam ab hoc spirituali somno vlla vitæ mortalis illecebra audeant excitare.

¶ *Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectum suum?*

In hoc somno sponsa quartum tenet perfectionis gradum: in eoque duce cupiditate ac desiderio cœlestis patriæ, ab huius mundi deserto in paradisum, deliciarum domicilium penetrans, non solùm rerum corporearum incurrentibus imaginibus, sed ea etiam solicitudine liberata, qua in lucrandis hominibus tertius status occupatur, ita quiescit, vt cū summa cæterarum spiritualium animarum admiratione, præ nouo quodā amoris æstu, super dilectum suum quiete dulcissima seipsam reclinans, in cœlestis patriæ ac sempiternæ lucis splendore peruigilet.

¶ *Sub arbore malo suscitaui te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. Pone me vt signaculum*

,, *super cor tuum, vt signaculum super*
,, *brachium tuũ: quia fortis est vt mors,*
,, *dilectio; dura sicut infernus, æmulatio;*
,, *lampades eius, lampades ignis atque*
,, *flammarum. Aquæ multæ non potue-*
,, *runt extinguere charitatem, nec flumi*
,, *na obruent illam: si dederit homo om-*
,, *nem substantiam domus suæ pro dile-*
,, *ctione, quasi nihil despiciet eam.*

1. Ordinem cõmemorat sui progressus sponsa. Primò, ait, se cõciliasse sibi spõsum, & quasi excitasse ad amorem suum in primo contẽplationis statu, occultè tamen, & sub arboris vmbra; sit hæc me
2. ditatio crucis & passionis Christi. Secũdò excitauit illum sibi sub eadẽ vmbra, siue vt alij legunt, [destruxit] illũ, contẽplans quomodo ipsamet sponsa causa fuit, cur per mortẽ excideretur fili⁹ Dei spõsus eius Christus, factus homo, & in eius passionis, mortis, & multò maximè amoris contẽplatione conquiescens ad secundũ perfectionis gradum peruenit.
3. In tertio autem statu affirmat se genuisse illum magno cum dolore in visceribus earum animarum, ad quarum salutem magno studio & labore, ob amorẽ
4. sponsi incubuerat. Nunc autem aspirare se iam tandem ad quartũ amoris & perfectionis statum, in quo eã inter cor & brachium veluti signaculum firmum, ac minimè mutabile cõstitutam arctissimè complectatur spõsus, atq; deinceps semper in corde, & in oculis habeat. Ita siquidem Zelotypiæ in animo eius creuisse flammam, vt eius violẽtia, mortis, inferniq; vires inexpugnabiles superet, eundemq; ignem nec vexationum afflictionumq; aquis extingui, nec vlla consolationum terrenarum, aut facultatum quantavis copia obrui posse.

,, ¶ *Soror nostra parua & vbera nõ*
,, *habet: quid faciemus sorori nostræ in*
,, *die quando alloquenda est? si murus*
,, *est, ædificemus super eam propugnacu-*
,, *la argentea: si ostium est, compingamus*
,, *illud tabulis cedrinis: Ego murus, &*
,, *vbera mea sicut turris, ex quo facta*
,, *sum corã eo quasi pacem reperiens.*

Magna penuria in terris eorũ hominũ est, qui infirmã multitudinẽ regant, eique vberibus miserationis & amoris lac verbi præbeant; qui etiã illi sint vice turris, & propugnaculi aduersus spirituales inimicos: ob quã causam desideriũ cœlestis patriæ, quo sponsa exardescit, sæpenumerò propter hominũ salutem à sponso differtur, dũ animas, quæ intra secundi contẽplationis status murum, quasi intra amœnissimi pomœrij claustra cõcluduntur, promoueat ad tertij status vbera misericordiæ induenda, in salute hominũ curãda, muniendaque cõtẽplationis illius mœnia hisce actuosæ vitæ muneribus, quasi propugnaculis; ijsq; argenteis; quòd argenti sonitũ reddãt acutũ diuina concionatorũ verba; dũ pertingunt vsque ad intimas animorum cogitationes & volũtates: alias itẽ animas quæ primi status sunt, quarũ idcirco ostiũ patet adhuc rebus creatis, quòd nondũ sibi planè comparauerint contemplationis habitũ, quo illud tanquã tabula cedrina occluditur, ad perfectiorẽ hunc statum prouehat. Hac igitur spõsione facta tantisper iuuãdi animas, dum spõso sit factũ satis, asserit sponsa se murũ, vbera, & turrim alijs animabus euasisse; seque, eam penè in hac re pacẽ adeptam esse, quam ex ea, quam optabat, felicitate esset assecuta; atque ita in Dei voluntate prorsus acquiescit.

¶ *Vinea fuit pacifico in ea, quæ ha-* ,,
bet populos: tradidit eam custodibus; ,,
vir affert pro fructu eius mille argen- ,,
teos. Vinea mea coram me est. Mille ,,
tui pacifici, & ducenti, his qui custo- ,,
diunt fructus eius. Quæ habitas in hor ,,
tis, amici auscultant: fac me audire vo- ,,
cem tuam. ,,

Ex his verbis intelligitur, Deum Regem pacificum vineam multitudinis populorum animabus perfectioribus, quæ sponsæ sunt, excolendam, custodiendãque committere, non solùm vt hominũ ad salutem redeuntium fructum millesimum Deo referant, sed vt etiam sibi du centesimum colligant: dumq; suã aliorumq; salutem curant, [duplici honore, v qui benè præsunt, digni] habeantur. 1. Timoth. 5.
Nunc autem vineam sibi curæ esse fa-

tetur

tetur Deus, seq; illi custodes præficere, non minus tamen sibi cordi esse sponsam: quare ad sponsam, Ecclesiarum in hortulis cõmemorantem, conuersus hortatur eam, vt siquidem amici, hoc est, fideles populi eam auscultẽt, dum pascuntur ab ea verbo, & eius præcepto obtemperant, velle se tamen vocem quoq; eius audire; in oratione nimirum, ac contemplationis feruore.

„ ¶ *Fuge dilecte mi, & assimilare ca-*
„ *preæ, hinnuloq; ceruorum super mon-*
„ *tes aromatum.*

Ad extremum, sponsa vel amoris vim sponsiq; præsentiam ferre non valẽs, vel vt significet vniuersum hoc amoris canticum ita plenum esse altissimis Sacramentis, vt ea omnem humanam intelligentiam longè superent, ad fugam capessendam sponsum hortatur: idq; tanta velocitate, quanta id facerent cœlestes mentes: fugam autem, non in quemcunque locum, sed super montes aromatum; qui sunt cœlestes orbes, in quibus beati spiritus omnium virtutum odore fragrãtes, vt ratione præditi montes excellunt etiam ea capacitate, & perspicacia, quæ par est tantis mysterijs.

Hæc adumbratè, ex Cantico Canticorũ. Nunc ex Patribus distinctè, & copiosè, quoad possumus, eadem illustremus.

Cõparatio Actionis & Contẽplationis.

CAPVT XIIII.

DOctrinam Christianæ perfectionis ex sacrorũ librorum fontibus hauserunt Patres; vberiùs etiam explicarunt.

Primum. Ac primò illud ponunt, actionem antecedere debere contemplationi perfectæ. Actionis autem nomine accipienda est hoc loco, prauorum affectuum, cogitationum non solùm iniustarum & turpium; sed etiam inutilium, animæ & vitæ vniuersæ mortificatiò, diuinorũ præceptorum executio, & virtutum exercitatio. Sic sæpè S. Basilius, ibi præsertim, vbi docet, qua ratione aperire nobis aditum debeamus ad perpetuam de Deo cogitationem; quæ sanè vel contẽplatio est, vel contemplationi vnicè inseruit. *Basil. serm. ad Baptismum. Et constit. mon. cap. 5.*

Secundum. Ob hanc deinde rationem illud, tanquam consequens, subijciunt ijdem Patres, vitam quę in actione est, pr orẽ esse ea, quæ in contemplatione versatur. Sic S Gregorius: [Duæ sunt, inquit, sanctorum prædicatorum vitæ, actiua scilicet, & contemplatiua: sed actiua prior est tempore quàm contemplatiua; quia ex bono opere tenditur ad contemplationem. Et S. Bernardus: Quid est quod intrãtem Iesum Martha excipit, discurrit, & ministrat; Maria verò secus pedes sedens ingressi, in eius verbum cor suspendit? nisi quia prius est actio, postea verò cõtemplatio?] Hoc idem adeò inculcat Cassianus, vt sine hac affectuum actuosa compressione, ingentiq; vitæ puritate, obtineri posse sacrarum Scripturarum intelligentiam neget. Quod vel intelligendum est ad eum modum, quem antè scripserat S. Athanasius; ad scripturarũ, nimirum, sanctitatem capessendam, nõ magis dignè præparari hominis animũ, quàm cõscientiæ puritate & vitæ sanctimonia; Tunc enim diuinè de Deo philosophamur, cùm Deũ glorificamus, & portamus in corpore nostro: vel dicendũ (quod non obscurè ipsemet indicat) loqui Cassianum de donis Spiritus, qui [Scientia, Intellectus, & Sapiẽtia] nominantur. S. August. certè de dono intellectus differens affirmat, nonnisi [mundis corde] congruere: & constans est magnorum Theologorum sententia. Spiritus sancti dona, nonnisi hominibus sanctis Deique amicis dari. *Hom. 3. in Ezechiel.* *S. Bern. ser. 3. in Assũpt. B. M. V.* *Cass. coll. 1. & 14.* *Lib. de Inc. car. Verbi.* *Aug. lib. 1. de serm. Domini, c. 9.*

Tertium. Tertiò statuunt Patres, actionem longè diuturniorẽ contẽplatione esse oportere, non solùm antè, sed in ipso etiam cõtemplationis vsu, ita ac si septenario, in sex & vnum dispertito, sex partibus actioni tributis, septimam solam contẽplationi relinquerem. Seru. Hebræus, inquit S. Greg. emptus, sex annis seruire præcipitur, ita vt in septimo liber exeat in gratis. Quid enim per senarium numerum nisi actiuæ vitæ perfectio designatur? Quid per septenarium, nisi contemplatiua vita exprimitur? Sex ergo annis seruit, & septimo egreditur liber, qui per actiuam vitam, quam perfectè exhibuerit, ad contemplatiuæ vitæ libertatem transit. Et adhuc explicatius alibi: Cùm ab actiua vita ad contemplatiuam surgimus, *S. Gregor. homil. 3. in Ezechiel.* *Hom. 5. in Ezechiel.*

surgimus, quia diu mens stare in contemplatione non valet, sed omne quod de æternitate per speculum, & in ænigmate conspicitur, quasi furtim hoc, & per transitum videt, ipsa sua infirmitate, ab immensitate tantæ celsitudinis animus repulsus, in semetipsũ relabitur, & necesse est, vt ad actiuam redeat, seque ipsum continuè in vsu bonæ operationis exerceat, sicq; fit, vt ipsis suis bonis actibus, ad superiora rursus in contemplationem surgat.]

Quartum. Asserunt quartò iidem, meritis contemplationem actioni præstare. [Quia, ait S. Gregorius, contemplatiua vita minor quidem tempore, sed merito maior esse quàm actiua, sacri Euangelij verbis ostenditur; in quo duæ mulieres diuersa egisse referuntur. Marthæ cura non reprehenditur, Mariæ verò etiam laudatur: quia magna sunt actiuæ vitæ merita; sed contemplatiuæ, potiora. Vnde nec auferri vnquam Mariæ pars dicitur; quia actiuæ vitæ opera, cum corpore transeunt; contemplatiuæ autem gaudia, melius ex fine conualescunt.] *Lib. 6. mor. cap. 28. Lucæ 10.*

Quintum. Quintò, contemplatio de Patrum sententia, præmium est actionis: nec tamen eam quærentibus, aut procurãtibus semper datur; idq; duas ob causas. Prior est, quia ad eã aspirant aliqui nonnunquam nõ planè domitus terrenis affectibus, nec in virtutibus exercitati. [En fortè appetis & ipse (scribit S. Bernardus) contemplationis quietem, & bene facis, tantum ne obliuiscaris flores, quibus lectulum sponsæ legis aspersum. Ergo cura & tu tuum similiter circumdare bonorũ floribus operum; virtutũ exercitio, tanquam flore fructũ, sanctum otium præuenire: alioquin delicato satis otio dormitare voles, si non exercitatus quiescere appetas, & Liæ fœcunditate neglecta, solis cupias Rachelis amplexibus oblectari. Sed & præposterus ordo est ante meritũ exigere præmium, & ante laborem sumere cibum, cùm dicat Apostolus: Qui non laborat, non manducet. A mandatis tuis intellexi, inquit, vt scias, nisi obedientiæ mandatorum contemplationis gustum penitùs non deberi.] *Prima causa. Ser. 46. in Cantic. 2. Thess. 3. Psal. 118.*

Secunda causa. Posterior causa est, quia inepti nonnulli natura sunt ad contemplationem, non item ad virtutum actuosarum exercitationem: quare hi arcendi sunt, vt S. Gregorius monet, à contemplatione, in qua nõ sine erroris periculo versari possunt, & continendi intra fines actionis, in cuius munerib. fructuosè occupẽtur. *Lib. 6. mor. cap. 26.*

Ex his est & aliud S. Gregorij dictũ, actionem ad salutem nobis adultis esse necessariam: neque enim carere possumus vsu virtutum; contemplatione possumus. [Quandiu, ait, inter proximos viuimus, quamuis vtraque ex dono sit gratiæ, vna nobis in necessitate est, altera in voluntate. Quis enim cognoscens Deũ ad eius regnũ ingreditur, nisi prius bene operetur? Sine contemplatiua ergo vita, intrare possunt ad cælestem patriam, qui bona quæ possunt, operari non negligunt. Sine actiua autem intrare non possunt, si negligunt bona operari, quæ possunt. Illa ergo in necessitate est, hæc in voluntate: illa in seruitute, hæc in libertate.] *Hom. 3. in Ezechiel.*

Denique intelligat hic proficiens, sicut ineptum natura ad cõtemplationem accedere superuacaneum est; sic in ea velle versari eum, qui non antè diuq; in excolenda virtute, & se ipso peruincendo laborauerit, præposterum & omninò inutile ac noxium. Et quia de actione, hoc nomine accepta, à principio secundi libri huius operis ad hunc vsque locum scriptum est satis, finem facio, si prius, vt clausulam tractationis, verba hic S. Gregorij adscripsero, quæ sic habent: [Quisquis ergo iam in se contumelias carnis edomuit, superest vt mẽtem per studia sanctæ operationis exerceat: & quisquis iam mentem per sancta opera dilatat, superest vt hanc, vsque ad secreta intimæ cõtemplationis extendat.] *Lib. 6. mor. cap. 25.*

De duplici genere actionis; & de ea vita, quæ ex actione & contemplatione conflatur.

CAPVT XV.

Sed & alia adhuc ratione vsurpatur à Patribus nomen actionis; pro exercitatione, nimirum, sanctæ prædicationis, & functionibus eorum ministeriorũ, quæ ad proximos

ximos iuuandos in rebus præsertim spiritualibus necessariæ sunt. Sit Rector, ait Sanctus Gregorius, actione præcipuus. Et alibi: Actiua vita est, panem esurienti tribuere, verbo Sapientiæ nescientem docere.] Hæc actio contemplationi iuncta efficit aliud genus vitæ; quod quia cōponitur ex vtraque, à plerisque mixta vita dicitur: qua simul vtilitati hominum incumbitur, & Deo, suo tempore, vacatur. Atque vt contemplatio præstet actioni, sic vita mixta dignitate vtramque superat.

In Pastor. Par. 2. c. 1. Et ho. 14. in Ezech.

In actione hac versari potest homo dupliciter: vel cùm nulla, aut exigua deprauatarum affectionū mortificatione, expers item contemplationis, aut penè expers: vel contrà planè domitis perturbationibus animi, & factis iam in virtute progressionibus magnis.

Non desunt, qui rudes adhuc & tyrones, in vtroque exercitationis genere, mortificationis nempe & contemplationis, operam nauant animabus iuuandis, &, vt videtur, non inutilem: qui etiam audent se ijs, qui seuocant se ab omni negocio contemplandi gratia, præferre; quòd ipsi orent aliquando, agantq; cum Deo, sicut illi; homines etiam à peccatis ad virtutem vocent, quod non faciunt illi. Ideoque nobilissimum illud vitæ genus ex actione, & contemplatione coniunctum teneant, quod ipsam per se, contemplationem antecellit.

Verùm hi falluntur maximè, nec rem huius præstantissimæ viuēdi rationis, sed nomen vsurpant: studium sanè tradendæ doctrinæ sacræ populo de Augustini sententia (à quo nec sanctus Thomas dissentit) ad cōtemplationis statum aliquo modo pertinet: sed nec hoc, nec qualecunque orationis studium satis sunt, vt obtineatur ille perfectissimus status contemplatione superior: nec enim qui in hoc est constitutus, ad animarum lucra descendit ex actione studioue prædicto, sed ex cōtinua mortificatione, altissimaque contemplatione, vi diuini maximique amoris ex his quasi fontibus deriuati: quæ sententia sanctorum Patrum est constantissima.

Ser. 27. de verbis Domini. 2. 2. 181. art. 3.

Sanctus Gregorius vbi dixisset, eum, qui carne domita, sanctę operationis studia exercuit, antequam doceat alios, debere se ad secreta intimæ contemplatiōnis extendere, addit: [Neque enim perfectus prædicator est, qui, vel propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationis instantiā contemplanda postponit. Hinc est enim quod Abraham coniugem mortuam in sepulchro duplici sepelit; quia nimirum perfectus quisque prędicator extinctam à præsentis vitę desiderijs animam suam, sub bonæ operationis tegmine & contēplationis abscondit, vt à carnali concupiscentia sub actiua contemplatiuaq; vita, quasi insensibilis lateat, quæ prius mundi desideria sentiens mortaliter viuebat. Hinc est, quod humani generis Redemptor per diem miracula in vrbibus exhibet, & ad orationis studium in monte pernoctat: vt perfectis videlicet prædicatoribus innuat, quatenus nec actiuam vitam amore speculationis funditus deserant; nec contemplationis gaudia penitus operationis nimietate contemnant: sed quieti contemplantes sorbeant, quod occupati erga proximos, loquentes refundant. Speculando quippe in Dei amorem surgitur, sed prædicando ad proximi vtilitatem reditur. Et paulò post: Quem implet charitas, incendit: vnde & in Euangelio veritas dicit: Ignem veni mittere in terram. Idem antè tradiderat Sāctus Augustinus, præcipiens vt prędicator prius ad Deum leuet animam sitientem, vt bibat, quàm eructet; & prius impleat, quàm fundat. Et distinctius alibi: Ex tribus, inquit, illis vitæ generibus, ocioso, actuoso, & ex vtroque composito, quamuis salua fide quisque possit in quolibet eorum vitam ducere, & ad sempiterna præmia peruenire: interest tamen quid amore teneat veritatis, & quid officio charitatis impendat. Nec sic quisque debet esse ociosus, vt in eodem otio vtilitatem non cogitet proximi; nec sic actuosus, vt contemplationem non requirat. In otio, non iners vacatio delectare debet, sed aut inquisitio, aut inuentio veritatis, vt in ea quisque proficiat, & quod inuenerit, alteri non inuideat.]

Lib. 6. mor. cap. 25. Genes. 23. Luc. 6. Luc. 12. Lib. 4. de doctr. Christ. cap. 14. Lib. 19. de ciu. Dei, capit. 19.

Sed vtrumque genus vitæ, quod mistum aut est, aut videri potest, imperfectum, & perfectum, aptissimè describēs S. Bernardus, pulchrè illius temeritatem & pericula

Ser. 18. in Cant.

& pericula; huius emolumenta perfectionemq; commemorat. Sic enim habet: [Sed sanè cauendum in his, aut dare quod nobis accepimus; aut quod ero gandum accepimus, retinere. Rem profectò proximi retines tibi, si, verbi causa, plenus virtutibus cùm sis, forisq; nihilominus donis scientiæ & eloquentiæ adornatus, metu fortè aut segnitie, aut minus discreta humilitate, verbum bonum, quod posset prodesse multis, inutili, imò & damnabili ligas silentio. Certè maledictus quòd frumenta abscondis in populis. Rursum quod tuum est spargis, & perdis, si priusquam infundaris tu totus, semiplenus festines effundere; cõtra legem arans in primogenito bouis, & ouis primogenitum tondens. Nimirum vita atque salute, quam alteri das, te ipsum fraudas; dum sana vacuus intentione, gloriæ inanis vento inflaris, aut terrenæ cupiditatis veneno inficeris, & lethali apostemate turgens interis. Quã obrem si sapis, concham te exhibebis, & non canalem. Hic siquidem penè simul & recipit, & refundit; illa verò donec impleatur, expectat; & sic quod superabundat, sine suo damno communicat: sciens maledictum, qui partem suam facit deteriorem. Adhibet ad hoc idem confirmandũ diuersos scripturæ locos: Salomonis; Stultus profert totum spiritum suum simul: Miserere animæ tuæ placens Deo: Noli nimium esse iustus: Matthæi; Ne fortè non sufficiat nobis & vobis: ite potius ad vendentes, & emitte vobis: Apostoli; Non quod alijs sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate. Concludit denique: Implere prius, & sic curato effundere: benigna, prudensque charitas affluere consueuit, non effluere. Fili mi, ne perefluas, ait Salomon; Et Apostolus: Propterea debemus intendere his, quæ dicuntur, ne fortè pereffluamus. Quid enim? Tu ne Paulo sanctior? Sapientior Salomone? Alioqui, nec mihi sedet dutari ex te exinanito. Si enim tu tibi nequam, cui bonus eris? De cumulo, si vales, adiuua me: sin autem, parcito tibi.] Alibi etiam acriter reprehendit eos, qui antequam ad veritatis lucem per puritatem perueniant, prædicant.

Deut. 15. *Prouer. 29.* *Eccles. 30.* *Matt. 25.* *2. Cor. 8.* *Prouer. 5.* *Hebr. 2.* *Eccles. 14* *Ser. in Cantic. 62.*

Hæc S. Bernardus; qui postquam his locis exagitauit eos, qui audaciores sũt ad Apostolica ministeria, quàm par est, & vires eorum spirituales suppetunt; alio deinde loco docet, qua ratione, qui sese in contemplatione, post mortificationem exercuerunt, adiungendis Christo hominibus alacriter inuigilare debeant: [Hoc siquidem vera & casta contemplatio habet, vt mentem quam diuino igne vehementer succenderit, tantò interdum repleat zelo, & desiderio acquirendi Deo, qui eum similiter diligãt, vt otium contemplationis libentissimè intermittat, & rursũ potita votis aliquatenus, in hac parte tantò ardentius redeat in idipsum, quantò se fructuosius intermisisse meminerit; & item sumpto contemplationis gustu, valentius ad cõquirenda lucra, solita alacritate recurrat.] *Ser. in Cãt. 57.*

Sãctus Thomas etiam illud in primis opus doctrinæ, & prędicationis cõmendat, quod ex plenitudine contemplationis deriuatur. *2. 2. q. 188. art. 6.*

Quod si qui hunc statum obtinet, fortasse dubitat, quando, contemplatione intermissa, actioni, aut contemplationi operam dare debeat; is intelligat, non solum contemplatorem, sed rudem etiam hominem & inexercitatum, cum proximi spiritualis necessitas postulat, posthãbitis omnibus rebus occupationibusq; in eo instituendo, & excolendo, quacunque ratione possit, strenuè se laborare debere: [Vnicuiq; enim mandauit Deus de proximo suo.] Idque multò magis præstet oportet is, cui cura animarũ commissa est, non solùm cùm necesse est, sed etiam suo tempore assiduè. [Clama,] inquit Isaias, [ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam. Præconis quippe,] ait S. Gregorius, [officium suscipit, quisquis ad Sacerdotium accedit, vt ante aduentum Iudicis, qui terribiliter sequitur, clamando gradiatur.] Et hæc quidem necessitas & ipsa quædam est officij, licet non charitate seiuncta; quando apud S. Augustinum scriptum est: [Negotium iustum suscipit necessitas charitatis.] Extra verò hos casus necessitatis, S. Bernardus regulã huius deliberationis statuit esse orationem. Sic enim ait: [Vnicum in huiusmodi remedium, seu refugium oratio est, & frequens gemitus ad Deũ, vt quid, quando, & quatenus nos facere velit,

Eccles. 17. *Isaia 40.* *2. par. Pastor. c. 4.* *Lib. 19. de ciuit. Dei, cap. 19.* *Ser. in Cãtic. 57.*

velit, assiduè nobis demõstrare dignetur.

Habent præterea religiosi homines perfugium aliud non minus tutum, maiorum suorum consilium, iussionemve, quibus cum explorata planè est tam doctrina, quàm vita nostra, nihil est cur in huiusmodi rebus cùm imperantur, non promptissimè obtemperemus.

Sit igitur indubitatum, eos, qui sine mortificatione, & contemplatione se dant actuosæ vitæ ad salutẽ animarum (nihil dico de necessitate aut hominũ, aut officiorum) non esse in eo perfectissimo statu, quem ipsi putant, sibiq; eos in re hac tamdiu lenocinari, ac fucum facere, quandiu non elaborauerint pro viribus continua sui victoria, & recta contemplandi ratione, eum tandem gradum re attingere, cuius interim nomine sese oblectant.

Sit etiam certum, actuosam vitam duplicem esse; vnam imperfectã, quæ primo
1. statui sponsæ à nobis ex Cãticis ex-
2. plicato respondet, alteram perfectam, & alioquin mista dicitur, quæ eadẽ est cũ tertio statu eiusdem sponsæ. Superest nunc de ipsa cõtemplatione agere, quæ in priore actione prægustatur tantùm, habetur autem in posteriore, cuius ipsa fons & caput est; & secũdus amoris status est apud Salomonem.

De Contemplatione.

CAPVT XVI.

Ntiquissimum esse Contemplationis vsum, intelligitur ex Scripturis sacris, in quibus præter [soporẽ immissum in Adam *Genes. 2.* à Domino, quem ecstasin] fuisse, dubitandum non est; Legimus Isaac, inclinato iam die, egressum in agrum [ad meditandum.] *Genes. 24.* Et vt de alijs taceã, Dauid certè posuisse se totum in contemplandis, perspiciendisque diuinis rebus, legibus præsertim ac mandatis Dei, perspicuum est in Psalmis. Qui etiam cũ Deo agens canit: [Mane adstabo tibi, & videbo. *Psal. 5.* Vel vt legit S. Aug. Cõteplabor. Immò, Vnam, ait, *In Ps. 26.* petij à Domino, hãc requiram, vt inhabitẽ in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, vt contempler (sic idem legit) delectationem Domini.]

Dominum Iesum cõtemplationi, noctibus imprimis, operam dedisse, suprà retulimus ex S. Gregorio. Apostolos nõ minus contemplatores, quàm prædicatores fuisse, ex Actis Apostolorum apparet manifestè, & ex epistolis S. Pauli, qui etiam de se suiq; similibus scribit: *2. Cor. 4.* [Nõ contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna.]

Patres oẽs cõmuni consensu statuũt, in Ecclesia Christiana duas esse vitas, Lia *Luc. 10.* & Rachele primùm, deinde Martha, & Maria diuino consilio adumbratas, actiuam & contemplatiuã nominant: illam ab actione, hanc à contemplatione.

Richard. de S. Victore; [Vt possimus, *Lib. 1. de Contempl. c. 3. & 4.* inquit, commodius capere, quæ de contemplatione dicenda sunt, debemus primò, quid ipsa sit, definiendo quærere; & quomodo differat à cogitatione, vel meditatione. Et postea: Cogitatio per deuia quæque lento pede sine respectu peruẽtionis passim huc illucq; vagatur. Meditatio per ardua sæpè, & aspera ad directionis finem cum magna animi industria nititur. Contemplatio libero volatu quocunq; eã fert impetus, mira agilitate circumfertur. Et paulò post: Contemplatio, est perspicax & liber animi contuitus in res perspiciẽdas vsquequaque diffusus. Meditatio verò, est studiosa mentis intentio circa aliquid inuestigandum diligenter insistens. Vel est, prouidus animi obtutus in veritatis inquisitione vehementer occupatus. Cogitatio autem, est improuidus animi obtutus ad euagationem pronus.]

Sanctus Thomas sic exponit: [Cogitatio, *2. 2. q. 180. ar. 3. ad 1.* secundum Richardum, videtur pertinere ad multorum inspectionem, ex quibus aliquis colligere intendit vnam simplicem veritatem. Vnde sub cogitatione comprehendi possunt & perceptiones sensuum, ad cognoscendum aliquos effectus, & imaginationes, & discursus rationis circa diuersa signa, vel quæcũq; perducẽtia in cognitionem veritatis latentis: quamuis secundùm Augustinum *Lib. 14. c. 7.* decimo quarto de Trinitate, cogitatio dici possit omnis actualis operatio intellectus. Meditatio verò pertinere videtur

ad pro-

ad processum rationis, ex principijs aliquibus pertingentibus ad veritatis alicuius contemplationem: & ad idem pertinet consideratio, secundum Bernardum: *Lib. 3. de Anima.* quamuis secundum Philosophum, omnis operatio intellectus, cõsideratio dicatur: sed contemplatio pertinet ad ipsum simplicem intuitum veritatis. Hæc S. Thomas.]

Ex his facilè constat, quàm longè absint à vera contemplatione illi, qui, etiã sine mentis euagatione, multa animo voluunt, ex vno in aliud continuò dilabentes. Et quàm propriè de Richardi sententia, hi cogitãtes potius, quàm meditantes vel contemplãtes dici possint.

Sed quia naturaliter, & circa res naturales occupatis accidere hæc possūt omnia; illud hîc intelligendum est, in Euangelicam contemplationem iisdem gradibus nixam, eadem omnia conuenire, & simul alia plura, longeq; præstantiora. 1. Primò enim, est hæc Dei donum:[Re *Psal. 118.* uela, inquit Dauid, oculos meos, & con- *Ibidem.* siderabo mirabilia de lege tua; Et: Da mi *Psal. 26.* hi intellectum, & scrutabor legem tuã. Dominus denique illuminatio mea; qui *Iacob. 1.* & propterea Pater luminum à S. Iacobo appellatur.]

2. Est deinde donum Dei cõtemplatio, vel quoniam Deus menti imprimit species spirituales, per quas intelligantur res, quæ imaginibus illis adumbrantur, non sine phantasmatibus tamẽ: vel quia absque phantasmatibus, vllis diuino ac supernaturali lumine illustrata mẽs, infixa hæret rei quã contemplatur. Quamobrem, quod post explicandum est, Patres Dei gratiam contemplationi præsentem agnoscunt.

3. Tertiò, vera contemplatio ita altè ascendit, vt infra se relictis corporeis similitudinibus, in sinum conuolet æternæ veritatis. Adfero aliqua testimonia Sanctorum, & quidem præcipua: neque enim necesse est omnia.

Ser. 52. in Cant. Sanctus Bernardus: [Moriatur anima mea morte etiam, si dici potest, Angelorum (mortificationem, mortem hominum dixerat) vt præsentium memoria excedens, rerum se inferiorum corporearumq; non modò cupiditatibus, sed & similitudinibus exuat, sitq; ei pura cũ illis conuersatio, cum quibus est puritatis similitudo. Talis, vt opinor, excessus, aut tantùm, aut maximè contemplatio dicitur. Rerum enim cupiditatibus viuendo non teneri, humanæ virtutis est; corporum verò similitudinibus speculando non inuolui, Angelicæ puritatis est: vtrumque tamen diuini muneris est: vtrumque excedere, vtrumque te ipsum transcendere est; sed longè vnum alterum. Beatus qui dicere potest: Ecce elõ- *Psal. 54.* gaui fugiens, & mansi in solitudine. Nõ fuit contentus exire, nisi & longè se faceret, vt posset quiescere. Transilijsti carnis oblectamenta, vt minimè iam obedias concupiscentijs eius, nec tenearis illecebris: profecisti, separasti te, sed nõdum elongasti, nisi & irruentia vndique phantasmata corporearum similitudinum transuolare mentis puritate præualeas.

Sanctus Gregorius in eadem est sen- *Lib. 6. moral. cap. 27.* tentia: [Qui, inquit, culmen perfectionis apprehendere nituntur, cùm contẽplationis arcem tenere desiderant, prius se in campo operis per exercitium probent. Et paulò pòst: Ac deinde perpendant, si cùm ad semetipsos introrsus redeunt, in eo quod spiritualia rimantur, nequaquam secum rerum temporalium vmbras trahunt; vel fortasse tractas manu discretionis abigunt: si incircumscriptum lumen videre cupientes, cunctas circumscriptionis suæ imagines deprimunt; & in eo quòd super se contingere appetunt, vincunt quòd sunt.

Sanctus Thomas huiusmodi sanctorũ *2. 2. q. 180. art. 5. ad 2.* Patrum dicta sic exponit: [Contemplatio humana secundum statum præsentis vitæ, non potest esse absque phantasmatibus: quia connaturale est homini, vt species intelligibiles in phantasmatibus videat. Tamen intellectualis cognitio non sistit in phantasmatibus, sed in eis contemplatur puritatẽ intelligibilis veritatis: Et hoc non solùm in cognitione naturali, sed etiam in eis quæ per reuelationem cognoscimus. Dicit enim Dio- *Lib. de cœlesti hierarchia, cap. 2.* nysius, quod Angelorũ hierarchias manifestat nobis diuina claritas in quibusdam Symbolis figuratis, in cuius virtute restituimur in simplum radium, id est, in simplicem cognitionẽ intelligibilis veritatis. Et sic intelligendum est, quod S. Gregorius dicit, quod contemplantes, corpo-

corporalium rerum vmbras non secum trahunt; quia videlicet in eis non sistit eorum contemplatio: sed potius in consideratione intelligibilis veritatis.]

Lib. 7. Etymologiarũ, cap. 8. His consentanea sunt, quæ scribit S. Isidorus:] Tria esse genera visionum, per oculos corporis, per spiritum imaginarium, & per intuitum mentis. In hoc autem postremo genere, supremum locũ tenet Raptus & Ecstasis, quæ, vt somnia diuinitus immissa, diuinæq; allocutiones, per imagines fieri aliquando possunt; sic certum est sæpenumero accidere hominibus à sensibus simulachrisq; corporeis penitus abstractis. Ait enim *2. Cor. 5.* Apostolus: siue mente excedimus, Deo: Deus autem propriè imagine creata caret, quare multò magis corporea: quanquam negandum non est, in imagine etiam creata atque corporea, diuinum aliquid aliquando Deo reuelante, conspici, quod sine illa nequaquã cerneretur. Neque enim, ait sanctus Gregorius, omnipotens Deus iam in sua claritate conspicitur, sed quiddam sub illa speculatur anima, vnde refota proficiat, & post ad visionis eius gloriam pertingat.

De primo genere Cõtemplationis, quæ versatur circa Dei Maiestatem.

CAPVT XVII.

Serm. 62. in Cantica. De rebus iis, circa quas versari contemplatio debet, differens sanctus Bernardus, tria statuit genera contemplationis: Primũ, Perfectorum: Alterum, minus perfectorum, aut proficiẽtium: Tertium, eorum, qui à duobus superioribus gradibus adhuc absunt; sint incipientes.

Primum genus. Primum dicit esse de Regis ipsius, hoc est, Dei maiestate, æternitate, dignitate; atque de hoc simul docens quanta humilitate, puritate, & reuerentia tanta contemplatio subeunda sit, sic pergit; *Prouerb. 25* [Ne verearis illud, quod Scriptura minatur scrutatoribus maiestatis: tantùm affer purum & simplicem oculum, non opprimeris à gloria, sed admitteris; nisi nõ Dei, sed tuam quæsieris gloriam: hac excussa, securi scrutemur in petra, qua thesauri absconditi sapientiæ, & scientiæ sunt. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? *Psal. 54.* Ecclesia columba non opprimitur; quia nõ scrutatrix maiestatis est, sed voluntatis: nam quod maiestati attinet, interdum quidem & in ipsam intendere audet; sed quasi admirans, non quasi scrutans. Sed etsi quando per excessum rapi in illam cõtingat, digitus Dei est iste, dignanter leuans hominem, non hominis temeritas insolenter Dei alta peruadens. Cùm *2. Corin. 12* enim Apostolus raptum se cõmemoret, vt ausum excuset, quisnam alter præsumat mortalium, huic se diuinæ Maiestatis horrendo scrutinio proprijs intricare conatibus, & importunus contemplator pauenda irruere in arcana? ergo formidolosa scrutatio Maiestatis; at voluntatis, tam tuta, quàm pia. Quid ni tota diligentia scrutando instem Sacramẽto gloriȩ voluntatis, cui mihi parendũ per omnia scio?]

Lib. 5. de Consid. ad Eugenium. Idem sanctus Bernardus materiã contemplationis huius latissimè tractat, ad Eugenium scribẽs. Ego de plurimis pauca delibo. [Quid est, ait, Deus? Non sanè occurrit melius, quàm, Qui est, Qui est, misit me ad vos. *Exod. 3.* Quid item Deus? sine quo nihil est. Quid est Deus? Principium. Quid est Deus? Cui sæcula nec accesserunt, nec decesserunt, nec coæterna tamen. Quid est Deus? ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Ipse vbi? Incomprehensibilis est Deus. Antequam mundus fieret, præter ipsum *Rom. 11.* nihil erat: ergo in seipso erat. Quid est Deus? quo nihil melius cogitari potest. Deus Trinitas est, Deus triũ singularitas personarũ. Quid est ergo De⁹? quod ad vniuersum spectat, finis; quod ad electionem, salus: quod ad se, ipse nouit. Quid est Deus? voluntas omnipotens, beneuolentissima virtus, lumen æternũ, incommutabilis ratio, summa beatitudo, creans mentes ad se participãdum, viuificans ad sentiendum, afficiens ad appetendum, dilatans ad capiendum, iustificans ad promerendum, accendens ad zelum, fœcundans ad fructum, dirigens ad æquitatem, formans ad beneuolentiam, moderans ad sapientiam, roborans ad virtutem, visitans ad consolationem, illuminãs ad cognitionem, perpetuans

tuans ad immortalitatem, implês ad felicitatem, circumdans ad securitatem. Quid est Deus? Non minus pœna peruersorum, quàm humilium gloria. Quid est Deus? Longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Longitudo æternitas, latitudo charitas, sublimitas potentia, profundum sapientia. Timore, & amore affecta anima, veluti quibusdā duobus brachijs suis comprehendit, amplectitur, stringit, tenet, & ait: Tenui eum, nec dimittam. Et timor quidem sublimi, profundo; amor lato, longoque respondet.] *Cantic. 3.*

Possunt ad eandem rationem recenseri à contemplatore, ordine certo omnia diuina attributa, in quibus meditādo occupetur vel scholastico modo; vt exempli gratia, Deus est ens necessariū, & à se; & ideò præter ipsum nō est aliud, quate est vnus. Item quia est ipsum ens aut esse, est substātia infinitè perfecta, ac ideò maximè perfectus, immò infinitæ perfectionis; quare simplicissimus, immutabilis, æternus, immēsus, incomprehensibilis, vbique præsens, ob eandem summam perfectionem vita viuens intellectuali, & felicissima, oīa sciens; libertate prædìtus voluntatis, quod spectat ad res, quæ extra ipsum sunt, potens quidquid vult facere; immò & omnipotens, prædestinans ad salutem æternā, quos elegit per gratiam; reprobans ad sempiternam pœnam, quos culpa condemnat, & similia: vel certè proponendo ante mentis oculos quæ de Deo vno, & trino, Patre, Filio, & Spiritu sancto ex sacris literis intelligimus, & Symbolis Apostolicis & œcumenicis continentur; præsertim verò S. Athanasij Symbolo: vel deniq; ipsasmet sanctæ Scripturæ sententias, quibus de Deo, eiusq; natura, proprietatibus, ac virtutibus agitur, eruere, in eisq; recogitandis attentè, pieq; versari.

Primus vsus. Porrò duplex est vsus contemplationis huius, duplexq; ratio. Primùm quippe ea exercetur à perfectis hominibus, vt mente & animo in Deum, eiusq; Maiestatem summa cum reuerentia intueātur, in eaque conquiescant per se, nihil præterea quærentes. [Quis dabit mihi pennas, aiebat Dauid, sicut columbæ, & volabo, & requiescā? Et; Gustate, & videte. Ostende, petebat Moyses, faciem tuam mihi. Et iterum Dauid; Exquisiuit te facies mea; faciem tuam Domine requiram. Vacate, & videte quoniam ego sum Deus.] Cōparatur hic contēplationis actus auium volatui, quo se in aëre, quasi immobiles sistunt ad optatæ alicuius rei aspectum. Quare S. Greg. [Quid per pennas animalium, nisi contemplationes possumus sentire Sanctorū, quibus ad summa transuolāt, & terrena deserentes, sese in cœlestibus librant?] *Psalm. 54.* *Psalm. 33.* *Exod. 33.* *Psal. 26.* *Psal. 45.* *Lib. 6. mor. cap. 28.*

Secundus vsus. Deinde verò contemplatione hac vtuntur homines sancti, non solū vt contemplentur Deum; sed vt per cōtemplationem afficiantur à Deo, hauriantq; ex immēso illo Diuinitatis Oceano aquas æternæ salutis. Ad quem modum conformandam esse suam cōtemplationem à monachis Cassianus opinari videtur: [Cum arenę, inquit, maris, vndarumque numerum dimensum ei, cognitumque pauidi cogitamus, & alia. Sed perspicuè S. Bernardus, cùm de primo vsu dixisset: Prima & maxima contemplatio est, admiratio Maiestatis; hæc requirit cor purgatum, vt à vitijs liberum, atque exoneratum peccatis facile ad superna leuet; interdum quoque vel per aliquas morulas stupore & ecstasi suspēsum teneat admirātem; Addit de secundo vsu: Secunda autem necessaria est huic; est enim intuens iudicia Dei. Quo sanè pauido aspectu dum vehementius concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, initiat ad sapientiam, humilitatē seruat. Tertia contemplatio occupatur, vel potius otiatur circa memoriam beneficiorum; & ne dimittat ingratum, sollicitat memorantem ad amorem benefactoris. De talibus dicit Propheta loquens ad Dominum; Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt. Eructatio, gratiarum actio est. Quarta quę retrò sunt obliuiscens, in sola requiescit expectatione promissorum; quæ cùm sit meditatio æternitatis (siquidē quæ promittuntur, æterna sunt) longanimitatem alit, & perseuerātiæ dat vigorem.] Concludit, quatuor hæc respondere longitudini, latitudini, sublimitati, & profundo, quæ Apostolus de Deo cogitanda proponit. *Collat. 1. Cap. 15.* *Eccles. 1.* *Lib. 5. de Cōsiderat. in fine.* *Prima contemplatio.* *2.* *3.* *Psal. 144.* *4.* *Philip. 3.* *1. Cor. 4.*

Quod si quæras, Quemnā terminum habeat contemplatio illa omnium maxima *S. August. lib. 12. sup*

xima

Gen. c. 27. & 28. Epist. 112. ad Paulinam, c. 12. xima de Deo; quamve in hac vita de Diuina Maiestate cognitionem assequi possit contemplando mortalis homo; Aio S. Augustinum, & alios plerosque Patres existimasse, diuino munere S. Paulum adeò altè sublatum, vt diuinam Essentiã attigerit mente: quod quia illi accidit in raptu, S. Thomas explicat sic: [In hac vita potest esse aliquis dupliciter, vno modo secundum actum, in quantum scilicet actualiter vtitur sensibus corporis; & sic nullo modo contemplatio præsentis vitæ potest pertingere ad videndum Dei Essentiam. Alio modo potest esse aliquis in hac vita potentialiter, & non secundum actum; in quantum anima eius est mortali corpori coniuncta, vt forma, ita tamen, vt non vtatur corporis sensibus, aut etiam imaginatione; sicut accidit in raptu: & sic potest contemplatio huius vitæ pertingere ad visionẽ Diuinæ Essentiæ. Vnde supremus gradus contemplationis præsentis vitæ est, qualem habuit Paulus in raptu; secundum quem fuit medio modo se habens inter statum præsentis vitæ, & futuræ.]

2.2.q.180. art.5. Primo modo. Secũdo modo.

Homil. 14. in Ezech. Cæterùm extra raptum, & in statu cõtemplantium communi, sic habet S. Gregorius: [Quandiu in hac mortali carne viuitur, nullus ita in contemplationis virtute proficit, vt in ipso incircunscripto luminis radio mentis oculos infigat. Neque enim omnipotens Deus iam in sua claritate conspicitur: sed quiddam sub illa speculatur anima, vnde refota proficiat, & post ad eius visionis gloriam pertingat.] Et pòst: [Ea quæ sub ipso erant, implebant templum. Quia quidquid de illo modò conspicitur, adhuc non est ipse, sed sub ipso est. Sic Iacob Angelum vidit, & vidisse Deum fatetur: quia cùm ministeria eius conspicimus, iam multum est quod super nosmetipsos leuamur. Notandum verò est, quod dicitur: Implebant templum: quoniam etsi Angelus apparet, infirmæ tamen mentis desiderio satisfacit; vt si adhuc maius non potest, iam tamẽ minus quod videt, admiretur.] Hæc Sanctus Gregorius; quibus hæc subest sententia. Quod si quando intelligimus Deum tanquam rem aliquam, quæ sub sensum cadat, vt lucem, nubem, & simile quid, non existimemus, Deum esse notionem illam, simulachrumve mentis, quod phantasiæ obijcitur, sed potius quod res est: ibi duas esse animi notiones, vnam rei illius corporeæ, quam phantasia comprehendimus, & reuoluimus, aliam indistinctam, & quasi respicientem Deum, quem apprehendimus animo, vt similẽ rei illi corporeæ, quam præsentem mente versamus: ad eum modum, quo cum cogitamus Deum esse solem, illico apprehendimus admirabilem Dei sapientiam, potestatem, charitatem, vim effectricem omnium rerum, non quidem notione solis, sed ipsiusmet Dei, confusè tamen apprehensi, & cum respectu similitudinis, seu analogiæ ad lucem, calorẽ, & vim solis.

Genes. 33.

Sed hæc scholastica sunt; illud nostrum, quod quidquid sit de imagine illa mentis, certè diuinum illud, quod nobis in ea elucet, menti, vt S. Gregorius ait, [satisfacit;] & in eius contemplatione, quietis internæ gustus contingit.

De secundo, & tertio genere contemplationis cœlestis gloriæ, & Christi crucifixi: quibus addita sunt & alia duo, mundi & hominis.

CAPVT XVIII.

ALTERVM contemplationis genus, ait S. Bernardus, esse de statu & felicitate, & gloria ciuitatis supernæ, quo vel actu, vel otio ingens illa cœlestium ciuium occupata sit multitudo & perfecti: quidem, qui rimari ac penetrare arcana sapientię, & puritate conscientiæ audent, & intelligentiæ acumine possunt, habitare Deum in foraminibus petræ, in qua difficilius cauatur, nempe in Dei Maiestate. De reliquo, inquit, [in cauernis maceriæ, vt qui in petra per semetipsos fodere, aut non sufficiunt, aut non pręsumunt, in maceria fodiant; contenti vel gloriam Sanctorum mente intueri.]

Secundum genus.

Cantic. 2.

Primus gradus. . Primus huius contemplationis gradus est, considerare quæ ibi non sunt calamitates, & mala. S. Augustinus: [Vbi non est paupertatis metus, non ægritudinis imbecillitas, nemo læditur, irascitur nemo, inuidet nemo: Cupiditas nulla exardescit, nullum cibi desiderium, nullius honoris, aut potestatis pulsat ambitio, nullus ibi Diaboli metus, insidiæ Dæmonum nullæ, terror gehennę procul, ibi mors neque corporis erit, neq; animæ.] *Ser. 37. de Sanctis.*

Secundus gradus. Secundus gradus est, cōtemplari quæ ibi sint bona. [Partes beatitudinis,] scribit S. Anselmus, [sunt pulchritudo, agilitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, longæuitas, sapientia, amicitia, concordia, honor, potestas, securitas, gaudium: septem priores, ad corporis; septē posteriores, ad animæ pertinent beatitudinem.] *Li. de Similitudinib^s, cap. 48.*

Tertius gradus. Tertius gradus est, Sanctorum, Angelorumque societas. Verùm, ait Sanctus Augustinus, [super hæc omnia est consociari Angelorum, & Archangelorum cœtibus, Thronis etiam & Dominationibus, Principatibus, & Potestatibus, omniumq; cœlestium supernarumque Virtutum contubernijs perfrui, & intueri agmina Sanctorum splendidius syderibus micantia, Patriarcharum fide fulgentia, Prophetarum spe lætantia, Apostolorum in duodecim tribubus Israel orbem iudicantia, Martyrum purpureis victoriæ coronis lucentia, Virginumque choros candentia serta gestantes inspicere.] *S. August. loco citato.*

Quartus gradus. Quartus supremusque huiusce contemplationis gradus est in ipsismet Angelicis ordinibus, Sanctorumq; choris diuina quæ in ijs illucent, attributa cōsiderare. Facit hoc latè Sanctus Bernardus. Cernere, inquit, [est in his qui Seraphin appellantur, quomodo amet, qui vnde amet, non habet. In Cherubin, qui plenitudo scientiæ dicitur, Deum scientiarum Dominum esse, qui solus nesciat ignorantiam, totus sit lux. In Thronis, quàm non suspectus omni innocentiæ iudex sedeat in his. In Dominationibus, quantæ sit Dominus maiestatis, cuius nutu imperium constat. In Principatibus, principium ex quo omnia. In Potestatibus, quàm potestatiuè idē Princeps qui regit, protegat, contrarias potestates arcens, & propulsans. In Virtutibus vnam vbique æqualiter præsto esse virtutem; per quam omnia viuificat, efficacē, inuisibilem, immobilemque, omnia tamē mouentem vtiliter, tenentem fortiter. Quæ cùm in minus vsitata effecta apud mortales eruperit, miracula, siue prodigia vocant. Postremò in Angelis & Archangelis veritatem atque experientiam vocis illius: Quoniam ipsi cura est de nobis: qui talium nos & tantorū non desinit iucundare visitationibus, instruere reuelationibus, suggestionibus commonere, sedulitate fouere.] Et post multa præclarissimè in eundem sensum explicata: Deus, inquit, [amat vt charitas, nouit vt veritas, sedet vt æquitas, dominatur vt maiestas, regit vt principium, tuetur vt salus, operatur vt virtus, reuelat vt lux, assistit vt pietas.] *Li. 5. de Cōsiderat.* *1. Reg. 2.* *1. Petr. 5.*

Potest etiam (vt huic gradui accedat cumulus) si velit contemplator, diuina attributa, in beatissima Dei Matre, immò & in sacrosancta Christi Domini humanitate ad eandem rationem inuestigare eò excellentiore consideratione, quò tanto Angelorum omnium Ordinibus præstat sanctissima Virgo; & ipsam Virginem tam longè antecellit sacratissima Humanitas Christi, Filij Dei.

Tertium genus. Tertium denique genus contemplationis subijcit S. Bernardus in hæc verba: [Si cui ne hoc quidem possibile sit, huic sanè proponet Iesum & hunc crucifixum, vt & ipse absque suo labore habitet in foraminibus petræ, in quibus nō laborauit. Nec verendum quod patiatur repulsam, qui & vocatur, vt intret. Ingredere, inquit, in petram, abscondere in fossa humo à facie timoris Domini, & à gloria maiestatis eius. Infirmę adhuc & inerti animæ, quæ iuxta quod in Euangelio quidam de semetipso confitetur, fodere non valet, mendicare erubescit, fossa ostenditur humus, vbi lateat, donec conualescat, & proficiat, vt possit & ipsa per se sibi cauare foramina in petra, per quæ intret ad interiora Verbi, animi vtique vigore & puritate.] *Serm. 62. in Cantic.* *Isaia 2.* *Luca 16.*

Quartū genus. Sed his addi possunt alia genera contemplationis. Quartum nimirum, & est rerum creatarum consideratio: [Meditatus sum,] ait Dauid, [in omnibus operibus *Psal. 142.*

Li. de vera Religione, cap. 29. peribus tuis, & in factis manuum tuarũ meditabar.] Et quia, vt Sanctus Augustinus docet, [ne in consideratione creaturarum vana, & peritura curiositas exerceatur, gradus ex ijs ad immortalia & semper manentia faciendus est; ideo adiungit Propheta: Expandi manus meas ad te.] Hæc contemplatio est *Rom. 1.* valde vtilis; Siquidem [inuisibilia Dei, à creatura mundi, per ea quę facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque eius virtus & diuinitas:] & res *Psalm. 18.* creatæ gloriam Dei prædicant: [Cœli enim enarrant gloriam Dei.]

Multæ autem sunt rationes, quibus contemplator ascendit ad Deum à creaturis: sed illa præstantissima, qua vsus *Lib. 11. Cõfess. c. 4.* est Sanctus Augustinus cum Deo agẽs: [Tu Domine fecisti ea, qui pulcher es; pulchra sunt enim: qui bonus es; bona sunt enim: qui es; sunt enim. Nec ita pulchra sunt, nec ita bona sunt, nec ita sunt, sicut tu conditor eorum; cui comparata, nec pulchra sunt, nec bona sunt, *Li. 3. de Cõtemplat. c. 7. 8. & 9.* nec sunt: Scimus hæc, gratias tibi, & scientia nostra scientiæ tuæ comparata ignorantia est.] Legatur etiam Richardus de S. Victore.

Quintũ genus. Quintum etiam accedat genus cõtemplationis, ex consideratione nostri met. *Lib. de Praparat. c. 61. & 62.* Nam rectè scriptum est apud eundẽ Richardum: [Frustra cordis oculum erigit ad videndum Deum, qui nondum idoneus est ad videndum seipsum.] Et postea: [Præcipuum & principale speculum ad videndum Deum, est animus rationalis.] Sic enim [inuisibilia Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.] Vbi quæso, quàm in eius imagine, cognitionis vestigia expressius impressa *Psal. 138.* reperiuntur? Mirabilis, ait Dauid, [facta est scientia tua ex me; Et: Signatũ *Psal. 4.* est super nos lumen vultus tui Domine.] *Li. 10. Confess. c. 7.* Certè S. Augustinus ait: [Per ipsam animam meam ascendam ad illum:] nempe anima spiritus est, & spiritus est Deus. Anima intelligens est, & Deus summa Sapientia. Anima memorans est rerum antiquissimarum; & Deus æternus est. Anima liberè vult, & amat: & Deus summa libertas, summus amor & charitas. Anima corpus administrat, Deus mundum. Quid dixerim de donis supernaturalibus, quibus exornantur à Deo amicorum eius animæ? Speculum denique ad videndum Deum est anima. Sed ait Richardus: [Illud verus Ioseph, tenere, tergere, & indesinenter inspicere debet. Tenere, ne deorsum corruens, terræ per amorem inhæreat: tergere, ne inanium cogitationum puluere sordescat: inspicere, ne ad inania studia, intentionis suæ oculum reflectat.] *Ibidem.*

De ijs quæ cum contemplatione coniuncta sunt: & qua ratione ad eam perueniatur.

CAPVT XIX.

POSTQVAM de ipsa contemplatione, vt potuimus, disseruimus, ea explicare oportet, quę contemplationẽ, vel antecedunt, vel comitantur, vel consequuntur. Ex quo etiam constabit, qua ratione ad eam præparandus sit hominis animus, & in ea continendus.

Et quidem quod spectat ad ea, quæ antecedunt, non repeto, quæ scripsi tertio libro, capite vigesimo primo, de impedimentis orationis; præsertim de sensu egenie, & culpa mordente.

Vniuersè igitur loquendo: Duo sunt, inquit S. Thomas, [quæ impediũt actum contemplationis: Vehementia passionũ, per quam abstrahitur intentio animæ ab intelligibilibus ad sensibilia, & tumultus exteriores occupationum.] Hinc conficit S. Doctor, virtutes morales necessarias ad contemplandum, quippe quæ tollant exuperantiam passionum, & sedent exteriorum occupationum tumultus. Et propterea S. Gregorius: [Necesse est, vt perfectus quisque prius in virtutibus mentem exerceat, atque hanc postmodum in horreum quietis condat.] *2. 2. q. 180. art. 2.* *Primũ antecedens.* *Lib 6. mor. cap. 28.*

Illæ autem virtutes præcipuè contemplatori sunt exercendæ strenuè, quæ terrenos omnes affectus extinguunt: quia vt explicat Cassianus: Non poteris, ait Dominus, [videre faciem meam: non enim videbit me homo, & viuet; scilicet mundo huic affectibusque terrenis.] Illæ item virtutes quæ animum seuocant à negotijs: quæ negotia nume- *Collat. 1. c. 15.* *Exod. 33.*

rata à S. Bonauentura sunt:[Res vel communes, vel propriæ; externa obsequia, etiam quæ hominibus præstita, cùm satis sit eo tempore homines animo & affectione charitatis amplecti: ea denique omnia, quæ ad nos ipsos pertinent, etiãsi ad corpus ipsum, eiusque necessitatem spectent.]

Vt autem intelligamus, quàm exquisitam perfectamq; esse oporteat affectionum compressionem, legantur quæ, tanquam normam, ad quam se discutere debeant contemplationis studiosi, scribit S. Gregorius: Si nulla, inquit, [iam mala proximis irrogãt; si irrogata à proximis æquanimiter portant: si obiectis temporalibus bonis nequaquam mens lætitia soluitur: si subtractis, non nimio mœrore sauciatur.] De rerum autem externarum turba, incursioneq; abigẽda, sic subiungit: [Si cùm ad semetipsos introrsus redeunt, in eo quod spiritualia rimantur, nequaquam secum rerum temporalium vmbras trahunt.] Et paulò pòst: [In abundantia sepulchrum ingreditur, qui post congesta vitæ præsentis opera, mutabilitati suæ planè mortuus, in secreto veri luminis occultatur: Vnde & per Psalmistam dicitur: Abscondes eos in abscondito faciei tuæ, à conturbatione hominum.]

Lib. 6. moral. c. 27.

Cap. 29.

Psal. 30.

Secundum antecedẽs. Hæc omnia secundo loco sequitur magna spiritus contentio, & perfecta sui victoria in colligendo corde, & excitanda vehementi constantiq; omnium virium animi ac mentis attentione ad eam rem, quam considerandam suscipimus. Sic habet sanctus Gregorius: [Est in contemplatiua vita magna mentis contentio, cùm sese ad cœlestia erigit; cum in rebus spiritualibus animum tendit; cùm transgredi nititur omne quod corporaliter videtur; cùm sese angustat, vt dilatet.] Hæc autem comparatur potissimum duabus rationibus, examine conscientiæ diligentissimo, & diuini iudicij commemoratione.

Hom. 14. in Ezechielẽ.

1. Examen autem proprium fit oportet cogitationum, animum auocando [non solum à turpibus, sed etiam à ludicris & inutilibus imaginibus,] vt Sanctus Basilius docuit: vt sicut otiosa verba, sic etiã otiosa cogitata vitemus. Sit quotidianum, & si fieri possit, continuum, quo dicere possit proficiens: [Super speculum Domini ego sum, stans iugiter per diem, & super custodiam meam stans totis noctibus.] Sit exquisitum; [Cum ijs quæ feceris pridie, conferto,] inquit idem Sanctus Basilius, [& cum ijs etiam quæ cogitaueris.] Sit seuerum, ac si non contra te, sed aduersus inimicum exerceretur. Nihil enim mentem obscurat magis, efficitque ne se ipsam perspiciat, quàm amor proprius: hunc iugulamus, cùm in nos ipsos tanquã in aduersarios inuehimur. Quod monuit S. Gregorius his verbis; [Ille veraciter se ante se ponit, qui se in suis actibus tanquam aliũ attendit. Nam multa sunt peccata, quæ committimus; sed idcirco grauia nobis non videntur, quia priuato nos amore diligentes, clausis nobis oculis in nostra deceptione blandimur: & scimus quia vehementer claudit oculum cordis amor priuatus.] Et S Bernardus: [In eo se quisquam iudicet profecisse, non cùm non inuenerit quod reprehendat, sed cùm q̃d inuenerit, reprehendet. Sit indefessum; nec enim industria hæc intermitti à contemplatore debet, nec durare ad exiguũ tempus, sed ad mortem vsque. [Tunc te non frustra scrutatus es,] ait S. Bernardus, [si rursum opus esse scrutinio aduertisti: & toties non te fefellit inquisitio tua, quoties iterandam putaueris.] Et vniuersè de tota re disserens alibi, sic habet: [Discito tibi præesse, & vitam ordinare, mores componere, temetipsum iudicare, & temetipsum apud temetipsum accusare, sæpe etiam condemnare, nec impunitum dimittere. Sedeat iudicans iustitia, stet rea & temetipsum accusans cõscientia. Nemo te plus diligit, nemo fidelius iudicabit. Mane ꝓteritæ noctis fac à temetipso exactionem, & venturæ diei tu tibi indicito canonem: vespere præteritæ diei rationem exige, & superuenientis noctis fac indictionem: sic districto, nunquam aliunde lasciuire vacabit.]

Constit. monast. c. 5.

Isaia 21.

Homil. de Abdicat. rerum.

Homi. 4. in Ezechiel.

Ser. 68. in Cant.

Ibidem.

Epist. ad Fratres de monte Dei.

2. De diuini autẽ iudicij memoria hoc dictum modò sit, mũdos esse oculos Domini ne malum videant; quòd scilicet ea Deus detestetur, & nihilominus eum ita accuratè illa peruestigare, vt dicat, si quid næui sit, aut latentis maculæ in actionibus bonis, illud etiam seuerè se vindicaturum.

Ter-

Tertiū antecedens. Tertium, quod antecedit contemplationem, amor Dei est: siquidem contemplatiuæ vitæ Sanctus Gregorius propriū esse dicit, vt nihil iam agere debeat; [sed calcatis curis omnibus, ad videndam faciem sui creatoris inardescere.] Amor enim Dei vt S. Thomas explicat, [mouet intellectum amantis ad contemplandum Deum, quem amat, eiusq; pulchritudinem inspiciendam.] *Hom. 14. in Ezech.* *2. 2. q. 180. art. 1.*

Quæ comitentur. Quæ verò comitantur contemplationem, multa sunt & magna, & quæ nemo nouit, nisi qui accipit. Hic tamen adscribo, quæ à Patribus accepimus, vtpotè rem expertis. Et quidem quod attinet ad actum intellectus, qui per se contemplatio est, dubitandum non est, hunc à Deo esse, qui sol noster est, & [patens luminum.] Quanquam enim actus hic à mente fit, & mentis partus; eius tamen initium, progressus, & exitus in mente, diuinitus est. Spiritus, ait S. Augustinus, [meditatione, atq; contemplatione ad Deum ascendit; Deus verò reuelatione atq; diuina inspiratione ad eum descendit. Meditatio siquidem, est occultæ veritatis studiosa inuestigatio: Contemplatio, perspicuę veritatis iucunda admiratio. Illam namque diuina illuminat reuelatio, vt veritatem cognoscat: istam verò diuina inspiratio inflammat, vt illam diligat.] *Iacob. 1.* *Lib. de spiritu & anima, c. 32.*

1. Primus igitur actus, qui coniunctus est diuinæ illustrationi mentis, quæ contemplationem efficit, est ipse contuitus Dei, aut diuinæ veritatis.

2. Hunc proximè comitatur actus amoris Dei, qui liberaliter adeò atque amanter homini, in amoris domicilium, thalamumque sponsi benignè recepto, se videndum præbet, eumque ad se amandū allicit, amorisque suauitate pascit, ac detinet. [Cùm duo sint,] ait S. Bernardus, [beatæ contemplationis excessus, in intellectu vnus, & alter in affectu: vnus in lumine, & alter in feruore: vnus in cognitione, & alter in deuotione: pius sanè affectus, & pectus amore calens, & sanctæ deuotionis infusio, etiam & vehementis spiritus repletus zelo, non planè aliūde, quàm è cella vinaria reportatus; & cuicunq; cum horum copia surgere ab oratione donatur, potest in veritate loqui, quia introduxit me rex in cellam vinariā.] Ob hanc causam Cassianus iungit contemplationi, inhærere Deo. Et idem S. Bernardus alibi docet, contemplationem fieri [ex condescensione verbi Dei ad humanam naturam, per gratiam, & exaltationem humanæ naturæ ad ipsum verbum, per diuinum amorem.] *Ser. in Cāt. 49.* *Cantic. 1.* *Collat. 1. c. 13.* *Bern. Serm. par. in 52.*

3. Interijcitur contemplationi & amori, quasi intermedia admiratio diuinę benignitatis, reuerentia tantæ maiestatis, timorq; filiorum Dei proprius, vt intelligitur ex dictis eorundem sanctorum Patrum, Augustini præsertim, & Bernardi. *De Spiritu, &c. c. 32.*

Sed quod expetendam maximè, opiabilemq; reddit contemplationem, est incredibilis quædam ac diuina voluptas, quæ vt necesse est, ex ea notitia, eoque amore percipitur à contemplatore [Cōtemplatiua vita,] ait S. Gregorius, [amabilis valde dulcedo est, quæ super semet ipsam animam rapit, cœlestia aperit, terrena autem debere esse cōtemptui ostendit; spiritualia, mentis oculis patefacit, corporalia, abscondit.] Idcirco in scripturis sacris ebrietati sobrijssimæ, & placidissimo somno comparatur, in quo ascendit anima ad congressum colloquiumq; cum Deo, immò & ad castissimos amplexus admittitur, præstatque ei Deus, quod pollicetur: [Ducam eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor eius.] Et vicissim respondetur illi: [Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.] *Lib. 5. de Consid.* 4. *Hom. 14. in Ezechiel.* *Osea. 2.* *Psal. 84.*

Est autem hoc colloquium, & quasi conuictus, vt planè spiritualis, sic omnino inexplicabilis. Certum est illud, quod de hac Dei & animæ lingua scribit Sanctus Bernardus: [Verbi quidem lingua, fauor dignationis eius; animę verò, deuotionis feruor.] In hoc etiam accidunt homini aliquando ecstases, & raptus. Huius sunt multi varijque gradus; prout quisque propria ratione in Deum à Deo subleuatur, ascenditve altius. *Ser. 44. in Cant.*

Quæ sequātur. Inter ea quæ contemplationem sequuntur, primum potissimumque locum amor obtinet. [Amoris enim pastum,] ait Sanctus Gregorius, [de pabulo contemplatæ veritatis accipit contemplatiuus.] 1. *In Ezech. Homil. 5.*

2. Sed illustris est mortificatio passionū, ac totius veteris hominis, quam efficit

Serm. 52. in Cant. contemplatio [Excedente anima,] ait Sanctus Bernardus, etsi non vita, certè vitæ sensu, necesse est etiam, vt nec vitæ tentatio sentiatur. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Vtinam hac morte ego frequenter cadam, vt euadam laqueos mortis, vt non sentiam vitæ luxuriantis mortifera blandimenta: vt non obstupescã ad sensum libidinis, ad æstum auaritiæ, ad iracundiæ & impatientiæ stimulos, ad angores solicitudinum, & molestias curarum. Moriatur anima mea morte iustorum, vt nulla illam illaqueet fraus, nulla oblectet iniquitas. Bona mors, quæ vitam non aufert, sed transfert in melius.]

3. Sed perutilis Ecclesiæ, & Deo gratissimus contemplationis fructus est, animarum zelus, quo [in hac cella vinaria,] vt auctor est S. Bernardus, [incenditur animus contemplantis;] zelus, inquam, vt discretione regendus, sic ad actuosam vitam, animarumque lucra vehementer concitans. Qua de re sic scribit sanctus *Homil. 14. in Ezech.* Gregorius: [Sicut bonus ordo viuendi est, vt ab actiua in contemplatiuam tendatur: ita plerunque vtiliter à contemplatiua animus ad actiuam reflectitur; vt per hoc quod contemplatiua mentem accenderit, perfectius actiua teneatur. Debet ergo nos actiua ad contemplatiuam transmittere, & aliquando tamen ex eo, quod introrsus mente conspeximus, ad actiuam melius contemplata re*Ser. 57. in Cant.* uocare.] Et Sanctus Bernardus: [Hoc vera & casta contemplatio habet, vt mentem, quam diuino igne vehementer succenderit, tanto interdum repleat zelo & desiderio acquirendi Deo, qui eum similiter diligant, vt otium contemplationis pro studio prædicationis libentissimè intermittat:] & cætera. Et hic tertius est sponsæ status, quem superius describebamus; sicut contemplatio sola per se, sine relapsione ad actionem, secundus.

De Natura Diuini Amoris, & eius partibus.

CAPVT XX.

CHARITATEM sic descripsit Sanctus Augustinus: [Charitas est virtus coniungens nos Deo: qua ipsum diligimus.] De hac nunc breuiter agendum; quando de contemplatione satis est dictum. *Lib. de Moribus, Eccl. c. 11.*

Duplex autem est dilectio, siue amor, vt Philosophis placuit; concupiscentiæ, vt vocant, & beneuolentiæ. Amor concupiscentię est, cùm, vt ait Cicero, [Amicitiam ad fructum nostrum referimus, non ad illius commoda, quē diligimus. Prata, & arua, & pecudum greges diliguntur isto modo, quod fructus ex eis capiuntur: hominum charitas & amicitia, gratuita est.] Hæc ille. Est autem hic posterior amor beneuolentiæ; quo sic amamus aliquem, vt ei bene, aut bonum velimus, propter ipsum. *Arist. li. 8. Ethic. c. 23.* *Primus amor.* *Li. 1. de Natura Deorum.* *Secundus amor.*

Deum amamus amore concupiscentiæ, cùm dicimus cum Dauid: [Diligam te Domine fortitudo mea. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. Deus meus, adiutor meus, & sperabo in eum: protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus. Item: Nonne Deo subiecta erit anima mea? Ab ipso enim salutare meũ. Nã & ipse Deus meus, & salutaris meus, susceptor meus.] Ex eodem amore sunt voces illæ: [Firmamentum meum; refugium meum, patiẽtia mea, spes mea, fortitudo mea, misericordia mea, expectatio, exultatio, gloria, salus, Deus auxilij mei, pars mea,] & similia. *Primus amor Dei.* *Psal. 17.* *Psal. 70.* *Psal. 61.*

Sed hic amor longè est inferior altero amore; quo Deum beneuolẽtia quasi complectimur, non propter nos, aut cõmodum nostrum, sed propter ipsummet, eiusque gloriam: [Etiamsi occiderit me, in ipsum sperabo,] ait Iob. Sed & hoc, vtpotè perfecto, exarserunt primi Euangelicæ perfectionis propagatores; quorum sunt illa: [Optabam ego ipse anathema esse à Christo, pro fratribus meis. Quis nos separabit à charitate Christi? Si quis non amat Dominum nostrum Iesum *Secundus amor Dei.* *Iob. 13.* *Rom. 9.* *Supra 8.*

1. Cor. vlt. Iesum Christum, sit anathema, maranatha.]

Caie. 2. 2. q. 13. art. 1. Duo porrò sunt genera bonorum, quæ Deo propter seipsum optare, & vel le possumus: quædam, vt aiunt Theologi, in ipso, quædam ad ipsum. Priora bona. Priora sunt, esse, viuere, potestas, sapientia, bonitas, iustitia, misericordia, & alia eiusmodi, quæ nihil sunt aliud, quàm ipsemet Deus. Posteriora. Posteriora sunt, honor, gloria, regnum, obedientia; ac denique optare vt omnia in eius gloriam fiant. 1. Illa Deo volumus, contemplatione nos oblectando, quòd ea Deus habeat, illis ditissimus sit; talis, inquam sit, qualis est: Psal. 45. Vacate, inquit, [& videte, quoniam ego sum Deus. Psal. 82. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum,] ait Dauid. Et Salomon: [Exultabimus, & lætabimur in te] Cant. 1. Huc nos inuitat diuina scriptura, cùm Exod. 3. Deum per se considerandum proponit: 3. Reg 18. [Ego sum qui sum. Qui est, misit me ad Psal. 99. vos. Dominus ipse est Deus. Psal. 83. Deus deorum Dominus. Malach. 3. Ego Dominus, & non mutor.] Circumfertur, & à quibusdam etiam adfertur dictum quoddam sancti Augustini exultantis in Deum, quod sanè, à quocunque sit, ex huiusmodi amoris fonte promanat. Ego, inquit, [Domine, Augustinus sum, tu Deus. Sed si, quod nec est, & esse nequit, ego Deus essem, & tu Augustinus, vellem omninò commutatis personis, ego esse Augustinus, vt tu Deus esses.]

Hæc autem bona quæ dicuntur ad ipsum, Deo volumus per amorem non solum oblectatione, sed etiam desiderio, quo optamus Deo similia illis, quæ in Apoc. 5. Apocalypsi Deo precantur beati: [Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, virtus, & fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum.] Huc pertinent tres priores petitiones Domi- Matth. 6. nicæ orationis: [Sanctificetur nomen tuum: Adueniat regnum tuum: Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra.] Luc. 2. Hymnus angelicus: [Gloria in excelsis Psal. 94. Deo.] Hortatio Dauidis: [Venite adoremus Dominum: procidamus ante Psal. 28. Deum. Afferte Domino filij Dei, afferte Domino filios arietum. Afferte Domi- Psal. 65. no gloriam & honorem. Omnis terra adoret te, & psallat tibi.] Nec optamus solùm hæc bona Deo, sed gaudemus cùm adsunt; cùm absunt, dolemus & angimur; & quantum in nobis est, curamus vt adsint; pugnamus aduersus eos, qui hæc Deo vel negant, vel non tribuunt, vel ne ab alijs tribuantur, efficiunt. [Tabescere me fecit zelus meus,] Psal. 118. ait Dauid, [quia obliti sunt verba tua inimici mei. In quo] Euangelio Christi [la- 2. Tim. 3. boro vsque ad vincula,] ait Apostolus: qui etiam viros Apostolicos, Adiutores 1. Cor. 3. Dei nominat. Et ipsemet Deus salutem hominum, salutem appellat suam. [Vt Isaiæ 49. sis, ait, salus mea vsque ad extremum terræ.]

De Proprietatibus Diuini Amoris.

CAPVT XXI.

PROPRIETATES diuini amoris sunt planè diuinæ. A Theologis accipiemus, de more, quę hic scribimus.

Prima proprietas à S. Dionysio Areo- Prima proprietas. pagita traditur: [Amor est virtus vnio- Lib. de diuinis nominibus, c. 4. nem faciens.] Sic exponitur à S. Thoma: Amor facit vnionem, vel effectiuè, vt amor concupiscentiæ mouens ad deside- 1. 2. q. 27. art. 2. randum, & amandum præsentiam amati quasi sibi conuenientis, & ad se pertinentis: vel formaliter, vt amor amicitiæ, qui est talis vnio vel nexus. Vnde Augusti- Li. 8. de Trin. c. 10. nus dicit, quod [amor est quasi iunctura quædam duo aliqua copulans, vel copulare appetens, amantem scilicet, & quod amatur.] Quod enim dicit, [copulans] refert ad vnionem affectus, sine qua nō est amor: quod verò dicit, [copulare intendens] pertinet ad vnionem realem. Vtramque amoris rationem & vim exprimit Dauid: priorem quidem illis ver- Psal. 42. bis: [Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus:] posteriorem verò sequentibus; [Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?] Sic Sanctus Augustinus: [Quis mihi dabit, vt Lib. 1. Confess. c. 5. venias in cor meum, & inebries illud, vt obliuiscar mala mea, & vnum bonum meum amplectar te? Noli abscondere faciem tuam; Moriar, ne moriar; vt eam videam.]

Secunda amoris diuini proprietas est,

Secunda proprietas. mutua inhæsio; qua se mutuò amant & redamant Deus & homo, sibique vicissim bona volunt, & procurant. Deus enim, inquit Sanctus Ioannes, [charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo:] *1. Ioan. 4.* hoc tamen discrimine, quod ipse prior, vt idem ait, dilexit nos: *Ibidem.* quod in hominum amicitia rarò accidit. Hæc est, inquit quidam vir sanctus, *Gulielmus Abbas S. Theodorici in libello de Amore.* [iustitia filiorum hominum: Ama me, quia amo te: Rarus autem est, qui dicere possit: Amo te, vt ames me. Hoc tu fecisti Domine: quia sicut clamat, & prædicat seruus amoris tui, Prior dilexisti nos: Et planè sic est: Prior amasti nos, vt amaremus te: non quòd egeres amari à nobis; sed quia quod nos fecisti, esse non poteramus, nisi amando te.] Hæc ille.

Tertia proprietas. Tertia amoris diuini proprietas est, Ecstasis: est enim, vt idem scribit Sanctus Dionysius: *Lib. de Diuinis nomi. cap. 4.* [Ecstasim faciens diuinus amor,] non quidem amor concupiscentiæ: nam cùm hic bonum proprium quærat semper, nunquam animũ extra se ponit: Amor autem amicitiæ, cùm hominem rapiat in rem amatam per se, eius vt bonum non sibi, sed illi velit, extra se, nempe in re quæ amatur, affectum hominis collocat. Quare obliuionem sui parit verus amor, efficitque tanquam germanus charitatis filius, vt non quærat homo quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi. Sed Sanctus Dionysius diuiniorem ecstasim diuino amori tribuit: cùm enim dixisset, illum ecstasim facere, addit: [Amatores sui iuris esse non finit, sed in ea quæ amant, penitùs transfert. Idcirco & Paulus ille magnus cum diuino amore flagraret, excessiuè illius virtutis particeps factus, Viuo, inquit, iam non ego; viuit verò in me Christus: *Galat. 2.* tanquam verus amator mentis excessum patiens. Audebimus &, id loqui, quod ipse quoque auctor omnium, pro amatoriæ bonitatis magnitudine extra se fit, ad omnia quæ sunt pertingendo multiplicis prouidentiæ ratione.] Hæc sanctus Pater. Verùm Dei ecstasim ab amore eius in nos profectam esse, ex filij Dei incarnatione, & humanæ naturæ assumptione, planè manifestum est. [Exinaniuit enim semetipsum pro nobis, formam serui accipiens.] *Philip. 2.*

Quarta proprietas. Quarta proprietas diuini amoris est, cogitare assiduè, & in oculis mentis habere Deum: &, ita sanè fieri necesse est, ex eo, quod diximus, amorem nexum esse animorum: non enim nectit animos, si non iungit cogitationes. Et idcirco affectum Deo iungit homo per amorem, quia copulat mentem per cogitationem. Quamuis Dei amor piam de Deo inquisitionem ita accendit, & acuit, vt nonnisi de Deo homo cogitare possit: immò eius intima quæque penetrare contendat, similiter ad Spiritum sanctum, qui [amor Dei est, & scrutatur profunda Dei.] *1. Cor. 2.* Huiusmodi amanti occurrit Deus, non modò inter orandum, sed etiam in actionibus externis. Res ipsæ creatæ instar speculi illi sunt, in quibus Deum intueatur, [Integer quippe amator Dei,] ait Richardus de Sancto Victore, [quocunque se vertit, familiarem habet admonitionem amoris, rebus his pro speculis vtitur, *De gradibus charitatis c. 3.* & in omne quod cernit, sui amatoris sibi resultat memoria. Aspicit cuncta quæ condidit, & quo condiderit fine, & in his non tam admirabilis, quàm amabilis sibi occurrit: atque ex arrha dilectionis quam ei contulit, sapienter æstimat, quanta reseruauit in dotem. Castus profectò columbinusque oculus amor est, qui in rebus humano vsui concessis nulla libidine figitur, sed in transitorijs contemplatur æternum.]

Quinta proprietas. Quinta proprietas: Diuinus amor, cognitio Dei est: neque enim, vt ita dicam, potest Deus non se cognoscendum præbere amico, adeò ardenter id expetenti, & quantum in ipso est, curanti. [Amor ipse,] ait Sanctus Gregorius, [notitia est.] *Hom. 27. in Euangel.* Et Sanctus Augustinus loquens de Dei luce inaccessibili: *Lib. 7. Confess. c. 10.* [Qui nouit, ait, veritatem nouit eam: & qui nouit eam, nouit æternitatem. Charitas nouit eam.] Et à Richardo, *Citatur à Richardo, c. 3. de gradibus charitatis.* sibi rationem huius rei reddit sic; [Amor vehemens non potest non videre quem amat: quia amor, oculus est; &, amare, videre est.] Quomodo id accidat, explicant hoc modo quidam. Amor gustatus quidam est spiritus; igitur cognitio est spiritualis: sicut sensus gustatus, &, ipse cognitio quædam sensus est. Hanc

ob

Psal. 33. ob causam dicitur à Dauid: [Gustate & videte, quoniam suauis est Dominus.] Hæc est illa suauitas, & vnctio *1. Ioan. 2.* Spiritus, de qua scriptum est; [Vnctio eius docebit vos de omnibus.] Hæc sapientia iustorum, quam idcirco sanctus *Serm. 85. in Cātica.* Bernardus definit, [saporem boni.] Quare hæc cognitio tantùm præstat illi mentis intelligentiæ, quæ sine amore est, quā *Gulielmus Parisiens. citat Gerson. de monte cōtēplat. cap. 8.* tùm sapientia scientiæ. Hæc item adeò nobilis & alta cognitio est, vt scripserit Illustris Doctor; [inter omnia Dei opera, nullum plus notificat Deum, & agnoscere facit illum, suamque bonitatem, quam ista delectatio, quæ cum placentia spirituali recipitur in anima, cùm ipse Deus eam secretè visitat, postquam se profundè humiliauerit ante eius Maiestatem. Qua de re sanctus Ambrosius: Anima iusta sponsa est verbi. Hæc si desideret, si cupiat, si oret, & oret assiduè, & otet sine vlla disceptatione, & tota intēdat in verbum; subitò vocem sibi videtur eius audire quem non videt, & intimo sensu odorē diuinitatis eius agnoscit: quod patiuntur plerunque qui benè credunt. Replentur subitò nares animæ spirituali gratia, & sentit sibi præsentiæ eius flatum aspirare quem quærit, & dicit: Ecce iste est, quem requi*Ambrosius serm. 6. in Psal. 118.* ro, ipse quem desidero.] Ex quo fit, vt plerunque maximè antecellat cognitione Dei animus illiteratus, sed amore Dei flagrans, homines alioquin doctissimos, sed Dei amore destitutos, aut solùm tinctos. Hæc est illa Theologia mystica, quæ à Dei amantissimo Apostolo Paulo tradita discipulo Dionysio, explicata deinceps ab eo est doctissimo illo de Theologia mystica libro: quā alij plures postea & commentarijs & præceptis amplificauerunt.

Sexta proprietas. Cantic. 8. Sexta proprietas: Diuinus amor fortis est. Est enim, ait Salomon, [fortis vt mors dilectio :] superat quippe omnia; à re nulla ipse superatur. Et res creatas quidem à Dei amore vinci, facilè cernitur in hominibus, mundum & eius opes contemnētibus propter Deū; nec mundum solùm, sed se ipsos, & qua *Ezech. 22.* nihil carius, vitam. Sed permirum il*Cap. 2. de gradib. charitatis.* lud est, amorem diuinum vincere etiam Deum ipsum. [Quæsiui, inquit Deus apud Ezechielem, de eis virum, qui interponeret septem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam, & non inueni. Quærit Deus, ait Richardus, qui sibi se opponat irato: cuius profectò proprium est misereri, peregrinum vlcisci. Charitas igitur sua fortitudine extentam Dei manum, ne feriat, continet.

Septima proprietas est: Ita pascit animam diuinus amor, vt non satiet tamen: tanta quippe suauitate complet pij amatoris mentem cùm adest, vt cùm abest, quod accidit relabente ad corpus, & ad actiones animo, solatium ille inueniat nullum nisi in Deo, quem diligit. Quare, inquit Propheta, [renuit consolari anima mea: memor fui Dei, & delectatus sum.] Nihil aliud igitur cogitat, nil quærit aliud, nisi Deum; & hunc quò plus inuenit, plus optat. [Et qui edunt me, ait, adhuc esurient. Non possum metiri, inquit sanctus Augustinus, vt sciam quantum desit mihi amoris ad id, quod satis est, vt currat vita mea in amplexus tuos, nec auertatur, donec abscondatur in abscondito vultus tui. Hoc tantum scio, quia malè mihi est præter te: non solum extra me, sed & in me ipso: & omnis mihi copia, quæ Deus meus non est, egestas est. *Septima proprietas. Psal 76. Eccles. 24. Lib. 13. Cōfess. cap. 8.*

Non desunt aliæ & quidem præstantes proprietates amoris diuini; sed non est necesse singulas percurrere præcipuas explicanti: & ex his palàm est, Dei amorem, mentem quam tenet, planè occupare; voluntatem quidem, vnione, inhæsione, ecstasi; intelligentiam, inquisitione, & cognitione; Appetitum verò, fortitudine & desiderio: vicissimque animum amore Dei incensum posse, quantum fas est mortali, quasi vicem referre aucto ri sancti amoris; eum super om nia diligendo, toto corde, tota mente, tota anima, tota virtute, omnibusque viri bus suis.

De

De Gradibus ad Diuinum Amorem per diuina beneficia.

CAPVT XXII.

Psalm. 24. GRADVS diuini amoris inuestigaturi, precamur Deum, vt nobis [vias suas demõstret, & semitas suas nos edoceat:] sunt enim *Prouerb. 3.* [viæ eius pulchræ;] sed ipsi soli notæ, qui eas solus sibi parat, & sternit. Quis enim mortalium, Deo non reuelante, intellexit vnquam, quomodo primùm ingressus in animam Dominus, eam sibi iungat, & copulet per amorem; quaue deinde ratione, sibi semel coniunctam deinceps in amore contineat, exerceat, *Isaia 24.* promoueat? Nempe sponsus est, qui solus nuptialem thalamum subit, sibique [secretum suum seruat.] Et si qui sic amatur homo, id experientia percipit, sibi solus scit, non nobis; quia [nemo *Apocal. 2.* nouit, nisi qui accipit.] Conandum tamen ex amicis sponsi, ex sanctis inquam Patribus, aliquid explorare, & accipere; quod si non explicet eam vim amoris, quam solus Deus intelligit, adumbret certè: & qui nondum ex diuino fonte haurientes, qualis sit diuinus amor ignoramus, ad eius experientiam hac quasi prægustatione accendamur.

Primus gradus. Apud Patres igitur scriptum est, primum gradum ad diuinum amorem nobis esse creatam naturam: [Omnia vestra sunt;] ait Apostolus, [superiora scilicet,] (vt scribit aut Augustinus, aut *1. Corin. 3.* alius pius certè, & eruditus Auctor) [siue æqualia, siue inferiora. Superiora quidem nostra sunt, ad perfruendum, vt Deus, Trinitas: Aequalia nostra sunt ad conuiuendum, scilicet Angeli; qui etsi modò sint superiores, in futuro erunt æquales. Et inferiora nostra sunt, quæ ad vsum nobis sunt. Ipsique Angeli in quibusdam Scripturæ locis nobis inseruire dicuntur; dum propter nos in ministerium mittuntur, vt ait Apostolus: sed & ipse Rex Angelorum voluit ministrari, non ministrari.] sanctus Chrysostomus eandem rem multis explicat: [Vides, inquit, Deum propter te cœlum extendisse, accendisse solem, fundasse terram, & maria fudisse, & aera pandisse, & lunæ disposuisse cursus, & cætera.

Lib. de diligendo Deo qui secũdus est meditationum S. August. c. 3

Luca 20.

Hebr. 1.

Matth. 20.

Homil. 13. in cap. 4. Actor.

De diligendo Deo. Sanctus Bernardus ponderanda censet inter tam multa, tria inprimis diuina beneficia, quæ in corpus humanum per res creatas deriuat Deus: [Quis alius, ait, administrat cibum omni vescẽti, cernenti lucem, spiranti flatum? stultum est velle enumerare, quæ innumera sunt: satis sit ad exemplum præcipua protulisse, panem, solem, & aerem.

Hic iubet diuinus amor, vt res creatas quidem diligamus, vt Dei dona; sed diligamus magis Deum donatorem. [Si ista diligis, ait sanctus Augustinus, vt sub iecta dilige, vt famulantia dilige, vt arrham sponsi, vt munera amici, vt beneficia domini; sic tamen, vt memineris semper, quod illi debeas; nec ista propter se, sed ista propter illum: nec ista cum illo, sed ista præter illum; & per ista illum, & super ista diligas illum.

Secundus gradus. Secundus gradus ad diuinum amorem, nos ipsi sumus: & vt de corpore nihil dicam: [Quærat, ait sanctus Bernardus, homo eminentiora bona sua in ea *De diligendo Deo.* parte sui, qua præeminet sibi, hoc est, in anima, quæ sunt, dignitas, scientia, virtus. Dignitatem in homine liberum arbitrium dico: in quo ei nimirum datum est, cæteris non solùm præeminere, sed & præsidere animantibus: Scientiam verò, qua eandem in se dignitatem agnoscat, non à se tamen. Porrò virtutem, qua subinde ipsum, à quo est, & inquirat non segniter, & teneat fortiter, cùm inuenerit.] Crescet autem hic amor in nobis consideratione sancti Augustini: [Cogita ò anima, quod aliquando non fueris, & vt esse inciperes, hoc Dei dono acceperis. Dedit autem non solùm esse, sed pulchrum esse. Adhuc aliquid *Cap. 6.* plus dedit, nos ad similitudinem suam traxit: accepisti autem hoc per dilectionem: nec meliùs quàm per dilectionem rependi potest.

Sed his quæ naturaliter percipi possunt, etiam ad amorem Dei excitari potest infidelis: non ita iis quæ sequuntur, quæ ad fideles solùm pertinere possunt.

Tertius

Tertius gradus. Tertius gradus ad diuinum amorem est, Christus Dominus. [Sic enim Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret.] Superioribus beneficijs inducuntur homines ad diuinum amorẽ: at hoc vno non inducuntur solùm, sed trahuntur ac penè coguntur. Hoc certè facto nil potuit Deus, vt ipse ait, [facere
Isaiæ 5. vineæ, quod ipse non fecerit. Norunt fi-
Lib. de diligẽdo Deo. deles, ait sanctus Bernardus, quàm omnino necessarium habeant Iesum, & hunc crucifixum; dum admirantes, & amplexantes supereminentem charitatem Dei in ipso, id vel tantillum quod sunt, in tãtæ dilectionis, & dignationis vicem non rependere confunduntur. Facilè proinde plus diligunt, qui se amplius dile-
Lucæ 7. ctos intelligunt. Cui autem minus donatum est, minus diligit. Iudæus sanè si ue Paganus nunquam talibus aculeis incitatur amoris, quales Ecclesia experitur, quæ ait: Vulnerata charitate ego
Cantic. 2. sum. Et rursum: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Cernit regem Salomonem in diadema-
Ibidem. te, quo coronauit eum mater sua. Cernit vnicum Patris filiũ, crucem sibi baiulãtem. Cernit cæsum, & consputum Dominum maiestatis: cernit auctorem vitæ & gloriæ confixum clauis, percussum lancea, opprobrijs saturatum, tandem illam dilectam animam suam ponere pro amicis suis. Cernit hæc, & suam magis ipsius animam gladius amoris transuerberat.] Pergit deinde sanctus Bernardus in numerandis reliquis partibus extremis, Christi mortis, sepulturæ, resurrectionis, ascensionis, missionis Spiritus sãcti, & reditus ad iudicium; quæ id simul omnia faciũt, vt ijs facibus noster amor non solùm accendatur, sed totus in Christum & Patrem, qui misit illum, rapiatur.

Huic tanto amoris diuini incitamento subijciuntur innumeri alij amoris eiusdem gradus & stimuli, & ab eo, quasi ignes ab ardenti fornace in nos emicãt: hos breuiter percurro.

1. Vocatio ad fidem & gratiam Chri-
Cap. 7. sti. [O anima, inquit sanctus Augustinus, [qui & quales, in comparatione tui, abiecti sunt, qui hanc quæ tibi data est gratiam consequi non potuerunt. Elegit te, & prælegit te sponsus tuus, amator tuus, Deus tuus, redemptor tuus; hoc autem gratis: Alioquin gratia iam *Rom. 11.* non est gratia, vt inquit Apostolus: im- *Supra 5.* mò cùm inimici essemus.

Ornamenta virtutum omnium Theo *2.* logicarum, & moralium. [Hoc etiam ad dilectionem pertinere scias (subijcit idẽ) quod habes anima, vnde te ornare possis; nempe virtutes, & virtutis actiones. Accedit, quod hæc eadem quoties per peccatum abijcis, vel amittis, concedit, inquit, iterum atque iterum si volueris, reparare; videlicet, per pœnitentiam.

Cognitio Dei & nostri maior, quàm *3.* alijs multis hominibus data sit, & perse *Cap. 8.* uerantia in via mandatorum eius. [Quã do cecidi, ait idem, erexisti me: quando steti, tenuisti me. Tu dedisti mihi verius agnoscere te, purius diligere te, syncerius credere in te, ardentius sequi te. O Domine Deus meus, dulcedo vitæ meæ, lumẽ oculorum meorum; Quid retribuam tibi pro omnibus, quæ retri- *Psal. 115.* buisti mihi?

Singularis erga vnumquemque nostrûm cura & prouidentia Dei. [Si fas est dicere (scribit idem) nihil aliud agit Deus, nisi vt meæ saluti prouideat: & cũ *4.* ita totum ad salutem meam occupatum video, quasi omnium oblitus sit, & mihi soli vacare velit.

Visitatio Dei interior. [Sed, ò anima *5.* (pergit idem Sanctus) quid illud dulce est, quod in eius recordatione me tangere solet? subitò tota innouor, & immutor, & bene mihi esse incipit vltrà quàm dicere sufficiam, exhilaratur consciẽtia; & in obliuionem venit præteritorũ malorum miseria; exultat animus, clarescit intellectus, cor illuminatur, desiderio iucundatur: amore intus teneo, & quid illud sit, nescio: & cùm illud retinere semper laboro, luctatur delectabiliter anima, ne recedat ab eo, quod semper amplecti desiderat. Nunquid ille est dilectus? verè ille est Dominus meus, qui visitat me: sed venit inuisibiliter, venit occultus, venit vt tangat me, non vt videatur à me: venit vt admoneat, nõ vt se totum infundat in me, sed vt gustan- *6.* dum præbeat se. *Lib. 2. Confess. cap. 7.*

Præseruatio à peccatis. [Gratiæ tuæ deputo, ait S. Augustinus, & quæcunque *Cap. 12.*

non

non feci mala. Et libro antedicto: Sicut in multa peccata decidi, sic in multò plura, nisi me conseruasses, cecidissem. Tribus autem modis à peccato me memini conseruatum; occasionis subtractione, resistendi data virtute, affectionis sanitate.

7. Cap. 13. Merita bonorum operum, & vitæ æternæ spes. [Posthæc, ait, dedit mihi Deus gratiam promerendi bona vitæ æternæ, quam in tribus maximè positam arbitror, In odio præteritorum malorũ, In contemptu præsentium bonorum, In desiderio futurorum. Addidit spem eadem obtinendi. Tria considero, in quibus ea posita est; charitatem adoptionis, veritatem promissionis, potestatem

8. redditionis.

Vocatio ad vitam spiritualem & perfectam per tribulationes, & consolationes. [Magna (addit idem) gratia fuit, qđ me Deus à se fugientem persecutus est, timenti blanditus; quod erexit in spem toties desperatum; quòd suis obruit beneficijs ingratum; quod gustu interioris dulcedinis, immundis assuetum delectationibus attraxit & illexit; quòd indisso lubilia malæ delectationis vincula dirupit, & abstractum sæculo benignè suscepit.

Cap. 15. Adhuc anima, illa, quorum tibi sola conscia es, diuinæ bonitatis inspice munera, quàm iucunda facie abrenuncianti sæculo, tibi Christus occultus occurrit? quas esurienti delicias præparauit? quas miserationum suarum diuitias, & abscõditos inspirauit affectus? quo te charitatis poculo delectauit?] Vide tu reliqua.

9. Cap. 16. Mors Christi filij Dei. Ante diximus datum, sed nondum ad mortem. [Quod me plus omnibus accendit] (scribit S. Augustinus) vrget, monet, & promouet ad te diligendum, super omnia, inquam, amabilem te mihi reddidit, ò bone Iesu, ignominiosissima, & amara mors est, q̃ sustinuisti; opus nostræ redemptionis. Hoc solum, vel hoc omnino totam vitã nostram, totum laborem nostrum, totũ obsequium nostrum, amorem deniq; nostrum facilè sibi vendicat: totum hoc, in quam est, quod deuotionem nostram & excitat melius, & quærit suaui⁹, & auget

10. amplius.

Cap. 17. Promissiones Dei. [Magna, ait, dedit, sed maiora promisit. Promisit à labore requiem, à seruitute libertatem, à timore securitatem, à mœrore consolationẽ, à morte resurrectionem, à resurrectione summum, plenum & indeficiẽs gaudiũ; denique promisit nobis seipsum.

Cognitio deniq; æternæ felicitatis, 11.
etiam in hac vita. [Amemus vnum bonum, in quo sunt omnia bona:] Concludit idem pius auctor.

De Gradibus Amoris Dei erga homines, eiusq; mirabilibus effectibus.

CAPVT XXIII.

HACTENVS de ijs, quibus quasi gradibus ad Deũ amandum conscendendum nobis est; nunc agendum breuiter de amore, quo Deus amando ad nos quodammodo descendit.

Æternus est amor Dei in nos. [Dilexit enim nos,] ait Apostolus, [ante mun 1. Ephes. 1.
di constitutionem.

Constans. [In charitate enim perpetua,] inquit, dilexi te. 2. Hiere. 31.

Actuosus: quandoquidem Deum diuina eius bonitas & amor adduxit ad creãdum mundum, & in mundo angelos, & homines. Item ad conseruanda ea, quæ producta ab illo fuerant; hominem imprimis: Denique ad regendum mundũ; hominem verò singulari etiam prouidẽtia gubernandum. 3.

Industrius: Non enim Dei amor Deũ 4.
mouet ad hominis curam quamcunque gerendam, sed illi, vt ita dicam, inijcit industriam, struit solicitudinem, efficitque vt sit verus, ac germanus amicus; qui vt amicum iuuet, se ad illius ingenium, naturamque accommodat. Sic enim habet Salomon de diuina Sapientia, quæ huius amicitiæ inuentrix & cõciliatrix est: [Quoniam dignos seipsa circuit quæ- Sap. 6.
rens, & in vijs ostendit se illis hilariter; & in omni prouidentia occurrit illis.

Patiens: [Dissimulat enim Deus peccata 5.
hominum, propter pœnitentiam,] & re Infra 11.
deuntibus ad se per pœnitentiam, libenter peccata condonat, & obuiam amantissimè procedit.

Habens

6. Habens perfectiones omnium amorũ : Pastoris;[Dominus enim, ait Dauid, regit me, & nihil mihi deerit: in loco pascuæ ibi me collocauit: Opificis; Ipse enim fecit nos: Domini; Ego enim seruus tuus, & filius ancillæ tuæ : Legislatoris; Notas enim nobis fecit vias vitæ, & ambulabunt recti cum vultu eius: cuius lumen signatum est super nos: Patris; Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, (vel genuit ad similitudinem suam) & fecit, & creauit te? Matris; Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui: Sponsi; Et sponsabo te mihi in sempiternum.

Psalm. 22. *Psalm. 99.* *Psal. 115.* *Psalm. 3.* *Psalm. 4.* *Deut. 32.* *Isaia 49.* *Osea 2.*

7. Efficax:[Dedit enim nobis Filiũ: Pro nobis omnibus tradidit illum.[Dedit Sacramenta, & sacrificium Eucharistiæ, in quo re continetur, & offertur ipse vnicus & verus Dei Filius factus homo: Dedit gratiam & virtutes: Vicarium Christi in terris constituit, cum potestate in Ecclesia dimittendi peccata: Pastores itẽ, & Doctores: Dictauit scripturam sacrã; dedit præcepta salutis, consilia perfectionis: reliquit futurorum quorundam certam fidem & prædictionem, præsertim status futuræ vitæ: vocat, & portat ad salutem electos.

Isaia 9. *Rom. 8.*

8. Vehemens, ardens, feruens, ardoresq; mirabiles gignens in nobis, quibus transcendit & extinguit omnem alium amorem, etiam prolis, etiam coniugis, etiam nostrimet. Qua de re egregiè Richardus de S. Victore: qui huius, quam appellat violentam charitatem, quatuor gradus distinguit, his ferè verbis:[Charitas vulnerat, ligat, lãguidum facit, in defectum adducit: Vulnerat; Vulnerasti cor meũ, soror mea sponsa: Ligat; In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis: Languidum facit; Annunciate ei, quia amore langueo: In defectũ adducit; Defecit in salutare tuum anima mea.

Tract. de 4. gradibus violẽtæ charitatis. *Cant. 4.* *Osea 1.* *Cant. 5.* *Psal. 118.*

Primus gradus.

Sic explicat primum gradum:[Nõne tibi corde percussus videtur, quando igneus ille amoris aculeus mẽtem hominis medullitus penetrat, affectumq; trãsuerberat, interim vt desiderij sui æstum cohibere, vel dissimulare omnino nõ valeat. Desiderio ardet, feruet affectu, æstuat, anhelat, profundè ingemiscens, & longa suspiria trahens: hæc tibi animæ vulneratæ certa signa sint gemitus atq; suspiria, vultus pallens atq; tabescens. Hic tamen gradus interpolationem recipit, & incumbentium negotiorum curis & solitudinibus cedit. Febricitantiũ itaque more, qui hoc typo vexantur, nunc acrius vruntur, nunc occupationum suarum occasione, aliquantulum recreantur: sed iterum post modicam interpolationem, æstuans ardor feruentior redit, animumque iam fractum acrius incendit, & vehementius vrit.

Secundus gradus.

Secundum sic:[Sæpe itaq; recedens, semperq; seipso maior rediens, paulatim animum emollit, viresq; effringit, atque exhaurit, donec planè animũ sibi subigat atq; substernat, iugiq; sui memoria totum occupet, totum implicet, totũ obliget, ita vt hoc ei excidere, aut aliud cogitare non possit; & iam de primo gradu ad secundum transit. Nonnè ligatus est animus, quando hoc vnum obliuisci, aut aliud meditari non potest; quidquid agat, quidquid dicat, hoc semper mente reuoluitur, perẽniq; memoria retinetur; hoc dormiens somniat, hoc vigilans omni hora retractat: Hic gradus, non sicut ille superior, aliquam interpolationẽ recipit; sed acutæ febris more, continuo ardore animum vrit, iugique desiderij sui æstu incẽdit, nec die, nec nocte animam quiescere finit.

Tertius gradus.

Tertium sic persequitur:[Summus est secundus, sed non solus: In tertio itaque violentæ charitatis gradu nil omnino satisfacere potest prẹter vnum, sicut & nihil sapere, nisi propter vnum. Vnũ amat, vnum diligit, vnum sitit, vnũ cõcupiscit; solum est, in quo reficitur, solum, ex quo satiatur. Quis affectus huius tyrãnidem dignè describat? quo modo omne desiderium expellit, omne studiũ excludit. In secundo gradu alienis negocijs, per actionem vtiq; occupari potest, sed per cogitationem nõ potest; quia eius quod diligit, omnino obliuisci non potest: In hoc autem gradu mens tabida, & amoris nimietate languida, sicut non potest alia meditari, sic nec potest aliena operari: Ille ligat in cogitatione, iste eneruat in actione. In illo gradu, manus & pedes adhuc liberos habemus, & febricitantis more, huc atque illuc extendere

dere atq; iactare possumus; quia pro discretionis arbitrio adhuc eos extēdere, & in bono opere exercere & possumus, & debemus: In hoc autem gradu amoris, nimietas ad languoris similitudinē, manus ac pedes eneruat, vt deinceps mēs nil prorsus pro arbitrio agat.

Quartus gradus. [Quartus (pergit Richardus) violentæ charitatis gradus est, quando æstuantis animi desiderio iam omnino nihil satisfacere potest. Hic gradus quādo humanæ possibilitatis metas semel excessit crescendi, vt cæteri, terminum nescit, quia semper inuenit, quod adhuc concupiscere possit. Quidquid agat, quidquid sibi fiat, desiderium ardentis animæ non satiat; sitit, & bibit; bibendo tamen sitim suam non extinguit; sed quò amplius bibit, eò amplius & sitit. Hic est ille gradus, qui defectum adducit, qui de remedio iam desperare facit: Et sic desperatus æger, qui quasi præmortuis membris iacet, iam vlterius quid agat, vel ab alio expectare debeat, non habet: vltimum iam spiritum trahit, & quid circa se agatur, vel quid sibi fiat, nec attendit, nec aduertit. In hoc gradu verum est illud: Fortis est, vt mors, dilectio; dura, sicut infernus, æmulatio.] Addit his alia multa idem auctor; & interea explicat latè quomodo in quarto gradu anima concipit Christo filios, eidemque parturit cum Apostolo, & ambulat in dilectione, animam suam tradit, sicut Christus, pro fratribus; & cum Paulo optat pro iisdem anathema esse à Domino, vt fratres Domino lucretur. *Cant.8.* *Galat.4.* *Rom.9.*

Quare diuinus amor non ita languefacit, aut in defectum adducit, vt voluntatē debilitet; sed potius etiam in medio dolore ac desiderio sponsi eam roborat ad explendam omnem Dei voluntatem, in rebus etiam difficillimis; qualis est animarum salus. [Si enim adhuc,]dicebat sanctissimus vir Martinus, [populo tuo sum necessarius, nō recuso laborē.] Et hic est quartus sponsæ status, quem superius ex Canticis exprimebamus: illa inquam conformitas voluntatis humanæ cum voluntate diuina, quæ vel ipsa est amoris perfectio, vel perfecti amoris singularis proprietas, de qua nūc aliqua dicenda sunt.

De conformitate nostræ voluntatis cum diuina, deq; proxima ad eam præparatione.

CAPVT XXIV.

SVPREMVS amicitiæ humanæ gradus est, amicorum esse idem velle, & idem nolle. Hunc etiam summum esse in amicitia Dei, & hominis, perspicuum est per se, & asseritur à Patribus.

Sanctus Augustinus ait, hominem sic affectum, esse optimum Dei ministrum: [Optimus minister tuus est, qui nō magis intuetur hoc à te audire quod ipse voluerit: sed potius hoc velle, quod à te audierit.] Cassianus videtur eam appellare [transmigrationem in affectum boni ipsius.] Siquidem vt sanctus Dionysius scribit, [dimouet de statu diuinus amor, nec suos esse amantes patitur. *Lib.10. Cōfess.c.26.* *Collat. 11. cap.8.* *De diuin. nominibus ca.4 par.1.*

Sed nullus conformitatem hanc voluntatum in diuina amicitia vberius explicat, aut magis celebrat, quam S. Bernardus; ex quo ea, quæ ille varijs locis scribit, colligenies, sic disponere visum est.

Primò enim, per conformitatem voluntatum affirmat Deum propria ratione in bonis existere, & ab eis capi. [Deus, inquit, à rationalibus omnibus capi potest per cognitionem; sed à bonis tātùm capitur etiam per amorem. In solis ergo bonis ita est, vt etiam fit cum ipsis propter concordiam voluntatis: Nam dum suas voluntates ita iustitiæ subdunt, vt Deum non dedeceat velle quod ipsi volunt, per hoc, quòd ab eius voluntate nō dissentiunt, Deum sibi specialiter iungunt. *Homi.3. super Missus est.*

Tres deinde ex doctrina & sententia eiusdem Patris statui posse videntur cōformitatis huius gradus.

Primus conformitatis gradus est, conspiratio duarum voluntatum humanæ, & diuinæ in vnam, qua sibi mutuò in omnibus, summèque consentiunt Deus & homo. Ex hac existunt in hominis animo diuini planè effectus; maxima nimirum communicatio familiaritasque cum *Primus gradus. Cōformitas.*

cum Deo, atque adeò spirituales nuptiæ: mira voluptas, qua perfunditur anima; æstus denique tantus diuini amoris, vt eo absorbeantur omnes aliæ animæ, etiam vehementes alteque defixæ affectiones. Sic habet sanctus Bernardus: [Talis conformitas maritat animã Verbo, cùm cui, videlicet, similis est per naturam, similem nihilominus ipsi se exhibet per voluntatem; diligens sicut dilecta est. Ergo si perfectè diligit, nupsit. Quid hac conformitate iucũdius? Quid optabilius charitate? qua fit vt humano magisterio non contenta, per temet, ò anima, fiducialiter accedẽs ad Verbum, Verbo constanter inhæreas, Verbum familiariter percuncteris, consulasque de omni re; quantùm intellectu capax, tantùm audax desiderio. Verè spiritualis sanctique connubij contractus est iste: parum dixi, contractus complexus est. Complexus planè, vbi idem velle, & nolle, idem vnum facit spiritum de duob[9]. Nec verendum, ne disparitas personarũ, claudicare faciat conuenientiam volun tatum, quia amor reuerentiam nescit. Ab amando quippe amor, non ab honorando nominatur. Honoret sanè, qui horret, qui stupet, qui metuit, qui miratur. Vacant hæc omnia penes amantem. Amor sibi abundat; amor vbi venerit, cæteros in se omnes traducit & captiuat affectus. Propterea quæ amat, amat, & aliud nouit nihil. Ipse qui honori meritò, meritò stupori, & miraculo est; amari tamen plus amat. Sponsus & sponsa sunt. Quam quæris aliam inter sponsos necessitudinem vel connexionem, præter amari & amare? Hic nexus vincit etiam quod natura arctius vinxit, vinculum parentum ad filios.] Et cùm declarasset, alios affect[9] sine amore Deo gratos non esse, addit: [Is (nempe amor) per se sufficit, is per se placet, & propter se. Ipse meritum, ipse præmium sibi est amor: præter se non requirit causam, non fructum. Fructus eius, vsus eius. Amo, quia amo. Amo, vt amem. Magna res amor, si tamen ad suum recurrat principium, si suæ origini redditus, si refusus suo fonti, semper ex eo sumat, vnde iugiter fluat.

Serm. 38. in Cant.

Quod si obijciat S. Bernardo, non pares in hac amicitia voluntates esse posse; quod diuina humanam tanto interuallo superet; quamuis dici posset, hic tantam esse Dei dignationem, vt se [qui superior est, amando quasi parem faciat] homini; [quod maximum in amicitia] existimatur à sapientibus: nihilominus respondet sanctus Pater: [Non planè pari vbertate fluunt amans, & amor, anima & verbum, sponsa, & sponsus, Creator & creatura, non magis quàm sitiens & fons. Quid ergo? Peribit propter hoc, & ex toto euacuabitur nuptiæ votum, desiderium suspirantis, amantis ardor, præsumentis fiducia, quia non valet ex æquo currere cum gigante, dulcedine cum melle contendere, lenitate cũ agno, candore cum lilio, claritate cum sole, charitate cum eo, qui charitas est? Non. Nam etsi minùs diligit creatura, quoniam minor est; tamen si ex tota se diligit, nihil deest, vbi totũ est. Propter ea dixi, sic amare, nupsisse est; quoniam non potest sic diligere, & parum dilecta esse, vt in consensu duorum integrũ stet perfectumque connubium; nisi quis dubitet, animam à Verbo & prius amari, & plus; prorsus & præuenitur amando, & vincitur. Felix quæ meruit præueniri, in tanta benedictione dulcedinis. Felix, cui tantæ suauitatis complexum experiri donatum est. Quod non est aliud, quã amor sanctus & castus, amor suauis & dulcis, amor tantæ securitatis, quantæ & sinceritatis, amor mutuus, intimus, validusque, qui non in carne vna, sed vno planè in spiritu duos iũgat, duos faciat, iam non duos, sed vnum, Paulo ita dicente: Qui adhæret Deo, vnus spiritus est.

Cic. de Amicitia.

1. Ioan. 4.

1. Cor. 6.

Secundus conformitatis gradus est, cùm humana voluntas non solum vult quod Deus vult; aut non vult, quod nec Deus vult, sed propter hoc ipsum solum velle Dei vult, quod vult; & non vult, quod non vult pp idem Dei non velle: quod est idem, ac moueri ad volendum, & non volendum propter diuinam voluntatem solùm, atq; adeò propter Deũ ipsum, & nullam prorsus ob aliam quam cunque causam, etiamsi nos maximè & intimè tangat.

Secundus gradus Vniformitas.

Hoc autem explicatur dupliciter: Primò quidem, quia amat tunc homo ipsũ Deum, allectus ad amandum solùm ab ipso Deo, seu ab amore Dei, vt vocant, obie-

Primo modo.

obiectiuo; nec aliud quærens quàm amare; quandoquidem hoc ipsum Deo summè placere intelligit. [Amo quia amo,] ait sanctus Bernardus, & [amo vt amê.] In quam sententiam scriptum etiam fuerat à sancto Augustino: [Quid mihi sum ipse, vt amari te iubeas à me, & ni faciam, irascaris mihi, & mineris ingentes miserias? Paruane ipsa est miseria, si non amem te?

Ibidem.

Lib. 1. conf. cap. 5.

2. Deinde verò, intelligitur velle nos Dei voluntatem, propter ipsam voluntatem, quæ id vult nos velle: [Oportet, dicit idem, in eundem nos affectum quandocunque transire; vt quomodo Deus omnia esse voluit propter semetipsum, sic nos quoque nec nos ipsos, nec aliud aliquid fuisse, vel esse velimus, nisi æquè propter ipsum; ob solam, videlicet, ipsius voluntatem, non nostram voluptatem.

Lib. de diligêdo Deo.

Tertius gradus Deiformitas.

Tertius gradus conformitatis huius, & quidem maximus est, ita se per amorem in Deum transfundere; ita totius voluntatis suæ nisu, ac pondere in immensum Oceanum amabilissimæ & amantissimæ Dei voluntatis immergere; ita deniq; summam, constantissimamque duarum voluntatum coniunctionē eandem, in Dei beneplacito, rebus in omnibus perpetuoque acquiescere, vt illi nullum omnino bonum, nulla omnino vita, quantumlibet beatissima, potior sit quàm Deus; nihil scire, cogitare, ac velle nihil, immò nec esse, & viuere, nisi Dei placitum, & voluntas. [Sic affici,] ait sanct⁹ Bernardus: [Deificari est:] quo etiam nomine vtitur sanctus Naziãzenus: quare & quidam hanc appellant [Deiformitatem.] Explicat idem hoc modo: [Quomodo stilla aquæ modica multo infusa vino, deficere à se tota videtur, dum & saporem vini induit, & colorem, & quomodo ferrum ignitum & candens, igni simillimum fit pristina propriaque forma exutum: & quomodo solis luce perfusus aer, in eandem transformatur luminis claritatem, adeò vt nõ tam illuminatus quàm ipsum lumen esse videatur: sic omnem tunc in sanctis humanam affectionem quodam ineffabili modo necesse erit à seipsa liquescere, atque in Dei penitus transfundi voluntatem.] Et quanquam S. Bernardus dicit, in mortali vita id vix accidere; [Putam⁹ tamen, ait, hanc gratiam, vel ex parte, sanctos Martyres assecutos in illis adhuc victoriosis corporibus constitutos. [Magna vis prorsus amoris illas animas introrsum rapuerat, quæ ita sua corpora foris exponere, & tormenta contemnere valuerunt.

Lib. de diligêdo Deo.

Oratione 21.

Quoniam verò in arcana hac communicatione mutuò sibi respondent voluntates ambæ, altera in altera summa amoris suauitate quiescens; ideò sancti Patres comparant mutuum hunc amorem mutuæ actioni, qua Deus seipso pascit hominem, homini ore interno, voluntate videlicet, se manducandum præbens; & vicissim ab homine pascitur Deus, dum homo per amorem in eius voluntatem quasi ĩ os eius se totũ ingerit. Quod significat S. August. cùm, in contemplatione positus, intelligit quàm adhuc lõgè absit ab hoc perfectionis gradu, Deo ad eius cor ita loquente: [Cibus sum grandium, cresce, & manducabis me: nec tu me in te mutabis sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Sed expressè S. Bernardus: Deus cùm pascit, pascitur; & pascitur cùm pascit, simul nos suo gaudio spirituali reficiens, & de nostro æquè spirituali profectu gaudens.] Et paulò pòst: Mandor, cùm arguor: glutior, cùm instituor: decoquor, cùm immutor: digeror, cùm transformor: vnior, cùm conformor. Nolite mirari hoc: & manducat nos, & manducatur à nobis, quò arctius illi adstringamur. Non sanè aliàs perfectè vnimur illi. Nã si manduco, & non manducor, videbitur in me esse ille, sed nondum in illo ego. Quod si manducor quidem nec manduco, me in se habere ille, sed non etiam in me esse videbitur.] Affert similitudinem Filij Dei, qui est in Patre, & Pater est in Filio, & ideò vnum sunt. Et concludit: [Sic igitur anima, cui adhærere Deo bonum est, non ante se existimet ipsi perfectè vnitam, nisi cum & illum in se, & se in illo manentem persenserit.

Lib. 7. Confess. c. 10.

Serm. 71. in Cantic.

Ioan. 10.

Psalm. 72.

Ad diuinam hanc & summam hominis cum Deo coniunctionem tribus pręparationibus opus est.

Prima præparatio, est renūciatio omniũ rerum, etiam supernaturalium, quæ ad nos quoquo modo pertinẽt, aut possunt

Prima præparatio.

Expropriatio. sunt pertinere præ solius Dei eiusq; voluntatis amore, & desiderio; quā aliqui vocant [exptopriationem.] Abdicatio certè est omnis amoris concupiscentiæ, etiam circa res spirituales; non quod hæ amandæ non sint, & expetēdæ, sed quòd illis Dei voluntas longe anteponenda est; nec illæ optādæ vllo modo sunt, nisi ad normam vnius volūtatis Dei. [Minus *Lib. 10. Cōfess. cap. 29.* enim te amat, ait S. Augu. qui tecum aliquid amat, quod propter te non amat:] Et certum est, cùm sistit amor in rebus alijs, quæ Deus nō sunt, amari potius illas; aut nos in illis, quàm Deum. [Quo- *Lib. de diligēdo Deo.* niā Scriptura loquitur, ait S. Bernardus, Deum omnia fecisse propter semetipsum, erit profectò, vt factura sese quodammodo conformet, & concordet au- *Prouer. 16.* ctori. Et paulò post: Delectabit sanè non tam nostra vel sopita necessitas, vel sortita felicitas, quàm quòd eius in nobis, vel de nobis voluntas adimpleta videbitur. O pura, & defœcata intentio voluntatis, eò certè defœcatior & purior, quò in ea de proprio nil iam admixtum relinquitur: eò suauior & dulcior, quò totum diuinum est, quod sentitur.]

Secūda præparatio. Annihilatio. Secunda preparatio, est altissima quędā sui ipsius despectio, qua quod ex nobis nihil simus agnoscimus; & verò etiā vt sit Deus omnia in omnibus, nos ex *1. Cor. 15.* nobis nihil esse, vehementissimè volumus, & nihil ab hominibus, Angelisque haberi non minus vehemēter optamus. Hanc appellant aliqui annihilationem, aut annullationem voluntariam. [Intel- *Orat. 17.* ligamus, ait S. Nazianz. nos nihil esse, si cum illa prima & vera sapientia cōferamur: eamq; ob rem ad ipsum vnum tendamus, nec quidquam aliud quæramus, quàm vt promanantibus illinc radijs collustremur. Et Tertull. (lib. 3. contra Marcionem) verbū Psalmi (Ps. 21.) abiectio plebis legit, aut vertit nullificamen.]

Hæc affectio conciliatur, & creatur in nobis diuinitùs ex cognitione quòd nihil fuimus, antequam essemus: quod in nihilū nullo negotio relaberemur, nisi diuina manu continuò sustineremur. Quod si conferamus nos ipsos cum tam multis alijs rebus creatis, exiles sumus, minuti homunciones, ac ptopè nihil: si cum rebus sempiternis, fumum nos esse ac vmbram, puncto temporis euanescētem. Magis tamen attenta cōsideratione peccatorum & miseriarum, quibus, obruimur. Quod præclarè S. Bernardus: Si *Serm. 5. in Dedic. Ecclesiæ.* animam, inquit, prout in se est, & ex se, iuxta rei veritatem intueor, nihil de ea verius sentire possum, quàm ad nihilum esse redactā. Quid modò necesse est singulas eius miserias enumerare, quàm sit onerata peccatis, offusa tenebris, irretita illecebris, pruriens concupiscentijs, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona semper ad malum, in vitium omne procliuis, postremò totius confusionis, & ignominiæ sentina. Nimirum si *Isaia 64.* ipsæ quoque iustitiæ nostræ omnes, ad lumen veritatis inspectæ, velut pannus menstruatæ inueniuntur; iniustitiæ deinceps quales reputabuntur? Si lumē quod *Matth. 6.* in nobis est, tenebræ sunt; ipsæ tenebræ quantæ erunt? Facile est, cuiq; nostrum, si sua melius vniuersa, & sine dissimulatione vestiget, & iudicet sine acceptione personæ, attestari per omnia Apostolicæ veritati, & liberè proclamare: Qui *Galat. 6.* se putat aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit. Quid est homo, quia magnifi- *Iob 7.* cas eum, (ait fidelis & deuota confessio) *Psal. 38.* aut apponis erga eum cor tuum? Quid? sine dubio vanitati similis est homo, ad nihilum redactus est homo, nihil est homo. Huc spectant, fortasse, illa S. Augu- *Lib. 7. Confess. ca. 10.* stini in oratione verba: Et reuerberasti infirmitatem aspectus mei radiās in me vehementer, & contremui amore, & horrore, & inueni longè me esse à te, in regione dissimilitudinis.

De hac affectione & gradu ad diuinū *Lib. de diligendo Deo.* amorem, qui in ea est, sic alibi docet S. Bern. [Quādo huiusmodi experitur affectum, vt diuino inebriatus amore animus, oblitus sui, factusq; sibi ipsi tanquā vas perditum, totus pergat in Deum, & adhærēs Deo vnus cum eo spiritus fiat, *1. Corin. 6.* & dicat: Deficit caro mea, & cor meum: *Psal. 72.* Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum: Beatū dixerim & sanctum, cui tale aliquid in hac mortali vita, tarò interdum, aut vel semel, & hoc ipsum raptim, atq; vnius vix momenti spatio experiri donatū est. Te enim quodāmodo perdere, tanquā qui non sis, & omninò non sentire te ipsum, & à temetipso exinaniri, & penè annullari, cęlestis est cōuersationis, nō humanæ affectionis.]

Bb Tertia

Tertia præparatio. Desiderium Dei. Tertia præparatio est, desideriū Dei, animæ in hūc finem à Deo inspiratum. [Inuoco te in animam meā, ait S. Augu. quam præparas ad capiendum te ex desiderio, quod inspiras ei. *Lib. 13. Cōfess. cap. 1.* Qua de re etiā S. Bernardus nonnulla scribit: Si sermo, *Serm. 57. in Cantic.* inquit, venit gratus & placidus, quatenus pulso fastidio, cum desiderio audiatur, iam non modò venire sponsus, sed & accelerare, id est, cum desiderio venire credendus est. Illius namq; desideriū, tuum creat; & quod tu eius properas sermonem admittere, inde est, quod ipse festinat intrare. Non enim nos eum, sed *1. Ioan. 4.* ipse (inquit) prior dilexit nos.] Ex quo etiam intelligimus quātum momentum sit in lectione, aut auditione verbi diuini ad desiderium hoc excitādū, & sponso aduentanti animam præparandam.

Exempla quædam ex sanctis Patribus ad vsum Contemplationis & Amoris Dei.

CAPVT XXV.

QVanquam vsus contemplationis, & amoris Dei, donum Dei est; Ipse enim *Ephes. 2. Iacob. 1.* est [qui trahit nos, ipse qui facit vtraque vnum; & is ipse vsus datum optimum est, & donum perfectum, descendens à Patre luminū: Nihilominus operę pretiū est ad acuendam industriam, quam ad hanc rem adferre etiam debemus, ex sāctis Patribus aliqua exercitationis huius exempla ponere, ad quæ quisque pro ratione doni, quod diuinitùs acceperit, possit se, tanquam ad normam, quoquo modo dirigere. *Serm. 31. in Cantic.* [Non enim se communicat Deus, vt scribit S. Bern. vniformiter omnibus: oportet namq; pro variis animæ desideriis, diuinæ gustum præsentiæ variari, & infusū sapore supernæ dulcedinis diuersa appetentis animi aliter atq; aliter oblectare palatū.] Idq; ostendit vel ex vno Cantico Canticorum; in quo Deus aliquando instar verecundi sponsi sanctæ animæ secretos petit amplexus, & osculis delectatur; aliquando in oleo & vnguentis medicū exhibet, propter adolescentulas teneras, & infirmas aīas, fomētis & medicamētis egentes: aliqn. quasi viator quispiam, itinerātibus sponsæ similiter atq; adolescentulis sese associat, & eas post se currere facit quadā vnguentorum suaueolentia tractas: aliquando deniq; occurrit, quasi prædiues paterfamilias, imò quasi rex magnificus & potens, qui sponsæ pauperis videtur erigere pusillanimitatem, prouocare cupiditatem, demonstrans illi omnia desiderabilia gloriæ suæ, diuitias torcularium ac promptuariorum, hortorū, & agrorum copias; eam etiam introducens in ipsa secreta cubiculi. [Atq; ita non cessat, inquit, siue hoc, siue illo modo interno, iugiter apparere conspectui quærentiū se.

Igitur aliquādo obiicit se Deus homini vt magister; specie pulcherrima animū illustrans, & infinitæ altitudinis atq; distantiæ, qua eum superat cognitione, erudiens ad omnem submissionem, & reuerentiam. *Primū exēplum.*

Exemplum sit, contemplatio S. Augustini ab eo sumpta in hæc verba: [Intraui in intima mea duce te: Intraui, & vidi qualicunq; oculo animæ meæ, supra eundem oculum animæ meæ, supra mētem meam, lucem Domini incommutabilem; non hanc vulgarem & conspicuā omni carni, nec quasi ex eodem genere; grandior erat, tāquam si ista multò multoq; clarius claresceret, totumq; occuparet magnitudine; non hoc illa erat, sed aliud, aliud valde ab istis omnibus. Nec ita erat supra mentem meam, sicut oleū super aquam; nec sicut cęlum super terram; sed superior, quia ipse fecit me, & ego inferior, quia factus sum ab ea. Qui nouit veritatem, nouit eam: & qui nouit eam, nouit æternitatem. Charitas nouit eam. O æterna veritas, & vera charitas, & chara æternitas: Tu es Deus meus; tibi suspiro die ac nocte: cùm te primùm cognoui, tu assumpsisti me, vt viderem esse, quod viderem; & nondum me esse, qui viderem; & reuerberasti infirmitatē aspectus mei, radians in me vehemēter, & contremui amore & horrore, & inueni longè me esse à te in regione dissimilitudinis, tāquam audirem vocem tuam de excelso: Cibus sum grandium, cresce & manducabis me: nec tu me in te mutabis sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Et cognoui, quoniā pro iniquitate *Lib. 7. Confess. c. 10.* *Psal. 38.*

quitate

quitate erudisti hominem, & tabescere fecisti sicut araneam animam meam, & dixi: Numquid nihil est veritas, quoniã neq; per finita neq; per infinita locorũ spatia diffusa est? Et clamasti de longinquo, Immò verò ego sum qui sum: & audiui, sicut auditur in corde, & non erat prorsus vnde dubitarem.]

Exod. 3.

Secundum exemplũ. Aliquando vt moueat admirationẽ, vti Rex magnificẽtissim⁹ explicat Deus immensas opes essentiæ suæ, & se quasi Oceanum maximarum, infinitarumque perfectionum suarum homini contemplandum præbet. Hac contemplatione tenebatur Apostolus, cùm exclamauit: [O altitudo diuitiarum sapientiæ & sciẽtiæ Dei. Sed eam explanat S. Augu. vno quidem loco, cùm dicit: Tanquã si mare esset vbique, & vndiq; per immensa spatia infinitũ, & haberet intra se spongiam quamlibet magnam, sed finitam, tamen plena esset vndiq; spongia illa ex omni sua parte ex immẽso mari: sic creaturam tuam finitam te infinito plenã putabam, & dicebã: Ecce Deus, ecce quæ creauit Deus, & bonus est Deus, atq; his validissimè, lõgissimeq; præstãtior. Alio verò loco sic idem: Quid est Deus meus, quid rogo, nisi Dominus Deus? summe, optime, potentissime, omnipotẽtissime, misericordissime, & iustissime, secretissime, & præsentissime, pulcherrime, & fortissime, stabilis, & incomprehensibilis, immutabilis, mutans omnia, nunquã nouus, nũquam vetus, innouans omnia, & in vetustatem perduces superbos, & nesciunt, semper agens, sẽper quietus, colligens, & non egens, portans & implẽs, & protegens; creans & nutriens & perficiens; quærens, cùm nihil desit tibi: Amas, nec æstuas; zelas, & securus es; pœnitet, & non doles; irasceris, & tranquillus es; opera mutas, nec mutas consiliũ; recipis quod inuenis, & nunquam amisisti; nunquam inops, & gaudes lucris; nũquam auarus, & vsuras exigis; supererogatur tibi, vt debeas, & quis habet quidquam non tuum? Reddis debita nulli debens; donas debita nihil perdẽs. Et quid dicimus, Deus meus, vita mea, dulcedo mea sancta: Aut quid dicit aliquis; cùm de te dicit? & væ tacentibus de te, quoniam loquaces muti sunt. Quis mihi det acquiescere in te? Quis mihi det, vt venias in cor meũ, & inebries illud?]

Rom. 11.
Lib. 7. Confess. cap. 5.
Lib. 1. Cõf. ca. 4. & 5.

Tertiũ exẽplum. Tertiò induit nõnunquam Dominus sponsi personam, & ad intimam consuetudinem, spiritualemque complexum solicitat amore ardentem animam. Qualis est illa, quæ initio Canticorum sic loquitur: [Osculetur me osculo oris sui. Quo loco sic S. Gregorius: Os spõsi, inspiratio Christi: Osculum oris, dulcis amor inspirationis. Dicit ergo sponsa desiderio æstuãs, & in amplexum sponsi sui inardescẽs: Osculetur me osculo oris sui: ac si diceret; Ille quẽ super omnia, immò solum diligo, veniat; qui dulcedine tuæ inspirationis me tangat: quia cũ eius osculum sentio, subita mutatione me derelinquo, & in eius similitudinem illico liquefacta transformor. Fastidit quippe sancta mens omnia, quæ per corpus sentit, & in illa spiritualia tota trãsmutari concupiscit; & dum ista obstrepũt, in illa fugit, seq; abscõdere, ne hæc sentiat, appetit. Ideoq; osculum sponsi quærit, quia si ille gratissimi amoris vinculo hanc non trahit; hæc vi suæ molestissimæ grauedinis detenta, quomodo se ad illum conferat, oĩno non inuenit.]

In Cantic. cap. 1.

Hæc est illa dulcedo spiritus, illa, inquam, inexplicabilis, & mira suauitas animi, quam expertus S. Augustinus, sæpe dicit esse [principium futuræ æternæque beatitudinis:] ad cuius gustũ quomodo cum matre peruenerit, sic exponit ipse: [Erigentes nos, inquit, ardentiore affectu in idipsum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, & ipsum cælum, & adhuc ascendebamus interius cogitando & loquendo te, & mirando opera tua: & venimus in mentes nostras, & transcendimus eas, vt attingeremus regionem vbertatis indeficientis, vbi pascis Israël in æternum veritatis pabulo; & vbi vita sapientia est, & dum loquimur, & inhiamus illi, attingimus eã modicè toto impetu cordis, & suspirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias spiritus, & remeauimus ad strepitũ oris nostri, vbi verbum & incipitur, & finitur. Dicebamus ergo: Si cui sileat tumultus carnis, sileant phantasiæ terræ, & aquarum, & aëris; sileant & poli, & ipsa sibi anima sileat, & transeat se, non se cogitando; sileant somnia, & imaginariæ reuelationes, omnis lingua, &

Lib. 9. Confess. c. 10.

omne signum, & quidquid transeundo fit, si cui sileat omnino; & loquatur per se solus qui fecit ea, non per ea, sed per seipsum, vt audiamus verbum eius, non per linguam carnis, neque per vocem Angeli, neque per sonitum nubis, neque per ęnigma similitudinis, sed ipsum, quē in his amamus, ipsū sine his audiamus: sicut nunc extendimus nos, & rapida cogitatione attingimus æternam sapientiam super omnia manentem. Si continuetur hoc, & subtrahātur aliæ visiones longè imparis generis, & hæc vna rapiat, & absorbeat, & recondat in interiora gaudia spectatorem suum, vt talis sit sempiterna vita, quale fuit hoc momentum intelligentię, cui suspirauimus. *Matth.25.* Nonne hoc est: Intra in gaudium Domini tui?]

Quoniam verò hoc quod S. Augustinus insinuat, cōtemplatorem fieri quasi participem cuiusdam beatitudinis, appositè à S. Gregorio declaratur, visum est hic eius verba adscribere: *Lib.24.moral.c.6.* [Prius, inquit, à mentis acie exurente, tristitia interposita malorum caligo detergitur, & tunc resplendente raptim coruscatione incircūscripti luminis illustratur. Quo vtcunq; conspectu in gaudio cuiusdam securitatis absorbetur: & quasi post defectum vitæ præsentis vltra se rapta, in quadam nouitate aliquo modo recreatur. Ibi mens ex immenso fonte infusione superioris aspergitur: ibi non se sufficere ad id quod rapta est cōtemplatur: & veritatem sentiendo, videt, quia quanta est ipsa veritas, non videt: à qua veritate tātò magis se longè existimat, quantò magis appropinquat; quia nisi illam, vtcunque conspiceret, nequaquam eam conspicere se non posse sentiret. Adnisus ergò animi dum in illam intenditur, immensitatis eius coruscante circumstantia reuerberatur. Ipsa quippe cuncta implens, cuncta circumstat; & idcirco mens nostra nequaquā se ad comprehendendam incircumscriptam circumstantiam dilatat; quia eam inopia suæ circumscriptionis angustat. Vnde ad semetipsam citius labitur; & prospectis quasi quibusdam veritatis vestigijs, ad sua ima reuocatur. Hæc ipsa tamen per contemplationem facta non solida & permanens visio; sed, vt ita dixerim quasi quædam visionis imitatio, Dei facies dicitur.] Hæc ille.

Interdū etiam Deus recognosci vult, *Quartum exemplum.* tanquam Zelator animæ sibi desponsæ, qui valde sollicitus sit, ne ea, quam tantoperè amat, potiatur vnquam præter ipsum quispiam, qui non sit ipse. Quare vt industrij solent esse Zelotypi, sic Deus ea prouidētia animam gubernat, vt quando corporis pondere reuocata, non potest diu sponso per amorem cohærere, ijs subinde malis, miserijsque prematur, quibus nullū aut remedium, aut alleuamentū inueniatur aliud, quàm amoris repetitio.

Immittit igitur Deus quādoq; in animam fastidium magnum domesticarū, & internarum tenebrarum, quibus in hac mortali vita penè obruta abstrahitur continenter à sponsi suauissima consuetudine, vt eo stimulata suspiret ad cœlestem lucem: [Habitaui, dicebat *Psal.119.* Dauid, cum habitantibus Cedar. Et Sanctus Bernardus inducit sponsam sic suspirantem: *Ser.33.in Cantic.* O verè meridies plenitudo feruoris & lucis, solis statio, vmbrarum exterminatio, desiccatio paludum, fœtorum depulsio. O perenne solstitium, quando iam non inclinabitur dies. O lumen meridianum, ô vernalis temperies, ô æstiua venustas, & autumnalis vbertas. Hunc locum tantæ claritatis, & pacis, & plenitudinis indica mihi, vt quemadmodum Iacob, Moyses, Isaias, Paulus, ita ego quoq; te in lumine tuo, & in decore tuo, per mentis excessum merear cōtemplari præsentem vberius, quiescentem securius.]

Adiungit Deus ad præcedētem stimulum, *Quintum exemplum.* & alium non minus excitātem animam ad amorem, tædium, nimirum, nō solùm ignorātiæ, sed errorum, aliarumque animi perturbationum, quibus animus, dum hic viuimus, assiduè vexatur, & laceratur. [O, clamat S. Bern., veritas, *Ser.11. in Cant.* charitas, æternitas: ô beata, & beatificās Trinitas, ad te mea misera Trinitas miserabiliter suspirat, quoniam à te infeliciter exulat. Discedens à te quantis se intricauit erroribus, doloribus, timoribus. Heu me, qualem pro te commutauimus Trinitatem. *Psal.37.* Cor meum conturbatum est, & inde dolor: dereliquit me virtus mea, & inde pauor: & lumen

oculorum

oculorum meorum non est mecum, & inde error. En, quàm dissimilē Trinitatē, ò animæ meæ Trinitas, exulans offendisti? *Psal.41.* Veruntamen quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: cū error videlicet à ratione, à voluntate dolor, atque à memoria timor omnis recesserit: & successerit illa quam speramus, mira serenitas, plena suauitas, æterna securitas. *2.Cor.15.* Primū illud faciet veritas Deus; secundum, charitas Deus; tertium, summa potestas Deus. Vt sit Deus omnia in omnibus: Ratione excipiente lucē inextinguibilem; voluntate, pacem imperturbabilem consequente; memoria, fonti indeficienti æternaliter inhærente.]

Sextū exēplum. Denique ipsa exilij præsentis satietate vtitur Deus, ad reposcēdum amorem sponsæ: [Sed vbi ille, ait idem, & quādo ista? Quod flens dico, quousque odoramur, & non gustamus; prospiciētes patriam, & non apprehendentes; suspirantes, & longè salutantes? O veritas exulū patria, exilij finis; Video te, sed intrare non sinor, carne retētus; sed nec dignus admitti, peccatis sordens.

Amor quo Christus Patrem amauit, vnicum ac summum est perfectissimi Amoris exemplar.

CAPVT XXVI.

NVNQVAM magis aut melius amoris diuini vsum docuit Deus, quàm cum misso vnigenito Filio suo in mundum, amoris quasi gymnasio patefacto, ad perfectū Dei amorem ediscendum, & exercendum in Christo magisteriū instituens, homines amantissimè inuitauit; Christi amore vt optimo exēplari; eius amādi ratione, vt optima amoris norma proposita. Hæc mihi, vt huius operis extremus actus & clausula, explicanda nunc est; quamuis non mihi (nec enim tantum mihi sumo) sed sanctissimo viro magistro Ioāni Auilæ, celeberrimo in Hispania superioris sæculi concionatori. Is de re tāta, sic habet vulgari Hispanico sermone, vt hic Latinè breuiter & fideliter vertitur.

Contēplemur, obsecrō, sanctissimā illam Christi animam, in eo quo procreata est articulo tēporis rerum omniū Dominā, ad illiusq; beatissimos pedes deiectos cœli choros atque ordines vniuersos, eam, vt Apostolus ait, adorantes: ac *Hebr.1.* siquis possit, edisserat, quantus fuerit animæ illius ac cordis amor in eū, qui se tā magnificè extulit, & adeò gloriosis magnisq; donis cumulauit, quàm ingenti studio, quanto ardore exoptauerit obijci sibi occasionē, qua tantorum bonorū largitori placere ac seruire posset? An tu aptas Cherubinorum & Seraphinorum linguas esse putas, quæ rem hāc possint pro dignitate aperire? Si ad ardorē illū accesserit cognitio diuinæ voluntatis, qua Pater optimus sui honoris causa obediētissimo Filio demandet curam saluādi humani generis vnius hominis causa perditi ac profligati, quē putas vt tāto Patri satisfaceret, se Filius exhiberet hominibus vniuersis, quātoq; amoris æstu, paterni mādati quasi igne subiecto, efferuesceret animus eius erga hoīes suæ huic curæ solicitudiniq; commissos?

Cùm ingēti vi inflāmatoque puluere ex æneo tormento disclusus globus oppositā molē ferit, tanto maiore impetu retrò cōmeat, quanta vi ante ferebatur. Infinita erat gratiæ Christi vis, qua in Patrē per amorē cor illius propellebat: hoc igitur cū primùm tanta gratiæ contentione pulsum oppositū Patris pectus rectā vulnerauit, ea oppositione quanto putamus lætitiæ ac ardoris impetu resilierit ad hoīes peramandos, in eorumq; salutē procurādam penitus incūbendū? Hæc est illa vis, cuius meminit Propheta, cùm dicit: [Exultauit vt gigas ad currendam viam. A summo cœlo egressio *Psal.18.* eius, & occursus eius vsq; ad summum eius: nec est q se abscōdat à calore eius.

O diuinum amorem, qui ex Deo digressus es, ad hominem venisti, ac rursus ad Deum ipsum remeasti. Non enim, ò Christe, hominem hominis causa amasti, sed Dei causa; idque ardore incredibili, vt qui in hunc amorē animum intenderit, nullo se possit modo à tuo defendere. Is enim vim affert cordibus, vt ait Apostolus: [Charitas Christi *2.Cor.5.* vrget nos.] Hic ille feruor, animique lætitia, quam sancta Ecclesia in Canticis indi-

Cant. 2. indicauit: [Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.] Hoc ipsum indicauit Isaias: [Non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra iudiciũ: & legem eius insulæ expectabunt. [*Isaia 42.* Ex eodem ardoris fonte emanarunt illa tua verba: [Si dedero somnũ oculis meis, & palpebris meis dormitationẽ, & requiẽ temporibus meis: donec inueniam locũ Domino, tabernaculum Deo Iacob. *Psal. 131.* Ergo hic tandem origo est & fons, vnde Christi in homines amor effluxit. Non enim vlla hominis virtus, non bonitas, non pulchritudo vlla Christũ ad amãdũ hominum genus incitauit, sed sola Christi virt⁹ ac gratia, gratiq; in Patrẽ animi vis inexplicabilis. Hoc significant eius verba: [Vt cognoscat mundus quia diligo Patrem, & sicut mandatũ dedit mihi Pater, sic facio; surgite, eamus.] *Ioan. 14.* Et quò tandẽ Domine? Ad mortẽ in cruce pro hominibus obeundã. Ecce tibi, anima mea, causã magnitudinis amoris huius.

Solis splendor tantò ardet atque vrit magis, quantò vehementiores sunt retrò cõmeantes radij eius. Solis huius diuini radij cor Patris verberabant, indeque in homines reuolabãt. Si tãtus ignis in radijs, quantus erit splendoris ipsius feruor? Nulla, ne Angelica quidem, mẽs assequi vnquam potest, quãtum ardeat, quantũque vrat is ignis. Non enim mortis, crucisque, vt apparet, terminis definitur: nam quemadmodũ semel mortuus est, ita millies, & vt omnium hominum causa mortuus est, sic vnius tantũm causa, si eum Pater mori iussisset, abundantissimum ille & paratissimum amorem, animumq; ad tot mortes habuisset: & si res postulasset, non tres modò horas vt penderet in cruce laboribus, doloribusque confectus, sed vt idem pateretur ad extremum vsque iudicij diem, vires sub ministrasset amor abundanter. Tantus enim erat amor, qui Christi pectore claudebatur, vt multò amauerit magis, quàm passus sit; maioremque amorem Christus intra viscera occluserit, quàm nobis per vulnera commonstrarit. Vt nõ sine mysterio illud in sacris literis scriptum sit, fenestras e[x]nteriori Salomonis templi parte multò maiores fuisse, quàm extrinsecus apparerent.

O diuinum amorem, qui maior es, quàm videris. Extra etiam magnus appares, cùm amorem hunc ingentẽ plagæ, flagella, vulnera monstrent. Sed hæc ipsa eam magnitudinem amoris nõ omni ex parte declarãt: maior quippe pars tecta concluditur, quàm possint hominũ oculi conspicari. Scintilla hæc est, quæ prosilijt ex illo igne; ramus est, qui ex illa arbore pullulauit; riuulus est, qui ex amoris immensi pelago deriuatus est. Idem ipsum, maximum est amoris indicium, [vt ponat quis animam suam pro amicis suis:] *Ioan. 15.* Sed indicium est, non æqualitas. Iam si tantum tibi me, Domine Iesu, debere profiteor, quod tantum feceris, quantò etiam magis debere par est, quod alia plura facere volueris?

O amoris pelagus, ô Oceanum sine fine profundum, plenum vndique amoris, plenum charitatis. Quis dubitet de Christi amore? Quis non sese ditiorem omnium putet, quem tantus Dominus tantopere amat? supplex te Domine rogo per viscera misericordiæ, quæ te ad tale mihi munus largiendum compulere, vt oculos etiam, mentemque, quæ donum hoc ingens sentiant, & intelligant, largiaris; quò semper in tuis misericordijs gloriari, & tota die laudes tuas valeam decantare.

At si vis, anima mea, in aliquo prætera contueri magnitudinẽ amoris Christi, eiusq; ardorem aduersa quæq; perferendi tecum, quæso, recogita magnitudinem desiderij, quo exarserunt Sancti quique iniqua omnia patiendi, atque inde sancti sanctorum ardorem agnosces. Is enim tantò eis sanctitate & gratia præstat, quantò tenebris, Solis lux, & multò magis.

Beatus sanè Dominicus ita martyrij amore flagrabat, quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum; & perinde ac vna ei mors non esset satis, pluribus, vt ita dicam, mortibus optabat omnia sua membra concidi.

Intuere æstũ ardoris Andreæ felicissimi Apostoli; an non ille paratam sibi crucem, atque in ea mortẽ aspiciens longè certissimam, crucis, perinde ac sponsæ suauissimæ amorem captabat, atque orabat, vt secum gauderet illa, quemadmodum vicissim ille cum ea exultabat?

Venio nunc ad alterum Martyrij genus

nus multò nobilius, atq; præstantius: Id in sancto Apostolo Paulo fuit, qui cùm parum, vel omnia tormentorum genera duceret, vt ardentissimam patiendi cupiditatem expleret, ad illum amoris excessum peruectus est, vt ipsas etiam inferorum pœnas, ob Dei honorem hominumq; salutem pati cuperet. Optabam, inquit, ego ipse anathema esse à Christo, pro fratribus meis: [Ferens interea, vt Chrysostomus ait, non à Christi gratia atque amore, sed à beatitudine separari.] Arripe tibi igitur alas, anima mea, atque hinc ad Christi vsque viscera & cor, tanquam, per gradus ascende; ac vide, & intellige, si sanctus Apostolus vnica gratiæ gutta ita vehementer ad amorem hominum inflammabatur, vt optaret pro ijs inferorum tormētā perferre, in tantò maiore Christi gratia & charitate, quantò maiores, atq; adeò accensę amoris flāmæ, pectus eius perurgerent.

Rom. 9. *Lib. de compunct. cordis.* *Et in Hom. de laudib. Pauli.*

Luc. 12. Verè Domine nil aliud innuebas, cū diceres: [Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor vsque dum perficiatur?] Coarctaris, inquam, quòd tantus esset ardor, quo tuo sanguine tingi te ac mergi nostra hominū salute velles, & cuperes, vt præ amoris magnitudine, quęlibet hora mille tibi anni viderētur. Hinc ille Palmarū lucē gloriosus triumphus; quem ideò, cùm ad mortē ires, fieri potissimū iussisti, vt cordis tui ingentē lætitiam toti orbi declarares. Cùm enim tāta cum pompa, & exultatione omnium ordinum viam illam ingressus sis, significasti rosarum & florum serto redimitū ad crucis thalamum te, non quasi ad crucē, sed quasi ad nuptias festinare. [Egredimini & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eū mater sua in die desponsationis suæ, & in die lętitiæ cordis eius.] Ego Domine, non aliud in te fertum agnosco, præter id, quòd feria illa sexta crucis tibi mater synagoga contexuit: illud autem nō lilijs aut rosis, sed ad tui capitis tormenta spinis compactum est. Cur ergo diem hunc, diem festum, & lætitiā cordis appellas? an forsan te non pungunt spinæ istæ? Immo verò, mi Domine, pungunt; teq; magis, Deus meus, quàm quemuis alium. Sed tanta erat in nos tui amoris profusa liberalitas, vt prę magnitudine illius, non tam aduerteres dolorem tuū, quàm remedium nostri, non tua vulnera, sed ægrarum animarum medelam. Si Iacob Patriarchæ visi sunt dies pauci, septem seruitutis anni, vt Rachelem sibi sponsam adiungeret præ amoris magnitudine; quàm breuem diem vnum crucis tibi fuisse censebimus, vt desponderes tibi Ecclesiam, faceresq; gloriosam, [non habentem maculam, neque rugā?] Hic amor facit te libenter adeò mortem oppetere, hic ita te inebriat, vt nudum te in cruce pendere iubeat, [opprobriū hominum factum.] Tu ille Noë es, qui vineam plantasti, atque meri illius tantā copiam exhausisti, vt præ vini potestate factus ebrius, in cruce dormiēs iacueris, in eaque tales ignominias passus sis, vt filij etiam ipsi tui in te scandalizarentur, & maiestatem tuam contumeliosissimè deriderent.

Cant. 3. *Genes. 29.* *Ephes. 5.* *Psal. 21.* *Genes. 9.*

O mirum Christi amorem, qui ad tantam vilitatem deprimeris. O incredibilem hominum cæcitatem, qui inde causam arripiunt te deridendi, vnde accipere debuissent, ad te magis amādum. Dic amor sanctissime, si hæc vna scintilla amoris nobis à te ostensa, eū hominibus stuporem incussit, [vt scandalum Iudęis esset, Gentibus stultitia;] quid fecisset amor ipse, si tu eius nundinas explicasses, vniuersamq; eius magnitudinem in hominum conspectū adduxisses. Et si amoris tui sola delibatio, mentes hominum extra se rapit, & aciem oculorum ob undit in media splendoris luce; quid fiat cū filijs amicisq; tuis, qui vlteriores amoris tui metas, finesq; adeò firmiter credunt, & agnoscūt? Ille amor, ille est, qui eos trahit extra se, qui reddit attonitos, cū primùm ad tui cordis secreta recollectis aperis, expeririq; concedis adeò miranda mysteria: hinc illa viscerū liquefactio, qua cordis ima diuino amore inflammantur; hinc martyriorum desideria; hinc lætitia in aduersis; hinc refrigeria craticulæ; hinc inambulationes in ardētissimis prunis cum ea voluptate, quæ perciperetur ex rosis; hinc cupiditas tormētorum, perinde ac epularum: Gaudere de ijs rebus, quas respuit mundus, eas amplecti, quas idem horret; & captare abominationes Aegyptiorum, vt ex ijs Deo sacrificiū fiat. [Mens, aiebat S. Ambrosius,

1. Cor. 1.

brosus, quæ Christo Iesu feliciter nupsit, quæq; ei in crucis thalamo libens, volensq; coniuncta est, nihil tam gloriosum existimat, quàm vt crucifixi sui iniurias secum ferat.]

Qua ratione ergo, ò mi amantissime amator, compẽsabo ego istum tuũ amorem? Illa vera ac sola compẽsatio est, cũ sanguis sanguine soluitur. Sanguis ille, quo inter Deũ populumq; Israëlis amicitiæ pacta firmata sunt, quiq; diuinum tuum sanguinem adũbrabat, partim sup altare diffundebatur, partim super populum, quò illum in Dei gratiã restitueret: qui in altare effluxit ad Deũ auersum placandum fundebatur; qui in populi capita, ad homines Deo deuinciendos. Dulcissime Domine agnosco hoc debitum, agnosco; ne quæso permittas, me vnquam ab eo exolui: iube potius, me isto tuo sanguine delibutum, confixumque clauis ex ista cruce pendere.

O crux, recipe me sinu ac complexu tuo, recipe corpus meũ, & demitte corpus Domini mei: Dilatare corona, vt inter istas spinas caput quoque meum inseram. Dimittite claui istas innocentes manus, configite cor meum, illudq; cõpassione, & amore vulnerate. Ob hanc
2.Cor.5. caussam Apostolus tuus scribit, mortuũ
1.Thessal.5 te esse, vt in viuos & mortuos imperiũ obtineres, non minis & pœnis, sed amoris operibus. Refer me in numerum siue viuorum malis, siue mortuorum, & agnoscam, me captiuum sub tui amoris dominio.

O quam mirabili pugnãdi genere pugnasti Domine, vt habemus in Prophetis. Non enim eluuione iterum, aut igne cœlesti, sed pacis, amorisq; illecebris, in tuam potestatẽ humana pectora redegisti; non occidens, sed occisus, nõ alienum, sed proprium è cruce cruorem largè, abundanterq; profundens. O miram, ò nouam veritatem; quòd antè è cœlis, vbi tibi ministrant Angeli, nõ fecisti, peregisti post in cruce latronibus associatus. O cordium fur, ac prædo, diripe quæso cor meum, tu qui violẽtus fetinusq; prædator haberis. Quod tãdem ferrum ita acutum erit, quis arcus adeò fortis ac contentus, qui verũ possit adamantem penetrare ac rumpere? Tu cordium nostrorum duritiem effregisti; tu mundum vniuersum amore tuo inflammasti; quod tu ipse per Prophetã pollicitus eras: [Igne zeli & amoris mei deuorabitur omnis terra.] Et in Euange- Sophon.3.
lio idem ais: [Ignem veni mittere in ter- Luc.12.
ram; & quid volo nisi vt accendatur?] Hoc idem agnouit vates ille, qui dixit: Isaia 64.
[Vtinam dirumperes cœlos, & descenderes; aquæ arderent igne.] O dulcem amorem, ò suauem flammam, quę sic incendis pectora glacie ipsa rigidiora, & in amorem conuertis. Hic est præcipuus scopus aduentus tui, vt mundum amore compleres [Visitasti terram, ait Prophe Psal.64.
ta, & inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam.]

O amantissime, suauissime, benignissime, pulcherrime, clementissime, corda nostra inebria isto vino, igne isto succẽde, isto iaculo traijce. Quid enim, vt balista spiritualis sit ista tua crux, desiderari potest, quando ima cordium adeò sauciat? sanè balista ligno, atque egregiè extento funiculo cõstare solet; additur ad mediam nux; ex qua desiliente elabentę; funiculo, impetu maiore iaculum propellatur, & maiora, profundioraque vulnera inferãtur. Crux quoque tua ista lignum est; protensum istud corpus, brachiaq; porrecta funiculus; istius lateris tui vulnus, nux est, in qua sagitta inferitur amoris, vt inde dimissa hominũ corda iaculetur. Sciat igitur mundus totus, me vulneratum cor gestare.

O cor quo modo curaberis? nullum aliud superest curationis remedium, nisi mori. Quãdo, ò bone Iesu, intueor istud lanceæ ferrum, sanguine cruẽtatum ex tuo pectore prodire, videre mihi videor amoris sagittã, quæ vulnerat, atq; adeò traijcit mihi cor, vt in eo sine vulnere partem nõ relinquat. Quid fecisti amor dulcissime, quid facere cogitasti intra cor meũ? Huc accessi medicamẽta quæsiturus, & tu me vulnerasti? veni viuendi præcepta accepturus, & me in insaniam vertis? O dulcissimum vulnus, ò sapientissimam insaniam; sine te viuam nunquam.

Non modò crux, sed ipsa corporis species atque positio nos ad amorẽ vocat. Inclinas caput, vt peccatores, quantumlibet ab illis iniuria affectus, osculeris; distendis brachia, vt amplectaris; ostendis

dis

dis traiectas manus, vt bona omnia largiaris; apertum pectus, vt intra viscera abscondas; confixos pedes, vt nos opperiaris, atque ut nullo unquam tempore à nobis excedas: Quamobrem cùm te, Domine, in cruce contemplor, quidquid meis sese obijcit oculis, ad amandum inuitat. Lignum, species, mysterium, vulnera tui corporis; sed inprimis amor interior clamat vt amem, nec vnquã ex memoria excidat amor tuus. [Si oblitus fuero tui,] ò bone Iesu, [obliuioni detur dextera mea. Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui, & si non proposuero te in principio lætitiæ meę.] *Psal. 136.*

Ergo, ò anima mea, habes explicatam causam amoris, quem Christus erga nos habet. Non enim amor hic hominũ, aut quod in homine inerat, sed Deum, ex cuius uoluntatis perficiendæ desiderio originem habuit. Hinc intelliges, vnde ad homines ex Deo dona progressa, vnde diuina promissa, vt inde vim sumat spes, quæ tam firmo stabiliq; nititur fundamẽto: ex quo etiam intelligitur illud, quemadmodum impulit Christum ad amandum hominem, non homo, sed Deus; sic causa qua Deus tot homini beneficia pollicitus est, non homo fuit, sed Christus: Causa, cur nos Filius amet, est, quia iubet Pater: Causa, cur nostri curam & patrocinium Pater gerit, est, quia postulat, & meretur Filius. Hi sunt supracælestes planetæ, quorum aspectu Ecclesia gubernatur, & à quibus influunt in mundum diuinorum munerum charismata.]

O quàm sunt stabiles amoris nostri bases, nec minus firma sunt spei nostrę fundamenta. Amas nos bone Iesu quia sic præcipit Pater, & parcit nobis Pater, quoniam tu supplex petis: Ex eo quod cor illius ac voluntatem intueris, amas me, quia sic iubet obedientia Patris: ex eo quod ipse tua tormenta, ac vulnera respicit, parcit, & seruat me: quia ita exigunt altissima merita tua. Aspicite vos oro, semper Pater & Fili, nec vnquam ab aspectu cessate, vt ita salus mea perficiatur.

O intuitum excellentissimarum uiriũ. O aspectum supracœlestium planetarũ, vnde certissimi diuinæ gratiæ radij exoriuntur. Quando non obediet Filius? quando non respiciet Pater? Ergo si Filius obediet, amabor: & si Pater respicit, mihi venia non negabitur. Ad vnicum Axæ coram patre Caleb suspirium, dedit filiæ pius parens quod illa rogauerat. Quid ergo negari poterit tãti Filij suspirijs, & lachrymis? Ergo si quæsiero, quãdo poterit vnquam deesse remedium? Quando merita mea, si tua sunt, exhaurientur? Quando ita fœtidum spirabit odorem iniquitatum mearum cœnum ac fœx, vt non longè suauius oleat sacrificium passionis tuæ? Tanta quippe cùm sit pulchritudo tua, eam omnia totius mundi peccata non deformant magis, quàm pulcherrimum os næuus longẽ minimus. *Iosue 15.*

O igitur imbecillum animum, & omni fiducia destitutum, qui in aduersis ad Deum recurrere nescis. Cur affligaris ob culpas, & inopiam meritorum? cogita rem hanc non in te, sed in Christo fundari; non tuis modò, sed Christi etiã meritis salutem consequeris. Si enim primi hominis demeritum, post tot annorũ lustra tantam vim habuit ad perniciem; quantò maiorem vim Christi merita cõferent ad salutem? Primus Adam terrenus, tui casus origo fuit; Secundus cœlestis Adam, finis atq; principium tuę medelæ. Conare tantùm, & stude, vt sic cũ illo fide, & amore coniungaris, quemadmodum vinculo necessitudinis iungeris. Id si fiet, sicut non obedientis culpam naturali sanguinis participatione contraxisti; sic spiritualis debiti uiri iusti ad te gratia deriuabitur. Si cum illo hac in coniunctione persistes, vbi ipse erit, eris & tu: & quo loco res eius erunt, erunt & tuæ. Eadem patris, & filij, eadem capitis & membrorum fortuna est, & [Vbi fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Mane mecum,] inquit Dauid, [ne timeas. Si quis quæsierit animam meam, quæret & animam tuam, mecumque seruaberis.] Noli quæso ad proprias vires respicere. Efficient enim hæ, vt animo cadas; sed hunc potius medicum & liberatorem intuere: hinc enim tibi corporis, & animi fortitudo suppeditabitur. *Genes. 3.* *Rom. 5.* *1. Cor. 15.* *Matth. 24.* *1. Reg. 22.*

Si tibi flumen transuadanti, dira caput vertigine conturbatur, quid præterfluentem vndam aspectas? tolle oculos, aspice crucifixum, ita incolumis tutusq; transmittes. Si te malus diffidentiæ spiritus

Cc

ritus torquet, & vexat, pulsa cytharã Dauidis, qui est Iesus Christus crucifixus. Iacta cogitatus tuos in eum, in eiusq; prouidentia inter aduersa confide. Quod si Patrem Filium tibi dedisse constanter credis, crede eum, quod reliquum est, quod certè minus est, præbiturum. Noli credere, quod cœlos ascenderit, oblitũ illum esse tui; neq; enim cum amore simul esse posset obliuio. Optimum omnium pignus, cùm eò migrauit, tibi reliquit, pallium videlicet pretiosæ carnis in tui amoris argumentum. Perpende illũ non solùm pro te passum dum viueret, sed defunctum etiam, maximum lanceæ vulnus aduerso pectore accepisse, vt intelligas eum non viuentem modò, sed etiam mortuum, verum tibi esse amicũ; & eum, cùm in extremo spiritu constitutus diceba*t*, [Consummatum est,] significare voluisse, consummata tormenta, nõ consummatum illius in te amorem. [Iesus Christus,] ait S. Paulus, [heri & hodie; ipse & in sæcula:] qualem enim, dũ in mundo viueret, se præstitit ijs, qui ei adhæserunt; talem & nunc, & semper, se se quærentibus præstat. Qui simul cum Patre, & Spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Ioan. 19.
Hebr. 13.

De Tentationibus perfectorum.

CAPVT XXVII.

PERFECTI viri ij sunt, qui alios in tentationibus iuuãt, ne deficiant: quare non tam sui ipsorum, quàm aliorũ causa in tentationum periculis detegendis versantur. Quia tamen hos etiã suo modo tentari sacra Scriptura docet, & Sanctorum documentis exploratum est; hic pauca quædam ex sanctis Patribus de eorum tentationibus proferenda sunt.

Primũ genus. Duplex igitur perfectorum hominum est tentationis genus. Primum genus tentationis est à Deo, ad vtilitatem, maioremq; perfectionem eius, qui tentatur, immissum: quod tribus adhuc modis accidere testatur S. Grego. his verbis: [Tribus modis nos conditor noster interrogare consueuit. Primò cùm flagelli districtione nos percutit, & quanta nobis insit, vel desit patiẽtia, ostenditur.] Adfert exemplum Iob; cuius mentem, sibi benè per tranquillitatem subditam, afflictionibus pulsauit, vt eius eluceret patientia. Secundò; aut quædã quæ nolumus, præcipit, & nostram nobis obedientiam vel inobedientiam patefacit; Sicut Abrahã terram suam iubetur egredi, & pergere quò nesciebat: in montem vnicum filiũ ducere, &, quem ad consolationem senex acceperat, immolare. Tertiò; aut aliqua nobis occulta aperit, & aliqua abscondit, & nobis mensura humilitatis nostræ innotescit, si nimirum diuina iudicia, vel clausa non stimulant, vel aperta non inflant. Hac interrogatione Paulus probatus est, qui post perceptam internam sapientiam, post aperta claustra Paradisi, post ascensum tertij cœli, post supernæ locutionis mysteria, adhuc dicit; Ego me non arbitror comprehendisse. Et rursum; Ego sum minimus Apostolorum; qui non sum dignus vocari Apostolus. Et rursum; Non quia sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est.]

Lib. 28. moral c. 7 et 8
Primus modus.
Secundus modus.
Gen. 12.
Infrà 22.
Tertius modus.
2. Cor. 12.
Philip. 3.
1. Cori. 15.
2. Corin. 3.

In his & similibus tentationibus, quãdo perspicua est Dei mens atq; voluntas illi se penitus committit perfectus vir: cùm verò latet, precibus apud Deum, suique diligenti discussione laborat, vt eam peruestiget, & peruestigatam diligentissimè ac libentissimè expleat.

Secundum genus. Secundum tentationis genus est, cùm viri etiam perfecti, non solum calamitatibus, sed vitijs etiam petuntur. De qua re idem S. Gregorius: Eis, inquit, [quoq; quos viros nouimus fuisse virtutum, tentationes atq; certamina non defuere vitiorum. Hinc est enim, quod ad consolationem nostram prædicator egregius de seque dam talia prodere dignatur, dicẽs: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuũ me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Ad ima quippe pertrahit caro, ne extollat spiritus: & ad alta sustollit spiritus, ne prosternat caro: spiritus leuat, ne iaceamus à infimis: caro aggrauat, ne attollamur ea summis.] Hoc argumentum egregiè ibidem, & antè tractat S. Gregorius & pòst. Et summa est; Deũ perfectis permittere huiusmodi tentationes; [Ne extollantur superbia: qua,] ait Cassianus, [perfecti quique, deuictis omnibus

Lib. 19. moral. c. 6.
Rom. 7.
Collat. 5. cap. 6.

omnibus vitijs, possunt pulsari.]

Nulla certè tentatio perfectis facilius imminet, quàm superbia; quippe ex rectè factis oritur: & quidem vitia omnia imitantur virtutes, proximè tamen super bia; quæ, vt ex S. Augustino attulimus libro secūdo, ipsius etiam [charitatis æmula est:] huic medetur infirmitatibus & corporis, & animæ Dominus. Ne enim, aiebat Apostolus, vir certè perfectus, [magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis, Angelus Satanæ, qui me colaphizet. Et mito modo agitur] addit S. Gregorius [vt nec de virtute quisquam extolli debeat, nec de tentatione desperare: quia dum spiritus trahit, & caro retrahit, subtilissimo iudicij interni moderamine infra summa, & supra infima in quodam medio anima libratur. Bene ergo dicitur: Et aquas appendit in mensura.]

Cap. 24. *2. Cor. 12.* *Iob 29.*

Ab radice superbiæ exoritur multiplex curiositas, quæ perfectis etiam viris molestiam adferre solet aliquando, non exiguam: qualis est, in oratione experiendi diuina solatia, raptus, visiones, reuelationes, in ijs sistendo, & in illis sui ipsius aliquid quærendo, quod haud syncerè spectet vnicam Dei gloriam ac voluntatem. Ad quas tentationes propulsandas etiam iuuant ea quæ scripta sunt in extremo capite sexto, & capite vigesimo quarto libri huius; nec existimo inueniri remedium oportunius, quàm perfectā abnegationem sui, ac præsertim amoris proprij, etiā circa res spirituales; nihil aliud optando, aut quærendo, quàm Dei volūtatem & beneplacitum siue adsint illa, siue absint: cùm adsunt, ea non pluris faciendo, quàm si abessent. Succiditur autem curiositatis & appetitus huiusmodi radix, cum consensus, ipso in exortu curiositatis, citissimè, vehementissimèque cohibetur. Ad eum modum, quo cupiditatem miraculorum, aut signorum coercuisse se dicit S. Augustinus illis verbis: [A te Dōmine Deus meus, cui humilem famulatum ac simplicem debeo, quantis mecum suggestionum machinationibus agit inimicus, vt signum aliquod petam? Sed obsecro te per Regem nostrum, & patriam Hierusalem, simplicem, castā, vt quemadmodū longè est à me ista consensio, ita sit semper lōgè atq; longius.]

Lib. 10. Cōfess. c. 35.

Ex eodem superbiæ fonte manat inanis fiducia, qua viri sancti aliquando facilè laborant, nisi se ipsos diligenter circūspiciant, ac obseruent: quæ causa est, cur Deus in hominibus, etiam sanctissimis, næuos aliquos spirituales, tanquā in pulchro corpore maculas, inesse, diuque eos in erroribus non magni momenti perseuerare permittit; vt cùm intelligūt se minimis vrgeri, agnoscant se non suis viribus, sed Dei solius dono à maximis non superari. Huic malo ministra est natura hominis deprauata; sensus inprimis, qui [proni sunt natura sua ad malū,] vt Scriptura dicit; ita vt nec etiam in sanctis hominibus, quamdiu hic viuunt, aliud appareat, quàm quod Apostolus aiebat: [Vanitati creatura subiecta est non volens.] Quare de his sic S. Gregorius: [Quantalibet virtute mēs polleat, quantalibet grauitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quiddam exterius perstrepunt: et nisi interioris grauitatis pondere, & quasi iuuenili quodam rigore refrænentur, ad fluxa quæque & leuia mentem eneruem trahunt.]

Genes. 6. *Lib. 21. moral. c. 2.*

Quare virum perfectum oportet in vigilia sui stare semper, nullumque sibi suspectiorem putare, quàm se ipsum sibi. Nec desunt huius vigilantiæ documenta. Exemplum adfert S. Gregorius cuiusdam Presbyteri; qui cùm vxorem haberet ante, factus post sacerdos, ita se per totos quadraginta annos ab ea seiunxerat, ac si nunquā ei coniuxisset. [Sed cùm illa conspiceret,] inquit, [Presbyterum solutis iam membris, quasi in morte distentum, si quod adhuc ei vitale spiramē inesset, naribus eius apposita curauit aure dignoscere. Quod ille sentiens, cui tenuissimus inerat flatus, quantulo adnisu valuit, [vt] loqui [posset, inferuescente spiritu collegit vocem, atque erupit dicens, Recede à me mulier, adhuc igniculus viuit: paleam tolle.] Hoc timore perculsus S. Franciscus aiebat; [Nolite me sanctum nominare, quia possum adhuc filios procreare.]

Lib. 4. Dialog. c. 11.

Et quoniam [spiritualis omnia dijudicat,] ait Apostolus; caueant sibi, qui perfectioni dant operam, ne subito, præcipitique iudicio dicta factaque aliorū condemnent; multò minus cogitatus & animos. Est enim hæc nō obscura superbia; sicut

1. Cor. 2. 15.

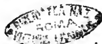
sicut & illa libertas loquendi, qua plerunque homines, etiam boni, in aliorum vi-
3. tia acriùs inuehuntur, quàm par est. His duobus addi potest & aliud tertium superbiæ genus, quam possumus appellare immisericordiam, quæ eò grauior est, quò illius aliquando comes est & socius contemptus hominum aliorũ, quos nondum eam perfectionem, quam ipsi, assecutos se esse intelligunt. Vitia sanè periculosa, quod simulatæ virtutis speciem gerant; illius præsertim, quæ altissima quædam est rerum omnium creatarum despicientia: iubetq; virum perfectionis studiosum, non solùm res, sed opiniones etiam humanas proterere et conculcare.

Collat. 11. c. 11. Sed legatur Cassianus, qui sic scribit: [Euidens indicium est animæ, necdum vitiorum fœcibus eliquatæ, in criminibus alienis non affectu misericordiæ condolere, sed rigidam iudicantis tenere censuram. Nam quomodo perfectionem cordis poterit obtinere is, qui non habet illud, quod Apostolus plenitu-
Galat. 6. dinem legis consummare signauit; Alterutrum, inquiens, onera vestra portate,
1. Cor. 13. & sic adimplebitis legem Christi: sed nec illam virtutem possidet charitatis, quæ non irritatur, non inflatur, non cogitat malum; quæ omnia suffert, omnia sustinet, omnia credit. Iustus enim miseretur animas pecorum suorum; viscera au-
Prouer. 12. Secundum. LXX. tem impiorum sine misericordia. Ideoq; iisdem vitijs monachum subiacere certissimum est, quæ in alio inclementi atq;
Prouer. 21. Secundum XX. inhumana seueritate condemnat. Rex enim rigidus incurret mala: & qui obturat aures suas, ne audiat infirmum; & ipse inuocabit, & non erit qui exaudiat eum.]

Ibidem. Signum porrò adeptæ perfectionis, non est, non peccare aliquando: nam etiam iusti labuntur nonnunquam, vt Scriptura docet: & Cassianus sic explicat: [Impossibile est, quemlibet Sanctorum, non istis minutis, quæ per sermonem, per cogitationem, per ignorantiã, per obliuionem, per necessitatem, per voluntatem,] intellige non omnino delibe- Collat. 20. cap. 11.
ratam, vt ille alibi insinuat, [per obreptionem, per somnium admittuntur, in- Collat. 22. cap. 13.
currere.] Sed est potius amor sanctus, filiorum proprius. [Quisquis igitur,] ait Collat. 11. cap. 13.
idem, [in huius fuerit charitatis perfectione fundatus, necesse est vt ad illum sublimiorem timorem gradu excellentiore conscendat, quem non pœnarum terror, non cupido præmiorum, sed amoris generat magnitudo: quo vel filius indulgentissimum patrem, vel frater fratrem, vel amicum amicus, vel coniugem coniunx solicito reueretur affectu: dum eius non verbera, neque conuitia, sed vel tenuem amoris formidat offensam; atq; in omnibus non solum actibus, verùm verbis, attonita semper pietate distenditur, ne erga se, quantulumcunque, feruor dilectionis illius intepescat.

Huic libro nihil est opus exempla vsus subijcere: siquidem nec his eget vir perfectus, & quæ proximè allata sunt ex Patribus satis sufficiunt. Examinis porrò materiam vberem subministrant omnia ferè antecedẽtia capita; inprimis, verò illa, quæ de præparatione ad perfectionem proxima, differunt.

FINIS.

Emit me Antonius mari[?] Amatorius cler. Pisauren. quinque paulis sibi et suis Cong. Viij Kal. Feb. 1618.

Breve trattato del sacram.to della ~~confessione~~ penitenza e sue parti con un essame gnale per far la confessione ben fatta e intiera, aggiuntovi un'altro trattato per le persone spirituali che frequentano la confessione composto dal P. Vinc.o Bruno della Comp.a di Giesu di novo revisto, e ristampato in Roma appresso Giacomo Mascardi ~~[illegible]~~ 1608

Imagine dell'amicitia Christiana ouero dialoghi morali del M. R. P. F. Hettor Pinto Portughese dell'ordine di San Girolamo diuisa in due parti nella p.a delle quali si tratta della uera amicitia, della giustitia, della uera politica, della discreta ignoranza, e delle cause.

Nella 2.a della tranquillità della uita, della uera filosofia, de' ueri e falsi beni, della religione della memoria della morte, e della tribulatione nouamente tradotta dalla lingua Portughese nell'Italiana da frà Zaccaria Portughese Capuccin[o] [illegible] per commodità de' lettori quattro [illegible] e copiose tauole con priuilegij, stampato in Venetia presso Erasmo Viotti 1594

L'ordine della messa il quale deue tenere il sacerdote, che celebra senza canto, e senza ministri secondo l'uso della santa Romana Chiesa,

Per lo R.do m. Giouanne Burcardo d'Argentina Dottor in ragion can.ca e Maestro delle Cerimonie della Capp. del Papa già ridotto in for.a di libretto et hora di nouo ueristo, e diligentem.te corretto, e ristampato, in Venetia appo Franc.o Rampazetto. 1556. di c. 62 in 16.

